

ਭਲੇ ਫਲੇ ਮੁਖੀ

ਭਾਗ-੨

IMAME MUBIN

ઈમામે મુબીન



NOOR MOWLANA

SULTAN MAHOMEDSHAH AGAKHAN AL HUSEINI

નુર મૌલાના

સુલ્તાન મોહમદશાહ આગાખાન અલ હુસેની

1950.

કલામે ઇમામે મુબીન

યાને

મૌલાના હાઝર ઈમામના

મુબારક ફરમાનો

(પુસ્તક બીજી.)

FOR CIRCULATION AMONGST IMAMI ISMAILIS ONLY.

KALAM E IMAM E MUBIN

HOLY FIRMAN'S OF

MOWLANA HAZAR IMAM SULTAN MOHOMED SHAH

THE AGAKHAN.

(FROM 1911 A. D. TO 1951 A. D.)

2

BOMBAY

ISMAILIA ASSOCIATION FOR INDIA

1951.

કેકત ઈમામી ઇસમાઈલીઓ માટે.

કલામે ઈમામે મુબીન

યાને

અવ્વલ ઇમામ હુઝરત મૌલા મુરતુઝા અલીથી નસલ થી નસલ
ઉતરી આવેલા ઇમામતના ૪૮ મા જોમાના ઘણી

મૌલાના હાઝર ઇમામ
નુર સુલતાન મહમ્મદ શાહ આગાખાન સાહેબના
મુબારક કરમાનો

(ઇ. સ. ૧૯૧૧ થી ૧૯૫૧ સુધીના.)

૨

મુબઈ

ઈસમાઈલીઆ એસોસીએશન ફોર ઇન્ડિયાનું

પ્રકાશન

૧૯૫૧.

હાલિયો.

આવૃત્તિ પહેલી

પ્રત ૩૦૦૦

ભારત રા. પુ પોસ્ટેજ પેકીંગ સાથે રા. ૬-૪-૦

બર્મા રા. પુ „ „ „ રા. ૭-૦-૦

પાકિસ્તાન પાકિ. રા. પુ „ „ „ પાકિ. રા. ૬-૪-૦

આફ્રિકા વગેરે રા. ૧૦ પોસ્ટેજ પેકીંગ સાથે રા. ૧૨



ALL RIGHTS RESERVED.

અ. પુસ્તકના સર્વે હક પ્રગટ કર્તાએ પોતાને સ્વાધિન રાખેલ છે.



જાપી પ્રગટ કરનાર :

ઇસમાઇલીયા એસોસીએશન ફોર ઇન્ડિયા વતી

પ્રેસ એન્ડ પબ્લીસિટી ડિપાર્ટમેન્ટના એન. સેક્રેટરી

મી. વી. એન. હુડા ઇસમાઇલી પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, બીમપુરા,

ડોંગરી-મુંબઇ, ૯.

કલામે ઇમામે મુખીન

પુસ્તક બીજું

દીબાચો

“તમે જેઓ ઇમાન લાવ્યા છે, તાબેદારી કરો અલ્લાહની તાબેદારી કરો રસુલની અને તાબેદારી કરો તમારા ઉપર હુકમની સત્તા રાખનારની.”

—કુન્આને શરીફ, સુરા ૪, આયાત ૫૯

ખુદાતઆલાએ મખ્લુકાત પેદા કરી. એ મખ્લુકાતને દોરવણી-હિદાયત આપવા હરેક ઝમાનામાં, હર વખતે પોતાનો પ્રતિનીધિ દુનિયા ઉપર રાખ્યો. એ પ્રતિનીધિ, અસાસ રૂપે, નખી અને પયગમ્બર રૂપે અને છેવટે ઇમામ રૂપે લોકોને ઝમાનાની જરૂરત પ્રમાણે હિદાયત કરતા આવ્યા છે અને દુનિયાના અંત મુધી કરતા રહેશે. એમની હિદાયત પ્રમાણે ચાલવા, એમના હુકમ પ્રમાણે વર્તવા ખુદા-તઆલાએ મજકુર આયાત નાઝિલ કરી છે આ આયાત નાઝિલ થવાનું એક કારણ એ હતું કે દુનિયાના લોકો ઢોંગી અને સ્વાર્થસાધુ ઉપદેશકારથી ખોટે માર્ગે દોરવાઇ ન જાય પરંતુ જેને ખુદાતઆલાએ પોતાની વતી હુકમ આપવાની સત્તા આપી છે તે ઝમાનાના ઇમામના ફરમાન પ્રમાણે ચાલે અને પોતાની જાંઘળી સફળ કરે. બીજું કારણ એ છે કે ઝમનો સ્થગિત નથી પણ વિકાસ પામતો રહે છે તેથી એના વિકાસની સાથે લોકો પણ વિકાસ પામે છે. આ વિકાસ અથવા પ્રગતિ સાધવા માટે હરપણે માનવીને દોરવણીની જરૂર છે. આ દોરવણી એવી હસ્તિ તરફની હોય કે જે દોરવણી આપવા માટે સમર્થ અને સત્તાધારી હોય તોજ એ લોકોને કાયદો પહોંચાડી શકે છે.

આ હેતુઓ માટે ખુદાતઆલાને ઉપરની આયાત મોકલવી પડી હતી.

આ આયાતની જરૂરત એટલા ઉપરથી સાબિત થાય છે કે એના નાઝિલ થવા પછી કેટલાક મિન-તાધારીઓએ લોકોને પોતાના મતલબને પાર પાડવા ખોટી દોરવણીઓ આપી હતી અને ખોટે માર્ગે તેઓને દોરવ્યા હતા. વગર વિચાર્યે આવા ગુમરાહ થયેલા લોકો આજે ચોક્કસ મુઝાબલા જોવામાં આવે છે. તેમને પ્રકાશ

દેખાનો નથી, માર્ગ સુઝતો નથી અને ખુદાતઆલાના હુકમ મુજબ પોતાના જીવનનું સંચાલન પોતે નથી કરી શકતા એ ખ્યાલથી તેઓ માયુશ રહ્યા કરે છે.

આમ થવાનું કારણ એકજ છે કે તેમણે એની હિદાયત ન માની જેને હિદાયત કરવા માટે ખુદાતઆલાએ સત્તા આપી છે યાને જે ‘ઉલીલ અમ્ર’ છે.

આ બહુ નાજુક તેમજ બહુ ગંભીર આગત છે. “ઉલીલ અમ્ર” ને ઓળખવો એ બહુ સહેલું છે છતાં દુનિયાના લોકોને એ મુશકીલ થઈ પડ્યું છે. અને તેનું કારણ ખુદાઇ કિતાબ —કુરઆને મજીદ—માં ખુદાતઆલાએ ચોક્કસ રીતે જે ખુલાસાઓ આપ્યા છે તેને કેટલાકોએ જુદી જુદી રીતે અર્થો કરી લોકોને સીધા રસ્તા ઉપરથી—સિરાતીમ મુસ્તકીમ—ઉપરથી ઉતારી પાડવામાં આવ્યા છે.

જેઓ સિરાતીમ મુસ્તકીમ ઉપર ચાલ્યા છે તેઓ ગુમરાહ નથી થયા અને તેમનો રસ્તો સાફ છે.

આ સીધો રસ્તો દેખાડનાર ‘ઉલીલ અમ્ર’ તે ઝમાનાના ઇમામ છે જેની સાખીતીઓ કુરઆને શરીફ અને હદીસમાં ધણી આપવામાં આવી છે.

ઝમાનાના ઇમામ એ હાદી છે અને હિદાયત કરનાર છે. મખલુકાત પાસે ખુદાતઆલા ઝમાના અનુસાર શું કરાવવા ચાહે છે તે ઇમામ વગર કોઇ કહી શકે એમ નથી ખુદાની ઇચ્છા ઇમામ જાણે છે કારણ એ ઝમાના સાથેનો ખુદાનો પ્રતિનિધિ છે, ખુદાનો સત્તાધારી છે, જેનામાં ખુદાએ બધી આગતો સમાવી છે. (કુરઆને શરીફ સુરા ૩૬, આયાત ૧૨)

ઇમામનો દરજ્જો ધણો પુવંદ છે જેના માટે પયગમ્બર સાહેબે પોતાની હદીસમાં ફરમાવ્યું છે કે “જે ઝમાનાના ઇમામ વગર દુનિયા એક પગવાર પથ ખાલી રહે તો તે હલાક થઈ જાય.”

આ ઝમાનાના ઇમામને ઓળખવા માટે જેમણે પ્રયત્નો કર્યા છે તેઓ એને ઓળખી શક્યા છે. મૌલાના રમી, નાસિરુદીન તુસી, ઉમર ખૈયામ, નાસિર ખુદાર, ફરિદુદ્દીન અતાર, ફિરોશી વગેરે મહાન સંતો અને વિચારકોએ દુનિયા ઉપર રાહબરનું હોવું જરૂરી છે એની ખાતરી કરી લીધી હતી

કાઝી નોમાન જેને આખું ઇસ્લામી જગત એક મહાન ધર્મશાસ્ત્રી, વ્યવહારશાસ્ત્રી, કાયદાશાસ્ત્રી અને ન્યાયશાસ્ત્રી (eminent jurist) તરીકે કબુલ કરે છે તે પોતાની મશહુર કિતાબ “કિતાયુલ હિમા શી અદામી અતાય

અલ એમા” માં ઇમામની ફજીવત સંબંધી જે લખે છે તે આખી ઇસ્લામી આલમને સમજવા જેવું છે. લખે છે કાઝી નોમાન :

ઇમામો, તરફ ઉચ્ચતમ આદરભાવ રાખવાની ફરજ આપણા ઉપર ખુદા-તઆલાએ નાંખી છે. ખુદાતઆલાએ પોતા પ્રત્યેના ભકિતભાવ સાથે અને પયગમ્બર પ્રત્યેના ભકિતભાવ સાથે ઇમામો પ્રત્યેના ભકિતભાવને જોડેલો છે. ખુદાતઆલાએ ઇમામો પ્રત્યેના આપણા ભકિતભાવ ઉપર ભાર મુક્યો છે અને વધુમાં આપણા ઝંઘડાઓ તેમને સોંપવાનો હુકમ ફરમાવ્યો છે.

“ખુદાતઆલા તરફનો આપણો ભકિતભાવ જોડેલો છે તેટલોજ ભકિતભાવ આપણને પયગમ્બર તરફ છે તેથી આપણા ઝમાનાના ઇમામ પ્રત્યે આપણે એટલી હદ સુધી પુજ્યભાવ રાખવો વજબ છે જેટલો પુજ્યભાવ પયગમ્બર પ્રત્યે એમના ઝમાનાનાં લોકો રાખતા હતા.

“માટે આપણે સૌને લાઝમ છે કે તેમના પ્રત્યે પુજ્યભાવ રાખવો અને તેમની સામે નમ્રતાથી ઝુકવું. દુનિયાના બાદશાહો તરફ આપણને જેટલું માન છે તેના કરતાં વધુ માન એમના તરફ રાખવું એ આપણી સૌથી અગત્યની ફરજ છે અને દુનિયાના ઉચ્ચ ધર્માધિકારીઓ પ્રત્યે આપણે જે પુજ્યભાવપુર્વકનો ભય સેવીયે છીએ એના કરતાં ઘણો વધુ મોટો પુજ્યભાવપુર્ણ ભય ઇમામો તરફ સેવવો જોઈએ.

“ઇમામો પ્રત્યેનું આપણું માન અને એમના પ્રત્યેનો ભય, ખુદાતઆલાને રાજ કરવા માટેની ભાવનામાંથી ઉદભવવો જોઈએ, ખીજા કશામાંથી નહીં કારણ કે ખુદાતઆલાએ તેમને સૌથી ઉચ્ચ દરજ્જે મુકરર કર્યા છે.

“દુનિયાના લોકો બાદશાહોને તેમના દમદમા અને સત્તા માટે માન આપે છે. પરંતુ ઇમામના મુરીદોએ તેમના રહાની સરદાર તરફ પુજ્યભાવ એટલા માટે રાખવો જોઈએ કે ઇમામતની ઇજ્જત તેઓ ધરાવે છે અને તેમણે એમના પ્રત્યે પુજ્યભાવપુર્વકનો ભય એટલા માટે સેવવો જોઈએ કે એમની પેશાનીમાંથી ખુદાઇ ડક પાણીની ચક્રચકિત રોશની પ્રકાશિત થઇ રહી છે.

“આપણે તેમની તરફ દીનના રાજ્યના બાદશાહો તરીકે જોઈએ અને તેમની ઇજ્જત કયે કારણ ખુદાતઆલા તેમની ઇજ્જત કરે છે. જો આમ કરવામાં આપણે નિર્ણય નરું તો આપણે ખુદાતઆલાનો આજ્ઞા (કાપ) વહેરી લેશું અને એનો અંગમ ભયંકર આપણે.

બી

‘ઇમામોના દિદાર આપણે આપણી અકક્કલ હુશીયારી અને સંપુર્ણ ભાન સાથે કરીએ. તેમના તરફ આપણે આતુર આંખોથી નિરખીએ અને તેમનો વારંવાર દિદાર કરવાની ઉત્સુકતા અને તાલાવેલી રાખીએ.’

“એક હદીસ છે કે ‘ઇમામનો દિદાર એ ભકિત છે અને કુરઆનનો દિદાર એ ભકિત છે’ આ હદીસમાં જે “દિદાર” નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તે ગફલતીની કે ચિત્તસુન્ન્ય નજર નથી. એનો અર્થ વિચારપૂર્વક જોવું-દિદાર કરવું એમ થાય છે. કારણ કે વિચાર વગરના એક જોનારને કુરઆન તરફ ખાલી જોવાથી કશો ફાયદો થતો નથી. ખુદાતઆલા ફરમાવે છે: “શું તેઓ કુરઆન ઉપર વિચાર-મનન નથી કરતા? શું તેમના દિલો ઉપર તાળા લાગી ગયા છે?”

“એક હદીસમાં પણ ફરમાવેલું છે:

‘કુરઆન વગર વિચાર્યે આખી રાત સુધી વાંચવા કરતાં તેમાંની એક આયાત વિચારપૂર્વક વાંચવી બહુતર છે.’ બીજી પણ એક હદીસમાં ફરમાવેલું છે: ‘ખાજાઓ કુરઆન વાંચે છે પણ તેમના દિલોમાં તે ઉતરતું નથી.’ આનો અર્થ એ છે કે તેઓ પોતાની જામથી કુરઆન ગણુગણી જાય છે પણ પોતાનું મન તેમાં પડેલું નથી. આ કારણથી તેમનાં દિલો સુધી એ પહોંચતું નથી અને એનાથી તેમને ફાયદો થતો નથી

‘માટે, જ્યારે આપણે ઇમામના ફરમાનો સાંભળતા હોઇએ ત્યારે આપણું પુરું ધ્યાન એમના શબ્દો તરફ રાખવું જોઇએ. જ્યારે તેઓ ફરમાન કરતા હોય ત્યારે આપણે સંપુર્ણપણે કાન ધમ્મિ સાંભળીએ અને જ્યારે તેઓ ફરમાન પુરાં કરે ત્યારે એ ફરમાનો ઉપર આપણે વિચાર કર્યે. અપણને ખાસ ધ્યાન રાખવાનું છે કે ઇમામના શબ્દો એ વહેવારીકપણે (practically) પયગમ્બરના પોતાના શબ્દો છે. કારણ ખુદાતઆલાએ ઇમામો પ્રત્યેનો પુન્યભવ વ પોતાના અને પયગમ્બર પ્રત્યેના પુન્યભવ સાથે જોડી નાખેલો છે. આપણે તેમના હુકમો અને મનાઇઓને પાળવી જોઇએ તેઓ આપણી પાસે જે ફરાવવા માગે તે આપણે કર્યે અને જે આપણે ન કર્યે એમ તેઓ ઇચ્છતા હોય એનાથી આપણે દુર રહીએ.

“જે આપણે તેમની પાસેથી સીધેસીધું નહીં સાંભળ્યું હોય પણ સમાચાર મારફતે જાણી શક્યા હોઇએ એમાં આપણા ડહાપણ અને વિચારનો ઉપયોગ કરવો જોઇએ. કારણ કે તેમનો એકેએક શબ્દ બુધ્ધિ અને ડહાપણથી ભરપૂર છે અને તેમનું એકેએક ફરમાન આપણી બહુતરી માટે છે. આ આખોતો સમજવી એ ખુદાતઆલા તરફની અક્ષિશ છે. ખુદાતઆલા આ અક્ષિશ તેઓને આપે છે

જેઓને તે ચાહે છે અને જેઓને તે નથી ચાહતો તેઓને એ અક્ષિય નથી આપતો.

“આપણામાંથી કાઢને ઈમામના ફરમાનો શું ચવણુભર્યા લાગે અને એને સમજવા માટે પોતામાં પુરતી સમજશક્તિ ન હોય; જે તે એનો અર્થ ન સમજે અથવા એ ફરમાનનો અમુક ભાગ એને ન રૂચે અથવા એને તે નકામું અને અર્થ વગરનું ગણે ત્યારે એણે સમજવું જરૂરનું છે કે એમાં વાંક એનો પોતાનો છે. તેણે પોતાની નબળાઈ અને અસમર્થતાથી સ્વિકારવું જોઈએ અને તેણે પોતાના કરતાં જે વધુ જાણુકાર હોય એને આ બાબતમાં પુછીને માર્ગદર્શન મેળવવું જોઈએ. પોતાની મુશ્કેલી દુર કરાવવા જે તેને એવો કાઠ જાણુકાર ન મળે તો પણ તેણે એ ફરમાનોમાં પોતાનો ભરોસો અને ઇમાન જાળવી રાખવા જોઈએ. તેણે આની જાણુ કરી લેવા માટે બીજા જે સારામાં સારો માર્ગ હોય તે અપ્પત્યાર કરવો જોઈએ અને બાકીનું બધું ઇમામને ભરોસે છોડી દેવું જોઈએ.”

ઇમામની ફઝીલત અને મરતબો મહાન ન્યાયશાસ્ત્રી કાઝી નોમાને ધણી સુંદર રીતે દેખાડ્યો છે.

ઇસમાઇલીઓ ખુશનસીબ છે કે તેમણે ઝમાનાના ઇમામનો દામન ઝાલ્યો છે અને પોતાની આકેષત માટે નચિંતાઈ મેળવી લીધી છે.

ઇસમાઇલીઓની તરકકી માટે જે વસ્તુઓની જરૂર છે તે ઝમાનાના ઇમામ તેમને ફરમાનો દ્વારા વખતો વખત ફરમાવે છે. જેમ વખત બદલાતો જાય છે તેમ લોકોની જરૂરતો પણ બદલાતી જાય છે તેથી જે વખતે જે સીજની જરૂર હોય તે સીજ ફરમાન દ્વારા ઇમામે મુખીન મુરીદોને આપે છે.

૧૯૫૧માં મૌલાના હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું છે:

“સિતેર વર્ષમાં સિતેર વખત અમે અમારા ફરમાન બદલાવ્યા છે.”

ઇમામ વગર આ પ્રમાણે બીજું કોણુ કરી શકે? ચૌદસો વર્ષો પહેલાના અને અત્યારના ઝમાનામાં ધણો ફરક છે. તે વખતની પધ્ધતિ અને રીઠા અત્યારે માફક ન આવે. આજની પધ્ધતિ અને રીઠા ચૌદસો વર્ષો પછી નકામી હશે. આ બદલાતા જતા વખત પ્રમાણે દુનિયાને હિદાયતની જરૂર રહે છે જે ખુદાતઆલાના કાલ મુજબ એના તરફથી હુકમની સતતા ધરાવનાર દુનિયાને આપતા રહે છે.

મૌલાના હાઝર ઇમામ, ઇમામતના ૪૮મા જોમાના ધણી, તુર મૌલાના સુલતાન મહમદશાહ આગાખાન અલ હુસેનીના મુબારક ફરમાનો, તેઓ નામદાર

ધમામતના તખ્ત ઉપર ઇ. સ. ૧૮૮૫માં બિરાજમાન થયા ત્યારથી ઇ. સ. ૧૯૧૦ સુધીના “કલામે ધમામે સુધીન” પુસ્તક પહેલામાં ૧૯૫૦માં પ્રગટ કરવામાં આવ્યા છે. ઇ. સ. ૧૯૧૧થી ઇ. સ. ૧૯૫૧ (જાનેવારી) સુધીના ફરમાનો એકઠા કરી આ બીજા પુસ્તકમાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યા છે.

જુદી જુદી જગ્યાએથી આ ફરમાનો એકઠા કરી, ફેટલીક જગ્યાએ બીજા ભાષાઓમાંથી તરજુમા કરી વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવવાનું ઘણું મહેનતનું કામ અનુભવી મિશનરી મામદલાઈ મુરાદઅલીએ લગભગ એક વર્ષ સુધી જહેમત ઉઠાવી પાર પાડ્યું છે, જે માટે તેમને ઘણા ધન્યવાદ ઘટે છે.

આ બધા ફરમાનો વાંચીને તપાસી જવાનું કામ ઇસમાઇલીઆ એસોસિએશન ફોર ઇન્ડિયાના પ્રેસ અને પબ્લીસિટી ડિપાર્ટમેન્ટના ઓનરરી સેક્રેટરી હુઝુર મુખી વલીમહમદ નાનજી હુદાએ મહિનાઓ સુધી કર્યું અને ખુફે તપાસ્યા તે માટે તેમને પણ ઘણા ધન્યવાદ ઘટે છે.

આ ગ્રંથના શબ્દોની અનુક્રમણિકા-ઈન્ડેક્સ તૈયાર કરવાનું ઘણું કંટાળાભરેલું કામ ઇસમાઇલીઆ એસોસિએશન ફોર ઇન્ડિયાના ઓનરરી સુપરવાયઝર આલીબહાદુર સેનલાઈ મર્ચન્ટ પાર પાડ્યું છે. તેમની સેવા માટે તેમને પણ ઘણા ધન્યવાદ ઘટે છે.

શિવાય જેમણે વખતોવખત એસોસિએશનના ફરમાનોના સંગ્રહ કરવાના આ કામમાં સલાહ સુચનાઓ આપી છે તે સર્વેનો અંતઃકરણપુર્વક આભાર માનું છું.

“રિક્રીએશન એઅર્સ”	}	ગુલામહુસેન એસ. થાવરલાઈ
મુંબઈ. ૯		પ્રેસીડેન્ટ
જુન ૧૯૫૧		ઇસમાઇલીઆ એસોસિએશન ફોર ઇન્ડિયા

અનુક્રમણિકા

નીચેની અનુક્રમણિકામાં કકાવાળી પ્રમાણે ગામોના નામોથી ફરમાન નંબર, તારીખ, અને પાના આપવામાં આવેલ છે.

ક્ર. નં.	તારીખ	પાનું	ક્ર. નં.	તારીખ	પાનું
	અમદાવાદ				
૧૮૩	૧-૨-૧૩	૧૮	૪૮૮	૨૨-૫-૪૫	૩૨૨
	અરૂપા		૪૮૯	૨૩-૫-૪૫	૩૨૨
૫૫૪	૧૫-૮-૪૬	૪૩૨	૪૯૦	૨૪-૫-૪૫	૩૨૩
	અહમદનગર		૪૯૧	૨૫-૫-૪૫	૩૨૪
૨૩૬	૭-૩-૨૩	૭૧	૫૫૬	૧૯-૮-૪૬	૪૩૫
૨૩૭	૩૦-૧-૨૪	૭૨	૫૫૭	૨૧-૮-૪૬	૪૩૬
૩૯૫	૧૦-૧-૩૮	૨૩૮	૫૫૮	૨૨-૮-૪૬	૪૩૮
	આગ્રા			કરાચી	
૫૨૩	૨૩-૧૧-૪૫	૩૮૬	૧૬૫	૪-૧-૧૨	૪
૫૨૪	૨૭-૧૧-૪૫	૩૮૮	૧૬૬	૫-૧-૧૨	૬
૫૨૫	૨૯-૧૧-૪૫	૩૮૮	૧૬૭	૭-૧-૧૨	૭
૫૭૭	૨૭-૧-૫૦	૪૫૬	૧૬૮	૮-૧-૧૨	૭
૫૯૮	૨૯-૧-૫૧	૪૮૪	૧૬૯	૧૬-૧-૧૨	૮
	આણંદ		૧૭૦	૧૮-૧-૧૨	૮
૨૩૫	૫-૩-૨૩	૭૧	૨૧૨	૧૧-૪-૨૦	૪૨
	એન્ડીયસ		૨૧૩	૨૧-૪-૨૦	૪૨
૪૦૬	૧૪-૪-૩૮	૨૫૦	૨૧૪	૨૪-૪-૨૦	૪૪
	કચ્છ		૨૧૫	૨૪-૪-૨૦	૪૪
૪૮૭	૧૭-૫-૪૫	૩૨૦	૨૧૬	૨૪-૪-૨૦	૪૭
			૨૧૭	૨૫-૪-૨૦	૪૯
			૨૧૮	૨૬-૪-૨૦	૪૯
			૨૧૯	૨૮-૪-૨૦	૫૧

ક્ર. નં.	તારીખ	પાત્રું	ક્ર. નં.	તારીખ	પાત્રું
૨૨૦	૨૬-૪-૨૦	૫૨	૪૭૯	૮-૫-૪૫	૩૧૩
૨૨૧	૩૦-૪-૨૦	૫૪	૪૮૦	૯-૫-૪૫	૩૧૪
૨૨૨	૧-૫-૨૦	૫૫	૪૮૧	૧૦-૫-૪૫	૩૧૬
૨૨૩	૩-૫-૨૦	૫૯	૪૮૨	૧૧-૫-૪૫	૩૧૭
૨૨૪	૬-૫-૨૦	૬૦	૪૮૩	૧૨-૫-૪૫	૩૧૭
૪૦૧	૨૫-૧-૩૮	૨૪૩	૪૯૩	૨૭-૫-૪૫	૩૨૫
૪૦૨	૨૬-૧-૩૮	૨૪૪	૫૩૭	૨૩-૫-૪૬	૩૯૭
૪૦૩	૨૭-૧-૩૮	૨૪૭			
૪૩૭	૧૮-૨-૩૯	૨૮૦		કેરો	
૪૩૮	૨૦-૨-૩૯	૨૮૦	૪૦૫	૧૧-૨ ૩૮	૨૪૯
૪૩૯	૨૧-૨-૩૯	૨૮૧	૪૪૨	૪-૨-૪૦	૨૮૨
૫૨૨	૮-૧૧-૪૫	૩૮૫	૪૫૩	૨૨-૩-૪૦	૨૯૧
૫૭૮	૪-૨-૫૦	૪૫૮		કેશોદ	
૫૭૯	૫-૨-૫૦	૪૫૯	૨૩૦	૧૬-૨-૨૩	૬૯
૫૮૦	૭-૨-૫૦	૪૬૦		જાગ્યા	
૫૮૧	૯-૨-૫૦	૪૬૦			
૫૮૨	૧૦-૨-૫૦	૪૬૨	૧૯૩	૧૫-૭-૧૪	૨૫
૫૮૩	૧૧-૨-૫૦	૪૬૬	૧૯૪	૧૬-૭-૧૪	૨૬
૫૮૪	૧૨-૨ ૫૦	૪૬૯	૧૯૫	૧૭ ૭-૧૪	૨૭
૫૮૫	૧૪-૨-૫૦	૪૭૦	૧૯૬	૧૮ ૭-૧૪	૨૮
૫૮૬	૧૮-૨-૫૦	૪૭૧	૧૯૭	૧૯-૭-૧૪	૨૮
૫૯૯	૪-૨-૫૧	૪૮૫	૧૯૮	૨૧-૭ ૧૪	૩૦
૬૦૦	૫-૨-૫૧	૪૮૭	૧૯૯	૨૨-૭-૧૪	૩૦
૬૦૧	૬-૨-૫૧	૪૮૮	૨૦૦	૨૩-૭-૧૪	૩૦
૬૦૨	૭-૨-૫૧	૪૮૯	૨૦૧	૨૪-૭-૧૪	૩૧
૬૦૩	૯-૨-૫૧	૪૯૩	૨૦૨	૨૫-૭-૧૪	૩૧
			૨૦૩	૨૬-૧૦-૧૪	૩૨
	કીસુમ્મ		૨૦૪	૨૭-૭-૧૪	૩૩
૩૫૩	૧૮-૧-૩૭	૧૮૭	૨૦૫	૨૯-૭-૧૪	૩૩

ક્ર. નં.	તારીખ	પાનું
૨૦૬	૩૧-૭-૧૪	૩૪
૨૦૭	૪-૮-૧૪	૩૫
૨૦૮	૬-૮-૧૪	૩૮
૨૩૮	૯-૨-૨૫	૭૩
૨૩૯	૧૦-૨-૨૫	૭૪
૨૪૦	૧૧-૨-૨૫	૭૫
૨૪૧	૧૨-૨-૨૫	૭૬
૨૪૨	૧૩-૨-૨૫	૭૮
૨૪૩	૧૪-૨-૨૫	૭૮
૨૪૪	૧૫-૨-૨૫	૭૯
૨૪૫	૧૬-૨-૨૫	૭૯
૨૪૬	૧૭-૨-૨૫	૮૦
૨૪૭	૧૮-૨-૨૫	૮૨
૨૪૮	૧૯-૨-૨૫	૮૩
૨૪૯	૨૦-૨-૨૫	૮૫
૩૫૯	૨૫-૧-૩૭	૧૬૮
૩૬૦	૨૬-૧-૩૭	૨૦૦
૩૬૧	૨૭-૧-૩૭	૨૦૨
૩૬૨	૨૮-૧-૩૭	૨૦૬
૩૬૩	૨૯-૧-૩૭	૨૦૬
૩૬૯	૩૧-૧-૩૭	૨૧૨
૫૦૪	૨૬-૬-૪૧	૩૪૬
૫૦૫	૨૮-૬-૪૫	૩૪૯
૫૦૬	૩૦-૬-૪૫	૩૫૦
૫૦૭	૧-૭-૪૫	૩૫૦
૫૦૮	૮-૭-૪૫	૩૫૧
અમનગર		
૪૩૦	૬-૨-૩૯	૨૭૦

ક્ર. નં.	તારીખ	પાનું
૪૩૧	૭-૨-૩૯	૨૭૨
૪૩૨	૮-૨-૩૯	૨૭૩
જીનીવા		
૪૪૦	૬-૯-૩૯	૨૮૧
૪૫૫	૩૦-૪-૪૨	૨૯૨
૪૫૬	૧૮-૫-૪૨	૨૯૩
૪૫૭	૯-૭-૪૨	૨૯૩
૪૫૯	૧૬-૧૨-૪૨	૨૯૫
૪૬૦	૧૭-૨-૪૩	૨૯૫
જુનાગઢ		
૪૩૪	૧૦-૨-૩૯	૨૭૫
કુરીય		
૪૫૪	૭-૧૧-૪૧	૨૯૨
હાંગા		
૩૫૮	૨૩-૧-૩૭	૧૬૭
૫૦૩	૨૫-૬-૪૫	૩૪૫
ડોડોમા		
૨૫૫	૧૫-૭-૨૫	૯૦
૩૭૭	૧૧-૨-૩૩	૨૨૩
તાનાનારીવ (માડાગારકર)		
૫૩૯	૫-૬-૪૬	૩૯૯
૫૪૦	૬-૬-૪૬	૩૯૯
૫૪૧	૭-૬-૪૬	૪૦૦
૫૪૨	૮-૬-૪૬	૪૦૩
૫૪૩	૯-૬-૪૬	૪૦૫
૫૪૪	૧૦-૬-૪૬	૪૦૬

क्र. न.	तारीख	पान	क्र. न.	तारीख	पान
५४५	१३-६-४६	४०६		नडीयाह	
५४६	१७-६-४६	४०८	३३६	३-२-३५	१७४
	दारेसलाम			नागपुर	
२५३	८-३-२५	८८	५६५	१७-१-५१	४८२
२५४	८-३-२५	८०		नैशेथी	
३७०	१-२-३७	२१३	२६५	३-३-२६	१०३
३७१	२-२-३७	२१५	२६६	५-३-२६	१०३
३७२	३-२-३७	२१६	२६७	१३-३-२६	१०४
३७३	४-२-३७	२१८	२६८	१४-३-२६	१०४
३७४	६-२-३७	२१८	२६९	१६-३-२६	१०६
३७५	८-२-३७	२२१	२७०	१८-३-२६	१०६
३७६	८-२-३७	२२२	२७१	१८-३-२६	१०७
३७८	१४-२-३७	२२४	२७२	२०-३-२६	१०८
३७९	१५-२-३७	२२५	२७३	२१-३-२६	१०८
५०८	८-७-४५	३५४	२७४	२२-३-२६	११७
५१०	१०-७-४५	३५१	२७५	२५-३-२६	१२१
५११	११-७-४५	३५६	२७६	२८-३-२६	१२२
५१२	१३-७-४५	३५७	२७७	३०-३-२६	१२२
५१३	१७-७-४५	३६५	३५४	१८-१-३७	१८८
५१४	२१-७-४५	३६८	३६४	२२-२-३७	२०७
५१५	२७-७-४५	३७४	३६५	२५-२-३७	२०८
५१६	२८-७-४५	३७५	३६६	१-३-३७	२०८
५१७	३०-७-४५	३७७	३६७	८-३-३७	२१०
५१८	२-८-४५	३७८	३६८	१०-३-३७	२१०
५१९	३-८-४५	३८२	४६४	१८-३-४५	२६७
५११	३०-७-४६	४१८	४६५	१८-३-४५	२६८
५५२	१-८-४६	४२०	४६६	२०-३-४५	२६८
५५३	१०-८-४६	४२०	४६७	२१-३-४५	२६९

ક્ર. નં.	તારીખ	પાનું	ક્ર. નં.	તારીખ	પાનું
૪૬૮	૨૮-૩-૪૫	૩૦૦	૧૭૨	૨૧-૧-૧૨	૧૦
૪૬૯	૩૦-૩-૪૫	૩૦૦	૨૮૬	૨૫-૧૨-૨૭	૧૨૮
૪૭૦	૯-૪-૪૫	૩૦૨	૨૯૮	૧-૨-૨૮	૧૩૮
૪૭૧	૧૨-૪-૪૫	૩૦૩	૩૯૪	૯-૧-૩૮	૨૩૭
૪૭૨	૧૩-૪-૪૫	૩૦૪	૪૪૬	૨૧-૨-૪૦	૨૮૪
૪૭૩	૧૪-૪-૪૫	૩૦૪	૫૨૭	૬-૧૨-૪૫	૩૯૦
૪૭૪	૧૫-૪-૪૫	૩૦૭	૫૨૮	૧૫-૧૨-૪૫	૩૯૧
૪૭૫	૧૬-૪-૪૫	૩૦૮	૫૭૨	૧૫-૧-૫૦	૪૫૨
૪૭૬	૧૭-૪-૪૫	૩૦૮	૫૭૩	૧૮-૧-૫૦	૪૫૩
૪૭૭	૧૮-૪-૪૫	૩૧૧	૫૯૩	૧૪-૧-૫૧	૪૮૧
૪૭૮	૧૯-૪-૪૫	૩૧૨		પોરબંદર	
૪૯૪	૩૦-૫-૪૫	૩૨૬	૪૩૫	૧૪-૨-૩૯	૨૭૬
૪૯૫	૫-૬-૪૫	૩૨૮	૪૩૬	૧૬-૨-૩૯	૨૭૮
૪૯૬	૧૦-૬-૪૫	૩૨૯		મ્યાસે	
૫૨૧	૨૧-૮-૪૫	૩૮૪	૪૯૨	૨૬-૫-૪૫	૩૨૪
૫૪૭	૫-૭-૪૬	૪૧૧		મ્યાન્કા	
૫૪૮	૧૬-૭-૪૬	૪૧૫	૪૮૫	૧૪-૫-૪૫	૩૧૯
૫૪૯	૨૧-૭-૪૬	૪૧૬		મસાકા	
૫૫૫	૧૬-૮-૪૬	૪૩૩	૪૮૬	૧૬-૫-૪૫	૩૨૦
૫૬૦	૩-૮-૪૮	૪૪૨		માળુંગા	
૫૬૧	૪-૮-૪૮	૪૪૩	૨૫૦	૨૬-૨-૨૫	૮૭
૫૬૨	૬-૮-૪૮	૪૪૪	૨૫૧	૨૭-૨-૨૫	૮૭
૫૬૩	૧૦-૮-૪૮	૪૪૪	૨૫૨	૨-૩-૨૫	૮૮
	પુના			મારસેન્ક	
૧૬૨	૬-૧-૧૧	૨	૪૪૧	૧૬-૧-૪૦	૨૮૨
૧૬૩	૭-૧-૧૧	૩		મુંબઇ	
૧૬૪	૮-૧-૧૧	૪	૧૬૧	૪-૧-૧૧	૧
૧૭૧	૨૦-૧-૧૨	૧૦			

क्र. नं.	तारीख	पानुं	क्र. नं.	तारीख	पानुं
१७३	३-३-१२	११	२८७	२८-१-२८	१३८
१८४	१८-२-१३	१८	२८८	६-२-२८	१४०
१८५	१८-२-१३	२०	३००	१२-२-२८	१४१
१८६	४-३-१३	२१	३०१	१३-२-२८	१४३
१८७	६-३-१३	२१	३०२	१६-२-२८	१४३
२०८	१-३-१५	४०	३०३	२०-२-२८	१४४
२१०	५-३-२०	४१	३०४	२२-२-२८	१४४
२११	७-४-२०	४१	३०५	२४-२-२८	१४५
२३३	१-३-२३	७०	३०६	२८-२-२८	१४५
२३४	२३-३-२३	७१	३०७	१५-१२-३३	१४५
२५६	२२-१-२६	८३	३०८	१८-१२-३३	१४६
२५७	२५-१-२६	८४	३०८	१८-१२-३३	१४७
२५८	२६-१-२६	८५	३१०	२०-१२-३३	१४८
२५८	३१-१-२६	८५	३११	२२-१२-३३	१४८
२६१	१०-१०-२७	१२६	३१२	३१-१२-३३	१५०
२८२	१५-१२-२७	१२६	३१३	१-१-३४	१५०
२८३	१६-१२-२७	१२७	३१४	३-१-३४	१५१
२८४	१८-१२-२७	१२७	३१५	४-१-३४	१५२
२८५	२०-१२-२७	१२८	३१६	५-१-३४	१५२
२८७	३०-१२-२७	१२८	३१७	६-१-३४	१५३
२८८	११-१-२८	१२८	३१८	११-१-३४	१५३
२८८	१३-१-२८	१३०	३१८	१५-१-३४	१५४
२८०	१४-१-२८	१३१	३२०	१६-१-३४	१५४
२८१	१५-१-२८	१३१	३२१	२८-१-३४	१५६
२८२	१७-१-२८	१३३	३२२	३०-१-३४	१५७
२८३	१८-१-२८	१३४	३२३	३१-१-३४	१५८
२८४	२२-१-२८	१३५	३२४	२०-२-३४	१५८
२८५	२५-१-२८	१३६	३२५	२१-२-३४	१६१
२८६	२७-१-२८	१३७	३२६	२२-२-३४	१६१

କ୍ର. ନଂ.	ତାରିଖ	ଖାତୁ	କ୍ର. ନଂ.	ତାରିଖ	ଖାତୁ
୩୨୮	୮-୧-୩୪	୧୬୪	୩୮୪	୧୯-୧୨-୩୭	୨୩୦
୩୨୯	୯-୧-୩୪	୧୬୫	୩୮୫	୨୪-୧୨-୩୭	୨୩୧
୩୩୦	୧୦-୧-୩୪	୧୬୬	୩୮୭	୩୦-୧୨-୩୭	୨୩୧
୩୩୧	୧୨-୧-୩୪	୧୬୭	୩୮୮	୧-୧-୩୮	୨୩୩
୩୩୨	୧୩ ୧-୩୪	୧୬୮	୩୮୯	୨-୧-୩୮	୨୩୩
୩୩୩	୧୪-୧-୩୪	୧୬୮	୩୯୦	୩-୧-୩୮	୨୩୪
୩୩୪	୨୧-୧-୩୪	୧୬୯	୩୯୧	୪-୧-୩୮	୨୩୪
୩୩୫	୨୫-୧-୩୪	୧୬୯	୩୯୨	୫-୧-୩୮	୨୩୫
୩୩୬	୨୭-୧-୩୪	୧୭୦	୩୯୩	୧୪-୧-୩୮	୨୩୮
୩୩୭	୨୮-୧-୩୪	୧୭୨	୩୯୪	୧୫-୧-୩୮	୨୩୯
୩୩୮	୨୯-୧-୩୪	୧୭୨	୩୯୫	୧୮-୧-୩୮	୨୪୦
୩୪୦	୧୨-୨-୩୪	୧୭୪	୩୯୬	୧୯-୧-୩୮	୨୪୦
୩୪୧	୧୪ ୨-୩୪	୧୭୫	୪୦୪	୧୪-୧୨-୩୮	୨୪୮
୩୪୨	୧୫-୨-୩୪	୧୭୫	୪୦୭	୧୪-୧୨-୩୮	୨୪୦
୩୪୩	୧୮-୨-୩୪	୧୭୭	୪୦୮	୧୫-୧୨-୩୮	୨୪୦
୩୪୪	୧୯-୨-୩୪	୧୭୭	୪୦୯	୧୯-୧୨-୩୮	୨୪୧
୩୪୫	୨୫-୨-୩୪	୧୭୯	୪୧୦	୨୧-୧୨-୩୮	୨୪୨
୩୪୬	୧୯-୧-୩୫	୧୮୦	୪୧୧	୨୨-୧୨-୩୮	୨୪୨
୩୪୭	୨୨-୧-୩୫	୧୮୧	୪୧୨	୨୩ ୧୨-୩୮	୨୪୩
୩୪୮	୨୩-୧-୩୫	୧୮୨	୪୧୩	୨୫-୧୨-୩୮	୨୪୪
୩୪୯	୨୪-୧-୩୫	୧୮୨	୪୧୪	୨୭-୧୨-୩୮	୨୪୪
୩୫୦	୨୫-୧-୩୫	୧୮୪	୪୧୫	୨-୧-୩୯	୨୪୫
୩୫୧	୨୮ ୧-୩୫	୧୮୫	୪୧୬	୩-୧-୩୯	୨୪୫
୩୫୨	୯-୨-୩୫	୧୮୬	୪୧୭	୧୩-୧-୩୯	୨୪୭
୩୬୦	୨୪ ୧୧-୩୭	୨୨୬	୪୧୮	୧୪-୧-୩୯	୨୪୮
୩୬୧	୩୦-୧୧-୩୭	୨୨୭	୪୨୦	୧୮-୧-୩୯	୨୪୯
୩୬୨	୫-୧୨-୩୭	୨୨୮	୪୨୧	୧୯-୧-୩୯	୨୫୦
୩୬୩	୭-୧୨-୩୭	୨୨୯	୪୨୨	୨୩-୧-୩୯	୨୫୦
୩୬୪	୧୮-୧୨-୩୭	୨୩୦			

ક્ર. નં.	તારીખ	પાત્રું	ક્ર. નં.	તારીખ	પાત્રું
૪૨૩	૨૪-૧-૩૯	૨૬૨	૫૭૬	૨૭-૧-૫૦	૪૫૫
૪૨૪	૨૯-૧-૩૯	૨૬૨	૫૮૭	૨૫-૧૨-૫૦	૪૭૨
૪૨૫	૩૦-૧-૩૯	૨૬૩	૫૮૮	૩૧-૧૨-૫૦	૪૭૨
૪૪૩	૯-૨-૪૦	૨૮૩	૫૯૦	૫-૧-૫૧	૪૭૪
૪૪૪	૧૨-૨-૪૦	૨૮૩	૫૯૧	૭-૧-૫૧	૪૭૪
૪૪૫	૧૪-૨-૪૦	૨૮૩	૫૯૨	૯-૧-૫૧	૪૭૯
૪૪૭	૨૨-૨-૪૦	૨૮૫			
૪૪૮	૨૮-૨-૪૦	૨૮૫	૪૮૪	૧૩-૫-૪૫	૩૧૮
૪૪૯	૭-૩-૪૦	૨૮૫		મોઝામ્બીક	
૪૫૦	૮-૩-૪૦	૨૮૬	૫૨૦	૧૮-૮-૪૫	૩૮૩
૪૫૧	૯-૩-૪૦	૨૮૮		મોન્ડો	
૪૫૨	૧૦-૩-૪૦	૨૮૯			
૫૨૬	૫-૧૨-૪૫	૩૮૮	૪૫૮	૧૬-૭-૪૨	૨૯૪
૫૨૯	૨૪-૧૨-૪૫	૩૯૨		મોઝામ્બીક	
૫૩૦	૨૯-૧૨-૪૫	૩૯૩			
૫૩૧	૩૦-૧૨-૪૫	૩૯૩	૨૬૦	૨૬-૨-૨૬	૯૮
૫૩૨	૩૧-૧૨-૪૫	૩૯૪	૨૭૮	૩૧-૩-૨૬	૧૨૩
૫૩૩	૧-૧-૪૬	૩૯૫	૨૭૯	૧-૪-૨૬	૧૨૪
૫૩૪	૬-૧-૪૬	૩૯૬	૨૮૦	૭-૪-૨૬	૧૨૫
૫૩૫	૧૧-૧-૪૬	૩૯૬	૩૫૫	૨૦-૧-૩૭	૧૮૯
૫૩૬	૧-૨-૪૬	૩૯૬	૩૫૬	૨૧-૧-૩૭	૧૮૩
૫૬૬	૪-૧-૫૦	૪૪૮	૩૫૭	૨૨-૧-૩૭	૧૮૫
૫૬૭	૫-૧-૫૦	૪૪૯	૪૯૭	૧૨-૬-૪૫	૩૨૯
૫૬૮	૭-૧-૫૦	૪૪૯	૪૯૮	૧૨-૬-૪૫	૩૩૦
૫૬૯	૮-૧-૫૦	૪૫૦	૪૯૯	૧૪-૬-૪૫	૩૩૨
૫૭૦	૧૨-૧-૫૦	૪૫૦	૫૦૦	૧૭-૬-૪૫	૩૩૫
૫૭૧	૧૪-૧-૫૦	૪૫૧	૫૦૧	૨૦-૬-૪૫	૩૩૭
૫૭૪	૨૬-૧-૫૦	૪૫૪	૫૦૨	૨૩-૬-૪૫	૩૪૨
૫૭૫	૨૬-૧-૫૦	૪૫૫	૫૫૦	૨૭-૭-૪૬	૪૧૭

ક્ર. નં.	તારીખ	પાત્ર
૫૬૪	૧૪-૮-૪૮	૪૪૪
૫૬૫	૧૫-૮-૪૮	૪૪૪
	મોશી	
૨૬૧	૨૭-૨-૨૬	૯૯
૨૬૨	૨૮-૨-૨૬	૯૯
૨૬૩	૨૮-૨-૨૬	૧૦૦
૨૬૪	૧-૩-૨૬	૧૦૧
	રંગુન	
૧૮૮	૭-૨-૧૪	૨૧
૧૮૯	૯-૨-૧૪	૨૨
૧૯૦	૧૦-૨-૧૪	૨૩
૧૯૧	૧૩-૨-૧૪	૨૩
૧૯૨	૧૭-૨-૧૪	૨૪
૩૨૭	૧૩-૩-૩૪	૧૬૨
૫૯૬	૨૪-૧-૫૧	૪૮૩
૫૯૭	૨૬-૧-૫૧	૪૮૩
	રાએવંદ (પંમથ)	
૪૦૦	૨૪-૧-૩૮	૨૪૧
	રાજકોટ	
૨૨૫	૬-૨-૨૩	૬૪
૨૨૬	૭-૨-૨૩	૬૪
૨૨૭	૧૦-૨-૨૩	૬૫
૨૨૮	૧૩-૨-૨૩	૬૬
૨૨૯	૧૪-૨-૨૩	૬૭
૪૩૩	૯-૨-૩૯	૨૭૪
૫૧૯	૪-૧-૫૧	૪૭૩

ક્ર. નં.	તારીખ	પાત્ર
	લીંબડી	
૨૩૧	૨૧-૨-૨૩	૬૯
૨૩૨	૨૨-૨-૨૩	૭૦
૪૨૭	૩-૨-૩૯	૨૬૫
૪૨૮	૪-૨-૩૯	૨૬૬
૪૨૯	૫-૨-૩૯	૨૬૯
	લીંડી (આફ્રિકા)	
૫૩૮	૩-૬-૪૬	૩૯૮
	લુગાનો (યુરોપ)	
૪૬૧	૧૭-૧૮-૩-૪૩	૨૯૬
૪૬૩	૧૦-૪-૪૪	૨૯૭
	વિરપુર	
૧૭૮	૨૨-૧-૧૩	૧૪
૧૭૯	૨૪-૧-૧૩	૧૫
૧૮૦	૨૮-૧-૧૩	૧૫
૧૮૧	૨૯-૧-૧૩	૧૬
૧૮૨	૩૦-૧-૧૩	૧૭
	વેવે (યુરોપ)	
૪૬૨	૨૭-૭-૪૩	૨૯૬
	સિધ્ધપુર	
૧૭૫	૧૩-૧-૧૩	૧૨
૧૭૬	૧૪-૧-૧૩	૧૨
૧૭૭	૧૫-૧-૧૩	૧૪
	મુરત	
૧૭૪	૧૨-૧-૧૩	૧૧
૪૧૯	૧૫-૧-૩૯	૨૫૯
	હૈદરાબાદ (દક્ષિણ)	
૫૯૪	૧૬-૧-૫૧	૪૮૨

કલામે ઇમામે મુખીન

હાઝર ઇમામના ફરમાનો

પુસ્તક બીજું.



ફરમાન ૧૬૧ મું

મુંબઇ તા. ૪-૧-૧૯૧૧

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાનું:

“જે હકીકતી દીદાર છે તે તમારા દિલમાં છે. અલહુમ્દો-લિલ્લાહ જાહેરી દીદાર તમે આજે કરો છો.

અમે તમારાથી ઘણા રાગ છીએ. તમે મિજલસમાં બેઠા આવ્યો છો તેથી ઘણા રાગ થઈએ છીએ.

જે મોમન છે તે અમરી આંખોની બરાબર છે. જે મોમન હકીકતી છે તેના દિલમાં અમરૂં રહેઠાણ છે. હમેશાં અમારૂં દિલ તમારા દિલમાં છે.

તમે એમ નહિ મમએ કે સાહેબ ખુરશી ઉપર બેઠા છે, તેમ નથી; સરા અમલ કરનાર અને હકીકતીનાં દિલમાં અમે છીએ, પણ તેનાં બે શરતો છે.

(૧) ઇમાન સાફ હોય.

(૨) અમલ સારા હોય.

તેના દિલમાં અમે છીએ ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૬૨ મું.

પુના તા. ૬-૧-૧૯૧૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમોને જે કાયદા કાનુનો બનાવી આપ્યા છે તે પ્રમાણે બરાબર મુસ્તકીમ થઈ ચાલજો, એ કાનુનથી તમે બહાર નહિ જાઓ.

બહોરમાં અમે હુમેશાં તમારી પાસે રહી શકતા નથી, પણ મોમનના દિલમાં રાત અને દિવસ અમે હાજર બેઠા છીએ.

મુંબઈ અને બીજા ગામોમાંથી જેઓ અહીં નથી આવ્યા અને તમે જે અતરે આવ્યા છો, તે સઘળા હકીકતી મોમનના દિલમાં અમે હુમેશાં હાજર છીએ.

તમો જમાતથી અમે ઘણા રાજી થયા છીએ. તમારામાં ઇસમાઈલી મઝહબ અમે પાક બેઠ્યો છીએ.

તમે ઘણા સારા છો. જેમ એક ડાકટર નાડ તપાસીને કાંઈ દરદ ન હોય તો દવા લખી ન આપે, તે પ્રમાણે તમારામાં બરાબરી ન હોવાથી અમે તમને દવા આપતા નથી.

હકીકતી મોમન છે તે કોઈથી ડરતો નથી. ફકત ખુદાથી ડર છે. ખુદા સિવાય કોઈથી ડરવું ન બેઠ્યો.

તમે ઇસમાઈલી દીનનાં કાનુન પ્રમાણે હુમેશાં ચાલજો. અમે તમારામાં ધણી ખુબીઓ બેઠ્યો છીએ, તેથી વધારે કાંઈ ફરમાન કરતા નથી.

તમે જમાત જે અતરે આવ્યા છો, તે બધા બંદગીમાં મસ્જુલ થાઓ અને મિશનરીઓ જે અહીં છે તે ફરમાન, ઇલમની વાચેજ, નસીહત કરીને સંભળાવે.

અલહુમ્મેલિલ્લાહ ! અમે બેઠ્યો છીએ કે, તમે બધી ચીજમાં પાક છો, એ કારણથી અમે તમને વધારે ફરમાન કરતા નથી. આનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૬૩ મું.

પુના, તા. ૭-૧-૧૯૧૧.

હક મોવાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાજર હાથે ફરમાવ્યું :

“જે જમાતો અહીં આવેલ છે, તે બધી જમાતોને ધણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. જેઓ અહીં આવ્યા છે તેમના ઉપર અમે ધણી રાજી છીએ. જેઓ અહીં નથી આવી શક્યા અને જેઓ હકીકતી છે, તે અમને ખાતુનમાં રોશન છે. તેમના બધા કામકાજ અમે કબુલ ફરમાવીએ છીએ.”

ત્યારબદ લાલજ દેવરાજને ફરમાવ્યું :

“તમે ધણું સારું કામ કરો છો. દીન ઇસમાઈલીના વાસ્તે લાઇબ્રેરી અને બીજા જે ખાતાઓ છે તેને તથા મિશનરીઓને અને સ્કુલ વિગેરેને મદદ કરો છો, તે ગોયા દીન ઇસમાઈલીને કુબત આપો છો, આ ધણું સવાબનું કામ છે. મિસાલ તમે મોટા જનરલ માફક કામ કરો છો, તે માટે અમે ધણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

સુગતની ગુપ્તી જમાતને ધણી દુઆ આશિષ ફરમાવી, ફરમાવ્યું :

“તમે હમેશાં જમાતખાને જાણે, બંદગી ઇબાહત બરાબર કરજો અને જે ફરજો તમારા ઉપર રહેલી છે તે પ્રમાણે ચાલજો.

તમે બાઈઓ ભાઈઓ જે અહીંયા હાજર છો તે, જેઓ અહીંયા નથી આવી શક્યા તેમને, અમારા ધણી દુઆ આશિષ પહોંચાડજો અને અમારા ફરમાન સંભળાવજો.

જે કોઈ મોમન છે તે અમે ત્યાં હોય તેનો રૂહ અમારી હકીકતી ઓલાહ છે બધી જમાતોમાં જે મોમન છે, તેના વાસ્તે અણુ એમજ છે. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૧૬૪ મું.

પુના, તા. ૮-૧-૧૯૧૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે સુઅઇના પજેભાઇએને ફરમાવ્યું :

“તમે પજેભાઇઓ વાલ જેવા અને શેર જેવા છો. તમે પોતાના દિલને ચોક્કસ કરીને સરકાર સાહેબની ખિદમત કરો અને દિલાવર થાઓ.”

આફ્રિકાવાળા એક લાઇએ પોતાનું ધાર્મિક કામકાજ પુનામાં ઉક્લાવવાની અરજ ગુખરતા ફરમાવ્યું :

“અમે જ્યારે આફ્રિકા પધારશું ત્યારે તમે ત્યાં આવજો.”

તે ભાષએ વધુ અરજ કરતાં હાઝર ઇમામે તેને ફરમાવ્યું :

“જે એમ સમજે છે કે, અમે અહીંયા હાઝર છીએ અને ત્યાં હાઝર નથી તે કાફર છે જેમ અહીં દરખાનું છે તેમ ત્યાં પણ છે. જ્યાં જમાતખનું છે, ત્યાં સઘળે ઠેકાણે અમારું ઘર સમજજો. હકીકતી મોમનની એજ રીત છે.

અમે તમારા બધાના કામો આફ્રિકામાં ઉક્લાવશું. જમાતખાનું છે ત્યાં બધા કામે કબુલ થાય છે. અમે અત્યારે જાહેરમાં ત્યાં હાઝર નથી પણ ખાતુનમાં હમેશાં તમારી પાસેજ છીએ. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૧૬૫ મું.

કરાચી તા. ૪-૧-૧૯૧૨.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“કેટલાક દિવસ થયા મુંબઈ અથવા બીજા કોઈ પણ ગામમાં અમે ફરમાન કર્યા નથી તેનું કારણ એ છે, કોઈપણ જમાતમાં બીભારી ચાને ખરાબીના કામ અમે નહિ જોયા, તેથી અમે ફરમાન

કર્યા નથી અને ફક્ત ખાનાવાદાન કરમાવ્યા છે. જે કોઈ ખરાબ નથી તેઓને શું કરમાન કરીયે? તેઓને ફક્ત ખાનાવાદાન કરમાવીએ છીએ અને અમે ખાનાવાદાન કરમાવીએ છીએ તેનું કારણ એ છે કે, તેઓમાં કંઈ પણ ખરાબી નથી અને બધા સારા છે.

જંગલમાં અમે રોજ કરમાન કર્યા છે જે તમે વાંચો છો, એ વાંચવાથી તમને બધું રોશન થશે, પણ અહીંયા જે કામકાજ ચાલે છે તે બધું સાફ છે માટે એટલુંજ કરમાવીએ છીએ કે, ખાનાવાદાન.

તમારા મઝહબમાં ગયા દશ વર્ષમાં ઘણી સફાઈ થઈ છે. જે કેસ ચાલ્યો તે તમેએ સાંભળ્યો અને જોયો જેથી તમારો દીન સાફ અને રોશન થયો છે.

ઈસમાઈલી દીનમાં જેની ખુશી હોય તે રહે છે અને જેની ખુશી નથી તે નીકળી જાય છે.

આજે અમે એક વાતનો ખુલાસો કરીએ છીએ તે એ છે કે, કેટલાક માણસો કહે છે કે ઈમામના રૂકમાં અને મોમનના રૂકમાં ફરક નથી અને કેટલાક કહે છે કે ઈમામનો રૂક અને મોમનનો રૂક જુદો છે, તેનો ખુલાસો એ છે કે:

જે હકીકતી સાચા મોમન છે, જો તે હૈયાતી સુધી મોમન રહીને ગુજરી જાય તો તેનો રૂક ઈમામના રૂકમાં દાખલ થાય છે. તે પણ મરણ બાદ થાય છે, પણ જ્યાં સુધી મોમનના બદનમાં રૂક છે ત્યાં સુધી હયાતીમાં તે એક થઈ શકતો નથી. જેમ મીઠા પાણીની નદી દરિયામાં મળી જાય છે, તેજ પ્રમાણે મરણ બાદ મોમનનો રૂક ઈમામના રૂકમાં દાખલ થાય છે, પણ હૈયાતીમાં જમીન અને આસમાન જેટલું દુર છે. મરણ બાદ હવાની માફક બીજી હવામાં મળી જાય છે. જેમ વજીર સાલેહ થઈ ગયો, તેમ અલખતા એક રૂપ થઈ ચકાય છે, પણ મોટેથી નકામું

વધારે બેલવામાં કાંઈ ફાયદો નથી. ઓછું બેલનાર માણસ સારો છે. જો જરૂર પડે તો જ મોઢામાંથી શપ્તો બોલવા. નકામું બેલવાથી નુકશાન થાય છે.

અમે જોઈએ છીએ કે, બધું સાફ છે એટલે વધારે ફરમાન કરતા નથી અને ખાનાવાદાન ફરમાવીએ છીએ, પણ જો જરા પણ ખરાબી હોય તો ફરમાન કરીએ છીએ.”

ત્યારબાદ ફરમાવ્યું :

“વજીર સાલેહુ જેવા ઘણા થોડા માણસો છે. તે ગુજરી ગયો છે, હવે તેને તમે જોઈ શકશો નહિ. કારણકે તે નુરમાં મળી નુર થઈ ગયો છે, જેવી રીતે કે નદી દરિયામાં મળી જાય છે. મરણ પછી આ થઈ શકે છે. હૈયાતીમાં નથી બની શકતું, પણ હૈયાતીમાં મહેનત કરવાથી, મરણ બાદ ઈમામ સાથે એક થવાય છે.

આ બાબતની એ માયના છે.”

ત્યારબાદ મસ્કત જમાતને ફરમાવ્યું :

“અમે મામદ રેમુ ગુઆદરવાળાને ઉપરી અમલદાર તરીકે નીમ્યો છે, માટે તમે તેમના હુકમ પ્રમાણે ચાલજો.

અમે જે વજીર સાલેહુના વખાણ કર્યા તે ઉમરમાં ઘણા નાનો હતો પણ તેનામાં તક્કબુરી નહિ હતી અને જમાતની સલાહ પ્રમાણે વર્તતો હતો, તેણે મોટાઈ દેખાડી નથી.

જે ઇબાદત કરે છે અને તક્કબુરી પણ કરે છે, તેના ઉપર લાનતનો તોક પડે છે.”

ફરમાન ૧૬૬ મું.

કરાચી તા. ૫-૧-૧૯૧૨.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાજર ઇમામે લાઇબ્રેરીની મહેમાનીમાં રીપોર્ટ સાંભળીને ફરમાવ્યું :

“તમે આ લાઇબ્રેરીનું બીજું રોમ્બુ છે તો ઇન્શાઅલ્લાહ

તેનું કળ ઘણું સાફ નિપજશે. અમે પણ દુઆ કરીએ છીએ કે તમારી લાઇબ્રેરીની હુમેશાં ચઢતી થાય.”

ત્યારબાદ સિંધવાળા મુખી સાથેની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું;

“હુમેશાં ધર્મના કામમાં ચુસ્ત રહેજો. મોમનની નિશાની એ છે કે થોડું બોલે. તમારામાં પણ એવી નિશાની છે.”

ફરમાન ૧૬૭ મું.

કરાચી તા. ૭-૧-૧૯૧૨,

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઈમામે આંદરાતના પંજેલાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે હુમેશાં અમારી ખિદમત કરો છો અને ધણી મહેનત લ્યો છો, તેથી અમે તમારા ઉપર ઘણા રાજી છીએ. તમે અમારા ફરજદો છો, તમે અમારા નુર ચશ્મ છો, અમે તમને ઘણા ચાહીએ છીએ અને અમારું દિલ ચાહે છે કે, એક એકને બોલાવીને આશિષ આપીએ પણ તમે પંજેલાઈ ધણા છો, એકને બોલાવીને આશિષ આપીએ અને બીજાને ન બોલાવીએ તો તેનું દિલ દુઃખાય તેથી તમે બધાને સાથે દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

જે પંજેલાઈઓ અતરે હાજર નથી તેઓને અમારા તરફથી દુઆ આશિષ અને ખાનાવાદાન પહોંચાડજો.”

ફરમાન ૧૬૮ મું.

કરાચી તા. ૮-૧-૧૯૧૨.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઈમામે ફરમાવ્યું:

“તમે અત્યારે અમને જેટલા નજીક છો, ઇન્શાઅલ્લાહ કયામતના દિવસે એના કરતાં પણ વધારે નજીક હશે.

અમે તમને દુઆ કરીએ છીએ જે તમારો રૂહ અમારા રૂહ સાથે એક થાય. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૬૯ મું.

કરાચી તા. ૧૬-૧-૧૯૧૨.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુવત્તાન મોહમ્મદ શાહ હાજર ઇમામે લાસી જમાતના મુખીને સાત્ર આપી ફરમાવ્યું :

“બુઢાપાના સબખે તમે છુટા થવા માટે અરજી આપી તે ઘણું સારું કયું છે. તમારી જગ્યાએ મુખી તરીકે નવી નિમણુંક કરીયે છીએ,”

ત્યારબાદ સિંધ સાકરા જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમારા માટે કાયદા કાનુન બનાવવામાં આવ્યા છે, તે પ્રમાણે તમે ચાલજો અને એવો ઇન્સાફ કરજો કે, તમારા તરફથી કોઈ અપીલ અમારી પાસે કોઈ વખત આવે નહિ, તો અમે સમજશું કે તમરો ઇન્સાફ બરાબર છે અને જો વધારે અપીલો આવશે તો સમજશું જે ઇન્સાફ બરાબર નથી થતો.

આપણા ઇંસમાઈત્રી દીનમાં બીજા કોઈ દીનની ક્રિયા કરવી વાજબ નથી અને જેને અમરો દીન ન જોઈએ તેને ખુદા હાફેઝ. તે અમને ન જોઈએ ભલે નીકળી બધ.”

ફરમાન ૧૭૦ મું.

કરાચી તા. ૧૮-૧-૧૯૧૨.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુવત્તાન મોહમ્મદ શાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે જમાત તમારા ફરજાંદ ઉપર જેટલી મહોબત રખો છો તે કરતાં હજાર હરજો અમે તમારા ઉપર વધારે મહોબત રાખીયે છીએ.

જે મોમન છે તે અમારા રૂહાની ફરજાંદ છે તે અમારા નુર અશ્મ છે જો કે અમે એક એકને બોલવીને કહેતા નથી, પણ બધાને ફરમાવીએ છીએ.

જેનું ઇમાન દુસ્ત છે તે અમારા રૂહાની ફરજદ છે. અમારા સિધાવ્યાથી તમને ઘણી દિલગીરી થશે પણ તમારા કરતાં અમે વધારે દિલગીર છીએ.

અમે ઘણા દિલગીર છીએ કે, એક એકને બોલાવીને આશિષ આપી શકતા નથી. પણ અમે નાના, મોટા, બાઇ, ભાઈ, બધાને સાથે દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ.

જેઓ મોમન છે તે અમારાથી બુદ્ધા નથી. તેઓ અમારી સાથે છે. તેઓ અમારી હુજુરમાં છે. તેઓ અમારાથી જરા પણ દુર નથી. જેઓ ઇમાનવાળા છે તેઓ હુમેશાં અમારી પાસે છે.

અમારા એવા કેટલાક નોકરો છે, જેઓ અમારી હુજુરમાં રહે છે, તેથી શું થયું? પણ તમે દુર હો છતાં અમારી પાસે છો અને અમારી નજીક છો.

બીજા ઘણા માણસો અમારી પડોશમાં રહે છે પણ જેઓને ઇમાન નથી તેઓ અમારાથી ઘણા દુર છે. તમે કે જેઓ ઇમાનવાળા છો તે અમારી પાસે છો અને અમારી નજીક છો. જેઓ અમારી નજીક હોય અને તેઓને ઇમાન ન હોય તો તેઓ અમારાથી ઘણા દુર છે; માટે તમે જીસમને નહિ બુઝો પણ અમારા રૂહને બુઝો.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“તમે હુમેશાં જમાતખાને આવવાની આદત રાખો. તમે બહેરી અને બાતુની દુઆ અને બંદગી અદા કરો. જો તમે નહિ અદા કરો તો ઇમાન જતું રહેશે. દુઆ પડવાની અને જમાતખાને આવવાની આદત છોડી દેશો તો ઇમાન ચાલ્યું જશે.

જેઓ જમાતખાને નથી આવતા તેઓને ઇમાન નથી, એ શક વગરની વાત છે, માટે તમે હુમેશાં જમાતખાને આવવાની

આદત રાખો. અમારા આ ફરમાનો કાનેથી સાંભળીને મગજમાં ખુબ યાદ રાખજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૭૧ મું.

પુના તા. ૨૦-૧-૧૯૧૨

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણી જહેમત ઉઠાવી અને મહેનત લઈને અતરે આવ્યા છો, તેનો બદલો તમને આ દુનિયામાં અને પેદી દુનિયામાં મળશે.

જે મોમન છે તે હુમેશાં આખેસફા પીયે છે, યાને નુરની પ્યાલી હુમેશાં પીયે છે.”

ફરમાન ૧૭૨ મું.

પુના તા. ૨૧-૧-૧૯૧૨.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે એક ગામની જમાતની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“તમારી જમાતમાં ઘણા થોડા માણસો છે અને તેટલા થોડા માણસોમાં આપસમાં સલાહ નથી, તે ઘણી દિલગીરીની વાત છે. ખેર, હવે તમે આગલી બાબત છોડી આપો. તમારામાં જે મોટા અમલદારીઓ, જે નાનાઓથી દ્વેષભાવથી વર્તતા હોય અથવા નાનાઓએ ભુલ કરી હોય એ બધું અમે માફ કરીયે છીએ.

તમે થોડા છો તો મળીને ચાલશો તો તમારું ઇમાન ઘણું મજબુત થશે.”

કચ્છ જમાતની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“ફક્ત એક મોમન હિંમતવાળો હોય તેને અમે એક લાખ માણસ જેવો સમજીયે છીએ.”

ફરમાન ૧૭૩ મું.

મુંબઈ તા, ૩-૩-૧૯૧૨.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે લોકો પોતાપોતામાં હસદ ઘણોજ રાખો છો તે ઘણુંજ ખરાબ છે. જે માણસ હસદવાળો હશે, તેનું ઇમાન બીલકુલ રહેશે જ નહિ; જો કે બહુ બહુ તો દશ વર્ષ સુધી તેનું ઇમાન રહેશે; પણ, તે પછી તેવા માણસોનું ઇમાન નાબુદ થશે, બીલકુલ રહેશે નહિ, તે ચોક્કસ જાણજો. તો શા માટે હસદ કરવો જોઈએ? તેથી શું ફાયદો છે? દુનિયામાં શું છે? માટે બીલકુલ હસદ રાખવો નહિ.

નીતિથી વર્તવું, કોઈના હક ઉપર તરાપ મારવી નહિ, તેમજ પોતાનો હક હોય તેની બરાબર સંભાળ લેવી. પોતાનો હક બરાબર સંભાળવો, પણ કોઈના હકને નુકસાન કરવું નહિ; એમ કરવાથી ને દુશ્મની રાખવાથી કોઈની તકદીરમાં હશે તે તમે હરગીજ લઈ શકવાના નથી; જેના તકદીરનું જે હશે તે તેને મળશે; તે ચોક્કસ જાણજો. તમારા હસદ કરવાથી તેને કાંઈ પણ નુકસાન થવાનું નથી, પણ જે જેના તકદીરનું હશે તેને તેનો લાભ મળશેજ. તમારે કીનો ને હસદ બીલકુલ રાખવા નહિ.”

ફરમાન ૧૭૪ મું.

સુરત તા ૧૨-૧-૧૯૧૩.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે શુપત જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારા રૂહાની ફરજંદો છો, તમે અમારા નુર ચશ્મ છો. જેમ આરસીમાં મેહુ જોઈએ તેમ અમે તમને મહોબતથી જોઈએ છીએ અને આજ તમારો ઘણો ખુશીનો દિવસ છે.

તમે અમને જોઈને ખુશી થાઓ છો, તેમ અમે તમને જોઈ વધુ ખુશી થઈએ છીએ. તમે ઘણું જ સાફ કામ કર્યું છે. ખાનાવાદાન”

ફરમાન ૧૭૫ મું.

સિંધપુર તા. ૧૩-૧-૧૯૧૩.

હક મૌઝાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે મે મીન જમાત તથા બીજા સર્વે જે અહીં આવ્યા છે, નાના, મે ટા બાઈ, ભાઈ, સર્વેને અમે ઘણીજ દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમે અમારા વડાલા ફરજદો છે. તમને જોઈને અમારી આંખો ટાઢી થાય છે. તમને ઘણી દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાતાવાદાન ”

ફરમાન ૧૭૬ મું.

સિંધપુર તા. ૧૪-૧-૧૯૧૩.

હક મૌઝાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“હુમણા અમે તમને ફરમાન નથી કરતા તેનું કારણ એ છે જે, અમે જોઈએ છીએ કે તમે ઘણા સારા છે. તમારા સર્વે કામથી અમે રાજી છીએ, તમારા સર્વે કામ સારા છે, તેથી અમે તમારા ઉપર ઘણા રાજી છીએ; વળી તમારા ઉપર વધારે રાજી થવાનું કારણ એ છે જે તમે કોઈથી કળયા કે લડાઈ નથી કરતા, કોઈનું ખુફ કરવાનું તમારું દિલ નથી અને કોઈનું ખુફ કરતા નથી, એજ મોમન છે. કોઈનું દિલ દુઃખવવું નહિ તે નિશાની મોમનની છે. વળી તમે પોતાના દીન ઉપર મજબુત છો, તેથી અમે તમારા ઉપર ઘણા ખુશી છીએ.

ફક્ત એક બાબતની તમારામાં એજ છે, તે માટે અમે તમને નસિહત કરીએ છીએ, તે બાબતનો તમે સુધારો કરો. તમે છોકરીને નાનપણમાં બે, ત્રણ ચાર વર્ષની હોય ત્યારે ખરણાવો છો અને

પછી અઢારથી વીસ બાવીસ વર્ષની થાય ત્યાં સુધી તેને માવતરે બેસાડી રાખે છે, તે વાતથી અમે નારાજ છીએ અને કોઈની ઓરત મરી જાય છે તો તેનાથી જલદી બીજી ઓરત થતી નથી, તેમ તેને મગતી પણ નથી, તે પણ સારું નથી,

જે છેકરીઓને મવતર ઘર બેસાડી રાખે ને સાસરે નહિ મોકલે, તેમજ છેકરીઓ માવતરના ઘરે રહે અને પોતાના ખાવ-ફના ઘરે નહિ જાય તેથી તેની ઓઝાદ પણ ધની અટક છે યાને મેમન થાય તે મેમન થતા અટકે છે, અટકા માટે અમાં ઘણા જ ગુન્ડા છે.

છેકરીઓ શોળથી અઢાર વર્ષની થયા પછી મામાપે પોતાને ઘર બેસાડી રાખવી અ ઘણું જ ગુન્ડાનું કામ છે.

છોકરો મેટો હોય અને તેની બાયડી ગુજરી જાય અને તેને બીજી નહિ મળે તો પછી તેન થા ગુન્ડાન કામ થાય તેનો બેજો તમારા ઉપર છે તમે મેમન હો તો તમરાથી ગુન્ડા નહિ થાય નેમ કરો.

વળી તમે સગપણના સમસમા સાટ કરે છે. તે ઠીક નથી. તે ગુન્ડાનું કામ છે.

તેમજ જેઓ પૈસા લઈને છેકરીઓ આપે છે તે પણ ઘણું જ ખરબ છે અને ગુન્ડાનું કામ છે. વળી છેકરીઓને જલદી તેમને સાસરે મોકલતા નથી. ત પણ ઘણું જ ગુન્ડાનું કામ છે. તેઓને સાસરે જલદી મોકલવાથી તેમને ખચ્યા થાય, તે મોમન થાય, તે મોમન થતા તમે અટકાવે છો તે મેટમાં મેટું પપ છે.

છેકરીઓને પરણાવીને વહેલી સાનરે મોકલાવી હોતે તો હજાર બચ્યા વધરે પેતા થવા હોતે અને એક હજાર મેમન આજે અમે તમારામા વધરે જોતે. તે હજાર મેમન થતાં તમે અટકાવ્યા છે. હવેથી એવા ગુન્ડામાં દાખલ ન થાઓ તેની ઘણી મોકસી રાખજો. ખાનાવાદાન."

ફરમાન ૧૭૭ મું.

સિધપુર તા. ૧૫-૧-૧૯૧૩.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમે તમારા ઉપર ઘણા રાજી છીએ અને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ જે તમારા માલમાં, ઔલાદમાં, જમીનમાં, ઇમાનમાં અને તમારી દરેક ચીજમાં ઘણીજ બરકત થાય. ખાનાવાદાન.

ફક્ત એકજ બાબત માટે વળી તમને નસિહત કરવી પડે છે કે તમે જે સગપણમાં સામસામા સાટા કરો છો તે ઘણાજ મોટા ગુન્હા છે. તમે કોઈની દીકરી લઈને તેને સાટે પોતાની દીકરી આપો છો, એ ઘણુંજ ગુન્હાનું કામ છે. તેમને પેસા આપો છો યાને છોકરી માટે નાણા આપીને છોકરીઓ લ્યો છો એ પણ મોટો ગુન્હો છે.

છોકરીઓ ઉમરલાયક થએથી તમે એના ખાવિંદના ઘેર નથી મોકલાવતા જેથી તેના મરદ જે ગુન્હાના કામ કરે, તેના ગુન્હા છોકરીઓના માવીતરોને થાય છે, માટે એવું કામ કરો જે તમે ગુન્હામાં દાખલ ન થાઓ.”

ફરમાન ૧૭૮ મું.

વિરપુર તા. ૨૨-૧-૧૯૧૩.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“સઘળા નાના, મોટા, જે કોઈ અહીંયા આવ્યા છે તે સર્વે-ને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમને જોઈને અમારી આંખો ઠંડી થઈ છે. કારણ કે તમે મોમન છો.

બાઈઓ છે તે અમારી દીકરીઓ છે અને જે મરદ છે તે અમારા દીકરા છે જે મોમન શખ્સ ઇમાનદાર છે અને અમારાં

ઉપરે જેનું ઈમાન બરાબર છે, તે અમારા ફરજંદ છે, તે અમારા ફરજાની ફરજંદ છે.

અહીં કોઈની સગાઈ યા નિકાહ યા વિવાહ કરવા હોય તો અહીં અમે જ્યાં સુધી છીએ ત્યાં સુધી અમારા હુજુરમાં કરે; તેને મુબારકી આપીએ છીએ, ડબલ મુબારકી આપીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૭૯ મું.

વિરપુર તા. ૨૪-૧-૧૯૧૩.

હક મોજાના ધણી સગામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“આવા મેળામાં તમે શાદી નથી કરતા તેનું શું કારણ છે? આવા મેળામાં શાદી નહિ કરે તો પછી કયા મેળામાં કર્યો? આવા મેળામાં શાદી કરવામાં તમને ઘણું જ સગામ છે, માટે જેને શાદી કરવી હોય તે આ મેળામાં શાદી કરે તો ઘણું જ સાબ થશે. ખાનાવાદાન”

ફરમાન ૧૮૦ મું.

વિરપુર તા. ૨૮-૧-૧૯૧૩.

હક મોજાના ધણી સગામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“બધી કાઉન્સીલોને અમે હુકમ ફરમાવીએ છીએ કે, જમાતને બચ્ચાંની માફક સંભાળે. કાઉન્સીલોએ ફક્ત ઇન્સાફ કરવો એટલું જ નહિ, પણ કોઈને પણ કાંઈ દુઃખ ન થાય તેનું ધ્યાન રાખે અને બધી બાબતોમાં ઢરેક રીતે મદદ કરે. દુનિયાના કામમાં પણ રસ્તે ચડાવે. બીજી કોઈ પણ બાબત હોય તો મદદ કરે. કોઈ ઠેકાણે કાંઈ વાંધો ઉઠે તો, મિલ્કતની તોડાવી ત્યાં મોકલાવી સમજાવી સમાધાન કરે.

અમારી પાસે જે મેમ્બરો આવ્યા હતા તેઓને અમે એટલા

ફરમાન કર્યા છે કે અગર ઇન્માન હશે તો તે સમજી શકશે, ને એટલામાં નહિ સમજ્યા તો તેઓ કદી પણ નહિ સમજશે.

એક બીજાએ એક દિલીથી ચાલવું અને એક બીજામાં કિન્નો કદી પણ રાખવો નહિ. જે કોઈ અમલદારી, ભગત, તેમજ ગીનાની છે અને હસદ રાખે છે અથવા દુશ્મની કે કિન્નો રાખે છે, અથવા એવાજ બીજા હસદના કામ કરે છે, તે દીનના દુશ્મન છે.

હમણા તમારા માટે કાઉન્સિલો પણ બનાવી છે, તેના અમલદારીઓ જો જમાતને બરાબર નહિ સંભાળે અને બરાબર હક ઇન્સાફ નહિ આપે તો આ દુનિયા અને ઓલી દુનિયામાં તેમનું કાળુ મોઢું થશે.

બધી જમાતોએ એવું નક્કી કરવું કે હમેશાં સંપ અને સલાહથી ચાલવું અને કોઈને પણ કદી પોલીસ કે કે.ટી.માં જવું ન પડે તેમ કરવું અને કદાચ તેની ફરજ પડે તો કાઉન્સિલમાં આવે તો ફાયદો થશે. એવી રીતે ચાલવાથી દુનિયામાં તમારી તારીફ અને વખાણ થશે અને એવું બેલાશે કે ઇસમાઈલીમાં એવો સંપ છે કે, તેમનો કેસ કે.ટી.માં કદી આવતો નથી.

જે અમારા હકીકી મોમન છે તેઓ કોઈની હસદ, દુશ્મની કે ગીબત કદી નહિ કરે.

જે હકીકતી મોમન છે તે હમેશાં સચ્ચાઈ પર ચાલે છે અને હમેશાં સલાહ અને નરમાઈથી વર્તે છે. તમે અમારા હકીકી મોમન છો તો એવી રીતે ચોકસી રાખજો અને હમેશાં એવી રીતે ચાલજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૮૧ મું.

વિરપુર તા. ૨૯-૧-૧૯૧૩.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદ શાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે બાઈઓ જે કપડા પહેરો છો તેથી અંજ અને પેટ

દેખાય છે; તે ઠીક નથી, માટે તમારું અંગ નહિ દેખાય તેના સાથે બહન પહેરવું યા કબજે પહેરવે, અથવા ગંજીક પહેરવું. ગંજીક પછી ઘણું ઠીક છે; યા પહેરણ પહેરવું કે જેથી અંગ અને પેટ નહિ દેખાય.”

ફરમાન ૧૮૨ મું.

વિરપુર તા. ૩૦-૧-૧૯૧૩.

હક મોજાના ધણી સલામત સરકર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે ફરમાવ્યું :

“તમે બધા અમારા રૂહાની ફરજના જેવા કામ કરો અને એવા રીતે ચાલો.

અમલદારીઓની ફરજ છે કે કોઈ ઉપર ગુસ્સો નહિ કરવો અથવા ગુસ્સો કરી કોઈને દુઃખ દેવું નહિ. ગુસ્સો કરીને કોઈ અમલદારી કોઈને દુઃખી કરશે તો તે કાફર છે.

અમલદારીઓ રાખવામાં આવ્યા છે તે જમાતને સંભાળવા માટે છે. જમાત કે જે અમારા રૂહાની ફરજદો છે તેની દુશ્મની જે અમલદાર કરશે તે અમારો દુશ્મન છે.

બધી જમાતોએ કાયદા કાનુન પ્રમાણે ચાલવું; તે અમારા ફરમાનથી પણ વિશેષ છે; કાયદા કાનુન પ્રમાણે ચાલવું તો તે ફરમાન બરદારી બળવી લેખાશે.”

અમરેલીના વારસ મામદને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણા સારા ઈન્સાફ કરો છો અને તમારી અપીલ અમારી પાસે આવતી નથી. જેની અપીલ કે કેસ અમારી પાસે નહિ આવે તે જમાત સારી છે જે જમાતના કજ્યાના કેસ વધારે આવે તો જાણવું કે તે જમાતમાં કજ્યા, ફિસાહ અને શેતાની કામ વધારે થાય છે.”

ત્યારબાદ ફરમાવ્યું :

“તમે બધાને ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. અમે તમને એકજ વખત દુઆ આશિષ નથી આપતા પણ હજાર વખત દુઆ આશિષ આપીએ છીએ. તેમજ હજાર વખત ખાના-વાદાન ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૮૩ મું.

અમદાવાદ તા. ૧-૨-૧૯૧૩.

હક મોંઝાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે અલીમહમદ મનજી નથુ ધાસલેટવાળા બાહુ સારી વાચજ કરે છે તે સાંભળીને ફરમાવ્યું :

“ખુદા તઆલા તરફથી જ્યારે રહેમત ઉતરે છે ત્યારે અકકલ અને જ્ઞાન આવે છે અને ત્યારે જ વાચજ કરી શકે છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૮૪ મું.

મુમલ તા. ૧૮-૨-૧૯૧૩

હક મોંઝાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે કાન્ડી મહોલાની કન્યાશાળાની છોકરીઓને ફરમાવ્યું :

“છોકરીઓ જે કેળવણી દેએ છે, તેઓના ભરત ગુથણના કામના નમુના જોઈને અમે ઘણા ખુશી થઈએ છીએ.

છોકરીઓના માબાપને હુકમ ફરમાવીએ છીએ કે પોતાની દીકરીઓને આ સ્કુલમાં જરૂર મોકલાવે, જેની અમે તેઓના ઉપર ફરજ નાખીએ છીએ; કારણકે છોકરી આ સ્કુલમાં આવશે અને ભરત, ગુથણ તથા લખતાં વાંચતાં વિગેરે શિખે તેા છોકરીઓ ભવિષ્યમાં પોતાનું ગુજરાન ચલાવવાને શક્તિમાન થશે અને જો કદાચ કેળવણી નહિ દેએ અને આ સ્કુલમાં નહિ આવે તેા આવા

હુન્નર નહિ શિખે તો, લોકોના વાસણ માંજવા અને કપડા વિગેરે ધોવામાં પોતાના દિવસો ગુબારવા પડશે જેમાં તેમને ચાર થી છ પૈસા મળશે, જેના ઉપર આધાર રાખવો પડશે; માટે કેળવણી લઈને છોકરીઓ હોશિયાર થાય અને કોઈની મહોતાજ નહિ રહે, માટે સ્કુલમાં મોકલી કેળવણી આપવાની જરૂર છે.

છોકરીઓ ભણીને હોશિયાર થશે તો ભવિષ્યમાં પોતાના ગરબાંઓને પોતે લીધેલી કેળવણી પોતેજ આપી શકશે; પોતાના ગરબાંઓને સારી રીતે કેળવી શકશે; માટે દરેકે પોતાની છોકરીઓને સ્કુલમાં મોકલવી; ભુલવું નહિ જોઈએ.

આપણી ઇસમાઈલીની છોકરીઓ એવી કોઈપણ નહિ હોવી જોઈએ કે જે ભણેલી અને શિખેલી ન હોય.

ગરીબ માણસ શી નહિ આપે તો હરકત નથી, પણ પૈસાવાળાના ગરબાંઓ છે, તેમણે ખાલી સખાવત ઉપર આધાર રાખવો નહિ જોઈએ. ચેરીટી યાને પારકી સખાવત ઉપર પૈસાવાળાઓએ આધાર રાખવો જોઈએ નહિ યાને તે લોકોએ તો પોતેજ સ્કુલને મદદ કરતા રહેવું જોઈએ.

છોકરો હશે તે તો ક્યાં પણ જમને વેપાર કરી શકશે અને શિખી પણ શકશે, પણ છોકરીઓ ક્યાં જશે? માટે છોકરીઓને શિખવવાની ઘણી જરૂર છે.

આપણું ધાર્મિક તથા ગુજરાતી વાંચવું, લખવું અને હિસાબ કિતાબ, ભરત, ગુથણ વિગેરે શિખવું જોઈએ. છોકરીઓને હિસાબ, વિગેરે શિખવવું ઘણુંજ અગત્યનું છે.

આપણી ઇસમાઈલી ખોબાઓની છોકરીઓ, એવી રીતે ભરતાં ગુથતાં શિખે કે બીજી કોઈ છોકરી એવું સરસ ભરતાં ગુથતાં શિખી ન હોય અને આપણી છોકરીઓની વધારે તારીફ થાય, એવી રીતે શિખાવો.”

માખાપો મોટી ઉમરની છોકરીઓને સ્કુલમાં નથી મોકલતા અને ઉઠાડી લે છે અને કહે છે કે “તેમને વધુ બણી ક્યાં નોકરી કરવા જવાનું છે ?” એવી ફર્માઈ થવાથી ફરમાવ્યું :

“હમણા તેઓના માખાપ પૈસાવાળા હશે પણ ક્યારેક એવો વખત પણ આવે કે તેઓની છોકરીઓને નોકરી પણ કરવી પડે; એ કુદરતી છે અને આવું ઘણું ઠેકાણે બને છે. જો શિખેલી હશે તો તે કોઈની મહોતાજ નહિ થશે.

અમને એ શોખ વધારે છે કે છોકરા કરતાં છોકરીઓ વધારે શિખે.

હજી ઘણીએ છોકરીઓ કેળવણી વિના અંધારામાં પડેલી છે. આગળ જતાં છોકરીઓ શિખશે તો તેઓના બાળકો પણ કેળવણીમાં વધતા જશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૮૫ મું.

મુંબઈ તા. ૧૯-૨-૧૯૧૩.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“ઇસમાઈલી મઝહબમાં બાપ દીકરાના અબોલા રહે તેથી ઘણું જ નુકશાન છે. બાપ દીકરાના અબોલા રહેવાથી ઇસમાઈલી દીનની ખુશી કેવી રીતે વધશે ? માટે અબોલા અને અણબનાવ રાખવા એ ઘણું જ ખરાબ છે.

બાપનો હક ઘણો છે. દીકરાએ હુમેશાં પોતાના બાપની સલાહમાં રહેવું જોઈએ અને એના હુકમમાં ચાલવું જોઈએ. બાપથી નહિ બોલે તો તેના માટે આ દુનિયામાં પણ સાફ નથી. અગર બાપ કદી ગુસ્સો કરે કે બે બોલે બોલે તો સહન કરવું જોઈએ અને બાપના સામે થવું જોઈએ નહિ.

[૨૧]

બાપ પોતાના દીકરાની સાથે સલાહ અને સંપર્ક વર્તે તે તેમાં ઘણુંજ સાફ છે અને ઘણુંજ ક્ષયદો છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૮૬ મું.

મુંબઇ તા. ૪-૩-૧૯૧૩.

હક મોજાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે અચ્ચાઓની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“તમે અચ્ચાઓ અમારા ફરજદો છો. અમારું ઘર છે તે જમાતખાનું છે, તો અચ્ચાઓની ફરજ છે કે પોતાના બાપના ઘરમાં આવવામાં આજસ ન કરે. હમેશાં આવવું જોઇએ.”

ફરમાન ૧૮૭ મું.

મુંબઇ તા. ૬-૩-૧૯૧૩.

હક મોજાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“ચાંદરાતના પંજેભાઈઓ અમે બનાવ્યા છે. આજથી વીસ વર્ષ પહેલાં અમે પોતે બનાવ્યા છે. માટે ચાંદરાતના પંજેભાઈઓમાં જેઓએ નામ લખાવ્યા છે, તેઓને અમે ફરમાવીએ છીએ જે હમેશાં ચાંદરાતની મિજલસમાં આવતા રહેજે. ચાંદરાતના પંજેભાઈઓને અમે ઘણી જ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૮૮ મું.

રંગુન તા. ૭-૨-૧૯૧૪.

હક મોજાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“બરમાની જમાત સારી હતી અને હમેશાં સારી છે. અમે સઘળા મોમનને કહીશું કે તમે જમાત, રંગુન જમાત જેવી થાઓ.

તમે કાઉન્સીલના મેમ્બરો એક બીજા સાથે મળીને ચાલજો. હસદ નહિ કરજો.

જમાતને વાજબ છે કે કાઉન્સીલના ઇન્સાફને કબુલ રાખે. આપણો મઝહબ સચ્ચાઈ ઉપર છે, યાને હકીકી અને રૂહાની છે.

આમાલ સારા કરજો. તમારું વતન સમજીને રહેજો. ઘડી ઘડી દેશમાં જાઓ તે ઠીક નથી. અતરેજ તમારું પોતાનું વતન સમજીને રહો. ખુદા ન કરે ને કોઈ ખાસ બીમાર હોય અને પાણી બદલો કરવા જાય અથવા કામ પ્રસંગે જાય તો હરકત નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૮૯ મું.

રજુન તા ૯-૨-૧૯૧૪.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે ગુપ્તિ જમાતને ફરમાવ્યું :

“કાઉન્સીલમાં એક બીજા વાદ વિવાદ કરે તેમાં ચડ ઉતર થાય તો એક બીજા ઉપર ગુસ્સો નહિ કરવો.

કોઈ પણ સુલકમાં દુનિયાના ધંધા માટે કિન્નો રાખવો નહિ, કારણ કે તે ઘણું ખરાબ છે અને ગુન્હાનું કામ છે.

જેમ વકીલ અને બેરીસ્ટર કોર્ટમાં કેસ વખતે સામસામા લડે છે અને કેસ લડી રહ્યા બાદ કોર્ટમાંથી બહાર નીકળે છે ત્યારે એક બીજા મળે છે અથવા સાથે ફરવા જાય છે, તેમજ વેપારનો એક જ ધંધો હોય તો તમે દુકાનમાંથી બહાર નીકળો ત્યારે તે વાત બુલી જાઓ અને દુશ્મની દિલમાં રાખવી નહિ. વેપારનું કામ ખલાસ થયા પછી દિલમાં કાંઈપણ રાખશો નહિ.

ખુદા ન કરે ને એક બીજા સામે તમારો કેસ કોર્ટમાં હોય તો પણ દિલમાં કાંઈ રાખશો નહિ. જો દિલમાં કિન્નો રાખશો તો જમાતમાં તડા પડશે અને અમે તમારા જે વખાણુ કરીએ છીએ તે પછી કરશું નહિ, માટે તમારે તેમ કરવું નહિ.

તમારા કોઈના દિલમાં કિન્નો હોય તો હમણા અમારી સામે પંજા લઈ લ્યો.”

ફરમાન ૧૯૦ મું.

રંગુન તા. ૧૦-૨-૧૯૧૪.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકારમુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે ફરમાવ્યું :

“બારલાયા જે થયા તે મજહૂબના માટે નહિ પણ જે બાઈઓમાં જગડો થવાથી થયા. એવી રીતે શેતાનના ફરેબમાં આવશે નહિ.

તમે એક બીજાને મદદ આપો; એમ કરવાથી આખા બરમાની જમાત તમારા હાથમાં રહેશે. જે એકદિલી નહિ હશે તો જમાત ટુટી જશે.

એક માણસ જે વેપારમાં નબળો પડે તો તેને મદદ આપો અને ટેકો આપો તો તેનો બદલો તમને આસ્તે આસ્તે મળી જશે.

તમે કોઈને વેપારમાં તોડવા માંગતા હો તો તેથી તમને કાંઈ ફાયદો નહિ થાય, તેથી બીજાને ફાયદો થશે. યાને બીજા કોમને ફાયદો થશે.

મરહુમ મામદ અલીલાઈ હુકીમજીને અમે શહીદમાં દાખલ કરીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૯૧ મું.

રંગુન તા. ૧૩-૨-૧૯૧૪

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે ફરમાવ્યું :

“જીવાનોએ જલ્દી શાદી કરવી જોઈએ. શાદી કરવાથી ગુન્હાના કામ અને બદ બચાવ પેદા નહિ થાય. અહિં વગર શાદી કરેલા ધણા જીવાનો છે તો તેઓએ જલ્દી શાદી કરવી જોઈએ.

રંગુનથી જીવાન છોકરાઓ દેશમાં જઈ શાદી કરી આવે અને તેના બચ્ચાં થાય તે અમારા મુરીદ થાય તેમાં અમે ઘણાજ ખુશી થઈશું.

આખી દુનિયાનો માલ અમને આપો તો એટલા રાજી અમે થશું નહિ, જેટલા આ કામથી અમે રાજી છીએ.

મોમનની આદત એવી હોવી જોઈએ જે રાતના જલદી સુઈ જાય જેથી નુરના વખતે હાજર થઈ શકાય. ફજિલતનો વખત નુરનો છે, તે સચવાય અને દિવસના ધધાનું કામ પણ સચવાય, તેમ જ મિજાજ અને તબીયત સારી રહે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૮૨ મું.

રંગુન તા. ૧૭-૨-૧૯૧૪.

હક મોલાના ધણી મલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે ફરમાવ્યું :

“અમે અહીંથી રવાના થઈએ ત્યારે તમે આંખમાં પાણી લાવી દિલગીર થશો નહિ. આંખમાં પાણી લાવવા તે ધરનાઅશરીઓનું કામ છે. મોમનને માટે રોવું સાફ નથી.

અમે તમારી જ પાસે છીએ અને જાહેરમાં તાર, ટેલીગ્રાફ છે; કોઈ પણ પ્રકારની મુશ્કેલી હોય તો તેનો જવાબ અમે તારથી આપીએ છીએ; ખાતુનમાં અમે તમારી પાસે જ છીએ.

કલકત્તા અને કાઠીઆવાડમાં જ્યારે અમે જઈએ છીએ ત્યારે રંગુનવાળાઓ ત્યાં હાજર હોય છે.

તમે બાઈઓ અમારી પાસે બીમારીની અરજ લઈ આવો છે. પણ આ જમાતખાનુ ચાર મજલાનું છે, તેમાં હમેશાં આવો અને ચાર મજલા ચડશો તો કોઈ દિવસ બીમાર નહિ થશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૯૩ મું.

જાગ્યાર તા. ૧૫-૭-૧૯૧૪

હક મોઝાના ધણી સલામત સરકાર સુસતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર મમામે ફરમાવ્યું :

“પહેલે તો અમે તમો સર્વે જમાતને જોઈને ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમે જમાત છો તે અમારા રૂહાની ફરજદો છો તથા બાઈઓ જે છે તે, અમારી રૂહાની દીકરીઓ છે. તમે ખ્યાલ કરો કે જેમ જુસ્માની ફરજદોને તમે જોઈને ખુશી થાઓ છો, તેમ અમે તમને જોઈને ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. તમે એવો ખ્યાલ નહિ કરજો કે અમે દશ વર્ષ સુધી અતરે જાહેરીમાં હાઝર નાહિ હતા, પણ અમે રાત દિવસ રૂહાની રીતે તો ખરૂંજ, પણ જુસ્માની રીતે તમને હુમેશાં રાત અને દિવસ યાદ કરતા હતા અને તમારા હકમાં દુઆ કરતા હતા.

રૂહાની તરીકે જોશો તો રાત અને દિવસ, દરેક વખતે અમે તમારી પાસે છીએ અને હુમેશાં આફ્રિકાની જમાતેને વિસરતા નથી, એટલે ભુલતા નથી. તમારે પણ અમે જ્યાં હોઈએ ત્યાં, તમારો રૂહ પશુ તેવો જ હોવો જોઈએ. તમે ખ્યાલ બીજો નહિ કરતા.

હુમેશાં સાંજે અને સવારે બંદગી કરજો. દિવસના દુનિયાના ધંધામાં મશગુલ રહેજો તથા રાતના માટે મેઅરાજની બંદગીમાં મશગુલ થાઓ.

જેવી રીતે તમે અમારા ઉપર મહોબત રાખો છો, તેવી રીતે તમારા દીનભાઈઓ પ્રત્યે મહોબત રાખો, જાણે કે એકજ માઆપના ફરજદ હો. પહેલી મહોબત દીનભાઈઓ સાથે કરો ત્યારબાદ અમારી સાથે મહોબત કરો યાને મહોબત રાખો.

તમે એક ખીજામાં તેમજ ખીજા મઝહબવાળા જેવા કે હિન્દુ, મુસલમાન, ક્રિશ્ચીઅન, ઈસ્લાઅશરી, આર્ય સમાજ વિગેરે કોઈપણ મઝહબવાળા સાર્થે દુશ્મની નહિ કરતા તેમજ કોઈની બદગોઈ પણ નહિ કરતા. અગર જો તેઓ તમારાથી વિરૂદ્ધ હોય તો તેના વાસ્તે દુઆ કરજો.

તમારા હક ઉપર કોઈપણ તરાપ મારતો હોય, તો તમે કોર્ટમાં લડી હક રીતે લેજો, પણ દુશ્મનીથી નહિ; પણ રીત અને કાયદાસર લેજો.

અગર આપણા ઇસિમાઈલી દીનભાઈઓમાં જો બે ભાઈઓ વચ્ચે વાંધો થાય તો બે જણાએ વચ્ચે પડીને ખુલાસો કરી દેવો, તેથી પણ ન થાય તો ત્રણ જણા, છેવટે તેમ પણ નહિ તો ચાર જણા; જો તેમ કરતાં પતાવટ નહિ થતી હોય તો, કાઉન્સીલની અંદર ખુલાસો કરવો પણ કોર્ટમાં ચડવું નહિ.

જંગબારની કાઉન્સીલને મોટી કાઉન્સીલ ઠેરાવી છે, તેનું કારણ એ કે તે મધ્ય ભાગમાં આવેલ છે. જંગબાર કાઉન્સીલની ફરજ છે કે તેઓ પોતાની ફરજ બજાવે તથા બહારની કાઉન્સીલોની દેખરેખ રાખે. સઘળી કાઉન્સીલો અમારી એક રંગ છે. કાઉન્સીલ પોતે ખુદાને હાઝર નાઝર સમજીને ઇન્સાફ આપે અને મેરબરો એકદિલ હોય. એવું ન થાય જો જમાતમાં કિસાદ થાય અથવા કોઈ કિસાદ કરે; અગર જો કોઈ કિસાદી નીકળે તો તેને નમનતાઈથી સમજાવો; જો તેવી રીતે તે ન સમજે તો તેને તમે બહાર કાઢો, પણ ખુબી ભરેલી ઝખાનથી, દુશ્મનાઈથી નહિ.

જે ફરમાન મરહોને થયેલ છે તે બાઈઓને વાંચી સંભળાવવા.”

ફરમાન ૧૯૪ મું.

જંગબાર તા. ૧૬-૭-૧૯૧૪.

હક મોત્રાના ધણી સત્તામન સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે સર્વે બાઈઓ, નાની તથા મોટી, સર્વેને ઘણી જ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.

તમે સઘળાઓ અમારા રૂહાની ફરજંદો છો. જેવી રીતે હમણા અમને જુઓ છો, તેવી રીતે હમેશાં અમને જમાતખાનામાં જોજો. જ્યાં સુધી અમે અતરે છીએ ત્યાં સુધી તમે અમને ઈફક દેખાડશો, પણ પાછળથી પણ ઈફક દેખાડજો અને અમને જમાતખાનાથી જુદા નહિ ગણતા, જેનો બદલો આ દુનિયામાં બરકત અને પેટી દુનિયામાં દિદાર છે.

અમે ખરા અંતઃકરણથી એટલે અમારા દિલના અંદરથી ફરમાવીએ છીએ કે તમે જે બાઈઓ છો તે અમારા નુરાની ફરજંદો છો.”

ફરમાન ૧૯૫ મું.

જંગખાર તા. ૧૭-૭-૧૯૧૪.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાજર ઈમામે ફરમાવ્યું :

“અમે બાતુનમાં હમેશાં તમારી પાસે જ છીએ અને હાલ જાહેરીમાં પણ તમારી પાસે બિરાજ્યા છીએ.

બાઈઓ તથા ભાઈઓ જે કુવારા છે, તેઓના અમારા હુજુરમાં વિવાહ કરી આપો તો અમે તમારા ઉપર ઘણા જ રાજી અને ખુશી થઈશું. અમે જાહેરીમાં અહિં જ્યારે હાજર નથી રહેતા ત્યારે તમને વિવાહનો ખર્ચ ઘણો જ થાય છે, પણ હાલમાં અમે અતરે હાજર છીએ જેથી વિવાહનું કામ જો ઉકલાવશો તો તમને ખર્ચ ઘણો જ ઓછો થશે અને અમે પણ તમારા ઉપર ઘણા જ રાજી અને ખુશી થઈશું અને અમારો નુરી દિદાર જોઈને જો એ કામ કરશો તો અમે ઘણા જ રાજી થઈશું.

અમે સર્વે જમાત ઉપર રાત અને દિવસ રાજી છીએ, પણ તમે તમારું ઈમાન સલામત રાખજો અને સારા કામ કરજો.”

મનજી લાલજી નાર્મ્યાણીની ધરવાળી તથા તેનો છોકરો હુસેન અતરે મેળામાં આવીને ખુદાની રહેમતે પહોંચ્યા છે એવી અગજ હુજુરમાં કરવામાં આવી ત્યારે ફરમાવ્યું :

“તેઓ સીધા અમારી હુજુરમાં પહોંચ્યા છે, કારણકે તેઓ અમારી ઉમેદ કરીને અતરે આવ્યા હતા, જેથી તેઓના સઘળા કામ અમે કબુલ કરીએ છીએ અને તેઓ અમારા નુરમાં પહોંચ્યા છે. અગર તેઓ દુનિયામાં હૈયાત રહેતે અને અમારી હુજુરમાં કામ કરત તો પણ ફરો તેઓથી ગુન્હા પણ થાત ને વળી માફી માંગત; એમ ગુન્હા થયા કરત, પણ એ તો નિર્દોષ સીધા અમારી હુજુરમાંજ પહોંચ્યા છે. તેઓને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૧૯૬ મું.

જંગપાર તા, ૧૮-૭-૧૯૧૪.

હક મૌલાના ઘણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“તમે બાઈઓ જે હમણા મહોબત ને એબલાસધી રાજ ખુશીથી ખાનામાં બેઠા છો, તેવીજ રીતે પેત્રી દુનિયામાં તમને મૌલાનો દિદાર હાસલ થશે અને હમણા જેવી રીતે તમે મૌલાની હુજુરમાં બેઠા છો, તેવી જ રીતે પેત્રી દુનિયામાં અમારી હુજુરમાં બેઠા હશે.”

ફરમાન ૧૯૭ મું.

જંગપાર તા. ૧૯-૭-૧૯૧૪.

હક મૌલાના ઘણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“તમે બાઈઓ જે દિદાર કરવા અતરે આવ્યા છો, તે જોઈને અમે ઘણાજ રાજ થયા છીએ. તમે ત્યાં અમારા છત્ર નીચે હશે.

તમે જમાત મહેનત લઈને ઘર તથા વેપાર મુકીને અતરે આવ્યા છો તેના માટે અમે તમને ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. દુનિયામાં એક ગણો તેનો બદલો મળશે, પણ આખરતમાં તેનો બદલો હજાર ગણો મળશે.

કોઈ પણ શખ્સ તમને વધારે સવાલ જવાબ કરે તો મિશનરીઓને પુછે અને સવાલ જવાબ કરે કારણજે તેઓ ઇંદિમથી માહિતગાર છે.”

પંજેબીઓને ફરમાવ્યું :

“તમે મૌલાનુ લશ્કર છો અને તમારે હમેશાં ફિરસ્તાની માફક ફરમાનમાં રહેવું જોઈએ અને હમેશાં જમાતખાનામાં આવવું. બાગરણમાં હાજર રહેવું.”

મુખી કામડીઆની ફરજ છે કે, જેઓ જમાતખાને નહિ આવતા હોય તેઓને ઘેર જઈને વખતો વખત મીઠી જમાનથી સમજાવવું અને જમાતખાનામાં આવવાની લલામણ કરવી.”

બાગમોલા જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે હમેશાં જમાતખાનામાં ટાઈમસર હાજર થજો. તમે ઘરબાર છોડીને અતરે આવ્યા છો તેનો બદલો અતરે એકવાર તથા આકબતમાં તમને હજાર વાર મળશે. જમાતની ખિદમત બરાબર બજાવજો.

તમે હમેશાં કાઉન્સીલના હુકમમાં રહેજો. કદાચ, ખુદાનખાસ્તા ક્યાંઈપણ તમારામાં કુસંપ બાગે તો તરત જંગબારની સુપ્રિમ કાઉન્સીલમાં ફેંસલો કરવા લખાણ કરજો.”

બાગમોલાની કન્યાબાગાની બાગાઓને ફરમાવ્યું :

“જે સરત કામ અતરે અમારી આગળ હુજુરમાં રજુ કરવામાં આવેલ છે, તેમ હમેશાં શિખવવામાં આવે; તેમજ ધાર્મિક અને ગુજરાતી શિક્ષણ પણ બરાબર રીતે શીખવવું.

શીખવવાનો ખર્ચ જેઓ આપે છે તેથી તેમના ઉપર અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. તમે એમ નહિ સમજતા જે, આ છોકરીઓ જમાતની છે, પણ નહિ, તે અમારી છોકરીઓ છે, એમ તમે સમજજો.”

ફરમાન ૧૯૮ મું.

જંગપાર તા. ૨૧-૭-૧૯૧૪.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે બહારગામથી આવેલી જમાતોને ફરમાવ્યું :

“આપણા મઝહબનો પાયો મહોબત તથા એકસપી છે. કોઈએ પણ પોતાના દીન ભાઈઓ સાથે ફિતનો નહિ કરવો, જેથી બંને જહાનમાં બરકત થશે; અગર જે એકબીજાની ખોદણી કરશે તો ઇમાન તથા મઝહબ તમારા હાથમાંથી નીકળી જશે.”

ફરમાન ૧૯૯ મું.

જંગપાર તા. ૨૨-૭-૧૯૧૪.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મીક્રીન્ડા જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમારી જમાતમાં કેટલાક વખતથી કુસપ ચાલે છે, તે કુસપ કાઢી નાખી, એકદિલ થઈ મહોબતથી ચાલો. તમે અમારા રૂહાની ફરજદો છો. એક જુસ્માની માવિત્ર પણ પોતાના ફરજદોમાં કુસપ થાય તો નાખુશ થાય છે તો, અમે તો તમારા રૂહાની પિતા છીએ, માટે એકસપ અને એક દિલ થઈ ચાલજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૦૦ મું.

જંગપાર તા. ૨૩-૭-૧૯૧૪.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“આવતી કાલે શુક્રવારી બીજ છે, તે તમે રાખજો નહિ કારણકે અમે અતરે હાજર છીએ, માટે ધડ કરજો.”

ફરમાન ૨૦૧ મું.

જંગબાર તા. ૨૪-૭-૧૯૧૪,

હક મોજાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે આકેયાકે જમાતને ફરમાવ્યું :

“હમેશાં તમે જમાતખાનામાં હાજર રહેજો અને તમારો દીન જે ઇસમાઈલી છે તેના ઉપર મુસ્તકીમ અને મજબુત રહેજો. તમારામાં જે કુસંપ છે તે કાઢીને એકદિલ થઈ પળ આપો.

વેપારમાં કોઈની દુશ્મની નહિ કરવી. તેમજ કોઈની ખોદણી પણ નહિ કરવી. તમારી રાજીમાં જે હશે તે તમને મળશે.”

એ વખતે આલીમહ હુજુર કામડીઆ હાજીમાઈ નજરઅસીએ નીચેનો પાંક કહી સંભળાવ્યો

‘ અગરઅથી જો મગરબ જાવે
આખર લીખ્યા સોહી પાવે

બાદ ફરમાવ્યું :

“તમે જમાતખાનું બહુ જ મોટું બનાવ્યું છે પણ, તમે તેમાં જતા નથી તેથી શું ફાયદો? માટે તમે હમેશાં જમાતખાનામાં જજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૦૨ મું.

જંગબાર તા. ૨૫-૭-૧૯૧૪.

હક મોજાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે ફરમાવ્યું :

“ તમે બાઈઓ ઉપર અમે ઘણા જ રાજી અને ખુશી છીએ અને તમારા હકમાં હમેશાં દુઆ ફરમાવીએ છીએ. જેવી રીતે

અમે હમણા તમને દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ, તેવીજ રીતે, અમે જ્યાં હોઈએ છીએ ત્યાં તમારા હકમાં દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ.

જેમ એક ઘોડાને પાણીના હવાડા પાસે લઈ જઈએ અથવા એક ઘોડા પાસે પાણીની બાલદી ભરીને રાખીએ, પછી તે ઘોડો પાણી પીએ અથવા ન પીએ તે તેની ખુશી; તેમાં પાણી આપનારને કંઈ પણ વાંક નથી; તેવીજ રીતે અમે તમને રસ્તો બતાવીએ છીએ પછી તમે તે ઉપર ચાલો યા ન ચાલો તે તમારા હાથમાં છે. એમાં અમારો કંઈ પણ વાંક નથી.

જુઓ યહુદી લોકો પોતામાં ઘણાજ ભેરાવર છે, તેનું કારણ કે, તેઓ એકસંપથી રહે છે. તેમજ તમારામાં પણ સલાહ સંપ હશે તો કોઈ પણ કેસ કોર્ટમાં જશે નહિ. જો તમારામાં એક સંપી હશે તો તમારું જોર ઘણુંજ થશે. કાઉન્સીલથી તમને ઘણુંજ ફાયદો થશે છે.

અગર જો તમે એકદિલ નહિ રહેશો તો અમે ગમે તેટલી દુઆ કરીએ તોપણ તમને ફાયદો થશે નહિ. કારણકે અમારી દુઆ પણ અર્ધા દિલની થશે.

ઉપરીઓની વાત સહુએ સાંભળવી જોઈએ. અગર કર્નાલ કહેશે કે હું જનરલની વાત નહિ સાંભળુ તો લશ્કર પણ ટકી શકે નહિ. અગર તમે પણ એમ કરશો તો બીજા મજહુબવાળા પણ તમારા પર હસશે.”

ફરમાન ૨૦૩

જંગપાર તા. ૨૬-૧૦-૧૯૧૪.

હક મોક્તાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મુખી કાસમ સીવજી પેચ્ચવાળાને ફરમાવ્યું :

“તમે હમણા આ દુનિયાનો વેપાર છોડી યાને રિટાયડ થઈ ને પેટ્રી દુનિયાનો વેપાર કરો છો, તે ઘણું સાફ છે. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૨૦૪ થું.

જંગબાર તા. ૨૭-૭-૧૯૧૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“રાત અને દિવસ અમે તમારા હકમાં દુઆ કરીએ છીએ અને જ્યાં હોઈએ ત્યાં તમને હમેશાં યાદ કરીને દુઆ ફરમાવીએ છીએ.

અમે બહોર તરીકે અતરેથી રવાના થઈએ તોપણ તમે કાયદા કાતુન અને થયેલા ફરમાન અને રસમ મુજબ બરાબર કામ કરો તમારા ફરજ બજાવજો. અમારા બદનને નહિ જોતા અમારા ફરમાન ઉપર ધ્યાન રાખજો.”

માનતાઓની બક્ષામણી માટે અરજ કરવામાં આવતાં ફરમાવ્યું :

“હમણાં તમને બક્ષીએ છીએ. ભવિષ્યમાં તેમજ કોઈપણ વખતે કોઈની પણ માનતા કરતા નહિ. આ ફરમાન અમે સર્વેને માટે કરીએ છીએ. જમાતખાના સિવાયની કોઈપણ માનતા રાખવી નહિ.”

ફરમાન ૨૦૫ મું.

જંગબાર તા. ૨૯-૭-૧૯૧૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે વારસ મામદ વારસ રહેમતુલ્લા હેમાણીને ફરમાવ્યું :

“તમે તો ઘણીજ સારી રીતે ખિદમત કરી. આફ્રિકાના લગભગ દશ હજાર ઈસમાઈલીઓની ખિદમત કરીને નામ મશહુર કરેલ છે. તમારા મરહુમ પિતા તથા દાદાએ ફકત જંગબારને જ સંભાળવાનું હતું, પણ તમે તો આખા આફ્રિકાના ઈસમાઈલીઓને

સંભાળો છો અને ખિદમત કરો છો જેથી, તમે તમારી જીંઘી સુધી મોટા વઝીર યાને પહેલા વારસ છો.”

બાદ પંજેભાઇઓને ફરમાવ્યું :

“તમે અમને મેમાની કરી તેનો અવેજ ખુદાવંદતઆલા તમને બેઉ દુનિયામાં આપશે. તમે મૌલાનું યાને અમારું લશ્કર છે. તમારું કામ એજ છે કે હુમેશાં અમારી યાને હાજર ઈમામની ખિદમત કરવી. તમારે સમજવું જોઈએ કે તમે પંજેભાઇઓ હાજર ઈમામનું રૂહાની લશ્કર છો.

દરેક રૂહાનીઓને માટે હુમેશાં અમે દુઆ કરીએ છીએ અને દરેક જગ્યાએ જ્યાં અમે હોઈએ ત્યાં દુઆ કરીએ છીએ.

પંજેભાઇઓને હુમેશાં પોતાના નગરણમાં તો હાજર રહેવું જ. તમે કેઈ દિવસ તમારા નગરણમાં આવવા માટે સુસ્તી નહિ કરતા. નગરણમાં હુમેશાં હાજર રહેજો.

અમે તમારી દસ્ત બોશી કબુલ કરીએ છીએ.”

ફરમાન ૨૦૬ હું.

જંગબાર તા. ૩૧-૭-૧૯૧૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે ફરમાવ્યું :

“જંગબાર તેમજ આફ્રિકાની દરેક જમાતોને અમે જ્યાં હોઈએ છીએ ત્યાં રાત અને દિવસ સર્વેને યાદ કરીને દુઆ ફરમાવીએ છીએ.

અલબત્તા, બચ્ચાંઓનો ઈશક પિતા પર વધારે હોય છે, તેમજ પિતાને પણ બચ્ચાંઓ ઉપર ઈશક હોય છે. તેવી રીતે, અમે પણ પિતા તરીકે તમારા ઉપર ઘણીજ મહોબત રાખીએ છીએ. તમારા કરતાં પણ બમણી અને વધારે મહોબત રાખીએ છીએ.

પિતા પોતાના બચ્ચાંઓને પાસે બોલાવીને પ્યાર કરે છે. તેવી રીતે અમે તમને એક એકને પાસે બોલાવીને પ્યાર નથી કરી શકતા, કારણ જે તમે અમારા ઘણા ફરજંદો છો, માટે તમને સામટી રીતે સર્વેને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૦૭ મું.

જંગબાર તા. ૪-૮-૧૯૧૪.

હક મોલાના ઘણા સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમે તમારા ઉપર હુમેશાં રાજી છીએ અને હુમેશાં તમને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ અને રાત અને દિવસ તમારા હકમાં દુઆ કરીએ છીએ જે તમારી આલ-ઔલાદ, જાન અને કુટુંબ પરિવાર તેમજ ઇમાન વિગેરેમાં ખરકત થાય એવી અમે દુઆ કરીએ છીએ.

તમે હુમેશાં મિજલસમાં હાજર રહેજો અને દિલમાંથી હસદ કાઢી નાખજો અને એક દિલથી હાજર થજો.

તમને ખબર છે કે યુરોપમાં લડાઈમાં હાજરો મઃબુસો કપાઈ મરે છે. જો કે, તેઓ આપણી જાતના તેમજ દી લાઈઓ તો નથી, પણ ઇન્સાન તો છે. તે માટે આપણે બધાએ ઉપર મહોબત અને પ્રેમભાવ તો રાખવાજ જોઈએ અને આ બાબત વિષે અમે ઘણાજ દિલગીર છીએ. આ વખતે તમારી સાથે બેસીને હસવું અને ખુશીથી બોલવું તે પણ અમને સાફ લાગતું નથી.

લડાઈ સંબંધમાં તમારે ડર અથવા ધાસ્તી બીલકુલ રાખવી નહિ. અમે તમને દુઆ કરીએ છીએ કે તમને વધારે નુકશાની ખમવી પડશે નહિ. દશ થી પંદર દિવસમાં અતરે શાંતિ થઈ જશે.

જો કે લડાઈમાં દુઃખ તો છે, કાંઈ મીઠાઈ ખાવાની નથી; પણ તમને વધારે નુકશાન થશે નહિ. લડાઈ છે માટે મોંઘારત તેમજ ધાસ્તી વિગેરે મુશ્કેલીઓ તો છે પણ આસાન થઈ જશે.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“અમે તમારા ઉપર ઘણું રાજ છીએ અને હમેશાં રાત અને દિવસ તમારા હુકમાં દુઆ કરીએ છીએ જેવી રીતે તમે હાલમાં જાહેરીમાં અમરી હુજુરમાં બેઠા છો તેવીજ રીતે પેઢી દુનિયામાં એટલે આખરતમાં તમે અમારી હુજુરમાંજ હશે. તે તમે ખાત્રીથી સમજજો.

તમે કોઈ વખત પણ દિલગીર નહિ થજો કારણ જે મોમન હમેશાં જ ખુશ હોય, ને એવા મોમનને હમેશાં રાત અને દિવસ દિદારજ હોય છે.

જાહેર દિદાર જે માણસ ચકીન વગર એટલે ઇતેકાદ વગર કરે છે તેઓને કંઈ પણ ફાયદો નથી, પણ જો ઈમાન હશે અને મહોબત તેમજ ઇશક હશે તો જાહેર દિદાર તેમજ ખાતુન દિદાર તેઓને રાત અને દિવસ છે.

કદાચ ઇશક અને મહોબત હશે ને ઈબાદત ઓછી હશે તો કંઈ પણ ફિકર નથી, પણ ઇશક અને મહોબત રાખવી તો તેમાં ઈબાદત કરતાં વધારે ફાયદો છે.

કેટલીક બાબતો તમને કહેવાની છે, જે તમારી દીકરીઓ માટે હોય એટલે પંદર વર્ષની થાય કે તરતજ તેના વિવાહ કરી આપવા, તેમાં ખીલકુલ ઢીલ કરવી નહિ. છોકરો ઈમાની હોય અને પોતાનું ખર્ચ ચલાવી શકતો હોય તેને આપજો. તે બાબતમાં અમારી દુઆ છે અને તે ઉપર અમલ કરશો તો તમને દિદાર થશે. પોતાની દીકરી ચૌદ કે પંદર વર્ષની થાય કે તરતજ વિવાહ કરવાની

જરૂર છે. કોઈ પણ બાધ જુવાન હોય અને વિધવા હોય તો તે પણ પોતે નિકાહ કરી લે. જો જુવાન વિધવા ઘરમાં બેસી રહે તો તેમાં ઘણુંજ નુકશાન છે.

વિવાહ કરવા તેમાં બીલકુલ વધારે ખર્ચ કરવું નહિ. કદાચ તમને લુગડા સારા કરવા હોય તો ફક્ત એક વાગો એટલે એક જોડી સારી રાખજો. પારસી કોમ પૈસે ટકે ઘણીજ આસુદી છે, તો પણ તેઓ લુગડા ઉપર તમારા માફક મોટું ખર્ચ રાખતા નથી કે, જેવી રીતે તમે મોટું ખર્ચ રાખો છો.

લુગડા ઉપર જેવો ખર્ચ તમે કરો છો, તેવો ખર્ચ કોઈ પણ મુલકમાં ચાને કોઈ પણ ગામમાં નથી. તમે ફેકટનું ખર્ચ કરો છો તેવું કોઈ પણ ઠેકાણે નથી.

તમે સારા લુગડા કલાખત વિગેરેના બનાવીને પહેરો છો તે જોઈને બીજા ગરીબ માણસો પણ બનાવે છે અને તેઓ કહે છે કે અમને પણ જોઈએ. તે ઠીક કહેવાય નહિ માટે તમે ફેકટનો નાહક ખર્ચ કરો નહિ કે જેથી ગરીબ પણ હેરાન થાય.

છોકરી જુવાન થાય કે તરતજ વિવાહ કરી આપવા. છોકરી-ઓને વાંચતા, લખતા અને ભરતકામ શિખાડવું અને સ્કુલમાં હુમેશાં મોકલવી કે જેથી તેઓ સર્વે વિદ્યા શિખે. જો તેઓ આગળથી શિખે તો તેઓને ભવિષ્યમાં કામ આવે અને દુઃખી થાય નહિ. આ કામ ઉપર તમે વધારે ધ્યાન આપો તો સાફ છે.

તમે લુગડા ઉપર વધારે ખર્ચ કરો નહિ. તમે સારા લુગડા પહેરીને જમાતખાનામાં આવો છો તે તમને કોણ જુએ છે? જમાતખાનામાં અમેજ બેઠા હીએ. અમે તમારા માનીતર ચાને માખાપ હીએ તો તમે અમને દેખાડો છો? તેમાં તમને કાંઈ પણ ફાયદો નથી તમારા માનીતરોને તથા તમારા ઘણીને વધારે ખર્ચ

થાય તેમા અમે રાહ નથી.

પાક નજરથી રહેવું, બદનજર કરવી નહિ, વિગેરે પાકીઝગીના લુગડા પહેરવા યાને દરેક બાબતમાં પાક રહેવું, તે જ સારા લુગડા અને સારો શણગાર તમારા માટે છે.

અમે તમને રાત અને દિવસ દુઆ આશિષ કરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

સ્કુલની બાળાઓને કરમાવ્યું :

“અમે તમારું ભરતકામ ભેંધને ઘણાજ રાહ છીએ, તમે વધારે શિખજો. ભરતકામ તથા ગીનાન ઇલમ બરાબર શિખજો અને ગુજરાતી વાંચી શકો તેમ શિખજો. બચ્ચાઓ ભરતકામ કરે તે વેચીને તેના જે નાણા ઉપજે તે સ્કુલ ખાતે રાખવા અને તેનો ખીજે સામાન લઈને ભરતકામમાં વાપરવો, ખાનાવાદાન.”

સ્કુલના છોકરાઓને કરમાવ્યું :

“તમે મોલાનું યાને અમારું લશ્કર છો અને રૂહાની ફરજંદ છો. તમે હુમેશાં સ્કુલમાં જજો અને સારો અભ્યાસ કરજો અને સારા થઈ સારા સારા કામ બજાવજો. તમે અમારું રૂહાની લશ્કર છો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૦૮ મું.

જંગબાર તા. ૬-૮-૧૯૧૪.

હક મોલાના ખણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે કરમાવ્યું :

“સાંભળો, બાઇઓ તમે ઘણીજ નસીબદાર છો, કારણ જે મોમન છે તે હુમેશાં ખાતુની દિદાર જુએ છે. ફક્ત બહેર રીતેજ તેઓ નથી જોતાં. અમે રાત અને દિવસ તમારી પાસેજ છીએ.

તમે હમેશાં દિલની અંદર ખુશ રહેજો, દિલગીરી નહિ રાખજો; ને ઈમામ હાજર જોમાને હમેશાં હાજર દેખજો. દુર નહિ સમજતા અને અમે પણ તમને હાજર સમજીશું.

હમણા જેવી રીતે અમારી હુજુરમાં શાહી થાય છે તેવીજ રીતે અમારા રવાના થયા બાદ પણ જેઓ તે પ્રમાણે ટુંકમાં અને થોડા ખર્ચમાં શાહી ઉકલાવશે તેને ઘણું સવાખ થશે. ઘણા થોડા ખર્ચમાં શાહીનું કામ પતાવવું. ખાનાવાદાન.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“કોઈ હોશિયાર માણસ હોય તો તેને એક કલમ પણ બસ છે, પણ જે માણસ હોશીયાર ન હોય તેને રાત દિવસ ફરમાન થાય તો પણ થોડા છે. તે માટે એક બાબતમાં તમને ફરમાન કરીએ છીએ.

જેટલી જમાત આફ્રિકાની છે અને જેઓનો મજહૂબ - તથા કાનુન પર ઇતેકાદ છે, તેઓ સર્વેને અમે અમારા ફરજંદ તરીકે કબુલ કરીએ છીએ અને અમે તેઓને અમારા ફરજંદ તરીકે જોઈએ છીએ. તમે ખ્યાલ કરો કે તમારા ફરજંદ ઉપર તમારી કેટલી મહોબત હોય? એવીજ રીતે તમારા ફરજંદોની પણ તમારા પર મહોબત હોયજ. તેમજ અમારી મહોબત પણ તમારી ઉપર તેવીજ રીતે છે. જાહેરીમાં તેમજ ખાતુનમાં પણ રાત અને દિવસ તમારા ખ્યાલમાં હતા અને અમારું દિલ તમારી પાસેજ હતું.

ફક્ત અમારું બદન જોવાથી શું કાયદો? બદન તો સર્વે કોઈ જોઈ શકે છે; માટે બદનને નહિ જોતાં ફરમાન તેમજ હુકમ પર વિચાર કરવો જોઈએ ને અમલ કરવો જોઈએ.

આખા આફ્રિકામાં સાડું થશે. થોડા વખત માટે મહેનત અને મુસ્કેલી તો છે, પણ આસ્તે આસ્તે ઘણુંજ સાડું થઈ જશે.”

ફરમાન ૨૦૯ મું.

મુંબઈ તા. ૧-૩-૧૯૧૫.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હિમામે ફરમાવ્યું :

“તમને ફરજ છે કે તમારી છોકરીઓને સ્કુલમાં મોકલો. નાની છોકરીઓને યાને દશ વર્ષની છોકરીઓને ઉઠાડી લ્યો તેમાં શું ફાયદો? તે તો ઉલટું શિખેલું બુઝી જાય; માટે ચૌદ વર્ષ સુધીની છોકરીઓને મોકલો, કારણ કે થોડું શિખેલ હોય ને ઉઠી જાય તો ઉલટું તે શિખેલું પણ બુઝી જાય ને તેમાં કાંઈ લાભ થતો નથી, માટે ચૌદ વર્ષ સુધીની છોકરીઓને મોકલો અને બરાબર હુનર શિખવો, તો તેઓને કામ આવશે. અમે આટલા પૈસા ખરચીએ છીએ તેનો તમારા બચ્ચાંને પુરતો લાભ આપો.

આ કાઉન્સીલ કેટલી મહેનત કરે છે, તે પર ધ્યાન આપો. આ છોકરીઓ છે તે અમારા નાના બચ્ચાં છે. અમે તમને એટલે સુધી ભલામણ કરીએ છીએ કે, અગર તમારા બે બચ્ચાં હોય અને તેમાં એક છોકરી અને એક છોકરો હોય અને તમારી પાસે શિખવવા સાડ પૈસા પણ ન હોય તો પડેલાં છોકરીને શિખાવો, પછી છોકરાને શિખાવો. છોકરીને ચકેદ વરસની ઉંમર સુધી શિખાવો, તો તે તેને કામ આવશે

ખીજું અમે સાંભળીએ છીએ કે સ્કુલમાં ટીચરો યાને શિખવનારા માસ્તરો બરાબર નથી તો, કમીટી તપાસ કરીને સારા રાખવા માટે બંદોબસ્ત કરશે. આ છોકરોઓ છે તે અમારા નાના બચ્ચા છે તેને બરાબર શિખાવો.”

છોકરીઓને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારા નાના બચ્ચાં છે, તમે સ્કુલમાં બરાબર શિખો.

અગર તમારા વડીલ તમને કહે કે તમે સ્કુલમાં નહિ જાઓ, તો પણ તમે કહેજો કે નહિ, અમે તો સ્કુલમાં જશું અને બરાબર શિખશું.”

ફરમાન ૨૧૦ મું.

મુબંબ તા. ૫-૩-૧૯૨૦.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખામે પંજબની જમાનોને ફરમાવ્યું :

“તમે જે બધા પાકા ઇસમાઇલીઓ છો તે પોતાની બેટી એક બીજાને ખુશીથી આપો અને તેની બેટી લ્યો અને આપસમાં બધા એક બીજા સાથે ઘણી મહોબત રાખો. જે ઇસમાઇલી છે તે બધા એક જ છે, એમ સમજો અને એક બીજા સાથે મહોબત કરો.”

ફરમાન ૨૧૧ મું.

મુબંબ તા. ૭-૪-૧૯૨૦.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખામે બેલન્ડીયર કેરને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારી ઘણી ખિદમત કરી છે, અમે તમારા ઉપર ઘણા રાજ છીએ, તમે બધા મૌલાનું લશ્કર છો, અમે તમને મૌલાના લશ્કરમાં દાખલ કર્યા છે. આ દુનિયામાં તમે અમારી સાથે છો અને પેલી દુનિયામાં પણ તમે અમારી સાથે હશો.

અગાઉના વખતમાં લડાઇઓ ઘણી થતી હતી, ત્યારે માથાં આપતા હતા, હવે આ ખિદમત કરો છો તો જાણે કે તમે જહાદ કરો છો.

તમારો મજહૂબ રૂહાની છે, જીસમાની નથી.

હિંદુઓના દેવોની મુર્તિમાં જોવાથી એક દેવના દશ હાથ

હોય છે, તે જોઈને નાદાન લોકો હસે છે, પરંતુ તેમાં ફિલોસોફી છે; તેના દશ હાથ હોય છે પણ શરીર યાને બદન એકજ છે; તેવી રીતે તમે પંચાવન વોલન્ટીયરના એકસો દસ હાથ છે, પણ દિલ એક હોયું જોઈએ. જ્યારે તમારા બધાના દિલ એક થશે, ત્યારે અમારું દિલ પણ તમારી સાથે થશે.”

ફરમાન ૨૧૨ મું.

કરાચી તા. ૧૧-૪-૧૯૨૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“જે કોઈ મુરીદનો ધંધો અહીં ન ચાલતો હોય તે, મેસો-પોટેમીયા જશે તો ઘણું સાડું પેદા કરશે. ત્યાં ઘણા ગામ છે. મામરા, ઇસ્ફહાન, બગદાદ, બસરા ઉપરાંત બીજા પણ ત્યાં નાના નાના ગામ છે, તો જે મુરીદનો ધંધો અહીં ન ચાલતો હોય, તે ત્યાં જશે તો ઘણો સારો ફાયદો થશે. હાલ ઘડી આ વાત કંઈ નવીન નથી, પણ ૨૦ થી ૩૦ વર્ષ અગાઉ આફ્રિકા અને બરમા ટાપુ વગેરેમાં જે મુરીદોનો ધંધો અતરે નહિ ચાલતો હતો, તેઓ અમને આવી અરજ કરતા હતા, ત્યારે અમે તેઓને ત્યાં આફ્રિકા રંગુન, બરમા ટાપુ વગેરેમાં જવાનો હુકમ કર્યો હતો, જેથી ત્યાં અમારા મુરીદો લખોપતિ થઈ ગયા છે. તેમજ અહીં પણ જેનો ધંધો ન ચાલતો હોય તો તે ત્યાં જશે તો ઘણું સાડું પેદા કરશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૧૩ મું.

કરાચી તા. ૨૧-૪-૧૯૨૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“કરાચીની આખી જમાતને ઘણી આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

ઇન્શાઅલ્લાહ જેમ આ વખતે અમારી હુજુરમાં બેઠા છે, તેમજ પેલી દુનિયામાં પણ અમારી હુજુરમાં અમારી પાસે જ હશે. હાલ ઘડી જેમ અમારી નજીક બેઠા છે, તેમ પેલી દુનિયામાં પણ અમારી નજીક બેઠા હશે.

પરદેશથી તેમજ ઘણે દુરથી જે જમાત દીદાર માટે મહેનત લઈ તેમજ મઝહુબી કામના માટે અહીં આવેલ છે, તે બધાને ઘણીજ આશિષો ફરમાવીએ છીએ.”

આદ ફરમાવ્યું :

“તમારી બધી રસમો સારી છે, પણ એક શાદીની રસમ છે તે સારી નથી. શાદીની રસમને ચાર દિવસ સુધી લાંબાવે છે તે બિલકુલ સારી નથી. આપણા ઇસમાઇલી મઝહુબમાં આ રિવાજ નથી. હ૦ રસુલિલ્લાહ અને હ૦ અલીના વખતમાં પણ એવા રસમ અને રિવાજ ન હતા.

શાદીનું કામ ચોવીસ કલાકમાં ખલાસ કરવું જોઈએ. ચોવીસ કલાકમાં ખલાસ કરે. ચાર દિવસ સુધી શાદીની રસમ ઇસમાઇલી મઝહુબમાં બિલકુલ વાજબી નથી.

તમે કચ્છી જમાત છે, એમ નહિ સમજતા. ઇસમાઇલી બધા એકજ ભાઈઓજ છે. અમારા જે કોઈ મુરીદ છે, કચ્છી, સિંધી, કાઠિયાવાડી તેમજ બીજા નવા મુરીદો થયા છે, તેમજ કાબુલ, અફઘાનિસ્તાન, ખુરાશાન, અરબસ્તાન, ઇરાન, પંજાબ વિગેરે મુલકોના જે કોઈ અમારા મુરીદ ઇસમાઇલી છે, તે બધા ઇસમાઇલીને પોતાના ભાઈઓ જ સમજાવે. જે કોઈ ઇસમાઇલી છે તે બધા અમારા ફરજંદ છે યાને તમે એક માળાપના ફરજંદ છે. તમે એકબીજાને પોતાના ભાઈઓ તરીકે સમજાવે અને બધા પોતાની દીકરીઓ એકબીજાને આપણે અને તેઓની દીકરીઓ લેજો. તેમાં કંઈ પણ જુદાઈ નહિ સમજતા. જે કોઈ ઇસમાઇલી છે તે બધા

એક જ માળપના દીકરાઓ યાને સગા લાઈઓ છે. તે જ પ્રમાણે તમે ખરાખર વરતજો.”

ફરમાન ૨૧૪ મું.

ફરાચી તા. ૨૪-૪-૧૯૨૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“તમે બધાને લાજમ છે કે, જો તમારા બચ્ચાંઓનું લવિ-
ધ્ય સાફ ધચ્છત હો અને તમારે તેનું લવિધ્ય સાફ જોઈતું હોય
તો આપણી સ્કુલમાં ધાર્મિક શિક્ષણ આપો અને ધર્મની બાબતો
શિખવો.

હવે આગલો જમાનો નથી. અત્યારે શિક્ષણ આપવાનો જમાનો
છે, માટે આપણી સ્કુલોમાં બચ્ચાંઓને મોકલો, જો તમે આપણી
સ્કુલમાં ધર્મનું શિક્ષણ અને દુન્યવી શિક્ષણ આપશો તો અમે
તમારા ઉપર ઘણા રાજી અને ખુશી થઈશું.

એવો બંદોબસ્ત કરો કે આપણું કોઈ પણ બચ્ચું અલણ ન
રહે. ખાતાવાદાન.”

ફરમાન ૨૧૫ મું.

ફરાચી તા. ૨૩-૪-૧૯૨૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે
શાહી વખતે ફટલાક અઘરીત રિવાજો જોવાકે. ખોખાખોખીની રમત, વરના પગ
ધોમ પીવા વગેરેના સંબંધમાં ફરમાવ્યું :

“આપણું મઝહબમાં નિકાહ સિવાય બીજી કોઈ પણ રસમ
કે રિવાજ વાજબ નથી. નિકાહ સિવાય બીજી રસમો તરત બંધ
કરો.”

મેસોપોટમીયા અને પર્શિયાની હુકુમતર કાઉન્સિલ સ્થાપી ફરમાવ્યું :

“હજાર વર્ષ પહેલાં ત્યાં પ્રથમ ઇસમાઈલી મઝહબની રોશની ફેલાઈ હતી.

પાંચસો વર્ષ અગાઉ એક વખત ત્યાં ઇસમાઈલીઓની ઘણી નહોજલાલી હતી. હવે હજાર વર્ષ બાદ ફરીથી તમેએ ત્યાં ઝડો ખોડ્યો છે. માટે જે કોઈ હાલ ત્યાં ધંધો ખોલશે, તો ધીરે ધીરે ઘણો ફાયદો મેળવશે, જે કોઈ મુંબઈ, કચ્છ, કાઠીયાવાડ અને આફ્રિકાથી ત્યાં જશે અને ધંધો ચાલુ કરશે તો સારો ફાયદો મેળવશે.

જે ધંધા માટે જાય તે એમ ન સમજે કે અમે ફક્ત ધંધા માટે ગયા છીએ, પણ તમે હાજર ઇમામના એલચી તરીકે ત્યાં છો એમ સમજજો અને ઇસમાઈલી દીનનો ફેલાવો થાય તેમ કરજો.

વેપાર ધંધા સાફ જાઓ, પણ પોતાને ઇસમાઈલી હાજર ઇમામના એલચી સમજજો અને એવી કેશિષ કરો ને એવા સારા અને સાફ કામ કરો અને પાક ને સાફ રહો. મિસાલ ફિરસ્તા જેવા કહેવાઓ અને પોતાને એમ સમજો કે તમે હાજર ઇમામના એલચી છો.

હાજર ઇમામને હાજર સમજજો. પાક અને સાફ રહેજો, જેથી બીજા તમને જોઈને સમજે કે આ ઇસમાઈલી ઘણા સારા છે. જે લોકો ત્યાં રહે છે, તે તમને જોઈને એમ સમજે કે ઇસમાઈલીઓ ફિરસ્તા જેવા છે અને તેઓનો મઝહબ ઘણો સારો છે અને રીત રસમ ઘણી સારી છે. તમારી રીત રસમ જોઈને તમને ઘણા પસંદ કરે અને તમારા મઝહબને પણ પસંદ કરે ને તમારા મઝહબમાં આવે, માટે ઇસમાઈલી દીનનો વધારો થાય તેમ કરજો.

તમે ત્યાં જાઓ અને ધંધો ખોલો ત્યારે જેમ ચાર પાંચ વેપારીમાં હરીફાઈ થાય છે, તેમ અહીં થાય તેમાં નવાઈ નથી, પણ ત્યાં વેપારમાં હરીફાઈ કરે તે એવી હરીફાઈ કરે કે પોતામાં બધા સંપીને ચાલે અને એક બીજાને મદદ કરે. પોતાનો કોઈ નવો

ભાઈ આવે તેને મદદ કરશે તો ઘણા વધી જશે.

જે કોઈ વેપારી બરમા, આફ્રિકા તથા હિન્દુસ્તાન વિગેરેમાં છે તે પોતાના દીનભાઈને મદદ કરી વેપાર કરવા ત્યાં મોકલે. જેનું ગુજરાન ચાલતું ન હોય તેને ત્યાં તેડાવી નોકરી ઉપર રાખો અને વેપારમાં સામેલ કરો તો ઘણા ફાયદો થશે અને તે પણ શ્રીમંત થશે અને તમે પણ ધનવાન થશો. અહીંયા કેટલાક ગરીબ છે તેને મદદ કરી ત્યાં લઈ જાઓ અને તેને નોકરીમાં અથવા પેઢીમાં સામેલ કરો તો ઘણા ફાયદો થશે.

ત્યાં ઘણા ગામ છે. કિરમાન, મામરા, સિરાજ, ઈસ્ફાન, કરબલા, ખુશેર, અગદાદ, બક્સરા વિગેરે છે, ત્યાં તમે પેઢીઓ ભોલો અને તેને મુડી આપીને ભાગીદાર બનાવો જેથી તે આબાદ થાય અને તેનાથી તમને પણ ઘણા ફાયદો થાય. એ બાબુ અમારું નામ ઘણું મશહુર છે. ત્યાં જમાતખાના બનાવો.

ત્યાં આપણા ઈસમાઈલી ભાઈઓ હશે તેને બખર પડશે કે આ ઈસમાઈલી આગાખાની યાને આગાખાનના મુરીદો છે, એટલે ત્યાંના ઈસમાઈલીઓ તમને જોઈ તમારી સાથે મળશે.

તમે એક બીજાને મદદ કરશો અને ઘણાજ સંપત્તી ચાલશે તો ત્યાંના બીજા દીનવાળા તમને જોઈને કહેશે કે, આ ઈસમાઈલીઓ એક બીજાને કેવી મદદ કરે છે? એવી ખુબી બીજા કોઈમાં અને ક્યાં પણ જોશે નહિ, જેવી ઈસમાઈલીમાં ખુબી છે તેવી ખુબી બીજા મજહુબમાં નથી; તો તેવી ખુબી જોઈને પણ તમારા દીનમાં ફાળવ થશે.

ઈસમાઈલી જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં એમજ સમજે કે હું હાજર ઈમામનો એલચી છું અને નવી ભુમીમાં ઈસમાઈલી તરીકે વધારવા આવ્યો છું, એમ સમજીને ધંધો કરે તો ઘણાજ ફાયદો થશે.

ઈરાનનો જે મુલ્ક છે ત્યાં લાંબી મુદતથી ઘણા ઈસમાઈલીઓ બુદા બુદા નામથી વસે છે, જેમ અહીં શુપ્તી વિગેરેના નામથી

ઓળખાય છે, તેમ ત્યાં ઇસમાઈલી ખાલુ કહેવાય છે, ખીજા ખુરા-
સાની કહેવાય છે. એવી રીતે જુદા જુદા નામથી ત્યાં ઘણા ઇસમા-
ઈલી વસે છે, ત્યાં તેઓની હાલત તંગ ચાને ઝડફી જેવી છે. સખબ
કે ત્યાં ખીજા કામ અરબ, સુન્ની શિયા વિગેરે છે તેનું જોર વધારે
છે, તો તમે તેઓને તમારા ધંધામાં સામેલ કરજો, તેઓની ખબર
અંતર પુછજો. તેઓથી સારી સોબત કરજો, તેઓને ગોતી કાઢજો
અને એક થજો, જેથી તેઓ પણ ફરીથી જોરમાં આવે. પાંચસો
વર્ષ પહેલાં જેમ ઇસમાઈલીઓની જહોજલાલી જોરમાં હતી તેમ,
પાંચસો વર્ષ પછી હાલમાં ફરી એવી જહોજલાલી થશે ને જોરમાં
આવશે.

અમે જે કાંઈ ફરમાન કરીએ છીએ તે આ કાને સાંભળી
ખીજે કાને કાઢી નાખતા નહિ. અમારા આ બોલ ઘણાજ કીમતી
છે. અમુલ્ય હીરા માણેક છે, તેની ખબર તમને પછી પડશે, માટે
તમે બરાબર ધ્યાન દેશો તો રફતે રફતે પચાસ વર્ષમાં તમે આ
ઝાડના ફળ ઘણા જ સારામાં સારા જોશો અને જે જહોજલાલી
અગાઉ ઇસમાઈલીઓની હતી, તેવીજ જહોજલાલી ફરી જોશે.

ઇસમાઈલી દીનનો રિવાજ એ છે કે, અમારા ઇસમાઈલીઓ
બધા તમે અમને જ્યારે માળાપ સમજો છો, ત્યારે ત્યાં ઇરાનમાં
ખાલુ વિગેરે ખીજા ઇસમાઈલી વસેલા છે તેઓને પોતાના એક
માળાપના સગા ભાઈઓ સમજીને મદદ કરવી એ ઘણું સાફ છે.

અહીં કોઈની શાદી ન થઈ હોય તો ત્યાં તેની છોકરી લઈ
શાદી કરે તો રફતે રફતે તેના બચ્ચાં થશે અને બધા ઇસમાઈલી
બોહીના થશે.”

ફરમાન ૨૧૬ મું.

કરાચી તા. ૨૪-૪-૧૯૨૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાજર ઈમામે
રમાઘ્યું :

“કાઠીયાવાડી જમાત જે અહીંયા રહે છે, તેણે ઘણી ખિદમત કરી છે તેને ઘણી આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

કાઠીયાવાડી જમાત અને કચ્છી જમાત તેમજ સિંધની જમાત જે કોઈ ઇસમાઈલી છે, તે એક બીજા સાથે હુળીમળીને ચાલે અને એક બીજાની દીકરી લ્યે તેમજ આપો. તે બધા અમારા ફરજંદો છે, માટે કોઈપણ વાતની જુદાઈ એક બીજામાં નહિ રાખવી જોઈએ.

અમે ફરમાન ફરમાવીએ છીએ અને હુકમ કરીએ છીએ કે, તમે તમારા બચ્ચાંને અહીં ધાર્મિક સ્કુલમાં મોકલતા નાઓ. ખાનાવાદાન.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“જે કોઈ પોતાની હૈયાતીમાં જમાતખાનુ’ ચાને ઇબાદતનુ મકાન બંધાવે છે, તે ઘણા નસીબવાળા છે.”

બાદ વેપાર સંબંધમાં ફરમાવ્યું :

“જે કોઈ નાના છે તેને ઇલ્દમની તાલીમ આપો, ત્યારબાદ વેપારની તાલીમ આપો અને પછી તેને વેપારમાં જોડો. આ વખતમાં વેપારની તાલીમ માટે ઇલ્દમની તાલીમની જરૂર છે; માટે પહેલા ઇલ્દમની તાલીમ આપો પછી વેપારની તાલીમ આપો.

તમારા કાન અને આંખો ખુલ્લી રાખતા નાઓ. જ્યાં સાંભળો તેમજ દેખો ત્યાં અથવા બીજે ક્યાં સારૂ છે, ત્યાં વેપાર ખોલતા નાઓ. જેમ બાઝ પક્ષી આસમાનમાં ઘણે ઉંચે ઉડે છે અને પોતાની નજર નીચે રાખે છે અને પોતાની નજરથી શિકાર જુએ છે, ત્યાં ઝડપ મારે છે અને વગર ઢીલે શિકાર હાથ કરે છે, તેવીજ રીતે તમે તમારી આંખો ખુલ્લી રાખો અને જ્યાં જ્યાં લાભ જણાય ત્યાં ત્યાં વેપારના મથકો ખોલો.

શરૂઆતમાં મોટું બીઝનેસ કરવું નહિ. એવું ન થાય કે શરૂઆતમાં મોટું બીઝનેસ ઉપાડો અને પછી પડી લાંગે. તેમ કરવું જોઈએ નહિ. જેમ કેટલાક ઝાડ શરૂઆતમાં મોટા થાય છે.

જે તે ઝાડના મુળ મજબુત ન હોય તો તે પડી જાય છે, તેમ કરવું જોઈએ નહિ.”

ફરમાન ૨૧૭ મુ.

કરાચી તા. ૨૫-૪-૧૯૨૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધર્મામે શાદીની ક્રિયા વખતે ફરમાવ્યું :

“અરબી ઝમાનમાં નિકાહ પડાવવામાં આવી. તેનો અર્થ તમે સમજ્યા નહિ હશે, કારણકે તે નિકાહની ભાષા અરબી છે. તેમાં એક મુદ્દો જે મુખ્ય છે, તેને તરજુમો તમને સંભળાવીએ છીએ. તેની મતલબ એ થાય છે કે, નિકાહ તવંગર તેમજ ગરીબ બંને માટે સરખીજ છે, નિકાહ પડાવવાથી અડ્ડસી યાને કન્યા ને દામાદ યાને જમાઈના લગ્ન બનેજ યાને હલાલ થાય છે. ઉમર લાયક છોકરી, છોકરાના નિકાહ પડાવી શાદી કરાવો તો સુખી થાય.

છોકરા અથવા છોકરી જે કોઈ શાદી કરે છે તેને અમે દુઆ કરીએ છીએ. અને જે કોઈ શાદી નથી કરતા તે છોકરો હોય કે છોકરી હોય તેનાથી બદ નજર થઈ જાય છે અને ગુન્હા થઈ જાય છે માટે શાદી કરવાની જરૂર છે,

જેની શકિત નથી યાને ગરીબ હાલતમાં છે તેણે પણ શાદી કરવાની જરૂર છે. શાદી કરશે તો ખુદા તેમને બરકત આપશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૧૮ મુ.

કરાચી તા. ૨૬-૪-૧૯૨૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધર્મામે ફરમાવ્યું :

“જે કોઈ વગર પગારે તેમજ જુજ પગાર લઈને ધાર્મિક શિક્ષણ આપે છે તેના માટે દરેકને અમે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

અમે જ્યારે અગાઉ કરાંચીમાં આવ્યા હતા ત્યારે મુખી રમઝાન દુઆ પઠાવતા હતા, ઘણી સારી દુઆ પઠાવતા હતા તેમજ ખીજા, પાંચથી સાત અમલદારીઓ દુઆ પઠાવી શકતા હતા, પણ ત્યારે ઘણાને દુઆ પઠતા આવડતી નહિ હતી; ત્યારબાદ જ્યારે ખીજા વખત અમે કરાંચી આવ્યા હતા, ત્યારે કેટલાક વધારે જણ દુઆ પઠાવતા શિખ્યા હતા છતાં ત્યારે પણ તેઓને દુઆ પઠાવતા આવડતી નહિ હતી. હવે અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ કે નાના છોકરા દુઆ પઠાવી શકે છે.

ધર્મના શિક્ષણ સાથે દુનિયાની તાલીમની પણ ઘણી જરૂર છે, તેમાં ખાસ કરીને છોકરીઓ માટે ઘણી જરૂર છે. માવીતરોની ફરજ છે કે બાળાઓને સ્કુલમાં મોકલે.

ખાસ કરી છોકરીઓને શિક્ષણ આપવાની ઘણી જરૂર છે, કારણકે ખુદા ન કરે કે, કદી તેનો ધણી બદ આમાલનો હોય, યા તો નાલાયક હોય, યા તો કમાતો ન હોય અને જે તેણી શિખેલી નહિ હોય તો, તે ક્યાં મજૂરી કરવા જશે? જે વિદ્યા, હુન્નર નહિ હોય તો તે દુઃખી થશે અને જે શિખેલી હોશિયાર હશે, હાથમાં હુન્નર હશે અને અગર ધણી કમાતો નહિ હશે તો તે પોતાનો હુન્નર કરી તેના ધણીનું ગુજરાન કરશે ને પોતે સુખી થશે. જે પોતે શિખેલી હશે, ઇદમ ભણેલી હશે, ધણીનું ગુજરાન કરશે, તે પોતે સુખી થશે, જે પોતે શિખેલી હશે, ઇદમ ભણેલી હશે તો તે પોતાના મરદને પણ સારે દરજ્જે લાવી શકશે અને પોતે સુખી થશે.

બધી જમાતની ફરજ છે કે, પોતાનાં બચ્ચાંને દીન અને દુનિયાની તાલીમ દેવી. તેની ઘણી જરૂર છે. છોકરા માટે પણ ઘણી

જરૂર છે. છોકરો ક્યાંય પણ જઈ મહેનત કરશે, ચા બહારગામ જઈ મહેનત કરી પોતાનું ગુજરાન ચલાવશે, પણ છોકરીઓ ક્યાં જશે ? માટે છોકરીઓને તો શિક્ષણની ઘણી જરૂર છે. કરમ સંભળે તેને તેનો ધણી ખરાબ મળ્યો હશે અને તે શિખેલી નહિ હશે તો જરૂર દુઃખી થશે. અગર શિખેલી હશે તો પોતે સુખી થશે ને તેના મરદને પણ સુધારશે. અગર ધણી અભણ હશે તો પણ પોતાના ઇદમથી તેને સારે દરજ્જે ચડાવી શકશે, માટે અમે તમને ખાસ ફરમાન કરીએ છીએ કે છોકરીઓ માટે ઇદમ, હુન્નર શિખવાની ઘણીજ જરૂર છે અને શિક્ષણ દેવાની દરેક માવીતરોની પુરી, ફરજ છે.

અમારો સુરીદ કોઈપણ અભણ ન હોય. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૧૯ મું.

કરાચી તા. ૨૮-૪-૧૯૨૦.

હક મોલાના ધણી સદ્ગામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“જ્યારે કાઉન્સીલમાં જાઓ ત્યારે કેઈની પણ તરફદારી નહિ કરતા. પોતાનો સગો ભાઈ હોય તો પણ તેની તરફદારી નહિ કરજો અને સરકારની ને જમાતની ખિદમત કરજો. હક ઇન્સાફથી ચાલજો, ત્યાં જે કાંઈ ઇન્સાફ દેવો તે ખુદાની રાહમાં ઇમાનદારીથી દેવો. કેઈની પણ તરફદારી નહિ કરવી. ખાનાવાદાન.”

ખાદ વોલન્ટીયરની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“જેવી રીતે તવંગર અથવા અમલદારોને ત્યાં શાદી-માં મહેનત કરે છે, તેવીજ તરેહથી ગરીબ જમાતના છોકરાની શાદીના કામમાં પણ હમેશાં મહેનત લેશો તો અમે ઘણાજ રાજી થઈશું અને અમે ઉમેદ રાખીએ છીએ કે જમાતના કામમાં પણ સારી મહેનત લેશો. તેમજ દરેક નાના

મોટા દિવસે, સાલગ્રેહના વખતમાં જેવી તરેહથી હુર વખત મદદ આપો છો, તેમ તમારે હુમેશાં ખ્યાલ કરવો જોઈએ કે જમાતના હુરેક કામમાં કેવી કેવી મદદ કરવી જોઈએ? અને જે જેને જગ્યાએ મદદ કરવાની જરૂર હોય ત્યાં હુમેશા મદદ કરો.

તમે વોલન્ટીયર મૌલાનું લશ્કર છો અને કાઉન્સીલ, વજીર, આલીબહુ, મુખી, કામડીયા, કાઉન્સીલના મેમ્બર તે બધા ઓફીસર છે યાને તે તમારા અમલદાર છે. તે માટે એ જરૂરનું છે કે અમલદારોથી હુમેશાં એકદિલી રાખવી.

લશ્કર ને અમલદારના વચમાં ઘણીજ એકદિલીની ખાસ જરૂર છે. જો તમારામાં એકદિલી નહિ હોય તો જંગ કયા પ્રકારે થશે? જંગ છે તે શેતાનથી કરવાનો છે. માટે એકદિલીથી ફતેહ થાય છે. લશ્કરમાં અને અમલદારમાં એકદિલી ન હોય તો જંગ ફતેહ નહિ થઈ શકે; તે માટે એકદિલીની ખાસ જરૂર છે. જેમ સરકારનો પણ એવો કાયદો છે કે હુકમમાં ચાલવું જોઈએ ને તેનાથી એકદિલી રાખવી જોઈએ.

વોલન્ટીયરને લાજમ છે કે ફીલનું કામ શીખતા જાય. ફીલમાં તમારી મતલબનું કામ શીખતા જાયો, તેની ઘણીજ જરૂર છે. કચાચેતની તાલીમ જેમ સરકારી ખાતામાં હુમેશાં કરે છે, તે વધુ નહિ પણ દર અઠવાડીએ સવારના ૮-૯ સુધી તે તાલીમ જરૂર લેતા જાયો. એક દિવસ મુકરર કરો યા રવીવારના દિવસે સવારના ૮-૯ કલાકે ફીલનું કામ જરૂર શીખતા જાયો. તેની ઘણીજ જરૂર છે. ”

ફરમાન ૨૨૦ મું.

કરાચી તા. ૨૯-૪-૧૯૨૦.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યુ :

“મિશનરી સખજલીએ ઘણી સારી કેશિષ કરી છે અને સારી મહેનત દ્યે છે.”

તે વખતે બગીચાની જમાતના મુખી જીવરાજ લંધાએ અરજ રાખી જે, ખુદવીંદ, મિશનરી સખજલી અહીં રહેવાથી અમને ઘણોજ લાભ થયો છે. હાજર ઈમામે ખુશી થઈ ફરમાવ્યું:

“અમને બધી ખબર છે, ફક્ત કરાચી નહિ પણ મુંબઈ, કાઠીયાવાડ, મકરાણ તરફ પણ ઘણી મહેનત લીધી છે.”

મિશનરી સખજલીને પોતાની પાસે બોલાવી તેની પીઠ પર પોતાનો મુખ્યારક હાથ રાખી ઘણી શાબાશી દઈ મુખ્યારકી આપી, ત્યારે ખાન બહાદુર ડાક્ટર એસ. જી. હાજીએ અરજ કરી કે, મેં મિશનરી સખજલીને “તુતીએ સિંધ” નો લકબ દીધો છે, ત્યારે હાજર ઈમામે ફરમાવ્યું:

“અમે તુતીએ સિંધ લકબને બદલે “તુતીએ બાગે બહેશત”નો લકબ આપીએ છીએ.”

બાદ ખાઇઓમાં પધારી પૈસાપાત્ર અને આગેવાનની કેટલીક ખાઇઓના કાળા અને ગળીવાળા રંગના ભારે કપડા જોઈ ફરમાવ્યું:

“આવા કાળા રંગના કપડા પહેરી આગળ શામાટે બેઠા છો? આ કાળા ને ગળી રંગના કપડા પહેરી જમાતખાનામાં આવવું સાફ નથી. તમે અમારા જંગબારના ફરમાન વાંચ્યા હશે. આવા ભારે કપડા પહેરી અહીં આવ્યા છો, તેમાં અમે બીલકુલ ખુશી નથી.

તમે પૈસાવાળા છો તેથી તમને વાંધો નહિ હોય, પણ તમને જોઈ બીજા ગરીબ હશે તે પણ શિખરે અને ખર્ચમાં ઉતરશે, તેમાં અમે બીલકુલ રાજી નથી. કપડા સાદા પહેરો ને સાફ સાદા રંગના પહેરો. એવા રંગવાળા બનાવો કે જે ધોવાથી સાફ ને સારા થાય. મીસાલ ઇંગ્લીશ કલરની માફક ખુલ્લા કલરના પહેરો. જે સાફ થાય અને ધોવાય. એવા કપડા નહિ બનાવો ને નહિ પહેરો કે જેમાં મેલ લાગ્યો હોય ને મેલ દેખવા-

માં આવે નહિ. જે કપડાને મેલ લાગ્યો હોય તેની તરત ખખર પડે, તેને ધોવાથી સાફ થાય એવા કપડા પહેરો. દાગીના ને કપડાને વધારે ખર્ચ બીલકુલ નહીં કરો. શાદીમાં પણ વાઘા યાને ઓંધર કરો તો બેજ વાઘા કરો અને સાદા કરો. વધારે ખર્ચવાળા નહીં કરો. ખર્ચ બીલકુલ વધારે નહીં કરવું. અમે જંગભારના ફરમાનમાં પણ કપડા માટે ફરમાન કર્યા છે, તે પણ તમે વાંચજો.

પૈસાવાળા જો ભારે કપડા પહેરશે ને ખર્ચ વધારે કરશે, તો પછી ગરીબ માણસ પણ તેમને જોઈ વધારે ખર્ચમાં ઉતરશે, માટે હમેશાં સાદાઈ રાખતા જાઓ. ખાનાવાદાન.

ખચ્યાંઓ છે તે જમાતખાને આવવાની હમેશાં ઘણી ઉલટ રાખે ને ઉમંગથી જમાતખાને આવે અને મિજલસમાં પણ હમેશાં આવે. ”

ફરમાન ૨૨૧ મું.

કરાચી તા. ૩૦-૪-૧૯૨૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવું :

“ડીબેટીંગ સોસાયટી ચાલુ કરી છે તે ઘણુંજ સારું કાર્ય છે, પણ ડીબેટીંગમાં ખાલી દીન બાબતનું કામ કરવું તેમ નહિ, પણ દુન્યવી બાબતનું પણ કામ કરવું. વેપાર, બીઝનેસ, કોમી સુધારા મુલકી સુધારા અને બીજા કોઈપણ બાબતનાં સવાલ જવાબ કરો. એકબીજા સામસામા વાદ વિવાદ કરે અને સવાલ જવાબ ઉભા કરે; એક કહે કે આ કામ સારું છે, બીજો કહે કે આ કામમાં આ નુકશાની છે, અથવા આ વાંધો છે. એક જણ લાલ દેખાડે, બીજો તેની વિરુદ્ધમાં કહે કે તેમાં આ નુકશાની છે. પછી બધા સાથે મળી તેનો તોલ કરવો કે શું વાજબી છે. તો તેમાં બધા સુધારા

થશે. એક બાબુવાળા લાલ દેખાડે, બીજા તેની વિરૂધ્ધમાં જાય તો તમને ખબર પડે કે શું લાલ છે ને શું નુકશાની છે.

જાખલા તરીકે જેમ એક કડે કે ઔરતને પડદામાં રાખવી, ત્યારે બીજા તેની વિરૂધ્ધ જાય કે, ઔરતને પડદામાં રાખવાથી આવી રીતે નુકશાન છે. તે તેના ઉપરથી વિવેચન કરે ને પછી તેનો તોલ કરે. આ અમે એક દલીલ આપી છે કે આવી રીતે એક જણ સવાલ કરે અને સામસામા વીવેચન કરે, પણ અમારા ઇસમાઈલી મુરીદ એવી બેવકુફી નહિ કરે કે ઔરતને કેદમાં અને પડદામાં રાખે. તે ઇસમાઈલી નથી કે જે ઔરતને કેદમાં રાખે છે. અમારા ઇસમાઈલી મુરીદ એવી બેવકુફી ને નાદાની નહિ કરે.

આ પ્રમાણે દરેક બાબત, અને વેપાર વણજની બાબતમાં સામસામા વિવેચન કરે, એક જણ તેનો લાલ દેખાડે તો બીજા જણ તેની વિરૂધ્ધ જાય. તો તેમાંથી તમને ખબર પડે કે શું લાલ છે ને શું નુકશાની છે. તેનો લેખા થઈને તોલ કરે અને આ પ્રમાણે મત લેવાનું કામ શિખતા જાયો. મત લઈને આવી બાબતો કરવાથી ઘણાજ ફાયદો થશે.”

ફરમાન ૨૨૨ મું.

કરાચી તા. ૧-૫-૧૯૨૦.

હક મોહાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ધાર્મિક સ્કુલનો રીપોર્ટ રજુ કરવામાં આવતાં ફરમાવ્યું :

“છોકરા અને છોકરીઓ જે અહીં શીખે છે તે અમારા રૂહાની ફરજદ છે. તેમને અમે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. જે કોઈ અહીં સ્કુલમાં શીખે છે તે અમારા રૂહાની ખચ્યાં છે અને તેઓ જમાતનાં પણ ખચ્યાં છે. અમે ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. સ્કુલ બોર્ડે ઘણું સાફ કામ કર્યું છે. તેઓને અમે દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ.

જે કોઈ મોમન છે તેનાથી હુમેશાં સારા કામ થાય છે, બીજાથી થતા નથી.”

એક યુઝર્ગ લાઇને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણા બુદ્ધા થયા છો માટે દુનિયાના કામની વધારે મહેનત નહિ કરો, કામ વગર જો તમારો દિવસ નાહ નીકળતો હોય તો, કાઉન્સિલનું કામ કરજો. કાઉન્સિલનું કામ કરશો તો તમારો દિવસ ખુશીથી નીકળી જશે. હવે દુનિયાનું કામ મુકી દીઓ. દુનિયાનું કામ કરશો તો તમારા મગજનો પાવર કમી થઈ જશે. હવે તમે ઝંઘડ થયા છો. જમાતના કામમાં હજી તમે નાના છો. તમારી ઉમર એટલી મોટી થઈ તો પણ તમારા ઉપર મહેરબાની કરી ફરમાવીએ છીએ જે હજી જમાતના કામમાં તમે જીવાન છો. જમાતનું ને કાઉન્સિલનું કામ હુમેશાં કરતા જાઓ, તો તમારો દિવસ ખુશીથી નીકળી જશે ખાનાવાદાન.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“લસબેલામાં જે તાબુત બનાવે છે, તે બુતખાનુ લઈ બેઠા છે. તાબુત વિગેરે જે કોઈ કામ કરે છે તેને બંધ કરો તે કામ ઘણું ખરાબ છે.”

બાદ બાઇઓને ફરમાવ્યું :

“અમે, તમો બધી બાઇઓના રૂહાની પિતા છીએ. અમે તમારા ભલાને માટે હાલ ઘડી જે કંઈ નસિહત ફરમાવીએ છીએ તે બહુજ ધ્યાન રાખીને સંભળજો અને તેના ઉપર અમલ કરજો.

જેવી રીતે ઈબ્રાહિમના વખતમાં સાદા સાફ ને પાક કપડા પહેરવા જોઈએ, તેવીજ રીતે મિજલસમાં તેમજ શાદી મુરાદીના વખતમાં પણ સાદા સાફ ને પાક કપડા પહેરતા જાઓ. તમે અમારી

રૂહાની દીકરીઓ છે અને અમને ઉમેદ છે કે અમે તમને કપડાની બાબતમાં જે કાંઈ ફરમાન જંગબાર અને અહીં કર્યા છે, તે તમે બધાએ સાંભળ્યા હશે. તે છતાં પણ, કિંમતી ને જરીયાનના કપડા પહેરવાનો શોખ અહીંની બાઈઓમાં ઓછો થયો હોય એવું અમે નથી જોતા. ફિલહાલ આ મિજલસમાં ચાને આ વખતની મિજલસમાં કેટલીક બાઈઓએ એવા કિંમતી કપડા પહેર્યા છે, જરીના ભારી કપડા ઉપર બેફાયદે ખર્ચ કર્યું છે, તે જોઈ અમે ખુશી નથી થતા. કિમતી જરીના કપડા પહેરવા બાબત અમે હંમેશા મનાઈ કરીએ છીએ અને હાલ ઘડી આ વખતે પણ તમારા રૂહાની પિતા તરિકે ફરીથી મનાઈ કરીએ છીએ.

અમારા જંગબારના ફરમાન વાંચવાથી તમને ખબર પડી હશે કે પયગમ્બરે, શરાબ અને નીશો હરામ ફરમાવ્યા છે. જેવી રીતે અમે પણ નસિહત કરી છે જે, દારૂ તેમજ કોઈ પણ કેદી વસ્તુની નજદીક કોઈ પણ બાઈ, ભાઈએ જવું નહિ. નીશો હરામ છે. અમને યકીન છે કે અમારી રૂહાની દીકરીઓ નીશાથી દુર રહે છે. ખાનાવાદાન.

કપડાની બાબતમાં ફરીથી તમને અમે સખત હુકમ કરીએ છીએ કે એવા કપડા પહેરો કે જેને આસાનીથી ઘોઈ શકાય અને સાફ થઈ શકે અને સાદા સાફ ને પાક કપડા પહેરો.

કિંમતી કપડા પહેરવાથી તમારું મન તેમાં ગુંથાયેલું રહેશે અને ઈબાદતમાં એક મન નહિ થઈ શકે તે ઉપરાંત કિંમતી કપડા ને જરીવાળા પહેરવાથી નકામું ખર્ચ થશે. પઈસાવાળાની બાઈઓને સારા કપડા પહેરેલા જોઈ ગરીબની બાઈઓને પણ કિંમતી કપડા ને જરીના પહેરવાનો હસદ પેદા થશે; તેમાં તેઓના ધણી અથવા

માવિતરો કરજ કરી કિંમતી કપડા તેઓ માટે ખરીદ કરશે, તેમાં અમે ઘણા નારાજ છીએ.

કપડા અને જરીની બાબતમાં પરિસારાણાની બાઈ-ઓને લાજમ છે કે એવી સાદાઈથી ચાલે અને એવી સાદાઈથી કપડા પહેરે જે, તેને જોઈ ગરીબ બાઈઓના દિલમાં મારો ધડો બેસે અને બન્નેના યાને પરિસારાણા અને ગરીબ બાઈઓના પરિમા કિંમતી કપડામાં બેફાયદે ખર્ચ ન થાય અને સારા કામને માટે પરિસા બચે, જેમાં ઘણો સવાગ છે. બહાર ક્યાંય પણ જવા આવવા માટે કપડાની બે જોડી સારી હોય તો બસ છે.

તમે અમારી રૂઢાની દીકરીઓ છો માટે અમે તમને બીજી પણ નસિહત કરીએ છીએ, તે ઉપર ધ્યાન આપજો. તે નસિહત એ છે જે ઉમરે પહોંચેલી છોકરીઓને બહુ મેટી ઉમર સુધી બેસાડી નહિ રાખતા; પણ તેની શાદી યાને લગ્ન કરવાની કોશિશ કરો. જલદી લગ્ન કરી આપશો તો અમે ખુશી થઈશું.

ખુદા ન કરે ને કોઈ બાઈ નાની ઉમરમાં વિધવા થાય તો તેની ફરીથી શાદી કરવાની કોશિશ પણ જરૂર કરવી જોઈએ, બલકે જીવન છોકરી કરતાં વિધવાની શાદી કરવાની ફરજ માવિત્રો ઉપર વધારે છે.

શાદીમાં વધારે ખર્ચ નહિ કરવો જોઈએ. બહુ બહુ તો બે જોડી કપડા કરો તો પણ બસ છે.

અમે ફરીથી તમને ફરમાવીએ છીએ કે કિંમતી કપડામાં નકામા પરિસા નહિ ખર્ચતા અને એવા કપડા પહેરતા બન્યો કે જે ઘોઈ શકાય, મેનલબ કે સાફ, સાદા અને પાક કપડા પહેરતા બન્યો. એ પ્રમાણે દાગીના ઉપર પણ નકામા પરિસા ખર્ચતા નહિ.

જેવી રીતે તમે અમારી રૂઢાની દીકરીઓ અહીંયા અમારી નજીક છે તેવીજ રીતે ઇન્શાઅલ્લાહ પેત્રી દુનિયામા પણ તમે બધા અમારી નજીક હશો.

કિંમતી લેખાશ નહિ પહેરો, ગીનાન ઓલો, માયના કાઢો, જેની જેવી અકલ હોય તે પ્રમાણે માયના કાઢે.”

ફરમાન ૨૨૩ મું.

કરાચી તા. ૩-૫-૧૯૨૦.

હક મોઢાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે સ્કુલના વિદ્યાર્થીઓને ફરમાવ્યું :

“તમે હિંમત કરી સ્કુલમાં આવી દીન અને દુનિયાનો ઈદ્મ શીખી, વેપારી થાઓ કે જેથી બીજા મુલકમાં, મેસોપોટેમીઆ વગેરેમાં જઈ વેપાર કરી શકો.

તમારા બચપણના વખતથી તમે નેક થાઓ. ખરાબ આદત, બીડી, તબાકુ ને નશાની ચીજથી દુર રહેજો. એવી ચીજોથી બીમારી પેદા થાય છે, તેમજ તમારા પૈસા હરામમાં બચ છે, તેનો બચાવ કરજો અને હુમેશાં સારી આદત રાખજો. બચપણથી જો ખરાબ આદત પડશે તો મોટી ઉમરના થતા તમે છોડી નહિ શકો. તમે પોતાપોતામાં મારામારી નહિ કરતા; અગર બચપણમાં મારામારી કરશો તો મોટા થયા પછી પણ તે આદત રહી જશે; મારે તેવું કદી નહિ કરવું. દરેકે હુમેશાં સારી આદત રાખવી.

કાઉન્સીલનો કાયદો છે, તે અમારું પોતાનું ફરમાન છે. કાઉન્સીલના કાયદાને માન દીધું તો એમ સમજવું કે હાજર ઈમામના ફરમાનને માન દીધો ખરાબર છે.”

આદ ફરમાવ્યું :

“જે હુમણા ફરમાન કરીએ છીએ તે બધા કાન દઈ સાંભળો.

જે હૈદરશાહની કોઠી છે, ત્યાં બતી થાય છે અને કેટલાક જણ જઈ ત્યાં માનતા કરે છે. બતી કરે છે ને માનતા કરે છે તે બીલકુલ સાફ નથી. તે ઘણું ગુન્હાનું કામ છે. તે જગ્યાએ પીર નથી, તેમ પીરની કબર પણ નથી; અગર પીરની કબર હોય તો પણ ઇસમાઈલી મઝહબમાં બીલકુલ રીવાજ નથી; પણ અગર કબર પણ હોય તો, એક વાત છે, કે યાદદાસ્ત રાખે છે, તે પણ નથી.

ઇસમાઈલી મઝહબમાં કબર હોય તો પણ બીલકુલ વાજબ નથી, તે ખુતબાનું છે. માટે ત્યાં બતી નહિ બાળે. આવી તરેહ તો હજારો કોઠીઓ હશે. તેમાં શું ફાયદો છે? બીલકુલ નુકશાન છે, માટે અમે મના કરીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૨૪ મું.

કમચી તા. ૬-૫-૧૮૨૦.

હક મોત્રાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ઓલ ઇન્ડીઆ ઇસમાઈલી કોન્ફરન્સ ભરવા માટે અરજ થતા ફરમાન્યું :

“ઓલ ઇન્ડીઆ કોન્ફરન્સની પહેલી બેઠક કરાચી ખાતે ભરજો કારણ કે અમારી જન્મભુમી કરાચી છે; માટે પ્રથમ શરૂઆત ત્યાં થવી જોઈએ.

પીર સદરદીને ઉંચ મુલકથી આવી, પહેલાં કરાચીથી શરૂઆત કરી છે. માટે કોન્ફરન્સની શરૂઆત કરાચીથી કરજો. કોન્ફરન્સની જરૂર છે.

જેવી તરેહ હાલમાં તમે અમારી નજીક છે, ઇન્શાઅલ્લાહ, એવીજ રીતે પેલી દુનીયામાં પણ અમારી નજીક હશે. નેક ને સારા કામ જે અહીં તમે કર્યા છે અને કરો છો તેનો આખરતમાં એકનો હજાર ઘણો બદલો મળશે. તમે અમારા રૂહાની ફરજદ છો. જેવી રીતે અહીં અમારી નજીક છે, તેવીજ રીતે પેલી દુનિયામાં પણ અમારી નજીક હશે.

લોહીના સંબંધે કરી આ દુનિયામાં જેવી તરેહ ઓલાદ પ્યારી છે, તેવીજ રીતે રૂઢના સંબંધ તરીકે તમે અમારી રૂઢાની ઓલાદ અમને પ્યારા છો. ઇન્સાનના બદનમાં લોહી નજીક છે, રૂઢ તેથી પણ વધારે નજીક છે; એ પ્રમાણે લોહીના સંબંધવાળા કરતાં જે કોઈ અમારી રૂઢાની ઓલાદ છે, તે અમને વધારે નજીક છે.

જેવી રીતે તમે ઈમાન ઉપર મુસ્તકીમ અને ચુસ્ત રહ્યા છે, તેવીજ રીતે હમેશાં પોતાની જીંદગી સુધી ચુસ્ત રહેજો. હાલમાં તમે આરા ધર્મી ને ચુસ્ત ઈમાની છો અને પછી ધર્મ અને ઈમાન ઉપર ચુસ્ત ન રહ્યા તો તમારો કમાઈ બધી રદ થશે; માટે કમાઈ રદ થાય તેમ કદી પણ નહિ કરતા, પણ જીંદગી સુધી ઈમાન પર ચુસ્ત અને દ્રઢ રહેજો.

ઇસમાઈલી નુરની રોશની જેવી તરેહ અહીં આશકારા થઈ છે યાને ફેલાણી છે, તેવીજ તરેહ જ્યાં જાઓ ત્યાં ઇસમાઈલી મજહુબનું નુર રોશન, આશકારા કરો. મેસોપોટેમીયા, અરબસ્તાન ઇરાન અને બીજા મુલકોમાં જ્યાં જાઓ ત્યાં આશકારા કરો.

ઇસમાઈલી મુરીદો કદીમ વખતથી યાને પુરાણા જમાનાથી ઇરાન અને અરબસ્તાનમાં રહ્યા છે, તે હાલમાં નબળી હાલતમાં આવી ગયા છે, તે ઇસમાઈલી મુરીદોને મદદ કરજો; તેની દીકરીઓ શાદીમાં લેજો અને તેનાથી એક થઈ જજો. એવી રીતે ઇરાન અને અરબસ્તાનના ઇસમાઈલી મુરીદોની સાથે શાદી કરવાથી ઇસમાઈલીનું લોહી એક થશે અને તમને ઘણું ફાયદો થશે.

તે તમારા દીનભાઈ છે. હજાર વર્ષ સુધી દુઃખ વેઠી ઇસમાઈલી મજહુબમાં મુસ્તકીમ રહ્યા છે, પણ જમાનાના દૌરથી કમજોર હાલતમાં આવી ગયા છે; તેની સાથે તમારે સંબંધ રાખવાથી સારું ફાયદો થશે અને તેને પણ ફાયદો થશે.

એક મુલકથી બીજા મુલકમાં જઈ રહેવું અને ત્યાં પોતાના હમદીનવાળાની વસ્તી વધારે કરવી તેને કોલોનીઝેશન કહે છે.

ખોળ ઇસમાઈલી કાઉન્સીલના કાનુન મુજબ લેવડદેવડના કેસ બન્ને રાજસના મત પર રાખે છે; બન્ને રાજસ જ્યારે રાજ થઈ કાઉન્સીલમાં ચરણ દઈ, કાઉન્સીલના ઠરાવમાં પોતાની રજામંદી દેખાડે છે ત્યારે એવા મુકદ્દમામાં કાઉન્સીલ હાથ નાખે છે પણ ઘણાખરા લેવડદેવડના કેસ અદાલત ચાને કોર્ટમાં દાખલ થાય છે, જેથી કરી ઇસમાઈલી ખોળઓને વકીલ વિગેરે બીજી રીતે ઘણીજ તકલીફ થાય છે અને મોટા ખર્ચમાં ઉતરવું પડે છે.

આ બાબતમાં કાયદાકારક વાત તો એ છે જે, લેવડદેવડના વાંધા માટે સલાહથી કાઉન્સીલમાં અમીન મુકરર કરે તો ઘણો લાભ થશે. અમે કાઉન્સીલને પણ હુકમ ફરમાવીએ છીએ કે સારા વિદ્વાન અમીન એટલે લવાઈ, એવા કામ માટે નીમે, જેથી લેવડદેવડના વાંધાનો ફેંસલો સંતોષકારક રીતથી થાય. આમ કરવાથી પઈસાનો ઘણો બચાવ થશે.

અમે કાઉન્સીલને ફરમાવીએ છીએ કે, આ જમાતમાં કેટલાક બી. એ. અને એલએલ. બી. છે તેને પોતાની મદદમાં લ્યો, જેથી તે પણ જમાતની ખિદમત કરે; કારણ કે એવા વિદ્વાન જવાનોને કામ કરવાની ઘણી ચાહતા છે. તેઓને ઉત્તેજન દેવા બોલાવો, જેથી તે જમાતની ખિદમત કરે અને લેવડદેવડના વાંધાના ફેંસલા ઇન્સાફથી કરે. એમ કરવાથી કોર્ટમાં થોડા કેસ જશે અને ઇસમાઈલી મુરીદના પઈસાનો બચાવ થશે અને પઈસાની ખરાબી નહિ થાય.

બધા વોલન્ટીયરોને ફરમાવીએ છીએ કે, કાઉન્સીલનો હુકમ માને અને કાઉન્સીલની ફરમાનખરદારી કરે; અમે અમારા તરફથી કાઉન્સીલને ઉપરી નીમી છે. જેવી રીતે તમે અમારા ફરમાન માનો

છો, તેવીજ રીતે કાઉન્સીલનો હુકમ માનશે તો તેથી કરી અમારા ફરમાન બળવ્યા એમ અમે સમજશું. અમે કાઉન્સીલને પણ ફરમાન કરીએ છીએ કે વોલન્ડીયરોને તેડાવી નસિહત કરે ને તેના પર સારી નિગાહ રાખે. ચાર છ મહિને વોલન્ડીયરોને જરૂર તેડાવી કાઉન્સીલ નસિહત કરે.

જેમ વોલન્ડીયરે કાઉન્સીલનો હુકમ માને તેમ બધી જમાત પણ કાઉન્સીલનો હુકમ માને. કાઉન્સીલના ફ્રેંસલાથી કદાચ કોઈ નારાજ થાય તો કાઉન્સીલના કાનુન મુજબ કાઉન્સીલ મારફત અમને અપીલ મોકલે. કાઉન્સીલ મારફત અપીલ જે નહિ મોકલે તેની અપીલ સાંભળવામાં નહિ આવે.

બધી જમાત ઉપર ફરજ છે કે અમલદારોની ઈજાજત રાખે અને તેના હુકમ માને.

કાઉન્સીલમાં કુદરતી રીતે મતફેર થતા આવે છે અને મતફેર સિવાય કાંઈ સુધારો વધારો નથી થતો. કાઉન્સીલ જ્યારે વધુ મતથી કોઈપણ ઠરાવ કરે, તો તે ઠરાવ બધા મેમ્બરોએ કબુલ રાખવો અને મીનજ ઠંડો રાખવો. કાઉન્સીલના કામમાં ઘણી નીરાંત અને ડંડા સીનજથી ચાલજો.

તમે બધા જુઓ છો કે, અમે કેટલી કોશિશ કરીએ છીએ જે, ઈરાન, અરમસ્તાન, મેસોપોટેમીયા અને બીજા મુલ્કના ઈસ-માઈત્રી મુરીદ બધા એક થઈ જાય અને એક જમાત થાય; તેમ તમે પણ એવી કોશિશ કરો કે કચ્છી, કાઠીયાવાડી, સિંધી બધા સાથે એક થાઓ, એવી તરેહુ એક થાઓ જે વળી કચ્છી, કાઠીયાવાડી જુદા નામ ન રહે. તમે એક બીજાને છોકરીઓ આપો અને દયો યાને એકબીજાથી શાફીનો વહેવાર રાખો.

તમારા બાળક અને બાળકીને ઘણી કોશિશ કરી સ્કુલમાં મોકલતા જાઓ. એવી રીતે એકઠીલી કરજો કે બીજી વખત અમે

કરાચી પધારીએ ત્યારે એકદિલીના સારા સમાચાર સાંભળી અમે રાજી થઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન નંબર ૫ મું.

રાજકોટ તા. ૬-૨-૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ખાસ મંડપમાં પધારી ફરમાવ્યું :

“આજે દશ વર્ષે ફરીથી અંદીયા આવી બધા બચ્યાઓને જોઈ અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. જો કે દુનિયાના હિસાબે અમે તમારાથી દુર હતા, પણ અમે હમેશાં તમને નજીક રાખતા હતા. અમારું ધ્યાન, દિલ, ખ્યાલ તમારામાં હતા. તમને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમે બચ્યાઓ ઘણાં છોટી અમારા દીદાર કરવા આવ્યા છો, તેને માટે દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. અમે અમારા રૂઢાની ફરજંદોને જોઈ ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. જેમ અમે તમને હમેશા પોતાની પાસે રાખીને ધ્યાનમાં રાખીએ છીએ, તેમ તમે પણ હમેશાં અમારા ધ્યાનમાં રહેજો.

જેઓ આ મેળામાં શાદીના કામ ઉકલાવશે તેઓ ઉપર અમે રાજી થઈશું. સાડું કામ જલદી થાય તેમાં ઘણું સાડું છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન નંબર ૬ મું.

રાજકોટ તા. ૭-૨-૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“બધા લોકોને જેવી રીતે અમે ખ્યાર કરીએ છીએ, તેવી રીતે તમે પણ ખ્યાર કરો. ઈસમાઈલીઓ અહીં પછાત છે, તેઓને

તમે વેપાર ધંધે ચડાવો. રંગુન અને મધ્ય પ્રાંતમાં એ લોકોને કામે લગાડો; તમે પોતાનું કામ કરો છે તેમાં પરમાર્થ કરો, કરકસર કરો; રાજદ્વારી માટે નહિ પણ આપણા ભાઈઓને કામ આપવા માટે, તેઓનાજ હાથના વણેલા કપડા પહેરો, તેઓને ઉત્તેજન આપો.

તેના માટે યાને હાથ વણાટનું કાપડ પહેરવા વિષેનું વિવેચન મિશનરીઓની વાચજ દ્વારા થવું જોઈએ. ખોબ લેખાશ પહેરે એવું પણ વાંચેઝથી સમજવો.

બચ્ચાંઓના નામ આપો તે અમારી પેઢીઓમાંથી આપો.”

કરાચી ખાતે કોન્ફરન્સ ભરવા બાબત ચર્ચ થતાં ફરમાવ્યું:

“લાંબા લાંબા ભાષણો કરવામાં શું ફાયદો? પચાસ વર્ષ નેશનાલીસ્ટોએ ભાષણ કર્યાં તેમાં શું વળ્યું? કામ કરો, કામ જોઈએ, વાતો નહિં જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૨૭ મું.

રાજકોટ તા. ૧૦-૨-૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“આજે સંભાનો દિવસ હોવાથી બાઈઓ તથા ભાઈઓને સંભાની મુખારકી ફરમાવીએ છીએ.

મોમનના દિલમાં હંમેશનાં માટે સંભો છે. મોમનના માટે દરરોજ ઇદ અને સંભો છે. બાઈઓ તથા ભાઈઓને ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

આદ ખાદીના મંડપમાં પધારી ફરમાવ્યું:

“અમે પણ ખાદી પહેરી છે.”

વઝીર રંહીમની સામે જોઇ ફરમાવ્યું :

“આવા મોટા માણસો ખાદી પહેરશે તો, ઘણું સાડ ગણાશે. આનાથી બીજાઓ એટલે નાનાઓ અનુકરણ કરશે, તો કરકસર થશે.”

ખાદ એક વારસને ફરમાવ્યું :

“રીક્રિએશનનાં કામ માટે તમને કેમ શોખ પેદા થતો નથી?”

ફરમાન ૨૨૮ મું.

રાજકોટ તા. ૧૩-૨-૧૯૨૩

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ધોરાજીના તંત્રમાં પધારી ફરમાવ્યું :

“છોકરીઓને ગુંથવાનું કામ શીખવો, જેથી ભવિષ્યમાં પોતે સુખી થાય.

બહુ મજાનું અને ઉત્તમ કામ છે કે દરેક શખ્સ પોતાની કન્યાને સ્કુલમાં મોકલે. ફક્ત ધોરાજીમાં કન્યાશાળા છે તે પુરતી નથી. આખા કાઠીયાવાડમાં કન્યાશાળાઓ ખોલવી જોઇએ. તે ઉપર દેખરેખ રાખવાનું કામ તમારું છે અને ખાસ કરીને કાઉન્સીલનું છે.

પંજેભાઈઓ હુમેશાં જમાતખાને જાય, ને ખિદમત કરે. તેઓ ઇસમાઈલી દીનના આબુખાબુના હાથ છે.

તમે તમારી છોકરીઓને ઉત્તેજન આપો. ગુંથવાનું કામ ઘણુંજ ઉત્તમ છે. જ્યાંબી શીખવાની સગવડ થાય ત્યાં મોકલાવજો. ગવરમેન્ટ સ્કુલ હોય તો ત્યાં પણ છોકરીઓને મોકલજો.”

જુનાગઢવાળાની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“જુનાગઢની અંદર વઝીર ઇસમાઈલ, વઝીર કાસમ, વઝીર હુખીખ, એઓની મહેનતથી તમે મોમન થયા છો અને તમે ધણી

મહદ કરે છે, તેની અંદર જુનાગઢની જમાત ઘણી મહેનત કરે છે.”

એક ભાઈ વિષે ચરજ કરવામાં આવી કે:

“આ માણસ ત્રણ ચતીમ બચ્ચાં જેઓ આપણા ધર્મમાંથી નીકળી જતાં બચાવવા ખાતર પોતે પાળે છે.” ત્યારે તેને ઘણી દુઆઆશિષ આપી ફરમાવ્યું:

“તમે બહુ મોટું કામ કરેલ છે. એક રૂઢને પૈસા ખચીને ખરીદ કરીને તેને આઝાદ કરવા જેટલો ફાયદો મળશે. શાબાશ ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૨૯ મું.

રાજકેટ તા. ૧૪-૨-૧૯૨૩.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખિમ્મે ફરમાવ્યું:

“કાઠીયાવાડ દેશમાં વખતોવખત દુકાળ પડે છે. વેપાર ધંધાની ઘણી હાડમારી છે, જમાત ઘણી છે, તેથી તેઓએ પોતાનો મુલક મુકી બીજે ઠેકાણે જવું. જેવા કે, દખણ, બરમા, બરાડ, વરંગલ, પુનાની આબુબાબુ, એવે સ્થળે જઈ એક બે જણ દુકાન ખોલે.

બહારગામ વસતા મુરીદો પર વાજબ છે કે તપાસ કરે. બે ત્રણ કુટુંબનું ગુજરાન થઈ શકે એમ હોય તો તેને વાજબ છે કે સુપ્રિમ કાઉન્સીલને ખબર આપે અને કેટલી મુડી જોઈએ તેની વિગત સુપ્રિમ કાઉન્સીલને લખે. સુપ્રિમ કાઉન્સીલ લોકલ કાઉન્સીલને ખબર આપે અને લોકલ કાઉન્સીલ, પોતાના ગામમાંથી ગરીબ માણસોને બોલાવીને એ બાબતની ખબર આપે. કાગળ ન્યાંથી આવ્યા હોય તેનો સંતોષકારક જવાબ આપે.

કાઠીયાવાડમાં જુદા જુદા ગામડાઓમાં ગવર્નમેન્ટ સ્કુલો હોય, ત્યાં ચીવટ અને ખંત રાખી પોતાની દીકરીઓને મોકલે. ત્યાં ભરત,

ગુંથણુ વિગેરે શીખે; પણ જ્યાં સ્કુલો ન હોય તો ઘરે વણવાનું, ગુંથવાનું, કપડા શિવવાનું શીખે, તેથી આગળ જતાં આઠ આના, રૂપીયાનું કામ કરી ગુજરાન કરી શકે.

તમારામાં જુની રસમ પડી ગઈ છે કે, સગાઈની અંદર ચુંદડી, સાકર, મુડો, વિગેરેમાં જે ખર્ચ થાય છે તે હુવેથી ઓછો કરવો. પૈસાદાર ખર્ચ ઓછો કરે કે જેથી, ગરીબ માણસ પણ ઓછો ખર્ચ કરે.

આપણી પાસે લશ્કર કે પોલીસ નથી, પણ ફરજ છે કે ઇમામને લાગણી તથા ઇશ્કથી તાબે થવું તથા માનવું, એ જમાતની ફરજ છે.

મેમ્બરો ઉપર ફરજ છે કે કાયદાઓ, ધોરણો વિગેરે ઉપર વગર પક્ષપાતે ઇન્સાફ આપવો; તે તેની ફરજ છે. કેસની અંદર વાદી, પ્રતિવાદી બે પક્ષ હોય છે. કુદરતી રીતે એકના ફેવરમાં અને બીજાની વિરૂદ્ધમાં કેસ જાય છે, ત્યારે તે નારાજ થાય છે; પણ તેણે નારાજ થવું જોઈએ નહિ, પણ ચુકાદો મળે તે સ્વીકારી દિલમાં ખુશી થવું જોઈએ; નથી પોલીસ કે જેના જોરથી કાનુનને અમલમાં લાવીએ.

કોઈને અસંતોષ હોય તો જમાતમાં રહેવામાં શું કાયદો છે? પ્રેમની લાગણી હોય તો ચુકાદાથી સંતોષ પામી રહેવું, નહિ તો રસ્તો ખુલ્લો છે, જેને જવું હોય તેના માટે ખુદા હાફેઝ, ખારણા ખુલ્લા છે.

જે ઇસમાઈલી ખુશી છે તેને રહેવામાં કાયદો છે, નારાજ હોય તો કાયદો નથી.

અહીં અમે તમારા મહેમાન છીએ. ઓલી દુનિયામાં તમે અમારા મહેમાન હોશો. તમે આ દુનિયામાં અમારું લશ્કર છો. તમે અમારા રૂહાની ભત્રીયાં છો.”

આદ રાજકોટ જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે જાણે છો કે સુપ્રિમ કાઉન્સિલનું પાશ્વતઃપત રાજકોટમાં છે. કોઈપણ માણસ, તથા સુપ્રિમ કાઉન્સિલનો મેમ્બર આવે તો તેની ખિદમત કરવી અને અગવડ મટાડવી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૩૦ મું.

કેશોદ તા. ૧૬-૨-૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે ફરમાવ્યું:

“તમારું નામ મોમન છે, તેમ તમારા કામ અને આમાલ પણ મોમન જેવા હોવા જોઈએ. દીન અને રસમ પ્રમાણે તમારે બરાબર ચાલવું જોઈએ.

તમારું નામ મોમન છે તે બહું સારું છે, પણ આમાલ પણ મોમન જેવા હોવા જોઈએ.”

આદ ફરમાવ્યું:

“બીચારા લોકો છે, જેને બીજી કોમ અડકતી નથી તે જો આપણા ધર્મમાં આવવા ચાહે તો, તેને માન આપવું. જેમ તમે અમને માખાપ કહેો છો તેમ તે લોકો માખાપ કહે છે, તેને લાઈ જેવા લેખજો. એ બીચારા લોકોને માન આપો, ઈજ્જત આપો, એ લોકો સાથે જમો, તમે જમશો તો બીજા જમશે, તમારું અનુકરણ કરશે.”

ફરમાન ૨૩૧ મું.

લીંબડી તા. ૨૧-૨-૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે ફરમાવ્યું:

“તમોએ અમારા દીદાર માટે ધણી તકલીફ લીધી. ઈન્શા-અલ્લાહ જેમ તમે અમારી પાસે બેઠા છો તેમ પેલી દુનિયામાં અમારી

પાસે બેઠા હશે. જેમ અમે તમે બધાને યાદ કરીએ છીએ, તેમ તમે અમારી યાદમાં ને ઇબાદતમાં મશગુલ રહેજો, જેથી દીન અને દુનિયામાં તેનો બદલો મળશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૩૨ મું.

લીંબડી તા. ૨૨-૨-૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે કન્યા વિક્રય થયાની વાત સાંભળી, તે ઉપરથી ફરમાવ્યું:

“ઇમાનવાળા તેમ કદી નહિ કરશે.”

બાદ જમાતને ફરમાવ્યું:

“જેમ હમણા તમે અમારી પાસે બેઠા છો તેમ ત્યાં પણ બેસશો. જેમ બાપને છોકરો ભુલતો નથી, તેમ તમે પણ અમને યાને તમારા રૂહાની બાપને ભુલી જતા નહિ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૩૩ મું.

મુંબઇ તા. ૧-૩-૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ચામડા કપનીવાળાઓને ફરમાવ્યું:

“જ્યારથી અમે ગાદી પર બેઠા, ત્યારથી તમે અમારા ધરની ખિદમત કરો છો. હવે તમારે શું કરવું જોઈએ? નાના બચ્ચાં, નાવારેસ હોય તેઓને તમે લઇને ધરમાં રાખો અને તેને પાળો. બીચારાના બચ્ચાં, મોટા નહિ પણ બાર વર્ષ સુધીના એવાઓને માટે તમે જો ખર્ચ કરશો તો, માલેવાજખાત જેટલો સવાબ થશે. તેને તમારા અઝીઝની જેમ રાખવા. તેને ધંધો પણ કરાવો, ધરતું કામકાજ પણ કરાવો, પણ તમારો અઝીઝ સમજીને. તેમ તેને ખોટી રીતે ચડાવી નહિ દેવો; સાદાઈ રીતે તેને રાખવો અને તેની પાસેથી કામ લેવું, પણ જો તમે એકદમ નોકરની માફક કામ લેશો તો કેવી રીતે માલેવાજખાત જેટલો સવાબ થાય?”

ફરમાન ૨૩૪ મું.

મુંબઈ તા. ૨-૩ ૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે આંદરાતના પંજેલાઈઓને ફરમાવ્યું :

“જે કોઈ પંજેલાઈ તમારામાંથી આ ફાની દુનિયા છોડી બીજી દુનિયામાં જાય, તેની રૂહાનીની મીજલસ, તેના પછીની આંદરાતની મીજલસ લેખી કરજો, અને તમે સઘળા પંજેલાઈઓએ હાજરી આપવી; કારણકે હર મહીને એક મીજલસ છે, માટે દરેક પંજેલાઈ જરૂર હાજરી આપે. હાજરી આપવી ફરજ છે.”

ફરમાન ૨૩૫ મું.

આણંદ તા. ૫-૩-૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમારા ઉપર અમે બહુજ ખુશ છીએ. તમે અમારા બચ્ચાં છો, તમે અમારી ઓલાદ છો; અમારા ધર્મમાં ગરીબ અને પૈસા-વાળાનો ભેદ નથી. સર્વે અમારા બચ્ચાં છે.

અમે તમને એકએકને અમારી પાસે બેસાડત પણ જમાત ઘણી હોવાથી તેમ બની શકે નહિ.”

ઉપર મુજબ ફરમાવી હાજર ઇમામે દરેકની નજીક જઈ દરેકના માથે હાથ મુકી દુઆ આશિય ફરમાવી હતી.

ફરમાન ૨૩૬ મું.

અહમદનગર તા. ૭-૩-૧૯૨૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે વારસ ડાહ્યાબાઈ વેલજીને દુઆ આશિય આપી ફરમાવ્યું :

“તમારા તથા તમારા કુટુંબ ઉપર અમારી કેટલી રહેમત છે તે તમે જાણો છો ?

આમાલ (Action) સારા હોવા જોઈએ, જે સહુથી ઉત્તમ છે. પરમર્થ કરી બીજાને ઓગવવો, એ હજાર વર્ષની બંદગી કરો તે કરતાં વધુ છે. હજાર વર્ષ બંદગી કરો તે કરતાં પણ એ કામ મોટું છે.

વેપાર કરો અને પૈસા કમાવી તેમાંથી પરમાર્થના કામ કરો. જેમ વિરપુર બોડીંગમાં વઝીર ડાહ્યા કરે છે.

સો વર્ષ બંદગી કરો તે કરતાં બીજા જીવને છોડાવવા એ વધારે છે.

દુનિયાની બાજી નહી ખાવી, એટલે દુનિયા છોડવી, ધંધો નહિ કરવો એમ નહિ, પણ ધંધો કરો, કરોડો રૂપિયા કમાવી આવા પરમાર્થમાં ખર્ચો.

ખચ્યાઓને વેપાર હુન્નર શીખાવો, તેથી તેઓ પૈસા કમાવી આવા પરમાર્થના કામમાં ખર્ચે.

અમે કાઠીયાવાડમાં ફરમાન કર્યા છે કે, તમે એક બીજાને ખબર આપો કે, અંહીયા કેટલા જણ ધંધે લાગી શકશે? અંહીયા આટલું કામ છે, એવી ખબર સુપ્રિમને આપો. એ બાબત જમાત-ખાત્રામાં વંચાવવી અહીંયાથી ખબર મોકલો, એ એક ઉબાદત છે.

દક્ષિણમાં અમુક ગામો છે, સિલોન સુધી ખબર આપો, ધંધા માટે જ્યારે બે માણસોનું નકકી થાય ત્યાર પછીજ બીજાઓને બોલાવો.”

ફરમાન ૨૩૭ મું.

અહમદનગર તા. ૩૦-૧-૧૮૨૪

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે વારસ ડાલાલાખ વેલજને ફરમાવ્યું :

“તમારું કુટુંબ આ દુનિયામાં અને પેલી દુનિયામાં આબાદ રહેશે.

બન્ને દુનિયામાં શહીદ જેવા થઈને રહો. આપણો ધર્મ પુશ-હાલીનો છે. શહીદ લોકો મથું આપે છે અને તમે જે કામ કરો છે તે શહાદતના કામ છે. આવા સારા કામો કરવામાં આનંદ ભરેલી પુશહાલી અને મીઝજ ઠંડો અને પુશ રહે છે.

આ બચ્ચાંઓને જોઈએ છીએ તો તે કરોડો રૂપિયા કરતાં વધારે છે.

લાવારસ બચ્ચાંઓને જોઈને અમે ઘણાંજ પુશી થયા છીએ. તે લોકો પાસે કામ સાફ લેવું. વેપાર હુન્નર શીખવો અને પોતાનાં બચ્ચાંની તરફ અને આ નવા બાળકો તરફ બન્ને આંખો સરખી રાખજે. જેમ પોતાના બચ્ચાંને ઉગરવા, સંભળવા અને કામ ધધો, ઉદ્યોગ શીખવવા કોશેશ થાય છે, તેમ આ બચ્ચાંઓ માટે પણ કાળજી રાખજે.

હાલમાં વેપાર ધધાનો વખત એવો છે કે, પોકલ જમીન જણાતા હાથી પોતાનો પગ પાછો ખેંચી લે છે, તેમ વેપાર રાજગાર માટે હોશિયારીથી કદમ લખાવજો. વેપારમાં આગળ વધવું છતાં હોશિયારી અને સાવચેતી રાખવી, કારણકે આજે વેપાર માટે એવો કઠણ વખત છે.

રૂઢાની પિતા બધાને રૂઢાની બચ્ચાં સમજે છે, માટે શરીર સાથે કાંઈ સંબંધ નથી. રૂઢાની પિતાના રૂઢાની ફરજંદો છે, તેમ દીનભાઈઓ તે રૂઢાની બિરાદરો છે, માટે બહન સામે જોવું નહિ.

આળસ કરીને બેસવું નહિ. કામ કરવું, શીખવું; ઈલમ વગર કોઈ કામ થઈ શકશે નહિ. દુનિયાના કામો માટે પણ ઈલમ શીખવું જરૂરનું છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૩૮ મું.

જંગપાર તા. ૯-૨-૧૯૨૫.

હક મોતાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“જંગબાર અને આફ્રિકાની જમાતોને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

રાત દિવસ અમે તમારા ખ્યાલમાં હતા, જો કે મહેરમાં અમે તમારાથી દુર હતા, તો પણ હમેશાં તમારા ખ્યાલ કરતા હતા; તમારા માટે સારી સારી મહેરબાનીનો ખ્યાલ હમેશાં રાખતા હતા. તમે પણ હમેશાં યાદ કરતા હશે, તમારા ઇમામને તમે ભુલી ગયા નહિ હો.

નાના મોટા સગાઓને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

રાત દિવસ અમે તમારા ખ્યાલમાં હતા, રાત દિવસ તમને યાદ કરતા હતા, અમે તમને કદી પણ ભુલી ગયા નહોતા. તમારા ઉપર રાત દિવસ રહેમની નજર છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૩૯ મું.

જંગબારતા. ૧૦-૨-૧૯૨૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યુ:

“મોમનને જરૂર છે કે, અમારું મન રાજી રાખે. અમે તમારા રૂહાની પિતા છીએ. ઇમાનની સલામતી રાખીને અમારી ખિદમત કરવી.

અધા મોમનને જરૂર છે કે, જમાતખાને આવવું અને રસમ પ્રમાણે વરતી જમાતના કાનુનોને માન આપવું. તમે અમારા બચ્ચા છો. મઝહબી કિતાબો તમે બરાબર પડો.

જો માણસની માલેવાજબાત બરાબર હશે તેનું ઇમાન અને ઇશ્ક વધશે. માલેવાજબાત અને દુઆ બરાબર હોવી જોઈએ. દુઆ પડતા ન આવડે તો પાંચ તસબીહ કાઢવી; અગર આ બે ચીજો બરાબર નહિ હશે અને ઉપર જશે તો પણ નીચે આવશે. આ

બે ચીજો મજબૂતના પાયો છે. પાયો મજબૂત નહિ હશે તો ઘર મજબૂત નહિ થાય.

નાનપણમાં ધાર્મિક શિક્ષણની ખહુ જરૂર છે. બચ્ચાંઓને માળાપ તરફથી, અગર ખરાબર શિક્ષણ મળે તો તેઓના ઈમાનમાં ફરક નહિ આવે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૪૦ મું.

જંગપાર તા. ૧૧-૨-૧૯૨૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“વૃદ્ધ, જવાન, છોકરા, બચ્ચાંઓને ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

શાહી માટે વધુ ખર્ચ થાય છે તે નકામું છે. અમે હાથ મેળવી આપ્યા પછી, વધુ શું છે ?

મોમનની ફરજ છે કે અમારો હુકમ માનવો. લગ્નો આંહી થશે તો સાફ છે. બને તેટલું જલદી ખલાસ કરો.

તમારા માટે બે લગ્ન છે, એક જીસમાની બીજા રૂહાની.

એક શખ્સ કાઉન્સીલનો મેમ્બર હોય અને રિટાયર થાય તો જમાતે તેનું માન બળવવું જોઈએ અને તે મેમ્બરે હુમેશાં બિલાત પહેરવી. એવાઓ કાઉન્સીલના મેમ્બર તરીકે પછી નથી રહેતા, પણ બિલાત પહેરી શકે છે. તે ડુનિક્ષર્મ-ચાંદ જેવું છે, જે આખી જીંદગી પહેરી શકાય.

જીવતા છે ત્યાંસુધી જમાતખાને આવો. સારા કામોની આદત રાખો તો ખરાબ કામ નહિ થાય. જીવો છે ત્યસુધી અમારી બિદમત કરજો, સારા કામ કરો, હુમેશાં જમાતખાને આવો અને વેપાર સંભાળો.

તમારા મોટાઓએ અમારી ઘણી ખિદમત કરી છે, જે વખતે જમાત નાની હતી તે વખતે ખિદમત કરી છે. એવા સારા ઘરાણા છે તો કામ પણ સારાજ કરજો.

વેપારમાં જો તકલીફ નહિ થયો તો ફાયદો નથી. ખાધાઓ કહે છે કે ખુદા છે, ખુદા છે, પણ ખુદા કાંઈ ઉપરથી ફેંકવાનો નથી. તમને હાથ છે, આંખ છે, મહેનત કરશો તો ફાયદો થશે ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૪૧ મું.

જંગપાર તા. ૧૨-૨-૧૯૨૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે ફરમાવ્યુ :

“કોઈપણ ઓફીસર આવે, તેની ફરજ છે કે મગફરી નહિ રાખે. જ્યારે અમે તેઓને ફરજદ કહીએ છીએ, ત્યારે તેઓ અમને આપ સમજે. તેથી બન્ને સગા બાઈઓ થાય. કંઈબી થાય તોપણ જમાતની ખિદમત કરવી.

કેસનો નિવેડો જતલી આવવો જોઈએ. એવો ઇન્સાફ થવો જોઈએ કે સિવિલ કેસ પણ કોર્ટમાં જવા નહિ જોઈએ. ફકત ઔરત મરદના કેસનો નિવેડો નહિ પણ બધા કેસોનો ફેંસલો થવો જોઈએ. એવો ઇન્સાફ થાય અને જમાતને ભરોસો રહે.

કાઉન્સીલના મેમ્બરોએ ઔરત મરદના કેસમાં ભંગાણ પાડવું નહિ, પણ સલાહ કરાવવા માટે યત્ન કરવો. જો મહોબત નહિજ હોય તો તલાક આપવી. આપણો મઝહબ ઈસ્લમ છે મહોબત નહિજ હોય તો તરત ફેંસલો કરી આપવો.

જવાન વિધવા ઘરમાં રાખવી એ ઘણું ખરાબ કામ છે. ઇસ. લામનો રીવજ છે કે, છ સાત માસ પુરા થાય કે તરતજ તેઓના નિકાહ કરાવી આપવા કે, જેથી ઓલાદ થાય. ઇન્શાઅલ્લાહ.

ઇસમાઇલીઓએ પોતાની સ્ત્રી સિવાય બીજા કોઇપર વાસના-
ભર્યો ખ્યાવ રાખવો નહિ જોઇએ. નજર અને ખ્યાલ બંને ખરાબ
નહિ જોઇએ

આપણા મઝહબમાં ત્રણ સ્ત્રીઓની જરૂર છે. એક તો લગ્ન
જલદી કરી આપવા. બીજું મીઠાશ રહે, અને ઓલાદ વધે, કારણકે
આપણી સંખ્યા ઓછી છે, તે વધવી જોઇએ. ત્રીજું જો અખલાસ
નહિ હોય તો તરત છુટા કરી આપવા, જેથી બંનેનો રસ્તો સાફ
થાય.

બ્યારે નવી નિમણૂક થશે ત્યારે અમલદારોના એબનેજ
ગોતતા નહિ, તેઓના ગુણો પણ જોજો. જમાતને લાજમ છે કે
તેઓ સાથે સંપત્તી વરતવું.

જે માણસ મોમન છે તેને ઈમાન છે. ઈમાન છે તે ઈશક છે;
જેને ઈશક નથી તેણે મોહું દેખાડવું પણ ફાયદાકારક નથી.

હાલમાં હવા ઘણી ગરમ છે, તમારા મુલકમાં એક વખત
પ્રિન્સ અલી આવશે. તમારા મુલકની હવા પણ સુધરશે. પ્રિન્સ
અલી મોટા થશે ત્યારે આવશે.”

આદ મિશનરીઓને ફરમાવ્યું:

“જેટલું બની શકે તેટલું જમાતમાં સારી વાએઝ કરો, સારો
રસ્તો દેખાડો, ઈમામની શનાખત આપો. રસ્તો દેખાડવા અગાઉ
પોતાને પણ પાકા થવું જોઇએ.

બીજા મિશનરીઓ સાથે વાદ વિવાદ કરો. ટેનીસ રમનાર
બીજા સાથે રમશે ત્યારે હોશિયાર થશે. તેમજ મિશનરીઓએ
એક બીજા સાથે ડીમેટ કરવી. મિશનરીએ તો ફુનિયાનો ત્યાગ
કર્યો છે. શાખાશ.”

દિલખુશ કવબની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું:

“ન્યાંસુધી જીવો છે ત્યાંસુધી સારા કામો કરજો, તેમાં મથ-
ગુલ રહેજો અને દિલ ખુશીમાં રાખજો.

છોકરાઓને કસરતની ઘણી જરૂર છે. ખાસ કરીને તમારા શહેરમાં મોટા રસ્તા નથી, હવા નથી, માટે અંહી આવો. કુસ્તી રમો. કંઈપણ રમી ગમત, દોડાદોડી કરવાની જરૂર છે. આ મુલકમાં ખાસ જરૂર છે. જુવાનીયાઓને જરૂર છે. અહીં ત્રણાઓ નમળા બધાના છે, તેઓ કસરત કરશે તો તાકાતવાળા થશે, કલબ બનાવી તેનો મતલબ એ હતો કે જમાત બેરાવર થાય. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૪૨ મું.

જંગપાર તા. ૧૩-૨-૧૯૨૫.

હક મૌઝાના ધણી સન્નામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“હમેશાં આવી રૂહાની તાકાત રાખજો. હમેશાં અમારા રૂહાની ફરજંદ રહેજો. નુરાની કુવ્વત હમેશાં રાખજો. અમે તમને ભુત્તી જતા નથી, તેમ તમે પણ રાત દિવસ ભુત્તા નહિ બદતને નહિ બોતા પણ નુરને જુઓ. અમારો ખ્યાલ પણ તમારા માટે રૂહાની છે. અમારો ખ્યાલ રાત દિવસ તમારા માટે છે, તેમ તમે પણ રાત દિવસ અમારા ખ્યાલમાં રહેજો.

જો કોઈ વોલન્ટીયર ડયુટી પર રેગ્યુલર ન હોય અને સરખી રીતે ચલતો ન હોય તો તેને ડ્રેસ પહેરવો પણ અપમાનકારક છે, તેને ખાલી તકલીફ નહિ આપો.”

ફરમાન ૨૪૩ મું.

જંગપાર તા. ૧૪-૨-૧૯૨૫.

હક મૌઝાના ધણી સન્નામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“તમે ખુશી રહો છો, તેથી અમે ધણી ખુશી છીએ. તમે હમેશાં ખુશ રહેજો. મોમનને જરૂર છે કે ગુસ્સો ન રાખે, હમેશાં ખુશ રહે તેથી અમે રાજી છીએ.

દુનિયામાં જેટલા ઇન્સાન છે, તેટલા બધા ભુલ તો કરશેજ; ભુલ વગરનો ઇન્સાન નથી. જવાનીમાં તમે જે ભુલ કરી છે તે માફ કરીએ છીએ. હવેથી ખ્યાલ રાખો.

તમારું કુટુંબ હશે, તમરા બચ્ચાંઓ હશે, વગેરે માટે ગુજરાનની જરૂર છે. તમારી કમાઈમાંથી થોડું બુદ્ધ રાખજો, કારણકે કુટુંબીઓની સંભાળ રાખવી જરૂરી છે.

મે.મન છે તેમાં કંકાસ નહિં જોઈએ; અલગત જમાતને વાજબ છે કે અમારી ખિદમત કરે.

મે.મન માણસ સવારમાં ઉઠીને કહે કે મારું ઇમાન સાફ છે, મારું દિલ સાફ છે. અમારી દુઆ એકને માટે નહિ આખી દુનિયા માટે છે. અમારી દુઆથીજ જો સાફ થવાનું હોય તો સાફ થાય. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૪૪ મું.

જંગપાર તા. ૧૫-૨-૧૯૨૫

હક મોત્રાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામને એક માણસે અરજ આપી તે ઉપરથી ફરમાવ્યું :

“હાથમાં અરજ આપવા એ રીત નથી. સુધરેલા લોકોની એ રસમ નથી કે રસ્તામાં અરજ આપે.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“મે.મનનો રૂક સીધો દરિયામાંજ બાય છે, તે કંઈ અડી તાંહી નદીમાં જતો નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૪૫ મું.

જંગપાર તા. ૧૬-૨-૧૯૨૫.

હક મોત્રાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“આ દેશમાં અંગ્રેજ અને સ્વાહીલી ભાષા ઘણીજ આવે છે. તે બેલી શીખવી, જેમાં વેપારનો ફાયદો હોય. ખુદાની ઈઆદત અને તારીફ કે ઇબી ભાષામાં થઈ શકે છે.

જ્યારે કેઈ જવાન છે.કરને વારસો મળે ત્યારે તેની ફરજ છે કે. તેણે પોતાનો વેપાર શરૂ કરવા પહેલાં કોઈ સારી વેપારી પેઢી ઉપર ત્રણ વર્ષ સુધી ને.કરી કરવી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૪૬ મું.

જંગમાર તા. ૧૭-૨-૧૯૨૫.

હક મોલાના ધર્મી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમદશાહ હાજર દમામે એક ભાઈની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“છોકરાઓને નાની ઉમરથીજ સાફ એજ્યુકેશન (કેળવણી) આપો, એમ અમે ઠહીએ છીએ, પણ જો વીસ વર્ષની ઉમરે તે મેટ્રિક થશે તો તેથી શું ફાયદો ?”

એક ભાઈની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“તમારા બાપે અમારા બાપની ઘણીજ ખિજમત કરી છે, જ્યારે અહીંની જમાતમાં હિંમત ન હતી, કાંઈ માફિતી ન હતી, કાંઈ ધર્મની ખબર ન હતી, તે વખતે થેડા માણસોએ સેવા બજાવી છે. અલ્લહુદ્દોલિલાહ તમારામાં તે હિંમત અમે જોઈએ છીએ. શાબાશ ખાનાવાદાન.”

આદ ફરમાવ્યું :

“જમાતના લોકરને વાજબ છે કે જમાતને ધંધે લગડવા મહેનત કરે.

હમણા જોશો તો, ઇમમાઈલી, વહોરા, મેમણ વિગેરેમાં તો ત્રણ પેઢીઓ સુધી પૈસો સરખો ટકતો નથી. યુરોપિયનોમાં ૩૦૦, ૪૦૦, ૫૦૦, વર્ષો સુધી પૈસા ટકે છે, કારણકે તેઓ શેકડમાં રહેતા નથી.

બચતુલખ્યાલમાં જવું ઘણું જરૂરનું છે, બચતુલખ્યાલમાં દાખલ થાઓ અને નહિ જાઓ તો શું ફાયદો? ડાક્ટર પાસે દવા લ્યો અને નહિ પીયો તો શું ફાયદો? અગર છેટે રહેતા હો અને એ મુશ્કેલી હોય તો બુદ્ધી વાત છે.”

આદ મોંઘીયામ્મ ઓઈનેજની મહેમાની વખતે એક કાર્યવાહકને ફરમાવ્યું:

“આ બચ્યાંઓને પોતાના બચ્યાંની માફક પિયાર કરજો. એ અમારા રૂહાની નાના બચ્યાંઓ છે. એઓને પોતાના બચ્યાંની માફક સંભાળજો અને ખ્યાલ કરજો.

છોકરાઓ મોટા થાય ત્યારે તેઓને કામ શિખવજો. આ છોકરાઓને તેમના બાપ અને દાદા સંભાળે, તેવી રીતે સંભાળજો. એમને એવી સારી રીતે સંભાળો કે તેઓ પોતાના બાપ કે દાદાને યાદ નહિ કરે.”

રાજકોટવાળાની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું:

“રાજકોટવાળા બહાદુર છે, બહાર દેશાવર ગયા, આક્રિંકા ગયા. શાબાશ ખાનાવાદાન.

ઈમાનની સલામતી માટે તો અમે રાત દિવસ દુઆ આપીએ છીએ. અમારી દુઆ જો ન હોય તો ઈમાન એવી સારી રીતે કેમ રહી શકે?”

એક ભાઈની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું:

“તમારા જેવા બુદ્ધ માણસે હિંમત કરી, હિંદુસ્તાનમાં કામ-કાજ નહિ ચાલવાથી અહીં આવ્યા, તેથી અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. બહુજ હિંમત કરી છે, બહુજ સાફ કંચુ છે.”

બાગામોયા જમાતને ફરમાવ્યું:

“આગામીયા જમાતને કેટલી બધી તકલીફ આવી છે. આ તકલીફથી અમે ઘણાજ દિલગીર છીએ, પણ દુનિયાની રીત છે કે હમેશાં એક જન્મે છે, ફરી તે મરે છે. ઉંચે ચડે છે, તે પાછો પડે છે. એક ગામ આબાદ થાય છે, ફરીથી તે વેરાન થાય છે. અગાઉ થાણા એક વખત મોટું શહેર હતું, તે વખતે મુંબઈ કાંઈ પણ નહોતું. હમણાં મુંબઈ મોટું થયું છે, થાણા ટુટ્યું છે. આગળ જરમનીની કેટલી તાકાત હતી? હમણાં પડી ભાંગ્યું છે.

અગર એક ગામમાં તમારું કામ બરાબર ન ચાલતું હોય તો મુકી દીઓ; ચાલે તેટલા સુધી ચલાવો. અગર જુઓ કે રસ્તો તકલીફવાળો છે તો થોડા જણ ગામ બદલો.

તમારું ધ્યાન મજબુત અને સાફ છે. તમને ઇશક છે; તમે અમારા ફહાની બચ્ચાં છો.

અંદરની લાઈટ છે, તેને જેટલા વખત સુધી સંભાળશે તેટલા વખત સુધી તે રોશની રહેશેજ.

જો ધંધો બરાબર નહિ ચાલે તો ગામ બદલો. જેમ એકને તાવ આવે તો તેની દવા કવિનાઈન છે, તેમ એક મુલક બચડે ત્યારે તેની દવા છે કે તે મુલક બદલવો.

જમાતની તમે જે રોજ ખિજમત કરો છો તે, રોજની મહેમાની કરો છો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૪૭ મું.

જંગપાર તા. ૧૮-૨-૧૯૨૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝરતમામે ફરમાવ્યું :

“તમે મિશનરી છો; તમારી જાન માલ અમને અર્પણ કરી છે; મિશનરીની માયના એ છે કે તેણે જાન માલ અર્પણ કરવી.”

એક ભાષને ફરમાવ્યું:

“પાંચે આંગળાઓ સરખા નથી. સરખા હોતે તો સાડું નહિ હોતે. સલામતીની કિંમત ત્યારેજ જણાય કે જ્યારે એક દિવસ બિમાર રહે.

સારી પાર્ટીઓમાં ફિતનો હોય તો તેનો સમાધાનીથી જલદી નિવેડો થવો જોઈએ, નહિ તો જમાતમાં ફિતનો થાય છે. જે ઘણી બાયડીમાં નહિ બને તો ગુદા પાડો.

વિધવા સાથે લગ્ન કરવામાં સાડું છે. પયગમ્બરે ખુદ નવ વિધવાઓ સાથે લગ્ન કર્યા હતા.

કેસોનો સમજવટથી નિકાલ કરો, કેસ બુકમાં રહે અને નિકાલ ન થાય એ સાડું નથી.”

* એક ભાષને ફરમાવ્યું:

“ક્યારે ક્યારે મઝહબી કિતાબો પડો, ફરમાન પડો તો, રોશની થશે. દિવસના ધંધો કરો પણ રાતના કિતાબો પડો. શાબાશ ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૪૮ મું.

જંગપાર તા. ૧૯-૨-૧૯૨૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર પ્રમાને ફરમાવ્યું:

“ધણું જરૂરું છે કે છોકરીઓને શિક્ષણ આપવામાં આવે. છોકરાઓથી પણ છોકરીઓને શિક્ષણ આપવાની વધારે જરૂર છે. છોકરાની કમાઈની લાલચથી તેનો બાપ તેને કોઈપણ સ્કુલમાં મોકલશે, પણ છોકરીઓ માટે તેના બાપની આંખોમાં કંઈપણ લાલચ નથી.

અમે તમારા રૂહાની પિતા હોવાથી છોકરીઓ માટે કેળવણી વિષે ફરમાન કરીએ છીએ. અમે હમેશાં છોકરાઓને કેળવણી

આપવાની ભલામણના ફરમાન કરીએ છીએ, તેનું કારણ કે તેના માવિત્રો ભણાવે. આ છોકરીઓ એક વખત અંગ્રેજી પણ શિખશે. જેટલું પણ ઈદમ દુનિયામાં છે તેટલું બધું છોકરીઓને શિખવાને માટે ખુલ્લું રહેવું જોઈએ.

છોકરીઓને એવી કેળવણી આપવી કે પોતાનું ગુજરાન પોતે ચલાવે. છોકરીઓ અને છોકરાઓ માટેની સ્કુલ એવી હોવી જોઈએ કે, તેને ગવર્મેન્ટ ગ્રાન્ટ મળે. ગવર્મેન્ટ ગ્રાન્ટ નહિ મળે તો તેની મતલબ એ છે કે, તે સ્કુલ સારી નથી; તો અમે પણ ગ્રાન્ટ નહિ આપીએ. જો સ્કુલ સારી ન હોય તો રાખવાથી શું ફાયદો? તેવી ખરાબ સ્કુલ બંધ થવી જોઈએ.

છોકરી મોટી થાય અને જો તેને તેર વર્ષ સુધી નહિ શીખવે તો શું શિખશે?”

છોકરીઓને ફરમાવ્યું:

“જો તમારો પિતા તમને ભણવા નહિ આપે તો તમે તેને કહો કે અમને ભણવું છે.

ભરતકામની મતલબ એ છે કે પોતાની રાજી પેદા કરવી. ખુદા ન ખાસ્તાહ તમારા માવિત્રો સદ્દો કરે અને પૈસા ગુમાવે, તો તમારી રાજી તમે મેળવી શકો. એરીથમેટીક યાને હિસાબ શિખવાની બહુ જરૂર છે.

એવી ભાષાઓ શીખો કે, જેથી તમારી ઇન્ટિ માટે ઉપયોગી થાય. દીની બાબતો માટે બધી ભાષાઓ કામ લાગે છે, તે દિલની વાત છે.”

આદ વોલન્ટીયરોને ફરમાવ્યું:

“વોલન્ટીયરે થંડા રહેવાની બહુ જરૂર છે.”

આદ ફરમાવ્યું:

“કેસ જલદી ખલાસ કરો. એક કાયદો બનાવો કે ધણી ખાયડીમાં બે વર્ષ સુધી અણબનાવ રહે તો છુટા કરવા.”

આદ એક ભાષને ફરમાવ્યું:

“મોમન માણસે રોવું ન જોઈએ, બહુ ખુશ રહેવું જોઈએ.”

આદ ધાર્મિક નાઇટ સ્કુલના આગકાને ફરમાવ્યું:

“છોકરાઓના માવિત્રો ઉપર ફરજ છે કે છોકરાઓને નાઇટ સ્કુલમાં મોકલે; કારણકે દુન્યવિ તાલીમ તેઓ મેળવે છે પણ ધાર્મિક શિક્ષણ નાઇટ સ્કુલમાં મળે છે, જે શિખવવાની ઘણી જરૂર છે.

મિશનરીઓ અને ધાર્મિક સ્કુલના માસ્તરો ઉપર ફરજ છે કે ફક્ત ગીનાન અને ફરમાન શિખવવા તે પુરતુ નથી; પણ તેની રૂઢાની મતલબ પણ શિખવવી. આપણો મઝહબ રૂઢાનીયતનું તખ્ત છે.

એવો પણ કાયદો રાખો કે, જેટલા મિશનરીઓ છે અથવા આવે તેઓ એક એક ધાર્મિક વિષય ઉપર ભાષણ આપે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૪૯ મું.

જંગપાર તા. ૨૦--૨-૧૯૨૫.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે ફરમાવ્યું :

“અલહમ્દોલિલ્લાહ આજે સંભાના દિવસે, આસમાન, ઝાડ અને વરસાદની નીચે અમે તમારી મુલાકાત લીધી છે; તમે જીવો ત્યાંસુધી એવીજ રીતે રહેજો. ખુદા ન કરે ને તમને સો વર્ષ પુરા થાય ત્યારે એવીજ રહેમતનો વરસાદ, એવોજ ખાગ, એવાજ સ્થળે રહેશે.

એવો ખ્યાલ નહિ કરતા કે, અમે તમને એક મિનિટ પણ ભુલીએ છીએ. રાત દિવસ તમારા માટે દુઆ કરીએ છીએ. ખાસ કરીને તમે જમાત માટે; કારણકે જાહેરમાં તમે થોડાક દુર છો, પણ ખાતુનમાં ઘણા નજીક છો; ખાતુનમાં અમારા બદનના ખાલથી પણ વધુ નજીક છો.

ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ; બન્ને દુનિયામાં તમને લાલ થશે. આ દુનિયામાં માલ, ઇમાન, ઔલાદ અને તબિયતમાં ફાયદો થશે.

ત્રણ ચાર ચીજો ઘણી જરૂરની છે. તે તમારા દીન અને આખરત માટે ઘણી જરૂરની છે.

ખાઇઓમાં કાંઈ એવો બંદોબસ્ત કરજો કે, તેઓને ક્યાંય પણ સારી હવા મળે; કારણકે તેઓમાં ફાયનો રોગ દેખાય છે અને તેથી ઔલાદ પણ નબળી થાય છે, તેની દવા તાજી હવા છે. પોતાના મરદ અથવા બાપની સાથે હવા ખાવા જવું. મુંબઈની વાત જુદી છે. ત્યાં રસ્તાઓ મોટા છે. તમારે ત્યાં રસ્તાઓ નાના છે. ગામમાં હવા નથી. મરદોને જરૂરનું છે કે ખ્યાલ રાખે.

સ્કુલ ખલાસ થયા પછી છોકરાઓને ૩-૪ વર્ષ મુઘી નોકરીએ લગાડો કારણકે તેઓને કામ શિખવાનો તે વખત છે.

મોમન માણસ એવું કામ નહિ કરે કે તે દાડ પીએ, તેતો નહિજ પીએ; પણ તે જેર હોવાથી તેનાથી દુરજ રહે. તેનાથી દુનિયા અને આખરતમાં નુકશાન થાય છે.

તમારે સમજવું જોઈએ કે બે માણસો કાઉન્સિલ પાસે જશે તેમાંથી એક જરૂર નારાજ થશે. જુલમ થયો એવી મતલબની તે ખુમો મારશે, પણ જે જીતશે, તે પણ જ્યારે હારશે ત્યારે જુલમની ખુમ મારશે. એ રીત ખરાબ છે; ઇસમાઈલીઓને ફક્ત બદનામ કરવા માટેની એ રીત છે. તેથી ફાયદો નથી.

તમે હિંમત કરો. વિચાર કરો કે કાઉન્સીલ પોતાના ઇમાનથી કામ કરે છે. ભુલચુક તો ઇન્સાનથી થશે.

કાઉન્સીલને વાજબ છે કે, પોતાના ઇમાનથી, ખુદાને હાજર નાહર સમજીને ઇન્સાફ કરવો અને જલદી જલદી ચુકાદાઓ જરૂર આપવા. માણસોને ઘડી ઘડી દોડાવવા અને નાઉમેદ કરવા એ સારી વાત નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૫૦ મું.

માનુંગા તા. ૨૬-૨-૧૯૨૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે ફરમાવ્યું:

“માડાગાસકર જમાતની ઘણી ઇંતેઝરી અને ખેંચાણને લીધેજ અમે અત્રે આવ્યા છીએ.

તમે અમારી નાની જમાત છો, તે અમને બહુજ પ્યારા છો. જેવી રીતે માવિત્રોનો પ્યાર નાના બાળક ઉપર વધારે હોય છે, તેમ અમારો પ્યાર તમો નાની જમાત ઉપર છે અને તમો જમાતને જોઈ અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. ઘણી ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૫૧ મું.

માનુંગા તા. ૨૭-૨-૧૯૨૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે ફરમાવ્યું:

“આવી નાની જમાતની મુલાકાત લીધી છે તેથી અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ.

હમેશાં મોડા થોડા વખતના અંતરે જંગબાર કાઉન્સીલ મારફત અમે દુઆ આશિષના તાર મોકલીએ છીએ, તે તારની મતલબ એ છે કે, અમે તમને યાદ કરીએ છીએ.

તમે અત્રે રહો છો, તેમજ નાના નાના ગામવાળાઓ અત્રે આવેલ છે, તે બધાને જેમ અમે ભુલતા નથી, તેમ તમે પણ અમને ભુલી જતા નહિ. તમે આટલા છેટા મુલકમાં આવ્યા છો, તે તમે ભુલી નહિ જાઓ; માટે તમને લાજમ છે કે હમેશાં વખતસર ધ્યાનપૂર્વક માટે જમાતખાને હાજર થવુંજ જોઈએ અને જો ત્યાં જઈ જમાત સાથે દુઆમાં ન પહોંચાય અને દુઆ પડતા ન આવડતી હોય તો પાંચ તસબીહ પીરશાહના નામની કાઠે એટલે તેની દુઆ કબુલ થશે; પણ દુઆ તો જરૂર પડવી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન રપર મું.

માગુંગા તા. ૨-૩-૧૯૨૫.

હક મોલાના ધણી સત્રામન સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર મમામે ફરમાવ્યું :

“જાહેરમાં અમે છેટા હોઈએ તો પણ તમારા વાળ કરતાં પણ નજીક છીએ, એમ સમજી, તમે અમારા ઉપર મહોબત રાખો અને ખરાબ કામથી દુર રહો.

ત્રિવાહમાં કામ જેઓ ટુંકા ખર્ચે ઉકેલશે તેઓ ઉપર અમે ઘણા ખુશી થશું અને અમારી ભલામણ છે કે અમારી હુકુમમાં જેમ ત્રિવાહનું કામ ટુંકે ખર્ચે ઉકેલવામાં આવે છે. તેવીજ રીતે પાછળથી પણ હમેશાં જેમ અને તેમ ટુંકે ખર્ચે અને કરકસરથી કામ ઉકેલવું, એવી અમે ભલામણ કરીએ છીએ.

નાની ઉમરમાં નિકાહ નહિ પડાવવા, પણ ખરાબર ઉમર લાયક થાય તે પછીજ નિકાહ પડાવવા, જેથી લવિષ્યમાં તેનું પરિણામ નબળું નહિ આવે અને તેની જીંદગી સુખ શાંતિમાં ગુજરશે. ૧૭થી ૨૦ વર્ષથી ઓછી ઉમરમાં વિવાહ નહિ કરવા. ૯-૧૦ વર્ષની નાની ઉમરમાં તો લગ્ન બિલકુલ કરવાજ નહિ; કારણકે આવા બાળ લગ્ન કરવા એતો બુદ્ધિમંદ કરેલો કહેવાય.

પંજેલાઈઓ છે તે મોલાના હાથ છે, મોલાનું લશ્કર છે. તેમાં જે નાઈ-તેકાકી કે દુશ્મની હોય તો ઘણુંજ ખરાબ છે અને ઘણી તુક-જાની છે, માટે સંપથી રહેવું.

જે પંજેલાઈઓ છે તેઓ, તકલીફ લઈ મિજલસમાં આવતા નથી, તેથી તેઓનું ઇમાન ઘસાતું જાય તે કુદરતી નિયમ છે.

અસલ મિસરના વખતમાં પંજેલાઈઓએ ખિદમત કરી છે; તેજ રસમ આજ દિવસ સુધી ચાલુ રાખવામાં આવી છે. પંજેલાઈ-ઓની ફરજ છે કે હુમેશાં હાજરી આપે અને જમાતની ખિદમત બજાવે, તેથી અમે ઘણા ખુશી થઈશું.

કોઈ ગામમાં એક ઘર હોય અને તે મોમન હોય તો તે હજાર ઘર બરાબર છે.”

ફરમાન ૨૫૩ મું.

દારેસલામ તા. ૮-૩-૧૯૨૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમે હુમેશાં દિલથી તમારો વિચાર કરતા હતા અને તારથી હુમેશાં પુછપરછ કરતા હતા અને દુઆ આશિષ આપતા હતા. એક મિનિટ પણ તમારા ખ્યાલ વગર કાઢી નથી, હુમેશાં યાદ કરતા હતા જાહેરમાં તમને જોઈ અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ, મગર એમ ખ્યાલ નહિ કરતા કે, ખાતુનમાં અમે દુર હતા. અમે હુમેશાં હાઝર હતા. રાત દિવસ તમારો ખ્યાલ કરતા હતા. તમારે પણ હુમેશાં અમને એવીજ રીતે યાદ કરવા; કારણકે હાઝર ઇમામ જાહેરમાં હુમેશાં પાસે નથી હોતા, પણ ખાતુનમાં હાઝર હોય છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ર૫૪ મું.

દારેસલામ તા. ૯-૩-૧૯૨૫.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“તમારા રૂહાની ચહેરા જોઈને અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. કેઈપણ મુદ્દકમાં હોઈએ છીએ, ત્યાં તમને હમેશાં યાદ કરીએ છીએ; એમ નહિ સમજતા કે હમણાજ તમને યાદ કરીએ છીએ. અમારી ઉમેદ છે કે, તમે પણ તેવા થજો, હમેશાં અમને યાદ કરજો.”

એક ભાઈએ હાજર ધમામ પાસે અરજ કરી કે, “મને દુનિયામાં રહેવું ગમતું નથી મને અસલમાં વાસલ કરો.” ત્યારે હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“દુનિયામાં રહો, દુનિયામાં રહીને મોમનના કામ કરો. આ દુનિયામાં પણ મોમન અસલમાં વાસલ થઈ શકે છે. આપણા મઝહબમાં દુનિયામાં રહીને અસલમાં વાસલ થવું આસાન બાબત છે. તમે બચતુલખ્યાલમાં દાખલ છો? દાખલ થતી વખતના હુકમ પ્રમાણે અમલ કરો તો ઈશ્ક પણ પેદા થશે અને સર્વે બની શકશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ર૫૫ મું.

ડોડામા તા. ૧૫-૭-૧૯૨૫.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“રમત ગમતની જરૂર છે ખરી, પણ અઠવાડીયામાં એક એ કલાક રમતની જરૂર છે; નહિ કે રાત દિન રમતમાં કાઢી નાખવી; જંગબારમાં અમે એવું બહુ જોઈએ છે. અમે એ જોઈએ છે કે રૂ. ૫૦૦૦ થી ૬૦૦૦ની મુડીવાળાઓ તેની આવકમાંથી ગુજરાન કરીને રમતગમતમાં જીંદગી પસાર કરે છે; તે ઠીક નથી. તેવી

મુડીવાળાએને આવા મુલ્કમાં મોકલો. નવા મુલ્કે ખેડો. જીવાન પ્રજાને આ ફરમાન ઉપર ધ્યાન આપવાની અને અમલ કરવાની ઘણી જરૂર છે. રમતગમત તો કામકાજમાંથી માણસો કંટાળે ત્યારે થોડો વખત રમતગમતની જરૂર છે. ૭-૮-૯ કલાક કામ કરો અને અઠવાડિયામાં એકાદ કલાક રમતગમતની વાત હોય તો ઠીક છે, કારણકે તેમાંથી કાંઈ લાભ નહિ મળે.

દશ હજારની મુડી હોય તેમાંથી સદ્દામાં કદાચ એક લાખ રૂપિયા થઈ જાય, પણ કોઈ વખતે તે સર્વે આદ્યા જાય, અને લવિંગનો સદ્દો કરે તો વખતે સર્વે મિલકત જાય.

થોડીઘણી મુડી હોય તો ટાંગાનિકા, ન્યાંઝાલેન, વિગેરે નવા નવા મુલ્કમાં જાઓ; ઇમીગ્રેટ (દેશાટન) કરો તો આગળ વધી શકશો. તમારા જીના મુલ્કમાં તેમ નહિ બની શકે.

સ્કુલમાં પણ મુખ્ય ફરીને એ વાતના વિચાર કેળવો. અમલદારો જઈને, અઠવાડીયામાં એક બે વખત જરૂર લેકચર આપે કે, બહાર મુલ્કમાં જાઓ, નવા ક્ષેત્રો ખેડો, નોકરીમાં કાંઈ નહિ વળે.

અગર નોકરીમાંજ જોડાઈ જવાનો વિચાર કરશો તો ગળું કપાઈ જશે, એટલે કે આગળ વધી નહિ શકે. એકજ મુલ્કમાં ખેતી રહેવાથી ફાયદો નથી. સત્તાવીસ વર્ષ પહેલા પણ અમે એજ ભલામણ કરી હતી.

અંગ્રેજીની વધુ કેળવણી કરતાં વેપાર સંબંધી કેળવણીની વધારે જરૂર છે. અંગ્રેજો નોકરી કરતાં, વેપારમાં ઘણા ટકા વધારે ભાગ લ્યે છે.

વેપાર જંગબારમાં નહિ મળે. જંગબારની એ બિમારીની દવા એ છે કે, કેન્યા, ટાંગાનિકા, ન્યાંઝાલેન જાઓ. જો બરાબર ધ્યાન નહિ આપશો તો તમે પણ મસકત માફક ટુટી જશો.

પધસાનો નફો ખાવો તે છેવટ સુધી નથી નહીં સકતો અને સલાહકારક નથી.

તમારા માટે એમીગ્રેશન મુશ્કેલ નથી; ઘણું આસાન છે. અમોએ હિંદમાંથી હજારો માણસો એમીગ્રેટ કીધા, તેઓ કેવા આબાદ થયા છે?! પણ તમે કાંઈ ન કરી શક્યાં; કલબ સ્કુલ વિગેરે સર્વમાં પણ એ વાત કરો. હરેક મુલ્કમાં પરસ્પર આ વિષયનો પત્ર વહેવાર કરો; જો તમે એ કામ કરશો તો બીજી વખત જ્યારે અમે આવશું ત્યારે મોટો બગીચો અમે જોશું.

જંગબારમાં એક એમીગ્રેશન કમિટી બનાવો. હિંદમાં માણસો મોકલવાની જરૂર નથી, પણ આફ્રિકાના મુલ્કોમાં મોકલો એ ઘણી જરૂરની બાબત છે.

મોજ, શોખ અને રમતગમતમાં આખો વખત ધ્યાન નહિ આપો, કારણ કે તેથી ખર્ચ, વખત, દુનિયા, આખરત સર્વે જશે અને બહુ ખરાબ થઈ જશે. રમતમાં ધ્યાન રાખવાથી જરૂર શેતાન તેને પકડશે. આ વાત એક કાનેથી સાંભળી બીજે કાનેથી કાઢી નહિ નાંખજો.

દીનના કામ પછી બીજે નંબરે એમીગ્રેશનનું કામ છે; એથી દીન પણ સાબિત અને મજબુત રહેશે.

સ્કુલમાં પણ ખેતી અને વેપારના શિક્ષણની વધારે જરૂર છે. અગ્રેજોમાં નોકરીનું પ્રમાણ ઘણુંજ ઓછું હોય છે. ખુબ હિંમત કરો. ૧૦૦ છોકરા પહેલાં આબાદ થશે, તો તેને જોઈને બીજા ૨૦૦ નીકળશે.

જંગબારમાં વેપારનું ફિલ્ડ બહોળું નથી. બહારના મુલ્કમાં જાઓ. ટાંગાનિકામાં ઘણું ફિલ્ડ છે.

માલેવાજબાત દીનનો પાયો છે, તેમ આ કામ દુનિયાનો પાયો છે. માલેવાજબાત વગર દીનની કોઈપણ બાબત નહિ ચાલે,

તેમ દુનિયાના કામમાં એમીગ્રેશન યાને દેશાટન વિગેરે ખાખત વગર કાંઈપણ નહિ ચાલે.

જે ફરમાનો અમે કર્યા છે, તેને જીવતા જાગતા રાખવા તમારા હાથમાં છે; તેને તમે લખો, વાંચો, અમલ કરો તો ફરમાનોને જીવતા રાખ્યા ગણાય. તેમ નહિ કરો તો તેને મારી નાંખ્યા ગણાય.

તમે જંગબારવાળા અત્રે આવી જાઓ, નહિ તો એવો વખત આવશે કે પાછળથી આવવાનું મુશ્કેલ થશે અને ત્યારે તમે પસ્તાશો.

૧૯૧૪માં અમારે આ ફરમાનો કરવાના હતા પણ લડાઈ થવાનો સંભવ હતો, તેથી તે વખતે ફરમાન કર્યા નહિ, પણ હમણા તમને આ ફરમાન કરીએ છીએ, તે ઉપર જો અમલ નહિ કરશો તો પસ્તાશો અને નીચા પડી જશો.”

ફરમાન ૨૫૬ મું.

મુંબઈ તા. ૨૨-૧-૧૯૨૬.

હક મોવાના વચ્ચી સન્નામત સરકાર મુસલમાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે ફરમાન્યું :

“તમારી પાસે મિશનરીઓ આવે છે, તેની સાથે વારસ તથા કામડીઆ જઈ જ્યાં કેળવણી આપવાનું થોગ્ય જણાય ત્યાં તેવી રીતની પુરતી તપાસ કરીને અમને રીપોર્ટ આપજો. કેળવણીની ઘણી જરૂર છે.

બીજી બાખત ખેતીવાડીની છે. તમારામાંથી અખતરા તરીકે સકર ખેરેજ તરફ માણસો મોકલો અને એકાદ માણસ ગોવા પંજીમ તરફ મોકલો. ત્યાં ખેતીવાડીની ઘણી જમીન છે અને જમીન મફત મળી શકે એમ છે, તો ત્યાં તપાસ કરીને જો સાડું અને કાંઈકારક લાગે તો ખેતીનું કામ હાથમાં લેવું, નહિ તો મુકી દેવું.

આપણામાંથી નીકળી ગયેલાઓ દાંડ લરીને દાખલ થઈ ઈસ-
માઈલીની છોકરીઓ પરણી જાય છે, તે વિષે પાકી ખાતરી કરવી
અને તે આપણા મઝહુબમાં રહેવાનો છે કે નહિ તેની મજબુત
અને ચોકસીથી તપાસ કરી, તેનેજ દાખલ કરી, પછી એવા કામ પર
જ્યાલ રાખવો.

અમારા ફરમાનો જમાતને સાંભળાવજો. અમારા ફરમાનોનો
અમલ થવો, જોઈએ. ખાનાવાદાન”

ફરમાન ૨૫૭ મું.

મુંબઈ તા. ૨૫-૧-૧૯૨૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત મરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર મમામે
સુરત જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે જુની અને નવી જમાત સાથે મળીને એક જમાત થઈ
રહેવા ધારેલ છે, તે સાંભળી અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ.
અમને તમે બધા સરખા છો; જેવી રીતે અમારી બે આંખો છે,
તેવી રીતે તમે અમને સરખા છો.

તમારા બે દીકરા હોય તો તમે બન્ને ઉપર સરખી પ્રીત
રાખો કે નહિ? તેવીજ રીતે તમે બધા અમને સરખા છો. તમે
અમારા રૂહાની ફરજંદ છો.

રૂહાની ફરજંદો કેાણ છે, તેની બે બાબતો છે; એક માલે-
વાજખાત આપે, બીજી બંદગી કરે યાને હુઆ પડે. મજકુર બે
બાબતો અમારા દીનમાં વાજબ છે અગર એ બે બાબતો જે પાળતો
નથી તે અમારો મુરીદ નથી.

જમાતખાને જવાથી એક બીજાને જોશો તો તમને પ્રેમ થશે;
એક બીજાના રૂહને જોઈ ઘણા રાજ થશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ર૫૮ મું.

મુંબઈ તા. ૨૬-૧-૧૯૨૬.

હક મોવાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે
ખાનવાર મોમન જમાતને ફરમાવ્યુ :

“તમે કાઉન્સીલના મેમ્બરો છો, તે અમારા ચાકર છો. કાઉન્સીલના ટાઇમે તમે ગેરહાજર રહો અથવા કાઉન્સીલમાં વધુ મતો જે ઠરાવ પસાર થાય, તે મેજેરીટીની તમે વિરૂધ્ધ થાઓ, તે ઘણું ખરાબ કામ છે. મેજેરીટી જે ઠરાવ પસાર કરે, તે થોડા મતવાળાઓ (માઈનોરીટી)એ કબુલ રાખવાની ફરજ છે.

શાદી થયા પછી તમારામાં ઝઘડો થાય છે, એ ઘણું ખોટું કામ છે. છોકરીને અથમ આપી, તમે બાર બાર માસ ઘરમાં રાખો છો, પછી કંજયા કરી બીજાને છોકરી આપો છો, એ ઘણું ખોટું કામ છે. છોકરીને વધુમાં વધુ એક માસ સુધી રાખવી, બાદ તેના ધણીના ઘેર મોકલી આપવી. વધુ મુદત રોકવાથી ઓલાદ વધતી નથી; તે ઘણું ખરાબ છે.

અમે ફરમાન કરીયે છીએ કે બાઈ પોતાના ધણીના ઘરમાં રહેશે તો ઘણો ફાયદો થશે.

હવેથી કંજયા કંકાસ દિલમાંથી કાઢી નાખો. ધણીની ફરજ છે કે, પોતાની ઘરવાળીને લુગડાં લતાં અને ખાવાપીવાના સભા રાખે.

બાઈ માણસની ફરજ છે જે, પોતાના ધણીના હુકમમા રહ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ર૫૯ મું.

મુંબઈ તા. ૩૧-૧-૧૯૨૬.

હક મોવાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે
ફરમાવ્યુ :

“દુનિયામાં બે રાજ્યો છે; એક દુનિયાનું, બીજું જમાતનું. તેમાં બે ફેસલા થાય છે, ત્રીજો થતો નથી. કાઉન્સીલ અને કોર્ટમાં ફેસલા થાય છે.

કોર્ટમાં બે ફેસલો થાય તેથી બે પક્ષ રાજ થતા નથી. એક પક્ષ રાજ થાય છે, બીજો પક્ષ નારાજ થાય છે. કોર્ટમાં બે હુકમનામું થાય છે, તેમાં ટાંચ પણ આવે છે, પણ નારાજ થયેલાને તે માન્ય રાખવું પડે છે.

જમાતે પોતાની રાજ ખુશીથી અમારી તાબેદારી કબુલ કરી છે.

અમારો તથા કાઉન્સીલ અને જમાતનો હુકમ બહાર પડે તે અંતઃકરણથી કબુલ કરવો, તેમાં ઉઝર યાને આનાકાની કરવી નહિ. એવું નહિ કરવું જે બહારથી હા અને અંદરથી ના. તેમ થવું ન જોઈએ.

કદાચ ઈન્સાફમાં જુલમ પણ દેખાય, તો ખરા દિલથી યાને દિલોળનથી કબુલ કરવું જોઈએ. ખુમાખુમ કરવી નહિ. મેજેરીટીને માન્ય રાખવું ને ખરા દિલથી કબુલ રાખવું; બહારથી દેખાવ કરવો નહિ.

કાઉન્સીલનો બહાર પડેલ હુકમ પસંદ નહિ આવે તો રાજ ખુશીથી રાજનામું આપવું.

મઝહુબનો સોદો મહોબતનો છે, તેમાં જોર જુલમ નથી.

આપણો ધર્મ જુની તવારીખથી પુરવાર છે. તે ઈમામ હાકિમ બી અમ્ર અલ્લાહ તથા અલા ઝિક્ર્યાસલામના વખતમાં હતો તેજ છે.

સદરહુ ધર્મ પસંદ નહિ આવે, તો જલ્દી ચાલ્યા જાઓ તો વધારે સારું છે, યાને બીજા કોઈ ધર્મમાં ભડે જાઓ. પોતાના ધર્મમાં રહેવા નથી માંગતો પછી તે ધર્મમાં રહે તો તેને ઘણું ઝેર સમાન

છે. તેમાં જે તેઓના સગા વહાલાં તેઓને સમજાવીને ધર્મમાં રાખે છે, તે સાડું નથી યાને તેઓ ગુન્હામાં સામેલ થાય છે.

જો ધર્મ પસંદ નહિ હોય તો ધર્મ મુકીને ચાલ્યા જાય તો ઘણું સાડું છે, તેજ માણસ પ્રમાણિક અને સારો છે.

અત્રે ઇશ્નાઅસરીઓ છે, તેઓનું અમે માન રાખીએ છીએ. જો કે તેઓ આપણા ધર્મને માનતા નથી પણ તેઓ આપણને હેરાન કરતા નથી. જેઓ માનતા નથી અને ખડારથી દેખાવ કરે છે, તે સાચા નથી.

જે કોઈ ફેંસલો અંતઃકરણથી કબુલ કરે છે, તે પ્રમાણે વર્તે છે, તે ઘણા સારા છે, તે ભલે રહે.

કેટલાક માણસો કાઉન્સીલના નિવેડાથી નારાજ થઈ જુદમ જુદમની લાંબી લાંબી અરજીઓ લખે છે, તે ઘણું ખરાબ છે. જુદમ જુદમનો અર્થ શું છે? તેનો તમને અમે અર્થ પુછીએ છીએ. જુદમ તે છે જે પોલીસ આવીને પકડે, તેવી રીતનો તો અત્રે જુદમ નથી.

જમાતમાં કોઈથી ચીજ જખરીથી લેવામાં આવતી નથી, અને તેમાં કોઈ ફાયદો પણ નથી. એવી રીતે નારાજીથી રહે તો ઠીક નથી, તેથી તેમાં નહિ રહે તેજ સાડું છે.

કાઉન્સીલ અને જમાત જે ગુન્હેગારી ઠરાવે તે પૈસા ગુન્હેગારીના રાજ ખુશીથી મુખીને લરીને હાથ ચુમે. જો પસંદ નહિ આવે તો ચાલ્યા જાય, તેને ખુદા હાફેજ છે, ખુદા તેની સાથે છે. નીકળનારને જમાત સલામ કરે યાને ખુદા હાફેજ કહે.”

ખાદ કરાચીના વોલન્ટીયરોને ફરમાવ્યું:

“વોલન્ટીયર મંડળીઓ ઉભી કરી છે, તેમાં કચ્છી, કાઠીયાવાડી, સિંધી એવા જુદા જુદા નામે રાખેલા છે, તે સાડું નથી. બધા

એકત્ર મળીને જમાતના કાર્યમાં સામેલ થવા જોઈએ. ટોળીઓ ભલે જુદી જુદી રહે, પણ શાદી તથા ગમીના પ્રસંગે મળીને, લેગા થઈને કામ કરો.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“જેઓને ઇસમાઈલી ધર્મમાં રહેવાનો વિચાર નથી, તેઓએ હળવે હળવે છુટા થઈ જવું.”

સ્કુલ બોર્ડ, કાઉન્સીલ અને કોઈપણ જગ્યાના મેમ્બરો જેઓના વોટ કમતી છે, તેઓએ બહુમતીને અંતઃકરણથી તાબે થવું જોઈએ, નહિ તો રાજીનામું આપવું. કાઉન્સીલ તથા જમાતમાં જે કોઈ રાજી નથી તે છુટા થઈ નવ અથવા રાજીનામું આપે.

અમારા બગીચામાં જેને ઈશ્ક નથી, તેઓને રહેવાની જરૂર નથી; તેઓ જમાતમાં નુકશાનકર્તા છે. જેઓને ઈમાન છે તેઓ દિવસે દિવસે વધે છે. જેઓનું મન ખરાબ છે તેઓ રહેશે તો સુધારે થશે નહિ. ધર્મ છે તે ખ્યારની ચીજ છે.

તમારા સાથે અમારી કોઈપણ જાતની લેણદેણ નથી. અમારો કોઈ સરકારી કબજો નથી. ધર્મ સંબંધી પ્રેમ છે. તેવી રીતે નહિ વર્તો તો જલદી મુકીને ચાલ્યા જાનાવાદાન.”

કરમાન ૨૬૦ મું.

મોમ્બાસા તા. ૨૬-૨-૧૯૨૬.

હક મોવાના ધણી સત્રામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમાને ફરમાવ્યું :

“એવો ખ્યાલ નહિ કરજો કે જ્યારે અમે તમને જોઈએ છીએ, ત્યારેજ તમને યાદ કરીએ છીએ; પણ દરેક વખતે રાત દિવસ યાદ કરીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૬૧ મું.

મોશી તા. ૨૭-૨-૧૯૨૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમને જોઈ અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. તમે રૂહાની બચ્ચાંઓને રૂહાની પિતા તરીકેના હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમે જમાતમાંથી કોઈ અત્રે આવવા બાકી રહી ગયા હોય તો તેને પણ હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૬૨ મું.

મોશી તા. ૨૮-૨-૧૯૨૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે બધી જમાતો આ દુનિયામાં અમારી નજદીક છો તે, એવીજ રીતે આવતી દુનિયામાં પણ હશે.

જેવા ઇશ્ક અને પ્યારથી અત્રે આવ્યા છો, તેવાજ ઇશ્ક અને પ્યારથી રહેજો; તેનો બદલો આ દુનિયામાં તથા આવતી દુનિયામાં જરૂર મળશે. તમે ઘણી ખિદમત કરી છે, તેનો બદલો આ દુનિયામાં તથા પેલી દુનિયામાં મળશે.”

એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“તમે આવું સુંદર જમાતખાનું બંધાવી આપેલ છે, તે માટે આવતી દુનિયામાં અમે તેથી પણ સુંદર બંગલો તમને આપશું. તમે આ ઘણું નેક કામ કર્યું છે.”

બાદ જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે બધા એકદિલ થાઓ. શેતાનની બાજુ નહિ ખાઓ. ત્યાંસુધી હૈયાતી છે, ત્યાંસુધી હાઝર ઇમામ ઉપર દિલમાં ઇશ્ક

રાખો. એવો ઇશક રાખો કે તેવાજ ઇશકમાં તમારી જીંદગી ખલાસ થાય. એવી રીતે વર્તશો તો બોલી દુનિયામાં પણ અમારી સાથે હશે.

હમેશાં બાતુનમાં અમે તમારા વિચારમાં છીએ અને જાહેરમાં જ્યાં હોઈએ છીએ, ત્યાંથી તાલિકા મોકલાવીએ છીએ, તેમાં પણ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

ઉપરી કાઉન્સીલના હુકમ પ્રમાણે, તાબાની જમાતોએ વર્તવું ભેઈએ, તેમજ કાઉન્સીલની ફરજ છે કે, બધાને જેમ કાયદો થાય તેમ કરે. કાઉન્સીલના બધા અમલદારીઓની ફરજ છે કે, બધા એક હોય. જો એકદિલ નહિ હશે તો કાયદો નહિ થાય. જ્યારે અમલદારીઓ પોતામાં એકદિલ નહિ હોય તો જમાતમાં એકદિલની કેમ કરી શકશે ?

જેવી રીતે અમે તમને યાદ કરીએ છીએ, તેવી રીતે તમને વાજબ છે કે તમે પણ અમને હમેશાં યાદ કરો.”

બાદ ફરમાવ્યું:

“કોઈની છાતીમાં નબજાઈ હોય, અગર દુઃખાવો થતો હોય, તેમજ દમ હોય તો, ચાલીસ દહાડા સુધી ગંધેડીનું દુધ પીવું અને દરરોજ એક કલાક હવાખોરી કરવા ફરવું, તો આરામ થઈ જશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૬૩ મું.

મોશી તા. ૨૮-૨-૧૯૨૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું:

“જે ગામમાં હાલ ધંધો રોજગાર સારા ન હોય તો, બીજા ગામમાં જાઓ, જે ઠેકાણે ધંધા રોજગાર સારા ન હોય ત્યાં રહેવાથી શું લાભ છે ?

કરકસર, કેળવણી તથા વેપાર પોતાના ગત કરતાં વધારે ન કરવો. હું ઓળંગી ન જવી. સદ્દો પોતાના ગતથી વધુ ન કરવો.

એક ઠેકાણે સરખાઈ ન હોય તો, બીજે જવું; પણ જો ગુજરાન ચાલતું હોય તો બીજે જવાની જરૂર નથી. આ બાબત માટે વાએજ કરવા મિશનરીઓને જરૂર લગામણ કરજો.

વેપાર છે તેમાં નફો નુકસાની આવે છે. પણ હદમાં એટલે સુડીના પ્રમાણમાં વેપાર કરવો, કે જેથી ઉલટા સંજોગો થતાં વધારે નુકસાનીમાં ઉતરવું ન પડે. 'ખાનાચાદાન.'

ફરમાન ૨૬૪ મું.

મોશી તા. ૧-૩-૧૮૨૬.

હક મોલાના વણી સલામત સરકર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હિમામે ફરમાવ્યું:

“તમારાથી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ; આવતી દુનિયામાં આંહી કરતાં વધારે નમદિક હશે. તમે એવા જ્યાલ નહિ કરતા કે, અમે તમે જમાતથી દુર છીએ.

અમે ટાંગાનિકા જમાતને જાહેરીમાં દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ અને જ્યાં હોઈએ છીએ ત્યાંથી તાલિકા મોકલાવીએ છીએ, તેમાં પણ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

આજે અમે જાહેરમાં ખિલાત આપીએ છીએ, પણ ખાતુનમાં દરરોજ ખિલાત આપીએ છીએ. જાહેરમાં એફીસરોને ખિલાત આપીએ છીએ પણ, ખાતુનમાં બધી જમાતને ખિલાત આપીએ છીએ.

મરદની ફરજ છે કે, પોતાના બચ્ચાને જુદે ઠેકાણે ન રાખતાં બચ્ચાની મા પાસેજ રાખવા; પોતાની આ સાથે મિઠાશથી વર્તવું.

ખાવાનું, લુગડા વિગેરે આપવા. ઔરતની ફરજ છે કે, ધણીના હુકમ અનુસાર ચાલે.”

એક જમાતમાં સુલેહ સંપ નહિ હોવાથી જમાતને ફરમાવ્યું:

“ખટપટ હોય તે ખલાસ કરો. હમણા અમારી રૂબરૂમાં ખલાસ નહિ કરો તો ક્યારે કરશો? સંપ સલાહ માટે આથી સારો મોકો ક્યારે મળશે? સંપ સલાહથી ચાલો તો સારું છે.

દુનિયાની ખટપટ દીનમાં શા માટે લાવો છો? ગરમ સ્વભાવ નહિ રાખો. એખલાસ, મહોબતથી ચાલો. વકીલ બેરીસ્ટરો તથા બેંકના મેનેજરો એક બીજા સાથે કોર્ટમાં તથા પોતાના ધંધામાં હરીફાઈ કરે છે, પણ ધંધાનો ટાઇમ ખલાસ થતાં, કલબમાં જાય છે. દિલમાં કાંઈ રાખતા નથી, સાથે હરે-હરે છે, ખાય પીયે છે. તેમ તમે પણ કદાચ વેપારમાં હરીફાઈ કરો, પણ જમાત-ખાનામાં આવો ત્યારે તે બાબત કાંઈપણ દિલમાં રાખવી નહિ.

તમે જમાતખાનું ખોલતા નથી, તે કેટલું શરમ લાવેલું છે?! જમાતખાનું ખોલી હુમેશાં ધર્મક્રિયા કરવી જોઈએ તે તમારી ફરજ છે.

હવે તમે એકબીજા પંજા આપો, એકબીજાને અંતઃકરણથી માફી આપો. ફરી તમારે ગામ જઈ ખટપટ નહિ કરજો. જેને જેને વધારે દુસ્મની હોય તે ડબ્બલ પંજો આપે.

મુખી કામડીઆ અમારા હાથ છે. તમારામાં ખટપટ છે તો તમે જમાતને કેમ સંભાળી શકશો? દુનિયાની લડાઈ દીનમાં નહિ લાવો?”

બાદ ફરમાવ્યું:

“તમે, પોતપોતાના ધંધામાં હિંમત રાખો. એક ઠેકાણે સર-ખાઈ ન હોય તો બીજે જાઓ. નાના નાના ગામોમાં જાઓ; ખુદાવંદ તમને જરૂરત આપશે.

તમે ઇન્સાન છો, જાડ નથી કે, તમે એકથી બીજી જગ્યાએ ન જઈ શકો. એક ઠેકાણે સરખાઈ ન આવે તો બીજે, ત્રીજે ઠેકાણે જાઓ અને ધંધો કરો તો બરકત થશે.

ટાંગાનિકા મુલ્ક ઘણો સારો છે. હાલમાં તે મુલ્કની ઉન્નતિની શરૂઆત છે. અત્યારથી ધ્યાન આપશો તો ભવિષ્યમાં સાફ થશે. જંજબાર અને હિંદુસ્તાનથી માણસોને અત્રે તેડાવો તો, તેઓ આ મુલ્કમાં આવી વેપાર, ખેતી, નોકરી, જે ઠીક પડે તે ધંધો કરે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૬૫ મું.

નધરોબી તા. ૩-૩-૧૯૨૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમે તમને જોઈને ઘણા ખુશી થયા છીએ અને અમને ઘણુંજ આનંદ થાય છે.

અમે તમને હમેશાં યાદ કરતા હતા. કેટલીક વખતે આઠ દિવસમાં બેથી ત્રણ તાર તમને કરતા હતા. રાત અને દિવસ તમને યાદ કરતા હતા. તમે પણ તમારા રૂહાની પિતા હાજર ઇમામને યાદ કરજો. ભુલી નહિ જતા.

અહિંનું જમાતખાનું બહુજ મજબૂત છે. પહેલે મુંબઈ અને પછી અત્રેનું જમાતખાનું છે.”

ફરમાન ૨૬૬ મું.

નધરોબી તા. ૫-૩-૧૯૨૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે નૈવાસા અને ફેર્ટિલોલની જમાતની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“નૈવાસા ઘણી સારી જગ્યા છે. પ્રથમ જ્યારે અમે ફેર્ટિલોલની મુલાકાત લીધી હતી ત્યારે મહુમ વારસ અલાદીના અમારી સાથે હતા.

[૧૦૪]

તમે ફાટી હોલ જમાતે ઘણી મહેનત લીધી છે. તેનો ખર્ચો દીન અને દુનિયામાં મળશે.

છોકરાઓને ખરાબર કેળવણી આપજો, ખાસ કરીને આ મુદ્દકમાં કેળવણીની ઘણી જરૂર છે.”

ઔરત, મરદનાં કંઠકા સંબંધી વાત નીકળતાં ફરમાવ્યું:

“ઔરતને કોઈ દિવસ પણ મારવું નહિ. કસુર કરે તો પણ મારવું નહિ. અબજાને મારવામાં ખરાબી છે. ઔરતને સારી રીતે સંભાળવી. જખનથી ખરાબ શબ્દો કહેવા તે કામ ખરાબ છે.

સ્ત્રીઓએ પોતાનો ઘણી કહે તે કામ કરવું અને મના કરે તે કામ બીજી વખત ન કરવું. ઘણીની તાબેદારી કરવી. જેનું લુણ ખાવું તેની ઘણીજ તાબેદારી અને સેવા કરવી બેઠકો.”

ફરમાન ૨૬૭ મું.

નવરોબી તા. ૧૩-૩-૧૯૨૬.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“જ્યાંસુધી હૈયાતી હોય અને જીવતા છે ત્યાંસુધી અમારા ઘરની ખિજમત કરજો અને હુમેશાં રૂહાની અરચા તરીકે રહેજો. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૨૬૮ મું.

નવરોબી તા. ૧૪-૩-૧૯૨૬.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે એક બાબને ફરમાવ્યું:

“મોમન છે તે જીજરી જવા બાદ હાજર ઇમામના કદમમાંજ રહે છે. તેની જે મુરાદ હતી તે પુરી થઈ છે. બહાર અને બાતુન એકજ છે. અજર તેની બહારમાં ઉમેદ હતી તો બાતુનમાં પણ કબુલ છે.”

બાદ નવા ઇસમાઇલીઓને જોઇને ફરમાવ્યું:

“આ નવા મુરીદો કેણે બનાવ્યા છે?”

ત્યારે બે બાઇઓ હાજર થતાં, તેઓને શાઆલી આપી ફરમાવ્યું:

“તમે માલ નહિ પણ જીવ લાવ્યા છો; તે દુનિયાના માલ કરતાં પણ વિશેષ છે; તમારું દિલ અને મહોબત છે તેો ઘણા બનાવી શકશે.”

જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે દરેક એક એક મુરીદ બનાવો તો કેટલા બધા થાય? તમે નાના બચ્ચાંને નોકરીમાં રાખી, ઇસમાઇલીની તાલીમ આપશો તો ઘણીજ સંખ્યા વધશે.”

એક જીવ ઇસમાઇલી મઝહબમાં દાખલ કરવો તે એટલું બધું ક્ષિત્તી છે કે આખા આફ્રિકા તથા સાઉથ આફ્રિકાના દરેક બંગલાઓ કરતાં વિશેષ છે.”

બાદ બચ્ચાંઓને ફરમાવ્યું:

“સ્કુલના બચ્ચાંઓ અમારા રૂહાની નાના બચ્ચાંઓ છે. મોટા થશે ત્યારે પણ અમારા રૂહાની બચ્ચાં રહેશે. હુમેશાં સ્કુલમાં જાઓ અને મહોબતમાં વધારે કરજો.”

વોલન્ટીયરોને ફરમાવ્યું:

“શાદી ગમી વખતે દરેકમાં તમે જમાતની સેવા કરજો, તમે જમાતની સેવા કરો તે ગોયા હાજર ઈમામની સેવા કરવા બરાબર છે.

અમે જાહેરમાં ત્યાં રહેતા નથી, પણ શાદી ગમી વખતે પણ સેવા કરવી તે અમારા માટે કરજો. જમાતની સેવા અને નોકરી કરવી તે અમારી નોકરી કરી તેમ એમ અમે માનશું. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૬૯ મું

નંદરોબી તા. ૧૬-૩-૧૯૨૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે કાઉન્સીલના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“કેસનો જજમેન્ટ વેલાસર આપવો. આ બાબુ કે પેલી બાબુ કેસનો ચુકાદો જલદી આપી દેવો જોઈએ. કેસને ઝાઝો લંબાવવો જોઈએ નહિ.”

ફરમાન ૨૭૦ મું.

નંદરોબી તા. ૧૮-૩-૧૯૨૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે એક બાબને ફરમાવ્યું:

“જો તમે આજ દિન સુધી તમારા વતન મંજેવડીમાંજ રહ્યા હોત તો અમને આ પ્રમાણે મહેમાની કરી શકત નહિ.”

સ્કુલના કાર્યવાહકને ફરમાવ્યું:

“સ્કુલ બહુ સારી ચલાવો. બરાબર અનુલવ તમે નહિ ધરાવતા હો તો, કોઈ ઉંચ કેળવણી અપાતી સ્કુલમાં તપાસ કરી તે પ્રમાણે સુધારો કરજો.”

માસ્તરને ફરમાવ્યું:

“હિંમત કરો અને સ્કુલને બરાબર સંભાળો. જ્યાંપણ સ્કુલ હોય ત્યાં માબાપની ફરજ છે કે, પોતાનાં બચ્ચાંઓને સ્કુલમાં મોકલાવે. અગર આપણી સ્કુલ ન હોય તો સરકારી સ્કુલમાં મોકલાવજો પણ, બચ્ચાંઓને જરૂર શિખવજો અને કેળવણી આપજો.

છોકરીઓને પણ બરાબર શિખવજો અને કેળવણી આપજો. છોકરાઓ અને છોકરીઓ બન્ને સરખી આંખો છે, તેમાં કાંઈપણ

ફરક નથી. છોકરા માફક છોકરીઓને પણ શિક્ષણ દેજો, એટલે બન્નેને સરખું શિક્ષણ આપવું જોઈએ.

જ્યારે છોકરા નાના હોય ત્યારે ઘરમાં શિખવી શકે છે અને મોટા થાય ત્યારે સ્કૂલમાં મોકલજો. જેટલી બને તેટલી કોશિશ કરીને શિખવજો.”

બાદ એક બાઈને ફરમાવ્યું:

“હિંમત રાખી ઇમાનથી કોઈપણ સેવા બજાવે તો પુરૂષ અને સ્ત્રીમાં કાંઈપણ ફરક નથી.”

એક મોમનભાઈને ફરમાવ્યું:

“તમારા ગામમાં લખો કે આ તરફ થોડા થોડા મોમના આવે. ટાંગાનિકા તરફ કામે લગાડો. હિંદમાં તેઓ બહુજ ગરીબ માણસો છે. તેઓને તેડાવીને ધંધે લગાડો.”

ચાંદરાતના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે હુમેશાં મિજલસમાં આવજો તેનો બદલો દીન અને દુનિયામાં મળશે.”

ફરમાન ૨૭૧ મું.

નમરોળી તા. ૧૯-૩-૧૯૨૬.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે વોલન્ટીયરોને ફરમાવ્યું:

“જે વોલન્ટીયર ધંધાદારી હોય તે પોતાના ધંધા ઉપર જાય. નોકરી ઉપર હોય તો તે ડ્યુટી નહિ બજાવે અને દીદાર માટે નહિ આવે. તે સ્વીકારના આવી દીદાર કરે. નોકરી ખલાસ થયા બાદ દીદાર માટે સાંજે ભલે આવે. એવું કાંઈ નથી કે નોકરીયાત હોય તે પોતાની નોકરી છોડી અંદીયા આવે. જે ખુદા છે, કામ ધંધા નથી કરતા તે વોલન્ટીયરપણું કરશે અને કામ બજાવશે.”

[૧૦૮]

બચ્ચાંઓને ફરમાવ્યું:

“જે બચ્ચાં છે તે ભલે સ્કુલમાં જાય. ઘેર ન રહે. અમે છીએ ત્યાંસુધી પણ સ્કુલે જાય. સાંજના આવી દીદાર કરે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૭૨ મું.

નકરોળી તા. ૨૦-૩-૧૯૨૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે એક ભાગને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારી ઘણી ખિજમત કરી છે. તેનો ખદલો દીન વ દુનિયામાં મળશે. તમે જ્યાંસુધી હુયાત છો ત્યાંસુધી સેવા કરો છો, તેથી વિશેષ સેવા બજાવજો.”

હોકરાઓને ફરમાવ્યું:

“તમારા માવિત્રો જેવી સેવા બજાવે છે, તેવીજ રીતે તમે પણ, સેવા બજાવતા રહેજો; એજ મઝહબનો પાયો છે. બચ્ચાંઓ છો તો શિખીને દીન દુનિયાની સેવા કરો અને તમારા બાપદાદાનું નામ છે તે કરતાં પણ તમારે વિશેષ નામના મેળવવી જોઈએ. તમારા બાપથી વિશેષ સેવા બજાવજો, જેથી દુનિયામાં પણ ચડતી થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૭૩ મું.

નકરોળી તા. ૨૧-૩-૧૯૨૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે નકરોળીના મરદુમ મુખી રેમતલા વાલજના કુટુંબની મહેમાનીમાં તેમના ફરજાંને ફરમાવ્યું :

“તમે તમારા બાપ અને કાકા માફક ખિદમત કરજો. તમારા ભાઈઓને સંભાળજો. અમારી પણ ખિદમત કરજો; તેમ જમાતની પણ ખિદમત કરો.

મરહુમ મુખીએ ઘણું મહાન કામ કરેલ છે કે જે હૈયાતી સુધી સહુ યાદ કરશે. તે ચેરીટીનો અચ્ચાંઓ ફાયદો લેશે, સ્કુલમાં જશે અને બોડીંગમાં જશે. અથા અચ્ચાંઓ હિંમત કરી તેનો ફાયદો લેશે.

અમે પહેલાં પધાર્યા હતા ત્યારે મરહુમ મુખીએ ઘણીજ ખિદમત કરી હતી. અમે આશા રાખીએ છીએ કે, તમે પણ, તમારા બાપને પગલે ચાલી જમાતના લીડર યાને આગેવાન થાઓ અને ખિદમત કરો. ખાનાવાદાન.”

જંગબારના વારસની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું:

“તમારા પિતા મામદ નાસરે પહેલે ૧૮૯૯માં પંજેભાઈઓની વ્યવસ્થિત રચના કરી હતી, બલકે પંજેભાઈઓ સુતા હતા, તેઓને જાગૃત કર્યા હતા. અગાઉ પણ ઘણી મદદ કરતા હતા. તેમજ નાણાની મદદ કરી જમાતની સેવા બજાવતા હતા. તમે પણ દિલો-જાનથી સમ્મરા બાપની માફક સેવા બજાવજો.”

બદ ફરમાવ્યું:

“આફ્રિકાના બધા રૂહાની અચ્ચાંઓ માટે પિતા તરીકે કેટલીક નસિહત ફરમાવીએ છીએ.

અમે તમને નસિહત કરીએ છીએ તે તમે ભુલી જતા નહિ. જે અમે નસિહત ફરમાવીએ છીએ તે કાગળ ઉપર લખવા માટે નથી, પણ દિલમાં નકશ કરો અને યાદ કરો અને તે પ્રમાણે ચાલો. આ ફરમાન માત્ર કાગળમાંજ રહે તે માટે નથી પણ દિલમાં નકશ કરવા માટે છે.

પહેલું એ જરૂરી છે કે, કોઈપણ જાતનો ઢાડ નહિ પીવો જોઈએ. તે ઘણી ખરાબમાં ખરાબ ચીજ છે. એ ચીજ પીવાથી બદનમાં કમતાકાત થશે. બીજું ઘરમાંથી બરકત નીકળી જશે. ત્રીજું તેથી માણસ બિમાર અને દર્દી રહેશે.

તમે અત્રે આફ્રિકામાં આવ્યા છો અને યુરોપિયનોથી વેપારમાં હરિકાર્ય કરવા માંગો છો; પણ જુઓ કે, તે લોકો કેટલું ઇલ્મ દૌલત અને મુડી ધરાવે છે? જ્યારે તમારી પાસે નતો તે ઇલ્મ છે, ન તો તેટલી મુડી છે, નતો તે દૌલત છે.

તમે એક એવી તલવાર રાખો છો કે, તે બધાથી ઉત્તમ છે. એ તલવાર કંઈ છે? કે તમે પાણી પીયો છો અને તેઓ દારૂ પીયે છે. તે તલવારનો ઉપયોગ નહિ કરશો તો મરી જશો.

અગર જો દારૂ પીવાની આદત રહેશે તો બધું બગડી જશે; તેથી ઉમર કમી થશે; ચાલીસ વર્ષની ઉમરમાં તો દારૂ પીનાર મરી જાય છે. ચાલીસ વર્ષની ઉમર થાય ત્યાંસુધી તે માણસ જનાવર જેવી હાલત ગુબરે છે; ગોયા એ ચીજ છે તે, એક ઝેર માફક છે. એ ચીજ કેવી છે કે બાણે ઝેર ખાધું.

અગર તમે ઝેર ખાવા ઇચ્છતા હો, તો ભલે ખાવ. ઝેર ખાવું તો સાફ, કે જેથી એકદમ જીવ નીકળી જાય, પણ આતો આસ્તે આસ્તે મારે છે. આ ચીજ પીવાથી કુવ્વત, ઇમાન, દૌલત અને તાકાત પણ જાય છે; અને પછી ઇન્સાન મરી જાય છે. આસ્તે આસ્તે બધા દુઃખો પેદા થાય છે અને ખરાબી થાય છે. એનાથી બધે ઠેકાણે ફિસાદના મૂળ રોપાય છે.

અગર ડાકટર કહે અને તે પણ ઘણીજ બિમારી હોય, જેવા કે ન્યુમેનીયા અને પ્લેગ; તેમજ ખાઇ માણસને સુવાવડમાં ઘણું દુઃખ હોય તે વખતે સખ્ત જરૂર હોય ને પીયે તો વાંધો નથી.

એવું ન થાય કે સુસ્તી રહે ને પીયે અને બહાનું કાઢે કે દારૂ પીવાથી તંદુરસ્તીને સાફ લાગે છે, એવું કોઈ ન કરે. તે ચીજ એવી ખરાબ છે કે જેમ ઉધઈ ઝાડને ખાઈ જાય છે, તેમ શરાબ ઇન્સાનને ખાઈને પાયમાલ કરી નાંખે છે.

હવે જેની એવી આદત હોય, તે આજથી હિંમત કરી ચા, શરબત અને મેવો ખાય અને તે ચીજ છોડી આપે. અગર તેનાથી એકદમ સુકી ન શકાય તો પોતેજ પોતાના દિલમાં તૌબા કરી ત્રણ મહિના સુધીમાં એકદમ છોડી આપે.

અમે બાઈઓને નસિહત ફરમાવીએ છીએ, તે બરાબર સાંભળજો અને ધ્યાનમાં રાખજો.

બાઈઓએ બચ્ચાંઓની માવજત માટે કેવી રીતે તજવીજ કરવી જોઈએ તે માટે સુવાવડખાનાની દરેક ગામમાં એક કમિટી નીમવી જોઈએ અને તે કમિટીમાં મોટા ઘરની બાઈઓ સામિલ થાય; અગર કામ કરી ન જાણે તો ખ્રિસ્તી, યુરોપીયન બાઈઓ પાસેથી શીખી લ્યે. તેમને પૈસા આપીને તેમની પાસેથી શીખી લેવું જોઈએ.

અઠવાડીયામાં એક વખત જમાતખાનામાં આ વિષય ઉપર લેક્ચર આપવું જોઈએ. તેમણે બાઈઓને ઘરે જવું જોઈએ, અને બચ્ચાંઓને માટે કેવી તજવીજ કરવી જોઈએ, નાના બચ્ચાંઓને કેમ સંભાળવા તે શીખવવું; કેમ હવા ખવરાવવી, કેવી રીતે ખોરાક, ખવડાવવો લુગડા કેમ પહેરાવવા તે શીખવવું જોઈએ.

આફ્રિકાની કાઉન્સીલોની આ બધી ફરજ છે કે, ઈન્ડીયામાં બેબી શેઠા વીક બરાય છે, તેની કિતાબો મંગાવી અને તેમાં જણાવ્યા પ્રમાણે માણસો રાખી શીખવવાનો બંદોબસ્ત કરવો જોઈએ. હમેશાં એ બાબત ખ્યાલમાં રાખજો અને બંદોબસ્ત કરજો.

પચાસ ટકા બચ્ચાંઓ ગુજરી જાય છે; અગર જો માતાઓને તેનું જ્ઞાન હોય તો તેમ ન થાય.

અગર તમે એમ સમજો કે હમણા કોઈ શીખેલો નથી તો વીસ વર્ષ પછી હોશિયાર થાય તે પછી શીખાડો; તો તે વીસ વર્ષમાં વીસ હજાર બચ્ચાંઓ ગુજરી જાય; માટે હમણાથીજ

શરૂઆત કરવી જોઈએ, અમે ઈચ્છીએ છીએ કે તમારી ઔદાદ અને જમાત વધે.

અમે બધાને નસિહત ફરમાવીએ છીએ કે, તમારી જમાતમાં બચ્ચાંઓ ગુજરી જાય છે, અગર તે ગુજરી ગયેલા બચ્ચાંઓની સંભાળ લેવાણી હોત તો આજે તમે ડબલ ધંધ બચા હોત.

અમે બધી કાઉન્સીલોને ફરમાવીએ છીએ કે, દરેક કાઉન્સીલ એગ્રાઈ લઈ બંદોબસ્ત કરે કે માતાઓને કેમ રીખવવું, કેમ વર્તવું, તેનું શિક્ષણ આપવાનો બંદોબસ્ત કરે.

સુવાવડ માટે પણ આગળથી બંદોબસ્ત કરવો જોઈએ. કેવી રીતે બંદોબસ્ત કરવો તેની ફિકર પહેલેથી કરવી; અગર સુવાવડ વખતે છેલ્લી ઘડીએ ડાકટર કે દાઈ આવે તો શું લાભ? પણ તેનો છ મહિના અગાઉથી બંદોબસ્ત થવો જોઈએ.

બાઈઓને ખુલ્લી હવામાં જવું જોઈએ અને ખુલ્લી હવા લેવી જોઈએ. તેમ નહિ કરે તો સાઈ નથી. જે નાની છેકરી હોય તેને તેનો બાપ સાથે લઈ જઈ હવા ખવરાવે. બાપ ન હોય તો મોટોભાઈ હવા ખવડાવે. જ્યારે વિવાહ થાય ત્યારે મરદ હવા ખવડાવે. હવાની ઘણી જરૂર છે. હવાખોરી નહિ કરવાથી, બિમારીઓ વધે છે. હવા ખવરાવે તો બિમારીઓ નહિ થાય.

અમે જંગબાર જમાતના હુકમાં ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

જંગબારવાળાને અમે ફરમાવું હતું કે પરદેશ ગમન કરો, જેથી બસોથી ત્રણસો માણસો બહાર નીકળી ટાંગાનિકા તરફ ગયા છે; અલહમદોલિલ્લાહ તેથી બહુજ ફાયદો થયો છે.

પરદેશગમન કરવાથી દીન અને દુનીયામાં ફાયદો થાય છે. દુનિયાનો ફાયદો અમારા ફરમાનથી એજ વખતે થાય એમ નથી,

પણ, પાંચ દશ વર્ષે થાય છે. જે આડ જલદી ઉચે જાય છે તે, તુરતમ ખરાબ થઈ જાય છે.

જંગબારમાંથી ખસેથી ત્રણસો માણસો બહાર ગયા છે તેથી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ, પણ ઓછામાં ઓછા એક હજાર માણસો જંગબારથી બહાર જવા જોઈએ. તેમ થશે તો અમે બહુ રાજ થશું.

જેની પાસે પૈસો હોય તે બહાર જાય, તેથી તેને ઘણા કાયદો થશે, થોડા પૈસાવાળાને તેટલો લાભ નહિ થાય, કે જેટલો વધારે મુડીવાળાને થાય. જેની પાસે પાંચસો, છસો રૂપિયા હોય અને તે બહાર જાય તો તેને ડબલ કે ચાર ગણા થાય, પણ પાંચ હજારવાળાને તેના કરતાં પણ લઘુ લાભ થશે.

પરદેશગમનની મતલબ એવી નથી કે દારેસ્સલામ ચા છાંલેજ જવું, પણ કયાંયળી જાય; અગર નઈરાળીમાં મંદી હોય તો ગામડામાં જાઓ; કયાંય પણ જાઓ. એવું નહિ સમજો કે, આપણે નઈરાળીમાંજ હાથ આવી ખેતી રહીએ; ત્યાં લાભ ન હોય તો આજીવનના ગામડામાં જાઓ.

હુમેશાં તમારી આંખો અને કાન ખુલ્લા રાખો. જ્યાં લાભ હોય ત્યાં જાઓ; અગર ત્યાં ગયા અને સાડું ન લાગે તો બીજી જગ્યાએ જાઓ. જેમ પથર એકજ ઠેકાણે પડી રહે છે, તેમ એકજ ઠેકાણે ખુંચી રહેવું નહિ જોઈએ. તમે હાથીની માફક થાઓ. હાથી જેમ જંગલે જંગલ ફરે છે તેમ ફરો, પથર માફક ન થાઓ. હાથી જેમ જંગલમાં ખોરાક ગોતે છે, તેમ તમે ઠેકઠેકાણે ફરો અને હાથીની માફક ખોરાક મેળવો.

જેઓ વેપારી છે તેઓ હિંદુસ્તાનથી આપણા ઇસમાઈલી દીનદારોને યોલાવશે તેમાં ઘણો સારો લાભ છે. પહેલા જે ફરમાન કર્યા છે તેની મતલબ એ છે કે આફ્રિકામાં આજીવન પ્રવાસ કરે.

આફ્રિકાનાં જે વેપારીને પોતાની દુકાન માટે નોકર માણસની જરૂર હોય તો, તે હિંદુસ્તાનથી ઇસમાઇલી દીનદારને બોલાવશે તો ઘણો ફાયદો થશે; તેથી તેને તમે જીવનશક્તિ આપો છો અને તેથી તમે પોતાની તાકાત વધારો છો; એટલે તેમાં તમને ડબલ ફાયદો છે. એકતો તમારી તાકાત વધે છે, અને તેઓને પણ ફાયદો થાય છે.

વેપારીને લાજમ છે કે જ્યાં પણ જણાય કે જગ્યા છે, ત્યાં હિંદુસ્તાનથી માણસો જરૂર બોલાવી તેને ધંધે ચડાવે. ક્યાંય પણ ધંધાનું ક્ષેત્ર જણાય તો, હિંદુસ્તાનવાળાને ખબર આપો; તેઓને તેડાવો.

કોઈપણ ગામમાં વેપારનું મેદાન ખુલ્લું જણાય, એટલે નવું વેપારનું મથક ખુલે તો હિંદુસ્તાનના માણસોને તેની ખબર આપો. આ ખબર ફક્ત દોસ્ત બીરાદરોનેજ આપવા, તેમ નહિ પણ ઇસમાઇલી અખબારવાળાઓને ખબર આપો કે તે અખબારોમાં છાપે. તેમજ મિશનરી મડળને પણ જણાવવું, કે મિશનરીઓ મિજલસમાં વાએજ કરીને સંભળાવે. ક્યાંઈ પણ જમાતખાના હોય ત્યાં ખબર આપો. કાઠીયાવાડની જમાતોને ખબર આપો. હુમેશાં લખવું. ક્યાંઈ પણ વેપારનું ક્ષેત્ર જણાય તો દીનલાઈઓને ખબર આપો.

બીજી બાબત એ છે કે, તમારે એવો ખ્યાલ ન રાખવો કે પૈસા કમાઈ જલ્દી હિંદુસ્તાન જઈએ; હમણા તમારી બરકત, શેઝી આ મુલ્કમાં છે; તમે અત્રે આવી હવે જરીની પાઘડી પહેરો છો. બાઈઓ હલકા કપડા પહેરતી હતી તે હવે કિમતી કપડા પહેરતી થઈ છે.

તમે આ દેશમાં આવી આબાદ થયા, તો હવે આ મુલ્ક ઉપર તમારે વિચાર રાખવો. એવો ખ્યાલ નહિ રાખવો કે પૈસા ભેળા થાય કે તુરત દેશ જવું. તમારે એવો ખ્યાલ રાખવો કે, તમારી પ્રજા આ મુલ્કમાં છે તેથી પણ વધે. ખાલીપીલી, વિના

કારણે દેશ જવાનો વિચાર છોડી આપો. પણ બિમારી હોય, એટલે કે બહુજ બિમાર હોય અને પાણી બદલ કર્યા વગર ચાલે તેમ ન હોય તો દેશ જવામાં વાંધો નથી.

એજ કારણના લીધે માણસો આફ્રિકાથી હિંદુસ્તાન આવે છે, તેમના અમે ધર્મના કામો ઉકેલતા નથી. તેની મતલબ એ છે કે તમે વારંવાર હિંદુસ્તાન નહિ જાઓ. તેઓ એવી હુજૂત ન કરે કે ધર્મના કામ માટે હિંદુસ્તાન જઈએ છીએ.

તમે પોતાનું દિલ આફ્રિકામાં મજબુત રાખશો તો આબાદ થશો, નહિ તો પથર માફક હેરાન થશો. તમે ઈસમાઈલી લોકો આફ્રિકામાં ઝાડ માફક છો.

અમે જે આ ફરમાન તમને કરેલા છે, તે તમારા દિલમાં નકશ કરી રાખજો; નહિ કે બહારનાઓને બહાર આપો. ઘોંઘાટ કરવાથી નુકશાન થશે, કારણકે તમારું હૃદયાર બીજાઓને બતાવશે. તો તેઓ તમારો રસ્તો ભાંગી નાખશે; માટે આપણા દીનભાઈઓને કહેવું અને અમલ કરવો. મિશનરીઓએ એ ફરમાન ઉપર વાએજ કરવી. એવું ન થવું જોઈએ કે બધા બજારવાળાઓને સંભળાવો. આ ફરમાન દિલમાં રાખો.

અમે તમને પિતા તરીકે સારી નસિહત કરી, સારામાં સારી સડક બતાવી છે. એજ સડકથી તમને ઘણો ફાયદો છે.

આ અમારા ફરમાન મખફી છે, તે તમારા માટે રોશની છે; આ રોશનીમાં ચાલશો તો કદીપણ નુકશાન નહિ થાય. આ ફરમાનને રાત દિવસ દરરોજ ખ્યાલમાં રાખજો.

પ્રથમ શરાબ ચાને દાડને છોડી આપજો. જેઓએ દાડ નથી પીધો તે તો કદીપણ તેમ ન કરે અને જેઓએ પીધો છે, તે તો બાહુ કરી મુકી દીએ, કારણકે એથી પોતાનેજ મારા નાખવા જેવું છે.

બીજી આખત એ છે કે, માતાઓએ બચ્ચાંઓને કેમ ઉછેરવા સુવાવડ વિગેરેમાં, તેમજ નાના બચ્ચાંઓ સાત, આઠ વર્ષની ઉંમર સુધી કેમ સંભાળવા, તે આખતમાં તમારા કરતા યુરોપિયનો હોશિયાર છે, તેથી તેની પાસેથી શીખી લેવું, સારું કામ કોઈપણ પાસેથી શીખી લેવું જોઈએ.

હિંદુસ્તાનથી દીનભાઈઓને તેડાવી ધંધે ચંડાવો. આફ્રિકાને પોતાની જન્મભૂમી સમજીને રહો. આફ્રિકા ઉપર દિલમાં મહોબત રાખવી.

આ ફરમાન બહાર બીજાઓને બતાવવા નહિ. પોતાનું હુથિયાર બીજાને નહિ આપવું, પણ પોતાનું હુથિયાર પોતા પાસે રાખી પોતેજ લાલ લેવો.

આ ફરમાન તમને પિતા તરીકે કરેલા છે, તે તમારી ઉન્નતિ માટે છે. એમ કરશો તો તમને ઘણોજ લાલ થશે, એટલેકે તમારા માટે નવરોજ ચાને નવો જમાનો જારી થશે. જો અમલ નહિ કરશો તો નુકશાન છે.

શરાબ પીવાથી નુકશાન થશે, મિસાલ કે તમારા પગ કપાઈ જવા જેવું થશે, બચ્ચાંઓ મરી જશે.

બાઈઓને હવાખોરી નહિ મળશે, તો ફેફસાની બિમારી થશે અને ખડી રોગ લાગુ થશે. તે એપી રોગ બીજા કુટુંબમાં લાગુ પડશે માટે હવાખોરી કરો.

રીફ્રીજેશનનું કામ કરશો તો ઇસ્લામને કુબ્વત મળશે અને તેથી ઇસ્લામીને પણ કુબ્વત મળશે. નહિ કરશો તો રક્તે રક્તે કમજોરી થતી જશે અને નુકશાની થશે.

નવરોજ ઈદની મુબારકી ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન."

ફરમાન ૨૭૪ મું.

નંબરેખી તા. ૨૨-૩-૧૯૨૬.

હક મૌલાના ધણી સત્તામન સરકાર સુલતાન મેહુમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે ફરમાવ્યું :

“અમર જેઓ દુર હોય અને તેમના દિલમાં અમારા પ્રત્યે મહોબત હોય, તો તેઓને અમે નજીક સમજીએ છીએ. અમે વીસ વર્ષ સુધી બહેરીમાં અડિયા આવી શક્યા નહોતા પણ અમે તમને હમેશાં યાદ કરતા હતા અને યાદ કરીએ છીએ અને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમે આપસમાં બે મન કાઢી નાખો; કચ્છી કાઠીયાવાડીનો ભેદ કાઢી નાખો; કચ્છી કાઠીયાવાડી બન્ને એકજ છે. તમે એકદિલ થશો તો સેવા કરી શકશો અને મજબુત થશો. તેથી તમને હાઝર ઈમામ દુનિયામાં પણ મદદ કરશે, નહિ તો બીજાઓ તમારું ગળું કાપશે.

તમે બધા ઇસમાઇલી છે. હિંદુસ્તાનથી તમે અંહી આવ્યા છો, હવે તેમ નહિ કરો અને એકદિલ થાઓ. પટેલ વિગેરે કોમો આગળ વધતી જાય છે અને તમે પછાત પડતા જાઓ છો, માટે હવે તેમ નહિ કરો.

અમારી સ્કુલને બરાબર સંભાળો અને ચલાવો. કચ્છી અને કાઠીયાવાડી અરસપરસ એકબીજાને છોકરીઓ ખુશીથી આપો અને દેવો. એવી બાબતમાં દિલમાં જુદાઈ રાખવી નહિ જોઈએ. કચ્છી કાઠીયાવાડીમાં સંપ નહિ હશે તો, તમો બધાનું જોર દુટી જશે.”

બાદ બાકીઓને ફરમાવ્યું :

“કચ્છી કાઠીયાવાડીનો ખ્યાલ દિલમાંથી કાઢી નાખો. તમે બધા ઇસમાઇલી એકજ છે. તમે બધી બહેનો છો. હુળીમળીને ચાલો. બધા ઇસમાઇલી માટે એકજ બધારણ હોવું જોઈએ.

તમે હિંદુસ્તાનથી અત્રે આવી એકસંપ નહિ કરતા, આમ બુદ્ધાપણું કરશો, તો બીજા તમારું જોર તોડી નાખશે. એક બીજાને છોકરીઓ આપો, સંપથી ચાલો. અમે તમને બરકત આપશું. એક સંપ નહિ કરશો તો બીજાઓ તમને મારશે. પડેલાં એકને પછી બીજાને મારશે.

શાદી ગમીમાં તો જરૂર જવું જોઈએ. કચ્છી, કાઠીયાવાડીમાં જાય અને કાઠીયાવાડી કચ્છીમાં જાય. એમ નહિ કરશો તો વોલન્ટીયરપણું કેમ કરી શકશો? તમારે ગામ જઈને આ ફરમાન બધી જમાતને સંભળાવજો.”

મહેમાની પ્રસંગે એક બાઈ લાજ કાઢીને આવેલ તેને જોઈને બધી બાઈઓને ફરમાવ્યું:

“આ રસમ બહુજ ખરાબ છે, માટે લાજ કાઢવાની રસમ કાઢી નાખો, લાજ કાઢવી તે ઇસમાઈલી માટે ઠીક નથી, માટે કોઈ પણ લાજ નહિ કાઢે. સર્વે ખુલ્લે મોઢે ચાલે. લાજ કાઢવી તે બહુજ ખરાબ છે, માટે લાજ નહિ કાઢવી.

લાજ કાઢી તમે સડક પર ચાલશો તો, મોટરમાં સપડાઈ જશો લાજ કાઢવાથી પડી જશો. તેથી શું લાલ છે? માટે કોઈ લાજ નહિ કાઢે. તમે કેની લાજ કાઢો છો? બુઢાની? પીર મુરશીદની? કે બીજાની? લાજ કાઢવાથી હુવાનો ફાયદો નહિ મળે; માટે આજથી કોઈ લાજ નહિ કાઢે.”

કાઠિન્સીલના મેમ્બરોની અરજ ઉપરથી ફરમાવ્યું:

“બેંક ચલાવવાના સંજોગો હમણા અમે જોતા નથી, માટે જમાતને બેંક માટે નાણા ભરવા અમે ફરમાન કરશું નહિ. બેંક દુટતાં જમાતના પૈસા જાય તે સાફ નહિ. નાને પાચેથી કામ શરૂ કરો. જેટલી બની શકે તેટલી મદદ કરી, દીનલાઈઓને રસ્તે ચડાવો. કમીશન એજન્સી વિગેરેનું કામ અપાવો કે જેથી બન્ને આબાદ થાય એ કુદરતી છે.”

સોસાયટીના ઓફિસરોને ફરમાવ્યું:

“નવા માણસો જે હિંદુસ્તાનથી આવે તેને ચોટર ડ્રાઈવરનું કામ શીખવો, તેઓ આગળ વધે તેવી કોશિષ કરો, ખસુસ કરીને ઉંચી જાતનું ફિઝીકલ ચાને અંગ મહેનતનું કામ શીખવો. પૈસા નહિં હોય તો ડ્રાઈવરનું કામ શીખવો. તમે ઈસમાઈલીઓને રસ્તે અડાવવાનું કામ કરો છો, તે કામથી અમે ઘણા ખુશ છીએ. બહુજ હિંમત કરો; તમે જે જહેમત લીધી છે તેનો બદલો હાઝર ઈમામ દીન અને દુનિયામાં આપશે.”

આદ છોકરાઓને ફરમાવ્યું:

“તમે હિંમતથી અને સારી રીતે શીખજો. દીન, દુનિયા અને નુનું શિક્ષણ લેજો. દુનિયાનું શિક્ષણ સારી રીતે લેજો.”

છોકરીઓને ફરમાવ્યું:

“તમે એવું શિક્ષણ લ્યો કે તમારું ગુજરાન તમે ખોતે કરી શકો. છોકરીઓએ એવું શિક્ષણ લેવું જોઈએ કે, પોતાના વિવાહ ન થયા હોય તો પણ પોતાનું ગુજરાન ખોતે કરી શકે.”

છોકરીઓને બહુજ શિખવજો. બની શકે તો છોકરીઓને ઇંગ્લિશ શીખવજો.”

છોકરાઓના શિક્ષણ માટે ફરમાવ્યું:

“દુન્યવી શિક્ષણ ભલે ગવરમેન્ટ સ્કુલમાં લ્યે, દીનનું શિક્ષણ આપણી સીધી ધાર્મિક સ્કુલમાં બરાબર દેજો અને દરેક છોકરીઓને પોતાનું ગુજરાન ખોતે કરી શકે તેવું શિક્ષણ આપજો.”

આદ વોલન્ટીયરોને ફરમાવ્યું:

“જ્યારથી અમે અત્રે પધાર્યા છીએ ત્યારથી તમે ઘણીજ ખિદમત કરી છે અને ઘણુંજ સાફ કામ બબ્બેલ છે. બંગલામાં પણ બધે ઠેકાણે સારી સેવા બબ્બેલ છે, તેનો બદલો દીન અને

દુનિયામાં મળશે. વરસાદમાં તેમજ તડકામાં ઘણી જહેમત ઉઠાવી છે. તમે વેપારી માણસ છે, છતાં ડયુટી વખતે દરવાજામાં ઉભા રહી ઘણીજ સેવા કરેલી છે. થાકી રહેવા છતાં ડયુટી બજાવો છે, તે માટે ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“છોકરા, છોકરીઓને સ્કુલે મોકલજો. છોકરીઓને ભરત ગ્રંથણ વિગેરેનું શિક્ષણ મળે તેમ કરવું. શાદી ગમીમાં સેવા બજાવી તેઓને મદદ કરવી. વિવાહ પ્રસંગે ખર્ચ ઘણેજ ઓછો થાય તેમ કરજો.

તમે વૉલન્ટીયરો જુવાન છો. તમારે શરાબ પીવો ન જોઈએ. તમે પીશો તો તમને જોઈને બચ્ચાંઓ પણ તેમ કરશે, તેથી જમાતનો પાયો નબળો થશે.

બચ્ચાંઓ તમને જોઈ સારા કામે કરે તેમ તમે કરો. દર ત્રણ ત્રણ વર્ષે બચ્ચાંઓમાંથી નવા જુવાનીઓનો નવો જથ્થો તૈયાર થાય છે, તેને સારી સલાહ આપજો.

ખાસ મોટી બીમારી પ્રસંગે ડાક્ટર તમને સલાહ આપે કે દવા તરીકે શરાબ પીઓ તો ઠીક છે, નહિ તો બીલકુલ પીવો નહિ. તમે એવા આચરણ નહિ કરો કે વગર કારણે દુનિયામાં તમારી નામોશી થાય.

છોકરાઓને લલામણુ કરો કે મચ્છર હોય ત્યાં મચ્છરદાનીમાં સુએ, જેથી તેઓ નાખળા નહિ પડે. ગરીબ હોય તે પણ એક એક મચ્છરદાની રાખી શકે છે. આ ફરમાન દરેકે યાદ કરી બચ્ચાંઓને શીખવજો અને સારી સલાહ આપજો.

વૉલન્ટીયરો કસરત કરે, ડબ્બેલસથાં કસરત કરે અને દંડની કસરત કરે.

[૧૨૧]

જ્યાંસુધી બને ત્યાંસુધી મચ્છરદાનીમાં સુવું. રાતનાં મચ્છરદાની લઈ મચ્છરદાનીમાં સુવું. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૭૫ મું.

નધરેખી તા. ૨૫-૩-૧૯૨૬.

હક મોદાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર મમામે એક ભાષને હુજુર મુખીનો ટાઇટલ આપીને ફરમાવ્યું:

“બધા એકદિલ થઈને રહે તેમ કરજો. ઠંડાઈથી બધાને સમજવજો. ઠંડી જખાનથી સમજવવાથી વાત મગજમાં બેસે છે. લાકડી લઈને કોઈને કાંઈ સમજવાતું નથી.

હિંદુસ્તાનના માણસોને અમોએ ફરમાન કરેલ છે કે, કેનીયા આવે; દેશાટન માટે રાત અને દિવસ ફરમાન કરેલ છે. લાકડી લઈને મરાતું નથી, પણ મોઢેથી ફરમાન કરીએ છીએ.

શરાબ ખરાબમાં ખરાબ ચીજ છે. મોમીને શરાબ નહિ પીવો જોઈએ. મોમીને શરાબ પીવો વાજબ નથી. કોઈપણ વખત શરાબ પીશો નહિ; અગર કોઈ બીમાર હોય અને ડાકટર કહે ને દવા તરીકે પીએ તો વાંધો નથી, નહિ તો તે હરામ ચીજ પીવી નહિ. એ ખરાબમાં ખરાબ અને હરામ ચીજ છે.

એ શરાબ એટલી ખરાબ ચીજ છે કે પહેલાં દુનિયાના સર્વે કામ ખરાબ કરી નાખે છે અને પછી આખરતના કામ ખરાબ કરી નાખે છે.

જ્યાંસુધી તમે હૈયાત છો ત્યાંસુધી સેવા બજાવજો અને અમારા ઘરની ખિદમત કરજો. અમે પણ રાત અને દિવસ તમારા ખ્યાલમાં છીએ.

અમે હુમેશાં તમને ઇશ્ક અને મહોબતથી ફરમાન કરીએ છીએ અને હુમેશાં ઇશ્ક અને મહોબતથી તમારા ખ્યાલમાં છીએ. તમે પણ અમને ભુલી નહિ જાઓ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૭૬ મું.

નધરોળી તા. ૨૯-૩-૧૯૨૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે ફરમાવ્યું :

“તમે એવો ખ્યાલ નહિ કરજો કે, કાલે અમે રવાના થઈએ છીએ; તમારા રૂહાની પિતા તરીકે ઇશ્ક, મહોબત અને દિલ તમારી પાસે રાખી જઈએ છીએ, તેમ તમે પણ અમારી યાદમાં રહેજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૭૭ મું.

નધરોળી તા. ૩૦-૩-૧૯૨૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે ફરમાવ્યું :

“તમે એવો ખ્યાલ નહિ કરજો કે, અમે તમને ભુલી જશું. અમે એક પણ મિનિટ તમને ભુલતા નથી. રાત અને દિવસ તમને યાદ કરીએ છીએ. તમારા હકમાં રાત અને દિવસ દુઆ કરીએ છીએ, જેથી તમારું ઈમાન મજબુત રહે છે.

તમારે એવો ખ્યાલ નહિ કરવો કે, અમે અત્રેથી જઈએ છીએ, પણ બાતુનમાં હુમેશાં તમારી સાથે છીએ. દિવસ અને રાત તમારી સાથે છીએ.

નધરોળીમાં જેને સરખાઈ ન હોય, તે કમ્પાલા યુગાન્ડાના કોઈપણ ગામડાઓમાં અથવા ટાંગાનિકા તથા બેલજીયમ કોંગો તરફ ધંધો કરવા જાય અને જેનું કામ સાફ ન ચાલતું હોય તેજ બહારગામ જાય.

અમે નવરોજ ઇંદના દિવસે ફરમાન કર્યા છે, તે આખા આફ્રિકાને માટે મિસાલ એક વૃદ્ધ માણસને લાકડીના ટેકા સમાન છે. જો તમે તે લાકડીને પકડી રાખશો યાને અમલ કરશો તો કઠ્ઠીપણ પડી નહિ જાયો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૭૮ મું.

મોઝાસા તા. ૩૧-૩-૧૯૨૬.

હક મોઝાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે સ્કુલતા વિદ્યાર્થીઓને ફરમાવ્યું :

“તમે વિદ્યાર્થીઓ બરાબર હિંમત રાખજો અને વેપારમાં બરાબર ધ્યાન રાખજો અગર તમે બી. એ. થાઓ કે એમ. એ. થાઓ અથવા એલ. એલ. બી. પણ થાઓ તો પણ વેપાર અને ખેતી-વાડીને બીલકુલ નહિ મુકતા.

હસ્તખોશી કરવા અમારી હુકુમમાં તમે આવો છો ત્યારે કોઈ માણસે જમીન પર માથું રાખી સિજદો નહિ કરવો. માથાથી નમન કરી હાઝર ઇમામના ચહેરા તરફ જોવું અને અમે તેના માથા ઉપર હાથ રાખશું.”

બાદ સાફસુફ કરનાર બાઈઓની મંડળાને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણી ખિદમત કરો છો. અમારા ઘરમાં તમે રોશની કરો છો, જેનો બદલો બે જહાનમાં મળશે. તમારા દિલમાં રોશની થશે. તમે મરદ કરતાં વધારે કામ કરો છો.”

બાદ કલબમાં જવા બાબત ફરમાવ્યું :

“જમાતના બધા માણસો કલબના મેમ્બરો થાય એવી કોશિશ કરવી ફી ઓછી રાખવી પણ એકદમ ફ્રી નહિ રાખવું. બાઈઓ અને ભાઈઓ પોતાની ફેમીલી સાથે એટલે બાઈઓ પોતાના મરદ, ભાઈ અથવા પિતા સાથે ભેગા મળીને કલબમાં આવે અને પગે ચાલીને આવવું, જેથી લોહી ફરવાથી તંદુરસ્તી રહેશે. કલબના

ખર્ચ માટે કાંઈ ખ્યાલમાં ન લેવું, કારણ અગર કલબમાં ન આવવાથી બીમારી થશે તો બમણા પૈસા ડોક્ટરને આપવા પડશે.

બાઈઓએ છેડો અથવા ઘુમટો કાઢવો નહિ. લાજ કાઢવાથી નાક બંધ રહે. જેથી નાકમાં હવા કેમ જાય? માટે લાજ યાને ઘુમટાનો રીવાજ કાઢી નાખો.

કન્યાશાળામાં ભરત ગુંથણુ વિગેરે ચીજો એવી તૈયાર કરો કે તેનું તરત વેચાણુ થઈ જાય.

છોકરીઓને કેળવણી આપવાની બહુજ જરૂર છે, કારણકે છોકરાઓ આગળોટ પર કામ કરીને જમીન પર સુઈ રહેશે અને ગમે તેમ પોતાનું પેટ ભરશે; માટે પહેલી કેળવણી છોકરીઓને આપવાની જરૂર છે.

ઇસમાઇલી બાઈઓને પોતાના માબાપ, ધણી કે કોઈની પણ, ખુદા (સિવાય અમે મોહતાજ જેવા માંગતા નથી. માટે છોકરીઓને અંગ્રેજી અને ટાઇપરાઈટીંગ પણ શીખવો અને છોકરીઓને એવી કેળવણી આપો કે તે પોતાનું જાતે ગુજરાન કરી શકે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૭૯ મું.

મોખ્યાસા તા. ૧-૪-૧૯૨૬.

હક મોજાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધર્મામે ફરમાવ્યું :

“અમારું બદન હુમેશાં અંહિ રહેતું નથી પણ અમારો ઇશ્ક, ખ્યાલ, મહોબત હુમેશાં તમારી સાથે છે. અમે તમારા રૂહાની માતાપિતા છીએ.

અગર છોકરો મુસાફરીમાં હોય અને માતાપિતાને ભુલી જાય. પણ માતાપિતા કોઈ વખતે પણ વિસારતા નથી. તમે દરરોજ કલાક બે કલાક અમને યાદ કરતા હો યા નહિ, પણ અમે તો એક

સેકંડ પણ તમને વિસરતા નથી. તમે સમજો છો કે માતૃપિતા અને બચ્ચાં વચ્ચે કાંઈ જુદાઈ નથી.

તમે યકીન રાખજો કે, અમે તમારા રૂઢાની માતૃપિતા છીએ અને તમે રૂઢાની બચ્ચાંઓને રૂઢાની આશિષો હમેશાં આપીએ છીએ.”

બાદ ફરમાવ્યું:

“નઈરોબીમાં ઇંદે નવરોજતા દીને અમે જે ફરમાન કર્યા છે તે તમે બરાબર યાદ રાખજો. આ ફરમાનો મિસાલ “અસા” યાને લાકડી માફક છે, જે લાકડી તમને ટેકા અને મદદરૂપ છે.

તમે જમાત ઉપર અમે ઘણાજ રાજ થયા છીએ. તમે હમેશાં કલબમાં આવજો, તેમજ તમારી સાથે બાઇઓને તેડી લાવજો.”

બાઇઓને ફરમાવ્યું:

“તમે પણ કલબમાં આવજાવ કરજો. તમારા પતિ, ભાઈ કે પિતા સાથે આવજો. તમે બાઇઓ, ભાઈઓ અત્રે કલબમાં આવી અમને ખુશ કરેલ છે તે માટે દુઆ ફરમાવીએ છીએ અને ઉમેદ રાખીએ છીએ કે તમે હમેશાં કલબમાં આવશો.

કલબમાં આવી કંઈક રમત રમો, જેથી તંદુરસ્તી રહેશે અને અને સ્વચ્છ હવા મળશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૮૦ મું.

મોમ્બાસા તા. ૭-૪-૧૯૨૬.

હક મોઝાના ધણી સત્રામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમાને વોલન્ટીયરોને ફરમાવ્યું :

“વોલન્ટીયરોએ યુનિફોર્મ માત્ર, હાઝર ઇમામના જન્મ દિવસની ખુશહાલી પ્રસંગે અથવા કિંગ જ્યોર્જના જન્મ દિવસની ખુશહાલી પ્રસંગે અને તેવાજ મોટા દિવસોએ પહેરવેા જોઈએ. હમેશાં પહેરવાથી તેનો મોલો રહેતો નથી.”

બાદ કન્યાશાળાના ભરત ગુચ્છાના શિક્ષણ માટે ફરમાવ્યું:

“કન્યાઓને એવું કામ શિખવે કે જેમાંથી પેદાશ થઈ શકે; સીવવાનું કામ સારી રીતે શિખવવું. બાળાઓને દરેક બાતનું શિક્ષણ આપવું; તેઓને અંગ્રેજી તથા ટાઇપરાઈટીંગ શિખવવું.”

અમલદારો ઉપર ફરજ છે કે તેઓએ જમાતખાનામાં હુમેશાં અવારનવાર બાળાઓની કેળવણી બાબતમાં સાધણો આપવા અને તે માટે પુરેપુરી કોશિશો કરવી.”

ફરમાન ૨૮૧ મું.

મુંબઈ તા. ૧૦-૧૨-૧૯૨૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“તમે સર્વે જમાતને જોઈ અમારી આંખો ઠંડી થઈ છે. તમને જોઈ અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ અને દુઆ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૮૨ મું.

મુંબઈ તા. ૧૫-૧૨-૧૯૨૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે કરાચીના મરહુમ વારસની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું:

“વારસ ખસરીયા, વારસ રહીમ અને વારસ રહીમની માતાએ અમારી ઘણી ખિદમત કરી છે. વારસ રહીમે અમારી ખિદમત ઈસ્ક, મહોબત અને દિલોબનથી કરેલ છે, તે માટે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

હુમેશાં એ ત્રણે અમારા ખ્યાલમાં જીવતા છે અને અમે હુમેશાં યાદ કરીએ છીએ. જો કે એ ત્રણે આ દુનિયા મુકી ગયા છે પણ તે અમારા દિલમાં હૈયાત છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૮૩ મું.

મુંબતા તા. ૧૬-૧૨-૧૯૨૭.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે જુનાગઢના પંજેભાઇઓની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“જુનાગઢની જમાતે અમારી ઘણી ખિદમત કરી છે, તેનો બદલો દીન વ દુનિયામાં મળશે, તમે મોમન છો.

વારસ કાસમ અને વારસ ઈસમાઇલના વખતથી ખિદમત કરતા આવો છો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૮૪ મું.

મુંબતા તા. ૧૯-૧૨-૧૯૨૭.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે કાનપુરવાળા એક ભાઇને ફરમાવ્યું :

“બહાર વેપાર વાસ્તે વધારે જવું જોઈએ. પહેલાં એક બે વર્ષ તો તુકશાની જશે, પણ પછી ફાયદો થશે. તમે કાનપુરમાં પહેલે નોકરી કરતા હતા. પહેલે તકલીફ લોગવી, હવે આરામ છે.”

આદ એક ભાઇને ફરમાવ્યું :

“તમે તમારી નોકરી પર આજે રવાના થઈ જાઓ. પહેલાં નોકરી. પહેલા વેપાર અને નોકરી જે કરતા હો તે કરો.

ઠાકોર સાહેબને કહો કે લીખીડીનું જમાતખાનું ખુલ્લું મુકે. નઈરોળીનું જમાતખાનું ત્યાંના ગવર્નરે ખુલ્લું મુકવું હતું. તમે બીજા લોકોને જમાતખાનું દેખાડ્યો, તો તે રાજ થશે. ઠાકોર સાહેબને કહેશો તો જમાતખાનું રાજ થઈને ખોલશે.”

કાન્ડી મહોલ્લા બુધવારના પંજેભાઇઓએ, ઘણા પંજેભાઇઓ યુજરી ગયા છે, એવી અરજ કરતાં ફરમાવ્યું :

“તેઓ હૈયાત છે. ખાનાવાદાન.”

[૧૨૮]

ફરમાન ૨૮૫ મું.

મુંબઈ તા. ૨૦-૧૨-૧૯૨૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે આગ્રાવાળા એક ભાઈને ફરમાવ્યું :

“આ છોકરાના લગ્ન પહેલીજ વખતના છે? આવડી મોટી ઉંમર સુધી બેસી રહી, લગ્ન કરવા તે ઠીક નહી. લગ્ન જલદી કરવા. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૮૬ મું.

પુના તા. ૨૫-૧૨-૧૯૨૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“નવી જમાતની બાઈઓ કે ભાઈઓને અલગ બેસાડવું ખરાબ છે. તમે તેઓને પોતાની સાથે બેસાડો, જરાપણ જુદાઈ ન હોવી જોઈએ, બધા અમારા બચ્ચાં છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૮૭ મું.

મુંબઈ તા. ૩૦-૧૨-૧૯૨૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મદ્રાસ જમાતના એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“મદ્રાસમાં તમે અમારા ઇસમાઈલી દીનના વાવટા છો. તમે બહુજ ખિદમત બજાવો છો. જાહેર અને ખાતુન અમને ખબર છે.”

બાદ કરાચી બગીચા જમાતને ફરમાવ્યું.

“તમે ફક્ત જમીનના બગીચા નહિ, પણ અમારા રૂહાની બગીચાના કુલ તરીકે રહેજો. આ ફરમાન બધી જમાતને જાહેર કરજો.”

બાદ સાકરાના એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“તમે અસહથી ઘણી ખિદમત બજાવો છો. હુમેશાં ખુશ રહો. મોમન હુમેશાં ખુશ રહે છે અને ખિદમત કરે છે. દિલો-જાનથી, મહોબતથી સેવા બજાવશો તો અલબત્ત કબુલ કરશું.”

કરાચીના એક ભગતને ફરમાવ્યું:

“અમે ઘણાજ રાજી છીએ, તમે જુના માણસ છો, તમારું કામ કબુલ ફરમાવીએ છીએ; કેમ કબુલ નહિ કરીએ? મોમન માણસનું કામ કબુલ કરવા અમે બંધાયેલા છીએ.”

ફરમાન ૨૮૮ મું.

મુંબઈ તા. ૫-૧-૧૯૨૮.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે પંજાબના સીયાલકોટ ગામની જમાનને ફરમાવ્યું:

“બચ્ચાંઓને તમે શા માટે સ્કુલમાં નથી મોકલતા? સ્કુલમાં મોકલવાની ઘણી જરૂર છે. બધા ગામડાંઓમાં એક એક સ્કુલ થઈ શકે નહિ. જ્યાં ૧૦૦-૨૦૦ બચ્ચાં હોય ત્યાં આપણી સ્કુલ થઈ શકે છે, પણ જ્યાં નાની સંખ્યામાં બચ્ચાં હોય ત્યાં આપણી સ્કુલ થઈ શકે નહિ.”

બાદ, આપસ આપસના ઝઘડાની બાબતમાં ફરમાવ્યું:

“જ્યારે તમે આપસમાં તકરાર કરો છો, કોર્ટમાં પૈસા ખર્ચો છો તો કેવી રીતે પૈસાદાર થશો? જો આમ હશે તો મજ-હબનો પણ શું કાયદો થશે?

આપસમાં તકરાર હોય તો કોર્ટમાં નહિ જતાં, કાઉન્સીલ બનાવેલ છે તેમાં જાઓ. લવાહ રાખો અને ફેસલો કરો. કોર્ટમાં જવાથી શું કાયદો?

એવી રીતે લડાઈ કરવી, મારામારી કરવી, એથી કાંઈ કાયદો નથી; આ કાંઈ સાફ નથી; આવી વાત અમે કોઈ દિવસ

સાંભળી નથી. તમે લડાઈ કરો છો તે સાઝું નથી. હુમેશાં આપસમાં સુલેહ સંપત્તી રહો.

આવા આલીશાન જમાતખાનામાં તમે ઇબાદત કરવા નહિ આવો તે ખરાબ છે.

મારામારી નહિ કરવી જોઈએ. કોઈના ઉપર હાથ પાણુ ઉપાડવો નહિ. જ્યાંસુધી તમે અંદર અંદરના ટંટા ફિસાદ નહિ છોડશો ત્યાંસુધી ઇન્સાન થઈ શકશો નહિ. હુમેશાં એકદિલથી રહેવું. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૮૯ મું.

મુબિન તા. ૧૩-૧-૧૯૨૮.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે કાન્ડી મહોલ્લા શનિવારના નાના પંજેભાઇએને ફરમાવ્યું :

“તમે સારા રૂહાની મોમન છો, તો રૂહાનીના તરીકા ઉપર ચાલો; ઇમાનમાં પાખંદ રહો; તમે હાજર ઇમામનું લશ્કર થાઓ અને સેવા બજાવો.

જે પંજેભાઈ મિજલસમાં નહિ આવતા હોય, તેને ઘરે તમારા મુખી કામડીઆ જાય અને સમજાવે.”

બાદ, ગુજરાનવાલા જમાતમાં મિશનનું કામ કરતી એક બાઈને ફરમાવ્યું :

“તમે દશ મરદથી વધારે કામ કરો છો; તમે અમારા ઘરની ઘણી ખિદમત કરો છો. એક મિશનરીથી વધારે કામ કીધું છે. તમારા જેવા તો મરદ પણ કમતી હશે. મોમન ક્યાંઈ પણ હોય તો પણ તે અમારી પાસે છે.”

બાદ સુરત જમાતને ફરમાવ્યું :

“ઇશનાઅસરીઓ સાથે દુસ્મની કરવી નહિ. તમે તમારું સંભાળો. તેઓને વહોરા, મેમણ વિગેરે અવર કોમ માફક ગણજો.

નવી જમાત ને જુની જમાત એક છે? તમારામાં એકદિલી છે? સાચું કહો! એકદિલી રાખજો.

નવા લાઈએએ ખોળનો ફૂસ પહેર્યો છે તેથી ઓળખાતા નથી; એ ઘણું સાફ છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૯૦ મું.

મુંબઈ તા. ૧૪-૧-૧૯૨૮.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે કરાચી લેડીઝ વોલન્ટીયર કારને ફરમાવ્યું

“તમે હિંમતથી કામ કરજો; હુમેશાં બરાબર સંભાળજો, કચ્છી, સિંધી, કાઠીઆવાડી એવો ખ્યાલ નહિ રાખજો.

તમે અમને માખાપ કહો છો, તેમ તમે અમારા રૂહાની બચ્ચાં છો. એકદિલ રહો, કળ્યા નહિ કરજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૯૧ મું.

મુંબઈ તા. ૧૫-૧-૧૯૨૮.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે ધાનધાર મોમન જમાતને ફરમાવ્યું:

“છોકરા, છોકરીઓને સ્કુલમાં નથી મોકલતા તો પછી રાજ્ય તરફથી ગ્રાન્ટ બંધ થશે તેથી શું ફાયદો? તો પછી અમે પણ ગ્રાન્ટ બંધ કરશું. માટે બચ્ચાંઓને સ્કુલમાં જરૂર મોકલજો. તે સ્કુલમાં ગુજરાતી તાલીમ હશે.

ધાર્મિક શિક્ષણ આપણા તરફની સ્કુલમાં આપણો શિક્ષક શિખવે તે જ ઘણું સાફ. એ મુજબ બધા ગામેમાં થવું જોઈએ. સ્કુલની ગ્રાન્ટ અમે ચાલુ રાખીએ છીએ. કેળવણી ફરજિયાત કરો.

છોકરીઓને પણ સ્કુલમાં મોકલેા. છોકરીઓ અજ્ઞાન રહે તેથી ફાયદો નથી, તેને કેળવણી આપવી એ પહેલી ફરજ છે. છોકરીઓને સ્કુલમાં મોકલી કેળવણી જરૂર આપવી જોઈએ.

કાઉન્સીલમાં સાથે બેસી સલાહ સંપત્તી ઇન્સાફ કરવો અને કાનુન પળાય તેવી રીતે બધાએ મદદ કરવી. ઐક્યતા રાખીને રહેવું. કાઉન્સીલના હુકમ માનવા.”

બાદ, મઝગામ વાડી જમાત તથા ચાંદરાતના પજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“વજીર રહીમનો ફોટો જમાતખાનામાં રાખવો.

જેઓ બેકાર હોય તે તે નૈરાખી, ટાંગાનિકા, દારૂસલામ તરફ વેપાર અર્થે જાય.

બચ્ચાંઓને સ્કુલમાં મોકલજો. બાઈઓએ પણ કાંઈ ધંધો કરવો જોઈએ. ઔરતો મરદની મહોતાજ ન થાય, માટે હુન્નર ઉદ્યોગ શીખવો, એ જરૂરનું અને લાજમ છે. પાંચ પૈસા પેઢા કરે તેવી કાળજી રાખવી જોઈએ.

હાલ દુનિયાનો વખત એવો છે કે બે હાથ મજબુત રાખવા જોઈએ. એક હાથ મરદ એક હાથ ઔરત છે.

મુખી કામડીઆની ઇજાજત રાખો અને તેના હુકમ પ્રમાણે ચાલો.”

બાદ સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશનને ફરમાવ્યું :

“મુખઈની સ્કુલે છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં જે પ્રગતિ કરી છે, તે જાણી અમને ઘણો આનંદ થયો છે. જ્યારે સ્કુલની શરૂઆત થઈ, ત્યારે તે એક નજીવી શરૂઆત હતી. તે વખતે મુખી લાલજ દેવરાજ અને બીજાઓએ ઘણી મહેનત લઈને કામ કર્યું છે, તેથી હાલમાં મુખઈના પરાઓમાં આ સ્કુલની શાખાઓ છે.

આ સ્કુલ કોમ માટે ઘણી સારી સેવા કરી રહી છે. અમે તેની વધુ ફતેહ અને કલ્યાણ ઇચ્છીએ છીએ.

ગુથણ, શીવણ અને રાંધણકળા છોકરીઓને શીખવવામાં આવે છે, એ જાણી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. વ્યવસ્થા કરનારી બોર્ડને અમે ભાર દબ લલામણ કરીએ છીએ કે તેઓને એવા પ્રકારની કેળવણી આપવી જેથી બાળાઓ આર્થિક રીતે સ્વતંત્ર બની શકે.

બાળાઓના હાથે જે ચીજ બનાવો છો, તે એવી કરકારથી બનાવો કે તેનો પાણ્ડીકમાં ઉઠાવ થઈ શકે.

લવિષ્યની પ્રજા જે મજબુત અને બળવાન બનાવવી હોય તો, તે માટે એક તાંદુરસ્ત પિતાની જરૂર છે, તેના કરતાં પણ એક નિરાશી માતાની વધુ જરૂર છે. તેટલા માટે અમે લલામણ કરીએ છીએ કે બાળાઓને માફક આવે તેવી ખુદ્દી હવામાં કસરત કરવાની રૂઠી ચાલુ કરવી.”

બાદ ધાર્મિક શિક્ષણ બાબતમાં ફરમાયું:

“શાળામાં શીખેલી ધર્મભાવના એક માણસનાં જીવન અને ચારિત્ર ઘડતરમાં અતિ અગત્યનો ભાગ ભજવે છે.

યુવાન અને વૃદ્ધ બન્નેના રૂઢાની ભાવનાનું મુલ્ય કદીએ આંકી શકાતું નથી.”

બાદ અન્યાઓને ફરમાવ્યું:

“સ્કુલમાં હાજરી આપવામાં તમે ઘણાજ નિયમીત રહેજો. અમારા દીદાર માટે જમાતખાને આવવા કરતાં, નિયમસર સ્કુલે જાઓ એ અમને વધારે પસંદ છે. દીદાર રજના દિવસોમાં કરી શકો છો.”

ફરમાન ૨૮૨ મું.

મુબંબ તા. ૧૭-૧-૧૯૨૮.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખામે ફરમાવ્યું:

“દુનિયામાં ઘણા મજબુત છે. પોતાના દિલને સાબિત રાખવું એ પોતાના હાથમાં છે. કોઈ ખરાબી કરશે એ તેની પોતાની તક-સીર છે. તમારું ઇમાન મજબુત રાખો.

ખાસ કારણ સિવાય બીજી ઓરત કરવી નહિ. સગા સગ-પણના ઝઘડા મુકી દો અને નવેસરથી રહો.”

બાદ પંજબની જમાતને ફરમાવ્યું:

“જેઓ અહિયા છે અને પોતાને ગામ છે, તે બધાને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમે હિંમતથી રહેજો અને એકબીજામાં મહોબત, બિરાદરી રહે એવા કામ કરજો.

બચ્ચાંઓને સ્કુલમાં મોકલાવજો. જ્યાં ગવરમેન્ટ સ્કુલ છે ત્યાં, છોકરા અને છોકરીઓ શીખે, છોકરીઓ પણ સ્કુલમાં બચ.”

બાદ કરાચીના અમલદારોને ફરમાવ્યું:

“જમાનની પબલીક મિટીંગ હોય, ત્યારે બાઇઓની કમિટીને બોલાવો, તેઓને જેમ મુબઇમાં છે તેમ ઇજાજત આપો.”

ફરમાન ૨૯૩ મું.

મુબઇ તા. ૧૯-૧-૧૯૨૮.

હક મોક્તાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે હસનાબાદ પાણી કુપનીના પંજેલાઇઓને ફરમાવ્યું :

“અમે હસનાબાદ આવીએ છીએ ત્યારે ગરમી અને ઠંડીના વખતમાં જમાતને પાણી પીવડાવો છો, તેના માટે ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમે બધા પંજેલાઇઓ જમાતને પાણી પીવડાવો છો, તેવીજ રીતે તમે પેલી દુનિયામાં પાણી પીશો. પેલી દુનિયામાં અમે અમારા હાથથી પાણી પીવડાવીશું.”

ગુઆદરની જમાતને ફરમાવ્યુ :

“ધરતીકંપ બધે ઠેકાણે થાય છે. હિંદુસ્તાન, કલકત્તા, બરમા, રંગુન વિગેરે ઠેકાણે થાય છે. ધરતીકંપ થાય ત્યારે બહાર નીકળી જાઓ. વરસાદ હોય ત્યારે ઈલાજ કંઈ નથી, ત્યારે છત્રી લઈને બહાર નીકળો છો તેવીજ રીતે બહાર નીકળી જાઓ. જાપાનના માફક જમાતખાના લોકડાના બનાવો.”

બાદ, ખાલુ યાને ધરાની મુરીદોને ફરમાવ્યુ :

“હસનાબાદમાં સ્કુલ છે ત્યાં તમારા અચ્ચાંઓને મોકલાવો. મક્ત સ્કુલ છે તો શા માટે મોકલતા નથી ? શક્તિવાળા હોય તે અચ્ચાંને પોતાની પસંદગીની સ્કુલમાં લલે મોકલે.”

મુખીએ જમાતને મીઠાશથી કહેવું, પણ કોઈ ભુલ કરે તો મુખીને સત્તા છે કે તેને દબાવે. મુખી મહેનત કરવાવાળો બેઠાં. મુખીની ફરજ છે કે મીઠાશથી કહે.

યઝદી કોમે તરકકી કરી છે; તમે પણ તેવી રીતે કરો, એકદિલી રાખો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૨૯૪ મું.

મુખર્ષ તા. ૨૨-૧-૧૯૨૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમાને મોટા જમાતખાના ધણી કુંપનીને ફરમાવ્યુ :

“આ દુનિયામાં તમે જમાતને પાણી પીવડાવો છો, પેલી દુનિયામાં અમે અમારા હાથે તમને પાણી પીવડાવીશું.”

અમારું દિલ ઇચ્છે છે કે અહીયા તમને પાણી પીવડાવીએ; પણ પેલી દુનિયામાં હોએ કૌસરમાંથી “આમે રૂહાન્ની” પીવડાવીશું.

તમે ઘણી મહેનત કરી છે, બધાને પાણી પીવડાવો છો તેનો બદલો દીન વ દુનીયામાં મળશે.”

બાદ સમીસાંજના પંજેલાઈએને ફરમાવ્યું:

“સાંજના વખતે તમે ઘણી મહેનત કરો છો, જમાતખાને આવો છો, દુઆ પડો છો અને પોતાના ઇમામના ખ્યાલમાં રહો છો, જે માટે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમારા રૂહાની પિતા તરફના ઇશક અને મકોબતથી જમાતખાને આવો છો, એવી રીતે અમે જ્યાં હોઈએ છીએ ત્યાં તમને યાદ કરીએ છીએ.”

બાદ, કરીમભાઈ મીસના સ્ટાફને ફરમાવ્યું:

“જમારે મીલો સારી ચાલે છે, ત્યારે મુંબઈમાં સારો વેપાર ચાલે છે. આખા હિંદુસ્તાનના વેપારનો પાયો મીલ ઉપર છે.

તમે બધા જેની પાસે નોકરી કરતા હો તેની દિલોજનથી નોકરી બળવો.”

ફરમાન ૨૯૫ મું.

મુબબ તા. ૨૫-૧-૧૯૨૮.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ગોંદીયાના એક ભાઈને ફરમાવ્યું:

“બચ્ચાંની બહુ સંભાળ રાખો; બરાબર સંભાળ લેતા નથી તે માળાપની કસુર છે. ખુદ્દી હવામાં રાખો,

ન્યારથી તમે કાઠીયાવાડથી બરાડમાં આવ્યા છો ત્યારથી તમારું કામ આબાદ થયું છે. બીજા પણ કાઠીઆવાડથી હિંમત કરી જશે તો ત્યાં આબાદ થશે, બરકત થશે.”

બાદ મુખી મેગજ મુળજને ફરમાવ્યું:

“તમને ન્યારથી મુખીપણું મળ્યું છે, ત્યારથી દિલોજનથી નિમકહલાલીથી સેવા બજાવેલ છે. પોતાના જીવ અને જાનથી ઘણી નોકરી બજાવેલ છે. જમાતખાનું તમારા હસ્તક બધાણું છે

અને મોટી રકમ પોતા તરફથી ખરચી છે. કોઈની પણ સુઅનાથી કે કહેવાથી કામ કરેલ નથી, પણ પોતાના પ્યાર અને મહોબતથી આ ટાવર બાંધી અમને અર્પણ કરેલ છે. ટાવર બાંધી લીધું ત્યાંસુધી પણ અમને ખબર આપી નથી. અમે ઘણાજ ખુશી છીએ. ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

મુખી મેગજી મુળજીનો ફોટો ટાવરમાં રાખવામાં આવે; અગર, મુખીયાણી ખુશી હોય તો એવણુનો ફોટો પણ ટાવરમાં રાખવો. અમે ઘણા રાજ થઈશું.

આ પહેલો પ્રસંગ છે કે બાઈ માણસનો ફોટો મુકીએ છીએ.”

ફરમાન ૨૯૬ મું.

મુખ્ય તા ૨૭-૧-૧૯૨૮.

હક મોજાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ભાવનગરના પંજેલાઈએને ફરમાવ્યું :

“બધા પંજેલાઈએને દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ, જ્યાં સુધી તમે બધા હયાત છો, ત્યાં સુધી જેવા ઇસ્કથી સેવા બજાવો છો, તેવો ઇસ્ક રાખી અમારી સેવા કરજો.

ભાવનગર છોડી અત્રે આવ્યા છો, તે ઘણું સારું કયું છે. તમારા મુલકથી અમારા ઘરની ઘણીજ ખિદમત થયેલ છે. જ્યારે મિશનરીઓ પણ નહિ હતા ત્યારે વારસ ઇસાએ ભગતો મારફતે અમારા ઘરની ઘણી ખિદમત કરી છે.

વેપાર સંભાળીને કરવો. હાથીની માફક ચાલો. દરેક કામમાં સંભાળીને પગ રાખો. હિંમતથી ખિદમત કરો.”

બાદ, કટક ગામના એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“કુચ્છમાં તમે અમારી ઘણી ખિદમત કરી છે.

દુનિયાનું સોનું થવું તે તો સહેલ છે, પણ આખરતનું સોનું થવું જોઈએ.

તમે ઘણો વેપાર કરો છો તેથી અમે ઘણા ખુશી છીએ, પણ એકદમ દોડશો તો ધાસ્તી છે. હાથીની માફક ચાલો, હાથી પહેલે પગ મુકે છે, પછી વજન રાખે છે. આસ્તેથી ચાલો, અમારી વાત સાંભળો. ખાતાવાદાન.”

ફરમાન ૨૯૭ મું.

થાણા તા. ૨૯-૧-૧૯૨૮.

હક મોજાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે સ્કુલના કાર્યવાહકોને ફરમાવ્યું :

“છોકરીઓનું બહુ ધ્યાન રાખો; છોકરીઓને શીખાવો. અમે રાત દિવસ દુઆ કરીએ છીએ. તમે ધ્યાન રાખો, ખુદલી હવામાં ફેરાવો. છોકરીઓને કસરત કરાવવી તે માટે વિચાર કરો. છોકરીઓ માટે ખુસુસન ડ્રીલ, બ્રીધીંગ, એક્સસાઈઝ કરાવવી.

છોકરીઓના માખાપની ફરજ છે કે, ૧૪ વર્ષ સુધી શીખાવવું; સંસારની સર્વે બાબતો સ્કુલમાં રહી શીખાવવી જોઈએ. ફિઝીકલ ટ્રેનીંગ બરાબર આપો.”

ફરમાન ૨૯૮ મું.

પુના તા. ૧-૨-૧૯૨૮.

હક મોજાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે સ્કુલના કાર્યવાહકોને ફરમાવ્યું :

“અલખત, જમાત નાની હોવાથી વધારે શીખવવાનું બની શકતું નથી, પણ આ સ્કુલનું શિક્ષણ પુરું થયા પછી તેઓની કેળવણી ચાલુ રહેવી જોઈએ.

ગવર્મેન્ટ સ્કુલ અથવા ખાનગી કોઈપણ હિંદુ અગર બીજી સ્કુલમાં તેઓએ જઈને આગળ શીખવું જોઈએ; બાળાઓને તેવા શિક્ષણની ખાસ જરૂર છે. બાળાઓ ઉપર એ શિક્ષણ બાબતની વધારે ફરજ નાખે કે, અત્રેનું તેમનું શિક્ષણ પુરું થયા બાદ તેઓ પણ આગળ શીખે. એવી રીતે કે શીખીને પોતાનું ગુજરાન તેઓ ચલાવી શકે.

પૈસા તો કોઈપણ આપે છે. પૈસો હમણાં શું ચીજ છે? પણ એ પૈસો આપવાની સાથે તમારી આંખો એ કામની ઉપર આપો એટલે અંહીયા આવીને આ કામમાં ઉમંગ લ્યો અને પૈસા આપવાનો જે તમારો મુદ્દો છે તેને તમે અમલમાં લાવો. તે મુદ્દો ઉપર તમે બરાબર ધ્યાન આપો અને જુઓ કે તમે જે પૈસા ખર્ચો છો તેનો બરાબર ઉપયોગ થાય છે કે નહિ?

બાળાઓનું અત્રેનું શિક્ષણ ખલાસ થાય તો તેઓને બીજી સ્કુલમાં મોકલો અને જો ગવર્મેન્ટ ગ્રાન્ટ બંધ થાય તો તમે પણ મદદ આપવાનું બંધ કરો.

મરાઠી કરતાં ગુજરાતી શીખવું વધારે સારું છે, કારણકે ગુજરાતી ભાષા તમારી માદરી જાણ છે અને ગુજરાતી શીખેલો મરાઠી લખી તથા વાંચી શકે છે; માટે મરાઠી કરતાં ખાસ કરીને ગુજરાતી શીખવું જોઈએ.

ઓછામાં ઓછા ૪-૫ વર્ષની ઉંમર સુધીના બચ્ચાંઓને જરૂર સ્કુલમાં લ્યો અને તેવા છોકરાઓને યુરોપની માફક સ્કુલના એક ખુણામાં બેસાડીને, તેમને રમતગમતના સાધનો આપીને તેઓને શીખાવો.

બહુજ નાના છોકરાઓને નહિ લેવા કે જેઓ પોતાની મેળે ઉઠબેસ નહિ કરી શકે, અથવા પડી બચ. પાંચ વર્ષથી નાની ઉંમરનાઓને નહિ લેવા.”

ફરમાન ૨૯૯ મું.

મુંબઈ તા. ૬-૨-૧૯૨૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ઘોડાગાડીવાળા મોમીન ભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“તમે મોમન જમાતને જોઈ અમે ઘણા રાજી થયા છીએ. તમે બધા મોમીન જમાત તથા ઈસમાઇલી બધી જમાત અમારા રૂહાની બન્ધાં છો. તમે એક બીજામાં છોકરીની લેવડદેવડ કરો.

જ્યારે તમે અમને રૂહાની પિતા તરીકે સમજો છો, ત્યારે જાતી ભેદ નહિં રાખતાં, છોકરીની લેવડદેવડ કરવી જોઈએ. તમે બધા એક બીજામાં લગ્ન સંબંધી લેવડદેવડ શરૂ કરો. તમે કાકાની તેમજ મામાની છોકરી લ્યો, તે તમારી ખુશી ઉપર છે. જો કોઈને તેમ કરવા વિચાર હોય તો તેને બંધ નહિ કરવા; એવી છુટ થવાથી ઘણો ફાયદો છે.”

આદ ક્રિકેટ ક્લબની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“અમે ઘણાજ દિલગીર છીએ કે, હજારો ઈસમાઇલીઓમાંથી ફક્ત ૪૦ મેમ્બરો ક્રિકેટ ક્લબમાં જોડાણ છે. અમે ઉમેદ રાખીએ છીએ કે તમે હિંમત કરી, જહેમત લઈ, ચળવળ (પ્રોપેગન્ડા) કરીને બીજા મેમ્બર બનાવો.

તમે બધા છોકરા છોકરીઓ મજબુબના જંગ વાસ્તે તૈયાર થાઓ. કસરત કરો તો ઘણું સાફ છે, તે તાલીમ ક્રિકેટ કરતાં પણ ઘણી સારી છે.”

આદ કાઠીયાવાઠ મોમીન જમાતને ફરમાવ્યું :

“દશ દિવસ, વીસ દિવસ, એવી રીતે તમે થોડો ટાઈમ પર-દેશમાં રહો અને પાછા ચાલ્યા આવો, તો તમને ફાયદો કેમ થાય? તમે દેશાટન કરો, ફાયદો થશે. પહેલા નોકરી કરો. પહેલે દક્ષિણ વિજેરમાં જઈ નોકરી કરો, પછી વેપાર કરો. જે વધ્યા છે તેઓએ પહેલાં નોકરી કરી છે. બુઢાઓ તો અલબત્ત ખેતીનું જ કામ કરશે.

અમે તમને દુઆ કરીએ છીએ અને રસ્તો ખતાવીએ છીએ. બન્ને કામ કરીએ છીએ. તમે રસ્તો તો લેતા નથી; રસ્તો પણ લ્યો અને દુઆ પણ લ્યો, બન્ને લ્યો. ખાનાવાદાન.”.

ફરમાન ૩૦૦ મું.

મુંબઈ તા. ૧૨-૨-૧૯૨૮.

હક મોલાના ધણી સત્રામન સરકાર સુસનાન મોહુમ્મદશાહ હાઝર કમામે રીકીએશન કલ્લમ ઇન્સ્ટીટ્યુટમાં પધારી ફરમાવ્યું :

“રિકીએશન શબ્દનો ખરો અર્થ રિકીએટીંગ યાને કાંઈક ફરી ઉત્પન્ન કરવું અથવા નવું બનાવવું એવો થાય છે. અમે આશા રાખીએ છીએ કે રિકીએશન શબ્દનો ખરો અર્થ ધ્યાનમાં લઈને તમે સમજી શકશો કે ખરૂં રિકીએશન એજ છે કે જે શરીરની અંદર નવું ચેતન આપે છે, અથવા તો નવી જીંદગી મુકે છે.

આ દુનિયામાં તમને તદ્દન ખરી રીતે કહેવામાં આવ્યું છે કે, ખાઈ માણસોએ ઘણો આગળ પડતો ભાગ લેવો જોઈએ, નહિ તો લવિષ્ય અમે ઘણું ખરાબ જોઈએ છીએ.

એ ઉપરાંત, પરદેશગમન કરવાની પણ ઘણી જરૂર છે. અમે હુમણા ઇસમાઈલી કોમનીજ વાત કરતાં નથી પણ બધી કોમ માટે કહીએ છીએ. પરદેશગમન અને સાહસિકપણના જુસ્સાને લીધે છેલ્લા ૪૦ વર્ષ થયા ઇસમાઈલીઓ ગળકી ઉઠ્યા છે, તે સામાન્ય થઈ પડે અને જે જે ઠેકાણે આપણે મોટો જથ્થો ભેગો થઈ ગયો હોય, તે તે ઠેકાણેથી આપણે નવા મુલ્ક અને નવા ક્ષેત્રો વસાવવા જોઈએ. ઇંગ્લાન્ડ એજ રીતે વરતીને મોટી ફતેહ મેળવી છે.

દેશાટન કરવાથી તેમજ દરેક જગ્યાએ ફરી વળવાથી અમને ખાતરી છે કે, ઇસમાઈલી કોમનું લવિષ્ય વિતી ગયેલા જમાના કરતાં વધુ સાફ બનશે.

તમે બધા જાણો છો કે, ઇસમાઈલી કોમના માટે ગયા ૩૦ વર્ષમાં દેશાટન અને વેપારી સાહસોને ઉત્તેજન આપવાની અમે કોશિશ કરી છે.

આફ્રિકામાં હવે પછી રાજદ્વારો અને ખીજી મુશ્કેલીઓ ઘણી દેખાય છે, અને આપણે જે કાંઈ મેળવ્યું છે, તે નિલાવી શકીએ તો આપણા માટે તે એક મોટી વાત છે.

દક્ષિણમાં દેશાટન કરવાથી લાભ થાય તેમ છે. નિઝામની સરહદ, ખરાડ, મહિસુર એવા દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં એજ ધોરણે ખિલવાણી થઈ છે. આગળ વધવાના આ કેટલાક રસ્તાઓ છે, જે ઉપર આલીને કલબના કાર્યકર્તાઓ ઘણું કામ બનાવી શકશે, પણ તે માટે ઘણી જોશલેર ચળવળ કરવી જોઈએ.

જેમ કોઈ સરકારના એલચી, વેપારને લગતી ખબર પુરી પાડે છે, તેવી રીતે તમે પણ કલબની પ્રાન્તો મારફતે હિંદુસ્તાનનાં એક ભાગમાંથી બીજા ભાગમાં બધી હુકીકત પુરી પાડી શકો છો.

આફ્રિકામાં પણ ખેડયા વગરની ઘણી જગ્યા પડેલી છે, જ્યાં જવાથી ઘણો લાભ મેળવી શકાશે. હિંદુસ્તાનમાં પણ તેવી ઘણી જગ્યાઓ છે.

તંદુરસ્તીના માટે તમારે બેદરકાર રહેવું જોઈએ નહિ. બાઈ માણસોની તંદુરસ્તી બાબતમાં પણ પુરતી સંભાળ લેવી જોઈએ, કે જેથી ક્ષય અને છાતીના રોગોથી વિમુખ રહે અને પુરતી હવા મળે, તેટલા માટે બારી બારણા ખુલ્લા રાખવા અને બાગ બગીચામાં જઈને તાજી હવાનો લાભ મેળવવા તેમને સમજાવવા જોઈએ.

ક્ષય અને એવા છાતીના દર્દોનો ફેલાવો આપણી કોમમાંથી ઘણો થઈ ગયો છે, પરંતુ એ સંબંધીના સાહિત્યનો છુટથી ફેલાવો થાય એ ધોરણે, કલબની બાબત મેમ્બરોએ બાઈ માણસોમાં જઈ પ્રચાર કરવાથી, હજી વધુ કાર્ય થઈ શકશે.

હસનાબાદની માફક ખુદ્દી જગ્યાઓવાળી ચાલીઓ જ્યાં જ્યાં હોય, ત્યાં બપોર પછી બાઇઓનો મેળાવડો થાય, એવી ગોઠવણને ઉત્તેજન આપવું જોઈએ. જ્યાં બધી ખુદ્દી જગ્યા હોય ત્યાં બને ત્યાંસુધી કુરસદના વખતમાં સંસારીક મેલાવડા કરવા જોઈએ.

અલબત્તા, એ પ્રમાણે કામ કરવા માટે, બનવા જોગ છે કે જોઈએ તેટલી બાતુ મેમ્બરો ન પણ મળે; પણ તેથી તે તરફ બેઠરકાર રહેવું ન ઘટે. બધી ખુદ્દી જગ્યાઓ આવા મેળાવડા માટે વાપરવી જોઈએ. મુ'બઈમાં પણ જો એ પ્રમાણે થશે તો તેનો દાખલો બીજાઓ પણ લેશે."

ફરમાન ૩૦૧.

મુ'બઈ તા. ૧૩-૨-૧૯૨૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હામે અધેરીના એક ભાઇને ફરમાવ્યું:

“સોપારી ખાતી ઘણીજ ખરાબ છે. સોપારી ઝેર છે, લોહી ખરાબ કરે છે, લોહીનું પાણી કરે છે; અગર ખાઓ તો ઘણીજ થોડી ખાઓ.”

બાદ એક ભાઇને ફરમાવ્યું:

“વેપારમાં ઠીક ન હોય તો એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ જાઓ. અગર એમ પણ ન બને તો થોડા દહાડા સુધી વેપાર બંધ કરો. ધંધાનો મકસદ નફો કરવાનો છે; અગર ફાયદો નહિ થાય તો બંધ કરો. જે ધંધો ફાયદાકારક હોય તે ધંધો કરો. નુકશાન થાય તો ધંધાને આગળ ચલાવવાની જરૂર નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૦૨.

મુ'બઈ તા. ૧૬-૨-૧૯૨૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હામે ફિદાઇ મંડળને ફરમાવ્યું:

“તમે મિજલસમાં આવો છો, રાતના ઉઠો છો, ઉઠાડવાને જાઓ છો, તકલીફ લ્યો છો, જે માટે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

ફરમાન ૩૦૩.

મુબિન તા. ૨૦-૨-૧૯૨૮.

હક મોઝાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મહુમ સુંદરુ કુન્હ સંબંધી ફરમાવ્યું :

“મરહુમ ધણી સારા માણસ હતા, મજહૂબનો પાયો હતા. મજહૂબના ઝાડ જેવા હતા. ધણી ખિદમત કરી છે. ઇસમાઈલી મજહૂબમાં એક ફૂલ હતા, રોશનાઈ હતી, હવારીયુન જેમ હતા. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૦૪.

મુબિન તા. ૨૨-૨-૧૯૨૮.

હક મોઝાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ઇસમાઈલીઆ સોસાઇટીને ફરમાવ્યું :

“ખહાર ગામથી નોકરી અર્થે અત્રે આવતા લાઈઓને પાછા તેઓના વતન નહિ મોકલતાં ખરાડ, દક્ષિણ નિઝામ સ્ટેટ તથા સતારા જીલ્લામાં મોકલવા.”

બાદ આઈમીલા ઓટોમે.આઇઝ મોટર કંપનીવાળાઓને ફરમાવ્યું :

“સેન્ટ્રલ એશિયામાં મોટરોના વહેવારની ખિલવણીની જરૂર છે, ત્યાં પણ ઇસમાઈલીઓ વસે છે, જેમાંના કેટલાક હાલ મુબિનમાં છે; તમે તેઓને મોટરોના વહેવારના લાભો વિષે સમજાવજો અને મોટરો ચલાવવાનું કામ તેઓમાંના કેટલાકોને શીખવજો.”

[૧૪૫]

ફરમાન ૩૦૫ મું.

મુંબઈ તા. ૨૪-૨-૧૯૨૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે
દેલાયા જમાતને ફરમાવ્યું :

“અમારા ફડાની અચ્યાંઓને જોઈ અમે ઘણાજ ખુશી થઈએ છીએ.”

બાદ મુખી કામડીઆને ફરમાવ્યું :

“તમે જુવાન છો, અમારા લશ્કરના ઓફીસરો છો. એ બલાસ
અને મહોમત હશે તો સાડું થશે.”

ફરમાન ૩૦૬ હું.

મુંબઈ તા. ૨૬-૨-૧૯૨૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે
મદ્રાસ જમાતને ફરમાવ્યું :

“અમારા ફરમાન સાંભળી ત્યાં ગયા તેથી અમે ઘણા ખુશી
થયા છીએ.”

બાદ રંગુનના એક ભાઈને ફરમાવ્યું :

“નાવારસ ઇસમાઈલી અચ્યાને પોતાના ફરજંદની માફક
સંભાળો. પોતાના ફરજંદને જેમ કેળવણી આપો છો, ગોદમાં લ્યો
છો, તેવી રીતે તેઓને સંભાળો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૦૭ મું.

મુંબઈ તા. ૧૫-૧૨-૧૯૩૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે
ફરમાવ્યું :

“સઘળી જમાતોને દુઆ ફરમાવીએ છીએ. તમે બધા રૂહાની બચ્ચાંઓને જોઇ, અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમે અમારા દીદાર કરીને ખુશી થયા છો, તેના કરતાં અમે તમને જોઇને વધારે ખુશી થયા છીએ. બહારગામથી જે મહેનત લઇ આવ્યા છે, તેઓને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

અમારી હિંદુસ્તાનની પાંચ વર્ષવી ગેરહાજરી દરમ્યાન આજ દિવસ સુધી જેટલા શંભા થયા તે બધા શંભાની તમારા હસ્તખેશી કબુલ કરીએ છીએ. તેવીજ રીતે હિંદુસ્તાનના રૂહાની ફરજદો બાઇ બાઇ નાનાં મોટાં સર્વની હસ્તખેશી કબુલ કરીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૦૮ મું.

મુખર્મ તા. ૧૮-૧૨-૧૯૩૩.

હક મોલ્લાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે કાન્ડી મહેલ્લા જમાતમાં પધારી ફરમાવ્યું :

“તમે જમાત જે હાજર છો તેઓને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમે બધી જમાતને જોઇને અમે રાજી થયા છીએ.”

સિંધ સમ્રાજ્યાદના બાઇઓને ફરમાવ્યું :

“સિંધમાં સિંધી ભાષા બચ્ચાંઓને શિખવવાની ઘણી જરૂર છે. સિંધ હરે જુદો પ્રાંત થશે ત્યારે ઘણી તરકિક પર આવશે. તમે હુમેશાં અમારી ખિદમત કરો છો. અમે તમે જમાતને રાત દિવસ હુમેશાં દુઆ કરીએ છીએ. તમે વિચાર કરો કે અમે આફ્રિકા બહુ લાંબા વખતે જઇએ છીએ, માટે તમારે નારાજ થવું જોઇએ નહિ.”

ગુઆદર જમાતના બાઇઓને ફરમાવ્યું :

“ગયા વર્ષે પ્રિન્સ અલી જ્યારે ગુઆદર આવેલ ત્યારે તમે એમની ઘણી ખિદમત કરી હતી અને એવણે તે માટે તમારી અમારા પાસે તારીફ કરી હતી.

તમે જુની જમાત છે, તેની અંદર એખલાસ, મહોબત હોવી જોઈએ; હસદ તથા કિન્નો હોવો ન જોઈએ. હસદ કિન્નો હોય એ ઘણું ખરાબ છે. હિંદુસ્તાનની જમાત થોડી છે, તેમાં પોતપોતામાં જો લડે તો કેમ ચાલે? એમ ખ્યાલ ન કરવો કે આ વોલન્ટીયરનો દોષ છે કે આ ફલાણી પાર્ટીનો દોષ છે.

ધંધા વેપારમાં એક બીજાને મદદ કરવી જોઈએ. પોતાના માણસોને મદદ કરી ધંધે લગાડો. ત્યાંની બીજી કોમ સાથે તમારે દોસ્તી રાખવી.

તમે તમારી સ્કુલમાં બચ્ચાંઓને ગુજરાતી નહિ શીખવતા ઉઠું અને ફારસી શીખાવો.

કેલાત તરફ સરકારી નોકરીમાં જોડાઓ અને વેપારમાં પ્રગતિ કરો. તમે તમારી સ્કુલમાં બચ્ચાંઓને સરકારી કાયદા મુજબ શીખાવો. યુરોપથી જ્યારે અમે હવાઇ વિમાનમાં આવશું ત્યારે તમારે ત્યાં આવશું.”

મંદોર જમાતના મુખીને ફરમાવ્યું:

“તમે જમાતખાનું બંધાવ્યું અને જમાતમાં વધારો કર્યો છે, તે માટે અમે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૦૯ મું.

મુંબઇ તા. ૧૯-૧૨-૧૯૩૩

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ગુજરાત મોમીન જમાતને ફરમાવ્યું:

“એ જરૂરનું છે કે નવા ભાઈઓને જુના ભાઈઓએ શાદીમાં મદદ કરવી જોઈએ. જેઓએ શાદીમાં મદદ કરી છે, તેઓએ ઘણું સારું કામ કર્યું છે. સગપણમાં એવી મદદ કરનાર અમને એ વર્ષ મહેમાની કરે તેનાથી પણ વધુ ફાયદો છે. ગુજરાતની બધી જમાતને અમારા તરફથી દુઆ આશિષ કહેજો.

આપણા મઝડુખમાં કોઈ સૈયદ કોય, મોટો હોય, નાનો હોય બધા મોમન છે. તમે પણ મોમન છો. એ લોકો સારા છે કે જેના આમાલ સારા છે.

ઉંચા ખ્યાલ રાખો. ઇન્સાન છે તેનાથી ભુલ થશે; જ્યારે ઇન્સાન નાની ભુલ કરે છે, ત્યારે અમે મોઢું ફેરવી લઈએ છીએ. પણ લીફ્ટ જેવડી મોટી ભુલ સજાને પાત્ર છે.”

મુ'અમ્મની જુનાગઢ જમાતને ફરમાવ્યું:

“આકા શાહ હસનઅલીશાહ જ્યારે હિંદુસ્તાનમાં આવ્યા ત્યારથી જુનાગઢની જમાત ઇમાનમાં મજબુત રહી છે. આખી જમાત અને વઝીર ઇસમાઈલ, વઝીર કાસમ, નાના, મોટા, બાઈ, ભાઈ સર્વેએ અમારા ઘરની ઘણી ખિદમત કરી છે. હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. અમે ઘણા રાજી છીએ કે તમે મુ'અમ્મ આવ્યા છો. ઇમાનમાં પાકા છો અને મજબુત રહેજો.”

રંગુન જમાતના અમલદારને ફરમાવ્યું:

“રંગુનની સઘળી જમાતની દસ્તખોશી અમે કબુલ ફરમાવીએ છીએ. છેલ્લે જ્યારે અમારા ફરજદ રંગુન આવેલ ત્યારે તમે ઘણી ખિદમત કરી હતી. તમે ઘણી મહેનત લીધી છે. ઘણી હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

કરાચીવાળાઓને ફરમાવ્યું:

“તમે કરાચીવાળાઓએ ઘણી ખિદમત કરી છે. સુપ્રિમ કાઉન્સીલ, બધી જમાત, વોલન્ટીયર, બાઈ ભાઈ, નાનાં મોટા સર્વેએ અમારી ઘણી ખિદમત કરી છે. બધાને અમારા તરફથી આશિષ કહેજો. સિંધની બધી જમાતને અમારા તરફથી હકીકી હુઆ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૦ મું.

મુ'અમ્મ તા ૨૧-૧૨-૧૯૩૩.

હક મોજાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ દ્વારા ઇમામે મસકત જમાતને ફરમાવ્યું:

“શાબાશ ! તમે મસકત જમાત ઘણી હિંમતવાળી છો. મસ-
કતના સુલતાનના રાજ્યમાં તમારા કરતા ઇસનાઅશરીઓની સંખ્યા
પંદરગણી વધુ હોવા છતાં, રાજ્યમાં તમારી ઇજ્જત છે, એવું
કારણ એ છે કે તમે રાજ્યને કશી તકલીફ આપતા નથી અને તમે
એના ાણ ખત્રીફોને ખરાબ બોલતા નથી; એ અમે પસંદ
કરીએ છીએ અને એજ અમે ઇચ્છીએ છીએ.

હિંમતથી વેપાર કરો, મોટો નહિ તો નાનો પણ વેપાર કરો.
કમિશનનું કામ કરો. અદેખાઈ હસક નહિ રાખજો. આબાદ રહો.”

બાદ એક ભાષને ફરમાવ્યું :

“ઇન્સાનના ગુજરી જવા માટે મોમનને અફસોસ ન હોય.
દુનિયામાં એવું બન્યા કરે છે કે આવે અને જાય. સખર કરો,
મોમને અફસોસ કે ગમ નહિ કરવો જોઈએ.

પોતાના ધંધામાં મશગુલ રહેજો. સદ્દો હરગીજ નહિ કરતા.
સદ્દો નથી રમતા તે ઘણું સાફ છે. સદ્દાનું કામ કોઈએ કરવું નહિ
જોઈએ. સદ્દો બહુ ખરાબ છે.”

રાજકોટના એક ભાષને ફરમાવ્યું :

“તમે રાજકોટના વતનીઓને જોઈ અમે ઘણા ખુશી થયા
છીએ. તમે હમેશાં સંપ સલાહ, રાજ ખુશીમાં હો તે જોવા અમે
ઇચ્છીએ છીએ. તમે જ્યારે પોતાને ગામ જાઓ ત્યારે અમારા
ઘણાં ઘણાં પ્રેમલયા દુઆ આશિષ કહેજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૧ મું.

મુબા તા. ૨૨-૧૨-૧૯૩૩.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે
ખુરદાનપુર જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણી જહેમત લઈ આંચા છો, જે માટે દુઆ આશિષ
ફરમાવીએ છીએ.

ખુદ્દી રીતે બહાર પડયા છે, એ ઘણુંજ હિંમતનું કામ કયું છે. અમે દુઆ કરીએ છીએ કે, તમારી જમાત ઘણી વધશે. ૩૦૦ કાચા કરતાં ૩૦ પાકા વધારે છે. એક પાકો માણસ, એકસો કાચા કરતા વધારે છે. નામ બદલાવેલ છે, હિંમત કરી છે. શાબાશ.

સી. પી. જમાતની ફરજ છે કે આ લોકોને સગપણના કામમાં મદદ કરવી. શાહી કરવા માટે બહુ તકલીફ છે. બને તેટલી મદદ આપવી. ક્રિશ્ચીયન લોકો પોતાના માણસોને કેટલી મદદ આપે છે? આ લોકોને ગુપ્તી નહિ કહો; નામ બદલાવ્યા પછી ખલાસ થયું. નામ બદલાવ્યા તેના કરતા વધારે શુ જોઈએ. ? બધા રૂઢાની ફરજ હ છે. આ લોકો પણ રૂઢાની ફરજ હ છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૨ મું.

મુંબઇ તા. ૩૧-૧૨-૧૯૩૩.

હક મોલ્લાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ભાવનગર જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણે છેટેથી આવ્યા છો, ઘણી મહેનત લીધી છે, તેનો બદલો આ દુનિયામાં તથા પેઢી દુનિયામાં મળશે. તમે બધાને જોઈ અમે ઘણાં ખુશી થયા છીએ. તમને જોઈ અમારી આંખો ઠંડી થઈ છે. બાઈ બાઈ નાના મોટાને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

વારસ ઇસા, નુરનો વાવટો હતો; ઇસા વારસના વખતમાં ત્યાં ખાતે મજબૂબનો ફેલાવો ઘણો નહિ હતો. વારસ તથા દાઉદ ખાનમામદ તથા ખીજા ચાર પાંચ જણાઓએ ધર્મનો સારો ફેલાવો કર્યો હતો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૩ મું.

મુંબઇ તા. ૧-૧-૧૯૩૪.

હક મોલ્લાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મોટા જમાતખાનાના સમીસાંજના પંજેમાઇઓને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણી ખિદમત કરી છે. અમે બહુજ રાજી છીએ. જીવાનીયાઓએ સાંજના વખતે જમાતખાનામાં હાજરી આપવી એ બહુજ જરૂરનું છે.”

કન્ડીયર જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારા ફરમાન મુજબ ચાલી હિંમત કરી નામ બદલાવ્યા, બહાર પડ્યા, તે માટે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમને જોઇ અમે ઘણા રાજી થયા છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૪ મું.

મુંબઇ તા. ૩-૧-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુસલમાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખામે સી ધના એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“તમે આપણા લાઈઓને મદદ કરીને ખેતીવાડી કરવા માટે જમીન ભાગમાં આપી છે, તે સારું કામ કર્યું છે; પણ કોઈને નોકરી બતાવવી તે પણ ઘણું સારું અને ફાયદાકારક છે. આસ્તે આસ્તે બધા જમીનદાર થઇ જશે. હાલ વખત બહુ ખરાબ છે. ઉતાવળે ન થાય. આસ્તે આસ્તે પ્રગતિ થશે; થોડા વર્ષ લાગશે.

ઝખાન ફારસી વાપરવાનું ચલણ રાખો; ગુજરાતી કાઢી નાંખો. જ્યારે સિંધ છુટું થશે ત્યારે બહુ પ્રગતિ થશે. સિંધ ઇસલામનો પાયો છે. બધું ત્યાંથી થયું છે. આકા શાહ હસનઅલીશાહ પણ પહેલે સિંધમાં આવ્યા હતા. અમારો જન્મ પણ સિંધમાં થયેલ છે.

તમારે સઘળાએ કેળવણી લેવી જોઈએ. મુસલમાનો કેળવાયલા હશે તો ધર્મ પણ સાચવી શકશે. પાકું શિક્ષણ હશે તો કોઈ ખરાબ કરી શકશે નહિ અને મઝહબમાં પણ તેને કોઈ ગોથું ખવાડી શકશે નહિ.

અમારા સિંધના બચ્ચાંઓને હુમેશાં યાદ કરીએ છીએ. અમારા તરફથી બધાઓને દુઆ આશિષ કહેજો ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૫ મું.

મુબઇ તા. ૪-૧-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે કાન્ડી મહાલ્લા ગુરૂવારના પંજેભાઇઓને ફરમાવ્યું :

“તમે પંજેભાઇઓ જવાન છો. હૈયાતી સુધી અમારા ઘરની સેવા કરજો અને અમારા રૂહાની ફરજદ તરીકે રહેજો. રૂહાની પિતા હાઝર ઇમામને ભુલી નહિ જાવો. તમે તમારા રૂહાની પિતાની યાદમાં હમેશાં રહેજો અને ખિદમત કરજો.

મિજલસમાં હાજરી ૫૦ ટકા હોવી જોઈએ, અમારા બચ્ચાં-ઓને કહો કે ૫૦ ટકા હાજરી હોવીજ જોઈએ. પંજેભાઇઓ હમેશાં હાજરી આપે.”

મરચી મસાલાવાળા પંજેભાઇઓને ફરમાવ્યું :

“તમે પંજેભાઇઓ લગભગ ૫૦ વર્ષ થયા ખિદમત કરો છો. તમે તમારા રૂહાની પિતાને ભુલી નહિ જાવો. હમેશાં યાદ કરતા રહેજો. અમે હમેશાં તમને યાદ કરીએ છીએ. તમે સઘળા ફરમાન બરદાર છો.”

મદ્રાસના એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“આપણા અખબારના ચાને પેપરના અધિપતીઓને મળીને વેપાર સંબંધી પેપરમાં પ્રોપેગેન્ડા કરે અને બહાર કાઢીયાવાડ વિગેરેને વેપારના સમાચાર આપો. દ્રાવનકોર, કોચ્ચીન, ટ્રીવેન્ડ્રમ વિગેરેમાં ધંધાનું ક્ષેત્ર સાફ છે. ત્યાંના સમાચાર બહાર પાડો. અમે તમને આગળ પણ એ વિષે ફરમાન કરેલા હતા. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૬ મું.

મુબઇ તા. ૫-૧-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરલા જાતને ફરમાવ્યું :

[૧૫૩]

“તમે જમાત હિંમતવાળી છો. બહુ જહેમત લ્યો છો. સવાર સાંજ જમાતખાને આવો છો, ખિદમત કરો છો. અમે ખુશી છીએ.

તમે જમાત હુમેશાં સહકાર અને સલાહ સંપત્તી વર્તજે અને સલાહ સંપત્તી સેવા કરતા રહેજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૭ મું.

મુબંક તા. ૯-૧-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે મોટા જમાતખાના સુબુહના પંજેબાઇએને ફરમાવ્યું :

“મિજલસમાં હાજરી ઓછામાં ઓછી ૫૦ ટકા હોવીજ નેઇએ. તમે સવારમાં વહેલા ઉઠીને અમારું નામ લ્યો છો, ઈમાદત કરો છો, તેથી તમારો આખો દિવસ નુરાનીમાં જાય છે.”

શાહતુરેલ જમાતને ફરમાવ્યું :

“હલાલથી કામ કરશો તો ઘણો ફાયદો થશે. હિસાબ સાફ રાખજો. ઝાઝા નફા સામે નહિ જોજો. ગરીબનું લલું થાય અને તેનો હક ખરાબર મળે તેમ કરજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૮ મું.

મુબંક તા. ૧૧-૧-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ખરાડ તરફના એક બાઇને ફરમાવ્યું :

“ઇન્સાનના મરણ પછી રડવાથી શું ફાયદો થશે ? હવે રડવાથી પાછો આવશે નહિ; સખર કરો, દિલગીર નહિ થાઓ.

ઈમામના ચરણે જે સેવા કરે છે, જે અંહીયા સારો છે, તેને ત્યાં પણ સાફ છે. જે અંહીયા ખરાબ છે, તે ત્યાં પણ ખરાબ છે, જે ધર્મ પ્રમાણે ચાલે છે તેને ત્યાં પણ સાફ છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૧૯ મું.

મુંબઈ તા. ૧૫-૧-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મરહુમ વઝીર મુખી મેઘજીના સંબંધમાં ફરમાવ્યું :

“મરહુમ વઝીરે અમારી ધણી ખિદમત કરી છે. દિલોઝાનથી પોતાની જીંદગી અમને અર્પણ કરી હતી. જમાતખાનામાં એમનો ફોટો રાખવામાં આવે કે જેથી મોમન શખસા જુએ અને એમની સેવાનો ધડો લ્યે. કરાચીમાં પણ અમે એ માટે ફરમાન કરેલ છે.”

ફરખાના પંજેલાઈ ટોળાના એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“બુધવાર અને રવીવારનાં પંજેલાઈઓની મિજલસ એક કરી નાખવાની ઇચ્છા છે તે ઘણું સારું છે; અમે તેની બહાલી આપીએ છીએ.

ઝાઝી ટોળીઓ હોય અને મિજલસમાં માણસોની હાજરી ઓછી થાય તેના કરતાં આ પ્રમાણે એક કરવું સારું છે અને તેથી હવે રવીવારના દિવસે મિજલસ કરવી અને બુધવાર અને રવીવારના પંજેલાઈઓએ સાથે મળી જવું અને તેનું નામ “આતબુધ” પંજેલાઈ રાખવું. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૨૦ મું.

મુંબઈ તા. ૧૬-૧-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મોગજી જમાતને ફરમાવ્યું :

“જમાતને અમે હુમેશાં હુઆ કરીએ છીએ, અમારી ધણી ખિદમત કરેલ છે. આફતાબ પણ સારી ખિદમત કરે છે.

અગાખાર છે તે જીલ છે, અખખાર નથી તે જીલ નથી. જ્યાં પર ફરજ છે કે પેપરને મદદ કરવી.

દુનિયાની અને મઝહબની ખબરો પેપરમાં આપવી. વેપારની, ભાવતાલની અને નાણા સંબંધી જાહેરાત પેપરમાં આપવી. પેપરવાળાનું આ કામ છે. એથી મઝહબને ફાયદો થાય છે. પોતાના ધંધા માટે વેપારીઓ જાહેર ખબર આપે એથી ફાયદો પહોંચે છે.

દેશાટનની ઘણી જરૂર છે. કેટલાક ળેમી લોકો ખોળ કામ ઉપર બચ્ચાંઓનું તહોમન ચડાવે છે, એનો જવાબ શું હોય? એ હસવા જેવી-શરમ ભરેલી વાત છે. એના ઉપર ક્રોધ નહિ કરતાં એમને કહો કે એ ખ્યાલ નાદાની ભરેલો છે અને એ સુખાઈ ભરેલી વાત છે.

ખાહેશ દેખાડે તેને આપણે મઝહબ દેખાડવો. મઝહબ અનાદિનો છે, તેમાં સુધારો થઈ શકતો નથી.

મઝહબને સુધી દેવો, યા કબુલ કરવો એ ખુશીની વાત છે. એ એવી ચીજ નથી કે જે દરેક વખતે બદલાય. મઝહબ આસ-માનથી આવ્યો છે. વિશ્વાસ ન હોય તે સુધી દે. તેમાં તુકશાન નથી.”

મિશનનું કામ કરતી એક બાઈને ફરમાવ્યું:

“અમે તમને જોઈએ છીએ ત્યારે બહુ ખુશી થઈએ છીએ તમારા જેવી એક મોમન ઢશ મોમનની ખરાબર છે. શાબાશ.”

સિધ સાકરાવાળી નવી ઇસમાઈલી બાઈને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારા રૂહાની ફરજ દે. અમારા શરણે આવ્યા, અમારા રૂહાની બચ્ચાં થયા. તમે જન્મથી ઇસમાઈલી નથી, પણ તમે ઘણા નસીબવાળા હોવાથી હાલ તમે ઇસમાઈલીમાં દાખલ થયા છો. તમને જોઈ અમે ઘણા ખુશી થઈએ છીએ. તમે હિંમત-વાળા છો અને મર્દથી વધારે છો. તમારી ખિદમત જોઈ ખુશી થયા છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૨૧ મું.

મુંબઈ તા. ૨૯-૧-૧૯૩૪

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે દરખાના ચાંદરાતના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“પંજેભાઈના ઓફિસરો આગળ આવો અને હાજરીનો ખુલાસો કરો. મિજલસમાં હાજરી ઘણી ઓછી છે. ૨૫ ટકા હાજરી નોંધાયે. ઓછી હાજરીનું શું કારણ છે? હાલના સંજોગોમાં પંજેભાઈઓની ઝાઝી ટોળીઓ હોવાથી શું કાયદો? ટોળીનું પ્રમાણ ઓછું કરવું નોંધાયે. તમે એક કરી શકતા નથી? હિંદુસ્તાનમાં પહેલે આતવારના પંજેભાઈઓની સ્થાપના થઈ અને તે બહુજ મજબુત હતી. તમારી ચાંદરાતના પંજેભાઈની ટોળીમાં માત્ર એકસો પંજેભાઈનીજ હાજરી છે અને જે મહિનામાં એક વખતજ મિજલસ થાય છે.

ચાંદરાતના પંજેભાઈઓએ પોતાને મિશનરી સમજવું અને મિજલસમાં હાજરી આપવી. ચાંદરાતના પંજેભાઈઓની મકસદ એ છે કે, જેઓ પંજેભાઈ હોય અને જમાતખાનામાં હાજરી ન આપતા હોય, તેઓને સમજાવી જમાતખાનામાં હાજરી આપે તે માટે કોશિશ કરવી. એ પ્રમાણે સમજાવવાથી હાજરી વધીને ત્રણ ગણી થશે.

દરેક મોમને પોતાને મિશનરી સમજવાની ફરજ છે.

પંજેભાઈઓ હાજરી નથી આપતા તેઓની સાથે દોસ્તી કરીને તેઓને જમાતખાને લાવવા.”

કાન્ડી મહોલ્લા શનીવારના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“તમે જવાન છો, બધા મિજલસમાં બરાબર આવો. દરેક પંજેભાઈની ફરજ છે કે, મિજલસમાં બરાબર હાજરી આપે. હિંમત

રાખો. યોછામાં યોછી પચાસ ટકા જેટલી હાજરી ચોકસ હોવી જોઈએ. તમારી પાસેથી અમારે ઘણી સેવા લેવાની છે.”

આફ્રિકાના વતની મિશનરી તરીકેનું કામ કરતા એક ભાષને ફરમાવ્યું:

“મિશનરીનું કામ અને સ્કુલ માસ્તર તરીકેનું કામ ઘણું સાફ છે. જુવાન માણસોએ મિશનરી તથા સ્કુલ માસ્તરના કામ ઉપર ધ્યાન આપવું જોઈએ.”

એક બાળએ મેટ્રિક પાસ કરેલ હોવાની વિગત રજુ થતાં ફરમાવ્યું:

“અમારી રૂઢાની છોકરીઓ આ પ્રમાણે શિક્ષણ લે એથી અમે ઘણા રાજ થઈએ છીએ. વધુ અભ્યાસ કરી એન્જીયુકેશન ઇન્સપેક્ટર થાઓ તો રૂ. ૨૦૦-૩૦૦-૪૦૦ જેટલો પગાર મળે.”

કાન્ડી મહોલ્લા પાણી કુપનીના પંજેભાઇએને ફરમાવ્યું:

“હુમેશાં અમારા રૂઢાની મોમન ફરજંદ તરીકે રહેજો. તમે નાના બચ્ચાંઓ મહેનત અને તકલીફ લે્યો છો, તે માટે હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમે જમાતને પાણી પાઓ છો અમે તમને રૂઢાની ઘટપાટ આપીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૨૨ મું.

મુબ્બ તા. ૩૦-૧-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે એક બાઇને ફરમાવ્યું:

“તમે બહુ સાફ કામ કરો છો અને તમે ઘણાં હુન્નરમંદ છો. સો મદના બરાબર છો.

અમે ફરમાવીએ છીએ કે જેનો મરદ ગુજરી ગયેલ હોય, વિધવા હોય અને જેને ફરજંદ નહિ હોય અને ખાલી ટાઈમ પસાર કરતા હોય, બિમાર હોય તેઓ આવા કામમાં સદ્દ કરે; બચ્ચાં સંભાળવા, શાદી કરી આપવી, નાવારસ હોય તેની સંભાળ લેવી, એનાથી તંદુરસ્તી રહેશે અને બિમારી નહિ થાય.

મિશનરી લોકોને વાજબ છે કે અમારા આ ફરમાન જમાતમાં બધી જગ્યાએ કહેવા. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૨૩ મું.

મુંબઇ તા. ૩૧-૧-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમમે ધાનધાર અને પાટણવાડા ડીરટ્રીકટની કાઉન્સીલના મેમ્બરો, ડીવીઝનના મુખી કામડીયા તથા જમાતને ફરમાવ્યું:

“કાઉન્સીલના મેમ્બરો, પંજેલાઈઓ તથા જમાતમાં સંપ નથી. કાઉન્સીલ ઇન્સાફ્યો કામ કરતી નથી, એ ઘણું ખોટું છે. તમે એક ખીજામાં કળયા કરો છો, તમે એક ખીજાને નિહો છો, આ કામ ઘણું ખોટું છે. તમારા કળ્યા અને ઝગડાની બાબત સાંભળી અમને ઘણું લાગી આવ્યું અને ઘણા સંતાપ થયો.

અમે તમને ૪૦ વર્ષથી બહાર રીતે બાણીએ છીએ. જેમ તમે મોમનનો ઇલકાબ ધરાવો છો તેવાજ તમારા સારા કામ હોવા જોઈએ. તમે એક ખીજામાં પક્ષપાત કરો છો, એ ઘણું ખરાબ કામ કહેવાય. તમે એક ખીજાની કન્યા ઉપાડી બાળો છો તે ઘણું ખરાબમાં ખરાબ કામ છે.

જો તમે આપસ આપસમાં સંપ સલાહ નહિ કરશો તો તમારી તાંદુરસ્તી, તેમજ માલમાં ખરકત થશે નહિ. જો તમે સંપ સલાહ કરશો તો તમારા બાન અને માલમાં ખરકત થશે.

પંજેલાઈઓને લાજમ છે કે કાઉન્સીલનાં બાબુબંધ થાય. એવું ન થવું જોઈએ કે, કાઉન્સીલ પર તમે હુમલો કરો. જો તમે દોસ્ત થઈને હુમલો કરશો તો દુશ્મન શું નહિ કરે? એટલે દુશ્મનો વધુ હુમલો કરશે. પંજેલાઈઓને લાજમ છે કે કાઉન્સીલને મદદ કરે તમારા બંધારણમાં આજે અમે થોડો સુધારો કરીએ છીએ, તમે તે મુજબ અમલ કરજો અને ઇનજાત કરજો.

અમારા હુકમ અને ફરમાન પ્રમાણે ચાલશે તો તમે આખાદ અને સુખી થશો અને જો નહિ ચાલશે તો દુઃખી થશો અને હવેથી તમે જુની બાબતો ભુત્તી જાઓ.”

જામનગરવાળી એક બાઈને ફરમાવ્યું :

“તમારા ફરજાંદને લાજમ છે કે, પહેલે ધણો કરે, પછી જમાતખાને જાય અને પછી ટાઈમ મળે તો હરવા ફરવા થોડો વખત જાય. ખાલી હરવા ફરવામાં કાંઈ સાર નથી. પારસી, અંગ્રેજોના દાખલો લેશે.

ખીજનેસ પર બરાબર ધ્યાન આપો. કુટુંબમાં મોટો હોય તેણે આખા ઘરનો ખર્ચાત પહેલે રાખવો જોઈએ.”

અધેરી શનીવારના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“તમે સર્વે રૂઢાની બચ્ચાંઓને રૂઢાની પિતા તરીકે દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

અમે તમારા દુનિયાના પિતા નહિ પણ રૂઢાની પિતા છીએ. તમે અમારા રૂઢાની બચ્ચાં છો, તમે જેટલી મહોબત તમારા દુન્યવી માખાપ સાથે રાખો છો, તેથી એક હજાર ગણી મહોબત અમારા તરફ રાખો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૨૪ મું.

મુંબઈ તા. ૨૦-૨-૧૯૩૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખામે મુઅઝની સેન્ટ્રલ પંજેભાઈ કમિટીને ફરમાવ્યું :

“તમે પંજેભાઈ કમિટી હમેશાં સેવા કરતા આવ્યા છો તેજ પ્રમાણે સેવા કરતા રહેજો. જીવાન લોકોને ઉત્તેજન આપજો. દરેક પંજેભાઈએ પોતાને મિશનરી સમજવો. હમેશાં અહીંતહી જવું. મઝહબની સચ્ચાઈ સમજાવવી. રસ્તો બતાવવો. દરેક પંજેભાઈની ફરજ છે કે, પોતાના હોસ્ત બિરાદર જે જમાતખાને ન

આવતા હોય, મિજલસમાં ન આવતા હોય તેઓના ઘેર અથવા હુકાને જઈ સમજાવવા.

તમે એમ નહિ સમજતા કે, એ કામ મિશનરીઓનું છે, પણ દરેક પંજેલાઈ પોતે મિશનરી છે અને આ બાબતમાં મિશનરી જેટલી જ તેની ફરજ અને જવાબદારી છે.

તમે હિંમત કરો. મુંબઈ ટાપુમાં ૮૦૦૦ પંજેલાઈઓ છે. જો તમે સહકાર કરી, ધાર્મિક બાબતમાં પ્રચાર કરશો તો એ આઠ હજાર પંજેલાઈ આઠ લાખથી પણ વધારે છે.

તમે બીજા મુસલમાનો સાથે સહકાર કરો, જરૂર સહકાર કરો. એ લોકો સાથે સહકાર કરવાની જરૂર છે.

પંજેલાઈ કમિટીના બધા મુખી કામડીયા ઉપર ફરજ છે કે, દરેક પંજેલાઈને ઘરે જઈ રૂબરૂ મળી તેઓની ફરજ સમજાવવી, મિજલસમાં લાવવા, પોતાની ટોળીને હાથમાં રાખવી. ટોળીના બધા મુખી કામડીયાની ફરજ છે કે, લફકરને પિછાણ કરાવે; કારણ તમે સરહાર છો; પિછાણ વગર નકામું છે. તમારી એ ખાસ ફરજ છે. એમ નહિ કાંઈ કે મુખી કામડીયા ઘરે બેસી રહે.

અગર મિજલસો વધારે હોય અને હાજરી ઓછી હોય, તકલીફ થતી હોય તો, તેવી મિજલસોને એક બીજા સાથે જોડી આપો જે પ્રમાણે, અંગ્રેજ લોક બે રેજીમેન્ટને એક બનાવે છે, તે પ્રમાણે એક બનાવવી. જ્યાં ઓછી હાજરી હોય તેઓને સાથે જોડી દેવી.

મુખી કામડીયા પર ખાસ ફરજ છે કે, ગેરહાજરી હોય તો પંજેલાઈઓને હાજરી આપવા માટે પુરતી કોશિશ કરી સમજાવવા.

રોમન કેથોલીક માફક, જેઓ અર્થમાં નથી આવતા તો પાદરી લોક ઘરોઘર જાય છે અને પુછે છે, “શું તકલીફ છે ? તે પ્રમાણે તમે ઘરોઘર જાઓ અને સમજાવો. ખાનાવ દાન.”

[૧૬૧]

ફરમાન ૩૨૫ મું.

મુ'બદ તા. ૨૧-૨-૧૯૩૪.

હક મોઝાના ધણી સલામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે
ઝોરમાડાવાળા એક બાધને ફરમાવ્યું :

“ તમે મોમન શખ્સ ખિદમત કરો છો. તમે અમારા ફહાની
ફરજ'દ છો.

કાયદો છે તે પાલો છે. કાનુનમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર હોય
તો અમને કહો.

કિસ્સો છે, તેમા રડવું કુટવું છે. તેમાં કાંઈ કાયદો નથી.
હઝરત ઇમામ હુસેને ઇસ્લામ માટે જાન આપી, બહાદુરી બતાવી.
એવા બહાદુરીના કામ કરો, સારા કામ કરો. બીજા માણસોને
મજહૂબમાં લાવો. હઝરત ઇમામ હુસેને આવા કામ માટે જાન
આપી છે, નહિ કે રોવા પિટવા માટે જાન આપી; કિસ્સાની
બદલીમાં બીજા સારા કામ કરો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૨૬ મું.

મુ'બદ તા. ૨૨-૨-૧૯૩૪.

હક મોઝાના ધણી સલામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે
મોમીન જમાતને ફરમાવ્યું :

“ મોમીન જમાતથી અમે રાજી અને ખુશી છીએ. અમે
વિક્ટોરીયાવાળાને જ્યાં જ્યાં જોઈએ છીએ ત્યાં ઘણા રાજી થઈએ
છીએ.

અમારી વર્ષગાઠને દિવસે તમે ધ ધો બંધ કરો છો તે બરાબર
નથી, પણ વધારે કામ કરો. પહેલાં તો અમને લાગ્યું હતું કે,
સાલગ્રેહને દિવસે તમે મહુજ કાયદો કર્યો હશે, પણ પાછળથી
જાણ્યું કે તમે કામકાજ બંધ રાખ્યું હતું.

ઘોડાગાડીવાળાને સાલગ્રેડને દિવસે ધંધો કરવાની અમે છુટ આપીએ છીએ.”

આગાખાન ક્રિકેટ ક્લબના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમે વર્ષમાં બે થી ત્રણ જાહેર મેળાવડા કરો અને તેમાં સ્કુલના બધા બચ્ચાંઓ, સ્કાઉટો વિગેરેને સામેલ કરો.

તમે બીજી ભાઈબંધ કોમ, ખાસ કરીને બહારા તથા મેમણ કરતાં વધારે એન્જ્યુકેટેડ છો.

અમને તમારામાં ઘણી આશા છે. તમે જીવાન છો અને તમે ધણું કરી શકો તેમ છે. તંદુરસ્ત શરીર અને મનથી ઘણા આગળ વધી શકશો. જુઓ, બીજી કોમોમાં વહોરા મુસ્લિમોમાં આગળ પડતા છે.

તમે ખોળ લોકો પૈસાદાર છો, છતાં ઘણા પાછળ છો. પૈસો જે કરી શકે છે તેના કરતાં મન તથા શરીર ધણું વધારે કરી શકે છે.

અમે મુસ્લીએ છીએ કે, તમે આગળ વધો, જગ્યા મેળવો. તમે સઘળા એકત્ર થઈ કામ કરજો. અમે તમો બન્નેને સહકારથી કામ કરાવવા માંગીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૨૭ મું.

રંજુન તા. ૧૩-૩-૧૯૩૪.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે ચાંદરાતના પન્જેલાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે ઘણાખરા વેપારી છો, અને ભવિષ્યમાં તમારા બચ્ચાં પણ વેપારી બનશે, તે માટે તમારા બચ્ચાંને સારી તાલીમની જરૂર છે.

તમે બરમાના મુલકમાં રહો છો, એટલે તમારે બરમીઝ ભાષા બોલવાની ખાસ જરૂર છે. નાના બચ્ચાંને દીનની તાલીમ દેવાની જેટલી જરૂર છે, તેટલીજ બરમીઝ ભાષા શીખવવાની જરૂર છે. મોટા છોકરાઓ જેઓએ નિશાળ છોડી દીધી છે તેઓને માટે હરકત નહિ, પરંતુ નિશાળમાં જે બચ્ચાં ભણે છે, તેમને તો આ ભાષાનું જ્ઞાન જરૂર આપવું જ જોઈએ, કારણ કે જ્યારે બરમાં છુટું થશે ત્યારે બરમીઝ ભાષા ઘણીજ અગત્યની દેખાશે અને જે તમારા બચ્ચાં બરમીઝ શીખેલા હશે તો તેઓને મુશ્કેલી પડશે નહિ. ગામડાઓમાં રહેતાં બચ્ચાઓને બરમીઝ સ્કુલમાં મોકલો.”

રંજુનથી રવાના થતી વખતે જમાતખાનામાં પધારી ફરમાવ્યું:

“અમારા શરોરના વાળની માફક રંજુન જમાતને હમેશાં અમારી નજીક સમજાવે છીએ. રૂહાની પિતા પોતાના ફરજાંદને ભુલી જતા નથી અને ફરજાંદની ફરજ છે કે, તેઓએ પોતાના રૂહાની પિતાને ભુલી જવું નહિ. તમે અંહીયા જેમ અમારી નજદીક બેઠા છો, તેમ ત્યાં પણ અમારી નજદીક બેઠા હશે.”

બાદ બાઇઓને ફરમાવ્યું:

“તમે ઘરમાં ખર્ચ ઘણો ઓછો રાખજો. મોટરગાડી હોય તો પણ જમાતખાને તો ચાલીનેજ જવું. ઘરમાં પહેરવા માટે સાદા અને સસ્તા કપડા રાખો. મેળાવડા અથવા પાર્ટીમાં જવા માટે એક સાડી રાખવી, તમારા કપડાનો રંગ પણ સાદો હોવો જોઈએ.

સુવાવડ ઘરમાં નહિ કરતાં પબ્લીક હોસ્પિટલમાં જવું; કારણકે ત્યાંની સારવારથી તમારા બાળકો સુખી અને તંદુરસ્ત નિવડશે.

રંજુન જમાતને હરહમેશાં અમારી નજદીક સમજાવે જીએ. તમે બધા અમને ઘણું વહાલા છો. તમને અમે ઘણી ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

રંજુનથી રવાના થતી વખતે સ્ટીમર પર કદમ મુખારક કરીને જમાતને ફરમાવ્યું:

“જુઓ, આ બેગમ સાહેબા છે, એવણુ પાસે શું નથી ? ! તેઓ ખર્ચ કરવા માંગે તો, ખર્ચી શકે તેમ છે, તેમજ બધું પહેરી શકે તેમ છે, પણ જુઓ એવણુનો ફેસ કેટલો સાદો છે ? ! બાઈઓ માટે આ દાખલો લેવા જેવો છે. જેવી રીતે પોતાનો ધણી ખર્ચ કરાવે તેવી રીતે ખર્ચ કરવો.

આજે દુનિયામાં બેકારી ચાલે છે અને તે હજી પાંચ વર્ષ સુધી રહેશે. તે દરમિયાન થોડું ઘણું સારું થશે, બગડ્યું છે તેના કરતાં વધારે નહિ બગડે.

કોઈપણ ઈસમાઈલીએ સદ્ગો કરવો નહિ.

કેટલાક માણસો અમારી પાસે અરજ કરે છે કે, વેપારમાં નુકશાન થયું છે, માટે દુઆ કરો કે અમને ફાયદો થાય. તમે ઘણાખરા કાઠિયાવાડથી આવેલા છો. તમારી પોતાની અસલ રિથિતિનો વિચાર કરો. કેવી હાલતમાં આવ્યા હતા અને હાલમાં તમારી કેટલી સારી હાલત છે ? !

અત્યારે બેકારીના સખબથી આખી દુનિયા દુઃખી છે; માટે કુદરત જે હાલતમાં રાખે તેમાંજ સંતોષ માનવો.

અંગ્રેજો અથવા બીજી શિક્ષણ પામેલી કોમો તરફ નજર કરો. તેઓ પાસે લાખો રૂપિયા છે, છતાં નોકરી કરે છે; માટે તમારી ફરજ છે કે, વેપારનું જોખમ વહોરી લેવા કરતાં, નોકરી કરવી સારી છે, પણ જેઓ વેપાર કરે છે અને પોતાની પાસે જે મુડી હોય તે તમામ વેપારમાં ન રોકતાં, થોડી મુડી અલાહેદી રાખવી અને વેપારમાં રોકેલી રકમમાંથી ફાયદો કરવો.

અલગ મુડી રાખવાથી તમારામાં મજબુતી અને હિંમત રહેશે. કેટલાક શખસો પોતાની બધી મુડી વેપારમાં રોકે છે અને નુકશાન જતાં પાયમાલ થાય છે, તો તેમ થવું જોઈએ નહિ.

કેટલાક માણસો અમારી પાસે આવીને આજીજી કરે છે કે દુઆ કરો; પરંતુ અમે રંશુન જમાતને હમેશાં દુઆ કરીયે છીએ, માટે સંતોષ પકડો. જુઓ કે, બાજ પક્ષી પક્ષીઓનો રાજા કહેવાય છે. તે પક્ષી, પોતાની જરૂરત જેટલુંજ ખાય છે અને વધુ ખાવા જતાં તેને મરણને શરણ થવું પડે છે.

કુદરતે તમારા માટે જેટલું નિર્માણ કર્યું હોય, તેમાંજ સંતોષ માનો; વધુ લેવા જતાં નુકશાનીમાં ઉતરી જશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૨૮ મું.

મુંબઈ તા. ૮-૧-૧૯૩૫.

હક મોઝાના ધણી સત્તામત સરકાર મુસલમાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે મસકત જમાતને ફરમાવ્યું :

“ગયે વર્ષે અમારી ઉપર બહુ અરજીઓ આવી હતી કે, કાઉન્સીલ બરાબર કામ કરતી નથી.

મેટું ગામ હોય, પાંચેક હજારની વસ્તી હોય તો જુદી વાત છે, પણ નાની જમાતમાં સંપ સલાહ ન હોય તે ઠીક ન કહેવાય. તમારે હિંદુ મુસલમાન સાથે સંપ સલાહથી રહેવું જોઈએ આટલી નાની જમાતમાં ૫-૧૦ પાટીઓ હોય તે ઠીક નથી. હિંદુ મુસલમાનને શા માટે દુશ્મની હોવી જોઈએ? બધા સાથે સંપ સલાહથી ચાલો. તમારાથી યુરોપિયનો પણ નારાજ છે.”

બરાડ સતસંગીયા પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“અમારી હમેશાં દુઆ છે. તમે પણ હિંમત કરો. નિઝામના મુલ્કમાં ઘણી જમીન વધારે છે. આગળ વધો. નિઝામ તરફ આગળ વધો, ચાન્સ મળશે. ત્રીસ વર્ષ અગાઉ ત્યાં કોઈ નહતું.

વેપારમાં મંદી બધે ઠેકાણે છે. પાછળથી સારો વખત આવશે. વેપાર ધંધા પર બરાબર ધ્યાન આપો. વેપારી વેપાર પર બરાબર ધ્યાન આપે. નોકર પોતાના શેઠની બરાબર સેવા બજાવે.

[૧૬૬]

બચ્ચાંઓને સ્કુલમાં બરાબર મોકલજો. શીખવવા પર બરાબર ધ્યાન આપજો અને દરેક માણસ પોતાના ધંધામાં હોશિયાર રહે.

તમે અમારા રૂઢાળી ફરજદ છો. હમેશાં ઇમાદત કરો. ધર્મ ઉપર મજબુત રહો. ખાનાવાદાન”

ફરમાન ૩૨૯ મું.

મુ'બત્તા તા. ૯-૧-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે પંજાબ કાઉન્સીલના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“અમે દુઆ કરીએ છીએ. બધા એકજ ગામમાં રહો તેના કરતાં જ્યાં નવા ગામ હોય, ત્યાં વેપાર ધંધા માટે જાઓ. જ્યાં નહેર થએલ છે, ત્યાં જાઓ. આખા હિંદુસ્તાનમાં પંજાબમાં પાણી વધારે મળે છે.

દરજીતું કામ કરો. ખોળ લોકો મરચી મસાલાનું કામ કરે છે. હોટલ છે એવું કામ કરો. નવા ગામોમાં જાઓ, હોટલ કરો. હમેશાં એક કામ કરવાથી ફાયદો નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૩૦ મું.

મુ'બત્તા તા. ૧૦-૧-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે અરાર, સી. પી. કાઉન્સીલ તથા જમાતને ફરમાવ્યું :

“અમે તમને ડબલ રીતે યાદ કરીએ છીએ; એક તો મોમન તરીકે અને બીજી તમે અમારા ફરમાનને આધીન થઈ, બરાડ તરફ આવ્યા અને ધંધો રોજગાર શરૂ કર્યો તે માટે અમે ડબલ રીતે યાદ કરીએ છીએ.”

ફરમાન ૩૩૧ મું.

મુંબઇ તા. ૧૨-૧-૧૯૩૫.

હક મોદાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ઇસમાઇલીઆ કોઓપરેટીવ બેન્કના અમલદારોને ફરમાવ્યું:

“અમે ગઇ કાલે બેન્કની મુલાકાત લીધી હતી. કોઓપરેટીવનું કામ ઘણું સારું છે. ઘણા ખુશી થયા છીએ. મુડીનો વધારે થયો છે એ સંતોષકારક છે અને ઉમેદ છે કે આસ્તે આસ્તે મેમ્બરો વધશે. ખાનુ મેમ્બરોને સરખા હુકો બેન્કમાં મળે છે તે બાજી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ.

બહારગામના મેમ્બરોને તમે ધીરધાર નથી કરતાં, એ વાજબી છે. દરેક મેમ્બરોની પોઝીશનથી બોર્ડ વાકેફ રહેવું એ જરૂરનું છે.

શા માટે તમે મુસ્લિમ બેન્ક બનાવવા માટે કોશિશ ન કરી શકો ?

ધીમે કદમે આગળ વધવાના તમારા વિચારો અમે પસંદ કરીએ છીએ. મુમનાઓ અને બાઇઓ પણ મેમ્બર છે, એ ઘણું સારું છે. ખાનાવાદાન.”

અમદાવાદ મોમીન જમાતની મુખીયાણીને ફરમાવ્યું:

“તમે બેબી વીક એકઝીબીશન બુઓ અને તમારે ગામ બાઇઓમાં તે વિષયનો પ્રચાર કરો. બચ્ચાંઓને બરાબર સંભાળો તથા તેઓને કેમ પાળવા પોષવા, તે બાઇઓને સમજાવો. રૂપ ટકા બચ્ચાંઓ બેદરકારીથી ગુજરી જાય છે. જો સંભાળ રાખવામાં આવે તો ઘણાં બાળમરણ થતાં અટકે. આમાં એક તો દુન્યવી તથા બીજો મઝહુબી, એમ બંને લાલ સમાયેલા છે. આ બાબત બહુ જરૂરી છે.

વાએજ કરી આ સંબંધી જમાતને સમજાવો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૩૨ મું.

મુબંઈ તા. ૧૩-૧-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે રિકીએશન મીશન ખાતામાં અભ્યાસ કરતા આફ્રિકાના વતની એક ભાઇને ફરમાવ્યું :

“સર્વે પોતાના ખ્યાલથી ફરમાનની માયના કરે છે; તમે હકીકી માયના કાઢો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૩૩ મું.

મુબંઈ તા. ૧૫-૧-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે કેરમાડવાળા એક ભાઇને ફરમાવ્યું :

“કાયદાને બરાબર અમલમા મુકો અને ખિદમત કરો. નવા કાયદા પ્રમાણે બરાબર ચાલો. કાયદા કાનુન તમારા પોતાના કાયદા માટેજ છે, કાયદા નહિ હોય તો માંસ અને હાડની માફક જુદા થઈ જશે.

તમે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓ છો, અઝીઝ છો. કામ એવા કરો કે મિસાલ જેમ એક બીજામાંથી વૃક્ષ ઉત્પન્ન થાય. તમે એવા કામ કરો.

કાયદા લખેલા નહિ હોય તો ૧-૨-૪ દિવસ ચાલશે, પછી નાબુદ થઈ જશે. લખેલી ચીજ હુમેશાં કાયમ રહે છે. ખાનાવાદાન.”

કચ્છ જમાતને ફરમાવ્યું :

“અમે હુમેશાં કચ્છ જમાતની યાદમાં છીએ. કચ્છમાંથી એક હકીકી સાચો મોમન નીકળે તો દુનિયામાં તેના જેવો બીજો કોઈ મોમન નીકળી શકતો નથી.

અમે ઘણા રાજ થયા છીએ કે, તમારા માટે કચ્છ કમિટી છે, કાનુન બનાવ્યા છે.

જ્યારે કચ્છની મિજલસ થાય, ત્યારે જુવાનોની ઘણી જરૂર છે. તમે બધા મિજલસ પર જાઓ.

કાયદા બનાવ્યા એ ઘણી સારી ચીજ છે, કાયદા માફક કામ કરજો. જીસમમાં હાડકા અને ગોસ છે, તે કાયદાથી ભેળા છે, નહિ તો ટુકડા થઈ જાય.

જ્યારે કોઈ ચીજ લખેલ નથી, કાનુન નથી, ત્યારે બધા મરજી માફક વર્તે છે; જો કાનુન ન હોય અને કાનુન પર ન ચાલે તો, જમાત આખી ટળી જાય છે, ઇમાન ખરાબ થઈ જાય છે; તેની દુનિયા પણ ખરાબ થઈ જાય છે.

કચ્છમાં જ્યાં જ્યાં સ્ટેટની સ્કુલો હોય, તેમાં છોકરાઓને મોકલો. છોકરીઓને પણ મોકલો અને શીખવો.

તમે કાનુન માફક કામ કરજો. કાનુનથી બધી ચીજ આગળ જાય છે. જ્યારે તમે તેમાં સામિલ છો, મહેનત દેશો છો, તો કાયદા માફક કામ કરજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૩૪ મું.

મુંબઈ તા. ૨૧-૧-૧૯૩૫

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે જુનાગઢના એક ભાઈને ફરમાવ્યું:

“ધંધો પરખારો કરવાથી નુકસાન જવાનો સંભવ છે, માટે પહેલે નોકરી કરો, અનુભવ મેળવો અને પછી ધંધો કરો, એ અમારું ફરમાન છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૩૫ મું.

મુંબઈ તા. ૨૬-૧-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે વેસાવાવાળા એક ભાઈને ફરમાવ્યું:

“તમારું શરીર ખણું વધી ગયું છે, માટે સાત દિવસમાં એક દિવસ જમો નહિ. રાતના વખતે ચા પીવી નહિ. કુટ તથા ટમેટાં ખાઓ. ખાસ કરીને ચા નહિ પીઓ. તેને બદલે કાફી પીઓ. થોડી ચાલવાની કસરત કરો. પહેલાં એકસો વાર, પછી બસો વાર, પછી ત્રણસો એમ ચાલવાની આદત પાડો. શરીરને બહુજ સંભાળવાની જરૂર છે. શરીર એવી વસ્તુ છે કે તેને સંભાળવી જોઈએ.”

એક બાધને ફરમાવ્યું:

“તમે જે માનતાઓ બક્ષાવવાની અરજ કરો છો, તે ઘણીજ સખત માનતાઓ છે. એ પ્રમાણે ત્રણ ચાર જાતની માનતાઓ નહિ કરવી જોઈએ. આસાનીવાળી માનતા હોય અને કરો, કે જે બજાવી શકાય. ખાતાવાદાન.”

ફરમાન ૩૩૬ મું.

મુબંબ તા. ૨૭-૧-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે મિશન ખાતામાં શિક્ષણ લેતા એક લાધને ફરમાવ્યું :

“તમે ઓનરરી મિશનરી છો, તમે તમારી ઉમર અમને આપી છે. આવા મિશનરીઓની ઘણી જરૂર છે. ક્રિશ્ચીયન લોકોનો પાયો આ છે. એ પ્રમાણે હજરત મૈલા મુર્તાઝાઅલી વાસ્તે કરવું ઘણું જરૂરનું છે. બધા બચ્ચાંઓને કહો. તમે જીવાન છો, હિંમત કરો.

જ્યાં સુધી આપણે ક્રિશ્ચીયન લોકોની માફક જીંદગી અર્પણ કરી નથી, ત્યાંસુધી આપણે આગળ વધી શકશું નહિ. તેઓ હં ઇસા માટે તારીફ કરે છે, તેવી રીતે તમે મૈલા મુર્તાઝાઅલીની તારીફ કરો. તેઓએ બાર માણસથી કામની શરૂઆત કરી છે; હવારીયુન જો પોતાની હૈયાતીનો ખ્યાલ કરતે, તો કામ નહિ કરી શકતે.

તમે પણ હિંમત રાખો. એવો ખ્યાલ નહિ કરવો કે તેનું ક્ષણ તમે તમારી હૈયાતીમાં મેળવી શકો. આગળનો ખ્યાલ કરવો. જો તમે તમારી હૈયાતીમાં તેનું ક્ષણ જોવાની ઇચ્છા રાખશો તો કામ નહિ થઈ શકશે. તમારે હજાર વર્ષ આગળનો ખ્યાલ કરવો જોઈએ.

પીર સદરદીન પોતાના વખતના ઇમામનો ખ્યાલ કરતે, તો ઇમામ ઇરાનથી હિંદુસ્તાન નહિ આવી શકતે. પોતાની હૈયાતીમાં ક્ષણ મેળવવાની ઇચ્છા રાખતા હો, તો તે નહિ મળી શકે. પોતાના છોકરાની હૈયાતીમાં ક્ષણ મેળવવા ઇચ્છા રાખતા હો, તો તે નહિ મળી શકે; આગળનો ખ્યાલ કરવો જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

કાઠીયાવાડ મોમીન મેવાવાળા પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારા ઘરની ઘણી ખિદમત કરો છો. હુમેશાં આબાદ હશે. જેવી રીતે સુદામાના કોદરા કબુલ કર્યા તેવી રીતે તમારા અને તમારા ગામના કોદરા કબુલ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

પંજાબી જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે મસજીદમાં જાઓ છો તે સાફ છે. દર જુમાના દિવસે જતા રહો અને મુસલમાનોથી મળતા રહો. સિયાલકોટ જમાત અને પેશાવરની જમાતને અમારા દુઆ આશિષ લખજો.

જોનાઓ પીર સદરદીનના બોધથી ઇસમાઈલી તરીકે જાહેર થયા છે. જ્યારે તમે અમારા ફરમાનથી ઇસમાઈલી તરીકે જાહેર થયા છો. તેવી રીતે સુરતી જમાત પણ અમારા ફરમાનથી જાહેર થયેલ છે.

અમે પંજાબની અને સુરતની જમાત ઉપર બહુ રાજ છીએ. ઘણી ઘણી મુબારકી આપીએ છીએ. શાબાશ. ખાનાવાદાન.”

[૧૭૨]

ફરમાન ૩૩૭ મું.

મુંબઈ તા. ૨૮-૧-૧૯૩૫.

હક મોલાના ઘણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે સ્કાઉટોને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણા હિંમતવાળા છો. અમારી ઘણીજ ખિદમત કરો છો. અમારું નાનું લશ્કર છે. તમે મોટા થાઓ ત્યારે વોલન્ટીયરમાં દાખલ થાઓ. એક વર્ષ પછી વોલન્ટીયર તરીકે દાખલ થજો. તે વખતે નાના સ્કાઉટો મોટા થશે અને બધું સંભાળી લેશે.

તમારી કવાયત તેમજ બેન્ડ એ બહુજ સરસ છે. ઉપરાંત તમે તંદુરસ્ત છો, તે જોઈ અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. ખાનાવાદાન.”

સુરત જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે જાણો છો કે, અમે તમારા ઉપર કેટલો પ્યાર ધરાવીએ છીએ? ગઈ કાલે પંજાબી જમાતને ફરમાવ્યું હતું અને આજે પણ ફરમાવીએ છીએ કે, જુના મુરીદો પીર સદરહીનના વખતના છે, તમે નવા હાજર ઇમામના છે.

સુરતનો તો ખરેખર મોજાજો થયો છે. હિંદુસ્તાનમાં એવું કામ ક્યાંય થતું નથી. સુરતનું બીજાઓ અનુકરણ કરે, તો કામનું પ્રમાણ મોટું થઈ જાય. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૩૮ મું.

મુંબઈ તા. ૨૮-૧-૧૯૩૫.

હક મોલાના ઘણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે હસનાબાદ ચાંદરાતની પંજેબેજીને ફરમાવ્યું :

“તમને ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. માશાઅલ્લાહ તમને જોઈ અમે ઘણાજ રાજી થયા છીએ.

ઈસમાઈલીઓને અમારા બાપદાદાઓએ દાખલ કર્યા છે, પણ તમને અમે દાખલ કર્યા છે. શાબાશ બાનાવાદાન.”

સેન્ટ્રલ પંજેલાઈ કમિટી ઓફ બોમ્બેના ઓફિસરોને ફરમાવ્યું :

“પંજેલાઈઓ અમારું લશ્કર છે. તમે અમારા લશ્કરના ઓફિસરો છો, સરદાર છો. સરદારોએ તકત્તીફ અને જહેમત ઉઠાવી બીજાઓને રસ્તો બતાવવો; તે તમારી ફરજ છે.

ઓફિસરોએ ડીસિપ્લીન બળવની જોઈએ. ઓફિસરો ડીસિપ્લીન નહિ જાણે તો બીજાઓને શું શીખાડશે? ઓફિસરો હુરચેક નાના મોટા, ડીસિપ્લીન બળવે અને જનરલની માફક કાયદેસર ચલાવે. પહેલાં ડીસિપ્લીનની આદત પાડવી જોઈએ, તેમાં ખુદનો યાને પોતાનો ખ્યાલ ન કરવો જોઈએ. લશ્કર પોતાની ખુશી મુજબ કામ કરે તે લશ્કર નહિ કહેવાય.

અંગ્રેજના દશ માણસોએ નવાબના હજાર માણસોને તોડી પાડ્યા, એ ડીસિપ્લીન હતી. ડીસિપ્લીનનો મતલબ એ છે જે, ખુદ પોતાની અકકલ હોશિયારીથી નહિ પણ પોતાના ઓફિસરના હુકમ પ્રમાણે ચાલે. જનરલ પબ્લીકે તેઓને મદદ કરવી તથા ઓફિસરોના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું. પોતાપોતાની અકકલ પ્રમાણે નહિ ચાલવું. ઈમાનદાર વધારે હોય, પણ ડીસિપ્લીન છોડી આપે તો શું કામનું? તેવા પંજેલાઈ તરીકે નહિ રહે; તેઓ લલે જમાતમાં રહે.

પંજેલાઈ મૌલાનું લશ્કર છે. પોતાના જનરલને તાબે રહે. તમે બધા મિલીટરી જેવો બંદોબસ્ત રાખો. પહેલું એ કે, તમે ઘરેઘર જાઓ.

નાની ટોળીના મુખી કામડીયા, પંજેલાઈઓને ઘરે જાય અને સત્સંગ તરફ પંજેલાઈઓનું વલણ ખેંચે. મહિનામાં ચાર પાંચ કલાક આવા કામ પાછળ ખર્ચો. તમે તેઓની દુકાન પર જાઓ. દરેક પંજેલાઈઓને ઓળખવાની રસમ રાખવી જોઈએ.

ઇસમાઇલીઓ હમણા થોડા છે, પણ ડીસિપ્લીન હશે તો ઘણા થઈ પડશે. ડીસિપ્લીનની આદત હોવી જોઈએ. અગ્રેસરોને જરૂર છે કે દરેકે દરેક પંજેલાઈને ઓળખે.

સુસ્તીની આદત પડી ગયેલાની સાથે વાતચીત કરો. તેને ખબર અંતર પુછો. ઇમાનમાં ફરક હોય તો, તેઓના દિલ જીતી દ્યો, એ તમારી ફરજ છે.

મિશનરીઓ તથા રીફ્રીએશન કલબ સાથે હમેશાં આવજવ કરવી જોઈએ. લશ્કરની માફક તેઓ સાથે મજબૂબની વાત કરો. એક બીજા સાથે નજીક રહો. લશ્કર એક હારમાં ચાલે તેમ ચાલો. એક અહીંયા તથા બીજે ત્યાં, તેમ ન થવું જોઈએ.

કાયદાની માફક કામ કરવું જોઈએ. લશ્કર કાયદા પ્રમાણે ચાલે. તમારી લડાઈ મદનની નહિ પણ રૂહની છે. ખાનાવાદાન."

ફરમાન ૩૩૯ મું.

નડીઆદતા. ૩-૨-૧૯૩૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ગુજરાતના મોમીન ઇસમાઇલી જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે નકલીફ લઈ અત્રે આવ્યા છો; બહુજ મહેનત લીધી છે; ખર્ચ કરેલ છે; અમારા દીદાર માટે આવો મંડપ બનાવ્યો છે, તે માટે અમે તમારાથી બમણા ખુશી થયા છીએ. અમને જોઈને તમે ખુશી થયા છો, તેનાથી બમણા અમે તમને જોઈને ખુશી થયા છીએ.

તમને અમે અમારા મુરીદ નહિ પણ અમારા રૂહાની ફરજદ ગણીએ છીએ. અમારા ઉપર ફરજ છે કે તમને કહેવું.

તમે અમારા મજબૂબમાં આવ્યા તો આ મજબૂબમાં દુનિયાનું ફળ દ્યો. આખરતનું ફળ જરૂર મળશે.

[૧૭૫]

દુનિયાનું કુળ એ છે કે, ગુજરાત ખાતે જે સ્કુલો ચાલે છે, તેમાં બચ્ચાંઓને જરૂર મોકલો. છોકરીઓ બ્યારે મોટી થાય ત્યારે તેઓએ લખતાં વાંચતાં બધું શીખવું જોઈએ. તેઓના માબાપની માફક અભણ નહિ રહેવું. બધા બચ્ચાંઓને સ્કુલમાં મોકલાવો. ખાનાવાદાન.

ફરમાન ૩૪૦ મું.

મુંબઈ તા. ૧૨-૨-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમાને આંદરાતના પંજેલાઈઓને ફરમાવ્યું:

“એક હજાર પંજેલાઈઓમાં સવાસોની હાજરી બહુજ કમતી છે. મહિનામાં એક મિજલસ થાય છે, તે હિસાબે હાજરી બહુજ ઓછી છે; અગર અઠવાડીએ મિજલસ થતી હોય તો અમે નહિ કહેતો, પણ મહિનામાં એક વખત મિજલસ થાય તો પંજેલાઈઓએ હાજરી આપવી જોઈએ. ૫૦૦ પંજેલાઈઓએ તો હાજરી આપવી જોઈએ. એક મહિને એક મિજલસ છે, તો હાજરી આપવી એમાં શું તકલીફ છે?”

આ સાલમાં જે ૨૫ જણાઓ ગુજરી ગયા છે, તેઓને અમે દુઆ કરીએ છીએ. તેઓ અમારી હજુરમાં છે.”

કમિટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમે એક બીજા પંજેલાઈની વીઝીટ લ્યો; નહિ આવતા હોય તેઓને સમજાવો. આ કમિટીની ફરજ છે.”

સુબુહના પંજેલાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે સવારના અમને યાદ કરો છો, અમારા દીદાર કરો છો, તે માટે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૪૧મું.

મુ'અમ તા. ૧૫-૨-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે રગુન વોલન્ટીયર કારને ફરમાવ્યું :

“તમે ભેગા થઈ રમત ગમત કસરત કરો, જેથી તંદુરસ્તી મેળવાય. જો તંદુરસ્તી હશે તો વધારે સારી રીતે ખિદમત કરી શકસો. ક્રિકેટ, હોકી, ફુટબોલ વિગેરે બધી રમતગમતોના સાધન છે ? જો તમે એ પ્રમાણે ખેલશો તો તમારામાં ઝાઝી કુવ્વત થશે, જેથી તમે સારી ખિદમત કરી શકશો.”

આદ વિક્ટોરીઆ ગાડી હાંકનાર મોમીન ભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“હાલ મુ'અમમાં મોટરો વધારે ચાલે છે, માટે તમે પણ મોટર લ્યો. બે ત્રણ જણા સાથે મળી મોટર ખરીદો.

વખત બદલાય છે તેમ તમે પણ બદલો. આગળ માણસો બેરિસ્ટર થતા નહિ હતા, હવે થાય છે. તેમ તમે પણ વખત પ્રમાણે ચાલો; વખતને જુઓ.

મોમીન ભાઈઓ એક બીજા સાથે હળીમળીને ચાલો. મોટર એક જણ નહિ રાખી શકે તો બે ત્રણ જણ ભાગમાં મોટર રાખો. બરાબર દિલ રાખી કામ કરો.

દર વર્ષે ઘોડાગાડી કમી થતી જાય છે, તમે મોટર ડાઈવીંગ શીખો તો સાફ છે. જુવાન લોકો! શીખો, ખુદાઓ નહિ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૪૨ મું.

મુ'અમ તા ૧૬-૨-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ગુઆદરના એક ભાઈને ફરમાવ્યું :

“ખુદાતઆલા બધી ભાષા જાણે છે, પણ જે દેશમાં રહેલું, તે દેશની ભાષા શીખવી જોઈએ. માણસોને માટે તો જે માણસના

સહવાસમાં રહેતા હોઈએ તેની ભાષા શીખવીજ નેઈએ. ઇંગ્લિશ પણ શીખવું અને ઉર્દુ પણ જરૂરનું છે. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૩૪૩ મુ.

મુબ્બ તા. ૧૮-૨-૧૯૩૫.

હક મોલ્લાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હમામે ગુઆદરના એક બાઇને ફરમાવ્યું:

“બરમા મોટું ક્ષેત્ર ધરાવે છે; ત્યાં ઇસમાઈલીઓનો વસવાટ કરો અગર એક ઘર હોય તો પણ વાંધા જેવું નથી. આપણા લોકો માટે ચાન્સ છે. આફ્રિકામાં જુના માણસો હળીમળીને આસાનીથી રહે. બાકી ત્યાં ખાતે નવા માટે ચાન્સ નથી.

માણસો માડાગાસ્કર જાય છે, પરંતુ ચીનની આ બાજુ મલાયા, સિંગાપોર, ફ્રેન્ચ ઇંડોચાયના વિગેરે મુલક માડાગાસ્કર કરતાં વધારે સારા છે. બરમામાં દરિયા કાંઠાના મુલક તરફ વસવાટ કરો. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૩૪૪ મુ.

કુરલા તા. ૧૮-૨-૧૯૩૫

હક મોલ્લાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હમામે કુરલા જમાનને ફરમાવ્યું:

“કુરલા નાનું ગામ છે, તેમાં તમારે સંપીને ચાલવું નેઈએ. આપણા મઝહબમાં એવું છે કે આગલી વાત હોય, તેને બુલી જવી નેઈએ તે આપણો મઝહબ છે:

કોઈ તમને નુકશાન કરે તો પણ માફ કરો, અગર તમને કોઈએ માર્યો હોય, તોપણ એક બીજાને માફ કરવું નેઈએ. આમ નહિ કરશો તો આપણા મઝહબનો ફાયદો શું?

એક બીજાએ દિલમાંથી દુશ્મની કાઢી નાખવી જોઈએ, તોજ મઝહબનો ફાયદો થાય. કોઈ દુઃખ આપે તો પણ તેને મીઠી જબાનથી સમજાવવું જોઈએ કે, આ ઠીક નથી થતું. જુની વાતો મુકી આપો.

દુનિયાની બાબતો ધર્મમાં લાવો છો, તે ઠીક નથી. જમાત-ખાનામાં તો બંદગી, ઝીકર, ઇઝાહત વિગેરે કરવું જોઈએ. અંહી દુનિયાની બાબતો લાવો તે કેમ કામ આવે?!

મુખી કામડીઆ ઇન્સાફના કામમાં હાથ ન નાખે. એ કામ કાઉન્સીલનું છે.

તમે અમારા રૂહાની ફરજદ છો. અમે તમારા પિતા છીએ. અમે તમારા ઉપર ગુસ્સે થયા નથી, તમે પણ તેવીજ રીતે ચાલો. ખાનાવાદાન.”

ચાણા જમાતને ફરમાવ્યું:

“અમે ચાણાની જમાતને જોઈ ઘણા ખુશી થયા છીએ. જમાત ઘણી જુની છે અને બધા મોમન શખ્સ છે. જમાતને અમે રાત દિવસ યાદ કરીએ છીએ.

કાઉન્સીલની મીટીંગ જમાતખાનામાં ભરવી. ઘરમાં મીટીંગ નહિં ભરો; અગર જો પ્રેસિડેન્ટ હાજર નહિ હોય, તો મેમ્બરોનું કોરમ બનાવી તેમાં કોઈ એકને પ્રેસિડેન્ટ મુકકર કરો.

તમારી જમાત બહુ નાની છે; ઇન્શાઅલ્લાહ કોઇ કેસ નહિ હશે. નાની જમાતમાં કોઇ કેસ નહિ હોવો જોઈએ.

અગર જો કોઈ બિમાર હોય અને નહિ આવે, તો પણ કાઉન્સીલની જગ્યા નહિ બદલાવવી.

તમે બધા પ્રેસિડેન્ટ સાથે સંપ સલાહથી ચાલો અને પ્રેસિડેન્ટ પણ બધા સાથે મીઠાશ મહોબતથી વર્તો.

જેવી રીતે મોટર છે, તેમાં ડ્રાઇવર છે અને તે મોટરને સંભાળથી ચલાવે છે, તેવી રીતે જમાત મોટર છે અને પ્રેસિડેન્ટ ડ્રાઇવર છે. તેને સંભાળથી ચલાવવી એ કામ પ્રેસિડેન્ટનું છે.

કોઇપણ ધાર્મિક બાબત હોય અથવા મિજલસ વિગેરેની બાબત હોય તો તે કામ જમાતના મુખી અને કામડીઆનું છે અને કોઈ પબ્લીક બાબત જેવી કે, મેળાવડા, જમાતને જમણુ, ફાળો કરવો વિગેરે છે તે કાઉન્સીલના હદની વાત છે, તે માટે કાઉન્સીલની પરવાનગી લેવી જોઈએ.

તમને હજી કંઈ ખુલાસો કરવો હોય તો કરો, અગર જો સમજવામાં નહિ આવ્યું હોય તો, અમે સમજાવવાને તૈયાર છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૪૫ મુ.

મુંબઈ તા ૨૬-૨-૧૯૩૫.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમાને ગુઆદર જમાતને ફરમાન્યું :

“બલુચિસ્તાનમાં હિંમત કરી જાઓ અને ત્યાં વેપાર કરો. બલુચી લોકો વેપારી નથી.

એકજ ગામમાં બધા ભેગા નહિ જાઓ, પણ જુદા જુદા ગામમાં થોડા થોડા જાઓ. જો એકજ ગામમાં જશે તો હરીફાઈ કરી, એક બીજાના ગળા દાબશે; જેમ આફ્રિકામાં જુદા જુદા ગામમાં, એક ગામમાં એક જ જણ જાય છે, એવી રીતે કરો.

એજ ફરમાન અમે કેટલાક વર્ષો થયા કરીએ છીએ, તે વખતે માન્યું હોત, તો તમે આખાદ થઇ જાત, પણ હજી સુધી વખત નીકળી ગયો નથી. ખાનાવાદાન.”

[૧૮૦]

ફરમાન ૩૪૬ મું.

મુબઇ તા ૧૯-૧-૧૯૩૬,

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર મમામે ગોલ્ડન જ્યુબીલીના હસનાખાદ ખાતે ભરવામાં આવેલા ખાસ દરબારમાં પધારી, એવણુ નામદારને ભારોભાર સોનામાં જોખવામાં આવ્યા બદ ફરમાવ્યું :

“હિંદુસ્તાનના અમારા વહાલા બાળકોએ અમને ભેટ કરેલું સોનું અમે ઘણી ખુશીથી સ્વિકારીએ છીએ અને માતાપિતા તરીકેના મહોબનભર્યા રૂહાની દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

અમારા રૂહાની બાળકોની ઉન્નતિ થાય, એ માટે આ સોનાની વપરાશ કરવાનો અમે નિર્ણય કર્યો છે. અમારા રૂહાની બાળકોની જોશભેરની ઉન્નતિના કાર્ય માટે, ખાસ કરીને બધી જાતની સ્કોલરશીપો તેમજ ગીચ વસવાટવાળા ઇલાકાઓમાંથી દેશાટન કરાવી રાહત આપવા માટે અને બાળહિત જેવા અન્ય જનહિતકારી કાર્ય માટે, આ સોનાનો સારો ઉપયોગ થાય તે માટે અમે એક કમિટી મુકરર કરીએ છીએ.

તમો જમાતને જણાવવાનું કે, નામદાર શહેનશાહની ગાંભિર માંદગીના સમયે અમારી ગોલ્ડન જ્યુબીલીની ઉજવણીની કેટલીક યોજનાઓ ફક્ત ધાર્મિક ક્રિયાઓમાં મર્યાદિત કરવામાં આવી છે અને બીજા કાર્યક્રમો મુગતવી રાખવામાં આવ્યા છે. અમારા રૂહાની ખચ્ચાંઓને અમે આ શુભ મોકે જે મેડબો ઇનાયત કરવાના હતા, તે હવે ખાનગી રીતે વહેંચી આપવામાં આવશે, કારણ કે એ કાય ધાર્મિક નથી.

હિંદુસ્તાનના બધા રૂહાની ખચ્ચાંઓ, નાનાં મોટાં સર્વેને ઘણી ઘણી દુઆ આશિષો તેમજ મુબારકીઓ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન, ખાનાવાદાન, ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૪૭ મું.

મુંબઇ તા. ૨૨-૧-૧૯૩૬.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખામે
ઓલ ઇન્ડીયા ગોલ્ડન જ્યુબીલી કમિટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“પચાસ વર્ષ થયા, તમે અમને મહોબતથી, કોઇ જાનના
દયાણુ વગર ચાહતા આવ્યા છો, તેમ રૂહાની પિતા તરીકે અમારી
પણ તમારા ઉપર ઘણી મહોબત છે.

જેમ તમે દુનિયાના માબાપોને ચાહો છો, તે કરતાં તમારા
રૂહાની પિતાને વધારે ચાહો.

આજે તમારી ખુશહાલીમાં નામદાર શહેનશાહની વફાતથી
ખલ્લ પહોંચી છે, એ કારણે શોક પ્રદર્શિત કરવો એ ફરજ છે.

એવણુ નામદાર અમારા ગાઢ મિત્ર હતા અને અમારા ઉપર
બહુજ મહોબત રાખતા હતા. અમે તેમના માટે દુઆ કરીએ
છીએ. તમે પણ તેમના હકમાં બંદગી ગુજરજો.

દુનિયામાં દિલગીરીના બનાવો બને છે, તેવી રીતે આ બનાવ
પણ જે બન્યો, તેથી અમે પણ દિલગીર છીએ તેવીજ રીતે
આપણી બધી જમાત દિલગીર છે.

તમે અમારી સાથે પચાસ વર્ષ સુધી અમારા રૂહાની ફરજંદો
તરીકે રહ્યા છો અને અમે તમારા રૂહાની બાપ તરીકે રહ્યા છીએ.

ઇન્શાઅલ્લાહ ! બીજા પચાસ વર્ષ તમે એમજ રહેશો એવી
અમે દુઆ કરીએ છીએ.

જ્યુબીલી મેડેલો, જે તમને બક્ષીસ કરવામાં આવ્યા છે, તે
ચાદગીરી હમેશ માટે બાળવી રાખજો.

આબા હિંદુસ્તાનની બધી જમાતોની વતી તમોએ જેટલા ઇશકથી
મહેમાની પેશ કરેલ છે, તેટલાજ ઇશકથી અમે મહેમાની કબુલ

[૧૮૨]

કરીએ છીએ અને રાજ થયા છીએ. અમે દુઆ કરીએ છીએ કે, તમારી દુનિયા અને આખરતની આખાદી થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૪૮ મું.

મુ'બદ તા. ૨૩-૧-૧૯૩૬.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખામે ગુજરાતના મોમીન ઇસમાઇલીઓને ફરમાવ્યું :

“તમે પણ અમારા બચ્ચાં છો. અમે રૂઢને જોઇએ છીએ. કોઇપણ કોમનો હોય, ગમે તે ધંધો કરતો હોય, પણ અમારા ધર્મમાં હોય તે અમારા મચ્ચાં જેમ છે.

તમારા માટે મહેનત કરશું. નારાજ નહિ થતાં. ધિરજ રાખો, એકદમ આગળ વધી શકાતું નથી. તમે એવો ખ્યાલ નહિ કરતા કે, તમે અમને યાદ નથી આવતા. જેમ બીજાઓ દુર છે તેઓને યાદ કરીએ છીએ તેમ તમને પણ યાદ રાખીએ છીએ.

આખા હિંદુસ્તાનની હાલત ખરાબ છે, માટે ધિરજ રાખો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૪૯ મું.

મુ'બદ તા. ૨૫-૧-૧૯૩૬.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખામે મદ્રાસ જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે બધા એકજ વેપાર નહિ કરો. તમારામાં હરીફાઈ થશે. માટે જુદો જુદો વેપાર કરો.

તમે બહારમાં અમારા મુરીદો છો અને બાતુનમાં અમારા રૂઢાની ફરજદો છો અને હમેશાં અમારી સાથે ફરજદો માફક ચાલજો.

તમે પોતાનેા મુઠક છોડીને મદ્રાસ આવ્યા તેથી અમે ઘણું ખુશી થયા છીએ.

તમારી જમાતનું પ્રમાણ નાનું છે, તે વધવું જોઈએ અને એ કેમ વધે તેની એ શરત છે કે, તમે પોતપોતામાં ધંધાની હરીફાઈમાં નહિ ઉતરો, અગર હરીફાઈ કરશો તો ફાયદો નહિ થાય. તમે જુદી જુદી જાતના અને જુદી જુદી ચીજોના ધંધા કરો. બધા એકજ ગામમાં નહિ રહો. જુદા જુદા ગામોમાં ફેલાઈ જાઓ, તો આબાદ થશો.

મુખર્જી તથા કાઠીયાવાડથી જે મળુસો આવે છે, તેઓને પૈસા નહીં આપો, પણ રસ્તો બતાવો અને તેઓને ધંધા વિષે સારી સલાહ આપો. જેવી રીતે પરદેશના એલચીઓ બીજાઓને ખબર આપે છે, તેવી રીતે તમે ખબર આપો અને આપણા કોમી પેપરમાં પણ એ મતલબના ખબરો મોકલાવો. ખાનાવાદાન.”

બરાડ સતસંગીયા પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું:

“બરાડમાં પચાસ વર્ષ પહેલાં કોઈ ઈસમાઈલી નહિ હતો. હાલમાં જે લાઈઓ ત્યાં વસે છે, તે અમારા ફરમાન સાંભળીને ગયા છે અને તેથી ત્યાં સારો જેવી જમાત ઉભી થઈ છે.

ફરમાનની બરકતથી તમે આબાદ થયા. ફરમાન માનવું એ ઈમાનની સલામતી છે. જે ફરમાન ઉપર ધ્યાન નહિ આપ્યું હોત તો તમે આ સ્થિતિએ ન હોત. હવે અમે નસિહત કરીએ છીએ તે સાંભળો.

જે ગામમાં જાઓ ત્યાં છુટા છુટા ધંધા કરો, છુટી છુટી જગ્યા ઉપર બીજનેસ કરો. હરીફાઈ નહિ કરો.

આપણા કોઈ લાઈ આવે, તેને સ્થળ તથા બીજનેસની લાઈન બતાવવી. તેને ફરેક પ્રકારની ખબર આપવી કે, અંદીયા વેપાર સારા છે. ભલે, પૈસા નહિ આપો, પણ સારી સલાહ તથા સુચના આપો.”

ફરમાના સુબુહના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણા નસીબવાળા છે કે સવારે જમાતખાને આવે છે અને અમારા દીદાર કરે છે.”

જે સવારે જમાતખાને આવે છે, તેને અમારો દીદાર હાસલ થાય છે. કોઈખી સવારે જમાતખાને આવે છે. તેને જાહેરી અને ખાતુની દીદાર હાસલ થાય છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૫૦ મું.

મુંબઈ તા ૨૨-૧-૧૯૩૬.

હક મોક્ષાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહુમ્મદશાહુ દ્વારા મમામે પ્રાધીયાયાડ સુપ્રિમ કાઉન્સીલના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“કાઠીઆવાડના રજવાડાઓ કેળવણી આપે છે, તેનો લાભ દ્યો. ખીજું ઘણા માણસો ખાળાઓને કેળવણી આપે તેવો પ્રચાર કરે. છોકરીઓને વધુ પ્રમાણમાં કેળવણી મળે તેવો બંદોબસ્ત કરે. ખીજું કેમો તેની દીકરીઓને લણાવે છે અને તેના ફળ મેળવે છે. તમે પણ તમારી દીકરીઓને શીખાવો અને તેનું ફળ હાસલ કરો.

તમે ગવરમેન્ટ પાસેથી ગ્રાન્ટ મેળવો. ગવરમેન્ટ પાસેથી ગ્રાન્ટ નથી મેળવતા તે તમારું પોતાનું નુકશાન કરે છે.

મિશનરીઓ, અમલદારીઓ અને કાઉન્સીલના મેમ્બરોને કહો કે, આ આખત માટે જમાતમાં નસિહત કરે. ખાળાઓને જેમ વધારે લણાવશે તેમ તેમ ફાયદો છે.

ખીજું શાદીમાં ખરચ ઓછો કરો. સ્કૉલરશીપ વધુ આપો. દેશાવર બંધ તેને મદદ કરે. આપણું બંધારણ ઘણું મોટું છે, તેનો લાભ ઉઠાવો.

મિશનરી લોકોને વાજબ છે કે ગવરમેન્ટ તરફથી તરફથી બ્યાં બ્યાં હુન્નરશાળા હોય, ત્યાં ત્યાં તેનો લાભ લેવાનું સમજાવે.

[૧૮૫]

જ્યાં જ્યાં રજવાડાઓની હુન્નરશાળા હોય, ત્યાં બની શકે તેટલા વિદ્યાર્થીઓને મોકલાવો. ખેતીવાડી પર જોર આપજો.

કાઠીયાવાડના મોમનભાઈઓ બહાર જાય. સિંધમાં જાય. સકર બેરેજમાં ખેતીવાડી માટે ઘણી જગા છે, તેનો લાભ લેવડાવો. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૩૫૧ મું.

મુગમ તા. ૨૮-૧-૧૯૩૬.

હક મૌલાના ધર્મી સન્નામન સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે કચ્છ જનરલ કમિટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“તમે જાણો છો અને દુનિયા જાણે છે કે, કચ્છ ઉપર અમારો કેટલો ખ્યાર છે? રાત અને દિવસ અમે તમને નજદીક સમજાવે છીએ. જ્યાં પણ હોઈએ ત્યાં બાઈ ભાઈ, બચ્ચાંઓને યાદ કરીએ છીએ, ખ્યાર કરીએ છીએ, દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

જાહેરમાં દુનિયાના કામમાં પણ ધ્યાન આપવાનું છે. ઇમિગ્રેશન વિગેરે બાબત, તમે જ્યારે કમિટીની મિટીંગમાં જાઓ ત્યારે, કલાક બે કલાક આગળ અથવા પાછળ વિચાર કરો, જમાત માટે ખ્યાલ કરો. વેપાર માટે તથા આર્થિક સુધારા માટે શું જરૂરીઆત છે, તેનો ખ્યાલ કરો. જેટલો બને તેટલો રાજ પાસેથી ફાયદો મેળવો.

રાજ્યની સ્કુલમાં બચ્ચાંઓને મોકલો અને કેળવણીની ગ્રાંટ મેળવો. બાળાઓની કેળવણી માટે ખાસ ધ્યાન આપો. અમે જ્યુબીલી કમિટી નીમી છે, તે કચ્છ અને કાઠિયાવાડ બેડ માટે છે અને એ બન્ને અમારી આંખ જેવા છે.

આગળ જમાતનું કામ આસાન હતું, ઈબાદત બંદગી વિગેરે. હવે આજના જમાના પ્રમાણે બેડ બાબતોનું ધ્યાન રાખવાનું છે, ધાર્મિક તેમજ દુનિયાનું.

અમારા જનરલ હુકમ મુજબ ચાલો. માણસોને રસ્તો બતાવો. તમે લેકચર કરો, તેમ વેપાર વણજ અને નવા મુઠક વસાવવા ઉપર બાંધણું કરો અને દીન અને દુનિયામાં આબાહ થાઓ.

મિજલસમાં દીન તથા દુનિયાની બાબત ચર્ચાએ. બાઈ લોકોને કરકસરના મુદ્દા અને બચ્ચાને કેમ સંભાળવા તે શીખવો.

મિશનરીઓ ઉપર હજારો રૂપિયાના ખર્ચ થયા છે, તેની મતલબ એ છે કે, તેઓ આલિમ બને. દીન અને દુનિયાની બન્ને બાબતોથી ખબરદાર રહે.

જુના વિચારના ભગત, ખાત્રી ગીનાનની માયના કરે તે નહિ, પણ ક્રિશ્ચિયન મિશનરી માફક તમારા ઉપર પણ ફરજ છે કે, મિજલસમાં એવી રીતે બન્ને બાબતોની ચર્ચા કરો. મિશનરી ઉપર ફરજ છે કે, બન્ને મુદ્દા ઉપર વાંચેજ કરે.

કાઉન્સીલ ઉપર ફરજ છે કે, નવા ફાયદા સમજાવવાની વાત કરે. લાંબણો કરે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ઉપર મું.

મુંબઇ તા. ૯-૨-૧૯૩૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે કાન્ડી મહોદ્દા પ્રમાતિયા પંજેભાઇઓને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારા રૂહાની ફરજ’દો છો. તમને જોઈને અમે ઘણા રાજ થયા છીએ. તમે હમેશાં અમારા ઉપર ઇશ્ક અને મહોબત રાખજો. જેમ અમે તમારા ઉપર મહોબત રાખીએ છીએ, તેમ તમે તમારા રૂહાની પિતા તરફ ઇશ્ક રાખો.

સવારમાં હમેશાં ઉઠો, ઈબાદત કરો. દુઆ પડો. તમે જેમ સવારના લાઈઓને ઉઠાડો છો, તેમ ઉઠાડતા રહેજો.”

સેન્ટ્રલ પંજેભાઇ કમિટી ઓફ બોમ્બેના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“પંજેભાઈઓને બહુ સંભાળો, બચ્ચાંઓની તાંદુરસ્તી અને બાળ ઉછેર ઉપર તમારે ધ્યાન આપવાનું છે. આપણા ઇન્સાઈડી બચ્ચાં ખરાબ થાય છે, માવજતની ખામીના અંગે મરી જાય છે. મોમનના બચ્ચાં શા માટે ખરાબ થવા જોઈએ?”

તમારો જીનો મજબૂત ભુલી મ જાઓ. તળાવના કાંઠા બદલાય છે, પણ પાણી બદલાતું નથી. નદીનું પાણી વહેતું છે. ઇમામતનો સિલસિલો બંધ પડતો નથી, ચાલુજ રહે છે.

તમે પંજેભાઈઓએ જ્યુબીલી ઉજવવામાં ઘણી મહેનત કરી છે. શાખાશ તમારું કામ ખલાસ થયું નથી.

જે વિદ્યાર્થીઓ હાજતમંદ અને લાયક હોય તેઓને આગળ વધવા માટે સ્કોલરશીપ મળે એટલા માટે ગોલ્ડ ટ્રાંટ કમિટી જે અમે મુકરર કરી છે તેના ઉપર તમે લલામણુ કરજો.

જેમ લશ્કરમાં ઘોડેસ્વાર પલટન હોય છે, તેમ તમે પંજેભાઈઓ છો. ડીસિપ્લીનની જરૂર છે. દરેક પોતાના મતથી કામ કરશે તો મરી જશે, એક બીજાને લાગશે. તમે અમારા ઘોડેસ્વાર લશ્કર છો. ઘોડેસ્વાર લડાઈને વખતે દુર ઉભા રહી, દુરથી દુશ્મનની ખબર લાવવી વિગેરે કામ કરે છે.

જમાન લશ્કર છે. ઘોડેસ્વાર ખબર આપે છે કે, અંહી ડર છે, એતો. જવાન હુમેશાં અમારી ઘોડેસ્વાર પલટન છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૫૩મું.

ફિસુમુ તા. ૧૮-૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાજર મમામે જમાનને ફરમાવ્યું :

“શાખાશ, અમે અંહીયા ૩૨ વર્ષે આવ્યા છીએ. અમારા રૂહાની ફરજદોની, બધી જમાતની મુલાકાતથી અમે ઘણાજ ખુશી

થયા છીએ. અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને જોઈને ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. અમે હમેશાં તમને યાદ કરતા હતા. એક પિતા પોતાના ફરજાંદને મળે, તેમ અમે તમારા રૂહાની પિતા રૂહાની ફરજાંદોને જોઈને બહુજ ખુશી થયા છીએ.

તમે ટુંક સુદતમાં ગર્લ્સ ગાઇડની તૈયારી અને સ્થાપના કરેલ છે, જેથી અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ.

જ્યારે અમે ફરી ક્રિસુસુ આવશું ત્યારે, એક એકની મુલાકાત લેશું. અમે તમારા રૂહાની પિતા છીએ. અમારા રૂહાની ફરજાંદોને જોઈને ઘણાજ ખુશી થયા છીએ.

જ્યારે અમે પહેલાં અહીં આવ્યા હતા, ત્યારે આટલા બચ્ચાંઓ ન હતા. અત્યારે આટલી મોટી જમાતને જોઈ અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ.

તમે વોલન્ટીયરોએ ઘણી ખિદમત કરી છે. અમે તમારા રૂહાની પિતા છીએ અને તમે તમારા રૂહાની પિતાની બહુજ ખિદમત કરી છે. શાબાશ."

નેરોચી જમાતખાનામાં પધારી ફરમાવ્યું

"તમારી મુલાકાતથી અમને ઘણોજ આનંદ થયો છે; જો કે જાહેરમાં અમે અહીંયા નહિ હતા, છતાં ખાતુનમાં તમને હમેશાં, રાત દિવસ યાદ કરતા હતા. એકપણ દિવસ તમને અમે ભુલ્યા નથી અને તાર મારફતે તમને દુઆ આશિષો ફરમાવતા હતા. ખાનાવાદાન."

ફરમાન ૩૫૪ મું.

નેરોચી તા ૧૯-૧-૧૯૩૭

હક મૌલાના ખાલી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમાને કન્યાશાળામાં પધારી ફરમાવ્યું:

"તમે બધાં ખુશી આનંદમાં રહેશો. અમારી ખાળાઓ ઉપર તો ખાસ ફરજ છે કે, તેઓ કેળવણી દે, કારણકે તેઓને બચ્ચાંઓની સંભાળ લેવાની છે.

કેળવાએલ માતા બચ્ચાંનું રક્ષણ કરી શકે છે. બાળાઓ પર માતા તરીકેની ફરજ હોવાથી, તેઓના પર વિશેષ ધ્યાન આપવું. માતા જો કેળવાયલી નહિ હશે, તો બચ્ચાંને તકલીફ થશે, આ લોકો પર કેળવણી ફરજિયાત છે. કેળવણી વિના કંઈ થઈ શકતું નથી.

અલણ રહેવું એ નાદાનિયત છે અને એવી નાદાનીથી બચ્ચાં-ઓને હવા ખાવા મળતી નથી. ખુદાવંદતઆલાએ હવા પેદા કરી છે, તો તેનો પુરેપુરો લાભ લેવો જોઈએ.

કમિટીને જરૂર છે કે, બરાબર મહેનત કરે. તમે બરાબર કૌશલ્ય કરો. બીજી કેમોથી પછાત નહિ રહી જાઓ.

હાથના હુન્નરની કેળવણીની ઘણી જરૂર છે. મગજની કેળવણી એકલી પુરતી નથી. અમે બહુજ રાજી છીએ કે, નાનપણથી હુન્નર કળા શીખવવામાં આવે છે. નાનપણથીજ હુન્નર કળા શીખવવી જોઈએ. શાખાશ.”

જમાનખાનામાં પધારી ફરમાવ્યું:

“અહિ આવવામાં તમે કેસ ખાખતમાં, જરાપણ અચકાશો નહિ. કરકસર થાય એવો લિખાસ પહેરવો. સૌની મરજી માફક પહેરવો, કારણકે અમે લિખાસ નથી જોતા, પણ રૂહને જોઈએ છીએ. ખાતાવાદાન.”

ફરમાન ૩૫૫ મું.

મોખાસા તા. ૨૦-૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ઘણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હામમે જયુખીલી હોલના ડોનરોને ફરમાવ્યું:

“અમારી જયુખીલીની યાદગીરીમાં તમે જે આ હોલ બંધાવી અમને અર્પણ કરેલ છે, તે માટે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

હોલના ખરચમાં જે છ જણાઓએ રકમ ભરેલ છે, તેઓના નામની તકતી આ હોલમાં રાખવી અને આ હોલ તમે જમાત વપરાશમાં લેજો, એવું ન બને કે માત્ર મોટા દિવસોએ જ એનો ઉપયોગ કરો; પણ હમેશાં વપરાશમાં લેજો. આવો સુંદર હોલ બનાવ્યો અને તેનો ઉપયોગ ન થાય તો તેથી કાંઈ ફાયદો નહિ.”

આદ જમાતને ફરમાવ્યું:

“આજે અમે તમને પિતા તરીકે થોડી નસિહત ફરમાવીએ છીએ, તે તમે બરાબર દિલમાં રાખજો. જે ફરમાનો અમે અત્રે કરશું તે આખા આફ્રિકા માટે છે અને અમે આફ્રિકાના બીજા ગામોમાં પણ આ ફરમાન કરવાના છીએ.

અલહમ્દોલિલ્લાહ ઘણું સારું છે કે, આપણી જમાત કેળવણીનો સારો લાભ લે છે, પણ એ પુરતું નથી. કેળવણી એ કુસ્તી નહિ પણ કસરત છે. જ્યારે હૈયાતી છે તે કુસ્તી છે, માટે હૈયાતી સુધી કેળવણી લેવી જોઈએ. કેળવણી તે છે કે, જેનાથી હયાતીમાં બીજા સાથે હરીફાઈ કરી શકાય છે.

કોમના યુવાનોની ફરજ છે કે, સ્કુલમાંથી નિકળ્યા પછી પોતાની, કોમની અને ઇમામની ખિદમત કરે. પોતાનો વેપાર ધંધો કરવો એ પણ અમારી ખિદમત છે. વેપારમાં પણ એવું શીખવું કે બીજા કોમો કરતાં આગળ વધવું, પણ પાછળ નહવું નહિ.”

તમે પોતામાં એક કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી બનાવો. આ કામ આજે અથવા આવતી કાલે નહિ થાય, પણ તેની ઉપર બરાબર ખ્યાલ કરો, વિચાર કરો અને પાકો બંદોબસ્ત કરીને કામ કરો. આખા આફ્રિકાના ઇસમાઈલીઓને આ સ્કીમથી નવું જીવન મળશે.

તમે અંહી આફ્રિકામાં વીસ હજાર ઇસમાઈલીઓ છો અને જો તમે એવી સંસ્થા બનાવશો, તો તમે હાલ જે બંદીવાનની

સ્થિતિમાં છે, તેમાંથી આઝાદ થશે અને તમારી દુન્યવી હાલત પણ સુધરશે.

તમે એક વખત આર્થિક બંધનમાંથી છુટશો, તો અમારી બિદમત પણ કરી શકશો, તમારી જાતની પણ બિદમત કરી શકશો અને કેળવણી વિગેરે બધા કામમાં પણ ફાયદો થશે. કે-ઓપરેટીવ સોસાયટી વિષે ખ્યાલ કરશો તો તમને ખબર પડશે કે તેમાં કેવો લાભ સમાયલો છે? આ કામ આવતી કાલે અથવા બે દિવસમાં નહિ થાય.

તમારી પાસે શીખેલા અકલવાળા માણસો અને અમલદારો પણ છે. જો બધા એક દિલથી, હસદ વગર, બિરાદરી અને દોસ્તીથી વિચાર કરશો, તો ઘણોજ ફાયદો થશે.

કે-ઓપરેટીવ સોસાયટીનો લાભ દરેકને સરખી રીતે મળવો જોઈએ. એવું ન થવું જોઈએ કે, એક મોટો થાય અને પોતાના મગાં વહાલાંએનેજ લાભ આપે. પક્ષાપક્ષીથી ફક્ત દોસ્ત બિરાદરીને લાભ મળે એવું નહિ કરતા.

કોઈપણ માણસે સોસાયટી સાથે બે ઈમાની કરવી નહિ; તેમજ પૈસા કરજેથી લઈ પાછા ન આપવા એ બરાબર નથી.

બીજું: તમે આફ્રિકાના મુરીદો, લગભગ વીસ હજાર છે, તેમાં એક વીમા કંપની બનાવો. તમે બહાર વીમા ઉતારાવો છે, તે સર્વે એલ આફ્રિકા ઈન્સ્યુરન્સ કંપની બનાવો અને તેમાં વીમા ઉતારો.

આ બંને બાબતો કે-ઓપરેટીવ સોસાયટી અને ઈન્સ્યુરન્સ કંપની વિષે તમને નસિહત કરમાવેલ છે, તે ઉપર તમે અમલ કરશો તો દશ વર્ષમાં તમારી હાલત ઘણી સુધરી જશે. અમારા કરમાન આંખાના ઝાડ મિસાલ છે.

જુઓ, પંજાબ અને મુંબઈમાં કેટલીક બેંકો તુટી ગઈ તેનું કારણ એ હતું કે, તેની શરૂઆત બરાબર હતી નહિ. જો આગળ

જતાં તુડી પડે તેવું કામ કરવાનું હોય, તો બહેતર છે કે શરૂ નહિ કરો.

અમારા આ ફરમાનો તમારા હાલના સંજોગો માટે દવા છે, તે બરાબર ખાશો તો ફાયદો થશે, નહિતર ઝેર થશે.

પહેલા પોતાનો બરાબર જ્યાલ કરો અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી બનાવો. શરૂઆત નાની મુડીથી કરો. આ કામ માટે ફક્ત મોખાસા એકલું બસ નથી, પણ બધા સાથે મળી બનાવો તો જરૂર ફતેહમંદ થશો. અમે આ ફરમાનો બીજે પણ કરવાના છીએ પણ તમે આજે સાંભળી બુદ્ધી જતા નહિ.

તમે તમારી આગળની સ્થિતિ તપાશો. અમારા ફરમાન ઉપર ચાલવાથી હાલ તમે કેટલા સારે તબક્કે છો? હજુ તમે આગળ વધો, નહિ તો નીચે પડી જશો અને પાછળ રહી જશો.

અમે જોઈએ છીએ કે, તમારામાં કેટલાક યુવાનો છે, જે કેળવાયલા છે અને આ કાર્ય કરી શકે તેવા છે, તેથી આ ફરમાનો કરેલ છે.

મુંબઈમાં આવી સોસાયટીની શરૂઆત બહુ નાના પાયા પર થઈ હતી. તમે પણ એવી નાની શરૂઆત કરજો; તેવીજ રીતે ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીના કામની પણ નાને પાયેથી શરૂઆત કરજો. આ આખત ફક્ત શોખને માટે નથી, પણ ઘણો વિચાર કરીને કરવાની છે. હાથીની જેમ પગલું મુકી આસ્તેથી કામ કરજો.

એક વખત સોસાયટીનું કામ શરૂ થયું, તો બધાને વાજબ છે કે હલાલીથી તેના પૈસા લેવા અને ઇમાનદારીથી પાછા વાળી આપવા, એવી નિયતથી કામ કરવું.

આખા આફ્રિકાનો યુવાન વર્ગ હસદ છોડી આખી એક દિલીથી કામ કરશે, તો ઘણોજ ફાયદો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૫૬ મું.

મોગ્યાસા તા ૨૧-૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુસતાન મોહમમદશાહ હાઝર મમામે આગાખાન કલખમાં પધારી બાઇઓને ફરમાવ્યું:

“વીસ વર્ષ થયા છોકરીઓ સ્કુલમાં જાય છે અને સારો ફાયદો ઉઠાવેલ છે. હવે ત્રણ ચાર કામ કરવાની ઘણી જરૂર છે.

પહેલું તો એ છે કે, અંહી બેબીવીકની ઘણી જરૂર છે અને તે માટે બેબી વીક શો ગોઠવવાની દરેક તજવીજ કરવી.

બીજું: આઠ કે પંદર દિવસે જમાતમાં બેબી વીક સંબંધી બાધણું કરવા. કાઉન્સીલને વાજબ છે કે, હકતામાં કે પંદર દિવસે એક વખત બાઇઓમાં બેબી વીકને લગતા લેકચરો ગોઠવવા. એ વિષયમાં બહારની કોઇ બાઇ કેળવાયલી હોય અને જમાતખાનામાં એનું બાધણું ગોઠવવામાં આવે તો અડચણ જેવું નથી.

ત્રીજું: બાઇ માણસ પોતે પોતાની રોજી કમાવી શકે એવો હુન્નર ઉદ્યોગ શીખવવાની બહુ જરૂર છે અને તે ફરજ અમે એજ્યુકેશન બોર્ડને સોંપીએ છીએ.

આ ત્રણ વાત દુનિયામાં બહુજ જરૂરી છે. આખરતની વાત, દુનિયાના માબાપ કરતાં દીનનો માબાપ વધારે જાણે છે; જ્યારે તમારો ઇશક એવો થશે ત્યારે બધું સાફ થઈ રહેશે; કારણ કે આપણા ધર્મનો પાયો ઇશક ઉપર રચાયેલો છે.”

જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે એવો ખ્યાલ નહિ કરતા કે, અમે અત્રે ફક્ત ત્રણ દિવસ તમારી સાથે હતા, પણ અમે હમેશાં તમારી સાથેજ છીએ અને તમે સઘળાને હમેશાં યાદ કરીએ છીએ. બેત્રણ દહાડા સુધી જે ફરમાનો તમને કરેલ છે, તે ઉપર તમે જો અમલ કરશો તો,

દીન દુનિયામાં અને આખરતમાં તમને ઘણો ફાયદો થશે. અમે અમારા રૂઢાની ફરજ હોને કદી ભુલી જતા નથી.”

બાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારી હકીકી ફીકરીઓ છો.”

બાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારા હકીકી અને રૂઢાની ફરજ હો છો. ઘણી ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

એક ભાઈને ફરમાવ્યું:

“તમે પરકોમના પાંચ ભાઈઓને ઇસમાઈલી બનાવ્યા છે, તે ઘણું સાફ કામ કર્યું છે. પાંચ કરોડથી વધારે મુરીદો બનાવ્યા તેટલો સવાબ છે.”

નવા ભાઈઓને ફરમાવ્યું:

“અમારો મઝહબ રૂઢાની છે. અંહીયા લાકડી કે પથરનો મઝહબ નથી, પણ રૂઢાની મઝહબ છે. ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

ઇસમાઈલીઆ મિશન સોસાયટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમે વાએઝ શીખો છો અને વાએઝ કરો છો એ સાફ કામ છે અને વળી એનરરી કામ કરો છો, તે ઘણું સાફ કામ છે. અઠવાડીઆમાં એક વખત આ કામ કરવું એ બહુ સાફ છે અને તે તમને વાજબ છે. મિશનનું કામ એ છે કે બીજાને સમજાવવું.

અમારા એક ફરમાનના ઘણા અર્થ નીકળે છે. માલેવાજબાત એ હાફગોળો છે. તેનો અર્થ કરીને સમજાવવું એ તમારું કામ છે.

વાજબ છે કે, દરેક ફરમાનની તમારી અકલથી માયના કરો. એક માણસ એક અર્થ કરે, ત્યારે બીજો, બીજો અર્થ કરે. વધુ માણસો વધુ અર્થ કરશે.

કુરઆને શરીફના પણ એવી રીતે ઘણા અર્થ થયા છે. આગળના ઈમામના ફરમાનની પણ તેવી રીતે માયના કરવામાં આવતી હતી.

મિશનનું કામ કરવું એ મજહૂબનો પાયો છે. વેપાર કરવો, આરામ કરવો અને જેથી ત્રણ કલાક મિશનરીનું કામ કરવું તે તમને વાજબ છે. અઠવાડીયામાં બે કલાક વાએઝ કરવી, એ કંઈ મોટી બાબત નથી. યુવાન લોકો વારા ફરતી વાએઝ કરે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૫૭ મું.

મોઆસા તા. ૨૨-૧-૧૯૩૭.

હક મૌલાના ષણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર મમામે સ્કુલના માળ વિદ્યાર્થીઓને ફરમાવ્યું:

“ઘણું જ સરસ. સ્કુલના માળ વિદ્યાર્થીઓના એસોસીએશન હોવાજ નેઈએ. એક્સકર્ડ, ઇન્ટન, અલીગઢ વિગેરે દરેક ઠેકાણે માળ વિદ્યાર્થીઓની એસોસીએશનો છે. માળ વિદ્યાર્થીઓએ વર્ષે અથવા છ મહિને એક વખત ભેગા થવું નેઈએ. બહારગામના મેમ્બરો હોય તો તેઓ પણ આવે અને ભેગા થાય.”

લેડીઝ લેક્ચરીંગ સોસાયટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“સાબાશ, ખાનાવાદાન. ઘણી ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

બાળ ઉછેરને લગતી બાબતો ઉપર તમારે જમાતખાનામાં ભાષણો આપવા. જમાતખાનું ફક્ત બંદગી કરવાની જગ્યા છે એમ સમજવાનું નથી, પણ જમાતખાનામાં બાળ ઉછેરને લગતા અને એવા ખીજા વિષયો ઉપર ભાષણો ગોઠવવા.

પહેલા તમારે શીખવું નેઈએ કે, ખચ્ચાં કેમ સલાવવા, તેમને શું ખવડાવવું, શું પીવડાવવું, તેને કપડા કેમ પહેરાવવા. ખરચ ઘણો થાય છે, છતાં ખોરાક હલકો મળે એ એક નાદાનિયત છે.

હવે તમારે હોશીયાર બનવું જોઈએ. અગાઉની માફક હવે નથી કે મરદ આગળ અને સ્ત્રી પાછળ, પણ હવે તો ચોરસ અને મરદ એકજ હારમાં છે.

કપડા સાદા અને સ્વચ્છ પહેરવા. તમે કપડા એવા પહેરો કે, સારા પણ લાગે અને ખર્ચ પણ ઓછો થાય કે જેથી બન્ને હેતુ સચવાય.”

લેન રોવર્સ યાને યુવાન સેવાધારીઓને ફરમાવ્યું:

“તમારા જેવા યુવાનો અમારી ખિદમત કરે છે, તે જોઈ અમે ઘણા રાજ થઈએ છીએ. અમને તમારા જેવા મજબુત યુવાનો જોઈએ છે. તમે અમારી સ્કુલમાં કેળવણી લીધેલ છે, તે જાણી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ.

અમે તમને અમારા રૂઢાની ફરજદો સમજાવે છીએ. તમે સર્વે અમારા રૂઢાની ફરજદો છો. અમે રાજ થઈએ એવા કામ કરતા રહો.

જો તમારા દુનિયાના માબાપ તમારા પર રાજ હશે, તો યકીનથી સમજજો કે અમે પણ તમારા પર રાજ થશું.”

લેડીઝ કમિટીને ફરમાવ્યું:

“શાબાશ. અમે તમને જોઈને ઘણા રાજ થયા છીએ. તમે જુવાન બાનુઓ અમારી ઘણી ખિદમત કરો છો. તમે અમારી દીકરીઓ જેવી છો. તમારા જેવી જુવાન બાનુઓ બહાર આવે.

બધાને સમજાવો કે ઈમામના ઘરની ખિદમત કરો, કોમની સેવા કરો.

ઈમામને જુવાન, બહેલી, તાંદુરસ્ત દીકરીઓ કાર્ય ક્ષેત્રમાં બહાર પડે એ જોવાની ખાહેશ છે, તમે બેટીઓને બહુતરમાં

પહેરવેશમાં અને દરેક ચીજમાં આગળ વધેલી જોઈને અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ.

તમે હમેશાં ખુશીમાં રહેજો, અને તમારો ચહેરો હમેશાં હસ્તો રાખજો. એવા શુભો કોમલું નુર છે અને એ અમારો ફલેગ છે.

તમે જેવી રીતે કામ કરો છો, તેવી રીતે હમેશાં કરતા રહેજો. તમે અમારી બીજી બેટીઓને સમજાવો કે, તેઓ દુનિયાની અને કોમની પ્રગતિમાં આગળ વધે. બાળહિતના વિષયો બધા તેમને સમજાવો અને તેમને આગળ લઇ આવો.

તમારો પહેરવેશ કુલની માફક સારો છે. તમે ખાલી પહેરવેશને કુલની માફક નહિ રાખજો, પણ તમે ખુદ કુલની માફક થજો. તમે બધી બાબતો કુલની માફક છો. કુલોમાં શુભાનુ કુલ ઉત્તમ ગણાય છે, તેમ તમે આ દુનિયામાં ઉત્તમતાથી રહેજો અને એ ઉત્તમતાથી આખરતમાં અમારી હુજુરમાં હશે.”

પંજેબાઇ કમિટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારા હકીકી ફરજદો છો. અમારા ફહાની ફરજદો છો. તમારા પર ફરજ છે કે જમાતની ખિદમત કરવી.

અમારા ફરમાન સાંભળશે અને તે મુજબ ચાલશે તો ઉંચા જશે અને તમને ઘણું ફળ મળશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૫૮ મું.

હાંગા તા. ૨૩-૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોદમદશાહ હાજર ધમામે જમાતને ફરમાવ્યું:

“હાંગા જમાતની સુલાકાતથી અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. અમે તમને હમેશાં યાદ કરીએ છીએ. એમ નહિ સમજતા કે, આજેજ તમને યાદ કરીએ છીએ, પણ હમેશાં રાત અને દિવસ

[૧૯૮]

યાદ કરીએ છીએ. હુમેશાં તમે જમાત સાથેજ અમારી દુઆ આશિષ છે. અમારી દુઆ આ દુનિયામાં તેમજ આખરત માટે છે.

લેકચરીંગ કમિટીની જરૂર છે, જે બાળ ઉછેરના કાર્ય માટે બાઈઓને સમજાવે. બીજી કોઈ કોમની હુશિયાર બાઈ હોય તો તે આવી લાખણો કરે તો પણ ઘણું સારું છે. બાળઉછેર માટે બાઈઓએ લેકચર કરવાની ખાસ જરૂર છે.

વોલન્ટીયર અમારું લક્ષ્ય છે. વોલન્ટીયરોને નેઈ ઘણા ખુશી થયા છીએ. વોલન્ટીયરોએ ઘણીજ મહેનત લીધી છે. તમે આખી જમાત અમારા રૂહાની બચ્ચાં છો.”

કરોડવે જમાતને ફરમાવ્યું:

“ગામ નાનું છે અને હરીફાઈ મોટી છે. કોઈ વખત બજાર ઉંચે લઈ જવાની કોશિશ કરો, તમે એક બીજામાં સંપ કરો. પંજલ દ્યો. લાવ એવા રાખો કે, બીજાઓ તેનો લાભ ન લઈ જાય. હરીફાઈ બે જાતની છે.

લાભ એકદમ ઉંચા લઈ જાઓ નહિ. જો તેમ કરશો તો, ઘરાકો બીજી કોમનાળા પાસે જશે; તેમજ લાભ એવા એછા રાખો નહિ, કે એક બીજાને તોડી પાડવા.”

ખોયજ સ્કાઉટને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારું નાનું લક્ષ્ય છે અને અમારી ખિદમત, તમારી હૈયાતી સુધી કરજો; અમને ભુલતા નહિ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૫૯ મું.

જંગબાર તા. ૨૫-૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખામમે એક અમલદારને ફરમાવ્યું:

“હેલ્પીંગ સોસાયટી અમારી ખિદમત કરે છે. તમે ખાસ અમારી ધણી ખિદમત કરી છે. આખી ઉમર ખિદમત કરજો.

વેપાર એવો નહિ કરતા કે, એક વર્ષમાં દશ વર્ષની પેઢાશ ચાલી જાય. આપણા લોકો એવા છે કે, એક વર્ષમાં પચીસ વર્ષની કમાઈ ગુમાવે છે.

તમારી જમાતને જરૂર છે કે, સવાહીલી તથા અરબો સાથે મળીને રહે. જેમ હિંદુસ્તાનમાં તથા પંજાબમાં આપણી જમાત મુસલમાનો સાથે મળીને રહે છે.”

એરોપ્લેનના પાયલેટ તરીકેનું કામ શીખી અવેલ બાઇને કરમાવ્યું:

“બહુ” સાઈ” કામ છે. તમારા દિલમાંથી ધાસ્તી નીકળી જશે, હિંમત આવશે. જે પોતાના જીસમથી રમે છે, તે બધાથી ઉપર જાય છે.”

એન્જ્યુકેશન બોર્ડના મેમ્બરોને કરમાવ્યું:

“કોઈ મુરશીદ પોતાની ભેટમાંથી પાછું નથી આપતો, તેમજ. બીજા કોઈ ધર્મગુરૂ પણ આપતા નથી.

આ ઈમામના પૈસા છે, ગવરમેન્ટના પૈસા નથી. શીલીંગના ઝોળ આના લાલ મળવો ભેઈએ.

કેનિયા, યુગાન્ડા અને ટાંગાનિકામાં ક્યાંઈ યુનિવર્સિટી નથી, તેમજ કોલેજ પણ નથી, જેથી અંહીનું એન્જ્યુકેશનનું સ્ટેજ ઉપર લઈ જાય. તમે આગળ વધો. આટલું પુરતું છે કરીને સંતોષ નહિ પકડવો, બદકે આગળ વધવું.

ઓલ્ડ બોય્ઝ એસોસીએશન બનાવવાની ઘણી જરૂર છે. સ્કુલમાંથી ફારગ થયેલા છોકરાઓ ઘણા હોય છે. તેઓ હુબેમજો, કલબમાં આવજા કરે, પોતાની અકકલથી સુચના કરે.

ફક્ત નામને વાસ્તે મેમ્બર થાય તેમ નહિ, પણ તેમાં રસ હોય. સ્કુલમાં જે બાબતમાં વધારે ફાયદો હોય, તે વાત કરો. કલબમાં જગ્યા ઘણી છે. આખી જમાતને બોલાવશો તો ફાયદો છે ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૬૦ મું.

જાગ્યાર તા. ૨૬-૧-૧૯૩૭.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર મમામે પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“આગળ જવાનો ખ્યાલ કરો. યુવાન લોકોને જરૂરનું છે કે લેકચર કરે, વાએઝ કરે. દરેક ફરમાનની ધણી માયના નીકળે છે. ઓનરરી મિશનરી તરીકે વાએઝ કરવાની જરૂર છે. ભગત લોક લેકચર કરે.

અમારા ફરમાનની જીસમાની માયના કાઢો તેમજ રૂહાની માયના પણ કાઢો. જેવી રીતે સફરચંદ જાહેરમાં બંધ છે; અંદર ખાવાની વસ્તુ જુદી છે, બહાર જુદું છે. બહારનો સ્વાદ જુદો છે, અંદરનો સ્વાદ જુદો છે.

સ્કુલની નોકરી ધણી સારી ચીજ છે, પણ બધા નોકરીમાં જાય તો કંઈ ફાયદો નહિ. તેનું પ્રમાણ ૨૦ થી ૩૦ ટકા હોય તે વાજખી કહેવાય, પણ જો ૮૦ ટકા જેટલો ભાગ નોકરીમાં જોડાય તો સાફ નહિ.

નોકરી બે પ્રકારની છે. એક તે: પૈસાવાળો વર્ગ પોતાના બચ્ચાંઓને નોકરી કરાવે; જેમ યુરોપમાં પૈસાવાળાના છોકરાઓ ખીજી વેપારીની પેદીની નોકરીઓ કરી પછી પોતે વેપાર કરે છે, એવી રીતે તમે પણ નોકરી કરી પછી દુકાન કરી આગળ વધો.

હજી મોડું થયું નથી ટાંગાનિકામાં યુવાન લોક શીખીને જાય, તો ત્યાં ઘણું સાફ છે. એક મોટા શહેરમાં જઈને નહિ રહેતા.

આખા આફ્રિકામાં કેશિય કરો કે, શરાબ ખિલકુલ નહિ પીવો. તેને બદલે કુરૂટનો રસ પીઓ. શરાબ ઘણો ખર્ચાળ છે તે ઘણો નુકશાનકારક છે. યુવાન લોક શરાબ પીવાનું બંધ કરે, તેને

બહલે બીજી કોઈ ચીજ પીએ; કુરૂટ જ્યુસ, છાશ વિગેરે પીએ તેથી મગજને તેમજ બઢનને ઘણી તાકાત મળશે.

પંજેભાઈઓની ફરજ છે કે લોકચરમાં તેના કાયદા સમજાવે અને શરાબના ગેરકાયદા સમજાવે. જુઓ, તંબાકુ પીવામાં કાયદો નથી. ઈમામ કાંઈ તંબાકુના દુશ્મન નથી, પણ તેના વપરાશથી ઘણા ગેરકાયદા છે, તે સમજાવો. તેનાથી ગળામાં બીમારી થાય છે, પૈસા જાય છે.

જુઓ, અમે તમને એક દાખલો આપીએ; અમે દારૂસલામથી એક પ્રખ્યાત ડોક્ટરને બોલાવેલ હતો. તેણે અમારું શરીર તપાસ્યું. તેણે કહ્યું કે તમોએ બીલકુલ તંબાકુ વાપરી જ નથી. અમે સવાલ કર્યો કે, તમે શા ઉપરથી કહો છો? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, તમારા ગળા તથા શરીરમાંથી જે શ્વાસ બહાર આવે છે, તે ઘણો સારો છે. તંબાકુ પીવાવાળાનો શ્વાસ સારો હોતો નથી.

તમે વાંચેજમાં નાદાન લોકોની માફક હુરામ છે એમ નહિ કહેતા, પણ તે નહિ પીવાથી શું કાયદો છે, તે સમજાવો; જેવી રીતે કે દિલ, છાતી ભેરાવર થાય છે. કાયદા સમજાવો કે દિલ, છાતી, મગજ, આંખો વિગેરેને કાયદો થાય છે. શરાબ અડધો કલાક ભેર આપે છે, પછી નીચે લઈ જાય છે; મેવાનો રસ પીઓ.

જેટલા પંજેભાઈઓ છે, તે એક બીજાને કહો, સંભળાવો, આખા આફ્રિકામાં એક બીજાને લખો, બહેશ કરો.”

૪૦ પંજેભાઈને ફરમાવ્યું:

“હવેથી સત્તાડો નહિ નાંખતા પણ ખુશહાલી કરજો. મિજલસ કરજો. મિજલસમાં ફરમાન લોકચર વિગેરે કરજો. ખાલી સત્તાડો નાંખશો તો કાયદો નથી. જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે નાંખજો. જો એમ ને એમ સત્તાડો નાંખ્યા કરશો, પછી જ્યારે દુઃખ પડે ત્યારે સત્તાડો

નાખશે। ત્યારે ફાયદો નહિ થાય. જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે સતાડો નાખજો. દુઃખ નહિ હોય ત્યારે ખુશી કરો, મિજલસ કરો, ગીનાન પડો. ફરમાન વાંચો. ખાર મહિનામાં ત્રણ ચાર મિજલસ કરો. દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

હેલ્પીંગ સોસાયટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“આ દુનિયામાં મોમનોને મદદ કરો છો, આવતી દુનિયામાં ખુદા તમને મદદ કરશે, તેમાં શક નથી. તમારા મ્હેં ઉપર ખુદાનું નુર દેખાય છે. દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમારા દીન લાઈઓ દારેસ્સલામ, નઈરોબી તથા મોમ્બાસામાં છે, તેમને તમારા કાયદા મોકલાવો તથા ત્યાં પણ આવી સોસાયટીની સ્થાપના કરો. તેઓને લખો કે, ત્યાં પણ સોસાયટી બનાવે. તમારા ફલ છે અને કામ કરો છો તે બંધારણ છે, તે મોકલાવો.

રસમ પ્રમાણે વર્તો. રસમ પ્રમાણે નહિ વર્તવું તે અપમાન કરવા બરાબર છે, ગાળો દીધા બરાબર છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૬૧ મું.

જંગપાર તા. ૨૭-૧-૧૯૩૭.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે સ્કુલના બાળકો તથા બાળાઓને ફરમાવ્યું :

“અમે તમને જોઈને ઘણા ખુશી થયા છીએ, તમે તમારી કેળવણી લેવાની ઉમેદ બહુ ઉંચી રાખો. તમારે છોકરાઓ કરતાં કોઈપણ રીતે ઓછી કેળવણી લેવાની નથી.”

છોકરાઓને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારા ફહાની બચ્ચાંઓ છો. નોકરી કરતાં સાહસ કરવું વાજબી છે. કેળવણી લીધા પછી હિંમત કરવી જરૂરી છે. ટાંગાનિકા તરફ જાઓ, ત્યાં તમારા માટે ઉજળું ભવિષ્ય છે. નાના નાના ગામડાઓમાં જાઓ તમે લોકો સાહસિક બનો.

હિંદી સમુદ્રથી લઈને ટાંગાનિકા, કોંગોથી લઈને છેટે અંગોલા સુધી, નાની નાની જગ્યાએ, નાના નાના ગામડામાં જઈને દુકાન ખોલો અને સાહસ કરો.

તમે લોકો ઓફીસોમાં અથવા ખીજી વેપારી પેઢીઓમાં સાધારણ ક્લાર્ક તરીકે કામ કરો, તે અમે ખીલકુલ ઇચ્છતા નથી. નોકરીમાં હમ નથી પણ તમે ભરમાં જાઓ. ભરમાં પુષ્કળ જગ્યા છે. ભરમાં જઈ એક ઠેકાણે તમે સાહસ કરશો તો બહુ મજબુત થઈ શકશો.”

સ્કુલના ઇન્સપેક્ટરને ફરમાવ્યું :

“આપણા મહાબની રૂહાનીયત બચ્ચાંઓને શીખવો.”

એચ. એચ. ધી આગાખાન સ્કુલના બાળકો તથા બાળાઓના મેળાવડામાં ફરમાવ્યું :

“આજે સવારે લીધેલી તમારી સ્કુલની મુલાકાતથી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ.

તમે આ ટાપુની અત્યારના વખતની જરૂરીયાત પુરતી સુંદર કોશિશ કરી રહ્યા છો તેમજ ખીજી સરખામણીઓમાં પણ તમને કેઈ બાતની ધાસ્તી રાખવાની નથી.

પણ અમારે જરૂર કહેવું પડશે કે, બવિખ્ય માટે અમુક અંશે ચિંતાનું કારણ જણાય છે અને અમને ધાસ્તી છે કે, આ નિશાળમાંથી શીખીને બહાર પડતા છોકરાઓનો મોટો ભાગ ક્લાર્કની અને એવી ખીજી ખાત્રી પુર્વકની ફક્ત ગુજરાન પુરતી લાઈને લેવા તરફ દોરાય છે, જ્યારે સાહસનો જીસ્સો તેઓમાં હોતો નથી.

ઈસમાઈલી પ્રજાની અત્યારની હાલત તેઓના સાહસીકપણાનેજ આભારી છે. એ જીસ્સો હાલ માત્ર અલણ અને અજાનોમાંજ દેખાય છે. આફ્રિકાના ભરના ઈસમાઈલીઓને પુછતાં તેઓએ જણાવ્યું કે, જ્યારે તેઓએ કાઠીયાવાડ મુક્યું ત્યારે તેઓ પાસે જે મુઠી હતી તેના કરતાં આજે દશ ગણી વધારે છે; એ તેઓનો તે વખતનો

જુસ્સો હતો, જે વખતે તેઓ અંહી આવ્યા. જંગખાર તે વખતે વેપારનું મુખ્ય ધામ હતું પણ હવે તે રહ્યું નથી.

આજે કેળવણીનો ખરો હેતુ ગણતરીના આંકડાઓ અને હકીકતોના જ્ઞાનને નહિ પણ ઈન્સાનના તેના ખરા જુસ્સાને સુધારવાનો અને વધારવાનો છે. એ જુસ્સાને દાખી કે રૂંધી દેવામાં નજ આવવો જોઈએ. એ જુસ્સો દિવસે દિવસે વધુ મજબુત બનાવવો જોઈએ, તેમજ દુરના મોટા દેશોમાં જઈ સંપૂર્ણ સુખી થવાની પ્રેરણાને જરૂર ઉત્તેજન આપવું જોઈએ.

કદાચ કોઈ એમ કહે કે, ઘણા યુરોપિયન ગૃહસ્થો અને હોટેલોરો તો કલાર્ક છે; પણ એ લોકોને બીજાઓની સંભાળ રાખવાની હોય છે. તેઓને હજારો વસાહતીઓ અને વેપારીઓને મદદ કરવાની હોય છે. જ્યારે વેપારીઓ અને વસાહતીઓને પહેલાર ધંધા તથા તેના સાધનો સ્થાપિત કરવાના હોય છે.

જ્યારે આના જેવું કંઈ પણ કારણ તમારી પાસે નથી કે તમે તેવી કલાર્કશીપ યાને ગુમાસ્તાગીરી તરફ દોરાઈ જાઓ.

આ ટાપુના યુવાનોમાં સાહસીકતાને ઉત્તેજન અપાવવું જોઈએ. આફ્રિકાના પ્રદેશની હજુ કાંઈ પુરતી ખોજ થઈ નથી, જે કાંઈ કેનિયા, ટાંગાનિકા અને થોડું યુગાન્ડામાં દેશાટન થયું છે તે, બાકી રહેલા કાર્યના પ્રમાણમાં બીલકુલ જુગ્મ છે.

તમારા યુવાનો ટાંગાનિકા કેંગો અને પશ્ચિમ તરફના દરેકે દરેક ગામોમાં શા માટે ન જાય? એ અમે સમજી શકતા નથી. જેમ થારીયા ટોપણ કાઢીયાવાડ જેવા દુર પરદેશથી અંહી આવીને વસી શક્યા, તો તમે આટલાંટીકના પ્રદેશ સુધી શા માટે ન જઈ શકો?!

આવી રીતના દેશાટન માટે અમે તમને છેલ્લા ૪૦ વર્ષ થયા કહેતા આવ્યા છીએ. પહેલે ૧૮૯૯માં અમે તમને કહ્યું હતું કે,

પશ્ચિમ તરફ દેશાટન કરે; પણ કમનસીબે ઘણા થોડા માણસો બહાર નીકળ્યા. ૧૯૦૫, ૧૯૧૪ અને છેલ્લા ૧૯૨૫માં પણ અમે ફરીથી આવી સલાહ તમને આપી હતી.

જો આ સ્કુલના શિક્ષણનું પરિણામ માત્ર સાહસીકતાના ભુસ્સાને દુર કરવાનો હોય, જે ભુસ્સો મુરકેલીઓ સહન કરવા, ભવિષ્યમાં ફતેહથી મળતા મોટા બદલા માટે શરૂઆતમાં થોડી અગવડો વેઠી લેવાનું શીખવતો હોય તેને મારી નાંખવાનું અને માત્ર કલાર્કશીપ તરફ ઘસડી જવાનું હોય, તો અમારી શાળાએ કાયદા કરતાં નુકશાન વધારે કર્યું છે.

અમારા આ શબ્દો ઘણા ભારપૂર્વકના છે અને અમે ખાસ કરીને શિક્ષક વર્ગને કહીએ છીએ કે, તેઓ બાળકોને સમજાવે કે, લડાઈમાં નહિં પણ શહેરી અને સુધરેલા જીવન માટે લડવું અને મરવું તે, ચાલુ જીવગી જીવવા કરતાં વધુ માનભર્યું છે.

ઉઠો, જાગો, આફ્રિકાના ખંડનો વિચાર કરો. મહાન જીત અથવા તો સંપુર્ણ હાર. જેની સ્વપ્ને પણ ખ્યાલમાં ન આવે તેવી દરેક શક્યતાઓ છે અને તે તમને પરીણામના મોટા બદલા તરફ દોરી જવા માટે પુરતી છે. જો કદાચ તેમ કરતા તમે હારો અને મોતને ભેટો તો તે મોત પણ માનભર્યું હશે.

જ્યારે, વેપારી પ્રજા તરીકે તમારો દરજ્જો નક્કી થઈ જાય, ત્યારે તમે પણ પશ્ચિમની પ્રજાની માફક કલાર્કની મદદ લઈ શકો છો, પણ કલાર્કની ઇચ્છા તમને આફ્રિકા ખંડની ખોજમાં જવાના સાહસથી દુર રાખનારી હોવી ન જોઈએ.

તમારામાંથી ઘણાખરા આ દેશમાં જન્મેલા છે. જેવી રીતે આસ્ટ્રેલીયા અને કેનેડામાં વસતા અંગ્રેજો પોતાને તેજ દેશના વતની ગણે છે; તેવી રીતે તમે પણ આફ્રિકાને મહોબત અને દિલથી પોતાનું ઘર બનાવો.

[૧૦૬]

કદાચ તમે કહ્યો કે, ઓસ્ટ્રેલીયા અને કેનેડા અંગ્રેજ વાવટા હેઠળના દેશો છે, પણ અમે એવા ઘણા અંગ્રેજ કુટુંબોને ઓળખીએ છીએ, જેઓ આરજેનટાઈનમાં વસે છે અને પોતાને ત્યાંનાજ વતની તરીકે ગણે છે.

અમે ઇચ્છીએ છીએ કે, તમે પોતાને કેનિયન, ટાંગાનિકન અથવા જંગખારી તરીકે ઓળખાવો અને તેને પોતાના વતન તરીકે ગણો. સમ્યાઈ, પ્રેમ અને કંઈપણ સંકેત વિના તમે આ દેશને પોતાના વતન તરીકે માન્ય રાખ્યો નહિ, તો તમને તમારો દેશ બદલો આપશે નહિ, કારણ કે એક દેશ તે શખ્સનેજ નવાજે છે, જે પોતાનું વતન તેને બનાવે છે.”

ફરમાન ૩૬૨ મું.

જંગખાર તા. ૨૮-૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે એક ભાષને ફરમાવ્યું :

“તમે એવા વ્યાજ નહિ ખાઓ કે જેથી મુડી ચાલી જાય. હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૬૩ મું.

જંગખાર તા. ૨૯-૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે એક ભાષને તંદુરસ્તી સંબંધમાં ફરમાવ્યું :

“ગરમ ચીજો નહિ ખાવી. ખાઓ તો પછી અજરાઇલની શું તકસીર? મસાલાવાળી ચીજ નહિ ખાઓ. ઠંડી અને સાદી ચીજ ખાઓ. તમે લોકને વાજબ છે કે આ વાતનો વાએજમાં પ્રચાર કરવો.”

લેડીઝ વોલન્ટીયર કોરને ફરમાવ્યું :

[૨૦૭]

“તમે અમારી રૂઢાની દીકરીઓ છો. અમે રાત અને દિવસ તમને ખાતુની રીતે જોઈએ છીએ, તેમ તમે પણ અમને ખાતુની જોતા રહેજો.”

એક લાઇને ફરમાવ્યું:

“હિંદુસ્તાનની હવા અને અંહીની હવામાં ઘણો તફાવત છે. તમે ગરમ ચીજો મસાલા ત્રિજેરે ખાઓ છો. તે અંહીના માટે ઠીક નથી. અત્રે એવી ગરમ ચીજો ઝેર સમાન છે. સાદો ખોરાક ખાઓ ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૬૪ મું.

નેરોળી તા. ૨૨-૨-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે લેડીઝ કમિટીને ફરમાવ્યું:

“તમે ઘણું સાફ કામ કરો છો. તેનું ફળ અમે જોઈએ છીએ.

હારેસ્સલામ અને મોમ્બાસા કરતાં, અંહી નાના બચ્ચાંઓ ડબલ મજબુત છે.

ખાળ ઉછેરને લગતી સીનેમા સ્લાઇડ બતાવવી એ ઘણુંજ સાફ છે. બેબી શો વારંવાર ભરે છે તે બહુજ સાફ છે. તમે અમારા ફરમાન અનુસાર કામ કરો છો તેથી અમે ઘણા રાજી છીએ.

ખાળ ઉછેરનો ઘરોઘર પ્રચાર કરો, બચ્ચાંઓને ઇનામો આપો, વજન કરો અને મુબઇથી સાહિત્ય મંગાવી તે પ્રમાણે અમલ કરો.”

યુથ લીગના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમે તમારા રૂઢાની પિતાની ખિદમત બરાબર કરજો. અમે તમને ત્રણ કામ સોંપીએ છીએ.

પહેલું: મઝહબની ખુબી પહેલાં સમજવો. ઇસલામ મઝહબ સારો છે, તેમાં ઇસમાઇલી મઝહબ તારીફલાયક છે. ખીજા મઝહબો આમતેમ થયા, પણ ઇસમાઇલી મઝહબની રસ્તી ખરાબર છે. હઝરત નખી સાહેબથી સીધેસીધી ચાલી આવે છે. આ ખુબી જવાનીઆઓના મગજમાં ખરાબર ખેસાડો.

જવાનીઆઓને ખુબ સમજવો કે, માલેવાજખાત આપવી વાજબ છે, એ મઝહબની પહેલી વાત છે. માલેવાજખાત નહિ આપો તો, તમારા જાહેરી રાજ્યને ધકે પહોંચશે. જાહેરી રાજ્ય અમારા માટે નથી, ગવર્નમેન્ટ ટેક્ષ છે. માલેવાજખાત નહિ આપો તો, જાહેરી રાજ્ય કેમ ચાલશે? આ પ્રથમ સમજવો.

ખીજું: બાઇઓ પોતાના બચ્ચાંઓને કેમ સંભાળે અને બિમાર ન થાય એ બાબતમાં દારેસ્સલામ ખાતે વિગતવાર ફરમાનો કર્યા છે, તેનો પ્રચાર કરો.

ત્રીજું: કરકસરના મુદ્દા ઉપર કોન્ફરન્સ ભરાય અને જે ઠરાવ નક્કી કરવામાં આવે, તે ઠરાવનો અમલ થાય તે માટે દિલોબન કોશિશ કરજો અને તે બાબત માણુસોના દિલમાં ખરાબર ખેસાડજો.

આ ત્રણ કામ કરશો તો, દીન દુનિયામાં ચડતી થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૬૫ મું.

નૈશંખી તા. ૨૫-૨-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે મઆલે જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે જમાતના ઘણાં તારો વિલાયતમાં મળે છે ત્યારે અમે ઘણા ખુશી થઈએ છીએ. અમે હુમેશાં તમો જમાતને યાદ કરીએ છીએ, પણ તમારા તાર આવે છે ત્યારે વધારે યાદ કરીએ છીએ.

તમારે ત્યાં કાઉન્સીલ મુકરર કરેલ છે, તેનો ફાયદો લઈ દુનિયામાં ઉંચે આવવા કોશિશ કરો.

આખરતમાં અમારી પાસે છે અને ઉંચે છે, તેવીજ રીતે દુનિયામાં ઉંચે આવવું જોઈએ. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૩૬૬ મું.

નૈરોબી તા. ૧-૩-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર મમામે મુવર્ણ તુલાવિધી માટેના ભરાયેલ દરબારમાં પધારી ફરમાવ્યું :

“જે મહોબત અને ભકિતભાવને લીધે આખા આફ્રિકામાંથી તમે બધા, અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓ અત્રે આવ્યા છો અને જે જહોમત ઉઠાવી છે, તેના માટે અમે તમને બહુ મુખારકબાદી ફરમાવીએ છીએ.

આજે તમે અમને સોનાની ભેટ કરેલ છે તે, ઘણી ખુશી સાથે સ્વિકારીએ છીએ અને કબુલ ફરમાવીએ છીએ.

જેવી રીતે હિંદુસ્તાનમાં ગયે વર્ષે કરવામાં આવ્યું તેમ, અત્રે પણ આ સોનાની રકમ આખા આફ્રિકાનાં અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓની ઉન્નતિ માટે આવતા પાંચ કે છ વર્ષ દરમિયાન વપરાશમાં લેવી એવી અમારી ઇચ્છા છે, અને તે માટે ઉંચા પ્રકારનું શિક્ષણ મેળવવા માટેની વિદ્યાર્થીઓને સ્કોલરશીપની સગવડ, સ્કુલો, સ્કુલો માટેના મકાનો, ખાનગી, સુવાવડખાતાઓ અને બની શકે તો, દવાખાનાઓ વિગેરે બીજા ભલાઈના કાર્યોમાં, તેનો વપરાશ કરવા માટે હિંદુસ્તાન પ્રમાણે અત્રે પણ એક કમિટી મુકરર કરીએ છીએ, જે એની સારી રીતે વ્યવસ્થા કરે અને એની બધી જવાબદારી એ કમિટી ઉપર મુકીએ છીએ.

[૨૧૦]

તમે સઘળાને ઘણી દુઆ આશિષ કરમાવીએ છીએ. ખાના-
વાહાન. ખાનાવાહાન. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૩૬૭ મું.

નૈરોબી તા. ૯-૩-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે
હેલ્થીગ સોસામટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“મોટી વાત એ છે કે, બેકારોને કામે લગાડો. તમારો દુશ્મન
છે, તે બેકાર છે; માટે બેકારોને કામે લગાડો. કોઈ બુદ્ધી વિધવાને
મદદ કરો, તે ઘણું સાફ છે, પણ બુવાન મરદને મદદ કરશો તો
તે આળશું થઈ જશે. બની શકે તેટલું તેવાઓને નોકરીએ લગાડો,
કામે ચડાવો. બચ્ચાંઓની માવજત માટે હમેશાં પ્રચાર કરતા રહેવું
કે બચ્ચાંઓને સારો ખોરાક આપવામાં આવે. જ્યાં સુધી બચ્ચાંઓને
સારો ખોરાક નહિ આપો, ત્યાં સુધી બચ્ચાંઓ સારા નહિ થાય.
પચાસ ટકા બચ્ચાંઓ સારા ખોરાક વગર બિમાર પડે છે.”

સ્કુલના છોકરા અને છોકરીઓને ફરમાવ્યું:

“તમે હમેશાં યાદ રાખજો કે, તમે અમારા રૂહાની ફરજદાર
છો. આ વાત ભુલી નહિ જાઓ.

તમે સવારે ઉઠો, તેમજ રાત્રે સુવા જાઓ, ત્યારે મનમાં કહેજો
કે અમે જમાનાના ઇમામના ફિદાઈ ફરજદાર છીએ. દુનિયાનું શિક્ષણ
પણ બરાબર લેજો.

આપણો મજહૂબ રૂહાની છે. ઘણી દુઆ આશિષ કરમાવીએ
છીએ. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૩૬૮ મું.

નૈરોબી તા. ૧૦-૩-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે
જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે ઘણી બિહમત કરી છે. અત્રે જ્યુબીલીના પ્રસંગે, નૈરોબીની જમાતે ઘણોજ સુંદર અને તારીફ લાયક બંદોબસ્ત કરેલ છે, તેથી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. યુરોપના સુધરેલા દેશોમાં પણ એવી સુંદર વ્યવસ્થા લાગ્યેજ બની શકે છે.

જ્યુબીલી ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીની સ્કીમ અમે કબુલ ફરમાવીએ છીએ. હકતામાં એક વખત દરેક જમાતખાનાઓમાં જાહેર કરજો કે, જ્યુબીલી ઇન્સ્યુરન્સ કંપની સ્થાપનામાં આવેલ છે, તે જ્યારે ચાલુ થાય, ત્યારે દરેક પોતાનો ઇન્સ્યુરન્સ તે કંપનીને આપે. વીમા કંપનીનું કામ કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીથી ઘણું આસાન છે.

કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીમાં માણસને, તેની ઇજ્જતને, તેના ઇમાનને જોવું જોઈએ. જ્યારે વીમા કંપનીમાં તેવું કંઈ નથી આતો ચાલુ કામ છે.

આફ્રિકામાં વર્ષમાં છ લાખ શીલીંગોનો વીમા ઇસમાઈલીઓ બીજી કંપનીઓમાં આપે છે, તે છ લાખમાંથી તમને બે લાખનો પણ ફાયદો નથી; ચાર લાખ બહાર જાય છે, તે તમારા પાટ્રીટમાં રહે તો સાફ છે.”

કરાંચીના બાઇઓને ફરમાવ્યું:

“હજી સુધી સિંધીઓને સિંધથી બહારના મુલકમાં અમે ક્યાંઈ જોયા નથી. સિંધીઓની આદત છે કે, તેઓના મુલકની રેતી રહે ત્યાં સુધી પણ તેઓ ખસતા નથી. તમે સિંધી થઈ પોતાનો મુલક છોડેલ છે અને દેશાટન કરેલ છે તે અજબ કરેલ છે. એક સો જીવ તો શું? કાંઈ નથી; પણ હજાર માણસ આવે તો પણ થોડાં છે. હજી પણ તમે હોશિયાર થાઓ અને કોંગો વિગેરે તરફ જાઓ. જે જે સિંધથી આવેલ છે, તે સર્વને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

એક બાઇને ફરમાવ્યું :

“સાહસ કરીને તમે જે મોટું કારખાનું ખોલવાની હિંમત કરી છે, તો અકકલ કરતાં હિંમત વધુ કરવી તે સારું નથી.

હુન્નરમંદી શીખવી હોય તો, વાઘનો દાખલો લ્યો. જંગલમાં જ હેલાં તે શિકાર જુએ છે, પછી આસ્તે આસ્તે પગ મુકે છે. જંગલમાં વાઘ ચાલે છે, તે પણ જોઈ જોઈને ચાલે છે, માટે અકકલ કરતાં હિંમત વધુ કરવી તે સારું નથી.

અમારા ફરમાન વાંચજો અને હજમ કરજો. જ્યારે અમારા ફરમાન ઉપર વિચાર કરશો, હજમ કરશો ત્યારે રૂહાની, જીરમાની અને દુન્યવી ફાયદો જોવામાં આવશે.

જ્યારથી અમે આંક્રિકાની મુસાફરી શરૂ કરેલ છે, ત્યારથી અમારા થયેલ ફરમાનો વાંચજો, તેના ઉપર અમલ કરજો, ખ્યાલ કરજો અને તેની માયના કાઢજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૬૯ મું.

જંગપાર તા. ૩૧-૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી મલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખામે બાઇઓને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારી રૂહાની દીકરીઓને જોઈને અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. રાત અને દિવસ અમે તમારી સાથેજ છીએ. જેમ હમણા તમે અમારી સાથે છો, તેથી પણ વધારે નજદીક તમને જોઈએ છીએ; તેમ તમે પણ અમને નજદીક જોજો.

કોઈ ઉપર બાપનો પ્યાર હોય છે, કોઈ ઉપર માનો પ્યાર હોય છે, પણ અમે તો તમારા બાપ અને મા બન્ને છીએ અને તેટલાજ પ્યારથી તમને ચાહીએ છીએ.

અમે જોઈએ છીએ કે, આપણા બચ્ચાંઓ ઘણા નબળા છે; તેમને જોઈએ તેવી ખોરાકી પુરતા પ્રમાણમાં મળતી નથી; બચ્ચાંઓ જન્મે છે અને માતાનું દુધ પીએ છે; ત્યારબાદ ૫-૭ વર્ષનો થાય ત્યાંસુધી ગાયનું દુધ જરૂર આપવું જોઈએ; ગાયનું દુધ અત્રે ઘણું સસ્તું છે; તાકાતવાન અને સાફ દુધ પણ ગાયનુંજ દુધ છે.

દરેક બીમાર અને નબળા માણસે, હુમેશાં સવારના ગધેડીનું દુધ ચાલીસ દિવસ સુધી પીવું; પછી ૪૦ દિવસ સુધી બંધ રાખવું; પછી ફરીથી ૪૦ દિવસ સુધી પીવું. એમ વર્ષમાં બે વખત પીવાની બહુ જરૂર છે અને પીધા પછી અર્ધો કલાક ખુલ્લી હવામાં ફરો. ગધેડીનું દુધ ઘણું તાકાતવાન છે, પણ તે ફક્ત બીમાર અને નબળા માણસ માટેજ સાફ છે. જે બીમાર અને નબળા હોય તેજ પીએ. વધારામાં કુટ ખાઓ અને દંહી છાસ જરૂર પીઓ. થોડું થોડું ટોપડ પણ દરેક જણે જરૂર ખાવું. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૭૦ મું.

દારેસલામ તા. ૧-૨-૧૯૩૭.

૬૬ મોક્તાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોદુમદશાહ હાઝર ઇમામે જમાનને ફરમાવ્યું:

“પહેલી વાત એ છે કે, જે જીવાનિયાઓ છે, કે જેને કામ નથી, તેઓ વેપાર માટે ભરમાં જાય; કેંગો સુધી જાય, લેક સુધી જાય. દરેક નાના નાના ગામમાં જાય. દરેક નાના નાના ગામમાં ઇસમાઈલીની નિશાની હોવી જોઈએ.

બીજી વાત એ છે કે, જંગબાર અથવા ઇંડીયાથી જે ઇસમાઈલી આવે તેને મદદ કરી, ટાંગાનિકાના નાના નાના ગામમાં મોકલવા. એક બીજાના વેપારમાં હસદ કરવો સાફ નથી, પણ એક બીજાને વેપારની ખબર આપવી કે ક્યાં સારો વેપાર છે, તેવી જગ્યાએ તેઓને મોકલવા. જેમ ગવરમેન્ટ કરે છે તેમ ખબર આપવી.

સ્કુલમાંથી બચ્યાંઓ શીખીને નીકળે છે, તેઓ નોકરી કરે છે તે ઠીક નથી, પણ નુકશાન કરે છે. આજું શીખેલ હોય તેણે આજું કામ મેળવવું. નવો હુન્નર શોધી બહારગામ જવું જોઈએ.

ખીજી કોમની સાથે સલાહ સંપત્તી રહેવું. કાયદાને માન આપવું. ગવરમેન્ટના કાયદા કાનુનને તોડવા તે સાડું નથી. ખીજી કોમ આફ્રિકન, ઇન્ડીયન, યુરોપિયન બધાની સાથે સંપ સલાહથી ચાલવું, જેથી તેઓ તમારા માટે સાડું બોલે અને તારીફ કરે કે તમે હકપરસ્ત અને સાચા છો.

અમે તમારા પર ઘણા રાજી છીએ. આખાં ટાંગાનિકાની જમાત ઉપર ઘણા રાજી અને ખુશી છીએ. ટાંગાનિકાની જમાત ઉપર હમેશાં દિલોઝનથી મહોબત રાખીએ છીએ. રાત અને દિવસ યાદ કરીએ છીએ.

આ મુલકમાં આપણા પગ ઉંડા, બહુજ ઉંડા હોવા જોઈએ અને તે માટે બે ચીજની જરૂર છે. એ માટે ખાસ જરૂરનું છે કે, હાથીની માફક ચાલજો. પહેલે પગ મુકજો, પછી ચાલવાનું શરૂ કરજો. બહુ ઉતાવળ કરવાની જરૂર નથી. પહેલી બાબત એ છે કે, પહેલાં તો એક આફ્રિકા કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીની જરૂર છે. મુબઈની અંદર ઇસમાઇલી કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી છે, તેણે ઘણા ખરીબ ઇસમાઇલીઓની જીંદગી સુધારી છે. એવી સંસ્થા પુરી મેનેજમેન્ટથી ન ચાલી શકે, તો ન કરવી; અગર જો એવી સંસ્થા ઉભી કરવી હોય, તો રાત અને દિવસ તેની પાછળ મહેનત કરવી અને ધ્યાનપૂર્વક કામ કરવું, કારણકે કેડીટ પર કામ કરવાનું છે.

હિંદુસ્તાનમાં ઘણી ઇન્ડીયન બેંકો સારી મેનેજમેન્ટ ન હોવાના લીધે, ટુટી પડી છે અને કરોડોનું નુકશાન થયું છે.

અગર જો કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી અંહી ઉભી થાય, તો તેમાં જોખમ ન હોવું જોઈએ. ગવરમેન્ટ સાથે સહકાર કરીને જે

કાયદા કાનુનો ઘડવામાં આવે, તે પ્રમાણે સરકારની મદદથી કામ કરવું. ગવર્મેન્ટની મદદ નહિ હશે તો કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી નહિ ચાલે. હિંદુસ્તાનમાં ગવર્મેન્ટની મદદથી ચાલે છે.

અમને ખાત્રી છે કે સરકાર તમને જરૂર મદદ કરશે. જ્યારે આ સંસ્થા પાકી થાય, ત્યારે જેઓ નોન ઇસમાઇલી હોય તેઓ પણ લલે લાલ લ્યે; કારણકે આ સંસ્થા વેપારી સંસ્થા છે.

અમે જ્યારે આફ્રિકાથી રવાના થઈએ, ત્યારબાદ જો થઈ શકે તો “ઓલ આફ્રિકા ઇસમાઇલીઆ ઇન્સ્યુરન્સ કંપની” ઉભી કરજો. પહેલાં સ્કિમ બનાવી, તમોને ખાત્રી થાય તોજ મજકુર કંપની ઉભી કરજો. આફ્રિકામાં અમારી તેમજ તમારી પણ ઘણી મિલકતો છે અને બધા મિલકતદારો કામ આપે, તો ઘણો લાભ થાય. આ પ્રમાણે જ્યારે આ સંસ્થા પગભર થાય, ત્યારે બહારનાઓનું પણ કામ લેજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૭૧ મું.

દારેસ્સલામ તા. ૨-૨-૧૯૩૭.

હક મોલાના ઘણી સંત્રામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હિમામે રિલીજીયસ સોસાયટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“જ્યારથી અમે આફ્રિકામાં આવ્યા છીએ, ત્યારથી અમે જે જે ફરમાન કરેલ છે, તેની માયના કાઢજો. ફરમાનના ઘણા અર્થ થાય છે, ઘણી માયના નીકળે છે. દરેક પોતાની અકકલથી સમજણ મુજબ માયના કાઢે.

તમે પોતાને ઓનરરી મિશનરી સમજજો. દુઆના વખત પછી અર્ધો કલાક હુમેશાં અમારા ફરમાન તથા ગીનાનની માયના કાઢો. હિંદુસ્તાન તથા આફ્રિકા, બીજે જ્યાં ફરમાનો થયા છે, તે વાંચી તે ઉપર વિવેચન કરજો, ઘણો ફાયદો થશે.”

જમાતને ફરમાવ્યું:

“સ્કુલમાંથી શીખી બધા નોકરી કરશે, તો શું ફાયદો? બિદાત જઈ વકીલ બેરિસ્ટર થાઓ, તેના કરતાં હુન્નર ઉદ્યોગ શીખો તે વધારે સાફ છે.

જમાતમાં નબળાઈ ઘણી છે, માટે દહીં ખાઓ તો ફાયદો થશે, કુરૂટનો રસ પીઓ અને દહીં ખાઓ, તો ઘણો ફાયદો થશે.”

જમફળ હાથમાં લઈ ફરમાવ્યું:

“આ કુરૂટ કાચું ખાવું નહિ, પણ બાફીને ખાવું. કાચું ખાવાથી પેટમાં દુઃખાવો કરે છે. ચાવલ ખાવાની આદત હોય, તેની સાથે બકાલું ખાવું. કુરૂટ ખાવું, જેથી બદનની નબળાઈ નીકળી જશે.

અમે જે ફરમાનો કરીએ છીએ, તે ઉપર બરાબર અમલ કરો; અમલ નહિ કરો તો નુકશાન થશે. અમે જે દવા બતાવીએ છીએ તે જરૂર તમે કરજો, નહિ કરશો તો નુકશાન થશે.

દુધ અને દહીં હાલ જેટલું ખરીદ કરો છો, તેનાથી કબલ ખરીદ કરી ખાશો તો તમારી બિમારી દુર થઈ જશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૭૨ મું.

દારેસ્સલામ તા. ૩-૨-૧૯૩૭.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે જમાતને ફરમાવ્યું :

“ટાંગાનિકાના અમારા રૂહાની ફરજદાને નોંધને અમે ઘણું રાજ અને ખુશી થયા છીએ.

શરૂઆતમાં અમે દુનિયાના ફરમાન કરીએ છીએ, ત્યારપછી દીન અને આખરતના ફરમાનો કરશું.

હુનિયાતું પહેલું ફરમાન એ છે કે, અમે અમારા ફરજદોને જોઈએ છીએ, તો તેઓ નખળા અને ખીમાર માલમ પડે છે, બધા બચ્ચાંઓ ખીમાર થાય એ કાંઈ ખુદાઈ હુકમ નથી. જો ખીમાર પડે તો એક પડે, નખળો હોય તો એક હોય, પણ અમે અત્રે ૫૦ ટકા છોકરા છોકરીઓને ખીમાર જોઈએ છીએ, એનું કારણ એ છે કે, નાના બચ્ચાંઓની માતાઓને સમજ નથી કે, નાનપણમાં તેઓની સંભાળ કેમ રાખવી? કેટલું અને કેવું ખાવાનું આપવું? તે પણ તેઓને સમજ નથી; તેમજ કેવી હુવા અને રોશનાઈ જોઈએ? તેની સમજ તે માતાઓને નથી.

એના માટે અમે ઘણા વર્ષોથી ફરમાન કરેલ છે. હિંદુસ્તાનમાં પણ એ માટે અમે ઘણાં ફરમાનો કર્યા છે. વર્ષમાં બે વખત બેઝી વીક એકઠીખીશન ભરવું બાહ્ય જરૂરનું છે. આ વાત એવી નથી કે, ઘણા નાણા ખર્ચવા પડે, પણ થોડા ખર્ચમાં ઘણું સાફ થાય.

માતાઓએ બચ્ચાંઓની કેમ માવજત રાખવી, એની સમજણ હોવી જોઈએ; એ વાત જરૂરની છે. એમ કરવાથી બચ્ચાંઓને ઘણો ફાયદો થશે અને તેઓ ઉમરમાં ઘણા વધશે. ડાક્ટરની દવાની જરૂર નહિ પડે. મોટા થશે તો પણ બિમાર થશે નહિ; તેઓ તંદુરસ્ત રહેશે.

સુવાવડખાતામાં જે બાઈ હોય તેને પણ મહિનામાં એક બે વખત બોલાવી, લાષણ કરાવે અને એનો તરબુતો કરી બાઈઓને સમજાવે. તમારી જાણમાં આવે કે, લેડી ડાક્ટર અથવા ખીજી કોઈ કોમની બાઈ હોશિયાર છે, તો કાઉન્સીલ તેને આમંત્રણથી તેડાવે, તો તે ખુશીથી આવશે અને તમને લેકચર આપી સંભળાવશે.

આવા બિમાર બચ્ચાંઓને જોઈને, અમે ઘણા દિલગીર થઈએ છીએ. બચ્ચાંઓને ખાવનું નહિ દેશો, સંભાળશો નહિ તો ખુદા શું કરે? આ બાબતમાં હોશિયાર થાઓ.

ઇન્ડિયન વેલફેર સોસાયટી સ્થાપનાની ઘણી જરૂર છે. એક બંચું મોટું થઇને બીમાર થાય છે, તેનું કારણ એ છે કે, નાનપણથી તેની સંભાળ બરાબર લેવાણી હોતી નથી.

જે છોકરાઓ ભણેલા છે, તેના માટે જરૂરનું છે કે, ભરમાં નાના નાના ગામમાં જાય અને તેના બાપદાદા માફક પરચુરણ વેપાર શરૂ કરે. તમારા બાપદાદાઓ જ્યારે આવ્યા, ત્યારે બંદરોમાં વેપાર શરૂ કરેલ. તમે બધી જગ્યાએ ભરમાં જાઓ, વેપાર શરૂ કરો; પણ જેઓનો વેપાર અહીં સારો ચાલતો હોય, તેઓના માટે નથી કહેતા, પણ જેઓના વેપાર બરાબર ન હોય, તેઓના માટે આ ફરમાન ફરમાવીએ છીએ.

સ્કુલમાંથી છોકરાઓ નીકળે છે, તે ભલે નોકરી કરે, પણ તેઓનો ઉદ્દેશ બીજનેસ કરવાનો હોવો જોઈએ. તમારે યાદ રાખવું જોઈએ કે, તમારા બાપદાદા વેપારી હતા અને હવે જો તમે વેપાર હાથમાંથી છોડશો, તો બધું ખોટું બેસશે અને વેપાર હાથમાંથી ચાલ્યો જશે.

આ માટે મુડીની જરૂર છે અને તેના માટે કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીની જરૂર છે. તેમાં ઈમાનદાર માણસો હાજર થાય અને ઈમાનદારીથી કામ કરે, અને તેઓ સમજે કે, અમે મજબૂતી કામ કરીએ છીએ અને દીનદારના નાણા પોતાના પૈસા માફક સંભાળે; જાન માફક સંભાળવાની જરૂર છે.

તમને જે ફરમાન કર્યા છે, તે તમારી દુન્યવી બહેતરી માટે છે, દીની બહેતરી માટે અમે તમને એક વાત કરીએ છીએ, તેમાં બધું સમાઈ જાય છે.

બધાથી મહત્વની વાત એ છે કે, મા, બાપ, માલ અને જાન કરતા પણ મહમ્મદ અને અલીના ગાદી વારસ પર તમારું ઈમાન મજબૂત રાખજો. મહમ્મદ અને અલીના વંશ જેઓ બીરાજે છે તેના ઉપર પ્યાર રાખશો તો તમને

[૨૧૯]

દુનિયામાં કોઈ ડર રહેશે નહિ. આ એક ફરમાનમાં ઈબાદત, બંદગી અને મઝહબની બધી ખુબીઓ આવી જાય છે.

તમે સર્વે જમાતને ઘણી ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાત.

ફરમાન ૩૭૩ મું.

દારેસ્સલામ તા. ૪-૨-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હમામે એક ભાષને ફરમાવ્યું :

“દુનિયા એવી છે કે, જ્યાં હાઝર હમામની હસ્તી જરૂર હોવી જોઈએ. ખાનાવાદાત.”

ફરમાન ૩૭૪ મું.

દારેસ્સલામ તા. ૧-૨-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હમામે જમાતને ફરમાવ્યું :

“જ્યાં સુધી ખાવા પીવાની રીત નહિ બદલાવો, ત્યાં સુધી બીમારી નહિ મટે. તમે જ્યાં સુધી મરચાં અને એવો ગરમ ખોરાક નહિ છોડો ત્યાં સુધી બીમારી રહ્યા કરશે. અત્રેના કાળા લોકો ગરીબ છે, છતાં તમારા કરતાં તંદુરસ્ત છે. તમે હિંદુસ્તાનના ખોરાક અત્રે ખાશો તો કેમ ચાલશે ? જીવાન લોકો પણ આ માટે ખ્યાલ કરે.

બીમાર માણસ સાફ કામ નહિ કરી શકે. બીમારીથી રૂડાની શક્તિ ખરાબ થાય છે. બીમાર માણસથી ઈબાદત પણ થઇ શકતી નથી. પચાસ ટકા અમે તમારામાં બીમાર જોઈએ છીએ. વીસ પચીસ લાખ રૂપિયા કમાણા, પણ બીમારી હશે તો સાફ નથી. ખોરાકની આદત નાનપણથીજ સુધારવી જોઈએ, તો બીમારી બહુજ

ઓછી આવે. હહીં કુરૂટ અને એવી ચીજો ઘણા કાયદો કરે છે સવારના તડકામાં ફરવું અને ખુત્તી હવામાં ફરવું તે ઘણું સારું છે.

લડાઈમાં જેમ દુશ્મન સામે લડવું પડે છે, તેમ તમે ખીમારી માટે સંભાળ રાખો. આંહીની સીઝન પ્રમાણે તમે ખોરાક રાખો, તો તંદુરસ્ત રહેશો. મેવાના ખોરાકથી અકકલમાં વધારો થશે, હિંમત આવશે, તંદુરસ્તી વધશે; અને તંદુરસ્તી હશે તો સારા સારા વિચારો આવશે, પણ નબળાઈ અને ખીમારી હશે તો સારા ખ્યાલો આવશે નહિ.

વાએઝની બદલીમાં અમારા ફરમાનો વાંચી, તેની માયના કરશે. અને તે પ્રમાણે ચાલશે, તો ઘણા કાયદો થશે. ખાવાપીવાના ફરમાન છે, તે સર્વે જમાત વાસ્તે છે. અઠવાડીયામાં એક વખત જરૂર વાંચો. એવી રીતે પાંચ છ વર્ષ, જ્યાં સુધી તમને આદત પડી જાય ત્યાં સુધી ચાલુ રાખો.

મેવો, હહીં, દુધ, રોટલી ખાઓ. ચોખ્ખા કરતા ખાજરી સારી અને સસ્તી છે, માટે તે ખાઓ.”

કિલેસા ચાંદરાતના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું:

“દર ચાંદરાતના હુમણા જેવી રીતે અમે હાજર છીએ, તેવી રીતે અમને હાજર સમજજો. અમારો પણ દિલનો ખ્યાલ તમારી તરફ છે. તમારા દિલનો ખ્યાલ પણ અમારી તરફ રાખશો. હુમેશાં અમારો ખ્યાલ રાખજો.”

લાઇબ્રેરી કમિટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“૫૦ ટકા બચ્ચાં અમે ખીમાર જોઈએ છીએ. આ ખીમારી કુદરતી નથી, પણ પોતાની ભુલ છે. ગરીબીનું કારણ પણ નથી, કારણ કે કાળા લોકોના બચ્ચાં તંદુરસ્ત છે. આપણી બાઈઓને બચ્ચાંઓની કેમ સંભાળ રાખવી, તેની આવડત નથી. બચ્ચાંઓને

ખવરાવવું, સંભાળવું, દુધ આપવું, હવામાં ફરવા મોકલવું વિગેરે બાબતોની તેમને બીલકુલ ખબર નથી.

બચ્ચાંએને હવામાં થોડો થોડો વખત બહાર ફરવા મોકલવા. પહેલાં માતાએ પોતાનું શરીર તંદુરસ્ત રાખવું. સારો ખોરાક ખાવો. ગાજર વિગેરે ખાવાથી, દુધ સાફ આવે, બચ્ચું દુધ પીએ, તંદુરસ્ત બને. તમે લેકચર આપો અને સમજાવો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૭૫ મું.

દારેસલામ તા. ૮-૨-૧૯૩૭.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખામે લાઇબ્રેરી કમિટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“અમે અગ્રેસરોને ફરમાન કર્યા છે, તે તમારા માટે પણ છે. બધી મંડળીઓ માટે છે. હાલ કઠણ વખત છે. કટોકટીનો વખત છે. અમારા ફરમાનોનો પ્રચાર કરજો.

લાઇબ્રેરી ફક્ત કિતાબો માટેજ નથી, પણ ફરમાનો સાંભળવા માટે પણ છે. લેકચર આપવું તે સાફ છે, હવે આગળ વધવાનો ટાઇમ છે. કરકસર, તંદુરસ્તી વિગેરે વિષયો પર બાંધણુ આપો.”

બોર્ડિંગ કમિટીના મેમ્બરોને બચ્ચાંએને આપવામાં આવતા ખોરાક સંબંધી ફરમાવ્યું :

“સવારમાં ચા આપો છો, તે નુકશાન કરે છે, તેના બદલે દુધ આપો. ખપોરના ચોખાને બદલે બાજરાના રોટલા આપો. ચોખા કરતાં બાજરો સારો છે. ચોખામાં તાકાત નથી. ઘઉં કરતાં પણ બાજરો સારો છે. રાતના દુધ, દહીં, કુરૂટ આપો, તમારો ખોરાક બદલાવો. ખોરાક બદલાવવાની ખાસ જરૂર છે. રાતના કુરૂટ કેળાં આપો. પાંઉમાં તાકાત નથી. પપૈયા પણ આપો. બાજરાની રોટલી બહુ ફાયદો કરે છે.”

સ્કુલ સ્કાઉટોને ફરમાવ્યું

“તમે અમારું લશ્કર છો. તમે પોતાને હલકા માનશો નહિ. તમે અમારા રૂહાની ફરજદ છો. તમારા માઆપ ઉત્તમ છે. હાઝર ઇમામને માઆપ સમજાવો. આમાલ પણ તેવા રાખજો. ઇમામ ઉપર માઆપથી પણ વધારે પ્યાર રાખજો.

તમારા માટે દુન્યવી ફરમાનો ઘણા કર્યા છે. દુન્યવી ફરમાન તમારી મિટીંગમાં વાંચજો. તમે ફરમાન પ્રમાણે વર્તજો. તમારો ફરજજો ઘણો ઉંચો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૭૬ મું.

દારેસ્લામ તા. ૯-૨-૧૯૩૭.

હક મૌલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે છોકરા છોકરીઓની સ્કુલની એજ્યુકેશન ઓર્ડના એક્સિસરોને ફરમાવ્યું :

“તમારા પર મોટી ફરજ છે, તમારા પર મહાન બોજો છે. બચ્ચાંઓને કેળવણી આપ્યા બાદ કંઈ તરફ દોરવવા તે તમારા હાથમાં છે.

જુઓ તવલુદ થતાં બાળકોના પગ ચીના લોકો નાના બનાવે છે, જ્યારે અંગ્રેજો અને બીજાઓ મોટા પગ બનાવે છે, તેથી તેઓ ટટાર ઉભા રહી શકે છે, શિકાર કરવા જઈ શકે છે. ચીનાઓ ચાલી પણ શકતા નથી.

તેવી રીતે બચ્ચાંઓના મગજ એવા કુમળા છે કે, તેઓને જેમ કેળવવા હોય તેમ કેળવી શકાય છે.

બચ્ચાંઓને ત્રણ ચાર બાળત જરૂર શીખવો; કરકસર માટે સમજાવો; ભરમા જઈ વેપારી બને, હિંમતવાન થાય, તેવી કોશિષ કરો. બચ્ચાંઓને ખેતીવાડીનું શિક્ષણ પણ આપો. તંદુરસ્તી માટે જુવાનો પાસે લેકચર અને વાએઝ કરાવો.

હાલમાં ૫૦ ટકા બિમારી જોઈએ છીએ, પણ ફરી અમે આવીએ ત્યારે તે બિમારી નાબુદ થયેલી હોવી જોઈએ. જો તે નાબુદ નહિ થાય તો તમારી કસુર સમજશું.”

એક ભાષને ફરમાવ્યું :

“ઇમાનની સલામતી માટે અમારી પાસે જે માંગણી થઈ છે તો, અલબત્ત ઇમાન સલામત રહેશે. જો માત્રેવાજખાત આપશે તો તેઓનું ઇમાન કદી પણ જરો નહિ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૭૭ મું.

ડોકોમા તા. ૧૧-૨-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે ફરમાવ્યું :

“જાહેરમાં માખાપ તરીકેનો અમારો ખ્યાર અને આશિષ તમને પહોંચાડવામાં આવે છે, તમને તાર માર્ફત એ આશિષો આવે છે. અઠવાડીયામાં એકજ વખત નહિ પણ જેવી રીતે માખાપ પોતાના બચ્ચાં ઉપર સતત ખ્યાર રાખે છે, તેવી રીતે અમારો તમારા તરફ સતત ખ્યાર છે.

યકીન કરજો કે, જ્યારે તમે જમાતખાનામાં આવો છો, ત્યારે વાયરલેસની માફક તમારો ખ્યાર અમને પહોંચે છે. તમારો રૂહાની ઈશક અમારાથી દુર નથી. અમારો રૂહાની ઈશક તમારા પર એથી પણ વિશેષ છે. હમણા છો, તેના કરતાં પણ ખીજી દુનિયામાં તમે અમારી વિશેષ નજીક હશો.

દુન્યવી કાયદા માટે અમે દારેસ્સલામમાં ઘણા ફરમાન કર્યા છે. તમારી તાંદુરસ્તી, વેપાર અને શરીરની તાકાત વધે, તથા તમે દુનિયામાં આગળ વધો, તે માટે અમે તે ફરમાન કર્યા છે.

અમારી દારેસ્સલામની આઠ દસ દિવસની રોકાણ દરમિયાન, અમે રાત દિવસ એ ફરમાન કર્યા છે. એ ફરમાન તમે વાંચજો

અને રાત દિવસ સાંભળજો. જો તમે તે ફરમાન પર અમલ કરશો, તો તમને કેટલો ફાયદો થાય છે તે જોશો.”

કોંગોમા જમાતમાં વાચેઝ કરતા ચાર શખ્સોને ફરમાવ્યું :

“જ્યારે તમે વાચેઝ કરો, ત્યારે અમે દારૂસલામમાં જે ફરમાન કર્યા છે, તે જમાતને સંભળાવજો. હવે એવો વખત છે કે, જ્યારે તમે વાચેઝ કરો ત્યારે અર્ધો વખત રૂહાની બાબત પર અને અર્ધો વખત અમે જે નવા દુન્યવી ફરમાન કર્યા છે, તે પર વાચેજ કરજો.

આપણા બચ્ચાં, બાઈઓ બિગેરે લણેલા છે, તેઓ તે ફરમાન વાંચી શકશે. ફરમાન માત્ર વાંચજોજ નહિ, પણ તેનો અર્થ સમજજો; અમે ઘણા ફરમાન કર્યા છે.”

કોંગોમા જમાતને ફરમાવ્યું :

“જ્યાં વેપાર હોય ત્યાં જાઓ. તમે ઈન્સાન છો, ઝાડ નથી કે ફરી ન શકો. અમે ઈ. સ. ૧૯૦૫માં જંગબારમાં કરેલ ફરમાન પ્રમાણે જો તે લોક વરત્યા હોત તો, તેઓ ઘણા આગળ વધ્યા હોત. જો તમે હોશિયારીમાં રહેશો, તો આગળ વધશો. કોંગો જાઓ. કોંગોમાને અમે હમેશા યાદ કરીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૭૮ મું.

દારૂસલામ તા. ૧૪-૨-૧૯૩૭.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે ફરમાવ્યું :

“અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને અમે કદીપણ ભુલતા નથી. રાત અને દિવસ યાદ કરીએ છીએ. અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને રાત અને દિવસ દુઆ કરીએ છીએ.

જેમ દુન્યવી રીતે માબાપ પાસે નાના તેમજ મોટા બચ્ચાં સરખાં છે અને પ્યાર કરે છે, તેમ અમે પ્યાર કરીએ છીએ.

જાહેરમાં તમને દીઠાર ન મળે, ત્યારે ભુલી નહિ જતાં. રૂઢાની દીઠાર જરૂર કરજો. ખાતુની દીઠાર કદી પણ નહિ ભુલતા, ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૩૭૯ મું.

દારેસલામ તા. ૧૫-૨-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે જમાતને ફરમાવ્યું :

“અમે તમારી પાસેથી રવાના થઈએ છીએ તેથી દિલગીર છીએ.

અમારા રૂઢાની ફરજદોને જીસમાની ફરજદ માફ પ્યાર કરીએ છીએ. અમારા રૂઢાની ફરજદોને અમારા ખરા ફરજદ તરીકે ચાહીએ છીએ.

અમારા દુનિયાના ફરમાનો અમલમાં લાવશો, તો કદી ખરાબ થશો નહિ, પણ સુખી થશો.

કોઈને મોટો વેપાર અથવા મોટી કંપની કરવી હોય, તો અમને પહેલે કાગળ લખીને પુછાવે. ભરમાં નાની દુકાનો ખોલો, દરેક પોતે નાનો નાનો વેપાર કરે. ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

મોશી જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમને રાત અને દિવસ હુમેશાં યાદ કરીએ છીએ. ભલે અમે તમારી પાસે જાહેરમાં રહેતા નથી, તો પણ તમને રાત અને દિવસ યાદ કરીએ છીએ.

તમે તમારા હાઝર ઇમામ પ્રત્યે ઈશક રાખો, તેથી ઉ-તમ બીજું કંઈ નથી. તમે મોલાના ઇશકમાં હુમેશાં મદદોશ રહો. ઇમામે ઝમાતના ફરમાન હુમેશાં નવા આવે

છે તમે છેલ્લા ફરમાન ઉપર અમલ કરો. આ આખરતનું ફરમાન છે.

દુનિયાનું એ ફરમાન છે કે, તમારા બચ્ચાંને સ્કુલમાં મોકલો. તમારા બચ્ચાંને મફત લાણુતર મળે છે.

બીજું એ છે કે તમારા બચ્ચાં લાણી ગાણીને નોકર અને કલાર્ક થાય, તેમાં કાંઈ લાલ નથી. એ છોકરા નાના નાના ગામમાં જઈ વેપાર કરે તેમાં વધારે લાલ છે.

એક ગામમાં ઝાઝી વસ્તી કરી હરીફાઈ કરવી ખરાબ છે. નાનાં નાનાં ગામમાં જ્યાં ઈન્ડીયન તથા ઇસમાઈલી નથી, ત્યાં દુકાન કરો તો વધારે લાલ થાય.

પાંચ કે દશ જણા મળી, એક કંપની કરી છાંભો કરો; અથવા વેપાર કરો. છાંભો જે છે તેમાં તમે જાત મહેનત કરો. તેમાં તમે પોતે મહેનત કરશો, તો તમારા બદનને લાલ થશે અને મજા આવશે. એક માણસ પાસે એટલી મુડી ન હોય તો પાંચ દશ જણા મળી વેપાર કરો.”

એક બાઇને ફરમાવ્યું:

“ગયબ ઇમામ કાંઈ રસ્તો દેખાડી શકતો નથી, માટે હાઝર ઇમામની દામન પકડો, કે જે તમને રસ્તો દેખાડી શકે. પયગમ્બરનું ફરમાન છે કે જે ઇમામ ગાદી પર હાઝર હોય તેને માનો.”

એક બાઇને ફરમાવ્યું:

“માલેવાજખાત ખરાબર આપજો. માલેવાજખાત ખરાબર નથી તે મોમન નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૮૦ મું.

મુંબઈ તા. ૨૫-૧૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે જમાતમાં પધારી ફરમાવ્યું:

“અમે જાહેરમાં અમારા રૂહાની બચ્ચાંથી દુર હતા, પણ આફ્રિકા યુરોપમાં અમે તમને યાદ કરતા હતા. અમે તમને જોઇ ઘણાં રાજ થયા છીએ. અમારી આંખો ઠંડી થઇ છે. ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૮૧ મું.

મુંબઇ તા ૩૦-૧૧-૧૯૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે સિવપુર ડીવીઝનની મોમન જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે પોતપોતામાં પાટી કરી ફિસાદ કરો છો, મારામારી કરો છો, તેથી અમને દુઃખ થાય છે, તે સાફ કામ નથી, માટે સંપ સલાહથી ચાલો. આવું કામ કરવાથી અમારા દિલને રંજ થાય છે, માટે આવું કામ મોમન નહિ કરે.

દુનિયાનો દાખલો લ્યો; એક પિતાના ફરજંદો હોય, તે આપસ-આપસમાં સંપ સલાહમાં ન હોય, લડતા હોય, તો તેમના પિતાનું દિલ કેવું નારાજ થાય? અને તેને કેવું દુઃખ થાય? તેજ પ્રમાણે તમારા લડવાથી અમને દુઃખ થાય છે.

મારામારી થાય, એક બીજાની ઓરતને ઉપાડી જવી અને ખુન થાય, આતો હુદજ આવી ગઇ, આનાથી વધુ જુલમાત શું હોઇ શકે?!

જાહેરમાં ૪૦ વર્ષથી તમે અમને ઓળખો છો અને અમે તમને ઓળખીએ છીએ. તમે હુમેશાં અમારા ઘરની ખિદમત કરો છો, છતાં મારામારી, ફિસાદ, મતફેરી જે થાય છે. તેથી બરકત થતી નથી અને દુઃખમાં વધારો થાય છે; માટે સંપ સલાહથી રહેશો તો આબાદ થશો અને કાનુનસર ચાલશો તો ફાયદો થશે.

આજ રોજ અમે તમારી કાઉન્સીલમાં જે અમલદારો નિમીયે છીએ તેની ઇજ્જત રાખજો.

ગાયકવાડ રાજ્યમાં મફત કેળવણી મળે છે, માટે રાજ્યમાં માંગણી કરી નિશાળો ચાલુ કરો. ગાયકવાડ સરકારમાં ફરજિયાત શિક્ષણ અપાય છે, માટે તેનો લાભ લેવો જોઈએ.

અમારા આ ફરમાન સાંભળી તેના પર અમલ કરશો, તો ઘણો ફાયદો થશે; રાતમાંથી દિવસ થાય છે એટલો ફાયદો થશે.

પંજેભાઈઓનું કામ છે કે, સુલેહ રાખે. પાટી પડાવે નહિ. તેમનું કામ સોલજરનું છે. પંજેભાઈઓ તો કાઉન્સીલના હાથરૂપ હોવા જોઈએ, નહિ કે કાઉન્સીલને અડચણ કરે, જો તેમ થાય તો દુશ્મની કરી ગણાય.”

ફરમાન ૩૮૨ મું.

મુંબઈ તા. ૬-૧૨-૧૯૩૭

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે સી. પી. અને ખીરાર કાઉન્સીલ અને જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમારા જીલ્લામાં ખીડીનો વેપાર ઘણો સારો ચાલે છે અને તે ધંધો કરો તો ઘણું સાફ છે. ખીડી ખાંધવાનું કામ કરો તો પણ સાફ છે.

નાના નાના ગામોમાં જાઓ અને ત્યાં દુકાન કરો. જ્યાં હરીફાઈ નહિ હોય ત્યાં નાને પાયેથી શરૂઆત કરો, ચામડાનું કામ કરો ચામડાનો ધંધો યુરોપમાં યુરોપીયનો પણ કરે છે. કટલરી, મિરચી મસાલાનો ધંધો કરો.

અમે સો વખત કહ્યું છે, હજાર વખત કહ્યું છે, તોપણ પુરો બદોબસ્ત થયો નથી.

જુઓ બ્રિટીશ ગવર્નમેન્ટનાં એલચીઓ કર્યા કરે છે, જ્યાં જ્યાં વેપાર ધંધાનું ક્ષેત્ર છે, ત્યાં ત્યાં પોતાના માણસોને બોલાવે છે. તમને કેટલી વખત ફરમાન કર્યા છે કે, જ્યાં જ્યાં વેપારના ક્ષેત્રો સારા

હોય, ત્યાં ત્યાંની માહિતી આપણા પેપરોમાં કોમની જાણ માટે મોકલાવતા રહો. એવી રીતે એક બીજા પાસેથી ખબરો મંગાવો અને મોકલો.

તમને ફરમાન કરીએ છીએ પણ તેનો પુરો અમલ થતો નથી. નિઝામના મુલ્કમાં જાઓ, ત્યાં વેપાર ધંધાનું સાફ ક્ષેત્ર છે. ખાતાવાહાન.”

ફરમાન ૩૮૩ મું.

મુબઈ તા. ૭-૧૨-૧૮૩૭.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમાને કાઠિયાવાડ સુપ્રીમ કાઉન્સીલને ફરમાવ્યું:

“અમે તમારાથી બહુ રાજી છીએ, કાઠિયાવાડમાં હમણા બચ્ચાંઓની માવજતની તાલીમ વિષે હીલચાલ કરવાની બહુ જરૂર છે, કારણ કે ઘણા બાળકો મરી જાય છે.

ત્યાંની બાઇઓ જોઈએ તેટલા પ્રમાણમાં આ વિષયમાં સમજ દાર નથી અને જરૂરીઆત તપાસ્યા વગર વર્ધદ, હુકીમ અને તબીબોની સલાહ લેવામાં આવે છે. એવી રીતથી બચવા અને મરણનું પ્રમાણ ઓછું થાય, તેટલા માટે બચ્ચાંઓની માવજત અને તંદુરસ્તીના નિયમો શીખવાની ધણીજ જરૂર છે.

એ બાબતમાં અમે અત્રે એ ખાતાના અમલદારો સાથે વાતચીત કરશું. એ તમને મદદ કરશે, તો પણ તમે આ કામમાં શરૂઆત જરૂર કરજો. એનો બોલો અમે તમારા પર મુકીએ છીએ. દિલો-જાનથી કામ કરજો.

ઇમિગ્રેશન છે, તે કાઠિયાવાડના ભાઈઓ માટે છે, તેઓએ પરદેશગમન કરવું જોઈએ. ખાસ કરીને આફ્રિકામાં જાઓ. ટાંગાનિકામાં

ક્ષેત્ર ઘણું વિશાળ છે, ત્યાં જાઓ. તમે લોકો હિંમત કરી આક્રિકા જાઓ.”

ફરમાન ૩૮૪ મું.

મુંબઈ તા. ૧૮-૧૨-૧૯૩૭.

હક મોક્ષાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર મમામે હસનાબાદ સતપંથી પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું:

“મોમીન ઇસમાઈલી જમાત બધા અમારા ફરજદ છે. અમારા દુન્યવી બચ્ચાંઓ અને રૂહાની બચ્ચાંઓમાં અમે કાંઈ ફરક રાખતા નથી. અલબત્ત તમે ઘણા માણસો છો, જેથી અમારી ગોદમાં લઈ દરેકના માથા પર અમે હાથ ફેરવી શકતા નથી, પણ અમારો પ્યાર હમેશાં તમારા ઉપર છે.

આ દુનિયામાં તકલીફ નહિ ઉઠાવશો, તો આખરતમાં શું લેશો? દુનિયામાં હમેશાં તકલીફ છે. તમે જુઓ છો કે, આપણી કોમમાં ઘણા શેઠીયાઓ છે, જેઓના બાપદાદાઓએ એક બળદના માફક મજુરી કરી, ઘણી જહેમત ઉપાડેલી છે, ત્યારે તેઓ હમણા આ સ્થિતિ પર આવેલ છે.

અમારો મઝહબ આ દુનિયામાં મફત નથી, આ દુનિયા છે અને અંહીયા તકલીફ પણ છે. ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૮૫ મું.

મુંબઈ તા. ૧૯-૧૨-૧૯૩૭.

હક મોક્ષાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર મમામે પાંદરા જમાતની સાફસુફ કરવાવાળી બાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારું જમાતખાનું સાફસુફ કરો છો યાને કે તમે અમારો બગીચો સાફસુફ કરો છો. અમે તમને દુઆ કરીએ છીએ. હમદીથી સેવા કરો. ખાનાવાદાન.

ફરમાન ૩૮૬ મું.

મુંબઇ તા. ૨૫-૧૨-૧૯૩૭.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે અંધેરી જમાતને ફરમાવ્યું :

“અંધેરી જમાત, નાના, મોટા બાઈઓ, ભાઈઓ, સર્વેને ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમે અંધેરીમાં રહી, અંધારામાં નહિ રહેજો. સેવા કરજો, જમાતને બરાબર લાઇટમાં રાખજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૮૭ મું.

મુંબઇ તા. ૩૦-૧૨-૧૯૩૭.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મોમન જમાતના એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“તમે હવે ખોજ જેવા કપડા પહેરો છો, તે ઘણું સાફ છે. જીવાન લોક ટોપી પહેરો. ખેતીના કામમાં ફાળીયા બાંધવા તે ઠીક છે. તડકો નહિ લાગે.”

એક ભાઈના માટે દરખાતા જમાતના મુખીને સંબોધીને ફરમાવ્યું :

“જમાત પોતાનું કામકાજ ઇસમાઈલીને શા માટે નથી આપતી ? ઇસમાઈલીનું કામ ઇસમાઈલીને આપવું જોઈએ.”

ઇસમાઈલીયા વેલફેર સોસાયટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“જુઓ આપણામાં કોઈ સલામતીભર્યું ખાતુ નીકળે છે, તો બધા તેને તોડી પાડવાની કોશિશો કરે છે. બીજી કોમોમાં જ્યારે એવું કોઈ ખાતું નીકળે છે તો બધા તેને મદદ કરે છે, માટે એવી બાબતોથી સાવચેત રહેવું.”

મુરહાનપુર જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે ઇસમાઈલી ખોજઓ સાથે દીકરીઓ લેવા દેવાનો વહેવાર કરો. એ માટે અમે ફરજ નાખીએ છીએ, એ ઘણું જરૂરનું છે.

અમે જ્યારથી તખ્ત પર આવ્યા છીએ, ત્યારથી તમે જમાતની ખિદમત જોઈએ છીએ.

બચ્ચાંઓને સ્કુલમાં જરૂર મોકલજો. છોકરીઓને પણ મોકલજો. તમારી જમાત છે, તે મોમન જમાત છે.

મુસલમાનો સાથે અને વહોરાઓ સાથે સારો સંબંધ રાખજો, અને ઈદ કે એવા તહેવારોએ મસજીદમાં જઈ, તેઓ સાથે નમાઝ પડજો; જરૂર પડજો.”

થાણા જમાતને ફરમાવ્યું:

“અમને ઘણી દિલગીરી પેદા થાય છે અને રોવા જેવું લાગે છે, જ્યારે અમલદારો, અગ્રેસરો અને જમાતમાં પોતપોતામાં કુસંપ ઝઘડા અને કજીયા હોવાનું સાંભળીએ છીએ. એ શું વાત છે? એમ થવાથી ન પૈસા મળે છે, ન રોજી મળે છે, ન કોઈ જાતને ફાયદો થાય છે. એનો ન્યાય જરૂરનો નથી, પણ સંપ જરૂરનો છે, અને એટલુંજ અમને જોઈએ. ખાલીપીલી પોતપોતામાં દુશ્મની શા માટે હોવી જોઈએ? પોતપોતામાં હુળીમળી ચાલો. તમારા લીડર બીજે ન્યાય કરવા જાય, આપણું નામ ઉચું થાય, જ્યારે લડાઈ કિતના ફિસાદ જેવી બાબતો તમને શોભે નહિ. એ લુચ્ચાઓનું કામ છે; ગ્રહસ્થ માણસોનું એ કામ નથી.

તમે અમારા રૂફાની ફરજ હો છો. અમારી તમારા પર રહેમ છે, તમારું એ કામ હોવું જોઈએ કે, એક બીજાને મદદ કરવી, નહિ કે એક બીજાને નીચે પાડવા.

તમારી બાઈઓમાં સંપસલાહ છે. તેઓની પાસેથી શીખવા જેવું છે, બાઈઓ હુશિયાર છે. ઘણી હુન્નરવાળી છે, તે માટે તેઓને અમે હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

કાઉન્સીલના સુકાનીએ પોતાનો મિજાજ ઠંડો રાખીને સંભાળલરી રીતે દબાણ કર્યા વગર કામ લેવાનું છે. આપણું ધર્મનું

કામ છે, દબાણ નહિ. તમે અમારા ઓફિસરો કાનુનથી કામ લેવો, અમે જેમ ચલાવીએ છીએ તેમ. ખાલીપીટી એક બીજાની વાત સાંભળવી અને પોતપોતામાં ખેંચાખેંચી અને ઝગડા કરવા એ ગેર-વાજબી છે, સુલેહ સંપત્તી ચાલો. અમે કાઉન્સિલની નવી નિમણૂંક કરીએ છીએ અને તમે બધાને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

હવે પોતપોતામાં અદ્વેષાઈ નહિ કરતા. કોઈ આગળ વધે તો તેને તોડી પાડતા નહિ અને સંપીને રહેવું. થાણા જમાત મોમન જમાત છે અને અમારા નજદીક છે. શાખાશ.

તમારે રાત અને દિવસ એવા ખ્યાલ કરવા જોઈએ કે, એક બીજાને મદદ કરવી, નવા વેપારની શોધ કરવી, એક બીજાને દેશાવર મોકલવા, ક્યાં કામ છે અને ક્યાં નથી, તેની એક બીજાને ખબર આપવી, ક્યા ગામમાં વેપાર સારો છે અને ક્યાં નથી, એ બધી ખબરો લેવો અને પેપરમાં મોકલાવો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૮૮ મું.

મુંબઈ તા. ૧-૧-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે અમદાવાદની ગુપ્તિ જમાતને ફરમાવ્યું :

“ગુપ્તિ જમાત ધણી મોમન જમાત છે. અમે તમારા પર ઘણા રાજ થયા છીએ.

મોમન લોકો જેઓ આ દુનિયા છોડી જાય છે, તેની જગ્યા અમારા કિલ્લામાં હોય છે, બીજે ક્યાંઈ હોતી નથી. શાખાશ ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૮૯ મું.

મુંબઈ તા. ૨-૧-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ગુજરાત મોમીન ઇસમાઈલી જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારા રૂઢાની બચ્ચાંઓ છો, અમારી હુજુરમાં આવ્યા છો, તેથી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમે અમારા બચ્ચાંઓ છો. નવા અને જુના, નાના અને મોટા એ વિચાર છોડી આપો. તમે એક બીજા સાથે શાદી નહિ કરતા હો તો એક બીજા સાથે શાદી કરો.”

સિંધપુર ડીવીઝનની મોમન જમાતને ફરમાવ્યું:

“આખી ધાનધાર જમાતની કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી કાઢવાની ઘણી જરૂર છે અને ઇમાનદારીથી તે કામ કરવાનું છે. નહિ કે એમાં ચેરી થાય. આ બાબતમાં અમે ગોલ્ડ ટ્રાંટ કમિટીને લલામણુ કરી છે.”

રંગુનના એક અમલદારને ફરમાવ્યું:

“તમે બ્રહ્મદેશમાં રહેતા હોવાથી ત્યાંના બરમીઝ લોકો સાથે મળતા રહેજો. તેઓને સહકાર આપો. તેઓને સારા પ્રસંગે બોલાવો. તમારામાં જેઓના ઘરમાં બરમીઝ સ્ત્રીઓ હોય, તેઓને તેઓની પાર્ટીમાં જાઓ, ત્યારે સાથે લઈ જાઓ. મોટા દિવસોએ બરમાના મુખ્ય માણસોને બોલાવો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૯૦ મું.

મુંબઈ તા.૩-૧-૧૯૩૮.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ભાવનગરના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“તમે ગરીબીની બાબતમાં ફર્યાદ કરો છો, પણ પરદેશ ગમન કરતા નથી, પછી શું થાય?!

માણસો ઘણા અને વેપાર થોડો, એટલે શું થાય?! દેશાટન કરવું જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૯૧ મું.

મુંબઈ તા. ૪-૧-૧૯૩૮.

હક મોક્ષાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે પંખળની એક બાઇને ફરમાવ્યું:

“તમે બહુ જુના મોમન છો. અમે પંખળી મોમન પર બહુજ ખુશી છીએ. તેઓએ અમારા ફરમાનથી નામ બદલાવ્યા અને મઝહબને ખુદ્દો કર્યો અને પોતાના કુટુંબની કોઇપણ જાતની પરવા કર્યા વગર ખુદ્દી રીતે મઝહબને વળગી રહ્યા અને તેથી આજે દુનિયાનો પણ ફાયદો થયો. આગળ બીક હતી હવે બીક નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૯૨ મું.

મુંબઈ તા. ૫-૧-૧૯૩૮.

હક મોક્ષાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે અધીરીના એક ભાઇને ફરમાવ્યું:

“તમારામાંના કેટલાક દરજીતું કામ જાણે છે, તેઓ મુંબઈની આજુબાજુના નાના નાના ગામડાઓમાં દરજીતી દુકાન ખોલે તો, સાફ કામ ચાલે. મુંબઈમાં ધણી હરીફાઈ છે, માટે આવી હુન્નરવાળી દુકાનો ખોલવાની ભાઇઓએ હિંમત કરવી જોઈએ.”

કાઠીયાવાડ એજ્યુકેશન સેન્ટ્રલ બોર્ડના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“જે સ્કુલોને રાજ્યની માંટ મલતી હોય, તેવી સ્કુલોમાં છોકરાઓને મોકલો. જ્યાં કોમ્પીટીશન થાય ત્યાં છોકરાઓ આગળ વધે. રાજ્યને ટેક્ષ અપાય છે, તેનો લાભ લ્યો. ફ્રી ચાને મફત સ્કુલ હોય ત્યાં બાળકોને જરૂર મોકલો.”

ધાર્મિક સ્કુલો છે તે ચાલું રાખવી જોઈએ. તમે જવાન લોકો છો. જેટલું બને તેટલું તમારા દીનભાઈઓને આફ્રિકા મોકલવા આગ્રહ કરો.

મગહબી કામ કરો છો તે ઘણું સાડું છે, પણ દુન્યવી કામ નહિ છોડો અને તમારા લાઈઓને સમજાવો. હિંદુસ્તાન તરફ દકકન, સાઉથ, મદ્રાસ તરફ મોકલવા લલામણુ કરો. તમારે એન્યુ-કેશનનું કામ કરવાનું છે, એમ સમજવાનું નથી, પણ પરદેશગમન માટે તેઓને સમજાવો એ પણ તમારી ફરજ છે. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૩૯૩ મું.

મુબંક તા. ૬-૧-૧૯૩૮.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે સુરતનાં ચાંદરાતના પંજેલાઈઓને ફરમાવ્યું :

“અમે સુરત જમાતનું નામ સુરજ જમાત રાખ્યું છે. ચાંદ અને સુરજ બેઉ તમારામાં છે.

ચાંદરાતના પંજેલાઈની મહેમાની કરી એટલે ચાંદ સમાન છે.

ખીમારીની શરૂઆતમાં ઇલાજ નથી કરતા અને જ્યારે ખીમારી વધી જાય છે, ત્યારે અમારી પાસે અરજ કરવામાં આવે એ વાજબી નથી.”

બકેદર તથા ચિત્રાવડ ડીવિઝનની જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે મોમન છો. તમારું કામ પણ મોમન છે. અમે જાણીએ છીએ કે, તમને ભારે વ્યાજ આપવું પડે છે અને તેથી અમે ગોલ્ડ ગ્રાંટ કમિટીને કેટલીક સુચનાઓ કરેલ છે.

ધાનધારના મોમન લાઈઓમાં કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીની હિલચાલ થયેલ છે, તેમ તમે પણ કરો. એમાં હિસાબ રાખવાની આવડતની જરૂર છે. જો તેમ નહિ થાય અને ટુટી જાય, તો સો વર્ષ પછાત રહી જશે. બહુજ ઇમાનદારીથી કામ કરવું. સંસ્થામાં ચોરી થાય નહિ, તેનું ધ્યાન રાખજો. જો એ સંસ્થા સલામત હશે, તો તમારી કુવવત ઘણી વધશે.

જેમ પોતાના બચ્ચાંને સંભાળો છો, તેમ એ સંસ્થાની સંભાળ રાખજો. કામ કરવાવાળા તમને મળી રહેશે, પણ ધીરધાર કરવામાં બહુ સંભાળવાનું છે. એમ નહિ થાય કે, ગમે તેને પૈસા આપી દેવા.”

રિક્કીએશનની લેડીઝ સપોર્ટરને ફરમાવ્યું :

“તમે રિક્કીએશનની બાઈઓ સારી રીતે મહેનત કરો. તકલીફ લ્યો અને રિક્કીએશનના કામમાં રસ લ્યો; અમે તમારાથી ઘણા રાજી છીએ. તમે ઘણી તકલીફ લઈ મહેનત લઈ અમારી ખિદમત કરી છે, તે માટે હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

રિક્કીએશનનું જે કામ છે, તે બુઢાઓનું નથી પણ જુવાનોનું કામ છે. આજે વખત એવો છે કે જુવાન લોકો અમારી ખિદમત કરે. જુવાનની માયના એ છે જે મોમન છે તે કદી બુઢો થતો નથી, પણ હુમેશાં જવાન રહે છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૯૪ મું.

પુના તા. ૯-૧-૧૯૩૮.

હા મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે જમાતને ફરમાવ્યું :

“મોમીન ઇસમાઇલીઓ, જેઓ આપણા ધર્મમાં દાખલ થાય છે, તેઓ ધંધા અને હુન્નર વગર આગળ વધી શકશે નહિ. તમે તેઓને શીખાવો અને ધંધે લગાડો. નોકરીમાં તો બીજા લોકમાં પાંચસો વર્ષથી રખડ્યા છે. તેના માટે ધંધાની જરૂર છે.

એ માટે તમો જમાત ઉપર અમે ફરજ નાખીએ છીએ કે, આ લોકોને રસ્તે ચડાવો.

મુખી કામડીઆની ફરજ છે કે, જમાતને આગળ વધારે અને કામ ધંધા પર લગાડે. જમાતને લાજમ છે કે, મુખી કામડીઆને મદદ કરે અને પૈસાવાળાની ફરજ છે કે, જમાતને સલાહ આપે.

[૧૩૮]

પૈસાવાળા કાળાકુળીમાં મદદ નહિ કરે તો એઓથી શું થઈ શકશે ?! ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૯૫ મું.

અહમદનગર તા. ૧૦-૧-૧૯૩૮.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે વઝીર ડાહ્યાબાઈ સંબંધી ફરમાવ્યું :

“મોમીન ઇસમાઈલીના છોકરાઓ, જે અમે અત્રે જોઈએ છીએ, તે એક એક જીવ કરોડ રૂપિયા કે બંગલા સમાન છે અને તેથી અમને ઘણી કિંમત આપેલ છે, એમ અમે સમજીએ છીએ.

ઓફીસનેજના બચ્ચાંઓને ખાટા લીંબુના રસનું શરબત દાંત માટે ફાયદાકારક થશે અને બચ્ચાંઓને એક બીજા સાથે કુસ્તી કરાવવી એ પણ ફાયદાકારક છે. ગરમીના વખતમાં એઓને બહાર સુવરાવવું તે ઘણું સારું છે.

આપસમાં તમારા ધંધાની હરીફાઈ જોઈને દિલગીરી થાય છે, માટે હરીફાઈ કરવી એ સારું નથી.

મહુમ વારસે ઇસલામનું ઘણું સારું કામ કર્યું. ઘણાને દીનમાં લાવ્યા. એવાણની કબર પાસે ગુલાબનું ઝાડ રોપજો. ગુલાબ છે તે ગુલે મહુમ્મદ છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૯૬ મું.

મુંબઈ તા. ૧૪-૧-૧૯૩૮.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે પિનાંગ જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમારા પર અમે ઘણા રાજી છીએ અને તમને યાદ કરીએ છીએ. જે લોકો દુર દેશાવશ જઈ વેપાર કરે છે, તેઓને પણ યાદ કરીએ છીએ.

આ વખત એવો છે કે, હોશિયારીથી કામ કરવું જોઈએ. પૈસા થાય ત્યારે તમને એમ થાય કે, ચાલો દેશમાં, હવે બહુ કમાયા; પણ એમ નહિ કરતા; દેશમાં નહિ આવો; સટો કરી જોખમ નહિ લેતા. પૈસો નહિ હોય અને સટો ફરે, એ જુદી વાત છે. નાણું નહિ હોય ત્યાં જોવાનું શું? પૈસા હોય અને સટો કરે તો નુકશાન પહોંચે.

અમે ફરમાન કરીયે છીએ, પણ ફરમાન પ્રમાણે ન ચાલવાથી તેઓ દુઃખી અને ખરબાદ થાય છે, ત્યારે તેઓ પરતાય છે અને ફરમાનને યાદ કરે છે, પણ તેમાં શું ફાયદો?!

માલેવાજખાત ખરાખર હશે તો, કદીપણ નુકશાન નહિ થાય. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૯૭ મું.

મુંબઈ તા. ૧૬-૧-૧૯૩૮.

હક મોંઘાના ધણી સલામત મરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે માણસા વિશનગર, ખરવડા, મોમન જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમારે અકકલ પણ રાખવાની જરૂર છે; કેટલાક માણસો એવા છે કે, પાછળથી ફિતના ઉભા કરે છે, અમે એ જાણીએ છીએ. ૫૦ વર્ષ ધયા અમે જાહેરમાં જાણીએ છીએ.

જ્યાં અમને નાદાનિયત જોવામાં આવે છે, ત્યાં અમે ફરમાન કરતા નથી. અમારા સામે હા પાડવી અને પાછળથી ફરી જવું એ નાદાનિયત છે.

અકકલની વાત તો એ છે કે, દરિયામાં લળી જવું તો ૨૦ વર્ષમાં કોઈ નહિ જાણે. જો તમે એ પ્રમાણે નહિ લળશો, તો તમારો શાદી વહેવાર ૨૦ વર્ષમાં અટકી જશે. અમારી ખુશી તે તમારી ખુશી.

[૨૪૦]

તમારા માટે કયો રસ્તો આસાન છે, એ તમારે પોતાને નક્કી કરવાનું છે કે ખોળાઓ સાથે ભળવું કે મોમન સાથે; ખોળા સમુદ્ધ દરિયા સમાન છે. અલગત દરિયા સાથે ભળવું વધારે સાફ છે, દુન્યવી ક્ષાયદો છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૯૮ મું.

મુબબ તા. ૧૮-૧-૧૯૩૮.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે ડોળીવલી શનીવારના પંજેભાઇઓને ફરમાવ્યું :

“અમારા ફરમાનથી નાના નાના ગામમાં આવી, દુકાનો ખોલી, તે માટે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમે કાઠીયાવાડમાં હોતે તો આવી ખિદમત નહિ કરી શકતે.

અમે જાણીએ છીએ, તમે પંજેભાઇઓ છો. તમે પંજેભાઇઓ નાના મોટા સર્વેને ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. અમે હમેશાં તમારી મિજલસમાં હાજર છીએ. જેમ તમારી પાસે હમણા ખેઠા છીએ, તેજ માફક અમે મિજલસમાં હાજર હોઈએ છીએ.”

જપાનીસ માલનો વેપાર કરતા એક ભાઇને ફરમાવ્યું :

“તમે જે દેશનો માલ મંગાવો છો, એ ક્ષાયદાકારક અને સસ્તો છે, તેથી એ સારો છે.

ભણેલા છોકરાઓ પોતાના બાપનો ધંધો અખત્યાર કરે એ ઘણુંજ સાફ છે. અમે જે ખોરાક ખતાવીએ છીએ તે ખોરાક આપવાથી છોકરાઓની તાકાત વધશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૩૯૯ મું.

મુબબ તા. ૧૯-૧-૧૯૩૮.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે મોટા જમાતખાના ચાંદરાતના પંજેભાઇઓને ફરમાવ્યું :

“તમે લોકો હિંમત રાખો. એક બીજાને ઘરે જાઓ અને મિજલસમાં લાવો. મિજલસમાં પંજેભાઈઓની ૪૦-૫૦ ટકા હાજરી હોવી જોઈએ. એક બીજાને ઘરે જઈ બોલાવી આવો. જે માણસ બોલાવવા જાય, તેની સાથે એક લીડર પણ હોવો જોઈએ.

જે વર્ષમાં જે પંજેભાઈઓ ગુજરી ગયા છે, તે અમારી હુજુરમાં છે; તેઓના રૂક માટે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તેઓનાં નામ બંધ કરો અને જે ચડતર નહિ આપે, તેઓના નામ પણ બંધ કરો. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૪૦૦ મું.

રાએવંદ તા. ૨૪-૧-૧૯૩૮.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હમામે ફરમાવું:

“તમે પંજાબ અને ફ્રેન્ડીયરની જમાત દુરદુરથી તકલીફ લઈ અત્રે આવ્યા છો. તમને જોઈ અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમને સુખારકી અને આશિષો ફરમાવીએ છીએ.

તમારા ભલાના માટે કાયદા કાનુનો, લોકલ કાઉન્સીલ અને સુપ્રિમ કાઉન્સીલના બંધારણોની અમે મંજૂરી આપી છે.

તમારી તરફકી કેમ થાય તે માટે તમે વિચાર કરો; અને તમે આગળ કેમ વધી શકો તેનો હુમેશાં ખ્યાલ કરો. લોકલ કાઉન્સીલ અને સુપ્રિમ કાઉન્સીલનું પણ કામ છે કે, જમાત પ્રગતિ કેમ કરે તેનો વિચાર કરે.

અંદર અંદર અગડો ટંટો ફિસાહ કરો નહિ. જ્યારે હિંદુ મુસલમાન એક થવા ઇચ્છે છે, ત્યારે અંદર અંદર લડીને કમજોર બનો નહિ. તમે કાંઈ ચીન જાપાન નથી; જો તમે લડશો અને સુલેહ સંપ નહિ જાળવો તો ખલાસ થઈ જશે.

કેઈએ એક બીજને પોતા કરતાં હલકો સમજવો એ ઘણું ખરાબ છે; ઇસલામમાં ઉંચ નીચનો ભેદલાવ નથી. ઇસમાઈલી મઝહબમાં પણ નથી. જ્યારે અમે તમને અમારા રૂહાની બચ્ચાં કહીએ છીએ, ત્યારે જુદાઈ કયાં રહી ?? પેપરમાં એક બીજને હલકા ચીતરવા, એ ઘણું ખરાબ છે, એ મોટું ગુન્હાનું કામ છે.

જે બાઈએ જમાતખાના માટે મકાન ખરીદ કરી, અમને અર્પણ કરેલ છે, તેના હકમાં અમે દુઆ કરીએ છીએ. ખુદા તેને બહેશ્તમાં મકાન આપશે.”

સિયાલકોટ લેડીઝ વોલન્ટીયર કોરને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારી ઘણી ખિદમત કરો છો. જમાતખાને જાઓ છો, વાર્ષિક મિજલસમાં સતર વર્ષ થયા તમે ખિદમત કરો છો, તેથી અમે ઘણા રાજી છીએ અને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

ફ્રન્ટીયર લેડીઝ વોલન્ટીયર કોરને ફરમાવ્યું:

“તમે લોકો છોકરા માંગો છો, પણ જુઓ બાઈઓ કેટલી ઇમાનદાર છે જે અમારી ખિદમત કરે છે.

છોકરીઓ આવે તો તેથી તમે નારાજ નહિ થાઓ. અમારી નજરમાં બન્ને સરખા છે. નિકાહ વગરની શાદી હરામ છે.

મિજલસ પ્રસંગે શાદીના કામ ઉકેલવા, તે બહુ સાફ કામ છે અને તેથી અમે ખુશી થઈએ છીએ અને તેમાં ઘણો સવાબ છે.

તમારી કન્નતિ માટે કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી સ્થાપવામાં આવે, એ સાફ છે. એ ગરીબો માટેજ છે.

બાઈઓના હિસ્સા વારસા શરિયત મુજબ થવા જોઈએ. હવે એ કાયદો પસાર થયો છે. ખોળ લોકોને પણ એ લાગુ થશે. જે શરિયત પ્રમાણે ઓરતને હક નહિ મળે તો તે ભુખે મરી જાય. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૦૧.

કરાચી તા. ૨૫-૧-૧૯૩૮.

હક મોહાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે
જમાતને ફરમાવ્યું :

“અમારા કરાંચીના રૂહાની બચ્ચાંઓને જોઈને અમે ઘણુંજ
ખુશી થયા છીએ. અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને જોઈ અમારી આંખો
રોશન થાય છે અને એથી આજે અમારો પુશીનો દિવસ છે.

તમે આપસમાં કો-ઓપરેશન યાને સહકાર કરતા શીખો.
જેટલું બને તેટલું તમારા બચ્ચાંઓને કો-ઓપરેશન રાખતા
શીખાડો. તેમાં ઘણુંજ ફાયદો છે. એક વખત તમે એ ચીજમાં
ફાયદો જોશો ત્યારેજ ખબર પડશે કે એમાં ઘણુંજ ફાયદો છે.

તમે જીવાન લોકો નજર રાખો. હિસાબ કિતાબ ખરાબર
રાખો તો નુકશાન નહિ થાય. ફરી કો-ઓપરેશન કરો.”

થાવર રાતના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“મુખી કામડીઆને વાજબ છે કે, ક્રિશ્ચીઅન લોકોના પાઠરી
માફક પંજેભાઈઓના ઘરોઘર જઈ તેઓને સમજાવે. તેઓની રસમ
મુજબ તમે પણ પંજેભાઈઓના ઘરે જાઓ અને મિજલસમાં
આવવા સમજાવો.

અમે તમને હુમેશાં યાદ કરીયે છીએ. તમે મિજલસમાં નહિ
આવો એ સાફ નથી, તમારે જરૂર આવવું જોઈએ.

તમે સ્કુલમાં બચ્ચાંઓને સિંધી ફારસી શીખાવો, તેથી
આગળ જતાં ઘણું ફાયદો થશે. તમે સિંધમાં વસવાટ કરો છો
તેથી સિંધી ફારસી બચ્ચાંઓને શીખવવું જોઈએ.

જેવી રીતે ઇરાન અને તુર્કસ્તાન જેવા દેશોમાં ખીજી ભાષાઓ
બંધ કરવામાં આવી છે, તેવી રીતે તમે સિંધી જાનમાં વેપાર
વિગેરે, આખો વહીવટ રાખો. એમાં ઘણુંજ ફાયદો છે.”

બગીચા જમાતન ફરમાવ્યું :

“તમે જમાત અમારા બગીચામાં રહો છો. જેમ આ દુનિયામાં અમારી હજુરમાં, અમારા બગીચાં રહો છો, તેમ પેલી દુનિયામાં પણ અમારા બગીચામાં હશે.”

ફરાંચીના એક હોદ્દેદારને ફરમાવ્યું :

“જેની આંખો દુઃખતી હોય અને મોતીઓ ન હોય તો, કાળા ચશ્મા પહેરો; દુધ વગરની ચાનું ગરમ પાણી કરી, તેનો ધુમાડો યાને ખાક આંખોમાં લ્યો અને તે પાણીથી આંખોને સાફ કરો તો, તેથી આંખોમાં ઠંડક થશે. આ ફરમાન બધાને માટે છે.”

લસખેલા કાઉ સીલના પ્રેસીડેન્ટને ફરમાવ્યું :

“મુખીની જગ્યા ખાલી રાખવી જોઈએ નહિ. મુખી અમારો પ્રતિનિધિ છે. મુખીની જગ્યા ખાલી થાય તો, તેની જગ્યાએ બીજાની નિમણુંક તરત કરવી જોઈએ, મુખી જરૂર જોઈએ.”

ઝોરમાડાના એક ભાઈને ફરમાવ્યું :

“જમાતખાનામાં આપણા મજહૂબની ક્રિયાઓ સિવાયની બીજી ક્રિયાઓ કરવી તે ઘણું ખરાબ છે. બીજી ક્રિયાઓ થવી જોઈએ નહિ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૦૨.

ફરાંચી તા. ૨૬-૧-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“કોઈ પણ બીમારી થાય તો તેનો ઇલાજ તરત કરવો જોઈએ. બીમારી વધે તેનો અટકાવ કરવા માટે ઇજકશન લગાવવા જોઈએ, જેથી નુકશાન થતું અટકે. કોઈ પણ બીમારી નજદીક આવે કે તરતજ તેનો રસ્તો કરવો જોઈએ.”

ઢાઉન્સીલને ફરમાવ્યું:

“જ્યારે બીમારી આવે ત્યારે તરત રસી મુકાવવાની ગોઠવણ કરજો. હમેશાં ધ્યાન રાખજો તો વધારે નુકશાન નહિ થાય.”

મહુમ વઝીર મામદ રેમુના બચ્ચાંની શાદી પ્રસંગે ફરમાવ્યું:

“અમે આજે ઘણા ખુશી છીએ જે મહુમ વઝીર મામદ રેમુના બચ્ચાંઓની શાદી જોઈએ છીએ.

વારસ મામદ રેમુએ અમારી ઘણીજ ખિદમત કરી છે. એ મિસાલ અહેલે બેતના મેમ્બરમાં છે, જેવી રીતે વઝીર બસરીયા, વઝીર રહીમ અહેલેબેત થયા છે.

તેઓના બચ્ચાંઓ દીનદારીથી ને સચ્ચાઈથી કામ કરશે તો તેની દુનિયા સારી થશે. દુનિયામાં પણ સારી રીતે હશે. હોશિયારીથી અને દીનદારીથી ચાલવામાં ઘણીજ ફાયદો છે.”

ટંદોમહમદખાનના એક અમલદારને ફરમાવ્યું:

“તમે કરાંચીમાં, મુબઈમાં, બધે ઠેકાણે ખિદમત કરો છો. તમારા બાપદાદાની માફક હસનાબાદ વિગેરેમાં ખિદમત કરો છો, તેથી અમે ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

તમે જમીનદાર છો અને કરજદાર નથી, એ જાણી અમે ઘણા ખુશી છીએ, કારણ કે જમીનદાર હમેશાં કરજદાર હોય છે. માલે-વાજખાત દેનાર હમેશાં આબાદ રહેશે.

લોકલ બોર્ડ વિગેરેમાં મેમ્બર થવું એ ઘણુંજ સાફ છે; તેમાં અમે ઘણા ખુશી છીએ; એમાં જમાતની ઇજ્જત છે; જરૂર થવું જોઈએ; તેથી તમારી અકકલ વધશે. વાતચીત કરવાથી અકકલ વધે છે. તમે અમારી ખિદમત કરો.”

કરાંચીના એક અમલદારને ફરમાવ્યું:

“વેપાર ધંધાની બાબત પુછી, તેથી અમે ખુશી થયા છીએ. હરેક ઇસમાઈલીઓ અમને પુછે છે; અમે સલાહ આપીએ છીએ અને

સર્વે ઇસમાઈલીઓને એ હક છે, અમે ખુશીથી તેઓને હમેશાં સલાહ આપીએ છીએ. આફ્રિકાવાળાઓ પણ અમારી સલાહથી કેટલા આબાદ થયા?!”

ઓરમાડા જમાતને ફરમાવ્યું:

“અમે સેંકડો વખત તાજીયાદારી નહિ કરવા વિષે ફરમાવેલ છે. હજારો વખત ફરમાવ્યું છે જે નહિ કરો. એ મહોરમની ક્રિયા કરવી તે ઇસમાઈલીનો પાયો નથી.

ઇસમાઈલી મઝહબ હમેશાં સામે યાને આગળ જુએ છે, પછવાડે નથી જોતો. હજાર વર્ષ પહેલાં જે થવાનું હતું તે થયું. હવે મઝહબની ખિદમત કરો. જુની વાતોની જરૂર નથી.

અગાઉ સિંધમાં મીર લોકોની બાદશાહી હતી, હમણા આ ગવરમેન્ટે જીદું કરી કેટલીક સ-તાઓ પ્રજના હાથમાં સોંપી છે.

શિયા સુન્નીની દુસ્મની કરવી એ ઇસ્લામને કમજોર કરવા જેવું છે. યઝીદ કોણ હતો તે મુકી દિયો. આપણું એ ફામ નથી. આપણે તો કલમેગો “લા ઇલાહા ઇલ્લાહુ મહમ્મદ રસુલિલ્લાહ” કહેનારા બધા ભાઈઓ છે.

હમણાના યઝીદથી સંભાળો. ઇસલામને નહિ તોડો.

હજાર વર્ષ પહેલાનું બયાન પડવાથી શું ફાયદો? લાનત શા માટે કરવી? એથી ખાલીપીલી ઇસલામમાં ફિતનો થાય, શિયા અને સુન્ની રંજીદ થાય એમ ન કરો. તેઓને પણ માનવા-વાળા છે. માવીયાને સુન્નત જમાત માન આપે છે. આપણે શા માટે દુસ્મની કરવી જોઈએ? !

આપણા બચ્ચાંઓને ઇલમની તાલીમ આપો; એમને સંભાળો.

હજાર વર્ષ પહેલાં થઈ ગયા તેને નહિ જુઓ. હવે પછી તમારા કામ ધંધાની તરકકી કેમ થાય, તેનો ખ્યાલ કરો, આવતા

વર્ષોની વાત કરો; હવે શું થવાનું છે, તેનો ખ્યાલ કરો, જમાનો કેવો સખત છે, તેમાં વાજખી રીતે ચાલો. ઝઘડા ક્ષિતના નહિ જોઈએ. એકદમ ખલાસ કરો. અમલદારો, જમાત, કાઉન્સિલ તે ઉપર પુરતું ધ્યાન આપે.”

કરાચીના મેજરને ફરમાવ્યું:

“આવી રીતે અમારી હજુરમાં થોડા ખર્ચમાં કરકસરથી શાદી કરો છો, તે જોઈ અમે ઘણા રાજી થઈએ છીએ.”

યંગ ખોજા ઇસમાઇલી સ્પોર્ટ્સ ક્લબના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમારી સંસ્થાની પ્રગતિ જોઈ, અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમે હુમેશાં જમાતખાને જાઓ. જમાતખાનાના ટાઇમ વખતે રમવું નહિ. રમવાના વખતે રમવું અને જમાતખાનાના ટાઇમે જમાતખાનામાં જવું. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૦૩.

કરાચી તા. ૨૭-૧-૧૯૩૮.

હક મોલ્લાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે ઘણીજ તકલીફ લીધી છે. અમે તમારા પર ઘણા ખુશી છીએ. જેવી રીતે તમે હમણા અમારી નજીક છો, તેવી રીતે ત્યાં પણ અમારી હજુરમાં હશે.”

મુઘલમાં જેવી રીતે અમે બેબી હેલ્થ વીકની ગોઠવણ કરી છે, તેવી રીતે અંહી પણ કરવાની અમારી ઇચ્છા છે અને તે સાફ અમે ખર્ચ પણ કરશું; જો એનો ફાયદો તમે નહિ લ્યો તો બધું ફેગટ જશે. બેબી વીકની શરૂઆત સારા પાયા પર કરવાની છે અને તેથી તેમાં ખર્ચ પણ સારી રીતે થશે, તેથી તમે તેનો સારી રીતે લાભ લેજો. બચ્ચાંની માવજત કેવી રીતે કરવી એ બધું જ્ઞાન ત્યાંથી મેળવવું.

હફતામાં ત્રણ વખત એ બાબતના લેકચરની ગોઠવણ કરો અને એની ગોઠવણ કરાચીના મધ્ય ભાગમાં કરો, કે જેથી કરાચીની બધી જમાત તેનો લાભ લઈ શકે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૦૪.

મુંબઈ તા. ૧૪-૧૨-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખામે જમાતને ફરમાવ્યું :

“ઈત્માદી સબખઅલી ખુદાની રહેમતે પડોચ્યો. તેના હકમાં અમે ધણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તેનું નામ તવારિખમાં હમેશાં કાયમ અને દાયમ રહેશે. અગાઉ જેઓ દાઇ થઈ ગયા છે, તેની માફક હાલની જમાતમાં તે મોટો દાઇ હતો.

આફ્રિકા, સિંધ, પંજબ, ગુઆદર, હિંદુસ્તાનમાં ઇસમાઈલી મઝહબને તેણે રોશન કરેલ છે.

ઈત્માદી સબખઅલીએ પોતાની રૂહાનીનું બળ હજારો માંણસોને, તેમજ બહારની કોમને દેખાડેલ છે. આપણા મઝહબની રૂહાની માયના બીજી કોમને તેણે દેખાડેલ છે. ગોલ્ડન જ્યુબીલીના વખતમાં એણે મુલકો મુલક ફરીને આપણી કોમ તેમજ બીજી કોમોને નસિહત કરેલ છે.

ઈત્માદી સબખઅલી હકીકતી મોમનનો અલમદાર હતો. દુનિયામાંથી એ રહેલત કરી ગયો છે, તેથી દુનિયાને ઘણું નુકશાન થયું છે, પણ તેની પોતાની રૂહાનીને ઘણો ફાયદો થયો છે. એ હકીકતી ખુશહાલીમાં ગયો છે.

ખુશીની વાત તો એ છે કે જીંદગીના છેલ્લે વખતે તેને બહેરનું કોઈ દુઃખ હતું નહિ.

તમો જમાતને ફરી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૦૫.

કેસો તા. ૧૧-૨-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સત્તામન સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે તાલિકા દ્વારા આફ્રિકાની જમાતોને ફરમાવ્યું :

“જ્યુબીલી ઇન્સ્યુરન્સની કેપીટલ બમણી કરવાની હાયરેક્ટરોની સુચના અમે કબુલ ફરમાવીએ છીએ. ઇન્સ્યુરન્સ તથા કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીની વ્યવસ્થા હાયરેક્ટરોએ બહુજ સંભાળપૂર્વક કરવી એ અતિશય જરૂરનું છે, નહિતર જો તેઓ નિષ્ફળ નીવડશે, તે તમામ ઇસમાઈલીઓ ઉપર તકલીફ આવી પડશે; જેથી હાયરેક્ટરો તરીકેની તમારી ફરજો બહુજ સંભાળપૂર્વક અદા કરજો.

દરેક સ્કુલોમાં ધાર્મિક કેળવણી આપવા માટેનો વખત નિયમિત હોવો જોઈએ, અને જે જે સ્કુલોને અમારી ગ્રાંટ મળતી હોય, તે દરેકમાં ધાર્મિક કેળવણી ઘણો વધુ વખત નહિ ગુમાવતાં બરોબર રીતે અપાવવી જોઈએ કે જેથી બધા વિષયોને સરખો લાભ મળે.

અમે હમણાજ મુંબઈ ખાતે ફરમાન કયું છે કે ગરિબ માવિત્રોના બચ્ચાંઓને નામુંઠામું અને બીજા ધંધા ઉપયોગી વિષયો તથા હુન્નર ઉદ્યોગ તેમજ કારીગરને લગતું જ્ઞાન આપવામાં આવે, જેથી જુદી જુદી એજ્યુકેશન બોર્ડોને એ તેમજ દુન્યવિ અને ધાર્મિક વિષયોની નિરંતર વૃદ્ધિ કરતા રહેવાની ભલામણ કરવામાં આવે.

હવે મોટા શહેરોમાં પ્રોવીન્સીઅલ કાઉન્સીલોમાં બાઇઓની નીમણુંક કરવાનો વખત આવી પહોંચ્યો છે, જેથી જંગબાર, મોમ્બાસા, દારેસલામ અને નૈરોબીની પ્રોવીન્સીઅલ કાઉન્સીલોમાં બાતું મેમ્બરોની નીમણુંક કરીએ છીએ”

ફરમાન ૪૦૬.

એન્ટીપ્સ, તા. ૧૪-૪-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે તાલિકા દ્વારા આફ્રિકાની જમાતોને ફરમાવ્યું :

“કે-ઓપરેટીવ સોસાયટી (ની સ્થાપના) પ્રસંગે મોશીને આશિર્વાદો અને અમારી ખુશી જાહેર કરો. આશા રાખીએ છીએ કે બાહોશીથી પ્રમાણીક (અને) સાવચેતપણે કારોબાર ચલાવવામાં આવશે, અને ફતેહ મેળવવામાં આવશે, નહિંતર આફત આવી પડશે. તેજ પ્રમાણેનો સંદેશો ઇન્સ્યુરન્સ માટે સમજવો.”

ફરમાન ૪૦૭ મુ.

મુંબઈ તા. ૧૫-૧૨-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે કાન્ડી મહોલ્લા જમાતને ફરમાવ્યું :

“મહુમ ઈતમાદી સખળઅલીનો ફેટો જમાતખાનામાં રાખજો, વધુમાં એમનો ફેટો કરાંચીના જમાતખાનામાં તેમજ પંજબ, સીયાલકોટ જમાતખાનામાં રાખવા ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૦૮ મુ.

મુંબઈ તા. ૧૬-૧૨-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે હસનાબાદ જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે બધી જમાત, મોમના, ખોજ, કાઠીયાવાડી, કચ્છી વિગેરેનો લેદલાવ ન રાખતાં એકત્ર પ અને મહોબતથી રહો. તવંગર અને ગરીબ વચ્ચેનો પણ લેદલાવ રાખવો નહિ; કારણકે આજે જે ગરીબ છે તે કાલે તવંગર હશે અને આજે જે તવંગર છે તે કાલે ગરીબ હશે.

તમે એક બીજામાં હસદ નહિ રાખતા. સંપસલાહથી ચાલજો. એક માણસ પગે ચાલે છે, બીજાની પાસે મોટર છે. કાલે પગે ચાલનારા પાસે પણ મોટર હશે. મહેનત કરશે તો ખુદા તમને તેનો બદલો આપશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૦૯ મું.

મુંબઇ તા. ૧૯-૧૨-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મોટરનું કામ કરનાર એક ભાઇને ફરમાવ્યું :

“માણસ પાસેથી કામ લેશે તો પુરતો ફાયદો નહિ થાય. પોતાના હાથે ચલાવો. મોટર ચલાવવી એ મજબુત માણસનું કામ છે.”

સી. પી. બરાર કાઉન્સીલને ફરમાવ્યું :

“વર્ષ સારા થવાનો આધાર જમીનના પાક ઉપર છે. એક વર્ષ ખરાબ જાય, બીજું વર્ષ વરસાદ થતાં સાફ જાય, માટે ધીરજ રાખવી જોઈએ.

એક માણસ પાસે રૂ. ૫૦૦ હોય અને ૧૦૦૦નો સટો કરે, તો એ ત્રણ ચાર વર્ષે ખલાસ થઈ જાય; માટે સટો કરવો નહિ. સટો કરનાર આખરે ખલાસ થઈ જશે.

તમારે ત્યાં ધંધામાં કાઠીયાવાડ કરતાં બમણો નફો છે માટે ધંધામાં વધારે ધ્યાન આપવું.

વેલફેર સોસાયટીનું કામ શીખો અને તેનો પ્રચાર કરો. બચ્ચાંઓ ખાલીપીલી નાહક બીમાર પડે છે અને મરી જાય છે.

અકકલથી તેની સંભાળ રાખો. માતાઓને પણ બચ્ચાંઓની માવજત રાખવાનું શીખવો. બેબી હેલ્થ સેન્ટર કમિટી સાથે પત્ર બેઠવાર કરો.”

[૨૫૨]

જીનેશગઢવાળા એક ભાઇને ફરમાવ્યું:

“તમારી દુકાનના ધંધામાં, તમારો છોકરો ભાગીદાર છે, એમ જણાવ્યું” પણ છોકરો કુટુંબીજ લેખાય. ભાગીદાર ન ગણાય, બહારનો માણસ ભાગીદાર હોય તે ભાગીદાર કહેવાય.”

ફરમાન ૪૧૦ મું.

મુંબઈ તા. ૨૧-૧૨-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે હસનાબાદ ખાતે મોમન બાઈઓને ફરમાવ્યું:

“મોમન જમાત ગુપ્તી જમાત માફક છે અને તે અમારી નાની જમાત છે. અમે તેને અમારા નાના બચ્ચાં માફક સમજીએ છીએ.

ખોબ, મોમનનાની વાત ફિલમાં નહિ રાખજો બધી જહેનો માફક સમજીને રહેજો. શાબાશ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૧૧ મું.

મુંબઈ તા. ૨૨-૧૨-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે બિલાવાળા એક ભાઇને ફરમાવ્યું:

“તમે દરજીનું કામ જાણો છો, એ બહુ સારું છે. આપણી કોમમાં દરજીનો ધંધો જાણનારની ઘણી જરૂર છે. આફ્રિકાથી પણ તે માટે માંગણીઓ થયા કરે છે. દરજીનો ધંધો શીખવો એ સારું છે.”

મુંબઈના એક ભાઇને ફરમાવ્યું:

“તબીયતના સુધારા માટે વરસાદની રૂતમાં દેવલાલી જાઓ. મુંબઈના રહેવાવાળાએ કાઠીયાવાડ હવા ફેર કરવા જવું ઠીક નથી. મુંબઈ અને કાઠીયાવાડ લેવલમાં નીચા પ્રદેશો છે. જ્યારે દેવલાલી

અને પંચગની એ લેવલમાં ઉંચા હોવાથી, તે હવાફેર માટે લાયક સ્થળો છે.”

જોહનસબર્ગ જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારા રૂહાની ખાળકો છો અને અમે તમારા પિતા અને માતા બન્ને છીએ. તમે મોમીન હો, ગુપ્તી હો, પણ અમારા બચ્ચાં છો. અમે સદા તમારો ખ્યાલ કરીએ છીએ. આશિર્વાદ અને શાંતી હમેશાં તમારા હૃદય માટે મોકલીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૧૨ મું.

મુ'અઝ તા. ૨૩-૧૨-૧૯૩૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે હસનાબાદમાં કરીયાણાના એક વેપારીને ફરમાવ્યું :

“અત્રે બચ્ચાંના હાથમાં અમે પૈસા જોઈએ છીએ, એવી રીતે બચ્ચાંને પૈસા આપવા નહિ જોઈએ. બચ્ચું રમતા રમતા એ પૈસા ગળી જાય તો બહુજ નુકશાન થાય, માટે કાળજી રાખવી જોઈએ.”

અક બાઇને ફરમાવ્યું :

“તમારો મહુમ ફરજદ અમારી હુજુરમાં છે અને અમારી જમણી ખાતુ છે. તે બહુ ખુશીમાં છે. અંહી ખુશીમાં હતો તે કરતાં પણ વધુ ખુશીમાં છે.”

ઇરાની જમાતના માજી મુખીને ફરમાવ્યું :

“ઇરાનની આપણી જમાતમાં બે પક્ષો નહિ જોઈએ. બધી જમાત ખુલ્લા સિરથી દુઆ ગુજરે. ખુરસી પર બેસી દુઆ પડે. તમે એ પ્રમાણે લખો.

બધા ઇરાનવાળાને જણાવો કે, જે દેશમાં જે ઈદમ જારી હોય, તે સંપાદન કરવાની ખાસ જરૂર છે. ગામની જેવી રીત હોય તેવી રીતે રહેવું જોઈએ. રીત પ્રમાણે વર્તો.”

ફરમાન ૪૧૩ મું.

મુંબઈ તા. ૨૬-૧૨-૧૯૩૮.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મરચી મસાલાવાળા બાઈઓને ફરમાવ્યું :

“આસરે ૪૦ વર્ષ અગાઉ અમે ફરમાન કર્યા હતા અને મરચી મસાલાના ધાંધાના ફાયદાઓ અમે સમજાવ્યા હતા. તમે એ મુજબના ફાયદાઓ અનુભવ્યા છે. હવે એ ફાયદા વધુને વધુ થયેલા છે અને તમારી ચડતી થયેલી અમે ઇચ્છીએ છીએ.”

એક બાઈની રહાનીની મહેમાનીમાં ફરમાવ્યું :

“એ બાઈ અમારી હજુરમાં છે અને તમે ખાત્રીથી માનજો કે તે ખુદ પોતેજ અમને મહેમાની કરે છે અને એ પોતે અંહી હાજર છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૧૪ મું.

મુંબઈ તા. ૨૭-૧૨-૧૯૩૮.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે દરખાના રવીવારની પંજેભેણુને ફરમાવ્યું :

“તમે સર્વે અમારી જવાન લીકરીઓને અમે ઘણી દુઆ આશિષો ફરમાવીએ છીએ.

અગર તમારી સો વર્ષની ઉંમર થાય, તો પણ તમે જુવાન રહેશો. યાને તમારા દિલ જુવાન રહેશે, મોમન કદીપણુ બુઢો થશે નહિ.

ઘણી હિમત રાખજો. પોતાના ઇમામને કદીપણુ ભુલજો નહિ.”
દરખાનાની રવીવારની પંજેભેણુને ફરમાવ્યું :

“તમને જોઈ અમે ઘણા રાજી થયા છીએ.

જમાનાનો ઇમામ છે તે રૂહાની માખાપ છે. ઇમામને હમેશાં હાઝર નાઝર સમજજો. તમે દરેકે દરેક અને એકેએક બચ્ચાંઓને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૧૫ મું.

મુંબઈ તા. ૨-૧-૧૯૩૯.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે બીંડી બજાર મોમન જમાતને ફરમાવ્યું:

“જે કોઈપણ અમારી ખિદમત કરે છે, તે ક્યાંઈ પણ હોય, તેને અમે ભુલતા નથી.”

બરમા જમાતને ફરમાવ્યું:

“અમે હમેશાં તમને યાદ કરીએ છીએ. જો કે તમારે ત્યાં હજુ તકલીફ છે, પણ હિંમત રાખી કામકાજ કરશો તો તકલીફ નીકળી જશે. ડરો નહિ. હિંમત રાખીને બધું કામ બરાબર સંભાળીને કરો.

દરેક પોતાના વસવાટનાં ગામોમાં, એ લોકોથી સમજુતી સાથે વાત કરો કે, અમે ઘણા વખતથી બરમા વસાવ્યું છે અને અમે એ દેશને પોતાનું ઘર સમજીએ છીએ. સાથે સાથે કહો કે અમે પણ તમારા સાથે છીએ. જો કે આ વાત તરત તેઓના મગજમાં નહિ બેસે, પણ આસ્તે આસ્તે સમજુતીથી કામ લેશો તો તેઓ સમજી જશે.

મારગેજ મુખ્યેલી જગ્યાઓ વેચી નાંખો, પણ એ સિવાયની બીજી જગ્યા હાલ તરત વેચવી નહિં કારણ કે વખત જતાં તેનો સારો ભાવ આવશે.

તમે ફરમાન ઉપર વિચાર કરી તે પ્રમાણે અમારો પ્રિન્સીપલ સમજીને કામ કરો.

અમે તમને સન્ન્યાસના બીજ આપેલા છે, તેનો ફાયદો ઉઠાવવો એ તમારા હાથમાં છે. તમે તેના ફળ ચાખો; અમારા ફરમાનની સ્પીરીટ યાને તાત્પર્ય સમજો. અમે તમને બી આપ્યા છે અને રસ્તો બતાવ્યો છે, તે તમે ભુલી જતા નહિ. યુવાન લોકો અમારી ખિદમત પર ધ્યાન આપજો.

બધી જમાતોને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. જે તમે ત્યાં પહોંચાડજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૧૬ મું.

મુંબઈ તા. ૩-૧-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે અરમાના એક ભાષને ફરમાવ્યું:

“હાલ અરમામાં મુશ્કેલી છે વખત જતાં તે નીકળી જશે. ગવરમેન્ટથી સલુક યાને મેળ રાખજો અને ત્યાંના લોકોને એવો ભાસ ન થવો જોઈએ કે, તમે માત્ર પૈસા કમાવવા માટેજ ત્યાં વસો છો. તેઓને એ ખ્યાલ આવે કે, તમે અરમામાં હમેશ રહેવાવાળા છો, એવી રીતે વર્તજો કે જે ખરી બીના છે.

જે ઇસમાઇલી પોતાની સ્ત્રી તથા દઈ, બીજી અરમીઝ સ્ત્રી કરે, એવો વર્તાવ કરનાર, અમને મહેમાની કરે તો તેમાં કાંઈ લાભ નથી.”

હસનાબાદ ચાંદરાતની પંજેભેણુંને ફરમાવ્યું:

“તમે ઘણું સાફ કામ કરો છો, બાળ ઉછેરની બાબતમાં ભાષણ કરો છો, મિજલસમાં આવો છો, તેથી અમે બહુ રાજ થઈએ છીએ.

જ્યારે તમે મિજલસમાં આવો ત્યારે આવા સુંદર બાગમાં બેસી ઘણા ઉંચા ખ્યાલ રાખજો. તમે તે વખતે આસમાની બાગનો ખ્યાલ રાખજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૧૭ મું.

મુંબઈ તા. ૧૩-૧-૧૯૩૯.

હક મોહાના ધણી સત્તામત સરકાર સુસાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે
મસકત જમાતને ફરમાવ્યું:

“મસકતે દીનનો તરીકો પકડી રાખ્યો છે, થોડી જમાત છે.
તકલીફ બહુજ પડી છે. દુશ્મનાવટ પણ ઘણીજ છે. આવા સંજો-
ગોમાં પણ પોતાનું ઈમાન મજબુત રાખ્યું છે, તે માટે અમે ઘણી
ઘણી દુઆ ફરમાવીએ છીએ.

યાદ રાખો કે, ખર્ચ કરીને અમારી હજુરમાં આવવાની જરૂર
નથી. તેવી રીતે ખર્ચ કરવાથી અમે રાજી નથી. હુમેશાં અમે
તમને યાદ કરીએ છીએ.

તમે અલમદાર છો. અલમદાર હુમેશાં વાવટાને સંભાળે છે.
તકલીફ હોય તો અમારા દીદાર માટે અંહી આવવાની જરૂર
નથી.

તમારે ત્યાં બાળ ઉછેર તથા સુવાવડની બાબતમાં સાફ જ્ઞાન
મેળવવા માટે કોઈ વિધવા બાઈને મુંબઈ મોકલો.

અમે દુઆ કરીએ છીએ અને રસ્તો પણ બતાવીએ છીએ.
અમે જે રસ્તો બતાવ્યો હોય, તે રસ્તા પર ચાલવાથી દુઆ કામ
આવે છે; ખાલી દુઆ કામ આવતી નથી.”

ગાંધીયાના એક ભાઈ ગુજરી જવાથી તેના માટે ફરમાવ્યું:

“મહુમ અમારી હજુરમાં છે. અમે એને ઓળખીએ છીએ.
એણે એક વખત પોતાની બીમારી માટે અરજ પણ કરી હતી, જે
અમને બરાબર યાદ છે. તે અમારી હજુરમાં છે. જન્નત કરતાં
પણ વધારે દરજ્જે છે અને ઘણીજ ખુશીમાં છે. તમે પણ ખુશીમાં
રહો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૧૮ મું.

મુંબઈ તા. ૧૪-૧-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુસંતાન મોહુમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ધારીવાલા હેલ્પીંગ સોસાયટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“તમે જે અશક્ત, લુલા, લંગડાં, મહોતાજ અને બુદ્ધા હોય તેઓને મદદ કરો. બાકી જવાન અને કામ કરી શકે તેવા માણસોને મદદ આપવા કરતાં, તેઓને કામે ચડાવી દેવાની તજવીજ કરો. તો તેઓ કમાઈ કરી પોતાને મદદ કરી શકશે; અગર જે તેવા જવાન સશક્ત માણસોને મદદ કરશો તો તેઓ આળસુ અને સુસ્ત બની જશે, એ સાફ નથી માટે તેનો ખ્યાલ રાખજો.

ધરખાર વગરનો ગરીબ મરદ માણસ રાતના કુટપાયરી પર પણ સુઈ શકે, પણ બાઈ માણસ ક્યાં જાય? માટે એવી મોહતાજ બાઈઓને મદદ કરો અને તેઓને કામ અપાવવા માટેની કોશિશ કરો, શોધખોળ કરો; ઈસમાઈલી છાપામાં એ વિષે જાહેરાત આપો અને એવી રીતે તેઓને મદદ કરો.

તમારી સોસાયટીને “ઓલ ઇન્ડિયા હેલ્પીંગ સોસાયટી” બનાવો, એ બહેતર છે. ખાસ કરીને કાઠીયાવાડના ભાઈઓની હાલત મદદ કરવા લાયક છે, તો તેઓને તેમજ મોમના ભાઈઓને મદદ કરો.

તમે અમારા ફરમાનને એક કાનથી સાંભળી બીજે કાનથી કાઢી નહિ નાખતા, ફરમાન પર બરાબર અમલ કરજો.”

કાન્ડી મહોલ્લા સ્વીચારના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“મિજલસનો ટાઈમ ટુંકો કરો; મોડી રાત સુધી મિજલસ ચલાવવી એ જુદમ છે. પંજેભાઈઓ અમારું લક્ષ્ય છે, હવે નવો ટાઈમ મુકરર કરો; પંજેભાઈઓને અનુકુળ થાય તેવો ટાઈમ રાખો.

તમારી ફરજ છે કે, નવું ચૈતન્ય દાખલ કરો. બહુ તો રાતના ૧૦ વાગે મિજલસ શરૂ કરીને ૧૧ વાગે બંધાસ કરો.

[૨૫૯]

આ સઘળું અમે પંજેભાઈ કમિટી ઉપર રાખીએ છીએ. ૧૦થી ૧૧ વાગાનો મિજલસનો ટાઇમ ઘણોજ સારો છે.”

દરખાતા સુબુહના પંજેભાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે સવારના જમાતખાને આવો છો, તે અમારી હુબુરમાં આવો છે. જમાતખાનામાં અમારા દીદાર કરો છો. સવારના અમારી મુરાની દીદાર કરો છો.”

ખરખાતા મરગવી ગામની જમાતને ફરમાવ્યું:

“હવે પછીથી ખરમીઝ અથવા યુરોપિયન પહેરવેસ પહેરવા કોશિશ કરો એ સાફ છે. તમારા બુના પહેરવેસને ફેંકી નહિ દેજો પણ તે ઘર વપરાસમાં પહેરજો અને જ્યારે કપડા સિવડાવવાની જરૂરત ઉભી થાય ત્યારે ખરમીઝ કે યુરોપિયન પહેરવેસ સિવડાવજો ખાનાવાદાન”

ફરમાન ૪૧૬ મું.

મુરત તા. ૧૫-૧-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાજર મમાને મોમીન ઇસમાઇલી બાઇઓને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારા રૂહાની ફરજદો છો. અમારા પોતાના ખચ્ચાં જેવા અમે તમને સમજીએ છીએ. ઓલી દુનિયામાં તમે અમારી હુબુરમાં હશે.

અત્યારે દુનિયામાં તકલીફ છે અને તમે ગરીબ હોવાથી તમને વધારે તકલીફ છે, તે અમે જાણીએ છીએ.

ખચ્ચાંઓને કેળવણી આપશે તો તકલીફ દૂર થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૨૦ મું.

મુંખા તા. ૧૮-૧-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાજર મમાને રિકીએશન કલબ ઇન્ટીટ્યુટના હાલમાં મહુમ્મદ શત્રાદી સખખઅલી રમખનઅલીનો ફેરો ખુલ્લો મુકતાં ફરમાવ્યું:

“ઇરમાદી સખખઅલીએ અમારી એવી ખિદમત કરી છે કે,

તેને મરણ બાદ પીરનો દરજ્જો અમે આપ્યો છે. બીજા પણ જો એ મુજબની ખિદમત કરશે તો તેને પણ એવો દરજ્જો મળશે.

અમારી ૫૪ વર્ષની ઇમામતના વખત દરમિયાન એકજ જણને અમે આવો દરજ્જો અર્પણ કર્યો છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૨૧ મું.

મુબંક તા. ૧૯-૧-૧૯૩૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે સાલગ્રેહ મુબારકની દરબારમાં ફરમાવ્યું:

“વઝીર, મુખી, કામડીઆ, પંજેલાઈઓ, પ્રેસિડન્ટ, કાઉન્સીલના મેમ્બરો, જમાતના અમલદારો જેઓ અમારી ખિદમત કરે છે, તેઓ સર્વેને હુઆ ફરમાવીએ છીએ. અમારી જન્મ ખુશહાલીનો દિવસ જે ઓફિસીયલી નક્કી કરવામાં આવ્યો છે તેની આજે ઉજવણી છે.

અમે ઘણાજ ખુશી છીએ કે, તમારો ઇશક ઝમાનાના ઇમામ માટે એટલો બધો છે કે, આખી દુનિયાને જાહેરમાં તેની ખબર પડે છે.

હિંદુસ્તાનની બધી જમાતોને ઘણીજ હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

૫૪ વર્ષની અમારી ઇમામત દરમિયાન તમે સઘળાએ ઘણીજ ખિદમત કરી છે.

જેવો અમારો ઇશક તમારા ઉપર છે, તેવી તમારી મહોબત અમારી ઉપર જોઈ અમે ઘણાજ ખુશી થઈએ છીએ.

ફરીથી બધાઓને હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૨૨ મું.

મુબંક તા. ૨૩-૧-૧૯૩૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરલા, સોમવારની પંજેબેણને ફરમાવ્યું:

“તમે સઘળા અમારા રૂહાની બચ્ચાં છો. જમાતખાનાને હુમેશાં યાદ રાખો. જેમ એક દીકરી પોતાના માવિત્રનું ઘર યાદ કરે છે, તેમ

જમાતખાનું એ તમારા પિતાનું ઘર છે, માબાપનું ઘર છે. તે અમારૂં ઘર છે.”

થાણા જમાતને ફરમાવ્યું:

“થાણા જમાતે અમારી ઘણીજ ખિદમત કરી છે. ખાલીપીલી પોતપોતામાં ઝગડો કરવો, એ દીવાનાનું કામ છે. ખાલીપીલી ઝગડો નહિ કરે. જેટલો વખત ઝગડામાં જાય છે, તેટલો વખત તમે તમારા વેપાર ધંધામાં પસાર કરો. પોતામાં ઝગડો કરવાથી વેપાર ધંધાને હાની પહોંચે છે. ઝગડામાં વખત પસાર કરો છો તેમાં ઘણુંજ નુકશાન છે.”

બરમાના ઓનરરી મિશનરીને ફરમાવ્યું:

“તમે ઘણીજ ખિદમત કરો છો, ઘણીજ શાખાશી ફરમાવીએ છીએ.

અમને રંચુનવાળાઓને ફરમાન કરવા છે, જે અમે અત્રે ફરમાવીએ છીએ.

ત્યાંની બરમીઝ ભાષા અને હુન્નર શીખો. તેઓના દિલ તમારી તરફ ખેંચા. તેઓ સાથે હુળીમળીને રહો.

ઘણા વર્ષો ખુશીથી પસાર કર્યા અને ફાયદો પણ થયો. વતન એ લોકોનું છે. દિલ મોટું રાખો. દિલ ટુંકુ નહિ રાખો. જે થોડી તકલીફ હવે છે તે ચલાવી દ્યો.

તમે બધા તમારા ઓફિસરોને હમેશાં માન આપતા રહેજો. અમલદારીઓ કહે તેમ કરજો, હમણા વખત ખરાબ છે, ડિસીપ્લીન યાને શિસ્ત જાળવજો. ઓફિસરોને હુકમ માનવામાં નુકશાન પણ થતું હોય, તો ચલાવી લેજો. તમને અન્યાય થતો હોય તો કાયદા પ્રમાણે કાઉન્સીલ મારફતે અમને અરજી કરજો.

આગળ તો જેમ તેમ ચાલતું હતું, પણ હાલ બરમાનો મામલો સારો નથી, જેથી ડિસિપ્લીન જાળવવાની અને ઓફિસરોને માન આપી તેઓને સલાહ મુજબ ચાલવાની જરૂર છે. ખાનાવાદાન.”

[૨૬૨]

ફરમાન ૪૨૩મું.

મુ'બત્તા તા. ૨૪-૧-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે થાજી (બરમા) જમાતના એક અમલદારને ફરમાવ્યું :

“અમે અગાઉ જે પોષાક અને ડિસપ્લીનના બારામાં વખતો વખત ફરમાન ફરમાવ્યા છે, તે બરમાની બધી જમાતો માટે છે, તેથી એ ફરમાનો બધી જમાતોને લખી મોકલવા તથા જમાત-ખાનામાં વાંચી સંલગાવવા.

તમારો પોષાક બદલવાથી તમને ઘણોજ લાલ થશે અને વિરોધ થવા નહિ પામે.”

દરખાના લેડીઝ વોલન્ટીયર ફોર અને ગર્લ્સ ગાર્ડ્સને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણુંજ સાફ કામ કરો છો, અમે ઘણોજ રાજી થયા છીએ.

તમે પોતાના ખોરાકમાં મીઠો ખોરાક નહિ ખાઓ. સાદો ખોરાક ખાઓ. કુરૂટ, દહીં, ગોસ, બટાટા, રોટલી પ્રમાણમાં ખાઓ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૨૪ મું.

મુ'બત્તા તા. ૨૯-૧-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે જરી પુરાણની ફેરી કરનાર બાઈઓને ફરમાવ્યું :

“તમે ઘણીજ હિંમત કરી છે. જરીબીમાં પણ આટલી મહેનત લઈ ખિદમત કરી છે, તે દેખાડે છે કે, તમારો અમારા પર ઘણોજ ઇશ્ક છે. અમે તમો બધાં નાના બચ્ચાંઓ, બધાંને ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

આમડા કંપનીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“તમારી માંગણી છે કે અમે દુઆ કરીએ અને તમારા વેપારમાં આબાદી આવે. અમે દુઆ કરશું પણ તમે સુધ નહિ રહેતા. સુધ

નહિ રહેવાનો મતલબ એ છે કે, તમે વેપારની હકીકતો સંબંધી જાણીતા થાઓ અને આખા હિંદુસ્તાનમાંથી વિગતવાર સમાચાર મેળવો. તમારા આપદાદાઓ જે પ્રમાણે કરતા હતા, તે પ્રમાણેની જુની રૂઢીઓ છોડી દેજો અને નવી પ્રવૃત્તિમાં સામેલ થાઓ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૨૫ મું.

મુંબઈ તા. ૩૦-૧-૧૯૩૯.

હક મૌકાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે સેન્ટ્રલ પંજેલાઈ કમિટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“તમે પંજેલાઈઓની કમિટી વોલન્ટીયર કોરની માફક છે. તમારું કામ ફરજ બજાવવાનું છે. કાઉન્સીલ કહે તે પ્રમાણે કરો.

લશ્કરમાં જેમ કર્નલ અને જનરલ છે, તે લશ્કરની સાથે રહે છે, પ્રધાન મંડળમાં જતા નથી, લશ્કર સાથે રહી સેવા કરે છે.

પંજેલાઈઓ, કાઉન્સીલ અને મુખી કામડીયાના જમણા હાથ મિસાલ છે.

તમે જાગૃત થાઓ. હોશિયાર થાઓ. વેપાર ધંધાની બાબતમાં એક બીજાને શું શું સલાહની જરૂર છે, તે આપો. હિંદુસ્તાનમાં બેકારી છે. બેકારોને દેશાટન કરવા કહો. યુ. પી. અને ખરાબ તરફ ધંધાનું ઘણુંજ ક્ષેત્ર છે. તે બાબુ આપણા વેપારીઓ ઘણા થોડા છે, ત્યાં મરચી મસાલાની નાની દુકાનો કાઢવા કહો, આ બાબત પર વિચાર કરો.

પંજેલાઈઓએ દીન અને દુનિયાના કામો કરવા. એવું કામ ન થાય કે, જેથી જમાત પંજેલાઈઓથી અને પંજેલાઈઓ જમાતથી નારાજ થાય.

મુખી કામડીયાનો હોદ્દો ધરાવી, મિજલસમાં હાજરી ન આપે, તે ઘણું અને ઘણુંજ ખરાબ છે.

અમે સેંકડો વખત ફરમાવ્યું છે કે, ગેરહાજર રહેતા પંજે-ભાઈઓને કિશ્વચન મિશનરીઓની માફક ઘરોઘર જઈ સમજવો અને મિજલસમાં આવવા મલામણુ કરો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૨૬ મું.

લીબડી તા. ૨-૨-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે ફરમાવ્યું :

“તમે જમાત નાનાં મોટાં, બાઈ ભાઈ બધાંને ઘણીજ દુઆ આશિયો ફરમાવીએ છીએ. અમે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને હમેશાં યાદ કરીએ છીએ.

દરેકને દીન મઝહબની ખબર છે, તે વિષે કંઈ કહેવાની જરૂર રહેતી નથી. જો તમને ખબર નહિ હોતે, તો અમારું અત્રે આવવું થતે નહિ.

હવે દુનિયાની બે ત્રણ વાતોની જરૂર છે, જે અમે તમને ફરમાવીએ છીએ.

અગાઉ ફરમાવ્યું છે તે માફક બચ્ચાંઓને કેળવણી આપવાની બહુજ જરૂર છે. તમો દરેકને ખબર છે કે, બચ્ચાંઓને કેળવણી આપવામાં કેટલો બધો ફાયદો છે?!

ખીજી બાબત, બચ્ચાંઓની માવજત છે અને તે બાબત હેલ્થ કમિટીના ઓફિસરો તમને લેકચર દ્વારા સમજાવશે.

ત્રીજી બાબત, પરદેશગમન છે. જેટલું બની શકે તેટલું ધંધા માટે બહાર ગામ જવું અને રોજગાર કરવો.

તમારામાંના જેટલા પણ બહાર ગયા છે, તેટલા બધા આબાદ થયા છે અને તેઓની હાલત પહેલા કરતા સારી છે. બરાર કે કે સી. પી. જીલ્લામાં જ્યાં જ્યાં એ લોકો છે, ત્યાં તેઓની ઘણીજ આબાદી થઈ છે. આ ત્રણે બાબતો સમજીને તેનો અમલ કરજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૨૭ મું.

લીંબડી તા. ૩-૨-૧૯૩૯.

હક મૌલાના ધણી સન્નામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે કાઠિયા જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે ઇમામશાહી લાઇઓ, જે અત્રે આવ્યા છે, તે સર્વેને અમે દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

ઇમામશાહે ખરી રીતે, તેઓ પોતે જે માનતા હતા, તે મુજબ ઝમાનાના ઇમામની ઓળખ તમને બતાવી છે અને તેથી ઇમામશાહીયો આ પંથને ઘણાજ નજદીક છે.

જેમ એક શખ્સના માખાપ ન હોય અને તેને મુઝવણ ઉભી થાય ત્યારે, તે કોના સાથે વાત કરે, તેમ તમને પણ રૂહાની માખાપ જોઇએ. તે રૂહાની માખાપ અમે છીએ.

ઇબાદત બાતુની કરો; કદી દેખાવથી કરતા નહિ. કોઇને દુઃખ આપતા નહિ. જે હુકીકતી છે તેને બાતુની ઇબાદત કરવી જોઇએ.

તમે ઇમામશાહી જીવતા ઇમામને માનો.”

લાવનગર જમાતને ફરમાવ્યું:

“દિલગીર છીએ કે, અમે લાવનગર આવી શક્યા નહિ. રસ્તો પણ ખીજો છે. તમે લાવનગર ડીસ્ટ્રીક્ટની જમાતોને ઘણી દુઆ આશિષો ફરમાવીએ છીએ.

અમે એ જોઇને ખુશી થયા છીએ કે, તમારામાંની કેટલીક લગ્ન કરતી કન્યાઓનો ધુમટો કાઢી નાંખવામાં આવ્યો છે. લાજ ચાને ધુમટો કાઢવાથી પડી જવાનો અને તેથી હાથ પગને નુકશાન થવાનો સંભવ છે.”

લાવનગર લોકલ કાઉન્સિલને ફરમાવ્યું:

“તમે અકકલવાળા છો. તમારો મુદ્ક છે, ત્યાં પાણી ઉપર

આવે છે, એટલે રૂમેટીઝમની ખીમારી થઇ જાય છે. આખરતમાં તમે અમારી પાસે છો.

લાવનગર જમાત મોમન છે. વેલસી ધનજી, ઈસા વારસ, દાઉદ ખાનમામદ જેવા લોકો મોમન થઇ ગયા છે. પચાસ સાઠ વર્ષ ઉપર ગડબડ થઈ હતી, ત્યારે તેઓએજ વાવટો પકડી રાખ્યો હતો. જો તે વખતે હિંમત નહિ કરતે તો અડધી જમાત પણ નહિ હતે.

તમે પણ એવા કામ કરો કે પાછળથી ઇમામ તમારા નામ યાદ કરે. ૫૦ વર્ષ પછી તમારા નામ પણ લેવાય, એવા કામ કરો શાબાશ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૨૮.

લીંબડી તા. ૪-૨-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે શામિયાનામાં પધારી ફરમાવ્યું :

“ઈમિગ્રેશન માટે લગભગ સો જેટલા ગામો હિંદુસ્તાનમાં છે, અમે ઘણી વખત એ વિષે ફરમાવેલ છે.

જુઓ સેન્ટ્રલ પ્રોવિન્સમાં જો હજાર જેટલા માણસો ધંધા અર્થે ગયા છે, અત્યારે તેઓ આબાદ છે. મરચી મસાલો અને કરિયાણાની વસ્તુઓની દરેકને જરૂર પડે છે.

મુંબઈમાં પણ મસાલાવાળા ઘણા છે અને તેઓ સુખી છે, માટે તમે એ બાબત પર જરૂર ધ્યાન આપજો.”

સિંધપુર ડીસ્ટ્રીક્ટના મેથાણ ગામની જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમારા માટે એક સોસાઈટીની જે શરૂઆત થઈ છે, તેને બરાબર સંભાળજો અને તેનો પુરેપુરો ઉપયોગ કરજો. સોસાઈટી છે, તે તમારી હૈયાતી છે. ઇમાનદારીથી કામ કરજો. શાબાશ.”

ધંધુકા જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે તમારા બચ્ચાંઓને સાત ગુજરાતી લાણવી, વેપારમાં જોડાવા બહારગામ મોકલો. તમે જીવાનો બહાર દેશાવર કરો, તમારા માખાપ સાથે બેસી નહિ રહો.

ઈમિગ્રેશન વિષે રિક્રીએશનમાં પુછા કરો. સી. પી. બરાર તરફ જાઓ.

જો તમે સુખી હશો તો અમે ઘણા ખુશી થશું. તમને ઘણી ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

વિઠ્ઠલગઢ જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે જેવું દીનનું કામ કરો છો, તેવું દુનિયાનું કામ કરો. તમે થોડા બચ્ચાંઓને હિંદુસ્તાનના કેઈ ઠેકાણે મોકલો, મદ્રાસ, સી. પી. બરાર, વરધા, હૈદરાબાદ વિગેરે ઠેકાણે મોકલો. આફ્રિકા અને બરમામાં હમણાં સાડું નથી.

તમે તમારાં નાનાં બચ્ચાંઓને બરાબર ઇલમ શીખાડો. દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

બાટીલા જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે દેશાટન કરો. હમણા બરમા કે આફ્રિકા નહિ જાઓ. હિંદુસ્તાનમાં કેઈ પણ જગ્યાએ જાઓ. તમે ત્યાં જે કમાણી કરશો તે ધર્મ દાનમાં ખર્ચી શકશો અને તમને સુખી જોઈ અમે ઘણા ખુશી થઈશું.

અમે જે ફરમાન કરીએ છીએ, તે તમારા કાયદા માટે છે, નહિ કે અમારા માટે. એક ઠેકાણે બેસી રહેશો તો શું કાયદો થશે?!”

બોટાદ જમાતને ફરમાવ્યું:

“કેટલા માણસો છે? વેપાર શું છે? આટલા નાના ગામમાં બધાને પુરતી રોજી કેવી રીતે મળે? અમારા ફરમાન સાંભળો. તમારી બોલાદમાંથી પચાસ ટકા હિંદુસ્તાનમાં ધંધા અર્થે મોકલો. અમે આફ્રિકાની વાત કરતા નથી.

તમે ૪૦૦ માણસ એકજ જગ્યાએ રહો છો પછી પુરતી રોજ ક્યાંથી મળે? તેમાં અમારો શું વાંક? તમે સુખી તો અમે સુખી.”

ભાવનગર જમાતને ફરમાવ્યું:

“જે તમારા વેપાર સારા નથી તો તમે બહારગામ જાઓ. તમે બહાર ગામ નીકળશો તો સુખી થશો. જે તમે સુખી હશો તો અમે ંશી થઈશું. તમે તમારું ઈમાન મજબુત રાખો.

અમે જે ફરમાન ફરમાવીએ છીએ, તેના પર તમે ધ્યાન આપો તે તમારા કાયદા માટે છે. તે ફરમાનો એક કાને સાંભળી બીજે કાને કાઢી નહિ નાંખતા.

હાલ આફ્રિકા નહિ જાઓ. મદ્રાસ, હઈદરાબાદ તરફ જાઓ. મદ્રાસ ધંધા માટે ઘણું સાડું છે. મરચી મસાલાનો વેપાર કરો. ત્યાં જઈ એક જણ બીજા જણને બોલાવે.

અમે તમારા માટે કેટલું કરીએ છીએ? જે તમે ખુશી હશો તો અમે ખુશી થઈશું.

તમે લોકો કહો છો કે, “હુઃખ છે, હુઃખ છે,” તો તેની અમે તમને દવા આપીએ છીએ. તે દવા તમે દ્યો અને તે દવા ચાલેવાજખાત છે. ફરમાન પ્રમાણે વર્તતા રીખો.”

કુકડા જમાતને ફરમાવ્યું:

“શું વેપાર છે? સારો ધંધો ચાલે છે? એક ધંધા ઉપર બેસી નહિ રહેવું. એકને ત્યાં રાખો, બીજાને બહારગામ મોકલો. તમારે ત્યાં વખત ખરાબ આવે ત્યારે બહારગામ જનાર બીજો ઉપયોગી થઈ પડે.”

અમદાવાદ ઇસમાઈલી કોલોનીના ભાઈઓને ફરમાવ્યું:

“હુનિયામાં જેની વ્યવસ્થા સારી છે, તેનો વેપાર પણ સારો થાય છે. ખાતાને જે સારી રીતે ચલાવે છે, તે સારો છે. જે ખરાબ રીતે ચલાવે છે, તે ખરાબ થાય છે. નુકશાની નહિ થવા દો. એક

પાછ પછુ ખોટી રીતે જવા નહિ દેવી. સંપ સલાહથી કામ થાય, તો આખાદી થશે. ઇન્ડીયન લોકો આ ખ્યાલ કરતા નથી.

અમે દુઆ કરીએ છીએ અને રસ્તો પણ બતાવીએ છીએ. અમે એવાને દુઆ કરીએ છીએ કે, જેઓ હિંમતવાળા છે. જેને હિંમત નથી તેને દુઆ શું કરવી?!

કોલોનીનું કામ શરૂ થાય પછી બેંક કાઢો. દર એક વર્ષે અમને રિપોર્ટ મોકલજો. અમે જ્યાં હોઈએ ત્યાં રિપોર્ટ મોકલાવજો. અમે રિપોર્ટ તપાસતા રહેશું. શાખાશ.”

ભાવનગર સુકવારીયા પંજેલાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે બધા પંજેલાઈઓ અમારા નાના બચ્ચાંઓ છો, તમે બધા રૂઢાની બચ્ચાંઓ છો. તમે બચ્ચાંઓ હુમેશાં સ્કુલમાં જતા રહેજો.

જે માળાપો પોતાના બચ્ચાંને સ્કુલમાં નથી મોકલતા તેઓ અમારા ગુન્હેગાર છે.”

તળાજી જમાતને ફરમાવ્યું:

“વેપાર કરો. સારા સારા ધર્મના કામ કરો. જમાતના મુખીનું માન રાખો. માન નહિ રાખશો તો, તે અમારું અપમાન કરવા બરાબર છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૨૯ મું.

લીંબડી તા. ૫-૨-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સત્રામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે સચારના મંડપમાં પધારી ફરમાવ્યું :

“રૂઢાની બેટા બેટીઓને ઘણીજ દુઆ આશિષો ફરમાવીએ છીએ. તમે સર્વેને દિલોજનથી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. અમારા રૂઢાની ફરજદોને અંતઃકરણની દુઆ ફરમાવીએ છીએ.

હવે નવા નવા કામમાં આપણું ચિત્ત પરોવવાનું છે. દરેક બાઈઓ, લાઈઓ તેમજ કાઠીયાવાડના તમામ ફરજદારોની ફરજ છે અને અમારી લલામણ છે કે, બચ્ચાંઓને સંભાળવાની ઘણીજ જરૂર છે, કારણકે તેઓ બહુ બિમાર પડે છે, સંભાળ ન લેવાથી ઘણીજ ખરાબી થાય છે, ખાલીપીલી બીમારી લોગવી મરી જાય છે.

બચ્ચાંઓની સંભાળ અને ખર્ચ લેવા માટે એક ખાતું ચલાવવા અમે ૧૬,૦૦૦ હજાર રૂપિયા આપ્યા છે, તેની બહુજ સંભાળ કરજો. વેલફેર અને હેલ્થ સેન્ટરનું કામ બહુજ ખતથી કરજો.

જ્યાં જ્યાં ગવર્નમેન્ટ સ્કુલ હોય, ત્યાં બચ્ચાંઓને જરૂર મોકલજો અને વર્નાક્યુલર સ્કુલનો પણ જરૂર ફાયદો મેળવજો.

બચ્ચાંઓને માતા જરૂર કઢાવજો; એ બહુજ જરૂરનું છે. બચ્ચાંઓની સંભાળ નહિ કરવાથી તેમજ ખાલીપીલી માબાપોની નાદાનીથી બચ્ચાંઓને તકલીફ થાય છે અને સ્મોલ પોક્ષ યાને માતા નીકળી આવે છે, તેથી બચ્ચાંઓ દુઃખી થાય છે; તો વેક-સિનેશન યાને શીળી બચ્ચાંઓને જરૂર કઢાવવી; એ અમારું ફરમાન છે.

તમે સર્વેને મુબારકી આપીએ છીએ.”

ફરમાન ૪૩૦ મું.

જામનગર તા. ૬-૨-૧૯૩૯.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે શામિયાનામાં પધારી ફરમાવ્યું:

“બેબી હેલ્થ કમિટીના મેમ્બરો આવ્યા છે, તેઓના ભાષણો સંભળજો અને તે પ્રમાણે ધ્યાન રાખજો. બચ્ચાંઓ વગર મોતે મરી જાય છે, તેની કેમ સંભાળ લેવી તે ખરાબર ધ્યાનથી સંભળી, સંભાળ રાખજો. બચ્ચાંઓને સંભાળવું એ માબાપનું કામ છે. બચ્ચાંઓના કેસ બગડી જાય છે તે માટે માબાપો ઉપર ભાર છે.”

ગાડુકા સુકવારના પંજેલાઇઓને ફરમાવ્યું:

“તમે ઘરમાં બે લાઇઓ હો, તો એક દેશમાં રહે અને બીજો પરદેશ જાય. પરદેશમાંથી તમારા લાઇ કે છોકરાઓ ખરચી મોકલે, તે પેન્શનની માફક ખાઈને બેસી રહો, એ ઠીક નથી. તમે પોતે પણ ધંધો રોજગાર કરો.”

સાંજે શામિયાનામાં પધારી ફરમાવ્યું:

“ઈમિગ્રેશન ચાને દેશાટન માટે ફરમાનો ફરમાવીએ છીએ તે ધ્યાનમાં લ્યો. ઈમિગ્રેશનના ફાયદા શું છે? તે તમને સમજાવીએ છીએ.

જુઓ, અગર તમારામાંના કેટલાક જે હાલ પરદેશમાં છે, તેઓ જો પરદેશ નહિ જતે તો શું સ્થિતિ હતે? ઘણી ખરાબ સ્થિતિ થતે. જેવી રીતે યુરોપથી અંગ્રેજ લોકો અંહી આવે છે, પછી એ લોકો પોતાના માખાપોને પૈસા મોકલાવે છે, તેવીજ રીતે આફ્રિકાથી પણ ત્યાંના વતનીઓ પોતાના લોકોને અંહી દેશમાં પૈસા મોકલાવે છે, એવો રીવાજ છે. એ ઉપર મદાર રાખી બેસી રહેવું એ ઠીક નથી.

અમે ૪૦ વર્ષ ઉપર ફરમાન કર્યા હતા, તે વખતે ૧૦ ટકા જેટલા પણ નહિ ગયેલા; અગર જતે તો યુગાન્ડા તેમજ આફ્રિકાના બીજા ભાગોમાં ઈસમાઈલીઓની જાહેજલાલી થઇ જત.

કાઠીયાવાડના લોકો બે ટકા જેટલાજ ગયા છે. હવે હજારો માણસો જાય એ સમય નથી. એ સમય વિતી ગયો. અમે લડાઈ પહેલાં ફરમાન કર્યા હતા, તે વખતે જતે તો ઘણા ફાયદો થતે. તે વખતે અમારી વાત સાંભળતે તો લોકો પાસે ઘણાં પૈસા હોત. અત્યારે એ ટાઈમ નથી.

હવે એ ટાઈમ છે કે, જેઓના સગાવહાલા હોય, એવા માણસો આફ્રિકા દર વર્ષે સો દોઢસો જાય તો સાફ. એક કામઘંઘા માટે ત્રણ ચાર માણસો શુંધાઈ રહે, તે ઘણું ખોટું છે. એક ઘરમાં જો

બે લાઈઓ હોય તો એક લાઈ દેશમાં કામ કરે અને બીજો પરદેશ જાય. આફ્રિકામાં સગવડો અથવા કોઈ સંબંધી પણ નહિ હોય, એવા માણસો માટે ત્યાં જવું હાલ સારું નથી.

તમે દક્ષિણ હૈદરાબાદ તરફ જાઓ. ત્યાંના રાજ્યની વ્યવસ્થા સારી છે, અને ત્યાંના મુલ્ક પણ ફળદ્રુપ છે. થોડું અંગ્રેજી જ્ઞાન હોય, તેવા શખસો મદ્રાસ તરફ જાય એ સારું છે. તેઓ કાયદો મેળવી શકશે. યુ. પી. તરફ જાઓ.

મુંબઈમાં કેટલાક મરચી મસાલાના વેપારીઓ છે, તેઓની હાલત સારી છે. જ્યારે તેઓ કાઠિયાવાડમાં હતા તે વખતે તેઓની હાલત સારી હતી નહિ. હવે મુંબઈમાં વધુ ક્ષેત્ર નથી. દક્ષિણ હૈદરાબાદ તરફ એ વેપાર ચાલશે. યુ. પી. અને સી. પી.માં પણ આ વેપારમાં કાયદો થશે.

દરેક પૈસાપાત્ર થાય એ બનવા ભોગ નથી, પણ અહીં કરતાં ૧૦ ટકા જરૂર સારી હાલત થશે.

અહીંના લોકોમાં એકજ કુટુંબના ચાર પાંચ જીવ, એકની કમાઈ પર નિર્વાહ કરતા રહે છે, એ ઠીક નથી. હવે બીજા મુલ્કોમાં જાઓ. મુંબઈમાં હવે નવા માણસો માટે સગવડ ભરેલું નથી. હા, બે ચાર માણસો જાય એ જુદી વાત છે. આફ્રિકાની માફક નવા નવા જાય અને પછી હરીફાઈ થઈ પડે, એમ થવું નહિ જોઈએ. બીજા ઘણા મુલ્ક છે ત્યાં જવું. અમે ગોલ્ડ ગ્રાંટ કમિટીને પણ ઇમિગ્રેશન માટે મદદ કરવા ફરમાન કરેલ છે.

કેટલાક લોકો પરદેશથી કંટાળીને પાછા આવતા રહ્યા છે તે ઠીક નથી થયું. એવા આગસ્ટ માણસો હોય, એ તો ખોટું કહેવાય. દરેક લોકોને સારા જોવા એ સારું છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૩૧ મું.

જામનગર તા. ૭-૨-૧૯૩૯.

હક મોરવાના ધણી સત્રામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે કંઠાર જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમારી જમાતના ઘણા માણસો આફ્રિકામાં છે. તેઓ તમને

અર્થ મોકલે છે અને તમે અંહી બેસીને ખાઓ એ ઠીક નથી. તમે પણ ધંધો કરો. તમે પચાસ ટકા જેટલા અને છો, તેમાંથી ૨૫ ટકા જેટલા હિંદુસ્તાનમાં જાઓ.

અલબત્ત એક માણસ પૈસાદાર થયો, તેથી શું વળ્યું?! બધા થાઓ. એમ નહિ સમજો કે આફ્રિકામાંજ પૈસા છે, દરેક જગ્યાએ છે.”

પંજાબ કલ્યાનવાળા ગામના એક લાખને ફરમાવ્યું:

“તમે ચાર લાખઓ, ચારેચાર મેટ્રીક પાસ થયેલા છો અને ધંધો નથી, એથી મેટ્રિકની કંઈ કિંમત નથી. મુશ્કેલી એ છે કે તમને ખોજાઓની જેમ વેપાર કરવાની ટેવ નથી કે જે જરૂરનું છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૩૨ મું.

ભમનગર તા. ૮-૨-૧૯૩૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખામે લોકલ કાઉન્સીલના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમે કાઉન્સીલ ઉપર ધણી જવાબદારી છે, તમારા કેસ આગળ જવા જોઈએ નહિ. તમે બધા શીખેલા છો, હોશિયાર છો, જંગલી નથી, તેથી તમારા ઉપર અમને ઘણોજ ભરૂંસો છે.

બચ્ચાંઓની તંદુરસ્તી માટે ગધેડીના દુધનો ઉપયોગ કરો. જો તે ન મળી શકે તો બકરીનું દુધ વાપરો, પણ ગધેડીનું દુધ બકરીના દુધ કરતાં વધારે સારું છે. શાબાશ.”

આફ્રિકાથી આવેલ એક લાખને ફરમાવ્યું:

“મહુમ કે જેના માટે તમે અરજ રાખેલ છે તેના હકમાં અમે ધણીજ દુઆ કરીએ છીએ.

તમે આફ્રિકાથી શા માટે આવ્યા? જ્યારે વધારે ફાયદો હોય, ત્યારે તો ત્યાં રહેવું જોઈએ. પૈસા ભેગા થાય, પછી આવ્યા આવો છો, તેથી અમને ઘણોજ ગુસ્સો આવે છે.”

સામિયાનામાં પધારી ફરમાવ્યું:

“અમે ઇચ્છીએ છીએ કે, આ સ્ટેટની જે રમ્યત છે, તેઓએ સોલેરિયમનો ફાયદો જરૂર લેવો જોઈએ.

અંહી કાઠીયાવાડમાં એવી ઘણી જગ્યાઓ છે, જ્યાં તમને ગધેડીનું દુધ મળી શકે છે; એનો ઉપયોગ કરો. બકરીનું દુધ પણ સાફ છે. એ ખરૂં છે કે બકરીના દુધ કરતાં ગધેડીનાં દુધમાં ફાયદા વધુ છે, તેમ જુદા છે.

જે માળાપો પોતાના બચ્ચાંઓને વેક્સિનેશન ચાને માતા કઢાવતા નથી તે ઘણું ખરાબ છે. એવા બચ્ચાંઓ શીતળાના લોગ બને છે, એ ગુન્હા એમના માળાપ ઉપર ચડે છે, માટે વેક્સિનેશન ચાને માતા જરૂર કઢાવો. માતાના ચાને શીતળાના દશ કેસ અમે જોયા; હર વખત દેખાય છે, માળાપોની આ કસુર છે. હવે એવું નહિ થવું જોઈએ. દરેક બચ્ચાંઓને માતા કઢાવવીજ જોઈએ. ગામડાના લોક થઈને રહેવું નહિ જોઈએ. મુંબઈના લોકોની માફક રહેવું જોઈએ.

અમે હમેશાં દુઆ કરીએ છીએ, તે સાથે રસ્તો પણ બતાવીએ છીએ, એ પ્રમાણે જરૂર ચાલજો. ઘણીજ દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૪૩૩ મું.

રાજકોટ તા. ૯-૨-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાજર હામામે પેન્ડોલમાં ચાને સામિયાનામાં પધારી ફરમાવ્યું:

“તમે એમ નહિ માનતા કે, અમે ફક્ત મઝહુબ માટેજ ફરમાનો કરીએ છીએ; બહોરમાં તમારી પાસે અમે આવ્યા છીએ. તમારામાંના કેટલાકો જ્યારે બયતુલખ્યાલમાં દાખલ થયેલ છે અને બયતુલખ્યાલમાં હાજરી આપતા નથી, તો એથી શું ફાયદો ?

જેમ તમે અંહિ અમને જુઓ છો તેમ જમાતખાનામાં હમેશાં અમને જુઓ. તમારા રૂઢાની પિતા તમને ભૂલી જતાં નથી, પણ તમે અમને ભૂલી જાઓ છો. તમે અમને હમેશાં જમાતખાનામાં યાદ કરજો.

રાજકોટમાં તમારામાંના કેટલાક વેપાર તેમજ કન્દ્રાકટનું કામકાજ અને ખીજા પરચુરણ કામકાજ કરે છે, તે બધા પર અમે રાજ છીએ.

કોઇ પોતાના કુટુંબના માણસ ખચીં મોકલાવે અને ખાવું, એવી રીતે પેન્શન પર નભવું, એ ઠીક નથી. હા બુઢા માણસો, જે કામ કરી ન શકે, તેઓની વાત જુદી છે.

તમારામાંથી બહારગામ જવા માટે તમે ક્યારે પણ વિચાર કરો છો? દેશાટન કરવું જરૂરનું છે. હિંદુસ્તાન, યુ. પી, ગ્વાલિયર, મદ્રાસ, એ તરફ ધંધા માટે જવાની અમે ભલામણ કરીએ છીએ.

તમારામાંના કેટલાક વધુ ભણવું અને ઐજ્યુએટ થવું એવો શોખ ધરાવતા હોય, પણ હમણાં ઐજ્યુએટ માટે કમાવવાનું સ્કાઈ ક્ષેત્ર ક્યાં છે? બે ત્રણ અંગ્રેજ ચોપડીઓ શીખવો; અઢાર વર્ષ સુધી બે મેટ્રિક થઈ જાય તો તેને આગળ વધારો. મોટી ઉમર હોય તો ખીજનેસ શીખવો.

તમને અમે કેટલાક દુનિયાના અને મજહૂબના ફરમાનો કર્યા છે, તે લક્ષમાં રાખજો, કદી ભુલતા નહિ. ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૩૪ મું.

જુનાગઢ તા. ૧૦-૨-૧૯૩૯.

હક મોલાના ઘણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે શામિયાનામાં પધારી ફરમાવ્યું:

“આજે સાંજના તમને અમારા હાથનું આખેસકા પીવડાવવામાં આવશે, જે તમે બહુ ઇજજતથી પીજો.

અત્રે હેલ્થ સેન્ટરની કમિટી આવેલ છે, તે તંદુરસ્તી અને બચ્ચાંઓની માવજત બાબતમાં જે ભાષણો કરે તે સાંભળજો. ઇમિગ્રેશન યાને દેશાટન માટે અમે લીંબડી અને જામનગર ખાતે ફરમાનો કર્યા છે, તે તમે લક્ષમાં લેજો અને તે મુજબ અમલ કરજો.

હવે અમે ધોરાજીના મહુમ આલીબહ કાસમ બુઘવાણી માટે ફરમાવીએ છીએ.

આલીબહ કાસમ માટે જે બન્યું છે, તેથી તે શહીદને દરજ્જે ગયો છે. જેવી રીતે હ૦ ઇમામ હુસેન અપૂના વખતમાં જે શહીદ થયા તે પ્રમાણે મહુમે ઇમામના માટે જાન આપેલ છે, તેથી તેના કુટુંબીઓએ હવે તે માટે ગમ કરવો જોઈએ નહિ. મહુમ ઘણો નસીબદાર હતો કે, તેણે જાન આપી અને શહીદોમાં મળી ગયો.

જે શખ્સે આ કામ ક્યું છે, તેને દિલોજાનથી માફ કરવું. તેમે માફ કરવાથી ડગલ સવાબ થશે અને એમ કરવાથી, એના કુટુંબીઓને પણ ડગલ ફાયદો થશે.

મહુમને મોકો મળી ગયો કે, પોતાના મઝહબના માટે તેણે જાન આપી.

બધી જમાતોને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન."

ફરમાન ૪૩૫ મું.

પોરબંદર તા. ૧૪-૨-૧૯૩૯.

દક મોલોના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર મમામે સામિયાનામાં પધારી ફરમાવ્યું :

"અત્રે જેઓની શાદી છે, તેઓને મુબારકી ફરમાવીએ છીએ. અમે ઇમામ છીએ અને તમારા દરેકના બાપ છીએ તથા મા છીએ.

તમને ત્રણ બાબતના ફરમાન ફરમાવીએ છીએ. તે તમે ધ્યાન રાખીને સાંભળો અને તે જમાતખાનામાં વંચાવજો.

(૧) રૂહાની ઇબ્રાહિમ કદીપણ છોડશે નહિ. તમે હુમેશાં બાતુની ઇબ્રાહિમ ચાલુ રાખજો.

(૨) તમને માતાની માફક ફરમાવીએ છીએ કે, બચ્ચાંઓ જે હુમેશા પરવશ છે, તેને કેમ સંભાળવા તે માબાપનું કામ છે. તે માટે અમે કાઠીયાવાડના દરેક પરગણાને એક એક હુજર રૂપિયા ગ્રાંટ આપી છે, એમ બધી મળીને, કાઠીયાવાડની ગ્રાંટ, સોળ પરગણાની સોળ હુજર મુંબુર ફરમાવી છે અને એની વ્યવસ્થા માટે બેબી હેલ્થ કમિટી બનાવી છે. તેઓ બાળ ઉછેરની બાબત તમને સમજાવશે.

બેબી હેલ્થ કમિટીને એ ગ્રાંટ એક વર્ષ માટે આપી છે, તેને સહઉપયોગ કરી સાડું કામ થશે, તો ગ્રાંટ વધારીશું. સંતોષકારક કામ નહિ થશે તો ગ્રાંટ બંધ કરશું.

કાઠીયાવાડમાં બુદ્ધી ગુદી જગ્યાઓએ કામ કરવા માટે અલગ અલગ કમિટીઓની નિમણૂક કરીએ છીએ. એ કમિટીઓએ પ્રોપે-ગન્ડા કરવો, ઘરોઘર જઈને સમજાવવું, પેમ્ફલેટ છપાવીને પણ બેબી હેલ્થનો ફેલાવો કરવો. નાના ગામોમાં પણ મજકુર બાબતનો ફેલાવો કરવો.

વિટામીનવાળી વસ્તુઓ માટે સમજાવવું અને મચ્છીનું તેલ વિગેરે મફત આપવું. ગરીબ હોય તેવાઓને દુધ પણ મફત આપવું. જે બચ્ચાંની માને દુધ નહિ આવતું હોય અને બહુજ નબળો હોય તેવા બચ્ચાંઓને ગધેડીનું દુધ આપવું. દશથી બાર વર્ષના છોકરાને ગધેડીનું દુધ આપવું. આ દેશમાં ગધેડીનું દુધ સસ્તું છે માટે જરૂર લેવું. એક વર્ષમાં ૧૦૦ દિવસ અનુક્રમે આપવું. અત્રે સ્થાનિક પણ બેબી હેલ્થ કમિટી બનાવેલ છે, તેઓ બેબી હેલ્થ માટે સમજાવશે.

(૩) તમને બાપની માફક દુનિયા માટે ફરમાન કરીએ છીએ તે ઉપર ધ્યાન રાખો. બે ચાર ભાઈઓ હો, તે બધા એકજ ધંધા માટે રોકાય તે ઠીક કહેવાય નહિ, પણ અલગ અલગ જગ્યાએ જઈ, બીજા ધંધો કરવો. ટેશાટન કરો અને ત્યાં જઈ ધંધો કરો.

અંહીના રાજ્યમાં કેળવણી મફત છે, માટે દરેકે તેનો લાભ લેવો. જેઓ ખેતીનું કામ કરતા હોય, તેઓએ બે ત્રણ ગાઉ શિક્ષણ માટે દુર જવું પડે, તો પણ બચ્ચાને શિક્ષણ માટે ત્યાં મોકલે. જેની ઉંમર અઠાર વર્ષની હોય અને મેટ્રિક પાસ થાય તે લલે આગળ અભ્યાસ કરે, પણ જેની ઉંમર મોટી હોય પછી આગળ જાય તેમાં શું ફાયદો?

સોળ વર્ષનો હોય અને પાંચ ચોપડી લણ્યો હોય, તેને હિંદુસ્તાનમાં વેપાર માટે મોકલો; અગર આફ્રિકા ખાતે જેનો વહેવાર અને ત્યાં સગાવહાલા હોય, અગર સંબંધી હોય તોજ મોકલવા; નહિ તો હિંદુસ્તાન, બરાર, યુ. પી, જ્યાં પણ ઠીક જણાય ત્યાં જઈ વેપાર કરો તો સાફ છે. હિંદુસ્તાનમાં ઘણો ફાયદો છે.

હમણા મુંબઈમાં ત્રણસો જેટલા મરચી મસાલાના ઇસમાઈલી વેપારીઓ છે અને તેઓ પોતાની રાજી કમાય છે, હવે ત્યાં ફાયદો નથી.

હિંદુસ્તાનમાં જેઓ ધંધો કરે છે, તે લોકો ખોન્ટઓની માફક હોશિયાર નથી, માટે આપણા લોકોએ ત્યાં જઈ એ ધંધાની તજવીજ કરવી જોઈએ. ચામડા અને એવા બીજા ધંધામાં મુડી ઘણી જોઈએ છે અને જો બાવ બેસી જાય તો ઘણું નુકશાન થાય, માટે આવી નાની મુડીવાળા મરચી મસાલાનો વેપાર હિંદુસ્તાનમાં જઈને કરશો તો સાફ ચાલશે.

મુંબઈનો દાખલો લ્યો. આ ધંધાવાળા સુખી છે, અસખત બધા લાખોપતિ નહિં બને, પણ કાઠીયાવાડ કરતાં જરૂર સુખી

થશે. આ ફરમાન પોરબંદર માટેજ છે એમ નથી, પણ કાઠી-યાવાડની દરેક જમાત માટે છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૩૬ મું.

પોરબંદર તા. ૧૬-૨-૧૮૩૯.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે પોરબંદર લોકલ કાઉન્સીલના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમારી જમાત ઉપર અમારો ઘણો પ્યાર છે. એમ નહિ ખ્યાલ કરજો કે અમે પોરબંદરમાં ૧૫ વર્ષે આવ્યા છીએ. અમે હુમેશાં અંહી છીએ. જેમ તમારા બચ્ચાં આફ્રિકા હોય અને તમે ભુલતા નથી તેમ અમે પણ તમને ભુલતા નથી.

તમારા પોરબંદરવાળા ઘણા આફ્રિકામાં છે, માટે ધંધા અર્થે તમારે આફ્રિકા જવું જોઈએ. અમે ઘણુંઓને ધંધા માટે હિંદુસ્તાન જવા ફરમાન કર્યા છે, કારણ કે તેઓના સગા વડાલાં ત્યાં નથી. તમે હુમેશાં અમારા ફરમાન કાનમાં રેડો, ભુલી નહો નહિં.

બેળી હેલ્થ કમિટીની વાત પણ ધ્યાનમાં રાખજો. ઘણા બચ્ચાં વગર મોતે મરી નય છે, તેમ નહિ બનવું જોઈએ. અમે કાઠી-યાવાડમાં હાલ શીતળા નીકળેલા ૨૦ જેટલા બચ્ચાં જોયા. તમારે બચ્ચાંઓને માતા યાને શીતળા કઢાવવી જોઈએ. શીતળા કઢાવતી વખતે બચ્ચાંઓને છુપાવો છો એ ઘણું ખરાબ છે. તમે જમાત-ખાનામાં આ બાબતની ચર્ચા કરો. માતા નીકળેલા એવા બચ્ચાંઓ કાઠીયાવાડમાં મોટી સંખ્યામાં હશે એમ લાગે છે. માટે એ બાબતનો સુધારો કરો.”

આફ્રિકાથી તુરતમાં આવેલા રાણાવાવના રહીશ એક ભાષને ફરમાવ્યું:

“તમે અત્રેનું કામ ઉકેલીને પાછા આફ્રિકા નહો, ત્યારે આફ્રિકાના જે રાજ્યમાં તમે રહેતા હો તેની રખયત બની નહો, અમારું આ ફરમાન જેઓ સાંભળી અમલ કરશે તેઓ સુખી થશે. ખાનાવાદાન.”

[૨૮૦]

ફરમાન ૪૩૭ મું.

કરાંચી તા. ૧૮-૨-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે બગીચા જમાતખાનામાં પધારી ફરમાવ્યું :

“તમે જે લોકો સિંધથી તથા પંજાબથી તકલીફ લઈને આવ્યા છો, તે માટે ધણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. કરાંચી, ખારાધર, લાસીની જે જમાતો આવેલ છે તે બધાને માટે આજે ઇદનો દિવસ છે. અંહી ધણી ખુશી કરજો અને પછી ઘરે જજો.

આખી જમાત વતી ચીફ મુખીને અમે દસ્ત ચુમાવીએ છીએ, મુબારક ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૩૮ મું.

કરાંચી તા. ૨૦-૨-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે સુલતાનાબાદ જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમારા ગામનું નામ પણ અમારા નામ પરથી છે, તેથી તમે હમેશાં સુલેહ સંપથી ચાલો. એકદિલથી રહેશો તો સુખી થશો. એક દિલથી ચાલો. તમે તમારા કામ પર ખ્યાલ રાખો.

રાત દિવસ ખાતુનમાં ઇમામના દીદાર કરો. અમે તમારા ઉપર ખાપ કરતાં વધારે ખ્યાર રાખીએ છીએ. તમે અમારા રૂહાની ફરજદ છો. તમે અમારા ફરમાનથી ત્યાં ગયાં છો, તો એક સંપથી ચાલો.”

ગાર્ડન ક્વાર્ટરના ફિદાઇઓને ફરમાવ્યું :

“હર વખત જ્યારે તમે અમને યાદ કરો છો, ત્યારે તમારી મહેમાની કબુલ કરીએ છીએ. ફિદાઇની મહેમાની વાયરલેસથી પણ જલદી પહોંચે છે. જ્યારે તમે અમારો ખ્યાલ કરશો, ત્યારે તમારામાં રૂહાની પાવર આવશે અને તમને નુરાની બહેર ખાતુન દીદાર થશે. ખાનાવાદાન.”

[૨૮૧]

ફરમાન ૪૩૯ મું.

કરાંચી તા. ૨૧-૨-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે
“યુનાઇટેડ સોસાયટી”ના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“ગરીબ લોકોને મદદ આપવી એ સારું છે, પણ એ લોકોને કામ
શીખાડો. બચ્ચાંઓને કામે લગાડો, જેઓને કામ નથી તેઓને ધંધે
લગાડો, અગર જવાન લોકોને ધંધો હશે તો અર્ધક લોકોને
સંભાળશે; વગર નોકરીવાળાઓને નોકરીએ લગાડો. બેરોજગારને
ધંધે લગાડો. તેને કોઈક નાની દુકાન કરાવી આપો.

અમે દુઆ કરીએ છીએ. અમારી રહેમ છે, પણ દવા પણ
લ્યો. બહારગામ નાના ગામડાંઓમાં તેઓને કામે લગાડો કેમ કે
મોટા શહેરમાં ખરચો વધારે છે.”

ફરમાન ૪૪૦ મું.

જનીવા, તા. ૬-૯-૧૯૩૯.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે
આફ્રિકાની જમાતને તાલીફ દ્વારા ફરમાવ્યું :

“અમારા સઘળા રૂહાની બચ્ચાંઓની સૌથી પહેલી અને
ધાર્મિક તેમજ વ્યવહારીક ફરજ છે કે તેઓ વફાદારીથી તેમજ
પોતાની બધી શક્તિ સાથે (સામ્રાજ્યને) સહકાર આપે.

સામ્રાજ્ય કે જે આપણા ધર્મ અને સ્વતંત્રતાનું રક્ષક છે,
તેના હેતુને અત્યારે ખરા અંતઃકરણ પુર્વક વફાદારી ભરેલી અખુટ
સેવા આપવીજ જોઈએ.

આ સંદેશો દરરોજ બંદગી પછી વાંચવો જોઈએ અને પ્રગટ
કરવો જોઈએ.”

ફરમાન ૪૪૧ મું.

મારસેલ્સ તા. ૧૬-૧-૧૯૪૦.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે આફ્રિકાની જમાતને તાલીકા દ્વારા ફરમાવ્યું:

“નવા વર્ષના શુભ પ્રસંગે અમારા સઘળા માણ અધિકારીઓ કે જેઓએ વફાદારીપુર્વક અમારી સેવા બજાવી છે, તેઓને ખ્યાર ભર્યા દુઆ આશિષો ફરમાવીએ છીએ. તેમજ અમારા નવા ઓફીસરોને પણ આશિર્વાદો મોકલાવીએ છીએ અને અમને આશા છે કે તેઓ પણ તેટલીજ વફાદારીથી અમારી સેવા બજાવશે. અમે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને ચેતવીએ છીએ કે ચળવળીઆઓથી અને તેમના હુટ ભાવનાવાળા મીઠાં શબ્દોથી તેમજ તેવીજ પત્રિકાઓથી ખોટી રીતે દોરવાઈ જતા નહિ.

વેપાર ઉદ્યોગ ધંધા અને દેશાટન (પરદેશગમન)ની બાબતો ઉપર એકાગ્રતા પુર્વક તમારું સઘળું ધ્યાન આપો, અને દુન્યવી સ્થિતિ સુધારો. આમ હવે તોજ બની શકશે કે જે વેપાર અને ઉન્નતિ માટે સઘળા એકત્ર થઈને કામ કરશે.

અમારા સર્વે રૂહાની બચ્ચાંઓ વચ્ચે દુન્યવી બાબતોમાં પ્રમાણીક સહકાર હશે તો તમોને અપુર્વ તક સાંપડશે.

આ ફરમાનો થોડા વખત સુધી (જમાતખાનામાં) બંદગી પછી નિયમિત વાંચવામાં આવે.”

ફરમાન ૪૪૨ મું.

કેરો તા. ૪-૨-૧૯૪૦.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે આફ્રિકાની જમાતને તાલીકા દ્વારા ફરમાવ્યું:

“આખા આફ્રિકાના રૂહાની બચ્ચાંઓને માવિત્ર તરીકે એક વખત ફરીથી સલાહ આપીએ છીએ કે આ સમય દરમ્યાન તમે

[૧૮૩]

તમારું સઘળું ધ્યાન વેપાર ધંધામાં અને અરસપરસ મદદ તથા સહકાર આપવામાં રોકે અને અમારા બચ્ચાંઓ તરફથી અમારી હાજરીમાં ઘડવામાં આવેલ કાયદાઓનું ઉલ્લંઘન કરશે નહિ.”

ફરમાન ૪૪૩ મું.

મુંબઈ તા. ૯-૨-૧૯૪૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાજર ધમામે અઉરંગાબાદના એક ભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“જો તમારો વેપાર સારો અને ફાયદાવાળો હોય, તો ફક્ત જમાતખાના માટે જ સેન્ટર બદલાવવાની જરૂર નથી. મોમન જ્યાં પણ હોય છે અને અમને યાદ કરે છે, ત્યારે તે અમારી હુજુરમાં છે. શાબાશ ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૪૪ મું.

મુંબઈ તા. ૧૨-૨-૧૯૪૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાજર ધમામે સી. પી. જમાત અને કાઉન્સીલના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું :

“અમે તમને હુમેશાં યાદ કરીએ છીએ, કારણ કે એક તો તમે અમારા રૂહાની ફરજદો છો અને વધુમાં તમારામાંના લગભગ ૮૦ ટકા જેટલા અમારા ફરમાન માનીને, સી. પી.માં વેપાર માટે આવેલા છે, તેથી તમે અમારા ડબલ રીતે રૂહાની બચ્ચાં છો, એવી અમને ખુશી ઉપજે છે.”

ફરમાન ૪૪૫ મું.

મુંબઈ તા. ૧૪-૨-૧૯૪૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહુમ્મદશાહ હાજર ધમામે ગીનાન બોલનાર એક ભગતને ફરમાવ્યું :

“તમે ગીનાન બહુ સારા બોલી શકો છો. મોમન રાત દિવસ અમારી હુજુરમાં છે. મોમન હુમેશાં બગીચામાં છે. મોમનનું રડવું

પણ ખુશીનું હોવું જોઈએ. દુઃખ આવે તો પણ પરવા કરવી નહિ. અમે તમારા ઉપર બહુ ખુશી છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૪૬ મું.

પુના તા. ૨૧-૨-૧૯૪૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે મોમીન ઇસમાઈલી લાઘ્યોને ફરમાવ્યું :

“તમે પાકા થયા છો તેથી અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. અને તેથી તમારામાંનો એક માણસ ઇસમાઈલીઆ કાઉન્સીલનો મેમ્બર હોવો જોઈએ, જેથી બીજાઓને પણ આપણા મઝહબમાં નવા બુના વચ્ચેનો તફાવત નથી એવું સમજાય; માટે તમારા ચાલુ મુખીને અમે પુના કાઉન્સીલના એક મેમ્બર તરીકે નિમણુંક કરીએ છીએ અને મુબારકી ફરમાવીએ છીએ.

તમારા માટે જ્યારે સ્કુલની મફત સગવડ રાખવામાં આવી છે, ત્યારે તમારા પોતાના બચ્ચાંઓને સ્કુલમાં બરાબર મોકલતા રહો. જો એમ નહિ બને તો અમને શુસ્સો લાગશે. મફત સ્કુલ હોવા છતાં જો તેનો લાભ નહિ ઉઠાવો તો તમારે શું ઉજર યાને બાનુ રહેશે?

જરૂરની એક ચીજ એ છે કે તમે ટોપી કાળી નહિ પહેરો કે જેથી કોઈને અણગમો ઉત્પન્ન થાય નહિ.

તમે જ્યારે આવી રીતે મઝહબને પકડ્યો છે, તો બીજા લાઘ્યોની પણ ફરજ છે કે, તમને આર્થિક સહાય આપે. જો દુન્યવી ફાયદો ન થાય તો શું કામનું?

હિદય સેન્ટરના આગેવાનોએ નવા લાઘ્યોની પણ સંભાળ રાખવાની છે અને એમના બચ્ચાંઓની તાંદુરસ્તીનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.”

ફરમાન ૪૪૭ મું.

મુબંબ તા. ૨૨-૨-૧૯૪૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે હસનાબાદ જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે મુખી કામડીઆ બધાંને નસિયત કરો કે, હસનાબાદની આવી મોટી વિશાળ જગ્યામાં બચ્ચાંઓને તડકામાં મોકલે અને તડકે ખવડાવે. સવારના વખતે બચ્ચાંઓને બગીચામાં મોકલવું એ ઘણું સાડું છે. સવારનો તડકો બહુ ફાયદાકારક હોય છે; સાથે એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું કે, વરસાદના દહાડામાં બચ્ચાંઓને મોકલવા નહિ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૪૮ મું.

મુબંબ તા. ૨૮-૨-૧૯૪૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે હસનાબાદ મોમન જમાતને ફરમાવ્યું :

“ઘોડાગાડી, ગાડી અને મોટર, તમારા આ બધા ધંધાઓમાં જાતે મહેનત કરવાથી વધુ ફાયદો ઉઠાવી શકાય છે.

અમે કદીપણ એમ નથી ફરમાવ્યું કે, તમે એવું બિઝનેસ શોફર કે કોચમેન યાને મોટર તથા ગાડી હાંકનાર પાસેથી લ્યો. એ સમજણ ભુલ ભરેલી છે.”

ફરમાન ૪૪૯ મું.

મુબંબ તા. ૭-૩-૧૯૪૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે હસનાબાદ ચાંદરાતની પંજેભેણુને ફરમાવ્યું :

“બેબી હેલ્થ કમિટી તરફથી બચ્ચાંઓની માવજત બાબતમાં જે લેકચરો ગોઠવવામાં આવે, તે તમે બરાબર સાંભળજો અને તેનો અમલ પણ કરજો. એવા લેકચરની બહુજ જરૂર છે. માવજતની

ખાખતમાં બચ્યાંઓ માટે જે જે લલામણો કરવામાં આવે, તે મુજબ ચાલજો અને જો તમે તમારાં બચ્યાંઓને ચાહતા હો, તો તેઓની બરાબર માવજત કરજો અને સંભાળ પણ રાખજો.”

ખીરાંર કાઉન્સીલના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમારી ડીસ્ટ્રીક્ટમાં તુરતમાં ધંધા અથવા આપણા જે ભાઈઓ આવ્યા છે, તેઓ ખાસ કરીને કટલેરી, કાપડ, કરિયાણું, મરચી મસાલાનો વેપાર કરે તો બહુજ સાડું છે અને તે રોજની જરૂરિયાતની ચીજો હોવાથી એનો ઉઠાવ સારો થાય છે અને તેમાં મોટી રકમની પણ જરૂર રહેતી નથી.

ખાસ કરીને એ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે, તમારી ડીસ્ટ્રીક્ટમાંના કોઈ પણ મોટા શહેર આપણા ઇસમાઈલીઓની વસ્તી વગરના નહિ હોવા જોઈએ, કારણ કે એથી ધંધામાં ચડતી થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૫૦ મું.

મુંબઈ તા. ૮-૩-૧૯૪૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હમામે ફરખાના જમાતના ચાંદરાતના પંજેલાઈઓને ફરમાવ્યું:

“સાલ દરમિયાન તમારામાંના જેટલા પંજેલાઈઓ જે આ ફાની દુનિયા મુકી ગયા છે, તે હકીકી ખહેશ્તમાં દાખલ થયા છે.

મહિનામાં એક વખત મિજલસ થાય છે, તેમાં જરૂર હાજરી આપો. એક મહિનામાં એક વખત આવી મિજલસમાં હાજરી આપવી, એમાં કોઈ ખાસ તકલીફ નથી.”

“એલ ઇન્ડિઆ હેલ્પીંગ સોસાયટી”ના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમારો રિપોર્ટ ઘણો સારો છે. રોકડ રકમ લોકોને આપવાનું હજારો વર્ષથી થતું રહેલ છે, તેથી ગરીબાઈ ઘટી ગઈ નથી, બલકે વધી છે. ઇંગ્લાંડમાં વર્કશોપમાં એવા માણસોને મોકલવામાં આવે છે, પરીણામે એથી તેઓ ઘણા પૈસાદાર થઈ ગયા છે. જ્યારે

મુસલમાન મુલકમાં રોકડ મદદ આપવામાં આવે છે, એટલેજ તેઓ ગરીબ રહે છે.

વાજખી એ છે કે, એવા હાજતમંદો ધંધા અર્થે બહાર જાય અને તેઓને ખર્ચ માટે રોકડ પૈસા આપવા, પણ તે વિષે રિક્રીએશન કલબમાં મિશનરીઓને પુછી ખબર કાઢી પત્રીજ તેમ કરવું. બુઢા અને જઘડ હોય તેઓને પૈસાની મદદ કરે. એ વાજખી છે. જો વિધવા હોય અને જુવાન હોય તેઓને પરણાવી આપવી, એ રીતની મદદ કરવી સારી છે. હમણા જીમખાના અને ઈંડસ્ટ્રીઅલ હોમમાં મોકલી કામ શીખાવે, તો તેઓ પોતાના કુટુંબનું પાલન કરી શકશે.

ખુદાએ દરેક કોમને સારી માઠી ખાસિયત આપી છે. આપણી કોમને ધંધાદારીની ખાસિયત આપી છે, તે બહારગામ જવું અને ધંધો કરવો એ સારું છે. એ કામમાં તમને ફાયદો થશે, બીજાથી નહિ. યુ. પી. અને સી. પી.માં એવી જાતના ધંધાથી આપણા લાઇઓ સોએ સો ટકા સારી હાલતમાં છે.

તમારાથી બની શકે તો, એ મુજબ કામ કરે. ખબર અંતર કાઢો અને એમ કરવાથી અને બહારગામ હાજતમંદોને મોકલવાથી ઘણો ફાયદો થશે. મદદ એવી કરે કે જેથી તેઓ પોતાની રોટલી કમાય. શાખાશ.”

સરથાણુ અને ઉંટીઆદરાની ગુજરાત જમાતને ફરમાવ્યું :

“ગઇ સાલ અમે વડોદરે આવેલ તે વખતે પણ તમે બધા ત્યાં આવ્યા હતા. જ્યારે એવી મુલાકાત થાય ત્યારે તમારામાંના જે મોટા હોય, તેઓએ અમારી પાસે રજુ થવું જોઈએ. તમે નવા લાઇઓ હમણા જેમ બેઠા છો તેમ બેસી રહો. અમે તમારા બધાના માથા ઉપર હાથ મુકશું. તમે સર્વ અમારા ફરજંદો છો. નાના મોટા બધાં અમારા બચ્ચાઓ છે.

આપણા મઝહબમાં આવવાથી તમને મોટો ફાયદો એ થયો છે કે, અત્રે નાના મોટાનો ફરક નથી.

તમે હિંમત કરી બીજાઓને પણ આ સાથે રસ્તે વાળો. ક્રિશ્ચિયન મિશનમાં કાળા અને સફેદનો ભેદભાવ છે, જ્યારે તમારી અસલી હાલતનો પણ તમને ખ્યાલ હશે, અંહી તેવું કંઈ નથી, ઉલ્ટી તમારી ઈજ્જત વધી છે. શાબાશ.”

કટક જમાતને ફરમાવ્યું:

“ધંધા માટે શરૂઆતમાં તમારે બહાર જવું. જો કે પહેલાં તકલીફ લેરહું લામતું હતું, પણ તમે હવે જાણી શકો છો કે, ફરમાન માનવાથી કેટલો લાલ થયો છે? ! મોટા મોટા ગામેમાં તો લોકો શોખથી જાય છે, પણ નાના નાના ગામેમાં જવું એ કેટલીક વખત ઘણું ક્યદાકારક નીવડે છે; કારણ કે બધાઓને એનો ખ્યાલ હોતો નથી.

તમારી આબુખાબુ ઘણાં ગામે છે, ચોરીસા પ્રાંત ઘણાજ સારો છે. વધુમાં રજવાડાઓના ગામે પણ ધંધા માટે ઠીક છે. તમે બીજા ભાઈઓને પણ ધંધા માટે બોલાવો અને તેઓને પણ મદદ કરો એ બાબતમાં ખુબ કોશિશ કરજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૫૧ મું.

મુંબઈ તા. ૯-૩-૧૯૪૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે દરખાનામાં મુઆરફ સાલગ્રેહના દરબાર પ્રસંગે પધારી ફરમાવ્યું :

“અમે ઘણા ખુશી છીએ કે, ખુશહાલીના દિવસે રૂહાની બચ્ચાંઓ વચ્ચે આવ્યા છીએ. આજે જાહેરમાં અમે તમારી પાસે હોવાથી અમને ઘણી ખુશી પેદા થાય છે.

મોમનને હમેશાં ખુશી હોય છે અને ખુશહાલી સાથે મુબારકી પણ હોય છે. આજે અત્રે રાખવામાં આવેલી બધી મહેમાનીઓ અમે કબુલ ફરમાવીએ છીએ અને આજના બખતાવર પ્રસંગે ઘણી દુઆ આશિષો ફરમાવીએ છીએ.

તમારે દરેક રૂઢાની બચ્ચાંઓએ બાણુવું જોઈએ કે, અમારી નજરમાં બધા સરખાં છે.

અમે કરેલા ફેરફારથી હવે નાની નાની બાબતોમાં તકરાર જેવું રહેશે નહિ.

કાઉન્સીલના મેમ્બરો અથવા કોઈ પણ ખાતાના મેમ્બરો હોય, તેઓની ફરજ છે કે, દરેક બાબતમાં મહેનત કરે અને ઇસમા-ઈલી કોમ અને જમાનાના ઇમામની સેવા કરે. અમે દરેક પાસે આવી ઉમેદ રાખીએ છીએ.

જે કામ અમે સોંપીએ તે હોશિયારીથી પોતાની યથાશક્તિ પ્રમાણે જોખમદારી સમજી સેવા કરે. જોખમદારી ભરી વધુ સેવા કરનાર અમારી વધુ નજદીક છે.”

ફરમાન ૪૫૨ મું.

મુઅય તા. ૧૦-૩-૧૯૪૦.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે સેન્ટ્રલ પંજેભાઇ કમિટીના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમે મઝહબી કામ કરો છો, મઝહબી કામમાં કે ખિદમત કરવામાં રૂઢાની આશા નહિ રાખવી જોઈએ. અમારી ખિદમત દિલો-બાનથી કરવી એ ઘણુંજ સાફ કામ છે. મઝહબી કામ સાથે લોકચર કરવા અને સલાહ દેવી સારી વાત છે.

હમણા આપણા ઇસમાઈલીઓમાં રહેણી કરણીમાં બહુ ફેરફાર થઈ ગયો છે, માટે કરકસરથી રહેવા ભલામણ અને સલાહ આપવી.

જમાનો હરિફાઈનો છે. આપણાથી હિંદુ કોમમાં ખરચો ઘણો ઓછો છે, તે જુઓ. તમે કપડા પણ એવા પહેરો કે, જેથી ખરચો ઓછો થાય અને તમને ફાયદો થાય. હલકા કપડા ખનાવો, ભારી ખનાવવા નહિ.

જેથી હેલ્થ કમિટીના ડાક્ટરની સલાહ લઈ એક ચોપડી બનાવો, જેથી ખાવા પીવા અને રહેણી કરણીમાં સુધારો થાય. તબિયતમાં સુધારો થાય, શક્તિ અને તાકાત પણ મળે. પકાવવા પકાવવામાં પણ ઘણો ફેર હોય છે. કેવીરીતે પકાવવાથી ખોરાક તાકાતવાળો બને, એ બધું, એ ચોપડીમાં સમાવેશ થાય અને એનો પ્રોપેગન્ડા ચાને ફેલાવો કરો. જો એમ નહિ બને તો તમારા કામથી શું ફાયદો ?

આજે તમને અમે જે નસિહતો કીધી છે, તે ભુલી નહિ જતા અને તેના માટે તમે એક વર્ષમાં કેટલું કામ કરો છો તેનો રિપોર્ટ આવતે વર્ષે અમને આપજો.

તમારી કમિટીની મિટીંગો વખતે દરેક મિટીંગમાં પ થી ૧૦ મિનિટ આ કામ માટે લેજો.

ગોસનો ખોરાક ૫૦ ટકા ઓછો કરી નાંખો. ગોસથી ખાસ કાંઈ ફાયદો નથી. મોટા ભાગે બકાલું વાપરો. અમે પોતે પણ બકાલું ખાઈએ છીએ, પણ શરીરે તંદુરસ્ત છીએ. કાચા ગાજર પણ શક્તિ વાળા છે અને ગોસ કરતાં પણ વધારે તાકાતવાળા છે; એવી કેટલીક ચીજો બકાલામાં શક્તિવાળી હોય છે અને તેથી તમને કુવ્વતમાં ઘણોજ ફાયદો થશે અને ખર્ચ પણ અર્ધો થશે.”

પંજબ અને ફ્લીયરના ભાઈઓને ફરમાવ્યું :

“અમારી છેલ્લી મુલાકાતની પધરામણી વખતે અમને એટલા માટે દિલગીરી થઈ હતી કે, તમે ઘણી તકલીફ લીધી પણ વ્યવસ્થા પુરતી નહિ હોવાથી કાંઈ ફાયદો થયો નહિ અને તમને મુલાકાત અપાણી નહિ. અમે કોઈ રીતે ગુસ્સે થયા નથી. તમારો ઇસ્ક બહુ હતો એ અમે જાણીએ છીએ.

જેટલી રકમમાં એક વિદ્યાર્થી બી. એ. સુધી લાણી શકે, તેટલીજ રકમમાં ત્રણ કે પાંચ, જો મેટ્રિક પસાર કરી શકતા હોય, તો તે શા માટે ન બનાવવા? એ તો એવું થયું કે, એક માણસને દોલતમંદ બનાવવો અને હશને ભુખ્યા રાખવા, એને શું અર્થ?!

ખી. એ. બનીને પણ નોકરીજ કરવાનો હેતુ હોય અને તમે લોકો શીખીને નોકરીનાજ ખ્યાલમાં હો, તો પછી પૈસાદાર કેમ થશે? માત્ર શીખવાથીજ પૈસાદાર થવાનું નથી. વેપાર કરીને માણસ પૈસાદાર થાય છે. તમે વેપારમાં કેમ ધ્યાન આપતા નથી?

ખુદાએ એકને ગરીબ, ખીજને પૈસાદાર બનાવ્યા છે, એ ખરું છે કે, બધા એક માફક થઈ શકતા નથી. શીખીને સરકારી નોકરીના વિચારો કરવાં કરતા, મરચી મસાલા અને એવા નાના ધંધા તરફ ધ્યાન આપો. જુઓ ખોજ લોકો એવા નાના ધંધાઓમાં કેટલા આગળ વધ્યા છે? તેઓને ખુદાએ અકકલ આપી છે.

મુસલમાનોની સાથે નોકરી મેળવવા અથવા ખીજ કામમાં તેઓની જગ્યાએ જરૂરત ઉભી થાય, ત્યારે શરમ રાખ્યા વગર તમે જો એમ જણાવશે 'કે, અમે નવ મુસ્લિમ છીએ તો ભલે તુરત નહિ તો ક્યારે પણ કાયદો થશે. એવી રીતે એક વખત કીધેલું પુરતું નથી. વખતોવખત એમ તેઓને કહો અને એ ખુલાસો તમારા માટે બહુ ફાયદાકારક થશે. ખાનાવાદાન."

ફરમાન ૪૫૩ મું.

ફરો, તા. ૨૨-૩-૧૯૪૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાલીફ મારફત ફરમાવ્યું:

“સઘળા રૂહાની બચ્ચાંઓને ખબર આપો કે, જો કે રાત અને દિવસ અમે તમારો વિચાર કરીએ છીએ અને આફ્રિકાની રૂતુ પણ અમને માફક છે, અને આફ્રિકામાં રહેવાને પણ અમે આહીએ છીએ પણ અમે ધારીએ છીએ કે હાલમાં અમે આફ્રિકા પધારીએ તે તમ સહિતમાં સલાહ ભરેલું નથી. અમે ધારીએ છીએ કે હાલના વખતમાં અરસપરસ સહકારથી તમારા વેપાર અને આર્થિક હાલત સુધારવા પાછળ તમારું સઘળું ધ્યાન અને શક્તિ તમારે વાપરવી જોઈએ. જો કેળવણીની પદ્ધતીને સઘળા

વફાદારીથી અમલમાં લેશે તો તે તમને સંપૂર્ણ સંતોષ આપશે. વીમા કંપનીને ઈમાનદારીથી આગળ વધારવાનો તથા વેપારમાં અરસપરસ મદદ આપવાનો અને અમારી ગોલ્ડ ગ્રાંટનો સદુપયોગ લેવાનો હવે વખત છે. ફીતનત કરનારાઓની વાતો ઉપર કદીપણ ધ્યાન આપતા નહિ અને અમે જ્યાં સુધી નવા ફેરફારો માટે હુકમ મોકલાવીએ નહિ ત્યાંસુધી પવિત્ર કાયદાઓનું વફાદારી પુર્વક પાલન કરો. અમે આશા રાખીએ છીએ કે બધા અમે ફરમાવીએ છીએ તેમ કરશે.”

ફરમાન ૪૫૪ મું.

મુરૂચ, તા. ૭-૧૧-૧૯૪૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાલીફ મારફત ફરમાવ્યું :

“સઘળી મહેમાનીઓ માટે ખ્યારભર્યા હુઆ આશિષો ફરમાવીએ છીએ આફ્રિકાના રૂહાની બચ્ચાઓને હુઆ આશિષો અને નીચે મુજબનો સંદેશો ફરમાવીએ છીએ.

વેપાર અને આર્થિક સ્થિતિની સુધારણા ઉપર સઘળું ધ્યાન આપો. બધા નકામા ખર્ચાઓ બંધ કરો. ખેંકો (અને) વીમાઓમાં એક બીજાને મદદ કરો. ખર્ચાળ આદતો છોડી આપો, કેફી પીણું (અને) તમાકુ છોડી આપો, કે જે બન્ને, તંદુરસ્તી માટે નુકશાનકારક છે. સારો તાજો ખોરાક હુધ (અને) ફ્રૂટ ખરીદો હુઆ બંદગી વખતે હાજર થાઓ અને તાજી હવા મેળવો.”

ફરમાન ૪૫૫ મું.

જનીવા, તા. ૩૦-૪-૧૯૪૨.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાલીફ મારફત ફરમાવ્યું :

“આફ્રિકાના રૂહાની બચ્ચાઓને પિતા તરીકેના હુઆ આશિષો ફરમાવીએ છીએ.

સઘળી મહેમાનીઓ તેમજ સંકટ ભર્યા પ્રસંગની ખાસ મહેમાનીઓ માટે ખ્યાર ભર્યા આશીરવાદો ફરમાવીએ છીએ.

સઘળાઓને અમારા હુકમો છે કે વેપાર ઉપર સઘળું ધ્યાન આપો, હિંમતથી તકલીફોનો સામનો કરો અને અગર જો કમનસીબી સાંપડે તો તે માટે ખુદાના શુકરાના અદા કરો. અમે રૂહાની બચ્ચાંઓને અમારા પોતાના બચ્ચાંઓની માફક ચાહીએ છીએ.”

ફરમાન ૪૫૬ મુ.

જનીવા તા. ૧૮-૫-૧૯૪૨.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાર મારફત ફરમાવ્યું:

“આ દિવસોમાં રૂહાની બચ્ચાંઓ દોરવણી માટે અરજ કરે છે. નીચે મુજબની અમારી સલાહ છે, પણ હુકમો નથી, ફક્ત દુન્યવી સલાહ છે:-

યુરોપના અમારા અનુભવ મુજબ કદીપણ તમારા ઘરબાર-વેપાર છોડશો નહિ. હિંમતથી ચાલુ રાખજો. અગર જો બીજા નાસલાગ કરે તો પણ તમે ત્યાં રહી તેઓનો વેપાર અને કામકાજ મેળવજો.”

ફરમાન ૪૫૭ મુ.

જનીવા તા. ૯-૭-૧૯૪૨.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાર મારફત ફરમાવ્યું:

“નીચેનો સંદેશો દારેસલામ મોકલાવો:-

અમારા સઘળા સાચા મુરીદો, કાયદાઓ ચુસ્તપણે પાળશે અને બધા પ્રસંગોએ અમારા અમલદારો સાથે સહકાર કરશે. વેશ-ધારી પંજેલાઇઓ, જેઓ ઉપરથી વફાદારી બતાવે છે, પણ ખરાબ હુદયો ધરાવે છે, અને ઉશ્કેરણી તથા કાવાદાવા કરે છે, તેવાઓથી ઠગાશો નહિ. એકત્ર થઇ આવા માણસોને ભિત્ર તરીકે તજી દેવા

નેહએ. વેપારનો ખ્યાલ કરો, અને નકામી ચળવળ તથા કાવા-
દાવાથી દુર રહો. જેઓ સાચી નીજા ધરાવે છે, તેઓ સઘળાઓને
આશીરવાદો અને ખ્યાર ફરમાવીએ છીએ.

નીચેનો સંદેશો આખા આફ્રિકા માટે છે:-

સુપ્રીમ કાઉન્સિલે સુચવેલા લગ્ન જમણ સંબંધી કાયદાઓ
પ્રકરણ પાંચમાની કલમ પાંચમીના પેટા કાયદા બી. સી. ડી. ઇ. કયુ.
આર. ટી. યુ. ડબલ્યુ. (અને કલમો) છઠી, ચઉદમી અને પંદરમી
રદ કરવાની અમે મંજૂરી ફરમાવીએ છીએ, પણ જ્યારે આ રદ
થાય છે, ત્યારે રૂઢાની પિતા તરીકે અમે ઈચ્છીએ છીએ કે, અમારા
બલા રૂઢાની બચ્ચાઓ હકીકતમાં ઘણાજ સારા કાયદાઓને વળગી
રહેશે અને તે પ્રમાણે કરકસર કરશે; જો કે તે કાયદાઓ તરીકે
હવે રહ્યા નથી પણ તે અમારા અંતઃકરણની ઈચ્છાઓ છે, અને
જેઓ લગ્ન અને તેવા પ્રસંગોએ ઘણા સારા ધારાઓ પ્રમાણે
વર્તવાનું ચાહુ રાખશે, તેઓ આ દુનિયામાં ખુશનસીબી પ્રાપ્ત
કરશે, અને બીજી દુનિયામાં આશીરવાદો મેળવશે.

ફરમાન ૪૫૮ મું.

મોન્ટ્રો તા. ૧૬-૭-૧૯૪૨.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે
આફ્રિકાની જમાતોને તાલીફ મારફત ફરમાવ્યું:

“પિતા તરીકેનો નીચે પ્રમાણેનો સંદેશો આખા આફ્રિકા
માટે છે:-

એકઠીકચુટીવ અને પ્રોવીન્સીઅલ કાઉન્સિલોએ અંગત લાગ-
ણીઓ ભુલી જઈ અમારી સેવા હાથમાં હાથ મીલાવી (હળીમળી)ને
કામ કરવું નેહએ. પવિત્ર કામદાઓનું પાલન થવું જ નેહએ. જેઓને
અમુક કાયદાઓ અંગત રીતે કદાચ પસંદ ન પણ હોય, તેઓએ
પણ અમારા યુરોદો હોય તો, અમે એકલા તેમાં ફેરફાર ન કરીએ

ત્યાં સુધી તેનું પાલન કરવું જ નોંધાયે. દુન્યવી ખર્ચાઓ અને તમાકુ તથા કેફી પીણાનો ત્યાગ કરો. સારો ખોરાક ખાઓ કે જે તંદુરસ્તી માટે ઉત્તમ છે.”

ફરમાન ૪૫૯ મું.

જનીવા તા. ૧૬-૧૨-૧૯૪૨.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાલિકા મારફતે ફરમાવ્યું :

“નીચે મુજબનો જાહેર સંદેશો સઘળા રૂહાની ખચ્યાઓને મહીનામાં એક વખત વાંચી સંભળાવો:—

અત્યારના સમયમાં આર્થિક સંજોગો સારા છે, પણ ઇતિહાસ દેખાડે છે, તેમ જઈ લડાઈ પછીની માફક, ખ્રિસ્તીય ક્રૃતેહ બાદ અનિવાર્યપણે પ્રત્યાઘાતી અને મંદીનો સમય આવશે; જેથી દરેક કુટુંબ માસીક નાની રકમની પણ કંઈક બચત કરી મીલકત અથવા સરકારી કે બીજા કોઈ સારા શેરો ખરીદે. રોજાંદા જીવનના ખર્ચાઓ ઓછા કરો. કેફી પીણા અને બીડી તંબાકુ પછવાડે પૈસા નહિ ગુમાવો.

મંદીના વખતનો હુમલાંથીજ ખચાલ કરો.”

ફરમાન ૪૬૦ મું.

જનીવા તા. ૧૭-૨-૧૯૪૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાર મારફતે ફરમાવ્યું :

“દરેક કાઉન્સીલ પોતાનો મેમ્બર ન હોય તેવા એક ગૃહ-સ્થની ત્રણ વર્ષ માટે નિમણૂક કરે કે જે કરકસરથી વહેલાસર શાદીઓ તેમજ વિધવા અને છુટાછેડા થયેલ બાઈઓની નિકાહ-ઓની ગોઠવણુ કરે.”

ફરમાન ૪૬૧ મું.

લુગાનો તા. ૧૭-૧૮-૩-૧૯૪૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાર મારફત ફરમાવ્યું :

“નીચે મુજબનો પિતા તરીકેનો ખાસ સંદેશો આખા આફ્રિકામાં ફેલાવી બચ્ચાંઓને દર અઠવાડીએ એક વખત વાંચી સંભળાવો :-

આપણે અસાધારણ સમયમાં રહીએ છીએ, જેથી કરીને દુન્યવી બાબતમાં સખત કરકસર કરવાની ધણી જરૂર છે. નવા કપડા લેતા અને ખુટ ખરીદતા અટકો, અને મેવો તથા બકાલું ખાઓ, તેમજ માંસ અઠવાડીયામાં ફક્ત બેથી ત્રણજ વખત ખાવું જોઈએ. તમાકુ અને કેરી પીણું વાપરવામાં પાપ છે, તેટલાજ માટે નહિ પણ તંદુરસ્તી માટે હેર સમાન છે, તેમજ નાણાનો નકામો વ્યય છે, જેથી તેને તજ દીઓ.

નિયમિત રીતે પૈસાની બચત કરો અને લવિષ્યની આર્થિક મંદી અને ખરાબ વખત માટે જમીન મકાન અને સલામત જમીનગીરીની ખરીદી વડે તેની સંભાળપૂર્વક રોકાણ કરો.

દુન્યવી બાબતોમાં દરરોજના ખર્ચમાં તમે એક શિલી ગ વાપરો, તે પહેલાં બે વખત વિચાર કરો.

શાદી ગમી અને એવા બીજા પ્રસંગોએ કાંઈપણ ખર્ચ કરો નહિ. દુન્યવી ખાણીપીણીઓ (મીઝબાનીઓ) બંધ કરો અને દર મહીને કરકસર કરી તેવા નાણા વીમાની પોલીસી, જમીન ઉપર ધીરધાર અને સરકારી જમીનગીરીઓમાં રોકો.”

ફરમાન ૪૬૨ મું.

વે વે તા. ૨૭-૭-૧૯૪૩.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે આફ્રિકાની જમાતોને તર મારફત ફરમાવ્યું :

“નીચે મુજબનો સંદેશો આખા આફ્રિકા માટે છે:-

[૨૯૭]

ફતેહ થાય ત્યાંસુધી બ્રીટીશ સરકારને સંપૂર્ણ પછે વફાદારીથી સહાય આપવી એજ આપણું રાજદ્વારી કર્તવ્ય હોવું જોઈએ. લડાઈ પછી તૈયાર થવા માટે આર્થિક ઉન્નતીનો અધુરો રસ્તો અખત્યાર કરો નહિ. સખત કરકસર અને દુન્યવી ખર્ચાઓમાંથી ખચત કરવાની જરૂર છે. પેન્સની સંભાળ લીઓ, પાઉન્ડસ પોતાની સંભાળ પોતેજ લેશે. સીનેમાઓ, રીકશાઓ, ઇલેક્ટ્રીક લાઇટ, પંખાઓ, વિગેરે સઘળી ચીજોમાં વધુમાં વધુ ઘટાડો કરો. મુસાફરી ફક્ત થર્ડ ક્લાસમાંજ કરો. ઉછીનું ન લેતાં. કરકસરથી કરેલ ખચતોનો લેન્ડ બીલ્ડીંગ કંપનીના શેરોમાં અથવા સરકારી ધીરધારમાં અથવા તો સીધી મીલકતો અને માલમાં રોકાણ કરવામાં આવે.”

ફરમાન ૪૬૩ મું.

લુગાનો તા. ૧૦-૪-૧૯૪૪.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાલિકા દ્વારા ફરમાવ્યું :

“નીચે મુજબનો સંદેશો આખા આફ્રિકા માટે છે :-

માતા અને પિતા તરીકે દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

દુન્યવી રોજીદા જીવનમાંથી સખત કરકસર કરી, લાઇઓ તેમજ બાઇઓ બેંકના શેરોમાં ભરપાઈ કરે. સખત કરકસર કરવાની ફક્ત થોડા વધુ વર્ષો માટે જરૂર છે.”

ફરમાન ૪૬૪ મું.

નેરોબી તા. ૧૮-૩-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે કમ્પાલા જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમો અમારા સઘળા રૂહાની બચ્ચાંઓને જોઈને અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. તમો સઘળાઓને જોઈને અમારું હૃદય આનંદથી ઉછળે
૩૭

છે. તમે સઘળાઓને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.

તમે સઘળા તકલીફ લઈને અત્રે આવ્યા છો, તે માટે તમને ખાનાવાદાન ફરમાવીએ છીએ. અમને ઉમેદ છે કે અમે જ્યારે કમ્પાલા મુસાફરી ઉપર પધારીશું ત્યારે તમે સઘળાઓની એક એકની મુલાકાત લઈને દરેકના સમાચાર પુછીશું. બાઈઓને પણ ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૬૫ મું.

નૈરોબી તા. ૧૮-૩-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સન્નામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે કિસુમુ અને ડીસ્ટ્રીક્ટની જમાતોને ફરમાવ્યું :

“તમે કિસુમુ જમાત તેમજ ડીસ્ટ્રીક્ટની જમાતના નાના મોટા સર્વે રૂડાની બચ્ચાંઓને જોઈને અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ અને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. અમે રાત અને દિવસ તમે સઘળાઓને યાદ કરતા હતા, અને આજે અત્રે જાહેરમાં તમે સઘળાઓને જોઈને ઘણાજ ખુશી થયા છીએ.

લાંબી મુસાફરીથી ધણી તકલીફ પડી છે, અને બે ત્રણ દિવસ મુસાફરીની તકલીફ સહન કરી અમે અત્રે આવ્યા છીએ. તમે જે પ્રોગ્રામ બનાવ્યો છે, તે અમને મજેલ છે. જ્યારે કિસુમુ મુસાફરી ઉપર પધારીશું ત્યારે તમે સર્વેની મુલાકાત લઈશું, અને દરેક સાથે વાતચીત કરીશું. તેમજ દરેકની વિગતો અને સમાચાર પુછીશું.

અમે તમને વખતો વખત તાર મારફત નસિહતો કરતા હતા તે તમે જમાતના બરાબર ખ્યાલમાં હશે, તે તમે ભુલી જશો નહિ, અને તે ઉપર બરાબર અમલ કરશો. ખાનાવાદાન.”

એક જુવાન બાઈનું શરીર ઘણુંજ નબળું જોઈને મૌલાના હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તેણી ગધેડીનું દુધ પીએ અને દુધ પીધા બાદ દરરોજ અડધો કલાક હવાખોરી માટે ફરવા જાય તો સાફ છે.”

ફરમાન ૪૬૬ મું.

નૈરોબી, તા. ૨૦-૩-૧૯૪૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે ફરમાવ્યું:

“જાહેરમાં અમે તમારી પાસે હાજર નહિ હતા, પરંતુ ખાતુનમાં તેમજ જાહેરમાં તમે સઘળાઓને હુમેશા યાદ કરતા હતા. જમાત અમને જોઈને જેટલી ખુશી થઈ છે, તે કરતા ઘણાજ વધારે અમે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને જોઈને ખુશી થયા છીએ.

જેઓ બંદગી કરે છે, તેઓની તો અમે નજીકજ છીએ. જેઓ ઇબાદત બંદગી કરે છે, તેઓને અમે હુમેશાં યાદ કરીએ છીએ. તેમજ જેઓ નથી કરતા, તેઓને પણ યાદ કરીએ છીએ. જાહેર અને ખાતુનમાં હુમેશાં તેઓના જ્યાલમાં રહીએ છીએ.”

ફરમાન ૪૬૭ મું.

નૈરોબી તા. ૨૧-૩-૧૯૪૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે ફરમાવ્યું:

“તમે જમાતને ઘણી ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમને જોઈને ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. આજે નવી સાલ યાને ઇદે નવરોજની તમે જમાતને ઘણી ઘણી મુબારકીઓ ફરમાવીએ છીએ.

અમે અહીંયા છીએ તે દરમ્યાન કોઈએ પોતાનો ધંધો કે નોકરી છોડવા નહિ. દરેક નોકરીઆત દિદાર કરી તરતજ પોતાના કામ ઉપર ચાલ્યા જાય. તેઓના શેઠીયાઓને એમ ન થાય કે, અમારી પધરામણી અત્રે થયેલ છે, તેથી નોકરો કામે નથી આવતા. શેઠો નારાજ થાય તેમ કદી કરશો નહિ. દિદાર માટે ધંધા અગર નોકરી ઉપર ન જવું તે બરાબર નથી. તેથી અમે ઘણાજ નારાજ છીએ. અમારા દિદાર તમે રસ્તામાં અગર મોટરમાં પણ કરી શકો છો.

દરરોજ તમારી હાજરી તમારી નોકરી ઉપર જરૂર હોવીજ નેઈએ. નોકરીઆત માણસોને રવિવારે રજા મળે છે, ત્યારે તેઓ દિદાર કરી શકે છે. વેપાર હોય તેઓ પણ વારાફરતી આવી અડધો કલાક દિદારનો લાભ લઈ શકે છે, પણ વેપાર બંધ કરવો નહિ. અમે હમેશાં બરાબર વખતસર પધારીયે છીએ, જેથી કોઈએ પણ પોતાનો કામધંધો છોડવો નહિ. અમે દર રવિવારે જમાતને દિદાર આપવા માટે ચોકકસ પધારીશું, જેથી કામ ધંધાવાળા તેમજ નોકરીઆત સર્વે તે દિવસે અમારા દિદારનો લાભ લઈ શકશે. આ બાબત મુખી જમાતને હમેશાં જરૂર યાદ આપતા રહે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૬૮ મું.

નૈરોબી, તા. ૨૮-૩-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“હવે ખાસ અગત્યની બે કોન્ફરન્સો ભરવાની છે, જેમાં એક ઇકોનોમીક વેલફેર અને બીજી એજ્યુકેશન કોન્ફરન્સ બોલાવવામાં આવશે. આ બંને કોન્ફરન્સોમાં જે મેમ્બરોની નિમણૂક કરવામાં આવેલ હોય તેઓજ લાગ લઈ શકશે. તે સિવાય બીજા કોઈપણ મુરીદને એમ લાગે કે તેની પાસે આ કોન્ફરન્સોને લગતી કોઈ પણ સુચનાઓ અગર મુદ્દાઓ છે, તો તેવી સુચનાઓ અગર મુદ્દાઓ જે કંઈ હોય તે, લખીને કોન્ફરન્સના સેક્રેટરી અગર તો અમારા પ્રાઈવેટ સેક્રેટરીઓને મોકલી આપે. આવા મેમ્બરેન્ડમો કોન્ફરન્સમાં રજુ કરી તે ઉપર વિચારણા કરવામાં આવશે બે કોઈ પણ મેમ્બરેન્ડમમાં જણાવેલ સુચનાઓ અગર મુદ્દાઓ કોન્ફરન્સને ઉપયોગી જણાશે, તો તેવા મેમ્બરેન્ડમ મોકલનારને રૂબરૂ બોલાવી તે સંબંધી વધુ વિગતવાર ખુલાસાઓ પુછવામાં આવશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૬૯ મું.

નૈરોબી તા. ૩૦-૩-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“સર્વે જમાતને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

ઇકૌનોમીક અને એજ્યુકેશન કોન્ફરન્સો જે ભરવાની છે, તે આપણી જમાતની આર્થિક અને દુન્યવી બહેતરી માટે બહુજ ઉપયોગી અને ફાયદાકારક થશે.

દુનિયાની આબાદીની જરૂર છે પણ આકબતની આબાદીની તેથી પણ ઘણીજ વધુ જરૂર છે. દુનિયાના કામકાજની જરૂર છે, પણ આકબતના કામકાજે તેથી પણ વધુ જરૂરના છે, તે ભુલવું નેઇએ નહિં. દરેક મઝહબમાં આકબત માટે ચોકકસ દવાઓ બતાવવામાં આવેલ છે. આપણે ઈસમાઈલી મઝહબ ઘણેજ જુને છે, અને તેની આકબતની દવા, બાતુની પાકાઈ અને સફાઈની જરૂર છે. અંગ્રેજ, જર્મન, ફ્રેન્ચ, ક્રિશ્ચીઅનો, અને ઇરાની વિગેરેની માતબર કિતાબોમાં તેમજ પ્રોફેસરોના પુસ્તકોમાં આપણા મઝહબની તવારીખ, સિધ્ધાંતો અને દરેકના વર્ણુનો બરાબર કરવામાં આવેલ છે અને તેઓ બરાબર જાણે છે કે, આપણે મઝહબ શું છે. તેઓ એ પણ જાણે છે કે ઇમામ શું છે અને તેની તાબેદારી કેવી રીતે કરવી નેઇએ, તે તેઓ બરાબર જાણે છે.

આપણા શરીરમાં દુનિયાના માવિત્રોનું લોહી અને ગોસ છે, જેથી દુનિયાની બાબતમાં એક માવતરનાં બે બચ્ચાંઓમાં અંદરે અંદર ઝઘડો થાય, તો બહુજ નુકશાન થાય છે, માવતરોને ઘણુંજ દુઃખ અને તકલીફ થાય છે; તેવીજ રીતે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓ અંદરેઅંદર ઝઘડો અને ટૂંટો ફિસાફ કરે તો રૂહાની પિતાને કેટલું દુઃખ થાય ? તમે મૌલાના હાઝર ઇમામને ફક્ત જીલ્લી રૂહાની પિતા કહો. તેથી કંઈ ફાયદો નથી. જેમ દુનિયાનાં માવતરોનું લોહી અને ગોસ ઇનસાનના બદનમાં છે, તેવીજ રીતે રૂહાની પિતાનું તમારું રૂહમાં છે, જેથી તમારે સમજવું નેઇએ કે, તમે રૂહાની પિતાના રૂહાની બચ્ચાંઓ છો.

દુન્યવી ઇન્સાફ એક ચીજ છે અને બાતુની ઇન્સાફ પણ જુદી ચીજ છે. દુન્યવી ઇન્સાફ તમને કોઈ મારશે અગર દુઃખ દેશે તો

તમે કહેશો કે, આ માણસે મને આ પ્રમાણે દુઃખ દીધું, પરંતુ ખાતુની ઇન્સાફમાં તો પોતે પોતાની જાતનેજ એમ સમજે છે કે, મેંજ મને દુઃખ દીધું છે.

વેપારની અંદર તેમજ જમાત અને ઇમામની ખિજમત કરવામાં દરેક ઠેકાણે હુરિકાઈ થાય તે સાફ છે, પણ તેની અંદર એક ખીજની હસદ અગર તો દુશ્મની કરની તે ઘણુંજ ખરાબ છે. અમારી ખાસ ઇચ્છા છે કે, જમાતમાં કોઈ પણ દીનદારોને અરસ પરસ મતલેદ અગર દુશ્મની હોય યાતો ફલાણો મારાથી મોટો છે તેવી હસદ હોય, તો આજે અમારી હાજરીમાં હવે કાઢી નાખે, અને પંજ લીએ. તેમાં પણ ખાસ કરીને આગેવાનો પહેલા પંજ લીએ. દરેક ઇનસાન પોતાના દિલમાં સમજે છે કે, તેને કોની સાથે હસદ અગર તો દુશ્મની છે. તે પોતાના ખરા અંતઃકરણથી કિન્નો કાઢી નાખી, સાફ દિલથી અરસ પરસ પંજ લીએ. ખાનાવાદાન. આ ફરમાન એકલા બાઈઓ માટે નથી, પણ બાઈઓ માટે પણ બહુ જરૂરી છે.”

જે ઉપરથી બાઈઓમાં પંજ લેવાનું કામ શરૂ થયેલ, અને બધું વખત ન હોવાથી મોલાના હાજર ઇમામે મુખીને ફરમાવ્યું:

“અમારા સીધાવી ગયા બાદ અમે અત્રે હાજર છીએ તેમ સમજી જે બાઈઓ અગર બાઈઓ વચ્ચે હસદ અગર દુશ્મની હોય તેઓને પંજ લેવડાવજો.”

ફરમાન ૪૭૦ મું.

નૈરાખી તા. ૮-૪-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુસતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“તમારી દુનિયાની બહેતરી માટે અમે હમેશાં વિચાર કરીએ છીએ અને તેની શોધમાંજ રહીએ છીએ.

અમને ઘણીજ દિલગીરી થાય છે કે, આફ્રિકામાં મરફ અને ઓરતમાં મીઠા પેશાબની બિમારી બહુજ વધુ પ્રમાણમાં જોવામાં આવે છે. આ બિમારી જેઓને લાગુ પડે છે તે તેઓની કમનસીબી છે. આ દુન્યવી બિમારી છે. તેને લગતી દવા તો પરહેજ અને ઇન્સ્યુલીનના ઇન્જેક્શનો ચાલુ રાખવાના હોય છે. જેઓને આ બિમારી નથી તેઓને લાગુ ન પડે તેટલા માટે તેને અટકાવવાના પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

કોમની બહેતરી માટે ડોક્ટરોની પુરતા પ્રમાણમાં સારવાર મળે તેટલા માટે અમે ઇકોનોમીક કોન્ફરન્સમાં મોટી ગ્રાંટ મંજૂર કરમાવેલ છે, અને તેનો લાભ ઉઠાવવા આપણી કોમના દરેક માણસો, મરફ, ઓરત, બચ્ચાંઓ વિગેરે ડોક્ટરોની સલાહ લઈ આ બિમારી લાગુ ન પડે તેની કાળજી રાખે. આમ કાળજી રાખવાથી જો ચાર માણસોને આ બિમારી લાગુ પડવાની હશે તો એકને પડશે. નાના બચ્ચાંઓનું બચપણથીજ ધ્યાન રાખવામાં આવે તો, આ બિમારી લાગુ પડે નહિ કારણ કે બચ્ચાંઓ જ્યારે મોટાં થાય અને શરિરમાં તાકાત વધે ત્યારે આ બિમારી લાગુ પડવાની ધાસ્તી ઓછી રહે.

આ ફરમાનો ફક્ત નમરોળી માટે નથી પણ આખા આફ્રિકાની સર્વે જમાતો માટે છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૭૧ મું.

નૈરોબી તા. ૧૨-૪-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સત્તામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“આવતી કાલે શુક્રવારી બીજ છે, જે અમે સર્વે જમાતને બક્ષી આપીએ છીએ એટલે આવતી કાલે જમાતમાં કોઈએ બીજ રાખવી નહિ, કારણ કે અમે સર્વે જમાતને બક્ષી આપીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૭૨ મું.

નૈરોબી, તા. ૧૩-૪-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે પોતાના પવિત્ર હાથથી આમે સફા (ન્યાઝ) કાઢી આપી ચાંદરાતના પંજેલાઇઓને ફરમાવ્યું :

“આ નીઆઝ સઘળી જમાતે શાંતીથી લેવાનું છે. આ નીઆઝ પીવાથી તમારી દુન્યવી અને આખરતની બધી સફાઈ માટે બહુજ સાફ છે. સઘળા પંજેલાઇઓને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૭૩ મું.

નૈરોબી તા ૧૪-૪-૧૯૪૫

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ઇસમાઇલી નસોની ફરમાવ્યું :

“ટાંગાનીકામાં ફક્ત ચાર ઇસમાઇલી નસો છે, તે બહુજ ઓછી છે, જેથી ટાંગાનિકા અને યુગાન્ડામાં આપણી ઇસમાઇલી નસોની ઘણી જરૂર છે. તમારો કેસ પુરો થયેથી ટાંગાનીકા અને યુગાન્ડા તરફ જે જઈ શકે તે જરૂર જાય. ત્યાં આપણી ઇસમાઇલી નસોની ઘણી જરૂર છે.”

એક ભાઇને મહુમની રહાની ખાતમાં ફરમાવ્યું :

“તે અમારી હજુરમાં છે, અને તેની રહાની આ મહેમનીમાં હાજર છે અને મહેમાની જુએ છે.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“લગત જુમાભાઈ ઇસમાઇલી અમારા ઘરની ઘણી સારી સેવા બજાવી છે. આફ્રિકામાં ૧૯૦૫માં મિશન મંડળ સ્થાપવામાં એમણે ઘણી મહેનત કરેલ અને મિશનરીઓનો પાયો તેઓએ નાખ્યો હતો.”

ગાદ ફરમાવ્યું:

“જેમને મીઠા પેશાબની બિમારી લાગુ પડેલ છે તે તેઓની કમનસીબી છે, કારણકે હમણાં જે ફરમાનો અમે કરવાના છીએ તે (ફરમાનો) તેઓને લાગુ પડી શકશે નહિ. તેઓએ તો ડાક-ટરોની સલાહ મુજબ ઇન્જેક્શનો અને દવા લેવાની હોય છે.

ઘરની અંદર ખોરાક પકાવવો તે બાઈઓનું કામ છે. બાઈઓએ જાતે ખોરાક રાંધવાથી અનાજ જોઈતા પ્રમાણમાં વપરાશે, બગાડો ઓછો થશે અને કરકસર પણ થશે. બાઈઓએ શીખવું જોઈએ કે કેવા પ્રકારનો ખોરાક પકાવી પોતાના પતિ અને બચ્ચાંઓને ખવડાવવો કે જેથી શરિરમાં લોહી અને તાકાત વધે અને બિમારી થાય નહિ.

ખોરાકની અંદર ઘી, તેલ અને બટર જેમ બને તેમ ઓછા પ્રમાણમાં વાપરવું, કારણ કે તેનાથી ફાયદો થતો નથી તેમજ ઘી અને તેલમાં તળેલી ચીજો જેમ બને તેમ ઓછા પ્રમાણમાં ખાવી જોઈએ. કોઈ કોઈ વખતેજ ફક્ત સ્વાદ માટે ખુશી અને આનંદ મનાવવા તેવી તળેલી ચીજો ખાવામાં વાંધો નથી.

ગોસ જેમ બને તેમ ઓછા પ્રમાણમાં ખાવું અને તેમાંનું લોહી બળી ન જાય અને લોહીનું સત્વ હજી તેમાંજ હોય તેવી રીતે પકાવીને ખાવું. ગોસના બદલે કલેજ અને ગુડદા ખાવાથી વધુ ફાયદો થાય છે અને તે પણ તેમાંનું લોહી અને સત્વ તેમાંથી નાબુદ ન થઈ જાય, તેવી રીતે અઠવાડીઆમાં એકાદ બે વખત પકાવીને ખાવાથી ફાયદો થશે.

બકાણું જેમ બને તેમ વધુ પ્રમાણમાં ખાવાથી વધારે ફાયદાકારક છે. કોખી, ગાજર, ટમાટા, સલાડ અને દરેક લીલો ભાજી પાલો કાચો ખાતા શીખવું જોઈએ. જેઓને આ ચીજો કાચી માફક ન

આવે, અગર કબજાયાત થતી હોય તો તેઓ તેમાંનું સત્ત્વ નાબુદ ન થઈ જાય તેવી રીતે પકાવીને ખાય.

તમાકુ અને દારૂ શરીરને ઘણાજ નુકશાનકર્તા છે. યુરોપીઅન લોકોની એ કમનસીબી છે કે તેઓ આ ચીજોનો ખુબ ઉપયોગ કરે છે. જેમ ચીનાઓ અફીણનો ઉપયોગ કરે છે, તેમ યુરોપીઅનો દારૂ અને તમાકુનો ઉપયોગ કરે છે. તમે આ બંને ચીજો છોડી આપશો તો તમને ઘણો ફાયદો થશે, તેમજ તમારી ઓલાદને પણ ઘણો ફાયદો થશે. યુરોપીઅનોની હરિકાઈમાં આગળ વધવા બે આ બંને ચીજો છોડી આપશો તો એ તમારું ખુબ સાચું હિચાર બનશે. દારૂ અને તમાકુ અમારા અથવા અમારા બાપદાદાના દુશ્મન નથી. અમને તેમાં કાંઈ નુકશાન નથી પણ તમે તેનો ઉપયોગ કરો છો, જેથી તમારા શરીરને અને તમને પોતાને નુકશાન થાય છે, માટે આ બંને ચીજો છોડી આપશો તો તમને ઘણો ફાયદો થશે.

આહ અને કોફી જેમ બને તેમ ઓછી પીઓ અને તેની બદલીમાં દુધ, દહીં અને છાશનો વધુ ઉપયોગ કરો તો તમારી તંદુરસ્તીમાં ઘણોજ ફાયદો થશે. તેમજ તડકો લેવાથી પણ શરીરને ઘણોજ લાભ થાય છે અને તમારી તંદુરસ્તી વધે છે.

તમારા કુટુંબમાં કોઈ નાનું બચ્ચું બિમાર પડે તો તમને કેટલું બધું દુઃખ પેદા થાય છે? તેવીજ રીતે તમે તમારી તંદુરસ્તીનું ધ્યાન નહિ રાખતાં બેદરકારીથી ચાલી બિમાર પડો અને પછી અમારી પાસે અરજ લાવો જે અમોને આ દરદ છે તેથી અમને કેટલું બધું દુઃખ પેદા થાય છે? ! જેથી અમારા ઉપર જણાવેલા ફરમાનોનું વાંચન કરી અમલ કરશો તો બિમારી માટેની અરજીઓ અમારી પાસે ઓછી આવશે.

હમેલવાળી બાઈઓએ કદ કઈ જાતનો ખોરાક લેવા જોઈએ તે તેઓને સમજ પાડવી અને તેને માટે પેચ્ફલેટો બહાર પાડી

પ્રચાર કરવો. આ સર્વે ફરમાનો તમે જમાતના કાયદા માટે છે જેથી તેના ઉપર અમલ કરશો તો કાયદો મેળવશે.

ખાઈઓ અને ભાઈઓમાંથી વોલન્ટીઅરોએ બહાર પડી, આ બાબતનો જમાતોમાં પ્રચાર કરવો જોઈએ, અને જમાતમાં વખતો વખત લાખણું કરી જમાતને પુરતી રીતે સમજાવવું જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

“ભુખમરો વેઠી પાતળા થવાની કેશિષ કરવી એ તંદુરસ્તીને હાનીકારક છે. જુવાન સ્ત્રીઓમાં આથી કમરનો ઘેરાવો ઓછો થઈ જાય છે, અને ભવિષ્યમાં ગર્ભ ધારણ કરવામાં મુશ્કેલી પડે છે.

ઘડપણમાં તળીયત સારી રહેવાનો આધાર, બચપણ અને જુવાનીમાં પાડેલ સારી ટેવો પર રહે છે. માવિત્રોની ફરજ છે કે તેઓ પોતાના બચ્ચાંની તંદુરસ્તીની ખાસ સંભાળ રાખે અને નાનપણથીજ તેઓમાં સારી ટેવો પાડે. આપણી કોમ યુરોપીઅનો અને અમેરિકનો કરતાં ખોરાકના સુધારામાં બહુ પાછળ છે, તેથી ખોરાકીમાં સુધારા વધારા તુરતમાં શરૂ કરી તેઓથી પણ આગળ વધી જવું જોઈએ.

ઉપરના પ્રમાણેના નિયમો જો અખત્યાર કરવામાં આવશે, તો માત્ર તળીયત સારી રહેશે એટલુંજ નહિ પણ લાંબુ અને તંદુરસ્ત જીવન તમે ગાળી શકશો.”

ફરમાન ૪૭૪ મું.

નેરોબી, તા. ૧૫-૪-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખંમામે સુલતાન હમુદ રકુલના બચ્ચાંઓને ફરમાવ્યું:

“તમે અમારું લશ્કર છો. તમે હંમેશા ખિજમત કરજો. રૂહાની મા બાપને બુલી જશો નહિ.”

મચકોસની જમાતને ફરમાવ્યું:

“તમે મચકોસ જમાત ઉપર અમે બહુજૂરાળ છીએ. અમારું ઘર તમારા ઘરમાં છે, જેની રૂહાની માએના એ છે કે, અમારું ઘર તમારા દિલમાં છે. અમે કોઇપણ દિવસ તમને ભુલી જતા નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૭૫ મું.

નૈરાખી તા. ૧૬-૪-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ લાઝર મમામે લેડીઝ કમિટીને ફરમાવ્યું:

“તંદુસ્તી માટે અમે જે ફરમાનો કરેલા છે, તે દરેક બાઈ-ઓને સમજાવવા એ તમારી ખાસ ફરજ છે. અત્યારની બાઈઓ જે અંગ્રેજી ફેશનનું આંધળું અનુકરણ કરે છે તેના કરતાં ઇસ્લામી ફીતોનું અનુકરણ કરે, તે વધારે ઇચ્છવા યોગ્ય છે.”

સાફસુફ કરનાર બાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે આ દુનિયામાં અમારું ઘર સાફ કરો છો તો ઓલી દુનિયામાં અમે તમારું ઘર સાફ રાખશું.”

મૈયતને ગુસલ દેનાર કમિટીને ફરમાવ્યું:

“શાબાશ, ખાનાવાદાન, તમારું કામ ઘણું તકલીફવાળું છે. તમે જે કામ કરો છો, તેમાં દુનિયાની કંઈ મજા નથી, પણ તમને ઓલી દુનિયામાં તેનો ઘણો લાભ મળશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૭૬ મું.

નૈરાખી તા. ૧૭-૪-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ લાઝર મમામે બાઈઓને ફરમાવ્યું:

“અમારે તમને નસીહત કરવી છે, તે તમે બરાબર ધ્યાન દઈ સાંભળો અને તેના ઉપર પુરતો અમલ કરજો. સુરોપમાં દરેક

બાઈ પોતાનું ઘરકામ બધું પોતાને હાથે કરે છે એટલે કપડા ધોવા, ઠામ સાફ કરવા, ઝાડું કાઢવું, કપડાને પાસી યાને ઇસ્ત્રી કરવી વિગેરે દરેક પોતાનું ઘરકામ બાઈઓ પોતાના હાથેજ કરે છે. આવી રીતે યુરોપમાં યુરોપીઅન બાઈઓ સર્વે કામ પોતાના હાથે કરે છે.

અત્રે આ મુલકમાં આવી યુરોપીઅનો જે જીવન જીવે છે અને આફ્રિકન નોકરો હસ્તક કામ લે છે, તે જીવન યુરોપમાં નથી. ત્યાં સઘળું ઘરકામ રાંધવું, કપડા ધોવા, બચ્ચાં સંભાળવા અને ઘરની નાણી સાફ કરવી વિગેરે બાઈઓ પોતાના હાથે કરે છે. તમે પણ આફ્રિકન નોકરો ઉપર આધાર નહિ રાખતાં તમારા ઘરનું બધું કામ જેવું કે રાંધવું, કપડા ધોવા, ઝાડું કાઢવું, બચ્ચાં સંભાળવાં અને ઘર સાફસુફ રાખવા વિગેરે ઘરના સઘળા કામો તમે તમારા હાથેજ કરતાં શીખો.

અત્રે યુરોપીઅન બાઈઓ જે આફ્રિકન નોકરો મારફત પોતાનું ઘર કામ કરાવે છે, તેનું આંધળું અનુકરણ તમે કરો નહિ, પણ જેમ યુરોપમાં ત્યાંની બાઈઓ જીવન જીવે છે, તેનું અનુકરણ કરો. આફ્રિકન નોકરો ઉપર આધાર નહિ રાખતા સ્વાશ્રયી બનો. ખાસ કરી જીવન બાઈઓએ પોતાનું ઘર કામ બધું પોતાના હાથેજ કરતા શીખવું જોઈએ.

જે બાઈઓ મીડવાઈફ, નર્સ અથવા દુકાનમાં કે ઓફીસમાં નોકરી કરતી હોય, તેઓ કદાચ આફ્રિકન નોકર હસ્તક કામ લે તો તેમાં ખરાબ નથી, પણ જેના મરદો પુરૂં કમાઈ લાવે છે તેવી સ્ત્રીઓએ આફ્રિકન નોકરો હસ્તક ઘરનું કામ સોંપી બહાર બજારમાં ફરવા જવું બીલકુલ ખરાબ નથી. તેઓ બધાં કામ પોતાના હાથેજ કરે. તમારા બચ્ચાંઓને પણ બધાં કામો પોતાના હાથેજ કરતા શિખવો કે જેથી સ્વાશ્રયી બને. અમારીબેગમ પણ ઘરના કામ પોતાના હાથેજ કરે છે, જેવા કે રાંધવું, કપડા ધોવા, ફલીટ છાંટી

મચ્છર માખીઓ મારવી, ઘરમાં સાફસુફ રાખવું વિગેરે બેગમ પોતાના હાથેજ કરે છે.”

આ સાંભળી બાઈઓ હસી પડતાં મોલાના હાઝર ઇમામ પણ ખુબ હસ્યા હતા. બાદ ફરમાવ્યું :

“ભલે તમે હસો પણ અમારી બેગમ પોતાના ઘરના કામ પોતાના હાથેજ કરે છે, અને તમે પણ હવે આફ્રિકન નોકરોનો આસરો છોડી આપો અને ઘરના બધા કામો જાતેજ કરતાં શીખો.”

એડ્ડ ગર્લ્સ એસોસીએશનની બાળાઓને ફરમાવ્યું :

“મોમન હમેશાં જીવાન રહે છે. તે કોઈ દિવસ ઘરડા થતા નથી, માટે તમારી એસોસીએશનનું નામ ‘એડ્ડ’ ને બદલે ‘યંગ’ ગર્લ્સ એસોસીએશન રાખો. મોમનનું દિલ હમેશાં જીવાન છે. તે કદી ઘરડું થતું નથી.”

મીલીટરીમાં કામ કરતા ઇસમાઇલી મુરીદોને ફરમાવ્યું :

“અમે તમારા માટે ઘણાંજ વિચારમાં છીએ. તમારી સ્થિતિ ઘણીજ નાબુક છે. તમને તમારી પુરેપુરી ઐચ્છુઈટી (બક્ષીસ પગાર) મળે તેના માટે તમારે પુરતી કેશિષ કરવી જોઈએ, અને હમણાં જે પગાર તમને મળે છે તેમાંથી કરકસરથી બચત કરી નાણા એકઠાં કરો તેમજ ઐચ્છુઈટી મળે તે રકમ સાથે ઉમેરતાં સારી રકમ તમારી પાસે એકઠી થશે. તેમાંથી ત્રણથી ચાર મિત્રો સાથે મળી ધંધા માટે કંપની ઉભી કરો અને કોઈ હુન્નર કે ધંધો શરૂ કરો.

તમે એક એક માણસ નાના નાના ગામડામાં જઈ ધંધો શરૂ કરો. કેન્યા, યુગાન્ડા અને ટાંગાનિકાના નાના નાના ગામડામાં જઈ ધંધો હાથ કરો, કે જેની ખરી ખુબી જ્યારે તમે ૪૦ થી ૫૦ વર્ષના થશો ત્યારે ખબર પડશે. આ બધું તમારા ફાયદા માટે ફરમાવીએ છીએ. તે ઉપર અમલ કરશો તો ફાયદો મેળવશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૭૭ મું.

નેરોબી તા. ૧૮-૪-૧૯૪૫.

હક મોક્ષાના ધણી સક્ષાત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખામે લાઇબ્રેરી કમિટીને ફરમાવ્યું:

“ઇસમાઇલી ઇતિહાસની ખુકો લાઇબ્રેરીમાં રાખવાની ઘણીજ જરૂર છે. ઇજિપ્ત, સ્પેન, ઇરાન વિગેરે મુસ્લિમોમાંથી ઇસ્લામી ખુકો મળી શકશે કે જેમાં આપણા ઇસમાઇલી ધર્મનો ઇતિહાસ ઘણો છે. ઉર્દુમાં પણ ઘણી ખુકો લખાયેલ છે અને તેમાં પણ ઇસમાઇલી મઝહબનો ઇતિહાસ છે. આપણી ધાર્મિક શાળાઓમાં તેવો ઇસમાઇલી ઇતિહાસ શીખવવાની ઘણીજ જરૂર છે.”

પંજેલાઇ કમિટીને ફરમાવ્યું:

“અમે અમારા કોઇપણ ઇસમાઇલી મુરીદને ગરીબ જોવા ઇચ્છતા નથી. ઇસમાઇલી કોમમાં ખુદાવંદતાલાએ વેપારી જુસ્સો બક્ષેલ છે; જેવી રીતે મોમનાઓને ખેતિવાડીની બક્ષિસ છે, તેવીજ રીતે ઇસમાઇલી ખોજઓમાં વેપારી જુસ્સો છે. હાજતમંદોને મદદ કરી ધંધે લગાડો.

મુસાફરી દરમ્યાન અમારા જોવામાં આવ્યું છે કે, કેટલાક નાનાં નાનાં ગામડામાં એક પણ ઇસમાઇલી વેપારી જોવામાં આવતો નથી, માટે જે મકેનતુ અને ધંધો કરી શકે તેવા હોય, તેઓને નાણાની મદદ કરી, તેવા નાના ગામડાઓમાં દુકાન કરાવી આપો.”

શિક્ષકોએને ફરમાવ્યું:

“અમે ગઈ કાલે ઘરના કામકાજ સંબંધી ફરમાનો કરેલ, તે તમે સાંભળ્યા હશે. એક માતા ગર્ભ ધારણ કરે છે, ત્યારથીજ બચ્ચાંનું જતન કરવું જોઈએ. તમે ખુબ ખાઓ. તમારા શરીર બહુજ નબળા છે. પુરોપીઆન બાળાઓ ઘણી તંદુરસ્ત હોય છે. બચ્ચાંને પેટમાં પુરતી જગ્યા મળી શકે, તેવી રીતે તમારા શરીરને વિકસાવવું જોઈએ.

તમે તમારા શરીરની સંભાળ રાખતા નથી, અને પછી અમને આવીને ફરિયાદ કરો છો કે “ખુદાવંદ બચ્ચાં થતા નથો.” માટે તમારા શરીરને બરાબર વિકસાવવું જોઈએ. યુરોપીઅનો ગોસ ખાય છે, તમે બકાલું અને કુરૂટ ખાઓ. બાઈઓ છે તે ખુદાવંદતાલાનો બગીચો છે, અને બચ્ચાંઓ છે, તે તેના કુલ છે. જેથી તેને (બચ્ચાંને) સંભાળવા પેટમાં પુરતી જગ્યા હોવીજ જોઈએ.”

ફાંગાની (નૈરોબી)ના જમાતખાનામાં પધારી જમાતને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવી ફરમાવ્યું :

“અમે જે ફરમાનો નઈરોબીના જમાતખાનામાં ફરમાવેલ છે, તે ફરમાનો તમે સઘળાઓ માટે પણ છે. જેથી તે તમે સઘળા વાંચજો અને તેના ઉપર અમલ કરશો તો કાયદો મેળવશો.

જમાતખાને પગે ચાલીને આવવાથી ઘણોજ કાયદો થાય છે.”

શાળાના બાળકોને ફરમાવ્યું :

“તમે ખુદાના રૂઢાની બચ્ચાંઓ છો, તમે તમારા રૂઢાની પિતાને કદી પણ ભુલી જતા નહિ. અમે તમો રૂઢાની બચ્ચાંઓને હમેશાં તાલિકાથી યાદ કરીએ છીએ. અમે તમો સઘળાઓને જોઈને ઘણોજ રાજી થયા છીએ ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૭૮ મું.

નૈરોબી તા. ૧૯-૪-૧૯૪૫.

હક મોઝાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે શાળાના બાળખાળાઓને ફરમાવ્યું :

“અમે હમેશાં રાત અને દિવસ તમને યાદ કરીએ છીએ અને હમેશાં દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમારા દુન્યવી માબાપો તમને ભુલી જતા નથી, તો રૂઢાની પિતા તમને કેમ ભુલી જાય? રૂઢાની પિતાનો રૂઢ બહુજ જોરાવર છે અને તેવીજ રીતે રૂઢાની પિતાનો ઇશક પણ ઘણોજ વધારે છે. ખાનાવાદાન.

અમે દુન્યવી ધાયદાઓ માટે ઘણા ફરમાનો કર્યા છે, તે સઘળા ફરમાનો તરો બાળ બાળાઓ માટે પણ સમજવાના છે. તેમજ ઇકોનોમીક અને એજ્યુકેશન કોન્ફરન્સમાં પણ જે ફરમાનો કર્યા છે, તે તમારે વાંચીને મનન કરવા જોઈએ.

બાળ બાળાઓ ઉમર લાયક થાય કે તરતજ તેના લગ્ન કરવા બહુજ જરૂરી છે. છોકરાની ઉમર વીસ (૨૦)થી વધુમાં વધુ બાવીશ (૨૨) વર્ષની અને છોકરીની ઉમર ૧૭થી વધુમાં વધુ ૨૦ વર્ષની થાય ત્યાં સુધીમાં તેઓના લગ્ન થવા જરૂરી છે. છોકરા છોકરી મોટી ઉમરના થાય ત્યાં સુધી બેસી રહેવાથી આગસુ થઈ જાય છે, અને લગ્ન થવાથી તેઓના ઉપર જોખમદારી આવે છે, જે બજાવવાથી બન્નેને ફાયદો થાય છે; તેમજ છોકરા અને છોકરીઓના લગ્ન થવાથી તેઓ બન્ને એક સાથે જમે છે અને જીવન ગુજારે છે, જેથી ખુદા-વંદતઆલા પણ તેઓની રાજીમાં ખરકત આપે છે.”

આદ મીશન સોસાયટીને ફરમાવ્યું:

“અત્યાર સુધી હિંદુસ્તાનથી મિશનરીઓ અત્રે આફ્રિકા આવતા હતા, પણ હવેથી અમારો ઇરાદો છે કે આફ્રિકામાંજ મિશનરીઓ તૈયાર કરવા. જેમ હિંદુસ્તાનમાં રિકીએશન કલબ કે જે હાલ ઇસમાઈલીઆ એસોસીએશનના નામથી ચાલે છે, અને ધાર્મિક પુસ્તકો તેમજ મિશનરીઓ વિગેરે તૈયાર કરવાનું કામકાજ કરે છે, તેવીજ રીતે અત્રે આફ્રિકામાં એક જુદી ઇસમાઈલીઆ એસોસીએશન સ્થાપવી અને તે બાબત એક ધાર્મિક કોન્ફરન્સ જંગબાર કે દારેસલામ બોલાવવા ઇરાદો છે. સર્વને ઘણા ઘણા હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૭૯ મું.

ફિસુમુ, તા. ૮-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલ્તાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“આજે યુરોપમાં બ્રિટીશ સરકારની આ લડાઈમાં જીત થયેલ છે, જેથી આફ્રિકાની સર્વે જમાતો તરફથી બ્રિટીશ સામ્રાજ્યની ક્ષતેહ માટે જે તસખી અને હુઆ ગુજરવામાં આવે છે, તે હવેથી બંધ કરવી, અને આજથી ત્રણ દિવસ સુધી શુક ગુજારી કરો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૮૦ મું.

કિસુમુ, તા. ૯-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“ઘણા માણસો અમારી પાસે અરજ ગુજારે છે કે, અમને ધધા રોજગારની સરખાઈ નથી, જેથી રોજ માટે ક્યાં જવું? જ્યારે તેઓને પુછવામાં આવે છે, ત્યારે તેઓ મોટા શહેરમાં અથવા હિંદુસ્તાન તરફ જવાનું કહે છે, પણ કોઈ જંગલમાં જવાનું કહેતા નથી. આવા વિચારો સારા નથી. જો તમારા બાપદાદાઓ આવા વિચારના હોત તો તેઓ કદી પણ અત્રે આવી શક્યા ન હોત. આજથી ૪૦થી ૫૦ વર્ષ પહેલાં તેઓમાં એટલી બધી હિંમત હતી કે, તેઓ આવા જંગલ જેવા મુલકમાં આવી વસ્યા હતા.

અમારી જાહેરી આંખોથી જોયું છે કે, અમારા મુરીદો જંગલમાં બહુજ ઓછા પ્રમાણમાં ગયેલ છે, તે ઘણી દીલગીરીની વાત છે. ગીલગીલ, નંધવાસા, નકુર અને નાનચુકી જેવા ગામોમાં અમારા મુરીદો ભાગ્યેજ જોવામાં આવે છે. આનું કારણ અમે તો એમ માનીએ છીએ કે તેઓ તકલીફ અને મહેનત લેવા ખુશી હોતા નથી, પણ મોટા શહેરોમાં રહેવા વધારે ખુશી હોય છે.

નાના નાના ગામડાઓમાં અને જંગલોમાં ભાઈબંધ કોમો ઘણીજ મહેનત અને તકલીફ ચહન કરી ફક્ત ખમીસ અને ઇંજર પહેરી ઉઘાડે પગે વરસાદમાં અને ઠંડીમાં મહેનત કરે છે, અને ફાયદો મેળવે છે. તમે પણ તેઓની માફક તકલીફ અને જહેમત ઉઠાવશો ત્યારેજ તમે ખરો લાલ મેળવી શકશો.

હમણાના યુવાનો શહેરમાં રહેવું, સીનેમા જોવા અને એક્ષ-આરામ કરવાનું વધારે પસંદ કરે છે. જો અત્યારના યુવાનોના આવાજ વિચારો હોય અને તકલીફ તથા મહેનત કરવા તૈયાર ન હોય, તો ફાયદો કેવી રીતે મેળવી શકશે અને બવિધ્યમાં ઓલાદને પણ કંઈ રીતે ફાયદો થઈ શકશે ?? જેઓને શહેરમાં સરખાઈ ન હોય તેઓ આવા નાના નાના ગામડાઓમાં જાય અને વેપાર જરૂર હોય કરે. કોઈ મુરીદ પાસે મુડી ન હોય તો પણ તેણે હિંમત કરવી જોઈએ; કારણ કે હવે કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી હસ્તીમાં આવે છે, કે જે સોસાયટી આવા મુરીદોને વેપાર માટે નાણાની મદદ કરશે. આવી કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ ત્યારેજ ફાયદા કારક થશે કે જ્યારે અમારા મુરીદો નાના નાના ગામડાઓમાં જઈ નાણાની મદદ મેળવી વેપાર હોય કરશે. આમ કરવાથી અરસ પરસ બનને ફાયદો થશે.

એક કુટુંબમાં ત્રણથી ચાર બચ્ચાં હોય, તો તેમાંથી એક યા બે શહેરમાં રહે અને બાકીના જંગલોમાં અથવા નાના નાના ગામડાઓમાં જાય અને તકલીફ ભોગવી મહેનત કરી નાની દુકાનો ચાલુ કરે. તમે યુરોપીઓની નકલ કરવા માંગો છો, પણ તેઓએ ૮૦ વર્ષ પહેલાં આપણાં કરતાં પણ વધારે તકલીફ ઉઠાવી હતી, તેવીજ રીતે તમે પણ મહેનત અને તકલીફ સહન કરશો તોજ ફાયદો થશે.

કેન્યા, યુગાન્ડા અને ટાંગાનિકા વિગેરે મુલકો હજી બચપણની હાલતમાં એટલે કે ઉગતા મુલકો છે, જેથી નાના નાના ગામડાઓમાં પણ યુવાનોએ પહોંચી જઈ વેપાર હોય કરવો જોઈએ. અમે અમારા કોઈપણ મુરીદને ગરીબ જોવા માંગતા નથી, તેથી નાના નાના ગામડાઓમાં જઈને વેપાર હોય કરશો, તો સુખી અને આખાદ થશો.

આ ફરમાન ફક્ત કિસુમુ માટે નથી પણ આખા આફ્રિકાની સઘળી જમાતો માટે ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૮૧ મું.

ક્રિસુમ તા. ૧૦-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“જે જે જમાતો અત્રે આવેલ, અને જે જે જમાતો અત્રે આવી શકી નથી, તેઓ સર્વે ખાઈઓ ભાઈઓ, ખચ્યાંઓ વિગેરેના એક વર્ષના ખાવન સંભા થાય છે. તેની ખાવન સંભાની દસ્તપોશી અમે કબુલ ફરમાવીએ છીએ અને સઘળાઓને ઘણા ત્રણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

કન્યાશાળાની બાળાઓને ફરમાવ્યું :

“તમે બાળાઓ અમારી રૂહાની દીકરીઓ છો. તમારી એ ફરજ છે કે તમારું ઘર કેમ સંભાળવું, સાફ કેમ રાખવું વગેરે ધરના દરેક કામ તમારે શીખવા જોઈએ.”

જમાતખાનું સાફસુફ કરવાવાળી બાઈઓને ફરમાવ્યું :

“જેવી રીતે તમે અમારું ઘર ચાને જમાતખાનું સાફ કરો છો તેવી રીતે તમારું દીલ હમેશાં સાફ રહેશે.”

પંજેભાઈઓના અગ્રેસરોને ફરમાવ્યું :

“તમે પંજેભાઈઓના અગ્રેસરો અમારું લશ્કર છો. તમારું કામ બેકારોને કામે લગાડવાનું છે, અને તે પ્રમાણે તમે બેકારોને કામે લગાડો છો, તે ઘણું સાફ કામ કરો છો, પણ કોશિષ કરી આવા બેકારોને નાના નાના ગામડાઓમાં મોકલવા જોઈએ. જેનું શહેરમાં ખરાબર ચાલતું ન હોય તેઓને કોશિષ કરી ગામડામાં મોકલાવો.”

તમને મળીને અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. દરેક સાથે વાત કરવાનું બની શક્યું નથી, પણ ખાતુનમાં અમે હમેશાં સર્વે સાથે વાત કરીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૮૨ મું.

કિસુમુ, તા. ૧૧-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“બચ્ચાંઓ જે રમત ગમત અને કસરતમાં ભાગ લે છે, તે ઘણું સાફ છે. મોટી ઉમર થતાં રમત ગમત અને કસરત બંધ કરવી નહિ. અલબત્ત તેઓ વેપારમાં જોડાવાથી વખત મળતો ન હોય, તે છતાં પણ તેઓએ અને ત્યાં સુધી વધુ પ્રમાણમાં પગે ચાલવું જોઈએ. જેઓ પાસે મોટર હોય અને પોતે જીવાન હોય તો તેઓએ અઠવાડીએ બેથી ત્રણ વખત પોતાની મોટરને ગેરેજમાં રાખી પગે ચાલવાની આદત પાડવી જોઈએ. આમ કરવાથી પેટ્રોલ અને ટાયરનો ખચાવ થશે, તેમજ જોરથી ચાલવાની પણ ફરજ પડશે, અને કસરત પણ થશે. ખુદા માણસોએ પણ અને ત્યાં સુધી પગે ચાલવાની કોશીષ કરવાથી ફાયદો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૮૩ મું.

કિસુમુ, તા. ૧૨-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“આજે સારા સમાચાર મળેલ છે કે, તમારા માટે ન્યાન્ઝા કમરસીઅલ કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી રજીસ્ટર થઈ ગયેલ છે. મજકુર સોસાયટીનો પુરતો લાભ ઉઠાવશો, તો તમને ઘણોજ ફાયદો થશે. સોસાયટીના શેરો ખરીદી શેરહોલ્ડર બનશો તો ભવિષ્યમાં ફાયદો થશે. એક વેપારી પેઠી તોડવી સહેલી છે, પણ કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી તોડવી ઘણી મુશ્કેલ છે; માટે આ સોસાયટીનો જરૂર પુરતો લાભ ઉઠાવશો.

બીજા પણ ખુશીના સમાચાર એ છે કે, ધી ડાયમન્ડ જ્યુ-બીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડ રજીસ્ટર કરવા ગવરમેન્ટ તરફથી

મંજુરી મળી ગયેલ છે. આને લગતા કેટલાક ઉપયોગી ફરમાને અમારા તરફથી થોડો વખતમાં ફરમાવવામાં આવશે, જે વાંચી તેનો ખરાબર અમલ કરજો.”

ઈસમાઇલીઆ કારપોરેશનને ફરમાવ્યું:

“તમારા પાસે વધારાની રકમ જે પોસ્ટમાં જમા પડેલ છે, તે રકમ ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટમાં રોકજો. હવે કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી રજીસ્ટર થઈ ગયેલ હોવાથી કારપોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીને સાથે કરી દેવી જોઈએ, કારણ કે બે કંપનીઓ જુદી જુદી રાખવાથી ખર્ચ વધારે આવે છે માટે સાથે કરી આપશો તો ખર્ચ ઓછું આવશે.”

ફરમાન ૪૮૪ મું.

મુસોમા તા. ૧૩-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે મુસોમા અને તાબાની ગામોની જમાતોને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી સ્થાપવા ફરમાવી ફરમાવ્યું:

“અમે રાત અને દિવસ તમે સર્વેને દુઆ આશિયો ફરમાવીએ છીએ. તમે અંદરો અંદર એક બીજા સાથે સંપીને રહેશો તો આબાદ થશો. અમારા હુકમથી અત્રે જંગલમાં તમે આવ્યા છો તેથી અમારે પણ અત્રે તે માટે આવવું પડ્યું છે.

દારેસલામ ખાતે ધી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડ બે કરોડની કેપીટલથી રજીસ્ટર કરવાની મંજુરી મળી ગયાના સમાચાર, અમને ગઈ કાલે કિસુમુ ખાતે તારથી મળી ગયા હતા, તેની તમે જમાતને મુખારકી ફરમાવીએ છીએ.

તમે વેપારમાં એકબીજાની સાથે હસદ અને દુશ્મની કરો છો તે બીલકુલ વાજબી નથી. જો આવી રીતે હસદ અને દુશ્મની કરશો તો પાયમાલ થઈ જશો, માટે વેપાર અગર બીજી કોઈપણ બાબતમાં એક બીજાની હસદ અગર દુશ્મની કરશો નહિ ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૮૫ મું

મ્હાન્જી તા. ૧૪-૫-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર મંમામે
મ્હાન્જી તેમજ તાબાના ગામોની સર્વે જમાતોને ફરમાવ્યું :

“તમે જમાતની મુલાકાતથી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ.
રાત અને દિવસ તમારા સઘળાઓનો વિચાર કરતા હતા.

તમે બાણીને ખુશી થશો, કે ટાંગાનીકા સરકારે ધી ડાયમન્ડ
જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડ રજીસ્ટર કરવાની મંજૂરી
આપેલ છે. આ ટ્રસ્ટની કેપીટલ શિક્ષીંગ એ કરોડ રાખવામાં આવેલ
છે, જેમાં દોઢ કરોડના શેરો ભરાઈ ગયા છે, બાકીના ૫૦ લાખના
શેરો પણ તુરતમાં ખુલ્લા મુકવામાં આવશે, જે ઉમેદ છે કે જલ-
દીથી ભરાઈ જશે, આ ટ્રસ્ટ કંપનીથી તમને ઘણુંજ ફાયદા થશે.
એકસો વર્ષ સુધી તમારી આર્થિક સ્થિતિ માટે તે તમને મદદરૂપ
થઈ પડશે. કરકસરથી બચાવેલ નાણામાથી આ ટ્રસ્ટ કંપનીના શેરો
લેવા હજી પણ તમને લલામણ કરીએ છીએ. બહુ થોડા મુદતમાં
આ ટ્રસ્ટ કંપનીના શેરોની કિંમત ઉંચી જશે, એમાં શક નથી.”

મ્હાન્જીની ડીસ્ટ્રીક્ટ જમાતોના વેપાર સંબંધી અને આર્થિક બાબતોના
બખર અંતર પુછી ફરમાવ્યું :

“કો-ઓપરેટીવ અથવા કોરપોરેશન જરૂર સ્થાપો. આવી
સોસાયટીઓ સ્થાપવાથી તમને ઘણો ફાયદો થશે. ડીસ્ટ્રીક્ટમાં વેપાર
સારા હોવાથી ત્યાં આવી સોસાયટીઓ તમને મદદકર્તા અને ઉપયોગી
થશે. આવી સોસાયટીઓને તેઓની કેપીટલના પ્રમાણમાં ધી
ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ તરફથી બહુજ ઓછા વ્યાજે
નાણા ધીરવામાં આવશે. આવી સોસાયટીઓના શેરો ઇસમાઈલી
સિવાય બીજા કોઈને આપવા નહિ, પણ નાણા ધીરવા વિગેરેનું
બાબતોનું કામકાજ બીજી કોમો સાથે કરવું, અને તેઓને

ખજારના વ્યાજના દરથી ઓછે દરે નાણા ધીરવા કે જેથી તેઓ આવી સોસાઈટીઓ પાસેથી નાણા વ્યાજ લેવા પ્રેરાય. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૮૬ મું.

મસાકા, તા. ૧૬-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“તમે ધણી તકલીફ અને મહેનત લીધેલ છે, અને આવો સારો મંડપ બંધાવેલ છે, તેના માટે તમે સર્વેને ધણા ધણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

ત્યારબાદ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડ રજીસ્ટર કરવાની મંજૂરી મળી ગયા આખત જણાવી તેની અગત્યતા સમજાવી વેપાર ઉપરાંત જે કાંઈ વધારો હેય તેના આ ટ્રસ્ટના શેરો લેવા ભલામણ કરી ફરમાવ્યું :

“તમે અત્રે કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી તથા કોરપોરેશન સ્થાપો અને તેને ઇસમાઈલી નામ નહિ આપતા બીજું કોઈ યોગ્ય નામ આપો કે, જેથી બીજા કોમો પણ તમારી સાથે છુટથી લેતી દેતી કરી શકે, અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી તેમજ કોરપોરેશનને વધારે લાભ થાય.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“શાદી જલદીથી કરી લેવી એ ઇસ્લામી અને ઇસમાઈલી મઝહબમાં ખાસ જરૂરનું છે. જેઓ શાદી જલદીથી કરવાના મતથી વિરૂદ્ધ હોય તેઓને આપણા ધર્મથી વિરૂદ્ધ સમજવા જોઈએ.”

ફરમાન ૪૮૭ મું.

કમ્પાલા, તા. ૧૭-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“યુગાન્ડાની સઘળી જમાતોને જોઈને અમે ધણા ખુશી થયા છીએ. તમે જમાતને જોઈને અમને બહુજ આનંદ થયેલ છે. આ જમાતખાનું ૧૯૩૭માં અમે કરેલ સુચના મુજબ થયું છે, તે જોઈ

અમે ખુશી થયા છીએ.”

ત્યારબાદ ડાયમંડ ન્યુખીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટને લગતાં ફરમાનો કર્યા હતા તે બાદ ફરમાવ્યું :

“જેઓ પાસે નાણાની છુટ હોય તેઓને લલામણુ કરીએ છીએ કે તેઓ આ કંપનીના શેર ખરીદશે, તો તેઓને ઘણો ફાયદો થશે. આ ટ્રસ્ટ કંપનીનું કામકાજ કોમના બાહોશ અને હોશીઆર યુવાન કાર્યકર્તાઓના હાથમાં સોંપવામાં આવેલ છે. ઉમેદ છે કે તેઓ તેને સારી રીતે ક્રેતેહમંદ બનાવશે. જેઓ પાસે વેપાર ઉપરાંત નાણાનો વધારો હોય અને તેવા વધારાના નાણા બેન્કમાં અથવા પોસ્ટ ઓફીસમાં વ્યાજે રાખતા હોય તેઓને લલામણુ કરીએ છીએ કે તેઓ આવા વધારાના નાણા ટ્રસ્ટ કંપનીના શેરોમાં અથવા ડીપોઝીટ તરીકે રાખશે તો તેઓને સાફ ડીવીડન્ટ અને વ્યાજ મળશે, કે જે ડીવીડન્ટ અને વ્યાજ ઇસ્લામી સિદ્ધાંત પ્રમાણે પણ હરામ નથી.

અહીં જે કોરપોરેશન ચાલે છે તેની કેપીટલ શિલીંગ એક લાખની છે તેના બદલે શિલીંગ બે લાખની કરવામાં આવે એ ઈચ્છવા યોગ્ય છે; કારણકે મસાકા, બરાસ અને ખીજા સ્થળોએ કોરપોરેશને પોતાની શાખાઓ ખોલવી નેઈએ, માટે કેપીટલમાં વધારો કરવાની જરૂર છે.”

મીશન સોસાયટીને ફરમાવ્યું :

“અમારા ફરમાનોની તારવણી કરી જમાતને સમજણ પાડવી એ મીશનરીઓનું ખાસ કામ છે.

શાદીઓ જેમ બને તેમ વધુ પ્રમાણમાં થવાની જરૂર છે. ઈસમાઈલી તેમજ ઇસ્લામી ધર્મના સિદ્ધાંત અનુસાર ઉમર લાયક બચ્ચાંઓની જલદીથી શાદી કરવી નેઈએ. આમ કરવાથી ચોલાદ થશે જેથી ઘણુંજ સવાબ થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૮૯ મું.

કમ્પાલા તા. ૨૨-૫-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“તમે વરસાદ અને તડકામાં તકલીફ અને મહેનત લઈ અત્રે આવ્યા છો તેનો બદલો તમને બન્ને જહાનમાં મળશે.”

શાદીઓ ઓછા પ્રમાણમાં થવનું કારણ પુછતાં જવાબમાં જણાવવામાં આવ્યું કે “ખુદાવદ દીકરીઓના માવીત્રા સાહુકાર ધર જુએ છે, અને ગરીબોને દેવા ઇચ્છતા નથી.”

જે ઉપરથી મૌલાના હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“આજે જે શાહુકાર છે, તે આવતી કાલે ગરીબ થઈ જાય, અને આજે જે ગરીબ છે તે આવતી કાલે શાહુકાર થઈ જાય, તે ખુદાના હાથમાં છે. ઇન્સાને તાંદુરસ્ત, ઇમાનદાર અને સારી ચાલ-ચલણવાળા છોકરા છોકરી બોધને લગ્નો જલદીથી કરવા બોધ્યે, કે જેથી બરકત પણ થશે.”

ત્યારબાદ નામદાર કાઉન્સીલને ફરમાવ્યું :

“લગ્નોનું કામકાજ યુવાનોને આપો કે જે કામ કરી શકે. બચ્ચાંઓ મોટો ઉમરના થાય તે સાફ નથી. આ બાબત જમાતને સમજાવો અને વધુ પ્રમાણમાં શાદીઓ થાય તેવી કોશીષો કરો.

ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૮૯ મું.

કમ્પાલા તા. ૨૩-૫-૧૯૪૫.

એક લાઇએ બરકતનું તાવીજ આપવા અરજ ગુજરતાં મૌલાના હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“બરકતનું તાવીજ હોઈ ન શકે, પણ તમે કરકસર કરો, નવાં કપડા લતા છુટ વિગેરેમાં ઓછું ખર્ચ કરો, તેમજ સીનેમ! અને

મોજશોખના ખર્ચ બંધ કરો, તમારી આવક કરતાં ખર્ચ ઓછું રાખો તો મોલા તમને જરૂર ખરકત આપશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૦ મું.

કમ્પાલા, તા. ૨૪-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધર્મામે ફરમાવ્યું:

“છેલ્લા પાંચ વર્ષ થયા અમે તમને તાલીફા મોકલી કરકસર કરવા અને ખર્ચ ઓછા કરવા ફરમાવી રહ્યા છીએ. હુણુ એક વખત સખત મંદીનો આવશે. જરૂર આવશે. આ દુનિયા છે, આખરત નથી. દુનિયા વધે તેમ આગળ વધવું જોઈએ. તકલીફ અને સખતીના છેલ્લા આઠ વર્ષો ભોગવ્યા બાદ અત્યારે તમે આબાદ થયા છો, પણ ફરીને મંદી તથા સખતી એક વખત જરૂર આવશે; માટે દુન્યવી ખર્ચા ઓછા કરો, ખાવા, પહેરવાની દરેક ચીજોમાં કરકસર કરો. ખોરાક સારો પણ કરકસરવાળો ખાવો. ખોરાકમાં તાકાતવાળી ચીજો ખાવી જોઈએ. કપડાં પણ તદ્દન ખલાસ થઈ ગયા બાદ બીજા નવાં કપડાં શીવડાવવા જોઈએ. કપડાં ઘણાંજ સસ્તા થશે.

કરકસર કરી નાણા બચાવો અને તે બચાવેલ નાણામાંથી ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી ઈન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટના શેરો ખરીદો. આ ટ્રસ્ટ કંપની ઇસમાઇલીઓની ભવિષ્યની થાપણ છે. ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી ઈન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટના શેરો તમને તકલીફના દિવસોમાં આશિર્વાદ રૂપ થશે. જેમ ગવર્નમેન્ટ પાસે રીઝર્વ ફંડ હોય છે, તેમ આ ટ્રસ્ટ કંપની પણ ઇસમાઇલીઓનું એક રીઝર્વ ફંડ છે, જેથી આ ટ્રસ્ટ કંપનીના શેરો લેવા લલામણુ કરીએ છીએ.

જેઓની પાસે મોટર હોય તેઓએ પણ અઠવાડીઆમાં બેથી ત્રણ દિવસ પગે ચાલવું જોઈએ. જેથી શરીરને કુવ્વત મળશે. બિમાર તેમજ વૃદ્ધોએ પણ બની શકે તો અઠવાડીઆમાં એક દિવસ

પગે ચાલવા કોશિષ કરવી જોઈએ. આમ કરવાથી તમને ફાયદો થશે. એકતો એ કે પગે ચાલવાથી કસરત થશે અને મોટરકારનો ઉપયોગ નહિ કરો તો પેટ્રોલ, ટાયર વિગેરેમાં બચાવ થશે. આવી રીતે બચાવેલ રકમમાંથી ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટના શેરો લીઓ તો ફાયદો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૧ મું.

કમ્પાલા, તા. ૨૫-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“ખાળાઓએ ઘરનું દરેક કામકાજ જેવું કે પકાવવું, શીવવું વિગેરે ખાસ શીખવું જોઈએ. પોતાના કપડાં પોતે જાતેજ શીવતાં તથા ખાવાનું પણ પોતાના હાથેજ પકાવતાં શીખવું જોઈએ. ખાલી નકામી વાતો કરવામાં વખત ગુમાવવા કરતાં ઘરનું દરેક કામકાજ પોતાના હાથેજ કરવું જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૨ મું.

ખાલે, તા ૨૬-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે સંવ જમાત તથા તાબાના ગામોની સઘળી જમાતોને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમારી જાહેરી મુલાકાતથી ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમે ઉઠાવેલ તકલીફ માટે ઘણા ઘણા ખાનાવાદાન ફરમાવીએ છીએ.

અમે દુનિયાના કોઈ પણ ભાગમાં હોઈએ છીએ, ત્યાંથી તમે જમાતને વખતો વખત યાદ કરીએ છીએ, અને તાલીફા મારફત દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

બચ્ચાંઓ મોટી ઉંમરના થાય ત્યાં સુધી શાદી કરતા નથી, તે ખીલકુલ બરાબર નથી. શાદી માટે વધુમાં વધુ છોકરાની ઉંમર ૨૦ થી ૨૨ વર્ષ અને છોકરીની ઉંમર ૧૮ થી ૨૦ વર્ષ સુધીની યોગ્ય ગણાય. ગરીબ સ્થિતીના માવિત્રોના છોકરા અને છોકરીઓ સાથે રહેતા હોય, પણ તેવાજ છોકરા અને છોકરીઓ જે શાદી કરી સાથે રહે તો ઘણી બરકત થાય.”

ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ કંપની રજીસ્ટર કરવામાં આવશે એમ જાણાવી ફરમાવ્યું :

“તમે કરકસર કરી નાણા બચાવી આ ટ્રસ્ટ કંપનીના શેરો નોંધાવજો. આ શેરો તમારા લવિષ્યના લલા માટે ઘણાજ ફાયદાકારક થશે. તેમજ સખ્ત મંદીના વખતે તમને ઉપયોગી થશે. તમારી પાસે વેપારમાં ઉપયોગમાં આવતાં ન હોય તેવા વધારાના નાણા બેંકમાં જમા હોય તે આ ટ્રસ્ટ કંપનીમાં ડીપોઝીટ તરીકે રાખશો, તો તમને સારો લાભ મળશે.

મળાશે અને તાબાના ગામેની જમાતો મળીને મોટી વસ્તી હોઇને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી તેમજ કોરપોરેશન સ્થાપી રજીસ્ટર કરાવવી જોઇએ, અને આવી કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી તથા કોરપોરેશન દરેકની કેપીટલ એક એક લાખ શિલીંગની હોવી જોઇએ. આવી સોસાયટીઓ રજીસ્ટર હશે, તો તેવી સોસાયટીઓને તેની જેટલી કેપીટલ હશે, તેટલીજ રકમ ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ તરફથી સસ્તા વ્યાજના દરે ખીરવામાં આવશે, જેથી કો-ઓપરેટીવ તથા કોરપોરેશન સ્થાપી રજીસ્ટર કરાવવાની ઘણી જરૂર છે.

ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૩ મું.

કિસુમુ તા. ૨૭-૫-૧૯૪૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે જમાતની આજે ફરીથી થયેલ મુલાકાતથી ઘણા ખુશી થયા છીએ અને સઘળી જમાતને ઘણા ઘણા દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૪ મું.

નૈરોબી તા. ૩૦-૫-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સજામત સરમર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“અમે અમારી લેક ડીસ્ટ્રીક્ટની મુસાફરીથી પાછા ફર્યા છીએ. જ્યાં અમને એક બાબત જોઈને ઘણી દીલગીરી થાય છે કે, મોઝાસા અને નૈરોબી જેવા મોટા શહેરોમાં હિંદી વસાહતમાં આપણી કોમ સારા પ્રમાણમાં છે, પરંતુ નાના નાના ગામડાઓમાં આપણી કોમનું પ્રમાણ બહુજ ઓછું જોવામાં આવે છે. કોઈ કોઈ જગ્યાએ તો બીલકુલ જોવામાં આવતા નથી. દરેક માણસ કંઈ મોટા શહેરોમાં નજ રહી શકે. તેમજ માલેતુબર પણ નજ બની શકે, માટે નાના નાના ગામડાઓમાં જઈ પોતાની આજીવીકા મેળવવી જોઈએ.

શાળાઓમાંથી જે બચ્ચાંઓ શિક્ષણ મેળવી બહાર આવે છે, તેઓએ નાના નાના ગામડાઓમાં જવું જોઈએ, અને ભાઈબંધ કેમો જેવી રીતે મહેનત અને તકલીફ સહન કરી ઉઘાડે પગે કામ ધંધો કરે છે, તેવીજ રીતે તમારે પણ નાના નાના ગામડાઓમાં જઈ મહેનત કરી તકલીફ સહન કરી વેપારમાં આગળ વધવું જોઈએ. આમ તકલીફ ઉઠાવશે તોજ ફાયદો મેળવી શકશો.

કેન્યા, યુગાન્ડા અને ટાંગાનીકામાં તેમજ આફ્રિકાના બીજા ભાગોમાં નાના નાના સેન્ટરો ખુલશે. આ મુલકો હજી બચપણની હાલતમાં છે, એટલે કે જોઈએ તેટલા ખીલ્યા નથી. આપણા યુવાનોએ મોટા શહેરોમાં રહેવાનો, સારા સારા કપડા પહેરવાનો અને સીનેમા વિગેરે મોજ શોખ કરવાનો મોહ છોડી દેવો જોઈએ. નાના ગામડા-

ઓમાં અત્યારથીજ જઇને વેપાર હાથ કરવો જોઇએ. આમ નાના ગામડાઓમાં જઈ વેપાર ખેડી તકલીફ અને જહેમત ઉઠાવી નાણા કમાશે, તો ભવિષ્યમાં મોટા શહેરોમાં આવી મોટા વેપાર પણ ખેડી શકશે. તેમજ જીવાનીમાં તકલીફ અને જહેમત ભોગવી નાણું એકઠું કર્યું હશે, તો ખરાબ વખતમાં તેમજ મોટી ઉમરે સુખ અને આનંદમાં રહી શકશે.

બચ્ચાંઓ તો શાળામાં કસરત કરતા હોય છે, પણ યુવાનો અને મોટી ઉમરનાઓએ પણ કસરત કરવાની ઘણીજ જરૂર છે. આપણી કોમમાં ભાઈઓ તેમજ બાઈઓમાં મીઠાં પેશાબની બિમારી બહુ જોવામાં આવે છે, તે પણ જોઈતા પ્રમાણમાં કસરત ન કરવાથી થાય છે. ખાસ કરીને પૈસાદાર કે વર્ગના માણસો કે જેઓ મોટરમાં વધુ ફરતા હોય છે, અને પગે ચાલવાનું પસંદ નથી કરતા તેઓને. મીઠા પેશાબની બિમારી વધુ પ્રમાણમાં થાય છે. જેઓ પાસે મોટરો હોય તેઓએ પણ અઠવાડિયામાં બે થી ત્રણ દિવસ પગે ચાલવું જોઈએ, અને મોટરને ગેરેજમાં રાખવી કે જેથી કરકસર થશે અને શરીરને પણ કસરત મળશે.

બુઢાઓએ પણ અઠવાડિયામાં એક દિવસ જરૂર પગે ચાલવું જોઈએ તેના કાયદા માટે જુઓ જંગબારવાળા મુખી અલીદીના કાનજીને કે જેઓ ૧૦૦ વર્ષ ઉપરની ઉમરના થયા છે, તે છતાં પણ કેવા તંદુરસ્ત છે ?? તેમજ તેમના પિતાશ્રી મહુમ કાનજી રામજી પણ તે વખતના ઇમામના દિદાર કરવા પુનાથી મામલેસર ૫૦ માઈલ પગે ચાલીને જતા હતા. અમે એમ નથી કહેતા કે, તમારે પણ તેમ કરવું, પણ અઠવાડિયામાં બે થી ત્રણ દિવસ તો જરૂર પગે ચાલવુંજ જોઈએ.

બુઢાવંદતઆલાએ ઇનસાનને ચાલવા માટે પગ આપેલ છે, તે છતાં પગે નહિ ચાલતા વાહનોનો ઉપયોગ કરી, બિમારી પેદા કરે છે. શરીરની અંદર અડધી બિમારી તો ઇન્સાન પોતાની કસુરથી પેદા કરે છે, તેમાં બુઢાવંદતઆલાની કંઈ પણ કસુર નથી. અલબત્ત

અડધી બિમારી કુદરતી આવે છે, અને તે માટે તમને ખોરાક અને કસરત સંબંધી ફરમાનો કર્યા છે, જે વાંચી તે પ્રમાણે લાભ ઉઠાવજો.

નઈરોબી જેવા શહેરમાં કે જ્યાં રહેણાંક દુર દુર હોવાથી સાઈકલ વાપરતા શીખવું જોઈએ. અત્રે બાળાઓ સાઈકલ ચલાવે છે, તે સાંભળી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ, તેવીજ રીતે મોટી બાઈઓએ પણ સાઈકલ ચલાવતા શીખવું જોઈએ.

જેવી રીતે મોટરમાં મરદ અને ઓરત સાથે બેસીને ફરવા નીકળે છે, તેવીજ રીતે તેઓએ સાઈકલ ઉપર પણ સાથે ફરવા નીકળવું જોઈએ. મોટરને બદલે સાઈકલનો ઉપયોગ કરવાથી શરીરને કસરત મળે છે, તેમજ કરકસર પણ થાય છે.

સાઈકલ માટેના આ ફરમાનો નઈરોબી જેવા શહેરમાં કે જ્યાં રહેણાંક ગામથી દુર હોવાથી કરેલા છે; મોઝામ્બિક અને જંગમ્બાર જેવા શહેરોમાં કે જ્યાં રહેણાંક ગામની નજીક છે, ત્યાંના માટે આ સાઈકલના ફરમાનો કરતા નથી, ત્યાં તો પગેજ ચાલવું વધારે ફાયદાકારક છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૫ મું.

નૈરોબી, તા. ૫-૬-૧૯૪૫

૬૬ મોઝામ્બિક પ્રણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ગર્સી ગામડાંને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારી રૂહાની બાળાઓ છો. તમે ગમે તેટલી વૃદ્ધ થાઓ તો પણ અમને ભુલતા નહિ. તમારે કસરત પુરતા પ્રમાણમાં ફરવી જોઈએ તેમજ સાઈકલ ચલાવતા પણ શીખવું જોઈએ કે જેથી શરીર પ્રકૃતિ અને તંદુરસ્ત બને. જે બાળાઓ સાઈકલ ચલાવતા બાળુતી હોય તેઓએ બાંજ જે બાળાઓને સાઈકલ ચલાવતા આવ-

ડતી ન હોય તેઓને શીખવવી જોઈએ, કારણ કે તેઓ તમારી બહેનો છે. તમારી સ્કુલમાં વિદ્યાળ જગ્યા છે, ત્યાં તમે તમારી બીજી બહેનોને સાઈકલ શીખવી શકો છો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૬ મું.

નૈરોબી તા. ૧૦-૬-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“અમારી આ પધરામણી દરમ્યાન જમાતના મુખી કામડીઆ, કાઉન્સીલના પ્રેસીડેન્ટ અને મેમ્બરો, લેડીઝ અને જેન્ટલ્સ વોલન્ટીઅર કોર, તેમજ બીજી સંસ્થાઓ અને રૂઢાની બચ્ચાંઓએ જે જે ખિજમત બજાવેલ છે, તે માટે સઘળાઓને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ અને ખાનાવાદાન ફરમાવીએ છીએ. આફ્રિકાની સર્વે જમાતોની મુલાકાતથી અને તેઓએ બજાવેલ ખિજમતથી ઘણાંજ ખુશી થયા છીએ અને સઘળાઓને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

આ પધરામણી વખતે જમાતોને દુન્યવી તેમજ આખરતની બહેતરી માટેના ફરમાનો કર્યા છે, તે હુમેશાં વાંચી દીલમાં નક્કશ કરશે અને તે પ્રમાણે અમલ કરશે, તે બન્ને જહાનમાં તેનો બદલો મેળવશે. અમે જાહેરમાં અત્યારે તમારી પાસે હાજર છીએ તેથીજ તમને યાદ કરીએ છીએ તેમ નથી, પણ હુમેશાં તમે સઘળાઓને યાદ કરીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૭ મું.

મોમ્બાસા તા. ૧૨-૬-૧૯૪૫

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“આફ્રિકાના અમારા રૂઢાની ફરજદોને અમે હુમેશાં યાદ કરતા હતા, અને આજે જાહેરમાં મોમ્બાસા જમાતને જોઈને ઘણા ખુશી
૪૧

થયા છીએ, અને તમો જમાતને ઘણા ઘણા દુઆ આશીષ ફરમાવીએ છીએ.

તમો જમાતે ઘણી તકલીફ લઇને બહુજ સારો મંડપ બનાવેલ છે. આ મંડપથી અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ, અને સઘળી જમાતને ઘણા ઘણા દુઆ આશીષ ફરમાવીએ છીએ.

ઘણા વર્ષ પછી આજે અમે અત્રે પધાર્યા છીએ. તમો જમાતને અમે હર વખત યાદ કરતા હતા અને જમાત ઉપર ઘણા રાજી હતા અને તમો જમાતને ઘણા ઘણા દુઆ આશીષ અને ખાનાવાદાન ફરમાવીએ છીએ.

ધાર્મિક કામકાજો ન હોય ત્યારે દરેક પોત પોતાના ધંધા ઉપર પુરતું ધ્યાન આપે. બધાએ પોત પોતાના ધંધા અને વેપાર ઉપર બરાબર ધ્યાન આપવું.

અમે નઈરોબીમાં જમાતને ઘણા ફાયદાકારક ફરમાનો ફરમાવેલ છે, જેનો અમલ કરશો તો આ અને પેટ્રી દુનિયામાં ફાયદો મેળવશો. આ ફરમાનો કાનથી સાંભળી પેટમાં હજમ કરવાના છે. એક કાનથી સાંભળી બીજે કાનથી કાઠી નહિ નાખજો. અંહી પણ એક દિવસ ફરમાન કરશું. નઈરોબીમાં જે ફરમાનો કર્યા છે, તેનો અમલ કરશો, તો ઘણોજ ફાયદો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૮ મું.

મોમ્બાસા, તા. ૧૨-૬-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે ખેય. એય. ધી આગાખાન્સ “ઓલ્ડ ગર્લ્સ એસોસીએશન”ની બાળાઓને ફરમાવ્યું :

“અમને આ નામ પસંદ નથી. અમારી બાળકીઓ કદી પણ ઘરડી થતી નથી, તેઓ હમેશાં બુવાન હોય છે, જેથી ઓલ્ડ ગર્લ્સ

એસોસીએશનને બદલે “યંગ ગર્લ્સ” અથવા “ફોરમર ગર્લ્સ” એસોસીએશન નામ રાખવું.

તમારે રાંધણ કળા શીખવાની ઘણીજ જરૂર છે. ખોરાકને વધારે પ્રમાણમાં પકાવવો જોઈએ નહિ, કે જેથી તેમાં રહેલા પુષ્ટીકારક તત્વો નાબુદ થઈ જાય, પણ તેને વધજ્ઞાનિક દ્રષ્ટિએ પકાવતા શીખવું જોઈએ કે જેથી વનસ્પતિ, માંસ વિગેરેમાં રહેલા પુષ્ટીકારક તત્વો નાબુદ ન થઈ જાય, અને તેમાંજ રહે તેવી રીતે પકાવશો તો ફાયદો થશે. મરચી મસાલા જેમ અને તેમ ઓછા પ્રમાણમાં ખાઓ. આ બાબતમાં અમે નૈરોબીમાં ઘણા ફરમાનો ફરમાવેલ છે, જે વાંચી અમલ કરશો તો ફાયદો થશે.

તમારે તમારા પોતાના કપડાં જાતે શીવતા શીખવું જોઈએ. દરેક સ્ત્રીને પોતાના હાથેજ કપડા કાપતા અને શીવતા આવડવું જોઈએ, જેથી તમે બધાને કપડા શીવતા શીખવાડજો, તેમજ તમારે ડ્રાઇ કલીનીંગ કરતાં પણ શીખવું જોઈએ.”

લેડીઝ લેકચરીંગ સોસાયટીને ફરમાવ્યું:

“તમે લેકચર કરો છો, તે ઘણું સાફ છે. તમારે દર મહીને જમાતની બાઈઓ સમક્ષ સારા સારા વિષયો ઉપર લેકચરો આપવા જોઈએ. લેકચરોમાં વિષયો એવા સચોટ અને મુદ્દાસરના શોધવા જોઈએ કે જેમાં બાઈઓને સારો ઉત્સાહ અને ઉમંગ થાય તેમજ તેઓને મદદરૂપ થઈ પડે. તમે પ્રેઠ જોડેને શિક્ષણ આપો છો તે ઘણું સાફ કામ છે. તમે અમારા મોમીનોને લણાવી હુશીઆર કરો છો, તે જોઈ અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. ખાનાવાદાન.”

મિશન સોસાયટીમાં બાનુ મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“હજી ઘણી બાનુ મેમ્બરો થશે. ખાનાવાદાન.”

જમાતખાનું સાફસુદ કરનાર બાઈઓને ફરમાવ્યું:

“તમે જમાતખાનું સાફ કરો છો, તે સાંભળી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. આખરતમાં અમે તમારું ઘર સાફ રાખશું. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૪૯૯ મું.

મોઝાસા, તા. ૧૪-૬-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સવામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“જેમ દુન્યવી માવિત્રો પોતાના નાના બચ્ચાંઓને તેમના ભલા માટે પોતાની ફરજ અનુસાર હુમેશાં શીખવતા રહે છે, તે પ્રમાણે અમે તમારા રૂહાની માબાપ છીએ અને અમને ‘જરનુ’ લાગે છે કે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને તેમના ફાયદાની વાત કહેવી જોઈએ.

બચ્ચાંઓની શારીરિક તંદુરસ્તીમાં અમને બહુજ નબળાઈ જોવામાં આવે છે. અમે બચ્ચાંઓની તંદુરસ્તી વધુ સારી અને સરસ જોવા ઇચ્છીએ છીએ. તંદુરસ્તીના વિષય ઉપર નૈરોબીમાં અમારા ફરમાન અનુસાર ગુજરાતીમાં હેન્ડબીલો છાપી વહેંચવામાં આવ્યા છે, જે હેન્ડબીલો અત્રે મોઝાસામાં પણ વહેંચવામાં આવે, અને અમારી ઇચ્છા છે કે બાઈઓ, બચ્ચાંઓ અને મરદો તેનું વાંચન કરે, અને પુરતો ફાયદો ઉઠાવે. આ ફરમાનોનો અમલ કરવાથી બિમારી માટેની અરજીઓ અમારી પાસે ઓછી આવશે. અલબત્ત બિમારી તો થાય, એવું તો નથી કે કોઈ વખત બિમારી નજ થાય. પણ હેન્ડબીલ પ્રમાણેના ફરમાનો ઉપર અમલ કરવાથી બિમારી ઘણીજ ઓછી થશે.

દાર અને તમાકુ સાથે અમારે કોઈ દુરમનાવટ નથી, તેમ કોઈ દિવસ આ ચીજોએ અમને દુઃખ કે તકલીફ આપેલ નથી; પણ આ વસ્તુઓ તમારી પોતાનીજ દુસ્મન છે. આફ્રિકામાં તમારે યુરોપીઅનો સાથેજ હુમેશના માટે હરીફાઈ કરવાની હોય છે. યુરોપીઅનોનું ઇલ્મ અને કેળવણી કઈ અને દોલત કઈ? જ્યારે તમારી કેળવણી અને દોલત કઈ? એ લોકોનું રાજ્ય છે, આપણા પોતાના દેશમાં આપણું રાજ્ય નથી, તો આ દેશમાં ક્યાંથી હોય? તેઓની

સામે હરીફાઈમાં આ દેશમાં તમારી પાસે બે હથીયાર છે. દાડ અને તમાકુનો ત્યાગ કરો, યુરોપીઅનો દાડ અને તમાકુ પાછળ પૈસા ખર્ચે છે અને વખત ખરબાદ કરે છે, તેમજ શારીરિક તંદુરસ્તીને પણ નુકસાન પહોંચાડે છે. જો આ બે વસ્તુઓ તમે છોડી આપશો, તો તેઓની સામે જરૂર હરીફાઈ કરી શકશો. આવો મોટો ફાયદો શા માટે છોડી આપો છો?

તમે જાણો છો કે ઈન્સાન જઈક યાને નખળા મનનો છે. બહુ વર્ષોની આદત તુરત છોડી શકાતી નથી. કમનસીબીને પરિણામે આ આદત પડી છે, તે ઓછી કરવાની ઘણીજ જરૂર છે. બની શકે તો આ આદત છોડી દેવી જોઈએ, નહિ તો ઓછી તો જરૂર કરવીજ જોઈએ.

યુવાન લોકોની એ ફરજ છે કે, નાના નાના ગામડાઓમાં જઈ ત્યાં વેપાર હાથ કરે. અમે અમારા લોક ડીરટ્રીકટ અને કેન્યાના પ્રવાસમાં જોઈ શક્યા છીએ કે, આપણા માણસો નાના નાના ગામડાઓમાં બહુજ ઓછા છે. કોઈ જગ્યાએ પાંચ, દશ અથવા કોઈ જગ્યાએ પંદર કે વીસ અને કોઈ જગ્યાએ બે અગર બીલકુલ નથી. આવી જગ્યાએ યાને (નાના નાના ગામડાઓમાં) પરકોમ, લાઘબંધ કોમો વરસાદમાં તથા ઠંડી અને સખત તડકામાં પણ ફક્ત ખમીસ પહેરીને મહેનત કરી વેપાર ખેડે છે, જ્યારે આપણા લોકો તો મોટા શહેરોમાં, મોજશોખ, સીનેમા અને હરવા ફરવામાં વખત ખરબાદ કરે છે.

નાના નાના ગામડાઓમાં વેપાર હાથ કરવા જરૂર પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. જેઓ પાસે નાની મુડી હોય તેવા માણસોએ મોટા શહેરોમાં રહેવા કરતાં નાની નાની જગ્યાઓમાં વેપાર માટે જવું ઘણું જરૂરનું છે.

અમે એમ નથી કહેતા કે સીનેમામાં ન જવું, પણ પહેલાં મહેનત કરી નાણા એકઠા કરો અને ત્યાર પછીજ મોજશોખ અગર

સીનેમાના સાધનોનો ઉપયોગ કરો. જેનું કામકાજ મોટા શહેરોમાં સારી રીતે ચાલતું હોય, તેઓએ મોટા શહેરમાંથી નીકળી નાના ગામડાઓમાં જવાની જરૂર નથી, પણ જેનું કામકાજ ઓછું ચાલતું હોય તેઓએ ગામડાઓમાં જરૂર જવું જોઈએ.

આફ્રિકા ખંડ હજી ઉગતો પ્રદેશ છે, જેથી પુરતી તકો છે અને ઘણી તકો મળશે, માટે નાના ગામડાઓમાં જઈ વસવાટ કરો. આફ્રીકાના કાળા લોકો અત્યારે બહુ જંગલી અવસ્થામાં છે, એટલે હજી તેઓ ઉઘાડા અને નગ્ન હાલતમાં રહે છે; પરંતુ એ વખત આવશે કે, જ્યારે તેઓ પોતાના શરીરને ઢાંકવા માટે કપડા, ટોપી અને બીજી જરૂરીઆતો પુરી પાડવા માટે ખરીદી કરવા બહાર પડશે, ત્યારે તેવી ચીજો તેઓને પુરી પાડવા માટે અત્યારથીજ તમારે તૈયાર રહેવું જોઈએ. હજી સુધી એ વખત આવ્યો નથી, પરંતુ તે વખત આવવાનો છે, જેથી તે માટે યુવાન વર્ગ ખાસ યાદ રાખવાનું છે.

અંદીના વતનીઓના શેવીંગ માટે રેઝર, પ્લેડઝ, દાંત માટેના બ્રશ, દાંતનું મંજન વિગેરેની જરૂર પડશે, ત્યારે આવી વસ્તુઓ મોટા પ્રમાણમાં પુરી પાડવા અત્યારથીજ એજન્સીઓ હાથ કરેલી હોય તો કેટલો મોટો ફાયદો થાય. ?!

કોમના આગેવાનો અને ભણેલાઓએ આવી બાબતો ઉપર વારંવાર જમાતખાનામાં લેક્ચરો કરવાની બહુજ જરૂર છે.

આફ્રીકાની અંદર લગભગ પચીસ ઇસમાઇલી ડોક્ટરોની જરૂર છે. અમે ઇકોનોમીક કોનફરન્સમાં જે મેડીકલ સ્કીમ મંજૂર ફરમાન કરમાવેલ છે, તે જ્યારે શરૂ કરવામાં આવશે, ત્યારે આપણી પોતાની ડીસ્પેન્સરીઓ માટે પચીસ ઇસમાઇલી ડોક્ટરોની જરૂર પડશે.

બાઈઓ પોતાની તાંદુરસ્તીના વખત દરમિયાન જો ડોક્ટરોની સલાહ નહિ લીએ તો પછી બિમારી આવી ગયા પછી શું કામ આવે ?

ખુદાએ ચાલવા માટે પગો આપેલ છે. જેની પાસે મોટર હોય તેમણે પણ પગે ચાલવાની જુની આદત ભુલવી જોઈએ નહિ. બાઈ-ઓએ પણ પગે ચાલવાની આદત રાખવી જોઈએ. નધરોળી જેવા શહેરમાં કે જ્યાં વસવાટ દુર દુર હોવાથી અગવડો હોય છે, પરંતુ અત્રે મોઝાસામાં તો વસવાટ નજીક હોવાથી, અઠવાડીયામાં ત્રણ દિવસ પોતાની મોટર સહેલાઈથી ગેરેજમાં મુકી શકાય છે. આ પ્રમાણે કરવાથી તંદુરસ્તીને ઘણોજ ફાયદો થશે, તેમજ કરકસર પણ થશે અને પેટ્રોલ તથા ટાયરનો પણ ખચાવ થશે. જેઓ પાસે મોટર ન હોય તેમને તો પગે ચાલવાની ફરજ પડે છે. પગે ચાલવાથી તંદુરસ્તીને ફાયદો થાય છે, તેમજ તબીયત પણ સારી રહે છે.

તમારા દુન્યવી માવિત્રો જેવી રીતે તમને ખચપણથીજ તમારા ફાયદા માટે નસીહતો આપે છે, તેવીજ રીતે આજે અમે તમારા રૂઢાની પિતા તમારા ફાયદા માટે ફરમાનો ફરમાવીએ છીએ. આ ફરમાનોનો અમલ કરવાથી તમને ઘણો ફાયદો થશે.

આજે ફક્ત તમને દુન્યવી બાબતો ઉપરજ ફરમાનો કરેલ છે. દીની બાબતો ઉપર આજે કાંઈ પણ ફરમાન કરેલ નથી. ખાનાવાદાન.”

આદ ફરમાવ્યું :

“નર્સરી સ્કુલ ઘણી જરૂરની છે, તથા ઘણી સારી છે. બચ્ચાંઓ બહાર રખડી હલકું ખાય છે, તેનાથી નુકસાન થાય છે. જ્યારે નર્સરી સ્કુલથી બચ્ચાંઓને ઘણો ફાયદો થાય છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૦ મું

મોઝાસા તા. ૧૭-૬-૧૯૪૫.

હક મોલ્લાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમામે શાળાના વિદ્યાર્થીઓને ફરમાવ્યું :

“તમે દરેક કામ કરતી વખતે હિંમત રાખો. તમારા અભ્યાસમાં મહુજ હિંમત રાખી આગળ વધો. તમે જ્યારે અભ્યાસ કરતા હો

ત્યારે આનુમાનુના બીજા કંઈ પણ વિચારો કર્યા સિવાય જે પાઠો ચાલતા હોય તે ઉપરજ પુરેપુરું ધ્યાન આપો.”

કન્યાશાળાની બાળાઓને ફરમાવ્યું:

“આપણી શાળામાંથી જે બાળાઓ ભણી રહ્યા પછી શિક્ષિકાઓ તરીકે શાળામાં કામ કરે છે, તે જોઈ અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. આજે અમારી રૂહાની બાળાઓને જાહેરમાં જોઈ અમને બહુજ આનંદ થયેલ છે. તમો સર્વે બાળાઓને ઘણા ઘણા દુઆ આશીર્વાદ ફરમાવીએ છીએ.

હિંદુસ્તાનમાં એક વાત અમે સેંકડો વખત કરેલ છે, જે વાત એકવાર ફરીથી અંહી તમોને કરીએ છીએ.

એક માવીત્રને છોકરો અને છોકરી એમ બે બચ્ચાં હોય અને આ બે બચ્ચાઓમાંથી ફક્ત એકજ બચ્ચાને શિક્ષણ આપવા જેટલી તેનામાં શક્તિ હોય, તો તેવા માવીત્ર જો અમારી સલાહ લેવા આવે તો અમે તેઓને પહેલાં છોકરીને શિક્ષણ આપવાની સલાહ આપીએ અને કહીએ કે છોકરો પોતાનું કરી લેશે, માટે પહેલાં છોકરીને કેળવણી આપવી જોઈએ; તેનું એક કારણ એ પણ છે કે, જો માતા કેળવાયલી હશે, તો તેણી પોતાના બચ્ચાંઓને જાતે કેળવણી આપી શકશે, પરંતુ જો પિતા કેળવાયેલ હશે, તો પણ તે પોતાના દુન્યવી ધંધાની જાનજામમાં એટલો બધો રોકાયેલો હશે, કે તે પોતાના બાળકોને એક કેળવણીથી માતા જેટલું શિક્ષણ નહિજ આપી શકશે.

બીજી બાબત એ છે કે એક મરદ માણસ તો આખો દિવસ મજુરી કરી સ્ટીમર કે ગોઠી ઉપર કામ કરીને રસ્તા ઉપર અગર તો ગમે ત્યાં સુઈ જશે, પણ એક સ્ત્રીને જો ઘણી ન હોય અને ગુજરાન મેળવવાનું કાંઈપણ સાધન ન હોય, તો શું તેણી થોડી રસ્તા ઉપર રખડીને સુઈ શકે છે?

માળાઓને ઉત્તમ કેળવણી આપવી જોઈએ. પુરૂષો કરતાં સ્ત્રીઓએ ધર્મમાં પુરેપુરું ઈમાન અને હિંમત રાખવાં જોઈએ. બાળાઓએ રૂઢાની શક્તિ કેળવવી એ બહુજ જરૂરનું છે. અમે ઇસમાઈલી બાઈઓને આઝાદ અને સ્વતંત્ર બનાવી છે; જો તેમ ન હોત તો બીજી મુસ્લિમ સ્ત્રીઓ પરદા રાખી પરતંત્રતાથી રસ્તાઓ ઉપર ચાલતી હોય છે, તેવી તમારી સ્થિતિ હોત; પરંતુ તમારા ઈમામે તમને સંપૂર્ણ આઝાદી આપી છે. ઇસમાઈલી કેમ બીજી મુસ્લિમ કેમો કરતાં પચાસ વર્ષ આગળ છે. જે સ્વતંત્રતા ઇસમાઈલી કેમની સ્ત્રીઓને મળી છે, તેવી સ્વતંત્રતા તેઓ વીસ વર્ષ સુધીમાં પણ મેળવી શકશે નહિ. ખાનાવાદાન.”

બોય સ્કાઉટ્સ યુપ અને ગર્લ્સ ગાઇડ્સને ફરમાવ્યું :

“આવતાં સાલમાં અમારી ડાયમંડ જ્યુબીલી પ્રસંગે દારૂસલામ ખાતે સ્કાઉટ્સ ગરૂપ અને ગર્લ્સ ગાઇડ્સની જામ્બોરી જરૂર કરજો. આવતી સાલમાં અમારી પધરામણી પ્રસંગે બીજા ધાર્મિક કામકાજો કરવાના નહિ હોવાથી તમે સ્કાઉટ્સ ગરૂપ અને ગાઇડ્સની રેલી મેટા પાયા ઉપર ગોઠવજો; અમે જરૂર તમારી રેલીમાં હાજરી આપશું.”

ગાઇડ્સને ફરમાવ્યું :

“તમારા માટે રાંધણ કળા શીખવી એ બહુજ જરૂરનું છે.”

ચારઆદ સર્વેને ફરમાવ્યું :

“તમે કુરૂટ, તરકારી અને ભાણપાલો ખુબ ખાઓ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૧.

મોમ્બાસા, તા. ૨૦-૬-૧૯૪૫.

હક મોલોના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું .

“જેમ ગોલ્ડ ગ્રાંટમાંથી નાણા આપવામાં આવતા હતા તેમ હવેથી અમારા તરફથી અમારી ઇચ્છા હોય ત્યાંસુધી ગ્રાંટ વેલફેર વિગેરે માટે ગ્રાંટ આપવા અમે મંજૂરી કરમાવીએ છીએ.

અમારી ગ્રાંટનો જો જમાત પુરેપુરો ફાયદો નહિ ઉઠાવે તો ગ્રાંટ આપવાથી કાંઈ ફાયદો નથી. આ કામમાં દિલોઝનથી ધ્યાન નહિ આપો, તો ફાયદો નહિ મેળવો અને પરિણામે અમને નાસીપાસી થશે અને અમારે ગ્રાંટ બંધ કરવી પડશે.

બચ્ચાંના જન્મ પછીની માવજતની જેટલી જરૂરત છે, તેટલીજ ગર્ભાવસ્થા દરમ્યાન માવજત લેવાની જરૂરત છે. અમે જાણીને ઘણાજ ખુશી થયા છીએ કે મોરબાસા જમાતની બાઈઓએ ગર્ભાવસ્થા દરમ્યાન માવજત કરવાના કામકાજ ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવું શરૂ કર્યું છે. લેડીઝ કમિટીને ઘણું જરૂરતું છે કે સ્ત્રી જ્યારે ગર્ભાવસ્થામાં હોય ત્યારે તેણીને કલીનીકોમાં લઈ જાય અને ડોક્ટરોની સલાહ લઈ તે પ્રમાણે વર્તન કરાવે. જ્યાં જ્યાં જમાતોમાં લેડીઝ કમિટી હોય, ત્યાં ત્યાં ડોક્ટરો અને નર્સો પાસેથી ગર્ભાવસ્થા દરમ્યાન લેવા જોઈતા ઉપાયો અને સલાહની પત્રિકાઓ બનાવી છપાવવી અને ફરેકને તેવી પત્રિકાઓ આપવી કે જેથી સૌની તંદુરસ્તી જળવાઈ રહે.

અલભત ખુદાવંદતાલાએ દુનિયામાં બિમારી મોકલી છે, પણ સાથે સાથે અનુબંધને અકકલ પણ આપેલ છે, જેથી આવા વખતે બિમારી અટકાવવાના ઉપાયો લેવા અને તેનો સામનો કરવો જોઈએ. ગ્રાંટ વેલફેર યાને બાળ ઉછેરની સ્કીમથી જમાતને ઘણો ફાયદો મળ્યો છે. ગર્ભાવસ્થા દરમ્યાન ઉપાયો અને સલાહ મુજબ વર્તવામાં આવે તો બિમારી ઓછી થશે. બિમારી નહિજ થાય તેમ નહિ પણ બહુજ ઓછી થશે.

લેડીઝ કમિટી, લેડીઝ વોલન્ટીઅર ફોર, લેડીઝ સ્કુલ કમિટી વિગેરે જો બાળ ઉછેર અને ગર્ભાવસ્થા દરમ્યાન માવજત લેવા

માટે અમે જે ઝાંટ મંજુર કરમાવેલ છે, તેનો ફાયદો ઉઠાવવા પુરતું ધ્યાન આપશે તો જરૂર અમારી ઝાંટનો પુરેપુરો લાભ ઉઠાવ્યો કહેવાશે. બાળ ઉછેર અને ગર્ભાવસ્થા દરમ્યાન માવજત લેવી એ બન્ને બાબતો ઘણીજ અગત્યની છે, જેથી સઘળી કાઉન્સીલોએ તે બાબતમાં પુરેપુરો સહકાર આપવો જોઈએ. આ બન્ને બાબતો ઘણી જ અગત્યની છે, જેથી પુરેપુરું ધ્યાન આપી ફાયદો ઉઠાવજો.

પૈસાદાર અને તવંગર બાઈઓ ઘર કામમાં જે કંઈ હાલ થોડું કામ કરે છે, તેના કરતાં વધુ કામ કરવાની જરૂર છે. રાંધણ કળા, કપડા ધોવા, ઘર સાફસુફ રાખવું અને તેમાં પણ ખાસ કરીને રાંધણ કળા વગેરે કામ આપણી બાઈઓએ અને મુખ્યત્વે કરીને પૈસાદાર વર્ગની બાઈઓએ પોતે જાત મહેનતથી કરવાની જરૂર છે. જ્યાંસુધી બાઈઓ પોતાના હાથથી આવા કામો નહિ કરે ત્યાંસુધી તાંદુરસ્તીને લાભ નહિ થાય. નોકરો ઉપર આવા રાંધવાના કામો મુકવાથી આપણને સારો ખોરાક અને તાંદુરસ્તી મળવી મુશ્કેલ છે. નોકરો ઉપર આધાર રાખવાથી ખોરાક ઉપર મચ્છર, માખી વિગેરે જતુંઓ બેસે છે, તેની નોકરો દરકાર રાખતા નથી. જેથી બાઈઓની પોતાની દેખરેખ વગર ફાયદો નહિ થાય. રાંધણ કળાના કામમાં કરકસર કરવાની પણ ઘણી જરૂર છે. અનાજનો બગાડ ન થાય તે બાઈઓએ ખાસ જોવું જોઈએ. આવું ત્યારેજ બને કે જ્યારે આવા બધા કામો બાઈઓ પોતાના હાથેજ કરે; આવા કામો નોકરોના હાથમાં રહેવાથી અનાજનો બગાડો થાય છે, અને તેથી ગુનાહ થાય છે. જેથી દરેક બાઈઓએ પોતાના હાથેજ રાંધવું જોઈએ.

અમને જાણીને દીલગીરી થયેલ છે કે, અત્રેની આપણી કન્યા-શાળામાં રાંધણકળાની સગવડ નથી. નવી કન્યાશાળામાં રાંધણકળાનું કામ તરતજ શરૂ કરવું. નઈરોળીમાં રાંધણકળા ઉપર સુંદર ધ્યાન અપાય છે, અને તેવીજ રીતે અહીંની કન્યાશાળામાં પણ રાંધણ કામ ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવું જોઈએ.

હવે જે વાત અમે કહેવા ઇચ્છીએ છીએ તે વાત કહેતાં અમને ઘણીજ દીલગીરી થાય છે. આ વાત દીલગીરીની નહિ પણ શરમની વાત છે. ઘણા મોટા પ્રમાણમાં નહિ પણ થોડા પ્રમાણમાં માવિત્રો પોતાના બચ્ચાંઓને કોનવેન્ટ સ્કુલમાં મોકલે છે અને આપણી સ્કુલમાં મોકલતા નથી. આપણી સ્કુલમાં ખરાબી હોય તો એજ્યુકેશન બોર્ડને બતાવવું જોઈએ કે તેમાં શું ખરાબી છે. બોર્ડને આવી સુચના કરવાની માવિત્રોની ફરજ છે, પણ કોનવેન્ટ સ્કુલમાં બચ્ચાંને મોકલવા તે ઘણીજ દીલગીરી અને શરમની વાત છે. જે આપણી સ્કુલમાં બચ્ચાંને ન મોકલવા હોય, તો ખીજી કોઈ પણ ગવર્નમેન્ટ કે ઇન્ડિઅન સ્કુલમાં મોકલો પણ ફોરેન સ્કુલમાં બચ્ચાંને ખીલકુલ મોકલવા નહિ.

કોનવેન્ટ સ્કુલ ફક્ત એન્ટી ઇસમાઇલી કે એન્ટી ઇસ્લામ નહિ પણ તે હિન્દી માત્રથી વિરૂધ્ધ છે. સૌથી વધારે ખરાબી એ છે કે ત્યાં એક પણ એશીઆટીક ભાષા, જેવી કે ઉર્દુ, ગુજરાતી, મરાઠી કે હિંદી ભાષા શીખવવામાં આવતી નથી, તેમજ અરેબીક કે પૂર્વ દેશની ભાષા પણ શીખવવામાં આવતી નથી.

અમે અત્રેની જમાતના બચ્ચાંના માવિત્રોને પુછવા માગીએ છીએ કે, જ્યારે છોકરીઓ ઉર્દુ, ગુજરાતી, મરાઠી, હિંદી કે અરેબીક વિગેરે નહિ શીખે અને ફક્ત અંગ્રેજી શીખશે તો શું તમારું એમ માનવું છે કે, તેઓની ચામડી સફેદ અથવા તે આંખો ખુલ્લુ અને વાળ સોનેરી થઈ જશે? અને યુરોપીયન બની જશે? અમને એક પણ છોકરી બતાવો કે જે એ પ્રમાણે કોનવેન્ટ સ્કુલમાં જવાથી બદલી ગઈ હોય અને યુરોપીઅન જેવી થઈ ગઈ હોય, જે એમ હોય તો અમે ઘણીજ ખુશીથી રજા આપશું. આમ કરવાથી શું યુરોપીઅનો તમને હાઈ-લેન્ડમાં જમીન આપશે કે રહેવા દેશે? તથા યુરોપીઅનોના જે હુકો છે, તે હુકો તમને લોગવવા દેશે?

એક યા બીજા કારણસર આપણી બાળાઓ આપણી સ્કુલમાં ન આવવા માગતી હોય, તો અમે નથી કહેતા કે તેઓ ફક્ત આપણીજ સ્કુલમાં જાય પણ એવી કોઈ પણ બીજી ગુજરાતી સ્કુલમાં કે જ્યાં હિંદી ભાષા શીખવવામાં આવતી હોય ત્યાં જાય, તો તેના માટે અમને દીલગીરી નથી, પણ આપણા અચ્ચાંઓ કોનવેન્ટ સ્કુલમાં જાય છે, તે સાંભળી અમને વધારે દીલગીરી થાય છે. શું જમાતનો વિચાર પોતાનાજ પગે કાપવા અને પોતાનેજ લાત મારવાનો છે? કંઈ પણ કરશે, તો પણ તમે એસીઆટીક છો, અને એસીઆટીકજ રહેવાના છો, પણ યુરોપીઅનો તો નહિજ બનેા.

યુરોપમાં ટર્કી છે, તેઓમાં આજે ૮૦૦ વર્ષ થયા યુરોપીઅન લોહી છે. એક ટીપુ પણ એસીઆટીક લોહી નથી છતાં તેઓ પોતાને એસીઆટીક કહેવડાવે છે, અને ટર્કી ભાષા વાપરે છે. બહુજ બુની-સમરકંદ અને બુખારાની ભાષા બોલે છે, કોઈ પણ દિવસ પોતાની ભાષા છોડતા નથી. માણસ દીન બદલાવી શકે છે, વિચારો પણ બદલી શકે છે, બીજી કોમમાં લગ્ન કરવાથી રંગ પણ બદલી શકે છે, પણ જબાન યાને (ભાષા) બદલી શકાતી નથી. પોતાની ભાષાને તજ દેવાથી શું ફાયદો છે? તમે કોઈ પણ ડોક્ટરને પુછશો, તો તે કહેશે કે જબાનમાં ખુદાની શક્તિ છે, અને કહેશે કે માતૃભાષા સરળ છે, જો તેને સુકાવી દેશો તો લવિધ્યમાં મગજ શક્તિમાં ફેર પડી જશે યાને મગજ ગુમાવી બેસશે.

એસીઆટીક અચ્ચાંઓને માતૃભાષા શીખવવાનો વિચાર ન હોય તો અરેબીક શીખવો પણ એસીઆટીક એક ભાષા તો જરૂર શીખવવીજ જોઈએ. સીંધમાં અમે પોતે ગુજરાતી ભાષા બંધ કરેલ છે, પણ તેના બદલે સીંધી ફારસી ભાષા દાખલ કરાવેલ છે. જેમ-ઉર્દુ ભાષા જમણેથી ડાબી બાજુ લખાય છે તેમ તે ભાષા લખાય છે. તમે હિંદુસ્તાન જાઓ અને એક પણ હિંદી ભાષા ન આવડે તો તે કેટલી શરમભરેલ અને દીલગીરીની વાત છે?! આપણા અચ્ચાંઓ આપણી

ભાષા નહિ જાણે તો ધુઆ પડો છે તે તેઓ કેમ સમજશે? તેમજ બીજા ધાર્મિક કામોમાં પણ શું સમજશે?

આ ફરમાન ફક્ત મોમ્બાસા માટે નથી પણ આખા આફ્રિકાની સઘળી જમાતો માટે ફરમાવેલ છે, જેથી તેનું મનન કરી પુરતો અમલ કરો.

માવિત્રોની ફરજ છે કે, આપણી સ્કુલમાં કંઈ ખરાબી હોય તો બોર્ડને જણાવે. લોકલ સ્કુલ કમિટીથી સંતોષકારક સુધારો ન થાય અને ન સાંભળે તો પ્રેવીન્સીઅલ બોર્ડ પાસે જવું, અને ત્યાંથી પણ સંતોષ ન થાય તો સેન્ટ્રલ બોર્ડ પાસે જવું, અને સ્કુલમાં જે કંઈ ખરાબી હોય તેનો ઉપાય કરો. અમે એમ નથી કહેતા કે, આપણી સ્કુલોની એબ છુપાવવી, પણ ખુલ્લી પાડો અને તેઓને ખતાવો, કે જેથી સુધારો થઈ શકે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૨.

મોમ્બાસા, તા. ૨૩-૬-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખંમામે ફરમાવ્યું:

“અમે તમને આ અને પેલી દુનિયા માટે જે ફરમાનો કરેલ છે, તે કદી પણ ભુલી જતા નહિ. હમેશાં વાંચી ધ્યાનમાં લેજો. આ બધા ફરમાનો તમારા ફાયદા માટે ફરમાવેલ છે, જેથી તે ઉપર અમલ કરશો તો ફાયદો મેળવશો.

આજે પણ બે નાની વાત તમને ફરમાવીએ છીએ. ગરમીના દિવસોમાં બાઈઓ તથા બચ્ચાંઓએ ઘરમાં બેસી નહિ રહેતા દર-રોજ દરીયા કીનારે અથવા કલબમાં ફરવા જવું તેમજ કલબમાં અથવા બહાર પીકનિક ચાને ઉજાણી માટે જવાથી બાઈઓ તથા બચ્ચાંઓને હવાખોરી થશે, આનંદ મળશે, અને ફાયદો પણ થશે.

લડાઈ પછી જરૂરનું છે કે થોડાક યુવાનો આફ્રિકાની મુસાફરી ઉપર જાય. જેવી રીતે અંગ્રેજ લોકો ખડાર જઈ ત્યાંની વિગતો પોતાના કોનસલ યાને એલચીને આપે છે, તેવીજ રીતે આપણા યુવાનોએ પણ પોતાની મુસાફરીનો અનુભવ અને જ્યાં જ્યાં વેપારના ક્ષેત્રો હોય તે તથા બીજી બાબતોનો રિપોર્ટ કાઉન્સિલને આપવો. આખા યુરોપ અને અમેરીકામાં જેવી રીતે (Commercial Travellers) મુસાફર વેપારી તરીકે ફરીને પોતાના માલની જાહેરાત અને કેનવાસીંગ કરે છે અને ઘણી યુરોપીઅન પેઢીઓ જેવી રીતે ટ્રાવેલીંગ એજન્ટો મારફત પોતાના માલના સેમ્પલો મોકલી ઓર્ડરો મેળવે છે, તેવીજ રીતે આપણા યુવાન વર્ગ પણ બધે ફરી કેનવાસીંગ કરે અને વેપારના ક્ષેત્રો તથા વેપાર સંબંધી માહિતી વિગેરે મેળવી, પોતપોતાની કાઉન્સિલોને પુરતી વિગતો મોકલી આપે. યુવાનીઆઓ આવી રીતે પોતાના શેઠ તરફથી કેનવાસીંગ માટે જતા હોય, તો તેઓ પણ પુરતી તપાસ કરી દરેક વિગતો મેળવી પોતાના શેઠને તેવી જાતની વેપાર સંબંધી દરેક હકીકતોથી માહિતગાર કરે.

એ ઘણું જરૂરનું છે કે આફ્રિકન લોકોને વેપાર અને ખરીદીમાં રસ લેતા કરવા જોઈએ, તેમજ તેઓની જરૂરીયાત પુરી પાડવા અને આપણા સંબંધ તેઓ સાથે સારો અને નિકટનો રહે તેવી કોશીષ કરવી જોઈએ. આ ફરમાનો અત્યાર માટે નથી પણ ૧૦ વર્ષ પછી શું થવાનું છે, તેના માટે ફરમાવીએ છીએ. આફ્રિકન લોકો હવે થોડા થોડા પૈસાવાળા થતા જાય છે, જેથી આ પ્રજાને યાને આફ્રિકન લોકોને કપડાં, છુટ, મોજા, લાલ ટોપી, ઈંગ્લીશ ટોપી, દાંતના ઘ્રશ, દવાઓ વિગેરે ચીજોની જરૂર પડશે, તેથી તેઓના સમાગમમાં આવી હમણાથીજ વેપાર હાથ કરવાની જરૂર છે કે જેથી આવી ચીજોનો વેપાર બીજા કોઈના હાથમાં નહિ જતાં આપણી પાસે રહે.

અમને જાણીને ઘણી દીલગીરી થાય છે કે આપણી કોમમાં

કેટલાક માવિત્રો પોતાના બચ્ચાંઓના ક્રીસ્ચીઅન નામો જેવા કે જોન, જીમી, ટોમી વિગેરે રાખે છે. જે તમે ૧૦૦ વર્ષ સુધી પણ તમારા બચ્ચાંઓના નામો ક્રીસ્ચીઅન રાખશો અથવા મઝહબ બદલી ક્રીસ્ચીઅન થઈ જશો અને પાઠરી પાસે છાંટો નાંખાવશો તો પણ તમને હાઈલેન્ડમાં જગ્યા નહિ મળે અથવા તો રહેવાના હકો પણ મળશે નહિ. આમ કરવા છતાં પણ ૧૦૦ વર્ષ પછી પણ યુરોપીઅનો તમને રાજી ખુશીથી હાઈલેન્ડમાં હકો આપશે નહિ, પણ રાજદ્વારી દ્રષ્ટિએ મળે તો તે બુદ્ધિ વાત છે. રાજદ્વારી દ્રષ્ટિએ તો હિંદુ અને મુસલમાનના હકો સરખા છે. આવા ક્રીસ્ચીઅન નામો રાખવાથી તમે તમારી પોતાની બેઈજન્ટી કરો છો. આ માખાપની ઘણીજ કુસુર છે, જે બહુજ ખરાબ છે. જેમ તમે તમારા બચ્ચાંઓને ઉર્દુ કે ગુજરાતી ભાષા ન શીખવો અને જેવી હાલત થાય તેવીજ હાલત આવા ક્રીસ્ચીઅન નામો રાખવાથી થશે. હોશીઆર માણસો આવા નામો સાંભળશે, તો તેઓ માવિત્રોને નાદાન અને ગાંડા સમજશે. અંગ્રેજ લોકો હસશે અને એસીઆટીકો પણ હસશે. જે તમારે જોન નામ રાખવુંજ હોય તો પછી જોનમહમદ રાખો.”

કાઉન્સીલના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“તમારા ઉપર ઘણાજ મોટો બોલે છે, જેમ કે મેટરનીટી હોમ, હોસ્પિટલ, બોર્ડીંગ સ્કોલરશીપ, હાઈસ્કુલ, નર્સરી સ્કુલ અને મુસાફરખાનુ વિગેરે બાંધકામનો ઘણો મોટો બોલે છે. મોમ્બાસા કાઉન્સીલે આ ઘણો મોટો બોલે ઉપાડેલ છે જેથી લડાઈ બાદ આ બધા બાંધકામને લગતા કામકાજ શરૂ કરવા માટે ચાર નવા હોશીઆર, ભણેલા અને અનુભવી યુવાનોને કાઉન્સીલમાં મેમ્બર તરીકે દાખલ કરવાની જરૂર છે અને તેના માટે અમને નામો આપજો. આ બાંધકામના કામકાજ માટે તેઓ ઘણાજ ઉપયોગી અને મદદરૂપ થઈ પડશે. કાઉન્સીલે જમીન વિગેરે મેળવવા માટે હમણાંથીજ પુરતી કોશીષ કરવાની ઘણીજ જરૂર છે.

ધી ડાયમંડ' જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ કંપની ઇસમાઇલીઓ માટે એક તળાવ માફક છે. તળાવમાં પાણી આવે છે અને પછી બહાર જાય છે. આ ટ્રસ્ટ કંપની ઇસમાઇલીઓની એક રીઝર્વ કંપની છે. આગળ જતાં એક વખત આ ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ કંપની “મા” બનશે અને બેન્ક તેનાં બચ્ચાં રૂપ હશે.

કાઉન્સિલ જલ્દીથી ગવર્નમેન્ટ પાસેથી જમીન મેળવવા માટે પુરતી કેશીષ કરશે, તો વાઘો આવશે નહિ. મોમ્બાસામાં એરીઆ બને છે, તો જલ્દીથી જમીન મેળવવા દરેક કેશીષ કરો. જરૂર હોય તો અત્યારથી કાઉન્સિલમાં ત્રણથી ચાર વધુ મેમ્બરો આ કામ માટે લઈ લીઓ અને અમને નામો આપો તો અમે હમણાં જ નવા મેમ્બરો નીમી આપીએ. ત્રણથી ચાર યુવાન, હોશીઆર, અનુભવી અને લણેલા હોવા જોઈએ.

અમે એકસો વખત ફરમાવેલ છે કે, અમારા તરફથી આપવામાં આવતી આંટનો એક શિલીંગનો એકજ શિલીંગ લાલ લેવો, એ તો હરામ છે. એક શિલીંગનો ઓછામાં ઓછો બે શિલીંગ તો લાલ લેવોજ જોઈએ, બલ્કે એક શિલીંગનો દોઢ શિલીંગ લાલ લ્યો ત્યારેજ તે હલાલ કહેવાય. અમારા તરફથી મળતી આંટનો જ્યારે તમે ડબલ અથવા દોઢો લાલ ઉઠાવો ત્યારેજ તે હલાલ કહેવાય. આ બાબતની આગેવાનો ઉપર પુરતી જવાબદારી છે.

મુખી કામડીઆ અને સઘળી જમાતને ઘણા ઘણા દુઆ આશીષ ફરમાવીએ છીએ. મુખી કામડીઆઓએ અમારી ઘણી સારી ખીજમત બજાવેલ છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૩

હાંગા તા. ૨૫-૬-૧૯૪૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમે તમને હુમેશાં યાદ કરતા હતા તેમજ વારંવાર તારથી પણ યાદ કરતા હતા. અમે હુમેશાં તમારા ખ્યાલમાં હોઈએ છીએ. હમણાં બહેરમાં અમે અત્રેથી રવાના થઈશું, પણ તમને બુલીશું નહિ, તમે પણ તમારા રૂહાની મા બાપને બુલજો નહિ.

તમારી દુન્યવી અને આખરતની બહેતરી માટે અમારે ફરમાનો કરવાનો વિચાર હતો પણ વખત બહુજ ઓછો છે, જેથી આ બાબતના ફરમાનો અમે નધરેખી તેમજ મોમ્બાસામાં ફરમાવેલ છે, તે વાંચી તેના ઉપર અમલ કરશો તો કાયદો મેળવશો.”

આ લડાઇ દરમ્યાન બર્મામાં રંગુન ખાતે ૩૦ ઇસમાઇલી મુરદો શહીદ થયાના સમાચારનો તાર મૌલાના હાઝર ઇમામને મળતા હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“જે ૩૦ મુરદો રંગુનમાં આ લડાઈમાં શહીદ થયા છે, તેઓ સર્વેની રૂહાનીઓને અમે દુઆ આશીષ ફરમાવીએ છીએ.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“છોકરા તથા છોકરીઓએ જલ્દીથી શાદી કરી લેવી એ ઘણું જ અગત્યનું છે. શાદી કર્યા પહેલાં છોકરો તથા છોકરી બુદ્ધા બુદ્ધા પોતપોતાના મિત્રોને ત્યાં જમે છે, તે કરતાં લગ્ન કરી બન્ને સાથે જમવાથી ઘણુંજ કાયદો થશે; તેમજ બુદ્ધાવંદતાલા તેઓની રોજીમાં પણ બરકત આપશે અને નેક જીંદગી જીતરી શકશે, તેમજ ઓલાદ પણ થશે, જેથી વધારે કાયદો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૪.

જંગબાર તા. ૨૬-૬-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમે તમો બધા રૂહાની બચ્ચાંઓને આજે બહેરમાં જોઈને ઘણું ખુશી થયા છીએ. આઠ વર્ષ પછી આજે ફરીથી જંગબાર

જમાતની મુલાકાતથી આનંદ થયો છે. સઘળી જમાતને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. અમે તમને હમેશાં યાદ કરતા હતા અને તારથી પણ તમને દુઆ આશિષો ફરમાવતા હતા. આજે આવા ખુલ્લા બગીચામાં તમે સઘળી જમાતને જોઈને ખુશી થયા છીએ અને ઇન્સાઅલ્લાહ આવતી દુનિયામાં પણ આવીજ રીતે ખુલ્લા બગીચામાં સાથે હશું.

અમે ઇચ્છીએ છીએ કે યુવાનો જમાતખાનામાં જમાતને વાએઝ તથા ગીનાનો લાલ આપે, કે જેથી અમે ઘણા ખુશી થશું. અમારા ફરમાનોનો દરેક પોતાની અકલ પ્રમાણે અર્થ કરી વાએઝ કરે. અમારા ફરમાનોની પીરોના ગીનાનોની સાથે સરખામણી કરી વાએઝ કરશો, તો અમને ઘણા આનંદ થશે.

અત્રે જંગબારમાં મોટી ઉમરની ઘણી છોકરીઓ કુંવારી જોવામાં આવે છે, તેનું કારણ શું છે? શા માટે જલ્દીથી શાદી કરવામાં આવતી નથી? તમે બહારગામ છોકરીઓ આપતા નથી અને પૈસાદારને પસંદગી આપો છો તે સાંભળી અમે ઘણાજ દિલગીર થઈએ છીએ. ઇમાનદાર અને તંદુરસ્ત છોકરો જોઈ જલ્દીથી છોકરીઓની શાદી કરી આપો.

સન ૧૯૨૫ની સાલમાં આ મુલક ખાલી કરી, ટાંગાનીકા, કેન્યા અને યુગાન્ડા તરફ જવા તમને ફરમાવ્યું હતું કારણ કે આ ટાપુ બહુજ નાનો છે. ૪૦ વર્ષથી અમે તમને કહેતા આવ્યા છીએ કે જંગબારને આગળ વધવાની બહુ ઓછી આશા છે, જેથી જંગબાર ખાલી કરી જાઓ. તે વખતે કેન્ગો અને પારોશના મુલકો બધા ખુલ્લા હતા અને કેન્ગો તરફ જવા ખાસ લલામણુ કરી હતી તે છતાં તમે તે ફરમાનોની દરકાર કરી નહિ.

અમે ઘોડાને પાણી પાસે લઈ જઈએ છીએ, પણ ઘોડો પાણી ન પીએ તો અમે શું કરીએ? પાણી ન પીવાથી તેનેજ નુકશાન

થાય છે. અમારા ફરમાનો સાંભળી ત્રીજા ભાગના માણસો તેનો અમલ કરી બહારગામ નીકળી ગયા એટલે કે ત્રીજા ભાગના માણસોએ પાણી પીધું અને બે ભાગના માણસો પાણી પીધા વગરના રહી ગયા. ફરી પાછા ૧૬૩૭માં પણ અમે તમને જંગબાર ખાલી કરી બહાર ગામ જવા ઘણા ફરમાનો કર્યા હતા, છતાં ત્યાર પછીના આઠ વર્ષના સમય દરમિયાન પણ ઘણા થોડા માણસો બહાર નીકળી ગયા.

શરૂઆતમાં જેઓ અમારા ફરમાનોનો અમલ કરી બહાર ગામ ગયા તેઓએ ઘણું પાણી પીધું છે, પણ જેઓ પાછળથી મોડા નીકળ્યા તેઓએ ઓછું પાણી પીધું છે. હજી અમે તમને અત્યારે પણ ફરમાવીએ છીએ કે જંગબારમાંથી ઓછામાં ઓછા એક હજાર માણસો જરૂર નીકળી જાયો તો ઘણુંજ સાડું છે. તમે દારેસલામ કે ઠાંગા જેવા શહેરોમાં નહિ પણ ટાંગાનીકાના ગામડાઓમાં જાયો. જંગબારમાં વેપાર નથી તો બહારગામ નીકળી જાયો, તો ઘણું સાડું છે. આમ કરવાથી જેઓ બહાર ગામ જશે તેઓ આબાદ થશે અને જેઓ જંગબારમાં બાકી રહેશે તેઓ પણ ઓછી સંખ્યા હોઈ હરીફાઈ નીકળી જતાં લાલ મેળવશે. અમે ઈચ્છીએ છીએ કે યુવાનોએ બહાર ગામ જઈ હિંમતથી મુસીબતોનો સામનો કરી જંગલો વસાવવા જોઈએ. અંગ્રેજ લોકો પણ દુર દુરના મુલકોમાં જઈ શહેરોનો મોહ છોડી દઈ જંગલો વસાવ્યા, તેમ તમે પણ કરશો તો આબાદ થશો.

છોકરાઓએ શાળામાંથી લણીને બહાર પડતાની સાથેજ બહાર ગામ જઈ નાના ગામડાઓ અને જંગલો વસાવવા જોઈએ, કે જેથી તમે સુખી અને આબાદ થશો.

જો તમે અમારા ફરમાનો નહિ માનો અને અમને નારાજ કરશો, તો તમારી દુનિયા અને આખરત બન્ને બગડશે.

જેમ બને તેમ જલ્દીથી જંગબારમાંથી નીકળી જાયો.

તમારામાંથી કેટલાક કેન્યા તરફ જઈને ખરાબર સંતોષકારક કામ નહિ કરવાથી જંગબાર પાછા આવ્યા તે ઘણુંજ ખરાબ છે.

આજસુ નહિ બનેા. હિંમત રાખી આગળ વધો. જો અંગ્રેજો તમારી માફક આજસુ બન્યા હાત તો તેઓ ભુખે મરત. ઈમીગ્રેશન માટે દારેસલામ ખાતે એક કોનક્રેટ બોલાવવામાં આવનાર છે. આ કોનક્રેટ સના ઠરાવોની પત્રિકાઓ છપાવી આપણી કોમમાં વહેંચજો પણ છાપાઓમાં છપાવજો નહિ કે જેથી બીજાઓ તેનો લાભ ઉઠાવી જાય. બહારગામ જવા બાબતના આ સર્વ ફરમાનો તમે જંગબાર-વાસીઓ માટેજ છે. જેથી હજી પણ યોછામાં યોછા એક હબર માણસો જરૂર બહારગામ નીકળી જાયો અને ટાંગાનીકા તેમજ દક્ષિણ તરફના ગામડાઓ અને જંગલો વસાવો.

આ અમારા છેવટના ફરમાન છે. હજી પણ જો અમારા ફરમાન નહિ મનેા તો પછી પાણી સુકાઈ જશે, પછી અફસોસ કરવો નકામો છે, માટે અમારા ફરમાનો માની હમણાંથીજ અમલ કરશે તો ફાયદો ઉઠાવશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૫.

જંગબાર તા. ૨૮-૬-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે ફરમાવ્યું :

“નોકરીઆત વર્ગના માણસો સાંજે અથવા રજાના દિવસે અમારા દિદાર માટે આવી શકે છે. અમે આ બાબતમાં તમને નહરોબી તેમજ મોરબાસાથી તાર માર્ફત ફરમાવેલ કે, જેઓ ગવર્નમેન્ટ સરવીસમાં, બેન્કમાં કે વેપારી પેઢીઓમાં કામ કરતા હોય, તેઓએ પોતાના કામ ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવું નોંધ્યો.

કલબમાં એટલે કે આવી ખુલ્લી જગ્યામાં હમેશાં ફરવા આવો. આવી ખુલ્લી જગ્યામાં આવવાથી તમને ઘણુંજ ફાયદો થશે, કારણકે

ગામમાં ગરીબ તેમજ તવંગર સર્વના મકાનો ઘણી ધીચ જગ્યામાં આવેલ છે, જેથી ત્યાં ચોખી હવા મળવી મુશ્કેલ છે. કલબની આ જગ્યા મુબઇમાં હસનાબાદ છે તેવી મોટી છે, તો તમે આવી ખુલ્લી જગ્યામાં ફરવા આવશો, તો તમારી તાંદુરસ્તીને ઘણું ફાયદો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૬.

જંગપાર તા. ૩૦-૬-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“લગ્નો જેમ વધુ પ્રમાણમાં થશે તેમ અમે વધુ ખુશી થઈશું, માટે જેમ અને તેમ વધુ શાદીઓ કરવાની કોશીષ કરો. અત્યારે અમારી હાજરી હોવાથી તમને શાદીના કામકાને પતાવવા માટે સારી તક છે; કારણ કે અમારી હાજરીમાં લગ્નો પતાવવાથી તમને બહુજ ઓછો ખર્ચ થશે. શાદીના કામ તો જરૂર અમારી હાજરી દરમ્યાન પતાવજો એથી અમે ઘણાજ ખુશી થઈશું. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૭.

જંગપાર તા. ૧-૭-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“પહેલે દિવસે અમે તમને બહારગામ જવા સંબંધી જે ફરમાનો કર્યા છે, તે ભુલી જતા નહિ. જેઓના કામધંધા અત્રે સારી રીતે ચાલતા હોય અને જેઓને છાંભા તેમજ ખીજ મીલકતોની આવક સારી હોય, તેઓએ બહારગામ જવાની ખાસ જરૂર નથી; પણ જેઓની પાસે સારી મુડી હોય અને પાંચ સાત પુત્રો હોય તેઓએ તેમાંથી બેથી ત્રણ પુત્રોને વેપારની ખીલવણી માટે બહાર ગામ મોકલવા જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૮.

જંગઘાર તા. ૮-૭-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે રમાવ્યું:

“આફ્રિકામાં અમે કીસુમુ, કમ્પાલા, નઈરોબી અને મોમ્બાસામાં જે જે ફરમાનો ફરમાવ્યા છે, તે તમે વાંચજો અને તે પ્રમાણે અમલ કરશો તો ઘણાજ ફાયદો થશે. આ ફરમાનો તમે રમાતખાનામાં જરૂર વાંચજો અને તેના ઉપર અમલ કરશો તો તમને આ તથા પેલી દુનિયામાં ફાયદો મળશે.

હવે અમે થોડી વાતો ખાસ કરીને જંગઘારના લાલ માટે કહેવા માંગીએ છીએ.

એક તો એ છે કે, આઈલ્ડ વેલફેર એટલે કે બાળ ઉચ્છેર બાબતમાં મોમ્બાસાની લેડીઝ કમિટી જેવી રીતે કામ કરે છે, અને તેઓને અમે જે સલાહ આપેલ છે, તે સર્વે અત્રેની બાઈઓને સમજાવવાથી ઘણા ફાયદો થશે. બચ્ચાંઓ જન્મે ત્યારથી તેઓની કેવી રીતે માવજત કરી ઉછેરવા તથા કેવી જાતનો ખોરાક આપવો, તે સંબંધી તેમજ તંદુરસ્તીના વિષય ઉપર અમારા ફરમાન અનુસાર નૈરોબીમાં ગુજરાતીમાં પત્રિકાઓ છાપી વહેંચવામાં આવેલ છે. અમારી ઈચ્છા છે કે, તમે સઘળાઓ તે પત્રિકાઓ વાંચી તે પ્રમાણે અમલ કરશો, તો ફાયદો ઉઠાવશો. આ પત્રિકાઓમાં જણાવવામાં આવ્યા પ્રમાણે અમલ કરશો તો બિમારી માટેની ચરજીઓ અમારી પાસે ઓછી આવશે.

લેડીઝ કમિટીને જરૂરનું છે કે તેઓ દરેકના ઘરે જઈને બચ્ચાંઓની માવજત કેવી રીતે કરવી, ઘરમાં સફાઈ કેમ રાખવી અને તંદુરસ્તીના નિયમો બાબત બાઈઓને સમજાવવું જોઈએ કે જેથી કોમમાંથી પચાસ ટકા જેટલી બિમારીઓ દુર થઈ જશે. બાકીની

પચાસ ટકા બિમારી તો કુદરતી આવે છે અને તેના માટે હીલગીર થવું જોઈએ નહિ, બદકે ખુશી થવું જોઈએ, કારણ કે તેવી કુદરતી બિમારીઓથી ઇન્સાનના પાપો ધોવાય છે અને આ દુનિયામાંજ તેનો ફેરો સફળ થાય છે, અને પેલી દુનિયામાં તેના માટે આસાની છે.

અત્રે રહેવાના મકાનો બહુજ નજીક નજીક અને ગીચો ગીચ આવેલા હોવાથી હવાની આવજાવ પુરતા પ્રમાણમાં થઈ શકતી નથી, જેથી ગંદવાડ પણ વધુ પ્રમાણમાં થાય છે, જે તાંદુરસ્તીને નુકશાન કર્તા ગણાય; માટે તમારા રહેવાના મકાનો બહુજ સફાઈદાર અને ચોકખા રાખવાની ઘણીજ જરૂર છે, કે જેથી તમારા મગજને અને તબીયતને પણ ઘણેજ ફાયદો થશે.

શાળામાં અભ્યાસ કરતી બાળાઓને પણ ઘરે કેવી રીતે સ્વચ્છ રાખવા તે બાબતનું શિક્ષણ આપવું જોઈએ, તેમજ સંધણ કળા શીખાવવાની પણ ઘણીજ જરૂર છે અને તેમાં પણ માદક અને મસાલાવાળા પદાર્થો કે જે તાંદુરસ્તીને નુકશાનકર્તા છે તેવા પદાર્થો જેમ બને તેમ ઓછા પ્રમાણમાં વાપરવા શીખવવું જોઈએ.

શાળામાં અભ્યાસ કરતા બચ્ચાંઓને અભ્યાસમાં બેદરકાર રહેવા બદલ અથવા મસ્તી તોફાન કરવા માટે શિક્ષકો તરફથી કાનુન પ્રમાણે જે કંઈ મર્યાદિત શિક્ષા કરવામાં આવે, તે બાબતની ફરીઆદ બચ્ચાંઓ તરફથી માવિત્રો પાસે કરવામાં આવે તો માવિત્રોએ તેથી નારાજ થવું જોઈએ નહિ, તેમજ બચ્ચાંઓને ઉતેજન નહિ આપતા સમજાવી શાળામાં મોકલવા જોઈએ. માવિત્રોએ સમજવું જોઈએ કે અભ્યાસમાં બેદરકારી તેમજ મસ્તી તોફાન માટે થતી શિક્ષાથી બચ્ચાંઓનું ભવિષ્ય સુધરે છે. જો આવી શિક્ષા પણ બચ્ચાંઓને નથી કરવામાં આવતી તો આગળ જતાં તેઓ આળસુ અને નાદાન બની જાય છે.

૩ તમે તમારા બચ્ચાંઓના ક્રીશ્ચીયન નામો જેવા કે જીમી, જોન, ટોમી, વિગેરે રાખો છો, તે ઘણુંજ ખરાબ છે, અત્યારે તમને ઇસ્લામી નામો આપવામાં આવે છે, તે ઘણુંજ સારા છે. ક્રીસ્ચીયન નામો રાખવાથી શું તમે સુધરેલા થઇ જશો? ફક્ત અંગ્રેજી નામો રાખવાથીજ સુધરેલા નથી થઇ શકાતું; તેથી તમારે ઇસ્લામી નામો પેગમ્બરો, ઇમામો અને પીરોની પુઠીઉમાંથી રાખવા જોઇએ.

આજે અમે તમને ફરીથી ખાસ અગત્યની સલાહ આપવા માગીએ છીએ અને તે એ છે કે, શાદી જલ્દી કરવી જોઇએ. આપણી કોમમાં ઉમર લાયક બચ્ચાંઓની શાદી જલ્દી કરો. વિધવાઓ અને છુટાછેડા થયેલ સ્ત્રીઓની પણ ફરીથી શાદી કરવાની પાસ જરૂર છે. આ પ્રમાણે પુનર્લગ્ન કરવા એ ઘણુંજ સાફ છે અને તેનાથી ઘણુંજ ફાયદો થશે. હિંદુઓ કે જેઓ આજે વર્ષો થયા પુનર્લગ્ન કરતા ન હતા, તેઓને પણ અત્યારે લાન થયેલ છે, અને આજના સુધરેલા હિંદુ યુવાનો પુનર્લગ્નો કરે છે. તલાક અપાએલ ઓરત સાથે ફરી લગ્ન ન કરવા તે ઇસ્લામના સિદ્ધાંતની વિરૂદ્ધ છે. અમે જે ફરમાનો કરીએ છીએ તે પ્રમાણે લગ્નો જલ્દીથી કરવાજ જોઇએ, પણ તમે તેમ કરતા નથી, જે ઘણુંજ ખરાબ છે. ફરી પણ લલામણુ કરીએ છીએ કે કુંવારી કન્યાઓની મોટા પ્રમાણમાં શાદીઓ થવીજ જોઇએ. આવા અગત્યના ફરમાનો પ્રમાણે અમલ નહિ કરો તો તમને ફાયદો ક્યાંથી થશે?

તમારા પોતાના ઘરમાં કુંવારી કન્યાઓ મોટા પ્રમાણમાં બેઠેલી હોય, તો પછી અમે તમને વિધવાઓ અને તલાક અપાએલ સ્ત્રીઓની ફરીથી શાદી કરવા કેમ ફરમાવીએ? સ્ત્રીઓના લગ્નો જલ્દીથી કરવામાં ઘણો ફાયદો છે. કેટલાક મણસો કહે છે કે પૈસા નથી, ખાવાનું નથી વિગેરે પણ તમે તમને પુછીએ છીએ કે ખાવા વગર માણસ કેમ જીવી શકે? એક છોકરી પોતાના માબાપના ઘેર જમે

છે, અને પરણ્યા બાદ પોતાના પતિના ઘરે તેની સાથે જમશે, તો તેથી વધારે ફાયદો થશે.

બહેરમાં તમે જમાત સાથે હોવાથી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. બાતુનમાં તો હમેશાં તમારી પાસેજ હોઈએ છીએ. અમે તમને હમેશાં યાદ કરીએ છીએ. તમે પણ તમારા રૂહાની પિતાને કદી પણ ભુલી જતા નહિ. હમેશાં યાદ કરજો. ખાનાવાદાન.”

‘આદ ફરમાવ્યું’ :

“આવતી સાલ અમારી ડાયમંડ જ્યુબીલી પ્રસંગે જ્યારે અમે અત્રે પધારીએ ત્યારે કોઈએ શણગાર કે રોશની વિગેરે કાંઈ પણ ખર્ચ કરવું નહિ.

અમે અત્યાર સુધી જે જે ફરમાનો કર્યા છે, તે સર્વ તમે હમેશાં વાંચશો અને તે પ્રમાણે અમલ કરશો તો ફાયદો ઉઠાવશો. એક કાનેથી સાંભળી બીજે કાનેથી કાઢી નાંખશો. કંઈ પણ ફાયદો થશે નહિ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૦૯.

દારેસલામ તા. ૯-૭-૧૯૪૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે પંજેલાઇ કમીટીને ફરમાવ્યું :

“તમે એકાદોને કામે લગાડો છે, તે બાણી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ.”

જમાતખાનુ સાફસુફ કરનાર બાઇઓને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારું ઘર એટલે જમાતખાનુ સાફ કરો છો, તો અમે તમારું દીલ સાફ કરીશું.”

મિશન સોસાયટીને ફરમાવ્યું:

“તમે જમાતખાનામાં વાચેજ-લેકચરો કરો છો અને મારફતી જ્ઞાન એલ્મનો બોધ આપો છો, તે જાણી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમારા સભ્યોએ “નુરુમ મુખીન”નો અભ્યાસ કરવો બોધ્યો કારણ કે તેમાં આપણા મજહબની ઇતિહાસિક ઘણી વાતો લખેલ છે. આવી ઇતિહાસિક વાતો જમાતને સંભળાવી બોધ આપવો એ ઘણું જ જરૂરનું છે.

આવતા વર્ષે અમારી ડાયમંડ જ્યુબીલી અત્રે ઉજવવામાં આવશે, તેથી આ વર્ષે તમે એછો ખર્ચ અને શણગાર કરો. આ સર્વ જાહેરી અને દુન્યવી મોજમજહ છે, જ્યારે ખરી અને ખાતુની મોજમજહ તેમજ ખુશી તો જમાતખાનામાં આવી દુઆ પડવામાં રહેલી છે.

જ્યુબીલીનો પ્રસંગ પાંચથી છ દિવસોના વખતમાં થયેલ છે, પણ ડાયમંડ જ્યુબીલીનો આ અપુર્વ પ્રસંગ ઇતિહાસમાં અબેડ અને પહેલો જ બનશે, તેથી તે વખતે જેટલો બને તેટલો વધુ શણગાર અને રેશની તેમજ આનંદ ઉજવજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૧૦.

દારેસલામ તા. ૧૦-૭-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે ફરમાવ્યું:

“અમે અત્રે લગભગ એક મહીના સુધી રહીશું, તેથી જેઓ નોકરી કરતા હોય, તેઓએ પોતાની નોકરી છોડીને તથા વેપારીઓએ પોતાના કામધંધા બંધ કરીને અમારા દિદાર માટે આવવું નહિ, પણ સાંજે તેમજ રજના દિવસોએ તેઓ અમારા દિદારનો લાભ લઈ શકશે. એક દુકાનમાં બે માણસો કામ કરતા હોય તો તેઓએ વારાફરતી દિદાર માટે આવવું બોધ્યો.”

ઓલ્ડ બોયઝ એસોસીએશનને ફરમાવ્યું:

“તમે આવતી સાલ અમારી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી પ્રસંગે અંગ કસરત અને વ્યાયામના ખાસ પ્રયોગો મોટા પ્રમાણમાં ગોઠવજો, અને આખા ઇસ્ટ આફ્રિકાની શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને હરીફાઈમાં લાગ લેવા આમંત્રણો આપજો.”

ઓલ્ડ ગર્લ્સ એસોસીએશનને ફરમાવ્યું:

“અમારી રૂઢાની ટિકરીઓ કદી પણ ખુદી થતી નથી, તેઓ તો હમેશાં જીવાનજ હોય છે. જેથી તમારી એસોસીએશનનું નામ “ઓલ્ડ ગર્લ્સ” ને બદલે “ફોરમર ગર્લ્સ” એસોસીએશન રાખજો. આવતી સાલ અમારી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી પ્રસંગે તમે મોટા પ્રમાણમાં કળા પ્રદર્શન ગોઠવજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૧૧.

દારેસલામ તા. ૧૧-૭-૧૯૪૫

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું:

“અત્રે અમારી હાજરી હોવાથી ઉમર લાયક જીવાન છોકરા અને છોકરીઓએ અમારી હાજરીમાં જલ્દીથી લગ્નો પતાવવા જોઈએ. લગ્નો માટે ઢીલ કરવી અગર બેઠરકારી સેવવી એ ઘણુંજ ખરાબ છે. તેમજ લગ્નો કરવા માટે નાણાંની અગર ખીજી તકલીફોના વિચારો કરવા તે પણ ખરાબર નથી; કારણ કે છોકરો અને છોકરી લગ્નો પહેલાં પોતાના માવિત્રોને ત્યાં જુદા જુદા જમે છે, અને લગ્ન કર્યા પછી સાથે જમે છે, તો તેમાં ખર્ચ વધુ થતો નથી. આમ સાથે રહેવાથી ખુદાવંદતાલા તેઓની રોજીમાં પણ ખરકત આપે છે, અને તેઓને ઘણો લાભ થાય છે, તેથી અમારી હાજરીમાં જેમ અને તેમ વધુ લગ્નો પતાવવા જમાતને અમે ખાસ લલામણુ કરીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૧૨.

દારેસલામ તા. ૧૩-૭-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર હમામે ફરમાવ્યું :

“આજે અમે જમાતને ઘણું અગત્યના અને ખુશીના સમાચાર આપવા માંગીએ છીએ અને તે એ છે કે ધી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડ આજે રજીસ્ટર થઈ ગયેલ છે અને તેનું સરટીફિકેટ ગવર્નમેન્ટ પાસેથી મળી ગયેલ છે. જમાતની આ મોટામાં મોટી જવાબદારી છે. શેરહોલ્ડરોએ પોતાની ખરી ધગશ અને હિમતથી આ ટ્રસ્ટ કંપનીને આગળ વધારી પોતાની દરેક ફરજો બજાવવી જોઈશે. આ જવાબદારી ટાંગાનીકા ઉપર અને ખાસ કરીને દારેસલામ ઉપર વધારે રહેલ છે, કારણ કે આ કંપની દારેસલામમાં રજીસ્ટર થયેલ છે, અને તેની હેડ ઓફીસ પણ દારેસલામમાં હોવાથી બધું કામકાજ તમારેજ કરવાનું રહેશે. જો તમે ખંત, હિમત અને ખરી ઇમાનદારીથી આ કંપનીને આગળ વધારવા કોશીષ નહિ કરો તો અમારી બધી મહેનત ફેગટ જશે.

આ કંપનીને સ્થાપી રજીસ્ટર કરાવવાના સર્વ કામકાજને પહોંચી વળવા માટે શરૂઆતમાં અમે આઠ પ્રોમોટર્સ નીમ્યા હતા અને તેઓએ પોતાનું કામ પૂરું કર્યું છે. આ આઠ ઉપરાંત બીજા ૧૩ ડાયરેક્ટરોની એક વર્ષ માટે ચુંટણી કરવાની છે.

ધી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડના ડાયરેક્ટરોને ચુંટવાની એક બહુજ મોટી અને ગભિર જવાબદારી શેરહોલ્ડરો ઉપર રહેલી છે. કંપનીની સફળતાનો સર્વ આધાર ડાયરેક્ટરો ઉપર રહે છે. દરેક સેન્ટરોમાંથી ડાયરેક્ટરો ચુંટાય તેવી કોશીષ કરવી જોઈએ કે જેથી દરેક સેન્ટરના હિત જળવાય.

ડાયરેક્ટરોની ચુંટણી કરતી વખતે શેર હોલ્ડરોએ કોઈપણ

જાતની અંગત લાગવગ, પક્ષપાત, મિત્ર કે સગાઓના સંબંધથી દોરવાઇ નહિ જતાં, નિઃડરપણે અનુભવી, લાયક, પ્રમાણિક, હોશીઆર અને નાણાંક્રિય બાબતોમાં પ્રવિણ હોય તેવાઓને ચુંટવા જોઈએ. આવી સામુદાયિક કંપની માટે વેપારી કુનેહ ધરાવનાર તેમજ નાણા વિષયક સંપુર્ણ જોખમદારી સમજનારા ડાયરેક્ટરો ચુંટવાથી કંપનીને ઘણોજ ફાયદો થશે.

અમે તો ઘોડાને પાણી પાસે લઇ જઈએ, પછી પાણી પીવું કે નહિ, તે ઘોડાની પોતાની મરજીની વાત છે. આ કંપની પાણી માફક છે. તમને અમે પાણી નજીક લાવીએ છીએ, હવે પાણી પીવું કે નહિ તે તમારા ઉપર આધાર રાખે છે. મતલબ કે કંપનીને સફળ બનાવવી તે તમે શેર હોલ્ડરો અને નિયુક્ત ડાયરેક્ટરોના હાથમાં છે.

ધી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડને એક આગ-બોટ રૂપે, ૯૯ વર્ષે, ધારેલી જગ્યાએ પહોંચાડવા વકી રાખવી જોઈએ. શેર હોલ્ડરો ખલાસી મીસાલ અને ડાયરેક્ટરો કેપ્ટન મીસાલ છે, જેથી બન્નેએ એટલે કે શેરહોલ્ડરો અને ડાયરેક્ટરોએ એક બીબના સહકારથીજ આગબોટને ધારેલી મંજલે સહીસલામત પહોંચાડવી જોઈએ.

આ કંપની બે કરોડ શિલીંગની મુડીથી રજીસ્ટર કરાવવામાં આવેલ છે, જેમાંથી દોઢ કરોડ શિલીંગથી વધુ રકમના શેરો વેચાઈ ગયા છે. બાકીના શેરો પણ તુરતમાં વેચવા ખુલ્લા મુકવામાં આવશે, જે તમે સખ્ત કરકસર કરી બચાવેલ નાણામાંથી જરૂર ખરીદજો. જેઓ પાસે પોતાના વેપારમાં જોઈતા નાણા કરતાં વધારાની રકમ હોય, તેઓએ તેવા વધારાના નાણા આ સ્પર્ધક કંપનીમાં રોકવા જોઈએ.”

બાદ ફરમાવ્યુ :

“ડાયમન્ડ જ્યુબીલીની ઉજવણી ઓગસ્ટ ૧૯૪૬માં થવાની છે,

પણ ડાયમન્ડ જ્યુબીલીનો ખરો દિવસ તા. ૧૭મી ઓગસ્ટ ૧૯૪૫ નો છે. તે દિવસ યાને ૧૭મી ઓગસ્ટ લવિષ્યમાં દર વર્ષે ડાયમન્ડ જ્યુબીલીની ખુશાલી તરીકે ઉજવજો.

અમારા સર્વે મુરીદોએ ડાયમન્ડ જ્યુબીલીના ફંડમાં જે જે રકમો ભરેલ છે, તે તમામ રકમોનો સ્વતંત્ર લેટ તરીકેનો સવાળ અમે તમને બક્ષી આપીએ છીએ અને તમે અમને મહેમાની કરેલ છે, એમ અમે સમજીએ છીએ. આ ડાયમન્ડ જ્યુબીલીના ફંડની રકમ અમે પોતે રાખવા ઇચ્છતા નથી પણ અમે ઇકોનોમીક કોનફરન્સમાં બહેર કરેલ છે, તે પ્રમાણે અમારા હૃદયની અતિ ઉત્તમ ઇચ્છાઓ મુજબ કોમના બલા માટે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે. મજકુર રકમ ધી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડને ૯૯ વર્ષની લાંબી મુદતના ડીએન્યર ઉપર વાર્ષિક અડધા ટકાના વ્યાજે આપવામાં આવશે, અને વ્યાજની જે આવક થશે તે કોમના લાભાર્થે વાપરવામાં આવશે.

જેઓ આ ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ફંડમાં નાણા ભરશે, તેઓને પોતાના બચ્ચાં અને તેના બચ્ચાંના બચ્ચાંઓને પણ ૧૦૦ વર્ષ સુધી લાભ મળશે, જેથી અમે અમારા રૂઢાની બચ્ચાંઓને સલાહ આપીએ છીએ કે બની શકે તેટલા વધુ નાણા ધી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ફંડમાં ભરવા. આ નાણા ધી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ માર્કેટ તેઓને એકસો વર્ષ સુધી લાભ અને બદલો આપશે. લીજન કમિટીને અમે લલામણુ કરેલ છે કે મજકુર નાણાના વ્યાજની જે આવક થાય તેમાંથી જુદા જુદા સેન્ટરોની વસ્તીના પ્રમાણમાં બાળ બાળાઓને ઉચ્ચ કેળવણી અર્થે દેશાવર જવા, સ્કોલરશીપ માટે આપવા.

ધી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડનું મુખ્ય કામ એ છે કે તેણે જુદી જુદી કોર્પોરેશન અને કોઓપરેટીવ સોસાયટીઓને બહુજ ઓછે વ્યાજે નાણા ધીરવા. ધી ડાયમન્ડ

જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ તેમજ કોરપોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ વિગેરેની અરસપરસ એક મોટી જવાબદારી એ છે કે, તેઓએ નાણાને નુકશાન પહોંચે નહિ અથવા ખોટા થાય નહિ તે માટે પુરતી કાળજી રાખવી જોઈએ.

આજે અમે તમને તમારી દુન્યવી બહેતરી માટેના ફરમાનો કરીએ છીએ અને તે એ છે કે, જ્યારે અમે તમને દુઃખી જોઈએ છીએ, ત્યારે અમને ઘણું દુઃખ થાય છે; પણ જ્યારે તમે સુખી હો છો, ત્યારે અમે પણ સુખી હોઈએ છીએ, તેથી તમે કેમ સુખી થાઓ તેનો અમે હમેશાં વિચાર કરીએ છીએ !

ઇમામ, ઇન્સાન ઉપર આવતા કિસ્મતી અને કુદરતી દુઃખો ટાળવા કોશીષ નજ કરે. જો ઇમામ તેમ કરે, તો પછી બીજી દુનિયા અંહીજ હોય, યાને કે દુનિયા અને આકાશ કે આખરત જેવું કંઈ રહે નહિ. ઇન્સાનને આ દુનિયામાં જો દુઃખ પડે છે, તેથી નારાજ થવું જોઈએ નહિ; પણ તેના માટે ઇન્સાને ખુશી થવું જોઈએ. કારણ કે આવા કુદરતી દુઃખોથી ઇન્સાનના પાપો ધોવાય છે, અને આત્માને પાપમાંથી મુક્તિ મળે છે.”

ત્યાર બાદ મુંબઈનો એક દાખલો આપતાં ફરમાવ્યું :

“અમે જ્યારે મુંબઈ હતા ત્યારે બદકશાનનો મુખી અમારી પાસે આવ્યો હતો કે જેનું આખું શરીર સફેદ કોઢથી નહિ પણ કાળા કોઢથી જખમી ઘેયેલ હતું, અને તેના શરીરના બધાં અવયવો બહુ અશક્ત હાલતમાં હતા, છતાં પણ તે ખુશી થતો હતો અને અમારો આભાર માની કહેતો હતો કે, આથી અમારા પાપ ધોવાય છે, અને જે તકલીફ મને આ દુનિયામાં પડે છે, તેથી આવતી દુનિયામાં મને તકલીફ ભોગવવી નહિ પડે.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“તમને જે દુઃખ અને તકલીફ આવે છે, તેની ફરીયાદ નહિ

કરતા, તેને ખુશી થઇને કબુલ કરી લેવી જોઇએ. તમારે સમજવું જોઇએ કે, કિસ્મતના જે દુઃખો અને તકલીફો નિર્માણ થયેલ હોય છે, તે સહન કરવાથીજ આત્મા શુદ્ધ થાય છે, પણ જે બિમારીઓ અને દુઃખો તમારી બેદરકારીથી આવે છે, તેનાથી પાપ ધોવાતા નથી. ઇન્સાનને ખુદાવંદતાલાએ અકલ આપી છે જેથી તેનો ઉપયોગ કરી ગફલતીથી આવતી બિમારીઓના ઉપાયો કરવા જોઇએ. ખાનાવાદાન.”

બાદ ફરમાવ્યું:

“હવે લડાઈ ખતમ થયેલ છે, અને મંદીનો વખત આવશે, માટે તમારા દુન્યવી ખર્ચાઓમાં પાંચથી સાત વર્ષ સુધી સખ્તમાં સખ્ત કરકસર કરવાની ઘણીજ જરૂર છે. મોજશોખ અને સિનેમા વિગેરેના ખોટા ખર્ચા અને તેટલા ઓછા કરો. તમે તમારા વેપાર તેમજ કામઘડા ઉપર પુરતું ધ્યાન આપો.

દારૂ અને તમાકુ સાથે અમને અને અમારા વડવાઓને કોઈ દુશ્મની નથી, તેમજ તે ચીજોએ અમને કાંઈ પણ નુકશાન કરેલ નથી, પણ તે બંને બદીઓ ઇન્સાનની કટી દુશ્મન છે. યુરોપીઅનો આ બંને બદીઓમાં ચકચુર અને ઓતપ્રોત રહે છે. જો તમે આ બદીઓ તજ દેશો, તો તેઓનો સામનો તમે કરી શકશો, પણ જો આ બંને ખરાબ આદતો ચાલુ રાખશો, તો તેઓનો મુકાબલો તમે નહિ કરી શકો અને મહાત થઈ પાછા પડશો. યુરોપીઅનો સામે આર્થિક હરીફાઈ માટે તમારે આ બંને બદીઓથી દુર રહેવું જ જોઈએ.

અગર જો તમારી સામે કોઈ એકસો શિલીંગની નોટ બાળી નાખે યા તો તેથી વધુ કુબુલ ખર્ચ કરે તો તમે તેને શું કહેશો ? તમે તેને નાદાન કહી હસી કાઢશો. વૈદકશાસ્ત્ર પણ પુરવાર કરે છે કે આ વસ્તુઓ તંદુરસ્તી માટે ઘણીજ નુકશાનકર્તા છે. તમાકુ અને

દાડ એ બન્ને વસ્તુ ઝેર છે, કે જે દમ જેવી ગંભિર બિમારી ઉત્પન્ન કરે છે. જો આ ચીજો તમે થોડા પ્રમાણમાં લેશો તો તેથી થોડું ઝેર થશે અને વધુ પ્રમાણમાં લેશો તો હુળાહળ ઝેર થશે.

ઝેર પીવું તો હજી સાફ છે કે તેથી ઇન્સાન તરતજ મરી જાય, પણ આ દાડ અને તમાકુ દેવાથી ઇન્સાન રિખાઈ રિખાઈને મરે છે. આ બન્ને વસ્તુઓએ અમારું અને અમારા વડવાઓનું કાંઈ બગાડ્યું નથી, પણ અમે તમારા પોતાનાજ ભલા માટે તમને ભાર પુર્વક લલામણ કરીએ છીએ કે આ વસ્તુઓ છોડી આપો.

જેઓ આ વ્યસનો સદંતર મુકી શકે તેઓએ તો મુકીજ દેવું જોઈએ, પણ અમે સમજીએ છીએ કે તમારામાં માનસિક હિંમત નથી, તેથી એકદમ તમે તે છોડી નહિજ શકો, પણ રફતે રફતે તદ્દન છોડી દેવું જોઈએ. જેઓ સદંતર મુકી ન શકે તેઓએ મુકી દેવા માટે સોગંદ લઈને નિશ્ચય કરવો જોઈએ, અને પચાસ ટકા તો જરૂર ઘટાડો કરવો જોઈએ, કે જેથી પચાસ ટકાનો તો ફાયદો થાય; છતાં પણ આ વ્યસનને સદંતર છોડી દેવાય તો ઘણુંજ સાફ છે.”

બાદ ફરમાવ્યું:

“માંસ જેટલું બને તેટલું ચોખું ખાઓ, કારણ કે માંસ ખાવાથી બિમારી પેદા થાય છે, છતાં પણ જો તમે માંસ ખાવાની આદત છોડી નજ શકતા હો તો મહીનામાં એક વખત અથવા બહુ તો અઠવાડીયામાં એક વખત ખાઓ, કે જે વધુ નુકશાન નહિ કરે. માંસ પકાવતાં શીખવું જોઈએ. તાજી મચ્છી ખાવી તે ઘણી સારી છે, તેમજ તાજા ઇંડા પણ ખાવાથી ફાયદો થશે. ચીઝ (પનીર) ખાતા શીખવું જોઈએ. તાજી મલાઈમાંથી તાજી ચીઝ કેવી રીતે બનાવવું તે બાઈઓએ ખાસ શીખવું જોઈએ.

માંસમાં જે જંતુઓ હોય છે, તેવા જંતુઓ આ તાજી ચીઝમાં હોતા નથી. માંસની બદલીમાં દુધ, દહીં, છાશ અને ચીઝ વિગેરે

ખાવાથી તંદુરસ્તીને ઘણેજ ફાયદો થશે, અને શરીરને પણ તાકાત મળશે.

દુધ જેમ અને તેમ વધુ પ્રમાણમાં પીવું જોઈએ. કેળાં, મચુંગા, કેરી, પપાઇ અને બીજા તાજાં ફળો ખાવાથી ફાયદો થશે. જ્યારે તમે મચુંગા ખાઓ ત્યારે તેનો એકલો રસ નહિ પણ બધો ગર્ભ પણ સાથેજ ખાવો જોઈએ. કાચી પપાઇ ચાવીને ખાવી ફાયદાકારક છે. જેઓને દાંત ન હોય તેઓએ પણ કાચી પપાઇનો છુદો કરીને ખાવો જોઈએ અને જેઓને દાંત હોય તેઓએ દાંતથી ચાવીને ખાવી જોઈએ. મોટી ઉમરના માણસોએ નીમક ઓછા પ્રમાણમાં ખાવું જોઈએ.

દાંત સવારના ઉઠીને અને રાત્રે સુતી વખતે એમ બે વખત સાફ કરવા જોઈએ.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“ખાઈઓએ ઘર સુધડ અને સાફ રાખતાં શીખવું જોઈએ, તેમજ ખોરાક પણ એકદમ કરકસરથી અને ખાવા પુરતો જોઈતા પ્રમાણમાંજ ખનાવવો જોઈએ કે જેથી બગાડ ન થાય. જેઓના ઘરની પાછળ વધારાની ખુલ્લી જગ્યા હોય તેઓએ ત્યાં ટમાટા, બટાટા અને બીજી તરકારી ઉગાડવી જોઈએ. આવા નાના નાના કામો ખાઈઓએ કરતાં શીખવું જોઈએ કે જેથી તેઓને કસરત મળે અને શરીર પદ્મ મજબુત અને તંદુરસ્ત બને.

જેઓ પાસે મોટરકાર હોય તેઓએ અઠવાડીયામાં બે ત્રણ દિવસ મોટરકારને સુકી દઈને પગે ચાલવું જોઈએ. ખાઈઓએ પણ ઘરકામ ઉપરાંત જમાતખાને તેમજ કલબમાં પણ પગે ચાલીને જવું ઘણું જરૂરનું છે.

તમારે તમારા બચ્ચાંઓના ઇસ્લામી નામો રાખવા જોઈએ.

તમને હિંદુમાંથી ઇસ્લામી નામો આપવામાં આવ્યા છે, તે શું સારા નથી કે તમે તમારા બચ્ચાંઓના ક્રીશ્ચીયન નામો રાખો છો? જુમી, ટોમી, જેક, જેન વિગેરે તો સોલજરો અને ખલાસી-ઓના નામો હોય છે. ઇસ્લામી પેગમ્બરો અને ઇમામોના નામો કરતાં શું આવા ક્રીશ્ચીયન નામો સારા લાગે છે? તમારે તમારા બચ્ચાંઓના નામો ઇસ્લામના પેગમ્બરો, ઇમામો અને પીરોની પુઠી ઉમાંથી રાખવા જોઈએ.

આપણી શાળાઓમાં ઓછામાં ઓછી એક તો હિંદી ભાષા જરૂર શીખવવીજ જોઈએ. ઉર્દુ, ગુજરાતી અથવા તો હિંદી, કેન્ડ પણ એક ભાષા તો જરૂર શીખવવીજ જોઈએ.

બધાંઓએ કંઈ ઉંચ કેળવણી લેવાની ખાસ જરૂર નથી પણ વેપાર પુરતું જ્ઞાન મેળવી પોતાના પિતાના બધામાં જોડાવું જોઈએ અને અનુભવ મેળવી આગળ વધવું જોઈએ. જે વિદ્યાર્થીઓ ઉંચ કેળવણી લીધા બાદ હુન્નર ઉદ્યોગમાં આગળ વધવા માગતા હોય તેઓએ કેમીસ્ટ્રી, ડોક્ટરી, ઇન્જીનીયરીંગ, એગ્રીકલ્ચર અને ઇનજીનીયરીંગ વિગેરે બધાનું જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ.

અમારા તરફથી જે જે સંસ્થાઓને ગ્રાંટ આપવામાં આવે છે, તેના કાર્યકર્તાઓએ સમજવું જોઈએ કે આવી ગ્રાંટના નાણાનો ઇમાનદારીથી ઉપયોગ કરવો જોઈએ. અમારા તરફથી આપવામાં આવતા નાણામાંથી તમારે એક શિલ્પીંગ ખર્ચી તેનો ઢોઢ શિલ્પીંગ જેટલો ફાયદો ઉઠાવવો જોઈએ. અમે ગ્રાંટની રકમ સહેલાઈથી આપીએ છીએ, પણ તે ખુદાઈ પૈસો છે, અને તેનો ઉપયોગ બહુજ સંભાળ-પુર્વક કરવો જોઈએ. ગ્રાંટનો દુર ઉપયોગ કરનારાઓને બન્ને જહાનમાં સહન કરવું પડશે. ઇમામના નાણાની ગ્રાંટનો દુર ઉપયોગ કે ગેર-વ્યવસ્થા કરવી એ બહુજ ગંભીર અને ભયંકર ગુનાહ છે.

આજે જે ફરમાનો ફરમાવેલ છે, તે તમે કહી પણ ભુલી જતા

નહિ. જમાતના આગેવાનોની ફરજ છે કે તેમણે આ ફરમાનો જમાત-ખાનામાં વારંવાર વંચાવવા જોઈએ. આ ફરમાનોનો અમલ કરશે, તો તમારા દુઃખો અને આદતોમાં પચાસ ટકા સુધારો થશે, બાકીના પચાસ ટકા દુઃખો કિસ્મતના અને કુદરતી હોય છે, કે જે દુઃખો ઇન્સાનની સ-તાથી બહાર હોય છે અને તેવા દુઃખો સહન કરવાથીજ ઇન્સાનનો આત્મા સાફ થાય છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૧૩.

દારેસલામ તા. ૧૭-૭-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુડતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“શહેરોમાં જેઓ પોતાનો નિવાહ ચલાવી ન શકતા હોય તેવા નાના નાના વેપારીઓએ ભરમાં નાના ગામડાઓમાં વેપાર માટે જવું ધણું જરૂરી અને ફાયદાકારક છે. જેમ દુન્યવી માવિત્રો પોતાના નાના તેમજ મોટા બચ્ચાને તેઓના હિતની જુદી જુદી સલાહ આપે છે, તેમ અમે તમારા રૂહાની પિતા, તમને સુખ અને બહેતરી માટેના રસ્તાઓ બતાવીએ છીએ.

કેટલાક માવિત્રો એમ કહે છે કે, જંગલમાં અગર તો નાના ગામડાઓમાં જવાથી બાળકો કેળવણીથી અજ્ઞાત રહે છે. ગામડાઓમાં ગએલા માવિત્રોના બચ્ચાંઓ કેળવણી લઈ શકે તે માટે બોડીંગો વિગેરે સ્થાપવાની યોજનાઓ તૈયાર થઈ રહી છે અને જેમ બનશે તેમ જલ્દીથી તેવી બોડીંગો ચાલુ કરવામાં આવશે. તે છતાં તેવી બોડીંગો ચાલુ થાય તેની તાહ નહિ જોતાં નાના વેપારીઓએ અત્યારથીજ નાના નાના ગામડાઓમાં જવું ધણું જરૂરી છે. મોડું કરશે તો બીજી ભાઈબંધ કેમો ત્યાં જઈ વેપાર હાથ કરી લેશે, માટે અત્યારથીજ નાના નાના ગામડાઓમાં જઈ વેપાર હાથ કરો.

જુઓ યુરોપીઅનો પોતાના બાળકોને પ્રાઇવેટ બોડીંગોમાં મુકી દૂર દુરના મુલ્કોમાં વેપાર અને કામધંધા માટે જાય છે, તેમ તમારે

પણ તમારા બાળકોને બોડીંગમાં મુકી નાના નાના ગામડાઓમાં અને દુર દેશાવર વેપાર કરવા જવું જોઈએ.

શહેરમાં વરતા દીનદારો કે જેઓના કુટુંબમાં બેથી ત્રણ બચ્ચાંઓ હોય તેઓએ આવા બહારગામ વેપાર અર્થે જતા દીનદારોના બચ્ચાંઓની ખાધાખોરાકી અને જીવન નિર્વાહ પુરતો ખર્ચ લઈને રાખવા જોઈએ. આ પ્રથા એક બોડીંગ કે જેમાં ૧૦૦થી ૨૦૦ બાળકો હોય તેનાથી પણ વધારે સારી છે. આવી પ્રથા અત્યાર સુધી પ્રચલિત નથી, પણ તેને વ્યવહાર પ્રથા તરીકે ગ્રહણ કરવામાં આવે તો અરસ પરસ બધા મુરીદોને ઘણું જ ફાયદો થાય. આવી પ્રથાને લગતા ધારા ધોરણો કેળવણી ખાતાના અધિકારીઓએ બનાવી કોમને સમજાવવા જોઈએ. જમાતખાનામાં તે બાબત ઉપર અવારનવાર ભાષણો પણ કરવા જોઈએ કે જેથી માણસો આવી પ્રથાને અમલમાં મુકવા પ્રેરાય.”

બાદ ફરમાવ્યું:

“ગાજર, ડુંગળી અને લસણ ઉપરની છાલ અને ફેાતશ ઉતારીને કાચા ખાવાથી બહુજ ફાયદાકારક છે. આ ચીજો ખાવાથી કેટલીક બિમારીઓ નાબુદ થાય છે, અને એ તંદુરસ્તીને ફાયદો પહોંચાડે છે.

હવે અમે તમને ઘણીજ અગત્યની બાબત ઉપર સલાહ આપવા માગીએ છીએ. અમને કહેતા ઘણીજ દીલગીરી થાય છે કે તમને જે સલાહ આપીએ છીએ તેનું તમે પુરતું પાલન કરતા નથી. હજી પણ જો તમે અમારી સલાહ પ્રમાણે અમલ નહિ કરો તો તમને ઘણું નુકશાન થશે.

મુખ્ય વાત એ છે કે તમારામાં આપસ આપસમાં ભાઈચારો બહુ એછો જોવામાં આવે છે. અંદરોઅંદર હસદ અને અદેખાઈ કરવી એ બહુજ ખરાબ છે. તમે વેપારમાં પણ ખોટી હરીફાઈ કરીને

એક બીજને નુકશાન પહોંચાડે છે, તે સાડું નથી. તમે આમ અંદરે અંદર હસદ, દુશ્મની અને હરીફાઈ કરી ખરબાદ થાઓ છો, ત્યારે બીજી ભાઈબંધ કેમો પોતામાં સંપ સલાહ અને ભાઈચારથી આગળ વધે છે અને આપણા લોકો પાછળ રહી જઈ વસાહત પણ ઓછી કરે છે.

જથાબંધ અને મોટા વેપારીઓએ નાના વેપારીઓને સહકાર આપી વેપારમાં મદદ કરવી જોઈએ અને સમજવું જોઈએ કે નાના વેપારીઓ થકીજ મોટાઓ નભી શકે છે. તેમજ નાના વેપારીઓની પણ ફરજ છે કે તેઓએ પોતાની કોમના મોટા વેપારીઓ પાસેથીજ માલ ખરીદવો જોઈએ. અંદરે અંદર હસદ તથા હરીફાઈ નહિ કરતાં સંપ અને સહકારથી એક બીજાએ આગળ વધવું જોઈએ.

અમને કહેતા ઘણી દિલગીરી થાય છે કે તમને ૩૦ થી ૪૦ વર્ષ થયા ફરમાન કરીએ છીએ છતાં હજી તમે કચ્છી-કાઠીયાવાડીનો ભેદભાવ રાખો છો અને હસદ તથા દુશ્મની કરો છો; એ બહુજ ખેરાબ છે. અગર જો તમે આ પ્રમાણે કચ્છી-કાઠીયાવાડીનો ભેદભાવ રાખશો તો રૂડાની બચ્ચાંઓ કેમ કહેવાશે? આવો ભેદભાવ તમારે કાઠીજ નાંખવો જોઈએ. તમે સર્વે એકજ રૂડાની પિતાના બચ્ચાંઓ છો, જેથી એકજ થઈને રહેવું જોઈએ. આ ફરમાનો ફક્ત અત્રે માટેજ નથી પણ આખા ઈસ્ટ આફ્રિકામાં વંચાવવા જોઈએ અને તેનો અમલ થવો જોઈએ.

ભાઈચારો અને સંપ સલાહ બાબત અમે નૈરોબીમાં ફરમાન કરેલ છે, તેમજ એક બીજને પંજા લેવડાવી હસદ અને દુશ્મની દુર કરાવેલ છે. કેટલાક કુટુંબમાં ઘરની સ્ત્રીઓ એકબીજાથી અબોલા લઈ સગા ભાઈઓ વચ્ચે કીનો અને દુશ્મની ઉત્પન્ન કરાવે છે, તે વાત બહુજ ખરાબ અને ધિક્કારવા જેવી છે. વ્યવહારિક બાબતમાં એક બીજાને પોતાના હકો સંભાળવા જોઈએ, પણ સામુદાયિક ચાલતા

વેપાર ધંધાને નુકશાન પહોંચવા દેવું જોઈએ નહિ. ભાઈઓ વચ્ચેની દુશ્મનાવટ ઘણીજ ખરાબ છે.

કોમના બે ચાર માણસો સાથે મળી ભાગીદારીથી કોઈ વેપાર ધંધો કરતા હોય, ત્યારે તેઓ દરેકે પ્રમાણિકપણે અને ઇમાનદારીથી વર્તવું જોઈએ. કોઈએ પણ કોઈનો હુક પચાવી પાડવા કોશીય કરવી જોઈએ નહિ. કેટલાક એવા સામુદાયિક ધંધા હોય છે કે, જેની અંદર બે ચાર અગર તો વધારે ભાગીદારોની જરૂર પડે છે, અને તેવા ધંધામાં એક બીજા ભાગીદાર ઉપર વિશ્વાસ રાખવોજ જોઈએ. જો એક પણ ભાગીદાર અનિતી અગર વિશ્વાસઘાત કરે તો તેથી વર્ષોની જુની પેઢી અગર વેપારને બહુજ ગંભિર નુકશાન પહોંચે, અને તેમ થતાં બીજા માણસો ભાગીદારીથી સામુદાયિક ધંધાઓ કરવા હિંમત નજ કરી શકે કે જે આખી કોમને બહુજ હાનીકારક અને નુકશાનકર્તા થાય.

આમ વિશ્વાસઘાત કરી કાયદાની દ્રષ્ટિએ કહાય તમે કોઈને છેતરી શકો, પણ તે નિતી અને પ્રમાણિકપણું નથી. ઇમાનદારી અને પ્રમાણિકપણું એ જીવન વસ્તુ છે, જે તમારે કેળવવી જોઈએ. આ સર્વે ફરમાનો ફક્ત દારેસલામ કે ટાંગાનીકા માટે નથી પણ આખા આફ્રિકા માટે ફરમાવીએ છીએ, જેથી તે વાંચી પુરતો અમલ કરશો તો ઘણોજ ફાયદો મેળવશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૧૪.

દારેસલામ તા ૨૧-૭-૧૯૪૫

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“આજે અમારી તાલિએહુની ઉજવણી છે તેથી તમે સર્વે જમાતને જોડને ઘણા ખુશી થયા છીએ. આજે જેમ તમે અમારી નજીક છો તેમ આવતી દુનિયામાં તમે અમારી નજીક હશો. આજને

અમારી જન્મ જયંતિની શુશાક્ષીનેા આ પ્રસંગ બહુજ અમુદ્ય પ્રસંગ છે, પણ આવતી સાલ ડાયમંડ જ્યુબીલીનેા પ્રસંગ મહાન અને ઇતિહાસમાં અજોડ બનશે, જે પ્રસંગ ઇસમાઈલીઓ માટે અપુર્વ અને અલભ્ય હશે, જેથી તે તમે તમારા ઇમામ પ્રત્યેની ખરા જીગરની વફાદારી અને ઉત્સાહ તથા આનંદથી ઉજવજો.

અમે છેલ્લા પાંચ વર્ષ થયા સ્વીઝરલેન્ડમાં હતા અને ત્યાંથી તમને લડાઇના સંજોગો અંગે તમારી બહેતરી અને લલાઈ માટેના સમયસરના ફરમાનો અને સલાહો મોકલતા હતા, કે જે આફ્રિકાની સર્વે જમાતોમાં દર બીજે દિવસે, અઠવાડીએ અને દર મહીને વાંચવામાં આવતા હતા, તે સંદેશોએ હવે લડાઈ બંધ થયેલ હોવાથી વાંચવા બંધ કરજો.

હવે આ દેશમાં તમારી અત્યાચ્છની-તેમજ લવિષ્યની બહેતરી, તંદુરસ્તી અને બલાઈ માટેના ફરમાનો અને સલાહોનેા સંદેશો એકઝીક્યુટીવ કાઉન્સીલ મારફત મોકલાવીશું, જે સંદેશો આફ્રિકાની સઘળી જમાતોમાં દર અઠવાડીએ વાંચવામાં આવશે, અને તેનેા અમલ કરી લાલ ઉઠાવશેા તો ફાયદો મેળવશેા.

ઈસ્ટ આફ્રિકાના અંદરના પ્રદેશમાં અને નાના ગામડાઓમાં ઇસમાઈલી વસ્તી બહુજ ઓછા પ્રમાણમાં જોવામાં આવે છે. કેટલીક જગ્યાએ તો ઇસમાઈલીઓ બીલકુલ જોવામાં આવતા નથી. આ મુલ્કમાં કોમની આગાહી અને વસાહત વધારવા ઈસ્ટ આફ્રિકાના આરે પ્રદેશોમાં અંદરના એકે એક ગામડામાં ઇસમાઈલીઓની દુકાનેા હોવાની ઘણીજ જરૂર છે. યુવાનોએ હિંમત અને ઉત્સાહથી જ્યાં કોઈ પણ ઇસમાઈલી ન હોય તેવા એકે એક ગામડામાં જઈને વસવાટ કરવો જોઈએ.

જેઓ મિશનરી તરીકે જોડાયા વગર ઓતરરી સેવા આપે છે, તેઓ ઇમામ અને કોમની ઘણી સારી ખીજમત કરી રહ્યા છે.

દરેક જમાતમાંથી ભણેલા અને ઉત્સાહી યુવાનોએ ઓનરરી મીશનરી તરીકે કોમને સેવા આપવી જોઈએ. આવા ઓનરરી મીશનરીઓએ અમારા ફરમાનો, પીરોના ગીનાનો અને ઇતિહાસત્રિધ મંજૂબના મુળ તત્વો અને ઉસુલો ઉપર મુદ્દાસરની સચોટ અને અસરકારક વાંચેઝ જમાતને સંભળાવવી જોઈએ; તેમજ કેળવણી ખાતાઓના અધિકારીઓને મળી શાળાના બાળકોને પણ મંજૂબી બોધ આપવાની ઘણીજ જરૂર છે. તેમને ઈમામ તથા ઇસમાઈલી ધર્મના મુળ તત્વો અને ઉસુલોનું ખરૂં રહસ્ય સમજાવવું જોઈએ, કે જેથી બચ્ચાંઓ કોઈના ફરેખમાં આવી બીજા ધર્મ તરફ દોરવાઈ જાય નહિ.

કોમના હોશીયાર, ભણેલા અને ધાર્મિક જ્ઞાન ધરાવનારા યુવાનોએ આ પ્રમાણે ઓનરરી સેવા આપવાની ખાસ ફરજ છે; આમ કરવાથી અમારી તેમજ કોમની ઘણી સારી સેવા બજાવેલ ગણાશે.

શાળામાં અભ્યાસ કરતા બાળકોને અભ્યાસમાં બેદરકારી તેમજ મસ્તી તોફાન કરવા માટે શિક્ષા તો થવી જોઈએ, પણ તે આધુનિક સમયના ગવર્નમેન્ટના કાનુન મુજબની હોવી જોઈએ. જો બચ્ચાંઓને તેની બેદરકારી અને મસ્તી તોફાન માટે બીલકુલ સજા કરવામાં આવે નહિ તો, બચ્ચાંઓ આજસુ અને નાદાન બની જાય છે, અને પછીથી માબાપોને પસ્તાવો કરવો પડે છે, તેથી બાળકોને આવી કાયદેસરની થતી સજા માટે માવિત્રોએ વાંધો ઉઠાવવો કે નારાજ થવું જોઈએ નહિ, કારણ કે તે બચ્ચાંઓના ભલા માટે હોય છે.

શાળામાં અભ્યાસ કરતા બાળકોએ પોતાના શિક્ષક અને શિક્ષિકાઓનું તેમજ મોટેરાઓનું માન જાળવતા રીખવું જોઈએ તેમજ જમાતના આગેવાનો અને મોટેરાઓએ પણ શિક્ષક અને શિક્ષિકાઓની કદર કરવી જોઈએ, કે જેથી બચ્ચાંઓ તેનું અનુકરણ કરતાં રીખે. બાળકો અદ્વય અને હુલીમી જેવા ગુણો શાળામાંથીજ શીખી શકે છે.

અમને કહેતાં ઘણીજ હીલગીરી થાય છે કે, કેટલાક માવિત્રો પોતાના બચ્ચાંઓને ક્રીસ્ચીઅન મીશન સ્કુલોમાં મોકલાવે છે એ ઘણુંજ ખરાબ છે. જે માવિત્રો પોતાના બચ્ચાંઓને ક્રીસ્ચીઅન મીશન સ્કુલોમાં મોકલાવે છે, તેઓ ત્રણ જાતના દ્રોહ કરે છે:-

પહેલું ઇસ્લામનો વિશ્વાસઘાત કરે છે.

બીજું એશીઆનો દ્રોહ કરે છે, એટલે કે એશીઆટીક માણસો ઉપર વિશ્વાસ નહિ રાખતા બીજાઓ ઉપર વિશ્વાસ રાખે છે.

ત્રીજો અને સૌથી વધુ વિશ્વાસઘાત તો ઇસમાઈલીઓનો એટલે કે પોતાનીજ કોમનો કરે છે.

જો તમે કોઈ પણ કારણસર આપણી શાળામાં બાળકોને મોકલવા ઇચ્છતા ન હો તો બીજી કોઈ ગવર્નમેન્ટ કે હિન્દી શાળામાં, કે જ્યાં એકાદ પણ હિન્દી ભાષા શીખવવામાં આવતી હોય, તેવી શાળામાં મોકલવા જોઈએ.

કદાચ પચીસ, પચાસ કે સો માવિત્રો નબળા મનના, બેઈમાન અને ધર્મની આસ્થા વગરના હોય અને તેવા માવિત્રો પોતાના બચ્ચાંઓને કોનવેન્ટ સ્કુલમાં મોકલતા હોય તો, તેઓના માટે બહેતર છે કે તેઓએ આપણો પાક ઇસમાઈલી મઝહબ તણ ચાલ્યા જવું જોઈએ.

અમને ઘણીજ હીલગીરી થાય છે કે આવા માવિત્રો પોતાના બચ્ચાંઓને માતૃ તેમજ હિન્દી ભાષાથી અજ્ઞાત રાખી ઇસ્લામ અને ઇસમાઈલી મઝહબથી બેનસીબ બનાવી તેઓમાં યાને બચ્ચાંઓમાં પશ્ચિમના સામાજિક સંસ્કારો અને ક્રીસ્ચીઅન ધર્મનું શિક્ષણ દાખલ કરી તેઓની જીંદગી બરબાદ કરે છે. આવા માવિત્રોને પોતાના ધર્મ અને દેશ માટે પ્રેમ નથી, તે જોઈ અમને ઘણીજ આઘાત થાય છે, એથી ફરીથી પણ કહીએ છીએ કે, આવા માણસોએ તો આપણા ધર્મ શાન્તીથી તણ નીકળી જવું જોઈએ.

આ પ્રદેશોની સરકારો આફ્રિકનોને રાજ્યદ્વારી દરેક પ્રવૃત્તિમાં રસ લેતા કરવા, તેમજ રાજતંત્રની દરેક નાની મોટી નોકરીઓમાં તેઓને વધુ પ્રમાણમાં રાખી, ઉત્તેજન આપવાની નીતિ સેવે છે, અને તેગા કરી હિંદીઓને જેમ અને તેમ ઓછા કરી, કાઢી નાખવા ઇચ્છે છે. આ વાત અમે તમને ઘણા વર્ષો થયા કરી રહ્યા છીએ, કે અગર જો તમે વિશ્વાસ અને સહકારથી એક બીજાને મદદ કરી આગળ નહિ વધો તો બીજાઓની સામે તમે ટકી શકશો નહિ.

જ્યાં જ્યાં વધુ પ્રમાણમાં ઇસમાઇલીઓ હોય, ત્યાં ત્યાં કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ અને કોરપોરેશનો બનાવી પ્રમાણિકપણે અને સત્યતાથી આગળ વધવું જોઈએ. જ્યાં થોડા માણસો હોય, ત્યાં પણ પ્રાઇવેટ કંપનીઓ અગર સીન્ડીકેટો ઉભી કરી, સંગઠીત રીતે ભેગા મળી કામ કરવું જોઈએ. આમ સંયુક્ત થઈ કામ કરશો તોજ તમે બીજાઓ સામે ટકી શકશો અને આ દેશમાં તમારી હસ્તી જાળવી શકશો. કોરપોરેશનો અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ અમારા હુકમ અનુસાર સ્થાપન થવી જોઈએ, અને તેના કાર્યકર્તાઓએ પ્રમાણિકપણે વફાદારીથી અને કોમ પ્રત્યેની ખરી ખાત અને ધગશ રાખી આવી સંસ્થાઓને આગળ વધારવી જોઈએ. જેઓ આવી સંસ્થાઓને વફાદારીથી સેવા અર્પશે, તેઓ અમને પણ વફાદાર છે, અને જેઓ તે પ્રત્યે બેવફા બનશે, તેઓ અમને પણ બેવફા થયા એમ અમે સમજીશું.

ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડ, કોરપોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓને બહુજ ઓછા વ્યાજના દરે નાણા ધીરશે. કોરપોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ, નાના મોટા વેપારીઓને બેન્ક અને શરાફી પેઢીઓના વ્યાજ કરતાં ઓછા વ્યાજે નાણા ધીરશે, જેથી મંદીના સમયમાં આ સોસાયટીઓ તેવા વેપારીઓને બહુજ આશીર્વાદ રૂપ નીવડશે, જેથી તેને સહકાર આપી સંગઠીત રીતે અને પ્રમાણિકપણે આવી સોસાયટીઓનો પુરો લાભ

ઉઠાવજો. નાણા લેનારાઓએ પણ પ્રમાણિકપણે અને ઇમાનદારીથી તેઓએ લીધેલ નાણા વખતસર પાછા આપી, અરસપરસ સહકાર જાળવી સંયુક્ત રીતે લાલ ઉઠાવવો જોઈએ.

તમે એક ઘોડાને પાણીની નજીક લઈ જાઓ, અગર તો તેને નદી કે સરોવરની વચ્ચે લઈ જઈ પાણીમાં ડુબાડી પણ દીઓ, છતાં જો તે રાજી ખુશીથી પાણી ન પીએ તો તમે તેને શું કરી શકો? તેથી કંઈ પણ કાયદો નથી. મતલબ કે તમે અરસપરસ ખંત, હિંમત, વિશ્વાસ અને પ્રમાણિકપણે એક બીજાનો લાલ લઈ જમાતને અને પોતાને કાયદો નહિ પહોંચાડો તો, આ ઘોડાની માફક બધું નકામું છે, અને અમારી રાત દિવસની જહેમત અને ચિંતા ખરબાદ જશે, માટે આવી સંસ્થાઓનો નિતી અને ઇમાનદારીથી પ્રમાણિકપણે પુરેપુરો લાલ ઉઠાવજો, જેમકે એક કાગળનો ટુકડો હોય તો તે ટુકડાને સહેલાઈથી અને જલદીથી ફાડી શકાય છે, પણ જો તેવા એકસો કાગળ સાથે હોય તો તેને ગમે તેવો એક જોરાવર માણસ પણ ફાડી શકશે નહિ; તેવીજ રીતે એક માણસ બીજા માણસને નુકશાન પહોંચાડી શકે, પણ જો ઘણા માણસો સાથે હોય તો, કોઈની તાકાત નથી કે તેઓને નુકશાન પહોંચાડી શકે.

તમારે આજથી પોતાના મન સાથે નકડી કરી ટેક લેવી જોઈએ કે, ગમે તેવા કળ્યા, ફિસાદ અને વેપાર ધંધા અંગેના ઝઘડાઓ કોર્ટમાં નહિ જતાં બંને પક્ષોએ એક તટસ્થ માણસોનું સરપંચ નીમી તેઓ પાસે પોતાનો ન્યાય કરાવવો જોઈએ, આમ કરવાથી કાયદાની નજરે કોર્ટમાં જવાથી જે અરસપરસ ઝેર અને દુશ્મનાવટ ઉત્પન્ન થાય છે, તે નહિ થાય, તેમજ વખત અને નાણાનો પણ ઘણો બચાવ થશે.

આફ્રિકાની બધી ઇસમાઇલી જમાતોમાં દારૂસલામતી જમાત મોટી છે. અત્રે લગભગ પાંચ હજાર ઇસમાઇલીઓની વસ્તી છે, તેથી

દારેસલામ ઇસમાઈલીઓનું પાટનગર ગણાય. જેઓના કામ ધંધા અત્રે ખરાબર ચાલતા ન હોય, તેવા પાંચશોથી હજાર માણસોએ ભરમાં નાના નાના ગામડાઓમાં જઈ વેપાર કરવો જોઈએ. ગામડે ગામડે તથા જંગલે જંગલમાં ઇસમાઈલીઓની વસાહત કરવાની ઘણીજ જરૂર છે. અમારા એક પણ ઇસમાઈલી મુરીદને અમે ગરીબ જોવા ઇચ્છતા નથી.”

ફરમાન ૫૨૫.

દારેસલામ તા. ૨૭-૭-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“ખાનુઓને ધરેણાઓનો બહુજ મોહ હોય છે. અત્યારે લડાઈના સમયમાં માણસો નાણાવાળા થયા છે, જેથી આજના મોજશોખના જમાનામાં ખાઈઓ જાતજાતની ફેશનના ધરેણા કરાવે છે, પણ તેઓએ સમજવું જોઈએ કે અત્યારે જે ધરેણાં બને છે, તેમાં સોનું ઘણું ઓછું અને લેગસેળવાળું વાપરવામાં આવે છે, તેમજ લડાઈ અંગે સોનાના ભાવો ઉંચા ગએલ હોવાથી જે નાણું ધરેણામાં નાંખવામાં આવે છે તે અને ઘડાઈ, મનુરી કુઝુલમાં જાય છે. સોનું તો તેમાં બહુ ઓછું હોય છે, જ્યારે કેટલાક માણસો ઘરમાં પડેલાં જુના પણ સારા અને સાચા સોનાના ધરેણા ફેશન અને શોખને ખાતર વખતો વખત નવી નવી ડીઝાઈનો બનાવવા ફેરબદલીમાં વાપરે છે, જેથી પોતાનું સાડું અને સાચું સોનું શુભાવી હતકું લેગસેળવાળું સોનું મેળવવા પામે છે.

આવા ફેશન અને મોજશોખ ખાતર બનાવવામાં આવતા ધરેણા પાછળ કોમનું ઘણું નાણું વેડફાઈ ખર્ચાઈ જાય છે, જે ઘણુંજ ખરાબ અને નુકશાનકર્તા છે.

ઘરેણા એ સ્ત્રીઓનું આલુષણ છે, પણ અત્યારના મોંઘવારીના સમયમાં હલકા સોનામાં નાણા વેડફી નાંખવા તે ઘણુંજ ખરાબ છે.

હિંદુસ્તાનમાં પંજબના મુલ્કમાં આપણા ઇસમાઇલી સોનીઓ ઘણા છે, જેઓ દાગીના બનાવવામાં નકરીકામ અને મીનાકારીના હુન્નરમાં ઘણાજ પ્રવિણ હોય છે, તેઓને અત્રે આ મુલ્કમાં બોલાવી મોટા મોટા શહેરોમાં સોની તરીકે કામ ધંધે લગાડવા જોઈએ. અધિકારીઓએ જેમ અને તેમ જલ્દીથી રાવલપીંડી અને તેની આબુગાગુના પંજબના મુલ્કના આપણા ઇસમાઇલી સોનીઓને અત્રે બોલાવી શહેરોમાં વસાવવાની ઘણી જરૂર છે. આપણી બાઇઓએ તેઓ પાસે સોના, ચાંદી અને મીનાકારીના ફેન્સી તથા નકરીદાર ઘરેણાઓ બનાવરાવી પહેરવા જોઈએ. આમ કરી હિંદુસ્તાનના અમારા ગરીબ ઇસમાઇલી મુરીદોને કામ ધંધે લગાડવાથી અમે ઘણાજ ખુશી થઈશું. તેમજ કોમનું નાણું કોમમાંજ રહેશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૧૬

દારેસલામ તા. ૨૯-૭-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“કારપોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ સ્થાપવામાં મુખ્ય એ ઉદ્દેશ સમાયેલ છે કે, તેમાંથી આપણા દીનદારો બહુજ ઓછા બચાવે નાણા મેળવી શકે. નાણા લેનારાઓએ તેનો પુરતો લાભ ઉઠાવવો જોઈએ, કે જેથી સોસાયટીઓને તેમજ લેનારાઓ બચ્ચેને લાભ હાસલ થાય. નાણા લેનારાઓએ પોતાની ખાસ ફરજ સમજી સાવચેતી પુર્વક નિયમિત રીતે હફતાઓ ભરવા જોઈએ. આમ થવાથી નાણાની ઘણાંજ વધુ પ્રમાણમાં વાર ફેર અને ધીરધાર થઈ શકશે અને હાજતમંદો વિના વિલંબે નાણા મેળવી શકશે, જેથી નાણા લેનારાઓએ પોતે ઉપાડેલ નાણાના હફતાઓ ભરવામાં કોઈ જતની બેદરકારી બતાવી સંસ્થા અને બીજા હાજતમંદોને નુકશાન પહોંચે તેમ કરવું જોઈએ નહિ.

ઇકોનોમીક કોનફરન્સ વખતે મેડીકલ સ્કીમ માટે અમે મોટી રકમની ગ્રાંટ મંજૂર કરાવેલ છે. મજકુર સ્કીમ મુજબ કાર્યકર્તાઓએ જલ્દીથી કામને ગતિ આપવાની જરૂર છે અને જમાતે તેનો પુરતો લાભ ઉઠાવવો જોઈએ. મોટા શહેરોમાં તો સ્થાયી ડીસપેન્સરીઓ યાને દવાખાનાઓ થશે, પણ નાના નાના ગ્રામડાઓમાં રહેતા મુરીડો પણ દવા દારૂ અને ડોક્ટરની સલાહનો લાભ ઉઠાવી શકે તે માટે જુદા જુદા વિભાગો માટે “મોબાઇલ ડીસપેન્સરીઓ” યાને કે કરતા દવાખાનાઓ ચલાવવામાં આવશે. આ દવાખાનાઓ એવી રીતના હશે કે મોટી મોટર લોરીઓમાં અમુક સાધારણ બિમારીને લગતી દવાઓ સાથે ડોક્ટર વખતો વખત નિયમસરે દરેકે દરેક ગ્રામડાની મુલાકાત લેશે, અને દરેક દીનદારને તપાસી જરૂરી સાધારણ દવાઓ આપશે તેમજ ગંભીર બિમારીઓ અને ઉપચારો માટે પ્રીસ્ક્રીપ્શન યાને દવા ચીઠીઓ લખી આપશે, તથા જરૂરી ઇલાજો માટેના રસ્તાઓ બતાવશે.

અમે અમારા રૂઢાની બચ્ચાંઓની બહેતરી માટે ઘણીજ મોટી રકમોની ગ્રાંટ આપીએ છીએ, તેનો તમે સર્વે બચ્ચાંઓ પુરતો લાભ ઉઠાવજો.”

આદેશરમણ :

“સાંભળીને દીલગીરી થાય છે કે, તમે અંદરેઅંદર એકબીજાની હસદ અને દુશ્મની કરો છો; તે ઘણુંજ ખરાબ છે. તમે હસદ અને દુશ્મની કરો છો તેથી અમારા શરીરમાં ઈજા થાય છે. અમે તમારા રૂઢાની પિતા છીએ અને તમે અમારા રૂઢાની બચ્ચાંઓ કુસંપ અને કળ્યા કિસાદ કરો છો, તેથી અમને ઘણુંજ રંજ અને દુઃખ થાય છે. માટે તમારે સંપ સલાહ અને મહોબતથી એક બીજા વચ્ચે લાઈચારો પેદા કરી સહકારથી રહેવું જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૧૭.

દારેસલામ તા. ૩૦-૭-૧૯૪૫.

હાલમાં દરરોજ, અઠવાડીએ જે વખત, અઠવાડીક અને માસિક જુદા જુદા જે સંદેશાઓ વંચાય છે, તેને બદલે ફક્ત નીચે પ્રમાણેના ખાસ સંદેશો દર અઠવાડીએ એક વખત આખા આફ્રિકામાં રહાની બચ્ચાંઓ સમક્ષ બંદગી પછી વાંચવામાં આવે એમ ફરમાવી ફરમાવ્યું:—

“આફ્રિકાના સઘળા અત્યંત વહાલા રહાની બચ્ચાંઓને પિતા તરીકેના દુઆ આશીષો ફરમાવીએ છીએ.

રાત અને દિવસ તમા સઘળાઓનો વિચાર કરીએ છીએ. હવે યુરોપની લડાઈ ખતમ થયેલ છે, જેથી દરેક ઠેકાણે લડાઈ પછીની યોજનાઓ અમલમાં મુકવામાં આવશે અને સઘળી હરીફાઈની સામે ટકી રહેવા માટે તેમજ સફળતાથી મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવા માટે સઘળા દુન્યવી ખર્ચાઓમાં સખતમાં સખત કરકસર કરવાનું ઘણુંજ અગત્યનું છે. આ પ્રયત્નની અંદર તમારું મુખ્ય હુથીયાર તમાકુ અને કેફી પીણાથી દુર રહેવામાં છે, કે જે શારીરિક, માનસીક અને આર્થિક રીતે નુકશાન કરે છે.

સાદો ખેરાક પુષ્કળ ફળફળાદી અને બકાલું ખાવા તરફ ઘણુંજ ગંભીર ધ્યાન આપવું જોઈએ, તેમજ માંસ અને મસાલા તણ દઈ દુધ પીવું જોઈએ. પણ, અમારો કહેવાનો હેતુ એ છે કે દુધને બદલે વપરાતું ડાખાનું દુધ નહિ પણ ગાય, બકરી અથવા ગધેડીનું તાજું દુધ પીવું જોઈએ. તેમજ દુધના પદાર્થો દહીં છાસ અને પનીર ખાવા જોઈએ. ન્યાં પુષ્કળ દુધ મળતું હોય તેવા ભાગોમાં રહેનારાઓને અમે ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ કે તેઓ પનીર બનાવતાં શીખે, અને તેના વિજ્ઞાનિક નિયમ પ્રમાણેના પારસલો બનાવી શહેરોમાં રહેતા રહાની બચ્ચાંઓને મોકલાવે, કે જેઓ અમને આશા છે કે પનીરનો પુષ્કળ વપરાશ કરશે. તેઓ વળી હિંદુસ્તાનની માફક તાજા દુધમાંથી પનીર

ખનાવતાં શીખે. કલેજ અને ગુરદાઓ ઉપર ઉલ્ટી અસર કર્યા વગર દહીં અને છાસ માંસની ગરજ સારે છે, અને તેના જેટલાજ કાયદાઓ કરે છે. નાસ્તા વખતે કાચી પપાઇ અને બીજા ખાણા વખતે પાકી પપાઇ ખાવીજ જોઇએ; તેમજ ડુંગળી લસણ અને ગાજર ઉપરથી બહારના ફેતરા અને છાલ સંભાળપુર્વક કાઢ્યા પછી કાચા ખાવાથી તે કાયદાકારક અને પાચન ક્રીયા માટે ઉત્તમ ઔષધ રૂપે અસર કરે છે. બકરાના માંસને બદલે બકરાની કલેજ અઠવાડીઆમાં એક અથવા બે વખત લીઓ, અને તેના રસના તત્વો હજી તેમાંજ હોય તેમ સહેજ રાંધી તાકાત માટે તે ખાઓ; અગર જો આપણી ભવિષ્યની ઓલાદની તંદુરસ્તીને જોખમમાં ન નાખવી હોય તો આ બધું ઘણુંજ જરૂરનું છે.

રોજીંદા જીવનમાંથી સખત કરકસરથી બચાવેલ સઘળા નાણા હમણાં સ્થાપવામાં આવેલ ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ કંપની લીમીટેડના શેરોમાં અથવા તો અનામત તરીકે સલામતીથી રોકવામાં આવે; તેવીજ રીતે વધારાના સઘળા નાણા જેની વેપારમાં તાત્કાલીક જરૂર ન હોય તે, આ મુખ્ય કંપનીમાં અને આપણી કોરપોરેશને તથા કે-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓમાં રોકવામાં આવે, આમ કરી આ દેશોમાં આપણા પાયા મજબુત બનાવો, અને લડાઇ પછીની મંદી દરમિયાન જે ખરાબ સમય આવવાનોજ છે, તેના માટે ઘટતી ગોઠવણ કરો.”

ફરમાન ૫૧૮.

દારેસલામ તા. ૨-૮-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“માલેવાજેખાત આપવી એ કાંઈ નવી વસ્તુ નથી પણ અસ-લથી ચાલી આવતી રૂઠી છે, અને તે દરેક મઝહબમાં છે. હિંદુ,

મુસલમાન, ક્રીસ્ચીઅન વિગેરે દુનિયાના નવે' વર્ષોમાં માલેવાજેખાત યાને ધાર્મિક ટેકસ આપવાનું સુચવવામાં આવેલ છે. જેમ દુનિયાના રાજ્યો પોતાની પ્રજાના રક્ષણ અને સલામતી માટે તેમજ રાજતંત્ર ચલાવવા માટે પ્રજા પાસેથી જુદી જુદી જાતના કરવેરા લે છે, તેમ ધાર્મિક રાજ્ય ચલાવવા ઇમામને માલેવાજેખાત આપવોજ જોઈએ. ધાર્મિક હકુમત ચલાવવા માટે માલેવાજેખાત આપવી એ ઘણુંજ જરૂરનું છે અને તેનો બદલો આ તથા બીજી દુનિયામાં મળે છે. માલેવાજેખાત એ ઇમામનો હક છે. માલેવાજેખાતની ખુબી અને જરૂરીઆત વિષે બચ્ચાંએને બચપણથીજ જ્ઞાન આપવું જોઈએ, કે જે જ્ઞાન તેઓની નસેનસમાં ઓતપ્રોત થઈ ગયું હોય; જેથી તેઓ જ્યારે મોટા થાય ત્યારે પણ માલેવાજેખાત આપવામાં બીલકુલ કાંઈકી કરે નહિ. ખાનાવાદાન.

બચ્ચાંએ જ્યારે ઉમર લાયક થાય ત્યારે જદ્દીથી તેઓના લગ્ન કરી આપવા એ બહુજ જરૂરનું છે. મોટી ઉમર સુધી બચ્ચાંએના લગ્ન નહિ કરી આપવા એ ઇસ્લામ તેમજ ઇસમાઈલી મઝહબથી ઉલટું છે. લગ્ન વખતે દેજ-કરીઆવરમાં ઘણા કપડા દાગીના આપવામાં વધુ પડતો કુચ્છિત ખર્ચો કરવા કરતાં તેના બદલે ધી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇનપેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડ અથવા તો કો-ઓપરેટીવ કે કોરપોરેશનના શેરો ખરીદી આપવા ઘણા સારા છે; અથવા તો જ્યુબીલી ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીમાં વીમો ઉતરાવી આપવો એ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. આમ કરવાથી લવિધ્યમાં ખરાબ વખતમાં આવા શેરો તેઓને આંશીર્વાદરૂપ થઈ પડશે.

લગ્ન એ ઇન્સાનની જીંદગીનો સોદો છે, જેથી યુવાન અને સમજી બચ્ચાંએને તેઓની ઇચ્છા મુજબ લગ્ન કરવા દેવા જોઈએ. ધર્મ, ગંભીર બિમારી અથવા તો તેવાજ બીજા કોઈ સંગીન કારણો નિવાય માવિત્રોએ બચ્ચાંએને તેઓની ઇચ્છા વિરુદ્ધ દબાણ કરવું જોઈએ નહિ. મહોબત અને ખરા પ્રેમથી પરણેલ દંપતિ આખી જીંદગી સુખ અને આનંદમાં ગાળી શકે છે.

કેટલાક માવિત્રો પોતાની દીકરીઓને નાના નાના ગામડાઓમાં મોકલવા ખુશી હોતા નથી, તે અમારા ફરમાનથી વિરુદ્ધ કહેવાય, કારણ કે અમે યુવાનોને નાના નાના ગામડાઓમાં અને જંગલોમાં વેપાર માટે જવા કહી રહ્યા છીએ, તો તેઓ એકલા ત્યાં જઈ કેવી રીતે રહી શકે? બધા માણસો કંઈ શહેરોમાં નજર રહી શકે; જેથી તમારે તમારી દીકરીઓને તેઓના ઘણીના સાથે નાના નાના ગામડાઓમાં તથા જંગલોમાં મોકલવી જોઈએ. આમ કરવાથી કેમ આબાદ થશે.

તમે નાના નાના ગામડાઓમાં અને જંગલોમાં વેપાર અર્થે જાઓ, ત્યારે ત્યાં ફક્ત દુકાનોમાં માલ ભરી રાખી, ઘરાકો આવવાની રાહ જોઈ બેસી રહો નહિ, પણ જેમ બીજા મુલ્કોમાં ગુજરીઓ ભરાય છે, તેમ તમારે પણ તમારો માલ ત્યાંના વતનીઓમાં જઈને વેચતા શીખવું જોઈએ, કે જેથી આફ્રિકનોમાં તમારા માલનો પ્રચાર થાય, અને તેઓની ખરીદ શક્તિ વધવા સાથે માલ લેતાં શીખે. આમ કરવાથી આફ્રિકનો સાથે તમારો સારો સંબંધ બંધાશે અને અરસ પરસ મહોબત થવાથી તમે વેપારમાં સારો ફાયદો મેળવી શકશો.

કેટલાક માવિત્રો પોતાના બાળકોને હજમ પાસે સુન્નત બેસાડે છે, પણ તેથી કેટલીક વખતે બાળકને ઈજા થવા પામે છે અને કોઈ કોઈ વખત બાળકને જીવગી સુધીની તકલીફ કે ખોડ રહી જાય છે, માટે માવિત્રોએ હોશીઆર અને અનુભવિ ડોક્ટર પાસે બાળકોને સુન્નત બેસાડવા જોઈએ. બાળકને બચપણથીજ સુન્નત બેસાડી દેવું એ ઘણું સારું છે અને તેથી બચ્ચાંની તંદુરસ્તીને પણ ઘણુંજ ફાયદો થાય છે.

માતાઓએ ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન પુરતી કાળજી રાખવી જોઈએ, અને એન્ટીનેટલ કલીનીક ક્લાસોમાં જઈ ડોક્ટરોની સલાહ અને સુચનાઓ મુજબ વર્તવું જોઈએ, કે જેથી માતા અને બાળક બંનેની

તંદુરસ્તી જળવાઈ રહે. લેડીઝ કમિટીની ફરજ છે કે તેઓએ એન્ડ્રીનેટલ અને ચાઇલ્ડ વેલફેર ક્લીનીકને લગતી ફીલ્મો મંગાવી બાઇઓને બતાવી પુરતો પ્રચાર કરવો જોઈએ.

આપણી બાઇઓએ હવે ચાલુ જમાના પ્રમાણે રાંધતાં, કપડાં ધોતાં તેમજ બીજા દરેક ઘરકામ વખતે એપ્રન યાને ઉપ-વસ્ત્ર પહેરતાં શીખવું જોઈએ કે જેથી પહેરેલા સારા કપડા બગડે કે મેલા થાય નહિં.

નોકરી કરનારાઓએ પોતાના શેઠ તરફ સંપૂર્ણ વફાદારીથી વર્તવું જોઈએ. વેપાર ધંધામાં પોતાના શેઠના માલ પ્રત્યે બેદરકાર રહી નુકશાન પહોંચવા નહિ દેતાં તેનું સંભાળપૂર્વક જતન કરવું જોઈએ, અને શેઠને તેના દરેક કામમાં વફાદારીથી પ્રમાણિકપણે મદદકર્તા થવું જોઈએ, કે જેથી નોકરામાં રહેલી ઇમાનદારી અને વફાદારી જોઈ શેઠ તેમના ઉપર જવાબદારી મુકી શકે અને તે કોમને પોતાની સેવા અર્પી શકે.

અમે જે જે સંસ્થાઓ, મંડળીઓ અને બીજી બાબતોની ઝાંટો આપીએ છીએ, તેના કાર્યકર્તાઓએ તેનો સંભાળપૂર્વક, પ્રમાણિકપણે અને ઇમાનદારીથી ઉપયોગ કરવો જોઈએ. અમારા તરફથી આપવામાં આવતી ઝાંટના નાણાનો એક શિલીંગ વાપરી તેનો ઓછામાં ઓછો દોઢ શિલીંગ જેટલો લાભ લેવો જોઈએ. ઝાંટના નાણા બહુજ કરકસરથી ખર્ચવા જોઈએ. ઝાંટના નાણા બેદરકારીની વેડફી નાખનાર સંસ્થા, મંડળી અગર તો વ્યક્તિ દરેક ખુદાના ગુનેહગાર છે, કારણ કે આ ઝાંટ જે તમને આપીએ છીએ તે ખુદાઈ પૈસો છે. આ એક મોટી જવાબદારી છે, અને તે સંસ્થાઓ અને મંડળીઓના કાર્યકર્તાઓ તેમજ દરેક વ્યક્તિને લાગુ પડે છે, માટે તેમાં જેઓ બેદરકાર રહેશે, તેઓ પાસેથી બીજી દુનિયામાં જવાબ માંગવામાં આવશે, માટે અમારા તરફથી

આપવામાં આવતી ગ્રાંટના નાણાનો કોમે પુરેપુરો લાભ ઉઠાવવો જોઈએ.

અત્યારસુધી અમે તમને જે જે ફરમાનો કર્યા છે, તે ભુલ્લી જતા નહિ, પણ તેનું નિયમીત વાંચન કરી તે પ્રમાણે અમલ કરશો. તો ફાયદો મેળવશો. તમારી ધાર્મિક તેમજ દુન્યવી બહેતરી માટેના અમે તમને આ સર્વે ફરમાનો કર્યા છે, તેનું વાંચન કરી તે અનુસાર અમલ કરશો તો બંને દુનિયામાં ફાયદો હાંસલ કરશો.

ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૧૯.

દારેસલામ તા. ૩-૮-૧૯૪૫

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે ફરમાવ્યું :

“ઈસમાઇલી કોમ એ વેપારી કોમ છે. અત્યારસુધીમાં તમે વેપારમાં આગળ વધ્યા છો અને હજી પણ આગળ વધવા પુરતું ધ્યાન આપતા રહેજો. આ ઉપરાંત આપણી કોમે આ મુલ્કમાં ખેતીવાડીમાં રસ લેતા થવું જોઈએ, કારણ કે તમારી અત્યારની બધી યુવાન પ્રજા આ મુલ્કમાંજ જન્મેલ છે અને આ મુલ્કનાજ વેપાર તથા ખેતીવાડીમાં તમારી ભવિષ્યની પ્રજાના સર્વે હિતો સમાયલા છે. જો તમે વેપાર ઉપરાંત ખેતીવાડીમાં રસ લઈ આગળ વધ્યા કરશો, તો કોઈ પણ વખતે આ મુલ્કની સરકાર પાસે તમારા હકો માટે મજબુત રીતે માંગણી કરી શકશો અને તેઓને હક આપવાની ફરજ પડશે, માટે જેઓ પાસે નાણાની સગવડ હોય, તેઓએ સામુદાયિક લીમીટેડ અગર ખાનગી પેઢીઓ ઉભી કરી, ખેતીવાડીમાં પુરતો રસ લેવો જોઈએ.

કેટલાક મુરીદો લગ્નો તેમજ મહેમાનીઓના કામકાજો ખાનગી રીતે મારે બગલે આવી કરવા પ્રેરાય છે, તે ઉંદરદિલ મીસાલ

ગણાય, જે સારું નથી ખાસ કોઈ કુટુંબી તરફથી અથવા તો વેપારને સખત નુકશાન પહોંચતું હોય, તો તેવા કારણોને અંગે બંગલે મહેમાની રાખે તે બુદ્ધિ વાત છે. તે સિવાય મહેમાનીઓ અને લગ્નોના કામકાજ જમાતખાનામાં અથવા તો મંડપમાં, મતલબ કે જ્યાં આખી જમાત હાજર હોય અને જોઈ શકે તેવી રીતે રાખવા જોઈએ કે જેથી તેઓ સિંહાહુદયના ગણાય. આવા નેક કામો હિંમત અને બહાદુરીથી જમાતોની વચ્ચે કરવા જોઈએ કે જેથી તે જોઈ બીજા દીનદારો પણ તેવા સારા કામો જમાત વચ્ચે કરવા પ્રેરાય.

ન્યુબીલી ઈન્સ્યુરન્સ કંપની એ આપણી ઇસમાઇલી પ્રજાનીજ કંપની છે, જેથી આફ્રિકાના દરેક ઇસમાઇલીની ફરજ છે કે, પોતાના વીમા તેમજ વેપાર અંગેના દરેક જાતના વીમાનું કામકાજ આ આપણી પોતાનીજ કંપનીને આપવું જોઈએ. હિંદુસ્તાનમાં પણ તેનો પ્રચાર કરવો જોઈએ અને ત્યાંના ઇસમાઇલીઓએ પણ વીમાને લગતું દરેક કામકાજ આપણી પોતાનીજ કંપનીને આપવું જોઈએ. જે કદાચ બીજી કંપનીઓ કરતાં આપણી આ કંપનીનું પ્રીમીયમ વધારે હોય તો પણ દરેક ઇસમાઇલીની ફરજ છે કે, આ આપણી પોતાનીજ કંપનીને દરેક જાતનું કામકાજ આપીને ઉત્તેજન આપવું જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પર૦.

મોઝામ્બીક તા. ૧૮-૮-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“મોઝામ્બીકમાં કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી અથવા તો કોરપોરેશન સ્થાપવી જોઈએ કે જેથી નાના નાના વેપારીઓ ઓછે વ્યાજે નાણા મેળવી વેપાર ધંધામાં તેમજ હુન્નર ઉદ્યોગમાં આગળ વધી શકાય. ઉઠાવી શકે.

અમને ઇમારતની ગાદી ઉપર આંચે તા. ૧૭મી ઓગસ્ટ ૧૯૪૫ના ૬૦ વર્ષ પુરા થયા છે જેથી આવતી સાલથી દર વર્ષે તા. ૧૭મી ઓગસ્ટનો દિવસ ખુબ ઉત્સાહ અને ઉમંગથી ખુશાલી તરીકે ઉજવજો.

અમારી આ વર્ષની આફ્રિકાની પધરામણી દરમ્યાન જુદી જુદી જગ્યાએ કોમની બહેતરી, કરકસર, તંદુરસ્તી, ખોરાક અને ધાર્મિક બાબતો ઉપર જે ફરમાનો ફરમાવ્યા છે, તે તમે જરૂર નિયમિત વાંચજો અને તે પ્રમાણે અમલ કરશો તો ફાયદો મેળવશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પર ૧.

નૈરોબી તા. ૨૧-૮-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

અમને ઇમામતની ગાદી ઉપર આંચે તા. ૧૭મી ઓગસ્ટ ૧૯૪૫ના રોજ ૬૦ વર્ષ પુરા થયા છે એટલે કે ડાયમંડ જ્યુબીલીના સમય પછી આજે પહેલી વખત તમે જમાતની મુલાકાતથી ઘણા ખુશી થયા છીએ, અને સઘળી જમાતને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. આવતી સાલ એટલે ૧૯૪૬થી દર વર્ષે તા. ૧૭મી ઓગસ્ટનો દિવસ “ડાયમંડ જ્યુબીલી ડે” તરીકે હુદયના ખરા પ્રેમ અને મહોબતથી ખુશાલી તરીકે ઉજવજો.

અત્યાર સુધીમાં ફક્ત ત્રણજ ઇમામોએ ડાયમંડ જ્યુબીલી એટલે કે ઇમામતની ગાદી ઉપર ૬૦ વર્ષ પસાર કર્યા છે, જેમાં પહેલા હક મૌલાના શાહ મુસ્તનસિર બિદલાહ (અ.) (પહેલા) કે જેવણે ૬૦ વર્ષ ઇમામત લોગવી હતી. બીજા હક મૌલાના શાહ કાસમશાહ કે જેવણ પણ ૬૧ વર્ષ સુધી ઇમામતની ગાદી ઉપર ખીરાજમાન હતા, અને ત્રીજા અમારા દાદા હક મૌલાના શાહ આગા હસનઅલીશાહ દાતાર (બોબ) જેમણે પણ ૬૫ વર્ષ સુધી ઇમામતની

ગાદી ભોગવી હતી અને હવે અમને ઇમામતની ગાદી ઉપર ૬૦ વર્ષ તા. ૧૭મી ઓગસ્ટ ૧૯૪૫ના રોજ પુરા થયા છે. આ પહેલેજ ડાયમંડ જ્યુબીલીની તુલાવિધીનો અપુર્વ અને ઇતિહાસમાં અજોડ પ્રસંગ દુનિયામાં ઉજવવામાં આવશે, જે માટે તમે સર્વે જમાતને ઘણી ઘણી મુબારકીઓ અને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષો ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.

આફ્રિકાની આ પધરામણી દરમ્યાન જુદી જુદી જગ્યાઓએ જે જે ફરમાનો અમે કર્યા છે, તે તમે કદી પણ ભુલી જતા નહિ પણ તેનું નિયમિત વાંચન કરી તે પ્રમાણે અમલ કરશો તો ફાયદો ઉઠાવશો. અમે આ સર્વે ફરમાનો તમારી ધાર્મિક તેમજ દુન્યવી ખહેતરી માટે કર્યા છે, તો તમે જરૂર વાંચજો અને તે પ્રમાણે અમલ કરજો, તો ફાયદો મેળવશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પરર મું.

કરાચી તા. ૮-૧૧-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલ્તાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમે તમારી મુલાકાતથી ઘણા ખુશી થયા છીએ તમે અમને જોઈ ખુશી થયા છો તેના કરતાં વિશેષ અમે તમને જોઈ ખુશી થયા છીએ.

અમે લડાઈના વખતમાં જાહેરમાં તમારાથી દૂર હતા પણ હમેશાં અમે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓના ખ્યાલમાં હતા; હમણા જો ડાયમંડ જ્યુબીલી થવાની ન હોત તો અમે તમારી પાસે ચાર દિવસ રહેત.

આ ડાયમંડ જ્યુબીલીનો અવસર ૪૮ ઇમામોમાંથી ફક્ત ત્રણ ઇમામોનો થયેલ છે. આ વખતે તમે બધા એક થઈ જાઓ.

આવો વખત ઘડી ઘંડી નથી આવવાનો, આ ડાયમંડ જ્યુબીલીનો અવસર જોવા, બધા મુંબઈ આવજો. ગરીબ અને ખિમાર ઉપર અમે ફરજ નથી નાંખતા, પણ આ અવસર તમે જોવા વગર ચુકજો નહિ. તે જોવા માટે જરૂર મુંબઈ આવજો. તેરસો વર્ષમાં ફક્ત ત્રણ ઇમારોની ઇસમાઈલીઓએ ડાયમંડ જ્યુબીલી હાસલ કરી છે.

ખિમાર અને ગરીબ ઉપર ફરજ નથી નાંખતા, બાકી બીજા ભલે ખુશીથી આ અવસર જોવા મુંબઈ આવે. સ્ટીમર અને રેલ્વે રસ્તે આવવા જવાની તકલીફ તો પડશે, પણ આ વખતે જરૂર મુંબઈમાં આવજો. બાદશાહ, બચ્ચાં વિગેરે માટે સારો બંદોબસ્ત રાખવાની ભલામણ એકઝીક્યુટીવ કમિટીને અમે જરૂર કરશું. સ્ટીમર અને રેલ્વે રસ્તે આવવાની કોશિશ કરો. થોડી તકલીફ તો થશે પણ તમે જરૂર એ લાલ લેજો.

અમારી ૬૦ વર્ષ સુધીની ઇમામત દરમિયાન અમે ક્યારે પણ તમારા ઉપર બોલે રાખ્યો નથી, પણ આ વખતે અમે તમારા ઉપર બોલે રાખીએ છીએ કે, આ વખતે જરૂર મુંબઈ આવો, ડાયમંડ જ્યુબીલીનો આ અવસર જોવા જરૂર આવો. ગરીબ અને ખિમાર ઉપર ફરજ નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પર ૩ મું.

આઆ તા. ૨૩-૧૧-૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“અમારા મુરીદો બોલ, પંજાબી અગર બીજા કોઈ હોય, તે બધા એકજ છે, કોઈ જુદા નથી; જુદા નહિ કહો. જુદા નહિ સમજો.

જુદમગાર પોતેજ જુદમનો ભોગ બને છે. તમે આપસમાં પ્રેમલાસ અને મહોબત રાખજો, કોઈ તમારી દુશ્મની કરે તો પણ

તમે દુશ્મની નહિ કરજો. જે બીજા ઉપર જુલમ કર તે મટે જો સરકારે ગવર્નમેન્ટમાં ફરિયાદ કરે છે તો તે શિક્ષાને પાત્ર થાય છે, પણ આપણા મજહૂબમાં યાને રૂહાની ફિલોસોફીવાળા મજહૂબમાં તે પોતેજ જુલમાતમાં મુકાય છે. ખાનાવાદાન.

આ પ્રસંગે જે લગ્નના કામ ઉકેલશે તેને કાંઈ ખર્ચ થશે નહિ અને અમે પણ ઘણા ખુશી થઈશું. માટે લગ્નના કામ જરૂર ઉકેલાવજો.”

સગાઈ કરવા માટે દંપતિને ઉભા રાખી અરજ કરવામાં આવતાં ફરમાવ્યું :

“કયા કરનેકા હય ?”

અરજ કરવામાં આવી

“મંગની કરનેકા હય.”

એ ઉપરથી ફરમાવ્યું :

“શાદી કબ કરેંગા ?”

જવાબમાં અરજ કરવામાં આવી કે,

“ડાયમંડ જ્યુબીલી પર.”

એ ઉપરથી ફરમાવ્યું :

“ડાયમંડ જ્યુબીલીકી રાહ કયા ખર્ચ કરનેકે લીયે દેખતા હય ? આજ ડાયમંડ જ્યુબીલી સમજો. આઓ”

દંપતિના હાથ મેળાવી આપી દુઆ આશિય ફરમાવી ફરમાવ્યું :

“ખેહાત માલ, ખેહાત અવલાદ. ખાનાવાદાન.”

એક સગાઈ કરવા દંપતિને ઉભા કરી અરજ કરવામાં આવી કે,

“મંગની કરનેકા હય.”

એ ઉપરથી ફરમાવ્યું :

“લાઓ, આઓ, ઇસકાબી શાદી કર દેંગા. ઉમરકા તો કાયદે મુતાબીક બાદ નહિ હય ?”

જવાબમાં ઉમરનો બાદ નથી એમ અરજ કરતાં હાઝર મંમામે દંપતિના હાથ મીલાવી આપી દુઆ આશિય ફરમાવી ફરમાવ્યું :

“ખેહાત માલ, ખેહાત અવલાદ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પર ૪ મું.

આગ્રા તા. ૨૭-૧૧-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે છુટ, સુઝ તથા ચામડાના વેપારીઓને ફરમાવ્યું :

“ એક બીજા, એક બીજાને ગળે વળગી પ્રેમથી રહેજો. હમેશાં એકબીજાસથી એક થઈ ચાલજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પર ૫ મું.

આગ્રા તા. ૨૮-૧૧-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“ આલીબહુ જીવાભાઈ ઇસમાઈલ સેવાધારી હતા અને એનો બદલો તમો કુલ જમાતને મળે છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પર ૬ મું.

મુંબઈ તા. ૫-૧૨-૧૯૪૫.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“જેઓના ધાર્મિક કામકાજો હોય તે સિવાયના કુકત દિદાર માટે નોકરી ધંધો છોડી આવે તે જરૂરનું નથી. હમેશાં તમે કામકાજ છોડી દિદાર કરવા આવો છો તે અમને પસંદ નથી. તમારું દુન્યવી નુકશાન થાય તેમાં અમે રાજી નથી. ખાસ કરીને નોકરી-વાળાઓને નુકશાન થાય તે જોવાની અમારી ખાહેશ નથી. કામકાજ છોડીને હમેશાં દિદાર કરવા નહિ આવવું, ઓફીસરો પણ ન આવે. અલબત્ત જમાતના મુખી કામઢીયા ભલે આવે પણ તેના ઉપર અમે ફરજ નાંખતા નથી. જેના ધાર્મિક કામકાજો હોય તેના સગાબહાલા ભલે આવે.

જે દિવસ તમને કામકાજ અને ધંધાની રોકાણ ન હોય અને રજાનો દિવસ હોય, જેવો કે આતવાર, તે વખતે દિદાર કરવા ભલે આવો. લેકીન કામધંધો કે નોકરી છોડી આવવાની જરૂર નથી. એક તો ઇસમાઈલીઓને બીજા લોક નોકરીએ રાખતા નથી અને ખાડા કરે અને નોકરી છુટી જાય તો નુકશાન થાય. એ લોકો કે જેની નાની દુકાન છે, તેઓ દુકાન ઉપર નહિ બેસે તો કોણ સંભાળશે? ગાડીવાળા હોય, દુધવાળા હોય યા મોટર ડ્રાયવર હોય તો તેઓને નુકશાન થશે.

ખાઈઓને પણ રોજ રોજ ઘરનું કામકાજ છોડીને આવવું એ ઠીક નથી. અલબત્ત કેઇ દિવસ કામકાજ ન હોય અને હવા ખાવાનું મન થાય તો ભલે આવે. ખાનાવાદાન.”

ઓરીસા-પાલનપુરમાં ઇસમાઈલીઓ વધુ સંખ્યામાં વસવાટ કરે એ આગતની અરજ થતાં ફરમાવ્યું:

“પચાસ વર્ષથી કાઠીયાવાડને અમે કહેતા આવ્યા છીએ કે, બહાર જાઓ પણ સાંભળતા નથી. ભુખે મરશે ત્યારે જશે તો પછી શું ફાયદો?”

પાલનપુર, રજપુતાના, જોધપુર જાઓ. મોટો ધંધો નહિ તો છેવટે મિરચી મસાલાના ધંધામાં પણ રોટી તો જરૂર મળશે. તમે પણ બીજાઓને બોલાવો. તમે જે કામ કર્યું છે તેથી અમે ધણા ખુશી છીએ.

આજે અમને ગાદી ઉપર બેસવાને સાઠ વર્ષથી વધુ વખત થઇ ગયો છે. ડાયમંડ જ્યુબીલી તો થઇ ગઇ, હવે તો તેની ઉજવણી ખાકી છે. એવા વખતે અમે કાઠીયાવાડ છોડવાને ફરમાન કરીએ છીએ.

આજે ત્રીસથી પાંત્રીસ હજારની સંખ્યા કાઠીયાવાડમાં છે. એમાંથી પંદરથી વીસ હજાર ડાયમંડ જ્યુબીલી ઉપર ગરીબ હોવા.

કારણે આવી શકશે નહિ. એ વખતે અમે કહેતા હતા કે આફ્રિકા જાઓ, કાઠીયાવાડની બહાર જાઓ, જેઓ ગયા તેઓ આખાદ છે. જો આ લોકો પણ ગયા હોત તો બધા ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઉપર આવી શકત. હવે આફ્રિકા બંધ છે, હિંદુસ્તાન ખુલ્લું છે. ભુખે મરે પછી જાય તો શું કાયદો ? ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પરંબુ.

પુના તા. ૬-૧૨-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે ફરમાયું:

“અલહમ્દો લિલ્લાહ, દુન્યવિ કરકસરથી તમારી હાલત ઘણી સારી છે, એનો મતલબ એવો નથી કે ખર્ચ વધારે કરવું. આફ્રિકા ખાતે ઇકોનોમિક યાને કરકસર બાબતમાં અમે ઘણા ફરમાનો કર્યા છે, તે હિંદુસ્તાનને પણ લાગુ પડે છે.

નવા કપડા નહિ લેવા. જુના જ્યાંસુધી ચાલે ત્યાંસુધી ચલાવો. ખાવાપીવા બાબતમાં આફ્રિકામાં અમે ફરમાનો કર્યા છે તે હેન્ડ ખીલો મંગાવો અને એ મુજબ ખોરાક ખાઓ. વધુ પડતું દુન્યવિ ખર્ચ ઓછું કરો અને એ બચેલી રકમ વેપારમાં નાખો. બને તેટલું કો-ઓપરેશન યાને સહકારથી કામ કરો.

એક કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી આંદી છે, એને આગળ લઈ જાઓ. તેના વધારે મેમ્બર હોવા જોઈએ, આગળ લઈ જાઓ.

એક આદમીને કોઈ પણ તોડી નાખશે, પણ વીસ આદમીને કોઈ તોડી શકશે નહિ.

પુનાની બધી જમાતે કો-ઓપરેશન સહકારની યાદ દિલમાં રાખવી જોઈએ અને મેમ્બર બનવું જોઈએ.

કોઈ બહારના માણસ પાસેથી વ્યાજે નાણા લેવા જોઈએ નહિ. એ તો દિવાનાનું કામ છે.

શાદી ગમીમાં પૈસાનું ખર્ચ ઓછું કરો. હમણું કુંવારા છોકરા છોકરીઓ વધારે છે. હમણું શાદી ન કરવામાં આવે એ ખરાબ ટેવ છે.

ઉપરના ગામોમાં એવાં ઘણાં છે, જેમને ખબર પણ નથી કે, પુતામાં આટલી છોકરીઓ છે. એ બહુજ જરૂરનું છે કે, એમને ખબર આપવી. મેળાના વખતે બધા આવશે, ત્યારે એની ઓળખાણ કરાવો. બદકશાની લોકની છોકરીઓ લો. એ ધરાની છે. તે ખાલુ ધરાની લોક ઈસમાઇલી છે, તેની છોકરી લો, તેમાં બહુ સારું છે. તે શીખેલી પટેલી અને હુન્નરમંદ છે. એવું નહિ બોલવું અથવા ખ્યાલ ન કરવો કે આ નવી જમાતના છે.

સારી વાત એ છે કે છોકરીઓને હુન્નર શીખવો. નવી જુની બધી જમાતોની છોકરીઓને એટલું શીખાવવું જોઈએ કે તે પોતાની રાજી મેળવી શકે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પરંતુ મું.

પુના, તા. ૧૫-૧૨-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે આફ્રિકાની જમાતોને તાલીમથી ફરમાવ્યું:

અમારો નીચે મુજબનો સંદેશો દર રવીયારના સાંજના બંદગી પછી વાંચવામાં આવે:-

“આખા આફ્રિકાના વહાલા રૂહાની બચ્ચાંઓ જોગ.

યાદ રાખો કે અમે તમારા રૂહાની પિતા અને માતા તમો સઘળાઓને જેટલા ચાહીએ છીએ તે કરતાં વધારે કોઈ પણ દુન્યવિ પિતા અને માતા ચાહી નહિજ શકે, તેથી બન્ને જહાનમાં એટલે કે આ અને બીજી દુનિયામાં તમારી ઉન્નતિ થાય એ જોવાનાં અમોને નિરંતર વિચારો રહ્યા કરે છે, અને અમારે તમને હમેશાં બદકેલીઓ અને આફ્રો સામે ચેતવાણી આપવીજ જોઈએ.

હવે પૈસાની મોટી રકમોથી ગંજીફા અને ગુગાર રમવું તે કંઈ અમારા હિત વિરુદ્ધ નથી પણ તમો મારા સઘળા વડાલા અચ્ચાંઓ માટે નાશકારક છે. જે તમને ઘર આંગણે કોઈ આનંદની રમત નેમ્તી હોય તો, ફક્ત મોજ ખાતર પૈસાની નાની રકમથી ગંજીફા રમો, પણ જુગાર નહિ ખેલો. પરંતુ આવી રમતો પાછળ સમયનો ભોગ આપવા કરતાં વધુ બહેતર એ છે કે, યુવાનોએ ઘર આંગણે અંગકસરત કરવામાં અથવા તો બહાર રમવા જેવી બીજી રમતો પછવાડે વખત રોકવો નેમ્ત્યે. અને મોટેરાંઓએ ઘર આંગણે બની શકે ત્યારે બીલીઅર્ડ રમવું અથવા બહાર હવાખોરી માટે ફરવા જવું નેમ્ત્યે. તમારા પોતાના લલાની ખાતર અમે તમને ચેતવણી આપીએ છીએ કે પૈસાથી જુગાર રમવું તે તમારી ઉન્નતિ માટે (આલાકોહોલ) કેફી પીણાં જેટલું જ લયંકર છે. જે તમારે મોજ ખાતર ગંજીફા રમવાજ હોય તો તેવા પૈસાની રકમ એટલી નાનામાં નાની રાખો કે તે ફક્ત હમેશાં આનંદી હારજીત તરીકે રહેવા પામે.

દુન્યવી ખર્ચમાં કરકસર કરવાના અમારા ફરમાનો મુજબ ઘેબા પૈસો ઓછામાં ઓછો ત્રણ ચાર વધુ વર્ષો માટે સંભાળપુર્વક સાચવી રાખવો નેમ્ત્યે અને વિચારપુર્વક તેને વેપારમાં અથવા આપણમાં રોકવો નેમ્ત્યે.

અમારા ખ્યાર ભર્યા વિચારો હર હમેશાં તમો સઘળાઓ સાથે છે.”

ફરમાન પરદ મું.

મુંબઈ તા. ૨૪-૧૨-૧૯૪૫.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મહમ્મદશાહ હાજર હમામે ફરમાવ્યું:

“અમારા રૂહાની અચ્ચાંઓની મુલાકાત કરવાથી અમે ઘણા ઘણા રાજી થયા છીએ અને સઘળી જમાતને નેમ્તને ઘણા ઘણા ખુશી થયા છીએ.

તમારે કોઈ કામ નથી હોતું અને દીદાન કરવા અંહી આવો છો ત્યારે, અમે તમને જોઈને ઘણા ખુશી થઈએ છીએ, પણ નોકરી છોડીને અને પોતાના ધંધામાં નુકશાન ઉઠાવી અંહી આવો છો, તેથી અમે ખુશી થતા નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૩૦ મું.

મુંબઈ (વાડી) તા. ૨૯-૧૨-૧૯૪૫

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“તમે જાણતા હશે કે આજે પળે પળે માનવીનું જીવન અને જગત પલટાતા જાય છે, દરેક વસ્તુ બદલાતી રહે છે, જેમાં ખરી દોરવણી હાજર ઇમામજ આપી શકે. ઇસમાઈલીઓ પાસે દોરવણી માટે કોઈ લખેલું પુસ્તક નથી, પણ હૈયાત ઇમામ છે.”

એચ. એચ. ધી આગાખાન લીજન્યન સેન્ટ્રલ કમીટીની કોન્ફરંસમાં ફરમાવ્યું:

“અમારી આખી જીંદગીમાં અમે દબાણ કરેલ નથી, પણ આ પ્રસંગ અજોડ અને કામ માટે અત્યંત ફાયદાકારક હોવાથી, અમે તમને બારપુર્વક અપીલ કરીએ છીએ.

કોઈપણ પ્રસંગે અમે કોઈને પણ દબાણ કરેલ હોય એવી કોઈ વ્યક્તિ હોય તો તે ઊભી થાય.”

થોડીવાર રાહ જોયા બાદ કોઈ જણ નહિ થવાથી ફરમાવ્યું:

“કોઈ એવો દાખલો નથી. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૩૧ મું.

મુંબઈ તા. ૩૦-૧૨-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ઇસમાઈલીઆ સ્ટુડન્ટસ એજ્યુકેશન સોસાયટીના વિદ્યાર્થીઓને ફરમાવ્યું:

“બચ્ચાંઓ તમે જીવન છે, તમે મોટી અભિલાષાઓ ધરાવો છો, પણ તમારે જમીન ઉપર ચાલવું છે, એ તમે બરાબર સ્મર્ણમાં રાખજો. તમે કંઈ ઉડવા જઈ રહ્યા નથી માટે તમારે તમારા ધંધામાં ધ્યાન આપવું જોઈએ. તમે તમારા માટે ભલા થાઓ અને તમારું કાર્ય સારી રીતે કરો. તમારું રોજીંદું કાર્ય તમે બની શકે એટલા ઉમંગ પુર્વક કરો અને તેમાં તમે એકાગ્રતા રાખો, એમ અમે ઇચ્છીએ છીએ.

આ થોડા શબ્દો નાથે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને અમારા ઉત્તમમાં ઉત્તમ અને વહાલભર્યા પિતા અને માતા તરીકેના દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ અને પ્રેમની લાગણી દર્શાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૩૨ મું.

મુબઇ તા. ૩૧-૧૨-૧૯૪૫.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે એચ. એચ. ધી આગાખાન્સ લીજયન સેન્ટ્રલ કમિટીની કોન્ફરન્સમાં પધારી ફરમાવ્યું :

“ઈમામતની ગાદી નશીનીને ૬૦ વર્ષ પુરા થયા છે તેનો આ અપુર્વ પ્રસંગ છે. સમસ્ત જગતનો આ અનોડ પ્રસંગ છે. આખી દુનિયાના તવારીખમાં આવેા પ્રસંગ કદી બન્યો નથી.

નાની કોમ આવું મોટું કાર્ય પુરું કરે અને હાઝર ઇમામની બે વખત તુલાવીધી કરે, એ ખચિત અદ્ભુત બાબત છે. આ કામથી દુનિયાભરમાં તમારી કીર્તિ પ્રસરી જશે, બાતી સ્વમાનની વૃદ્ધિ થવા પામશે. હિંદુસ્તાનમાં આવું કાર્ય થયું હોત તો તેઓ આસમાન સુધી પહોંચી ગયા હોત.

કાલે શું થવાનું છે, તે કોણે જોયું છે. અવસર આજનો છે. વંશપરંપરા આ વસ્તુ કામ આવવાની છે. તમે આ સારું કાર્ય કરીને

તમારી ઔલાદનું લવિષ્ય સાડું ખાત્રીવાળું બનાવા છે.

અમારા રૂઢાની બચ્ચાંઓએ સુંદર કાર્ય કર્યું છે. આ કાર્યમાં તેમને સફળતા મળી છે પણ તેથી જવાબદારી પુરી થઇ જતી નથી. તમારો સમય અને શક્તિ કોમના લલા માટે વાપરજો. સમસ્ત જીવનમાં પ્રયત્નશીલ રહેજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૩૩ મું.

મુંબઇ તા. ૧-૧-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમાને ફરમાવ્યું :

“તમે બધા એક દિલથી કામ કરજો. પ્રેસીડેન્ટ અને સેક્રેટરી કામ ચલાવવા માટે છે, નહિ તો બધા સરખા છે. પ્રેસીડેન્ટ અને સેક્રેટરીની વાત સાંભળજો એમાં ફાયદો છે.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“કાઉન્સીલમાં કોઇપણ છુટાછેડાનો કેસ આવે તો જોર જબરીથી છુટાછેડા આપવા નહિ જોઇએ. જો કોઇ ખીજા લગ્ન કરવા માંગતું હોય તો સારો બંદોબસ્ત કરવાનો વિચાર રાખવો જોઇએ. આજના જમાનામાં વાતાવરણ ઘણું નાનુક છે. તેથી કોઇપણ છોકરીના લગ્ન કરવા હોય તો તેની માતાને “મહર”નો વિચાર કરવો જોઇએ અને તેણે હક “મહર” બરાબર લેવી જોઇએ. એટલે હક “મહર” ઓછી ન જોઇએ. જો કોઇ વ્યક્તિ અદાલતમાં પણ જઇને છુટાછેડા લેવા માંગે તો તેને “મહર”નો વિચાર સ્વભાવિક રીતેજ આવે.

મહર પોતાની મિલકત પ્રમાણેની હોવી જોઇએ ૫૦૦ અથવા ૧૦૦૦ ની નહિ હોવી જોઇએ. જો લખપતી માણસ હજાર-રૂપિયા લખાવે તો તે વ્યાજગ્રી કહેવાય નહિ.”

ફરમાન ૫૩૪ મું.

મુંબઈ તા. ૬-૧-૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે, એક ખુદા માણસે “આમઓ લાજ કાદે છે, લાજ કાઢવાનું મુકતી નથી. લાજ કાઢવાથી કપડાં પગમાં ભરઈ જાય છે અને પડી જાય છે છતાં લાજ કાઢવાની રહી મુકતી નથી.” એવી અર્જ કરતાં ફરમાવ્યું:

“અમે ઘણા વર્ષો સુધી ફરમાન કર્યા કે લાજ યાને ધુમટો કાઢી નાંખો પરંતુ સાંભળતા નથી. લાજ કાઢવી ઘણી ખરાબ છે. એમને બેઇમાન નહિ કહો. એ લોકો બહીલ છે. તેઓને બેઇમાન નહિ કહો.”

ફરમાન ૫૩૫ મું.

મુંબઈ તા. ૧૧-૧-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે, અમલદારોએ અરજ કરી કે, “કાઠીયાવાડના મોમીન બાઇઓ પોતામાંજ છોકરા છોકરીઓ લે છે અને દે છે, પણ ખીજા ઇસમાઇલીને નથી આપતા.” તે ઉપરથી ફરમાવ્યું:

“એ તો રજપુતની રીત છે. તમે રજપુત તો નથી? એ શું વાત છે જે એક ખીજાઓને છોકરી લેતા હેતા નથી? કંઈ કારણ છે? રીવાજ છે? બેન ભાઈ તો નથી જે નથી આપતા? ખીજા ઇસમાઇલીઓથી ખુશી સાથે શાદી કરો. એક ખીજા સાથે વધારે લગ્ન કરો તો વધારે ઐલાદ થશે અને વધારે ફાયદો થશે.

ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૩૬ મું.

મુંબઈ તા. ૧-૨-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે મહુગ અગ્રદુલમલેક શીવજી આટલાવાળાના સંબંધમાં પુછા કરી ફરમાવ્યું:

“તે ખુશીમાં છે. તેના માટે રડવું નહિ. તે તમારાથી વધારે ખુશીમાં છે. એના બાપને કહેજે કે તેના માટે દિલગીર નહિ થાય, પણ પોતાના માટે દિલગીર થાય.”

મહુમ હજુરમુખી કાનજી રહીમના સંબંધમાં ફરમાવ્યું:

“તેણે અમારી ઘણી ખિદમત કરી છે.”

“મહુમ કાયમંડ જયુખીલી જેવા નસીબદાર નથી થયા” તે બાબતની અરજ કરવામાં આવતાં ફરમાવ્યું:

“તે આસમાનમાંથી જયુખીલી જોશે. ઘણી દુઆ આશિષ. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૫૩૭ મું.

કિસુમુ (આફ્રિકા) તા. ૨૩-૫-૧૯૪૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું:

“અમે તમો જમાતને જોઈ ઘણા ખુશી થયા છીએ. ટુંક મુદ્દતમાં તમો જમાતને ફરીથી જોઈને અમને ઘણો આનંદ થાય છે. જેમ તમે અત્યારે અમારી હજુરમાં બેઠા છો તેવીજ રીતે બીજી દુનિયામાં પણ બધા અમારી હજુરમાં બેઠા હશે.”

અત્રેની કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી સંબંધમાં જે સમાચાર મળેલ છે, તેથી અમને ઘણીજ દીલગીરી થાય છે. કો-ઓપરેટીવ અને કોરપોરેશનો તમારા દુન્યવી કાયદાઓ માટે છે. ગઈ સાલમાં આ સંબંધી અમે ઘણાં ફરમાનો કરેલ છે અને જમાતની ફરજ છે કે તેનો અમલ કરી કાયદો હાસલ કરવો જોઈએ. જે તમે કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ અને કોરપોરેશનો દીલોબ્બનથી હુળીમળીને નાહુ ચલાવો તો ઘણુંજ નુકશાન થશે, માટે સંપ સલાહ અને ભાઈચારાથી ચલાવી પુરતો લાભ લેવો જોઈએ. કો-ઓપરેટીવ અને કોરપોરેશનો તેના કાયદા પ્રમાણે બરાબર ચલાવી તેનો દુન્યવી કાયદો તમારે દુનિયામાંજ જરૂર મેળવવો જોઈએ. કદાચ

કોઈ ભુલ પણ કરે, ઇન્સાન છે, તો એક બીજાએ સાથે મળી સુધારી લેવી જોઈએ. હવે તમે આગલી વાતો ભુલી જાઓ અને એકબીજા સાથે હળીમળીને સંપસલાહથી કામ કરો.

રાત અને દિવસ તમે સઘળાઓને યાદ કરીએ છીએ અને ઘડી પણ વિસરતા નથી. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૫૩૮ મું.

લીન્ડી (આફ્રિકા) તા. ૩-૬-૧૯૪૬.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“અત્રે અમે કેટલાક બચ્ચાંઓની આંખો દુખતી જોઈએ છીએ અને તેના માટે બહુજ સાદી અને ખર્ચ વગરની દવા બતાવીએ છીએ, જે એ છે કે દરરોજ સવારના ગરમ પાણીમાં આના પાંદડા નાખી તેને ઉકાળી સ્ટ્રોંગ બનાવ્યા બાદ ચુલા ઉપરથી ઉતારી, તે પાંદડાવાળું પાણી ઠંડું પડવા દઈ, તેમાં ૩ બોળીને તે ૩થી આંખ સાફ કરવી. જો બંને આંખો દુખતી હોય તો દરેક આંખ સાફ કરવા માટે જુદું જુદું ૩ લઈને વાપરવું. એક આંખ સાફ કરેલું ૩ બીજી આંખ સાફ કરવામાં વાપરવું નહિ, કારણ તેમ કરવાથી નુકશાન થાય છે. આંખનો દુખાવો એક ચેપી રોગ સમાન છે, અને જો ઘરમાં કોઈ એક જણની આંખ દુખતી હોય તો તેની અસર બીજાને પણ થવા પામે છે, અગર જો આંખ વધારે દુખતી હોય તો ઉપર જણાવ્યા મુજબ આના પાંદડા પાણીમાં ઉકાળીને પાણી ઠંડું પડ્યા પછી તેમાં ૩ બોળી તેનાથી સાફ કરવી અને ત્યારબાદ તે પાણીને ફરીથી રહેજ ગરમ કરી તેમાં ૩ બોળીને તે ૩ બે થી ત્રણ કલાક સુધી આંખો ઉપર રાખવું. જો આંખો બહુજ વધારે દુખતી હોય તો ડોક્ટરની સલાહ જલ્દીથી લેવી જોઈએ. જેઓની આંખો દુખતી ન હોય તેઓ પણ જો ઉપર જણાવ્યા મુજબ ફક્ત આવાળા પાણીમાં ૩ બોળી પોતાની આંખો નિયમીત સાફ કરશે, તો તેને પણ ઘણો ફાયદો થશે. ખાનાવાહાન.”

ફરમાન ૫૩૯ મું.

તાનાનારીવ (માડાગાસ્કર) તા. ૫-૬-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમો જમાતને જોઈને અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ.

હાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડના શેરો માડા-ગાસ્કાર માટે જે જુદા રાખવામાં આન્યા હતા, તે તમો જમાતે ખરીદી લીધા છે, તે જાણી અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. આ શેરોમાં રોકેલ નાણાનો ફાયદો તાત્કાલિક તો નહિજ મળે, પણ આગળ જતાં તમને અને તમારી ઔલાદને ઘણો મોટો ફાયદો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૦ મું.

તાનાનારીવ તા. ૬-૬-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમે જે ધાર્મિક ફરમાનો કરીએ છીએ તે પ્રમાણે અમલ કરી આત્મિક ફાયદો હાસલ કરવો એ તમારી ફરજ છે; તેમજ દુનિયાની બહેતરી માટેના જે જે ફરમાનો કરીએ છીએ તે ફરમાનો સુજબ એકબીજાઓએ સાથે મળી ચર્ચા કરી દુન્યવિ લાલ પણ મેળવવો જોઈએ. તમારે આ મુલકમાં કોરપોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ સ્થાપવી જોઈએ. અત્યારે માડાગાસ્કરની બધી જમાતો અત્રે એકઠી થયેલ છે, જેથી જુદા જુદા ગામના અગ્રગણ્ય વેપારીઓ અને આવી બાબતોમાં રસ ધરાવતા દીનદારોએ એકઠા મળી કોરપોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ સ્થાપવા બાબત પુખ્તપણે વિચાર કરવો જોઈએ. કોમના નાના મોટા સર્વે વેપારીઓ કઈ રીતે વેપારમાં આગળ વધી શકે તે બાબત અરસપરસ વિચારોની આપ લે

કરવી જોઈએ. કોર્પોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓને જો વધુ નાણાની જરૂર પડે તો ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ લીમીટેડ પ.સેથી ઓછા વ્યાજના દરે મેળવી શકાશે, અને આમ કરી તમે વેપારમાં સહકાર સાધી ઘણુંજ લાભ મેળવી શકશો. આ સર્વે તમારી ઉન્નતિ માટે ફરમાવીએ છીએ, જેનો જરૂર લાભ ઉઠાવજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૧ મું.

તાનાનારીવ તા. ૭-૬-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સન્નામત સરકાર સુસંતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“તમે જમાતે કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી સ્થાપવા નક્કી કરેલ છે તે સાંભળી અમે ઘણા રાજી થયા છીએ. સોસાયટીઓના શેરો લેવા એ કંઈ સખાવત નથી પણ વેપાર છે. નાણાવાળા માણસોને કદાચ આવી સોસાયટીઓની જરૂર ન હોય, પણ નાના વેપારીઓ માટે આવી સંસ્થા ઘણીજ જરૂરી અને ઉપયોગી ગણાય. પૈસાદાર માણસો પોતાના નાણા આવી સોસાયટીઓમાં રોકશે, તો તેઓ ૩ થી ૪ ટકાનું વ્યાજ કદાચ મેળવી શકશે, પણ લવિબ્યમાં તેની ઐલાદને તે નાણા અગર તો શેરો ઘણાજ ઉપયોગી થઈ પડશે.

કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી ખરાખર સારી રીતે ચલાવવા માટે કોમમાંથી વફાદાર અને કોમ પ્રત્યે હુમદહીં ધરાવતા હોશીયાર અને લાયક ડાયરેક્ટરો નીમવાની ખાસ જરૂર છે; અગર જો કંપની કે સોસાયટીની કેપીટલ ગમે તેટલી મોટી હશે, તો પણ જો ડાયરેક્ટરો ખીન વફાદાર નીવડશે અને નાણાનો ગેર ઉપયોગ કરશે, તો કોમને ફાયદો થવાને બદલે ઘણુંજ નુકશાન સહન કરવું પડશે, જેથી આવી સોસાયટીના કાર્યકરો વફાદાર અને ઇમાનદાર નીમવાની ખાસ જરૂર છે. ખાનાવાદાન.”

બાદ ફરમાવ્યું :

“હવે અમે તમને બીજી બે બાબતો ઉપર ફરમાન કરવા ઇચ્છીએ છીએ જેમાં પહેલી બાબત એ છે કે :

પુરૂષો અને સ્ત્રીઓએ કેળવણી અવશ્ય લેવી જોઈએ. કેળવણીનો વિષય એટલો બધો ગંભીર અને જરૂરનો છે કે, કોઈપણ કોમ અગર તો જમાતના જીવન મરણનો તે સવાલ છે. અમારો કહેવાનો મતલબ એમ નથી કે ફક્ત મોટા મોટા પુસ્તકો વાંચવા અને ડીગ્રીઓ મેળવવી; પણ વ્યવહાર કેળવણીની મુખ્ય જરૂર છે અને તે એ છે કે, તમે જે દેશમાં રહેતા હો, તે દેશની ભાષા શીખી, સામાન્ય જ્ઞાન મેળવી આર્થિક અને સામાજિક લાભો હાસલ કરવા જોઈએ. આ મુલક કેન્દ્ર ગવર્નમેન્ટનો છે, જેથી તમારે રાષ્ટ્રીય ભાષાનું શિક્ષણ લેવાની ખાસ જરૂર છે. આ દેશમાંથી કોઈ યુવાનો ઇસ્ટ આફ્રિકા અગર તો ઇંગ્લેન્ડ જઈ તે દેશોની કેળવણી લીએ તો તેથી તેને ખાસ કંઈ ફાયદો નહિ થાય, પણ જો તે આ મુલકનું કેન્દ્ર શિક્ષણ મેળવશે તો તેથી તેને ઘણુંજ ફાયદો થશે. મતલબ કે તમે જે દેશમાં રહેતા હો તે દેશની રાષ્ટ્રીય અને પ્રત્યક્ષ ભાષા અને જ્ઞાન મેળવવાથી ઘણુંજ ફાયદો મળી શકે.

• બીજી બાબત એ છે કે દારૂ અને તંબાકુ જેવી વ્યસની ચીજોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. યુરોપીઅનો રાજ્ય કરતી અને હોશીઆર પ્રજા છે, પણ તેઓ દારૂ અને તંબાકુ જેવી નુકશાનકારક બદીઓનું સેવન કરે છે, જ્યારે આપણે તેઓની સામે ટકી રહેવા માટે દારૂ અને તંબાકુ જેવા વ્યસનોથી દુર રહેવું જોઈએ. જો કોઈ માણસ એકસો (૧૦૦) ક્રાન્કની નોટ બાળી નાંખે તો તેને મુર્ખ કહીએ, તેવીજ રીતે એકસો (૧૦૦) ક્રાન્કની તંબાકુ લઈ પીએ તે પણ મુર્ખજ કહેવાય. આથી ઇન્સાન નાણું ગુમાવે છે અને શરીરની તંદુરસ્તીને પણ આવા વ્યસનોથી ઘણુંજ નુકશાન પહોંચાડે છે,

તેમજ પોતાના કુટુંબ અને જોડાદને દુઃખી અને પરેશાન કરી મુકે છે, જેથી આવી બદીઓનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.

બાળઉચ્છેર, બચ્ચાંઓની માવજત અને પ્રસુતિ પહેલાંની માતાએ લેવી જોઈતી સંભાળ બાળનમાં બાળકોએ રસ લેતા થવું જોઈએ. આ બાળનમાં અમે ગઈ સાલ કેન્યા અને ટાંગાનીકામાં ઘણા ફરમાનો કરેલ છે, જે ફરમાનો વાંચી તે ઉપર અમલ કરી લાલ ઉઠાવવો જોઈએ. આ બાળતો ઉપર કોમળી લલિત્પત્ની પ્રજાની તંદુરસ્તીનો આધાર રહેલો છે, જેથી બાઈઓમાં આ વિષયનો પુરતો પ્રચાર કરવો જોઈએ. ગર્ભવતી બાઈઓએ સાદો અને પુષ્ટિકારક ખોરાક લેવો જોઈએ કે જેથી તેણીને અને બચ્ચાંને શક્તિ મળી શકે; તેમજ બચ્ચું જનમ્યા બાદ પણ પુષ્ટિકારક અને શક્તિવર્ધક ખોરાક લેવો જોઈએ કે જેથી બાળકને પોતાની માતાનું દુધ મળી શકે, કે જે દુધથી બચ્ચું બહુજ તંદુરસ્ત અને સશક્ત બને છે.

બાઈઓએ દુન્યવી કેળવણી લેવીજ જોઈએ. જો બાઈઓ કેળવાયેલ હશે તોજ તેઓ પોતાના બચ્ચાંઓને કેળવણી આપી હોશિ આર બનાવી શકશે. ઘરમાં સાફસુફ કરવું, રાંધવું-પકાવવું, કપડા ધોવા, ઝાડુ કાઢવું વિગેરે દરેક નાના મોટા ઘરકામો બાઈઓએ જાતેજ કરવા જોઈએ. ખોરાક અને બીજી દરેક બાબતમાં કરકસર કરતાં શીખવું જોઈએ. અમારી બેગમ પણ રાંધવા-પકાવવાનું કામકાજ જાતે કરે છે. આ સર્વે ઘર કાર્યો કરવામાં કાંઈ શરમ નથી પણ કુદરત તરફથી નિર્માણ થયેલ સ્ત્રીઓની ફરજ છે. બાઈઓ કેળવાયેલ, કરકસરવાળી, હોશિઆર અને ગૃહકાર્યમાં પ્રવિણ હશે, તો તેના બાળકો પણ તેવાજ હોશિઆર અને ચાલાક થશે, જેથી કોમ પણ પ્રગતિમાન અને આબાદ થશે.

અમે તમારી બહેતરી માટે ઘણા ફરમાનો કર્યા છે, જેમકે દુનિયામાં અને વેપારમાં આગળ વધવા કોરપોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ ઉભી કરેલ છે, તેમજ બહુજ જોછા બ્યાળે નાણા

મેળવી શકે તે માટે ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ જેવી સંઘર કંપની બનાવેલ છે. ઉપરાંત કેળવણી અને તંદુરસ્તીને લગતા ઘણાં સ્તાઓ બતાવ્યા છે, તે મુજબ અમલ કરશે. તે ઘણાં જ્ઞાપકો મેળવશે. અમે ઘોડાને પાણી પાસે લઈ જઈએ છીએ, એટલે કે તમને તમારી દુન્યવી આર્થિક અને સામાજિક દરેક પ્રકારની બહેતરી માટે ફરમાનો કરીએ છીએ; હવે ઘોડાએ પાણી પીવું કે નહિ તે તેની મરજીની વાત છે, તેવીજ રીતે તમારે પણ અમારા ફરમાનો પ્રમાણે વર્તવું કે નહિ તે તમારી મરજીની વાત છે. જો અમારા ફરમાનો મુજબ વર્તશો, તો દીન અને દુનિયામાં સુખી અને આબાદ થશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૨ મું.

તાનાનારીવ તા ૮-૬-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“આજે અમે ઇસમાઈલી મઝહબી રાજ્ય કયા સિધ્ધાંતો ઉપર રચાયેલ છે, તે બાબત ઉપર ફરમાનો કરીએ છીએ.

સૌથી અગત્યનો અને પહેલો સિધ્ધાંત એ છે કે, ઇસમાઈલી મુરીદ નાના યા મોટા દરેકે દરરોજ નિયમિત જમાતખાને અવશ્ય આવવું જોઈએ અને સાથે મળીને દુઆ ગુન્દરવી જોઈએ. જમાતખાને આવવામાં જો કાહેલી કરશે તો રફતે રફતે તમારું ઇમાન ઓછું થતું જશે; જેથી દુઆ વખતે દરરોજ નિયમિત જમાતખાને હાજર થવાની દરેકે દરેક ઇસમાઈલી ઉપર મુખ્ય ફરજ છે.

બીજી બાબત એ છે કે દુનિયાના દરેક રાજ્યો પોતાનું રાજતંત્ર ચલાવવા પ્રજા પાસેથી જકાત અને ગુદ્દી ગુદ્દી બતના કરવેરાઓ લે છે. જો આવી રીતે કરવેરાઓ લેવામાં ન આવે તો કોઈપણ રાજ્ય આલી નજ શકે; અગર જો કોઈ માણસ રાજ્યના કરવેરા નથી ભરતો

તો સરકાર તેની પાસેથી સત્તા અને જબરજસ્તીથી વસુલ કરે છે. આ એક દુન્યવી રાજ્યની વાત થઈ. તેવીજ રીતે દીની રાજ્યચલાવવા માટે મુરીદોએ પોતાના ઇમામને માલેવાજખાત આપવીજ જોઈએ. નળી સાહેબના વખતમાં પણ ખુમ્સ અને જકાત આપવામાં આવતા હતા. તે જમાનાના માણસો સમજતા હતા કે, દીની રાજ્ય ચલાવવા માટે આવા ટેકસો આપવાજ જોઈએ, તે સિવાય રાજ્ય નજ ચાલી શકે. પીર સદરદીને પણ તમને ઇમામનો હુકક આપવા શીખવેલ છે. જેઓ ખરા મોમન છે, તેઓ પોતાની કમાણીમાંથી ઇમામનો હુક રાજ ખુશીથી આપે છે. ઇસમાઈલી મઝહબમાં માલેવાજખાત વસુલ કરવા દુન્યવી રાજ્યોની માફક પોલીસ અગર તો બળજબરી વાપરવામાં આવતી નથી, પણ મોમનને તેનું મનજ પોલીસ બની ઇમામનો હુક આપવા પ્રેરે છે. જે તમે માલેવાજખાત આપવામાં કાહેલી કરશો, તો કોમની સામાજિક જરૂરીઆતોનો લાભ પણ મેળવી નહિજ શકો. માલેવાજખાત એ ધર્મનો મુખ્ય પાયો છે, જેથી ચોકબી માલેવાજખાત આપવીજ જોઈએ અને તે આપશો તોજ તમે દીન ઉપર મુસ્તકીમ રહી શકશો.

તમે ફ્રેન્ચ સરકારના રાજ્યમાં રહો છો, જેથી તમારે ફ્રેન્ચ પ્રજા-જન એટલે કે આ મુલકની વતની પ્રજા બની જવું જોઈએ, અને વતની પ્રજા તરીકેના દરેક હુકકો મેળવવા માટે કોશીષ કરવી જોઈએ. આ મુલકમાં જન્મેલા બચ્ચાંઓ માટે પણ વતની પ્રજા તરીકેના દરેક હુકકો સરકાર પાસેથી મેળવવા જોઈએ. વતની પ્રજા તરીકેના હુકકો મેળવવા માટે એકાદ બે વખત કોશીષ કરી બેસી રહેવાથી કંઈ સરકાર તમને હુક આપી નહિ દીએ, પણ વારંવાર દબાણપુર્વક કોશીષ કરશો તોજ ફાવી શકશો. દસ કે વીસ વર્ષ પછી શું થવાનું છે, તે અમે જાણીએ છીએ અને તેથીજ તમને ફરીથી પણ બાર પુર્વક ભલામણ કરીએ છીએ કે, તમે માડાગાસ્કારની વતની પ્રજા મલગાસ કોમ સાથે હળીમળીને રહો. મલગાસી તેમજ ફ્રેન્ચ ભાષા શીખી મલગાસ લોકો સાથે તેઓના જેવાજ વતની બની જાઓ અને તેમ

કરશે તોજ લવિષ્યમાં જો સરકાર પરદેશીઓને આ મુલ્કમાંથી ચાલ્યા જવાનું કહે તો, ત્યારે તમે આ મુલ્કની વતની પ્રજા સાથે રહેણીકરણી વિગેરેમાં હળીમળી ગયા હશે, અને વતની પ્રજા તરીકેના હકો મેળવેલા હશે તો તમને કાઠી નહિ શકે, બલ્કે રાજા ખુશીથી આ મુલ્કમાં તમને રહેવાના હકો આપવા કબુલ કરશે. જેમ ખર્માની અંદર આપણા ઈસમાઈલીઓ અમારા ફરમાન મુજબ અમલ કરી ત્યાંની વતની પ્રજા ખર્માની સાથે પહેરવેશ અને રહેણી કરણીમાં ભેળસેળ થઈ ગયા હતા તેથી લડાઈ દરમ્યાન જ્યારે જાપાનીસોએ તે મુલ્ક જીતી લીધો ત્યારે જેમ બીજી પ્રજાને દુઃખી થવું પડ્યું હતું તેમ ઈસમાઈલીઓને હેરાન થવું પડ્યું ન હતું; કારણ કે તેઓએ અમારા ફરમાનો પ્રમાણે અમલ કર્યો હતો. તેવીજ રીતે તમે પણ અમારા આ ફરમાન પ્રમાણે વર્તશો, તો તમને લવિષ્યમાં કંઈ પણ તકલીફ પડશે નહિ. આપણે દુનિયામાં રહીએ છીએ, નહિ કે સ્વર્ગમાં, જેથી અમે તમો મારા મુરીદોની બહેતરી માટે જે જે ફરમાનો કરીએ છીએ અને કરી રહ્યા છીએ, તે મુજબ મનન કરી વર્તન કરશો તો આ અને બીજી દુનિયામાં સુખી અને આબાદ થશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૩ મું.

તાનાનારીવ તા. ૯-૬-૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“ઈસમાઈલી કેમ એ એક વેપારી કેમ છે જેથી વેપારમાં એક બીજાએ હળી મળીને સંપ સલાહથી આગળ વધવું જોઈએ. જો પંખીની માફક એક એક જુદા પડી જશે, તો જોઈએ તંવો લાભ મેળવી શકશે નહિ. વેપારમાં હમેશાં સલાહ સંપથી સહકારી દ્રષ્ટિએ લેવા મળીને કામ કરો કે જેથી તમને ઘણુંજ ફાયદો મળે. બધાએ એકજ વેપાર પાછળ જવું એ બરાબર નથી, પણ જુદી જુદી જાતના વેપાર ધંધાઓ કરતાં શીખવું જોઈએ અને તેમ કરશે તોજ વધુ લાભ મેળવી શકશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૪ મું.

તાનાનારીવ તા. ૧૦-૬-૪૬.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે ફરમાવ્યું:

“કાઉન્સીલના મેમ્બરો, દરેક ગામના મુખી અને કામડીઆઓ, વોલન્ટીઅરો અને સઘળી જમાતોએ આ અમારી પધરામણી દરમ્યાન જે જે મહેનત અને તકલીફ ઉઠાવેલ છે, તે માટે સઘળાઓને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષો અને ખાનાવાદાન ફરમાવીએ છીએ.

તમે સઘળા અમારા રૂહાની ફરજદો છો જેથી એક ખીજા વચ્ચે કોઈ પણ જાતની હસદ કે દુશ્મની રાખશો નહિ; પણ એક ખીજા સાથે સંપ સલાહથી હળી મળીને રહેજો કે જેથી ખીજા કોમના માણસો પણ વખાણ કરે કે ઈસમાઈલી કોમ કેવી સંપીલી અને દાના છે. તમારે સમજવું જોઈએ કે તમે સઘળા એકજ રૂહાની પિતાના રૂહાની ફરજદો છો, જેથી કોઈને દુઃખ દેવું જોઈએ નહિ. દુઃખ કેવું હોય છે, તેનો જાતે અનુભવ લેવો જોઈએ કે જેથી ખીજાને કેટલું બધું દુઃખ થશે, તે સમજી શકાય; માટે એક ખીજા સાથે હળી મળી મહોબત અને સંપ સલાહથી રહેજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૫ મું.

તાનાનારીવ તા. ૧૩-૬-૧૯૪૬.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઈમામે ફરમાવ્યું :

“આજે અમે તમને તાંદુરસ્તી સંબંધી ફરમાનો કરવાના છીએ, જે ખરાબર ધ્યાન આપી સાંભળજો. અગર જો અમારા ફરમાનો સાંભળી તે મુજબ અમલ નહિ કરો તો કંઈ ફાયદો નહિ થાય. જેમ એક ઘોડાની પાસે પાણી મુકવામાં આવે અને તે પીએ નહિ તો

તેમાં પાણી પીવરાવવાવાળો શું કરી શકે? કંઈજ નહિ. તેવીજ રીતે અમે તમને ફરમાનો કરીએ અને તમે તે પ્રમાણે અમલ ન કરો, તેમાં અમારી કંઈ તકસીર નથી.

કેટલીક બિમારીઓ એવી હોય છે કે જેના માટે અમે તાવીજ આપીએ છીએ અને તેનાથી ફાયદો થાય છે. જ્યારે બીજી કેટલીક બિમારીઓ તમે જાતે બેદરકારીથી ઉભી કરો છો. આ મુલ્કમાં મચ્છરનો ઉપદ્રવ બહુજ છે, જેથી તમારે મચ્છરદાની વાપરવી જોઈએ. મચ્છરદાની વાપરવામાં બેદરકારી કરશો તો બિમાર પડશો. કેટલાક માણસો મચ્છરદાની વાપરે છે, પણ તેમાં કાણું હોય છે, જેમાંથી મચ્છરો અંદર સહેલાઈથી જઈ શકે છે. આવી મચ્છરદાનીઓ વાપરવાથી શું ફાયદો? આવી મચ્છરદાનીઓ વાપરનારા અને જેઓ બીલકુલ ન વાપરે તેઓ બન્ને સરખાજ છે અને તાવ જેવી બિમારીના ભોગ બને છે; જેથી કાણું વગરની અને ફાટેલ ન હોય તેવી સારી મચ્છરદાનીઓ વાપરવી જોઈએ.

આ મુલ્કમાં ગધેડીનું દુધ મળતું નહિ હોય, પણ જો ગધેડીનું દુધ મળતું હોય તો બચ્ચાંઓ તેમજ મોટા માણસોએ તે પીવું જોઈએ, કારણ કે તે દુધ તંદુરસ્તી માટે ઉત્તમ અને અને સાધારણ દુધ કરતાં દશ ગણું વધારે પુષ્ટિકારક હોય છે. જો ગધેડીનું દુધ મળતું ન હોય તો બકરી અથવા ગાયનું તાણું દુધ પીવું જોઈએ, તેમાં પણ ગાય કરતા બકરીનું દુધ વધારે સારું છે. બચ્ચાંઓ તેમજ મોટા માણસોએ પણ બકરીનું તાણું દુધ પીવું જોઈએ. તે જોઈતા પ્રમાણમાં ન મળી શકે તો પછી ગાયનું તાણું દુધ પીવું જોઈએ, તેમજ દુધમાંથી બનેલા દહીં અને છાશ પીઓ કે જે તંદુરસ્તીને ઘણાજ ફાયદો પહોંચાડે છે.

માંસ અઠવાડીયામાં એકથી બે વખત ખાઓ, પણ તે એકદમ પકાવીને નહિ; કારણકે માંસ પાકી જતાં તેમાંથી તાકાતના તત્ત્વો નાબુદ થઈ જાય છે, જેથી અર્ધ કાચું પકાવી ખાવું જોઈએ. માંસ કરતાં

જો દુધ, દહીં, છાશ વિગેરે લેવામાં આવે તો તે શરીરને વધુ શક્તિ આપે છે તેમજ જો માંસને બદલે કલેજ અને ગુરદા અર્ધ કાચા પકાવેલા કે જેની અંદર તાકાતના સત્વો સમાયેલા રહે છે, તે ખાઓ તો બહુજ ફાયદાકારક છે. તમે ચોખા ઓછા પ્રમાણમાં ખાઓ, કારણ કે ચોખા વધુ ખાવાથી કબજિયાત થાય છે અને તેમાંથી ઘણી જાતની બિમારીઓ થાય છે. આ મુલ્કના વતનીઓ મલગાસોનો મુખ્ય ખોરાક ચોખા છે અને તે ખાવાથી તેઓ કેવા દીક્રા અને અશક્ત જેવા લાગે છે? માટે તમે ચોખા ઓછા પ્રમાણમાં ખાઓ, અગર તો એક લાગ ચોખા અને બે લાગ બાજરા લેજો કરી પીસાવી તે આટાની રોટલી બનાવી ખાઓ.

તમારે મહીનામાં એક વખત એરંડીયા તેલ Castor Oil નો જુલાબ લેવો જોઈએ, કે જેથી કબજિયાત અને પેટની સાધારણ બિમારીઓ દુર થઈ તંદુરસ્તી મળે.

દાંતણું કરવામાં વિદાયતી દંતમંજન અને પાવડરો વાપરો છો, તેના કરતાં નીમકથી દાંતણું કરવું વધારે સારું છે. નીમક વાપરવાથી દાંતો મજબુત થશે અને ઘણો ફાયદો થશે.

પાણીમાં ચાના પાંદડાં અગર તો ભુકી નાખી તે પાણી ચાની માફક ઉકાળી નીચે ઉતારી ઠંડું પડવા દેવું અને ત્યાર બાદ તેમાં ૩ બોળી તે રૂથી આંખને સાફ કરો. એક આંખ ધોએલું ૩ બીજી આંખ ધોવામાં વાપરશો નહિ, જો તેમ કરશો તો આંખને નુકશાન થશે, માટે જુદા જુદા રૂથી જુદી જુદી આંખ ધોવી. આમ કરવાથી તમારી આંખોને ઘણોજ ફાયદો થશે.

અમે ઈંગ્લીએ છીએ કે આ મુલ્કમાંથી બે યુવાનો ડોક્ટર થવા બહાર પડે, કે જેઓને ફ્રાંસ જઈ ડોક્ટર થવા માટે અમે સ્કોલરશીપ આપીશું. જો કે. ઇ પોતાના ખર્ચે ફ્રાંસ જઈ ડોક્ટર બની શકતા હોય તો તેવા બેક યુવાનો ડોક્ટર થવા જાય. આ

યુવાનો ડોક્ટર થઈ અત્રે આવી કોમને લાલ નાપે અને આ મુલકના નાના મોટા દરેકે દરેક ઇસમાઈલીની ખત અને કાળજીથી દવા કરી કોમ પ્રત્યેની પોતાની ફરજ અદા કરે, જેથી અમે ઘણાજ ખુશી થઈશું.

અમે તમને તંદુરસ્તીતે લગતા ઘણા ફરમાનો કર્યા છે, જે સુજબ અમલ કરશે તો બિમાર પડવાનો બહુજ ઓછો સંભવ રહેશે, છતાં પણ જો કોઈ વધુ પડતી અને ગંભીર બિમારી થવા પામે તો જલ્દીથી ડોક્ટરની સલાહ લેવી અને ડોક્ટર તરફથી આપવામાં આવેલી દવા કાળજીથી હુમેશાં નિયમિત પીવી, તેમજ જો કોઈ પરહેજ સુચવવામાં આવે તો તેનું પણ ખરાબર પાલન કરવું જોઈએ કે જેથી બિમારી જલ્દીથી દુર થઈ ફાયદો હાંસલ થાય.

અમારા આ સર્વે ફરમાનો માડાગાસ્કરના દરેકે દરેક ગામમાં અઠવાડીઆમાં બે વખત જમાતખાનામાં વંચાવવા જોઈએ અને વાંચી મનન કરી તેનો લાભ ઉઠાવવો જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૬ મું.

તાનાનારીવ તા. ૧૭-૬-૧૯૪૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“આ મુલકમાં કેળવણી માટે અમે એક એડમીનીસ્ટ્રેટર નીમીએ છીએ કે જેનો દરજ્જો કેન્યા, યુગાન્ડા, ટાંગાનીકા અને જંગબારના એડમીનીસ્ટ્રેટરની ખરાબર છે. આ એડમીનીસ્ટ્રેટરે કેન્યા, યુગાન્ડા, ટાંગાનીકા અને જંગબાર વિગેરે સ્થળોએ જઈને ત્યાંના એડમીનીસ્ટ્રેટરોને મળી ત્યાંની કેળવણી સમંધી દરેક અનુભવ લેવો જોઈએ અને અત્રે અપાતી કેળવણીમાં

જે કંઈ ખામી હોય તે સુધારી દુર કરવી જોઈએ. તેવીજ રીતે કેન્યા, યુગાન્ડા, ટાંગાનીકા અને જંગબારના એડમીનીસ્ટ્રેટરોએ પણ કુમવાર દર વર્ષે આ મુદ્દકમાં આવી અત્રેની કેળવણી તપાસી ખામી દુર કરી ઘટતા સર્વે સુધારા વધારાઓ કરાવવા જોઈએ. અમે કેળવણી માટે ગંજાવર રકમની આંટ આખા આફ્રિકા માટે આપીએ છીએ અને આ મુદ્દક માટે પણ મોટી રકમની આંટ મંજૂર કરમાવીએ છીએ. આ આંટના નાણાને એક ફ્રાન્કનો ફક્ત એકજ ફ્રાન્ક જેટલો લાભ ઉઠાવવાથી કંઈ ફાયદો ન કહેવાય, પણ એક ફ્રાન્કમાંથી બે ફ્રાન્ક જેટલો લાભ ઉઠાવો ત્યારેજ ફાયદો થયો ગણાય. અમારા તરફથી આપવામાં આવતી આ આંટના નાણાની સર્વે વ્યવસ્થા એડમીનીસ્ટ્રેટરના હાથમાં અમે સોંપીએ છીએ. આ એડમીનીસ્ટ્રેટરની ફરજ છે કે, તેણે આ મુદ્દકની દરેક નિશાળોની અવારનવાર તપાસ લઈ કેળવણીનો તેમજ આંટના નાણાનો કોમ પુરેપુરો લાભ ઉઠાવે છે કે નહિ, તે જોવું જોઈએ. એડમીનીસ્ટ્રેટરની આ એક ઘણીજ જોખમભરેલી અને ગંભીર ફરજ છે.

કેળવણી માટે અમે આંટ આપીએ છીએ છતાં તમારે સરકાર પાસેથી પણ આંટ મેળવવી જોઈએ, કે જે તેની ફરજ છે, પણ આ ત્યારેજ બની શકે કે જ્યારે તમે આ મુદ્દકની વતની પ્રજા બની જઈ કેન્ય સરકાર પાસેથી તેવા હકો મેળવો. અમે તમને વીસ વર્ષ પહેલાં ફરમાવ્યું હતું કે તમે કેન્ય ગવર્નમેન્ટ પાસેથી વતની પ્રજા તરીકેના હકો મેળવો. જો તમે અમારા ફરમાનો પ્રમાણે અમલ કરેલ હોત તો આજે ઘણી સુફકેલીઓ ઓછી થઈ ગઈ હોત. જે સરકાર પ્રજા પાસેથી કરવેરા લેતી હોય, તેના ઉપર પ્રજાના જાળકોની કેળવણી માટે આંટ આપવાની જોખમદારી અને ફરજ રહેલી છે, અગર જો આ મુદ્દક કદાચ મલગાસીઓને મળી જાય તો પણ જો તમે વતની પ્રજા તરીકેના હકો મેળવી તેઓ સાથે ભળી ગયા હો તો તેઓ તમને પોતાના ભાઈઓ સમાન સમજી દરેક જાતનું શિક્ષણ આપવા બંધાએલા રહે.

અમે બર્માના ઇસમાઇલીઓને ફરમાન કરેલ કે તેઓ ત્યાંની વતનીપ્રજા બર્મીઝ લોકોની માફક રહે અને તેઓ સાથે ભાઈચારો સાધી એકમેક થઈ જાય. રહેણીકરણી તેમજ પહેરવેશ અને નામો પણ બર્મીઝ રાખે. અમારા આ ફરમાનો મુજબ બર્માવાસીઓએ અમલ કર્યો તેથી લડાઈના વખતમાં તેઓને મુશ્કેલી પડી નહિ. તેઓએ પોતાના નામો પણ બર્મીઝ રાખેલ હોવાથી બીજા લોકો પણ તેઓને ઓળખી ન શક્યા કે તેઓ બર્મીઝ છે કે નહિ. તેવીજ રીતે તમે પણ આ દેશમાં રહો છો અને સ્થાયી રહેવાનાજ છો, જેથી આ દેશની પ્રજા સાથે ભાઈચારો સાધી સંપ અને મહોળતથી તમારે ભળી જવું જોઈએ. આ અમારા ફરમાનો પ્રમાણે વર્તશો તો ભવિષ્યમાં મલગાસ લોકો તમને પોતા સાથે વસવાવાળા પોતાના ભાઈઓ માફકજ ગણશે અને તમે સુખી અને આખાદ થશો.

આ મુસાફરી દરમ્યાન અમે તમને તમારી તંદુરસ્તીને લગતા તેમજ દુન્યવી, આર્થિક, સામાજિક અને ધાર્મિક ઘણા ફરમાનો તમારી બહેતરી અને ઉન્નતિ માટે કર્યા છે, જે સર્વે વખતો વખત જમાતોમાં વાંચી પ્રચાર કરી અમલમાં મુકશો તો તમને ઘણોજ ફાયદો થશે અને તમે સુખી અને આખાદ થશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૭ મું.

નૈરોબી (કેન્યા) તા. ૫-૭-૧૯૪૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવું:

“આજે અમે તમને કેટલાક ફરમાનો કરવાના છીએ, જે ફક્ત નઇરોબી માટે નહિ પણ આખા આફ્રિકા માટે છે. આજે અમે તમને મઝહબી ફરમાનો કરવાના નથી પણ રૂહાની પિતા તરીકે તમારી તંદુરસ્તી અને બહેતરી માટેના ફરમાનો કરવાના છીએ. જેનો અમલ કરશો, તો દુનિયામાં ઘણોજ ફાયદો હાંતલ કરી શકશો.

અમે સમજીએ છીએ કે, તમે ઇન્સાન છો અને જલ્દીથી મદી અને નખળાઈના ભોગ બની જાઓ છો, જેમ થવું ન જોઈએ, પણ મનને કાબુમાં રાખી હિંમતથી સામનો કરવો જોઈએ.

દાડ, તંબાકુ વિગેરે વ્યસની પદાર્થોનો ઉપયોગ કરવાથી ઇન્સાનને લીજત અને આનંદ આવે છે, પણ જ્યારે નિશો ઉતરી જાય છે, ત્યારે માણસને કમતાકાતવાન અને સુસ્ત બનાવી મુકે છે અને શરીરની અંદર ઝેર બની જાત જાતના દર્દો ઉત્પન્ન કરે છે. આ ચીજો બહારથી સારી લાગે છે, પણ અંદરખાને દુશ્મનની ગરજ સારે છે, તેમજ તમારી તાંદુરસ્તીને ઘણુંજ નુકશાન પહોંચાડે છે. તમારે આ મુલ્કમાં યુરોપીઅનો સામે હરીફાઈ કરવાની છે, તેમજ ભવિષ્યમાં આફ્રિકનો સામે પણ હરીફાઈ કરવી પડશે. આફ્રિકનો જ્યારે પૈસા કમાશે ત્યારે તેઓ દાડ તંબાકુ જેવી ચીજોનો વપરાશ કરી તાંદુરસ્તી અને નાણાની બરબાદી કરશે. જો તમે દાડ તંબાકુ જેવી કેફી વસ્તુઓ તજ દેશો તો યુરોપીઅનો અને આફ્રિકનો કે જેઓ આવી બદીમાં ફસાએલા પડ્યા હશે, તેઓની સામે હરીફાઈ કરી તેઓને મહાત કરી શકશો.

કેટલાક માણસો કામઘંઘાથી પરવારી સાંજે થાક ઉતારવા, આવી કેફી વસ્તુઓનું સેવન કરે છે અને મનથી સમજે છે કે તેથી થાક ઉતરી જઈ આશાએશ મળે છે, પણ આવી માન્યતા ગંભિર ભુલ છે કેફી પીણા તાત્કાલિક માણસને કદાચ તાઝગી આપતા હોય છતાં પણ નિશો ઉતરી જતાં માણસને પહેલાં કરતાં પણ વધુ બેહાલ અને તંગ બનાવી શરીરની અંદર ધીમા ઝેર તરીકે પ્રસૂરી તાંદુરસ્તીને ઘણીજ હાની પહોંચાડે છે. કામઘંઘેથી ઘેર આવી થાક ઉતારવા છાશ તેમજ જીંદા જીંદા ફ્રૂટ જેવા કે સંતરા, નારંગી, પેશન ફ્રૂટ વિગેરેનો રસ પીઓ; તેમજ ટમેટાનો રસ નિમક અગર ખાંડ નાખી પીઓ, કે જેથી શરીરમાં ચેતન, સ્ફુર્તી અને કુવત આવશે. છાશ, ટમેટા, ફ્રૂટના રસો વિગેરેમાં કુદરતી શક્તિવર્ધક સત્વો અને ગુણો સમાએલા છે. આ ચીજોનું સેવન કરવાથી ફક્ત એકાદ મહીનામાંજ તમને ઘણા ફાયદો જોવામાં આવશે.

કેટલાક વૃધ્ધ માણસો પણ ઘણા વર્ષોથી આવી કેફી વસ્તુઓનું સેવન કરતા હોય છે, જે તેઓ એકદમ તો મુકી નજ શકે પણ તેમણે રફતે રફતે જરૂર ઓછું કરવું જોઈએ. બની શકે તો આ બદીને સદંતર નાબુદ કરવી જોઈએ, નહિતર આસ્તે આસ્તે ૬૬ થી ૭૫ ટકા તો જરૂર ઓછી કરવી જોઈએ. યુવાનોએ પણ આવા કેફી પીણા સદંતર મુકી દેવા જોઈએ અને તેના બદલે છાશ તેમજ ટમેટા અને ફરટના રસો પીવા જોઈએ. હાડ તંબાકુ જેવી કેફી અને શરીર તેમજ તંદુરસ્તીને નુકશાન પહોંચાડતી વસ્તુઓનું જેઓ સેવન કરે છે, તેઓ ઉપર અમને ગુસ્સો નથી પણ દિલગીરી થાય છે; બલકે આંખમાં આંસુ આવી જાય છે અને દુઃખની લાગણી પેદા થાય છે. અમે ઇમામ તરીકે એમ નથી કહેતા કે આવી કેફી વસ્તુઓનું સેવન કરવાથી ગુનાહ છે, પણ જેમ અમારા બચ્ચાંઓને અમે તેઓની તંદુરસ્તી અને બહેતરી માટે નસીહતો કરતા હોઈએ તેમ તમે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને તમારી તંદુરસ્તી, લલાઈ અને દુનિયાની બહેતરી માટે ફરમાવીએ છીએ. અમે અમારા મુરીદોને દુનિયામાં સુખી અને આબાદ જોવા માગીએ છીએ, માટે જો તમે અમારા ફરમાનો મુજબ વર્તશો, તો તમે તેમજ તમારી ઐલાહ દુનિયામાં સુખી અને આબાદ થશો.

આ મુલકમાં તમારે અંગ્રેજી પેઢીનો પહેરવેશ રાખવો જોઈએ, કે જે ઘણો સાદો અને શોભિતો છે. અમે એમ નથી કહેતા કે તમે જે ચાલુ કપડા પહેરો છો તેને ફેંકી દીઓ, પણ તે ફાટી જાય અગર ખલાસ થાય તો નવા કપડાં અંગ્રેજી રૂઢીના કરાવવા જોઈએ. આ મુલકની વતનીપ્રજા પણ યુરોપીઅન રહેણી કરણી અને પહેરવેશનું અનુકરણ કરે છે અને તમારે પણ આ મુલકમાં યુરોપીઅનો અને વતનીપ્રજાઓ સાથે વસવાનું છે, જેથી જ્યારે જુના કપડાં ફાટી જાય ત્યારે ફરી નવા કપડાં અંગ્રેજી ઢબના બનાવી પહેરો. આ પહેરવેશ કરકસરવાળો સસ્તો અને સાદો છે. તેમજ કામઘામાં પણ કોઈ જાતની તકલીફકર્તા નથી. બલકે અનુકુળ અને સગવડ બરેલો છે.

જેમ પહેરંશ માટે અમે ભાઈઓને ફરમાન કરેલ છે, તેજ પ્રમાણે બાઈઓએ પણ સમજવાનું છે કે તેઓના ચાલુ કપડા ફાટી ખલાસ થાય ત્યારે ફરીથી નવા કપડા યુરોપીઅન બાઈઓ પહેરે છે, તેવા બનાવરાવી પહેરે કે જે બહુ કરકસરવાળા અને સગવડ ભરેલા છે. નિશાળમાં અભ્યાસ કરતી બાળાઓ અને ગર્લ ગ્રાઈડઝ ક્લોક, ટોપી વિગેરે પહેરે છે, તે જોઈ અમને ઘણાજ આનંદ થાય છે. આ પહેરવેશથી ઘરના સર્વ કામકાજ બહુ સહેલાઈથી અને જલ્દી કરી શકાય છે. રાંધવા પકાવવામાં અને તેવાજ બીજા દરેક ઘરકામમાં આ પહેરવેશ બહુજ અનુકુળ આવે છે. ફરીથી તમને ભારપૂર્વક ભલામણ કરીએ છીએ કે ભાઈઓ, બાઈઓ અને બચ્ચાંઓ સર્વેએ આ મુલકમાં યુરોપીઅન રૂઢીના કપડા પહેરવા જોઈએ; પણ યાદ રાખો કે ચાલુ કપડા જે તમે પહેરતા હો તે ફાટી જાય અને નવા કપડા બનાવવાની જરૂર પડે ત્યારેજ તે યુરોપીઅન ઢબના બનાવી પહેરવા જોઈએ, કે જે બહુજ ઓછા ખર્ચાળ અને સહેલાઈથી વખતો વખત ધોઈને પહેરી શકાય છે.

આગેવાનો અને હોદ્દદારો જ્યારે પોતાની ડ્યુટી યાને ફરજ ઉપર હોય ત્યારે પોતાના હોદ્દા મુજબ ઝબા અને પાઘડી વિગેરે પહેરવા જોઈએ. આ બાબત ખાસ મહત્વની અને મુદ્દાની છે, તે ભુલવી નજ જોઈએ. હોદ્દદારો જ્યારે પોતાની ડ્યુટી ઓટલે ફરજ ઉપર ન હોય ત્યારે ભલે ચાલુ યુરોપીઅન ઢબનો પહેરવેશ પહેરે.

બાઈઓએ રાંધવા પકાવવાનું, ઘરમાં સાફસુફ કરવાનું અને બીજાં દરેક ઘરનું કામ જાતે કરતાં શીખવું જોઈએ. આ બાબત ગયે વર્ષે પણ તમને ઘણા ફરમાનો કર્યા છે, તેમજ પહેરવેશ પણ અંગ્રેજી ઢબનો પહેરશો, તો ઘરનું દરેક કામકાજ બહુજ સહેલાઈથી અને ઝડપથી કરી શકશો. ગર્લ ગ્રાઈડઝ અને સ્કુલમાં અભ્યાસ કરતી બાળાઓએ સ્કુલમાંથી છુટ્યા બાદ પણ પોતે અત્યારે જે અંગ્રેજી ઢબના કપડા પહેરે છે, તેજ પહેરવાનું ચાલુ રાખવું જોઈએ.

મોટી ઉમરની બાળાઓએ અને જેઓ સ્કુલમાંથી છુટે તે સર્વે બાળાઓએ ક્રોક, ટોપી વિગેરે અંગ્રેજી ઢબનો પોશાક કે જે ચાલુ તેઓ પહેરતી હોય તે બીલકુલ છોડવો નજ નોઈએ, જેથી તેઓનું અનુકરણ કરી, જે બાળાઓ આવે અંગ્રેજી ઢબનો પોશાક નહિ પહેરતી હોય તેઓ પણ પહેરવા પ્રેરાશે. આ પોશાક બાબતના ફરમાનો ઉપર પુરતો અમલ કરશે, તો તમને ઘણોજ ફાયદો થશે.

ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૮ મું.

નૈરોબી તા. ૧૬-૭-૧૯૪૬.

હક મૌલાના ખલી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

સાહેબ અને પુષ્ટિકારક ખોરાક પકાવતા શીખવા માટે બાઈઓની કુઠ કમિટી અંગ્રે ઉભી કરવામાં આવેલ છે, તે બહુ અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. આવી સંસ્થામાં દરેક બાઈઓએ જોડાઈ તાંદુરસ્તીને અનુકુળ શક્તિવર્ધક ખોરાક રાંધતા શીખવું જોઈએ. દરેક મોટા શહેરોમાં આવી સંસ્થાઓ સ્થાપી બાઈઓને ખોરાકને લગતી માહિતીઓ આપવાની ઘણી જરૂર છે.

અત્યારનો જમાનો પ્રગતિમાન છે, તેથી તમારે પણ જમાનાના દોર મુજબ પ્રગતિ સાધવી જોઈએ. યુવકોએ અને યુવતીઓએ કોમી સંસ્થાઓમાં તેમજ જમાતી દરેક કામકાજમાં આગળ પડતો ભાગ લેવો જોઈએ. યુવકોએ અને યુવતીઓએ કોમી બધી પ્રવૃત્તિઓનો બોલે ફક્ત બુદ્ધિઓ ઉપર મુકી આગસુ અને નચિત બનવું ન જોઈએ, પણ ચાલુ જમાના પ્રમાણે કોમ અને ધર્મને છાજતા જરૂરી સુધારાવધારા સાથે દરેક કોમી પ્રવૃત્તિમાં ઉત્સાહ અને ખંતથી ભાગ લઈ ઇસમાઈલી કોમને દુનિયામાં આગળ પડતી કોમ બનાવવી જોઈએ. આ ફરજ અને જવાબદારી કોમના યુવાન વર્ગની છે, જે તેઓએ જરૂર અદા કરી પોતાના ઇમામ, ધર્મ અને કોમ પ્રત્યેની વફાદારી બતાવવી જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૪૯ મું.

નૈરોખી તા. ૨૧-૭-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સક્ષાત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“ગર્ભવતી બાઈઓએ પોતાની રહેણીકરણી ખાવાપીવા વિગેરેમાં બહુજ ધ્યાન રાખવું જોઈએ. મરચી મસાલાવાળા તામસી ખોરાકો ખીલકુલ લેવા જોઈએ નહિ, પણ સાદો અને શક્તિવર્ધક ખોરાક લેવો જોઈએ. દુધ, ફરુદ, ઇંડા વિગેરે ખાવું જોઈએ, તેમજ દરરોજ પગે ચાલવાની કોશિષ કરવી જોઈએ કે જેથી શરીરમાં સ્ફુર્તિ અને ચેતન્ય આવે. આ પ્રમાણે વર્તેશો તો બાળક તંદુરસ્ત અને તાકાતવાન જન્મશે; તેમજ માતાને પણ સુવાવડમાં તકલીફ ઓછી પડશે અને તંદુરસ્તી તથા શક્તિ જાળવી શકશે. જે માતા તંદુરસ્ત અને તાકાતવાન હશે, તો તેણી પોતાના બાળકને પણ તંદુરસ્ત અને તાકાતવાન બનાવી શકશે.

ગર્ભવતી બાઈઓએ ગર્ભાવસ્થામાં તેમજ બચ્ચું જન્મ્યા બાદ તે ધાવતું હોય ત્યાંસુધી અને બાળક જેથી ત્રણ વર્ષનું થાય ત્યાં સુધી માતાઓએ કંઈ જાતનો ખોરાક લેવો તેમજ કેવી જાતની રહેણી કરણી રાખવી અને હરવું ફરવું વિગેરે બાબતમાં અમે ગઈ સાલ તમને ઘણા ફરમાનો કર્યા છે, તેમજ તેને લગતી તંદુરસ્તી અને ખોરાક સંબંધી પત્રિકાઓ છપાવી બહાર પાડવામાં આવી હતી, જે સર્વે તમોએ વાંચેલ હશે. અમારા ફરમાનો મુજબ અમલ કરશો તો બચ્ચાંઓ અને માતાઓ તંદુરસ્ત રહેશે. જે શહેરમાં મેટરનીટી હોમ (સુવાવડખાનું) હોય ત્યાં, બાઈઓને ગર્ભ રહે ત્યાંથી તે બચ્ચું જન્મે અને મોટું થાય ત્યાં સુધી તેઓએ કેવી જાતનો ખોરાક લેવો, કેમ રહેવું વિગેરે બાબતની સમજ આપવા હોશિઆર અને અનુભવી દાઈઓ રાખવી જોઈએ, તેમજ વખતો વખત ક્લીનીક ક્લાસો ભરી બાઈઓને પુરતી સમજ આપવી જોઈએ.

દરેક મોટા શહેરોમાં દર ત્રણ મહીને બેબી શો ભરવો જોઈએ. કાઉન્સિલ તેમજ લેડીઝ કમિટીની આ મુખ્ય ફરજ છે. નાના ગામોમાં પણ દર છ મહીને એક વખત બેબી શો ભરવો જોઈએ. આવા બેબી શોમાં ફક્ત તાંદુરસ્ત બચ્ચાંઓજ ભાગ લીધે તે બસ નયો, પણ દરેક બચ્ચાંઓએ ભાગ લેવો જોઈએ કે જેથી ડોક્ટરો દરેક બચ્ચાંઓને તપાસી તેઓમાં રહેલ નબળાઈ અને બિમારી માવિત્રોને બતાવી તેવી બિમારી અને નબળાઈ દુર કરવાના ઈલાજો બતાવે. ડોક્ટરોની સલાહ અને સુચનાઓ મુજબ અમલ કરવાથી બચ્ચાંઓ તાંદુરસ્ત અને શક્તિવાન થવા પામશે.

આ ફરમાન ફક્ત નઈરોબી માટે નથી, પણ આખા આફ્રિકાની સઘળી જમાતો માટે છે, જેથી તેનું મનન કરી પુરતો અમલ કરજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૫૦ મું.

મોમ્બાસા તા. ૨૭-૭-૧૯૪૬.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“અત્રે કેળવણી ખાતા ઉપર બોલે વધુ હોવાથી કેળવણીમાં રસ લેતા યુવાનોએ હિંમતથી બહાર પડી કેમકે પોતાની બિજમત આપવી જોઈએ. અમે ઈચ્છીએ છીએ કે કેળવણી માટે બિજમત કરવા વધુ નહિ તો બેથી ત્રણ યુવાનોએ તો જરૂર આગળ આવી હિંમતથી પોતાની સેવા આપવી જોઈએ.

જેમ મુબમમાં અમારી ડાયમંડ જ્યુબીલી પ્રસંગે ત્યાંની બાનુઓએ બહાર ગામથી આવેલા દીનદારોના નાની ઉમરના બચ્ચાંઓને સંભાળી જ્યુબીલી જેવા મહાન પ્રસંગે હાજર નહિ રહેતા અમારા

ફરમાનનો અમલ તરી કુરખાનીનો સવાળ હાંસલ કરેલ હતો તેવીજ રીતે અમે તમારી પણ કુરખાની કબુલ કરશું.

રાયમંડ જ્યુબીલીની તુલાવિધિનો આ એક એવો અનોડ પ્રસંગ છે કે જે પાંચસોથી હજાર વર્ષે એક વખત પ્રાપ્ત થાય છે. અત્યાર સુધી ૪૮ ઈમામોમાં ફક્ત ત્રણજ ઈમામોના વખતમાં રાયમંડ જ્યુબીલી જેવો મહાન પ્રસંગ આવેલ છે, જેથી દરેક રૂહાની ખચ્યાંઓએ ખત અને હિંમતથી ખિજમત કરવી જોઈએ.

ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૫૧ મું.

દારેસલામ તા. ૩૦-૭-૧૯૪૬.

ફક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યુ :

“રાયમંડ જ્યુબીલી જેવો પ્રસંગ પાંચસોથી હજાર વર્ષે માંડ એક વખત આવે છે. બધા ઇન્સાનો પોતાની જીંદગીમાં આવો પ્રસંગ જોઈ શકતા નથી, પણ તમે નસીબદાર છો કે તમારી જીંદગીમાં આવો મહાન અવસર જોવા લાગ્યશાળી થયા છો. આ પ્રસંગે કેન્યા, યુગાન્ડા, ટાંગાનીકા, જંગબાર, કેન્ગો, માડાગાસ્કર, સાઉથ આફ્રિકા અને આફ્રિકાના જુદા જુદા સ્થળોએ વસતા સઘળા મુરીદો અત્રે એકઠા થશે. આ પ્રમાણે જુદા જુદા મુલ્કના મુરીદોને આવી રીતે એકઠા થવાનો જીંદગીમાં લાગ્યેજ ખીજે અવસર મળે, જેથી અમે ઈચ્છીએ છીએ કે આ પ્રસંગે ઓછામાં ઓછા પાંચસો લગ્ન થવાજ જોઈએ. ૧૭ વર્ષની ઉપરની છોકરીઓ લગ્ન થયા વગર પાછી જવી ન જોઈએ. અત્યારે તમે જુદા જુદા વિલાગના મુરીદો અત્રે એકઠા થયા છો, જેથી જુદા જુદા વિલાગના છોકરા અને છોકરીઓ લગ્નગ્રંથીથી જોડાય તો ધણુજ સાફ છે. તમે નજીક નજીકના સગા કે ઓળખાણ પીછાણવાળાઓ પોતાના દીકરા દીકરીઓનાં લગ્નો અરસપરસ કરો, તે કરતાં દુર દુરના અબણ્યા મુરીદો પોતાના

છોકરા છોકરીઓના લગ્નો કરી સગપણુ જોડે, તે વધારે ઇચ્છવા-
યોગ્ય છે. આમ કરવાથી દુર દુરના ઇસમાઈલી મુરીદો વચ્ચે સગપણુ
સંબંધ જોડાશે, ભાઈચારો અને મહોબત વધશે, તેમજ દુન્યવી
અને આર્થિક લાભો પણ થશે. માવિત્રોએ પોતાના બચ્ચાંઓની શાદી
કરતી વખતે છોકરા અગર છોકરીની તાંદુરસ્તી તપાસવી જોઈએ.
અગર જો છોકરા અને છોકરીની તાંદુરસ્તી અને ધર્મ
પ્રત્યેની વફાદારી નહિ જોતા, જો નાણા અને મોટાઈ જોઈ
સગપણુ જોડશે, તો ખરકત નહિ થાય. ઉમર લાયક છોકરા
અને છોકરીઓએ આવા ઉત્તમ મેળા વખતે લગ્ન કરીનેજ જવું
જોઈએ. જો કોઈ છોકરાઓ અને છોકરીઓ એક બીજાને ચાહતા
હોય અને તાંદુરસ્ત હોય તેમજ ધર્મના સિદ્ધાંતોને કોઈ જાતનો
બાધ ન આવતો હોય, તો તેઓએ જલ્દીથી લગ્નો કરી લેવા જોઈએ.
અગર જો આવા લગ્નોમાં કોઈના માવિત્રો વિરુદ્ધ હોય અને સંમતિ
ન આપે તો તેવા માવિત્રોને આગેવાનોએ સમજાવવા જોઈએ કે
ખરા પ્રેમથી જે છોકરો અને છોકરી જોડાવા માંગે છે અને જેના ઉપર
તેઓની આખી જીંદગીની મીઠાશ અને મહોબત રહેલાં છે, તેમજ
તાંદુરસ્ત અને ઇમાનદાર છે, તો શામાટે તેઓના દિલ રંજ કરો છો? આમ
કરવાથી ઔદાદ પણ થતી અટકે છે કે જેથી માવિત્રો બહુજ મોટા
ગુનાહ કરે છે, માટે માવિત્રોએ આવા લગ્નોની રાજીખુશીથી સંમતિ
આપવી જોઈએ.

ઉમર લાયક વિધવાઓ અને છુટાછેડા થયેલ બાઈઓએ પણ
બેસી ન રહેતા ફરી લગ્નો કરી લેવા જોઈએ. ૫૦ વર્ષની અંદરની
વિધવાઓ અને છુટાછેડા થયેલ બાઈઓએ બેસી નહિ રહેતા ફરી
લગ્નો જરૂર કરી લેવા જોઈએ. આપણે હિંદુ નથી. ઇસ્લામ ધર્મ પુનર્લગ્ન
કરવાની છુટ આપે છે. મહાન પેગમ્બર નબી મહમદ મુસ્તફાએ પણ
કેટલીક વિધવા બાઈઓ સાથે લગ્ન કર્યા હતા. જુવાન બાઈઓએ
લગ્ન કર્યા વગર બેસી રહેવું એ બહુજ ખરાબ છે. આ દુનિયા છે.
ઇન્સાનના વિચારો હમેશાં એક સરખા નથી રહી શકતા; તેમજ

જુસ્સો પણ પાક નથી રહી શકતો, તેથી બહેતર છે કે ઉમર લાયક વિધવાઓ અને છુટાછેડા અપાએલ બાઈઓએ જલ્દીથી ફરી લગ્નો કરી લેવા જોઈએ. આ બાબતમાં આગેવાનોની ખાસ ફરજ છે, કે આવી બાઈઓને સમજાવી તેઓના લગ્નો કરાવી આપે. ખાનાવાદાન”

ફરમાન ૫૫૨ મું.

ડાયમન્ડાબાદ કેમ્પ.

દરેસલામ તા. ૧-૮-૧૯૪૬.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“આ કેમ્પને અમે ‘ડાયમન્ડાબાદ’ નામ આપેલ છે, તેમજ અમારી ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઉજવવા સર્વે મુરીદો અત્રે આવી રહ્યા છે, જેથી જો કોઈને પોતાના બચ્ચાંઓના નામો લેવા હોય તો અથવા કોઈ બાઈને અત્રે આવતાં રસ્તામાં બચ્ચું જન્મે યા તો અત્રે કેમ્પમાં બચ્ચું જન્મે તો જો પુત્ર હોય તો તેનું નામ ‘ડાયમન્ડ’ રાખે અને જો પુત્રી હોય તો તેનું નામ ‘અલમાસ’ રાખવામાં આવે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૫૩ મું.

દરેસલામ તા. ૧૦-૮-૧૯૪૬.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ડાયમન્ડ જ્યુબીલી પ્રસંગે અપુર્વ ભાષણ કરતાં ફરમાવ્યું:

“અમારી ૬૦ વર્ષની ઇમામતની યાદગીરી કાયમ કરવા આફ્રિકામાં આવો ભવ્ય અને દેદિપ્યમાન ઉત્સવ યોજવા બદલ, અમારા દરેક રૂહાની ફરજદોને, આજે અમે કોઈ પણ કુટુંબનાં પ્રેમ અને મહોબતથીયે વધુ પ્રેમ અને મહોબત વડે, હૃદયના ઉંડાણમાંથી, સઘળાને ઘણી ઘણી દુઆ આશિયો ફરમાવીએ છીએ. અમે માત્ર એકજ દુકું વાકય કહીશું. “માવિત તરીકેના મહોબતભર્યા દુઆ આશિયો સદાયે-હમેશ માટે-પ્યારભર્યા ઉત્તમ દુઆ આશિયો.”

આફ્રિકાની સમસ્ત ઇસમાઇલી કોમ વતી અને અમારા પોતા તરફથી ટાંગાનીકાના નામદાર ગવર્નર અને ટાંગાનીકાની શાહી સરકાર, કેન્યા અને યુગાન્ડાના નામદાર ગવર્નરો અને બંને પ્રાંતોની શાહી સરકાર, માડાગાસ્કરના ગવર્નર જનરલ અને માડાગાસ્કરની સરકાર, પોર્તુગીઝ આફ્રિકા, બેલ્જીયમ કોંગો અને સાઉથ આફ્રિકાની સરકાર, અને ફ્રીડ માર્શલ સ્મટસ એ સઘળાનો, તેઓએ ઇસમાઇલી કોમને ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઉજવવાના પ્રયત્નોમાં સફળ બનાવવા જે હરેક પ્રકારની સહાય, મદદ, ઉત્સાહ અને સગવડો કરી આપી છે, તે બદલ સૌનો અંતઃકરણપુર્વક અમે આભાર માનીએ છીએ.

અમારે એ કહેવાની જરૂર નથી કે ટાંગાનીકા, કેન્યા, યુગાન્ડા અને ઝાંઝીબારની યોદ્ધેદાર વ્યક્તિઓ તેમજ પુર્વ આફ્રિકાના ગવર્નરોની કોન્ફરંસની સહુથી-લાવભરી શુભેચ્છા અને મદદ વગર આ ઉત્સવની ઉજવણીને અમે શક્યતાતુ' રૂપ નજ આપી શકત.

તદઉપરાંત નામદાર શાહી સરકારના સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટસ ફોર ધી કેલોનીઝ અને અંડર સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ, કે જેઓએ આ પ્રસંગે હાજરી આપી અમને મોટું માન આપ્યું છે, તેમજ ઉદાર ભરી મદદ અને સહાય અમને આપી છે અને ખાસ કરીને આ ઉત્સવ માટે હિરાઓ મેળવવા, જે સગવડો કરી આપી છે, તે માટે તેઓનો અમે હાર્દીક આભાર માનીએ છીએ. જુદી જુદી ડાયમન્ડ સીન્ડીકેટો કે જેઓએ આ મુશ્કેલીભર્યાં સાહસમાં થઈ શકે તેટલી સઘળી સહાય આપી છે તે માટે અમે સહુ તેઓનો ધણોજ એકશાન માનીએ છીએ.

રેલ્વે સત્તાવાળાઓ, ખ્રીટીશ ઇન્ડિઆ સ્ટીમ નેવીગેશન કંપની, મેસર્સ સ્મીથ મેકેન્ઝી, ધી ખ્રીટીશ ઓવરસીઝ અને ધી ઇસ્ટ આફ્રિકન એરવેઝ કોર્પોરેશન, એ સઘળી સંસ્થાઓએ, અમારા પ્રત્યે હદ ઉપરાંત માયાભરી લાગણી દર્શાવી છે, અને અમને ખાત્રી

છે કે અમે તેઓ સૌના આભારી છીએ. અમને ચારે દીશાઓથી શુભેચ્છાઓ અને લાગણી ભરેલ સહકાર મળેલ છે. એક્યતા, ભાતુ-ભાવ અને સમજણભરેલ બંધુપ્રેમની લાગણીથી ભરેલ દુધનો ઝરો આ પ્રસંગે છુટથી વહેલ છે.

ખારકલીઝ બેન્કે અમને બહુજ સહાય કરી છે અને ગયે વર્ષે ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ સ્થાપવા જે મદદ આપી હતી તે માટે સઘળા ઇસમાઇલીઓ સ્ટાન્ડર્ડ બેન્ક ઓફ સાઉથ આફ્રિકાના આભારી છે. ટાંગાનીકાની રેલ્વે ઓથોરીટીઝ અને કેન્યા એન્ડ યુગાન્ડા રેલ્વેઝ એન્ડ હારબર્સ-બન્નેએ અમને મદદ કરવા-પોતાની હદનીયે બહાર ગએલ છે, અને જહેમતભર્યું મુશ્કેલી કામ ઉઠાવી અમારા મુરીદો માટે તકલીફભરી મુસાફરીઓની પ્રસંશનિય સગવડ કરી આપી છે. અહિં દારેસલામ ખાતે, પોલીસ ખાતું હરેક બાબતમાં હદ ઉપરાંત મદદગાર થઈ પડ્યું છે અને ઇસમાઇલીઓ વતી અમે કમીશનર ઓફ પોલીસ મી. ડબલ્યુ. ડી. બીથરે અને તેમના ઓફીસરો તેમજ અસ્કારીઓ, કે જેઓ સઘળાએ ભાગે પડતી અને તે ઉપરાંત બીજી ફરજો, હસ્તા ચ્હરે આનંદથી બજાવી છે, તેઓ સૌનો અમે આભાર માનીએ છીએ.

કેમ્પમાં જે સરસ તાંદુરસ્તી જળવાઈ રહી છે, સુંદર સ્વચ્છતા અને બજારૂ વિગેરેની ઉત્તમ પ્રકારની સગવડ, અને લગભગ ન માની શકાય તેવી ચોકકસાઈ અને ખંતભરેલ આ કાર્ય, દારેસલામના મેડીકલ ઓફીસર ઓફ હેલ્થ ડબલ્યુ. જે. એટકીનને આભારી છે કે જેમને આખા આફ્રિકાના ઇસમાઇલીઓ વતી અમે કહીએ છીએ કે “Thank You Doctor.”

હવે જો આ પ્રસંગ અમારી ૬૦ વર્ષની ઇમામત બદલ આભારદર્શન તરીકે અથવા તો માત્ર ભવ્ય ઉત્સવ તરીકેજ લેખવામાં આવે તો લગભગ ૫૦ હજાર લોકોને જે હિસાબ વગરની તકલીફ,

અર્થ અને ભોગ વેઠવા પડ્યા છે તે લેખે નજ લાગે; પણ ના! આ ઉત્સવે છેલ્લા દશ વર્ષોથી અમે જે તકની રાહ જોઈ રહ્યા છીએ, અમારા રૂહાની ખચ્યાઓના વ્યહવાર અને રોજીદા જીવનમાં મુળભુત ફેરફારો કરવાનો આરંભ કરવાની ઘડીની રાહ જોઈ રહ્યા છીએ, તે તક અમને સાંપડી છે. છેલ્લા દશ વર્ષો દરમ્યાન અમે જોઈ લીધું છે કે જીવનનો આધુનિક વ્યહવાર જેમ ચાલે છે તેમ ચાલવા દેવાનોજ આગ્રહ કરવામાં આવશે તો પ્રત્યેક ઇસમાઈલીઓ ન અટકાવી શકાય તેવા પતનના પ્રવાહમાં ઢળી પડશે.

મોટા ભાગના લોકો માટે, આ જીવનની મીઠાશ કયા પ્રકારની હતી? અને હજીએ કંઈ છે? અંગત પ્રયાસો અને અમે એમજ કહીએ છીએ કે આવા પ્રયાસો ઇન્સાનને ઇન્સાનથી વીખુટા પાડી દે છે. જનસમુહથી વેગળા કરી નાખે છે. દુકાન કરીને ખેસવું, એજન્સીઓ ખોલવી, અને બીજા પ્રકારનો વેપાર કરવો એ સઘળું ભુતકાળમાં ખરાબર હતું. પણ જો તેને ગુલામી વૃત્તિથી આંધળી રીતે અનુસરવામાં આવશે તો લવિખ્યમાં તે કંગાલીયત અને વિનાશ તરફ ધસડી જશે અને પરિણામે અંદરોઅંદર હદ ઉપરાંતની હરીફાઈઓ જાગશે. મુડીના આભાવે સાહસિક ક્ષેત્રમાં કાર્યો જેમ થઈ જશે અને જેને અમે રીતસરનો સટો કહીએ છીએ તે પરિણમશે.

લવિખ્ય ઝાંખુ અને લયસ્પ્રદ જણાતું હતું, લોકોની તંદુરસ્તી અને શિક્ષણ માટે યોજનાઓ અને દુરઅંદેશીની જરૂર હતી, અને હજીએ છે. આવા સંજોગોમાં અમારા મુરીદોના માત્ર રોજીદા વ્યહવારમાંજ નહિ પણ આખા જીવનનો અત્યારે જે સામાન્ય માર્ગ છે તેમાંજ મોટા ફેરફારો કરવાની અપુર્વ તક સમી કાયમંડ જ્યુબીલી આવી. છેલ્લા ૧૦૦ વર્ષ દરમ્યાનનો મુડીવાદથી પુરો રંગાએલ અને અંગત સ્વતંત્ર સાહસ ખેલતો હિંદી વેપારી, હવે મોતના તરફડીઆ મારી રહ્યો છે. છેલ્લા ૧૦૦ વર્ષ દરમ્યાન ખ્રીટનની સમૃદ્ધિ આખાદ અનાવનાર લીમીટેડ લાઈબીલીટીઝ સોસાયટીઓ જેવી કેઈ સંસ્થા

સ્થાપવા પ્રત્યે કોઈએ પ્રયાસ પણ નથી કર્યો કે લેગા મળી તે દીશામાં પ્રયત્નો પણ નથી આદર્યા.

કંઈક બીલ્કુલ નવાજ પ્રકારનો માર્ગ, પણ ઇસમાઈલી જીવનના ભુત લવિષ્ય અને વર્તમાન વહેણ ઉપરથી ઉદભવેલ કુદરતી તેમજ માફક આવે તે પ્રકારનો બીલ્કુલ નવાજ પ્રકારનો માર્ગ ઇસમાઈલીઓ માટે જરૂરી હતો. અમે આ બીલ્કુલ નવાજ માર્ગને એવા પ્રકારનું રૂપ આપીએ વર્ણવી શકીએ કે કોઈને કોઈ રૂપમાં, ઉગતા સમાજવાદ સાથે, ૧૯મી સદીનો એક બીલ્કુલ પુરો મુડીવાદી હિન્દી વેપારી જોડાયો હોય, તેવા રૂપનો આ નવો માર્ગ છે. અત્યારે અમે જે પગથીએ ઉભા છીએ, ત્યાંથી લવિષ્યની પેઠી સુધી સહીસલામત લઈ જવા અમને એક આજ માર્ગની આશા હતી.

આને માટે, જે વેળા સ્વીટઝરલેન્ડમાં કંઈક ઓછે વધતે અંશે એક આનંદી અને રૂઆબદાર કેદી તરીકે રહેતા હતા, ત્યારે અમારા રૂઢાની ફરજદો સાથે કે બહારની બીજી દુનિયા જોડે, તાર સિવાય બીજી કોઈપણ રીતે સંદેશા વ્યહવાર ચલાવી શકતા ન હતા, તે વેળા અમે મોટી બીલ્ડીંગ કંપનીઓ અથવા ભુતકાળના પુનરાવર્તનથી વેગળા થઈ જવા, પ્રથમ પગલા તરીકે એક બેન્ક સ્થાપવા લલામણુ કરી હતી.

અમારી લલામણો અનુસાર આફ્રિકાની જુદી જુદી કમિટીઓએ કાર્ય કર્યાં. છેવટે જ્યારે દુનિયાના આ પ્રદેશ તરફ અમારું આગમન થયું ત્યારે અમે કોમના બુદ્ધિશાળી અને આવા વિચારો ધરાવતા સદગૃહસ્થોની એક ઇકોનોમીક કોન્ફરન્સ બોલાવી કે જેથી જીવનના માર્ગમાં અને વ્યહવારમાં યોગ્ય ફેરફાર લાવી શકાય. આ ઇકોનોમીક કોન્ફરન્સ નધરેંબી ખાતે ભરાઈ અને તેણે અમુક ઠરાવો પસાર કર્યા કે જે ઠરાવો અનુસાર અમુક નાના ફેરફારો સિવાય અમે તે મુજબનું કામ કર્યું છે, અને આજે બપોરે એક બીજું પગલું ભરવા ઇચ્છ્યું.

છે. ટાંગાનીકાની સરકારની મદદથી ૧૦ લાખ પાઉન્ડની મુડી રોકી દારેસલામ ખાતે ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ સ્થપાઈ હતી.

પણ આ ટ્રસ્ટ કંપની કંઈ લાંબા જેવા શહેરોમાં દેખાતી સામાન્ય કોટીની ટ્રસ્ટ કંપની સમાન નથી. સાધારણ રીતે ટ્રસ્ટ કંપનીની મુડીનો અમુક ભાગ ઇનવેસ્ટમેન્ટમાં રોકાય છે, ત્યારે મુડીનો બીજો મોટો ભાગ, ઇસમાઈલીઓના વ્યહવાર અને આર્થિક જીવન બીલકુલ નવી તરેહથી ઘડવાની યોજના અર્થે રોકાશે. કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી, કોરપોરેશનો અને અમને આશા છે અને અમે ચોક્કસ માનીએ છીએ કે નજીકમાં જ બીલ્ડીંગ સોસાયટીઓ પણ ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટમાંથી પોતાની મુળ મુડી જેટલું નાણું વ્યાજે ઉપાડશે અને તે ત્રણ ટકાના દરે. ગમે તે પરિસ્થિતિમાં ટ્રસ્ટ કંપનીને લેણુદારો પાસેથી ૬ ટકાથી વધુ દર લેવાની રજા નથી.

આ કોરપોરેશન અને કોઓપરેટીવો તેમજ બીલ્ડીંગ સોસાયટીઓ ભવિષ્યમાં એક કેન્દ્ર સમાન બનશે કે જે દ્વારા સાથે સાથે અંગત પ્રયાસોના સંયુક્ત પ્રયત્નો દ્વારા વ્યવસ્થિત પ્રગતિ સાધવામાં આવશે.

તમે સૌ જાણો છો તેમ, આ પ્રસંગે આ હિરાઓનું મુલ્ય અમને બીનશરતે લેટ ધરવામાં આવ્યું છે. આ રકમ અમારે અમારા પોતાના ઉપયોગ અર્થે લેવાની ઇચ્છા નથી, પણ અમને અમારા રૂહાની ફરજદારના લાભ અર્થે ઉત્તમ લાગે તેવા માર્ગે ઉપયોગ કરવાની ઇચ્છા છે.

ઘણા લાંબા વિચાર પછી અમે એવા મત પર આવ્યા છીએ કે, આ રકમનો સર્વોત્તમ પ્રદારનો ઉપયોગ અમે કરી શકીએ તો તે એ છે કે, બહેળા અર્થમાં લેતાં, ઉત્સવનો ખર્ચ ભરી આપ્યા,

બાદ, બાકીની સઘળાં રકમ સંપૂર્ણ ભેટ તરીકે, અમારે ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટને આપી દેવી.

હજારોને હીસાબે ઇસમાઈલી કુટુંબોનો આ કંપનીમાં હિસ્સો છે. બેશક, ઘણા એવા પણ છે કે, જેઓએ રકમ નોંધાવી છે અને છતાં શેર હોલ્ડર નથી, પણ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ એ છે કે આવા અંગત લોકોએ હવે એકત્ર થઈ, કો-ઓપરેટીવ, ટ્રેડીંગ કોરપોરેશનો અને બીલ્ડીંગ સોસાયટીઓ બનાવી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ પાસેથી ત્રણ ટકાના દરે મુડી ઉપડી આમ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટની સંપૂર્ણ મુડીનો સુંદર નફો હાસલ કરે અને આજે જે જખરદસ્ત ભેટ મળી છે તેનો પણ લાભ હાસલ કરે. આમાં બીલ્કુલ ગેરસમજુતી થવા ન પામે.

ડાયરેક્ટરોમાંના બહુજ થોડાજ અને હકીકતમાં સામાન્ય શેર હોલ્ડરોમાંના બહુ થોડાજ શેર ધનાઢય લોકોના હસ્તક છે. ૮૦૦૦ થી મે વધુ અંગત શેરહોલ્ડરો જ્યાં હોય ત્યાં આવી વસ્તુની હસ્તી ન હોઈ શકે. પૈસાદાર વેપારીઓ કરતાં ગરીબ લોકો વધુ પ્રમાણમાં છે. સામાન્ય કોટીના ગરીબ નોકરોનો પણ તેમાં હિસ્સો છે.

જ્યારે હવે બીલ્ડીંગ સોસાયટી, અમારું ભવિષ્યનું અગત્યનું અને ઉત્સાહી કાર્યક્ષેત્ર થવાનું હોઈ, સરકારને અને તેના અહિં હાજર રહેલ એકસેલેન્સી મારફત ગવર્નર્સ કોનફરન્સ અને કોલોનીઅલ એડ્રીસને એક અપીલ કરવાની અમે રજા લઈએ છીએ. સર્વ સામાન્ય અને વ્યાજબી ગણાય તેવો એક પ્રકારનો ભય અમને લાગી રહ્યો છે અને તે એ કે, જે ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટની સહાય વડે અને અપૂર્વ સંપ સલાહ અને અદરોઅંદર સહકારથી ઇસમાઈલીઓ જે નવા અને વધુ રસ મકાનો આ પ્રદેશોમાં બાંધે તો પરિણામ એ આવશે કે, સરકાર ટેક્ષમાં વધારો કરશે, અને પછી ભવિષ્યમાં બીજી કોમ કે જેઓ જાત મહેનત કરી આવી યોજનાઓ જાતેજ

અમલમાં મુકવા અશકત છે, તેવી કોમીને સરકારેજ મદદ કરવી પડશે; એટલે આવી પાછળ રહી ગયેલ કોમને અમારા જેવા સરસ મકાનો બંધાવવા, ગવર્નમેન્ટ તરફથી ગ્રાંટની મદદ મળશે જ્યારે અમારી કોમને ભાગે ભારે ટેક્ષ આપવાનો રહેશે.

આને લીધે અમે કોલોનીઅલ ઓફીસ અને ગવર્નમેન્ટને અપીલ કરીએ છીએ કે, અમારી બીલ્ડીંગ સોસાયટીઓને અમુક વર્ષ સુધી ટેક્ષમાં વધારો ન કરવાની ખાત્રી આપવી જોઈએ. છેલ્લા ૧૨ મહિના દરમિયાન અમે પોતે આ બધી વિગતો તપાસી ગયા છીએ. વધારે સરસ મકાનો બનાવી તે દ્વારા જીવન ધોરણના સંજોગોમાં ફેરફાર કરવા માટે ગવર્નમેન્ટ તરફથી તે પ્રકારની ખાત્રી અને હુકમો દ્વારા ઇસમાઇલીઓને શા માટે વ્યાજબી તક ન મળે તેના અમે કોઈ પણ કારણ જોતા નથી.

બીજી મુખ્ય જરૂર છે કોમની તંદુરસ્તીમાં સુધારો કરવાની. આ માટે પણ ડાયમંડ જ્યુબીલીએ અમને અમુક ચોક્કસ પ્રકારની યોજના ઘડવાની તક આપી છે, પણ આમાંયે અમને સરકારની સહાયની આવશ્યકતા છે.

આમાંની એક યોજના આ છે કે, દારેસલામ અને મોમ્બાસા ખાતે, કોઈ તંદુરસ્તી પોષે તેવી ખુશનુમા આયોજવાવાળા સ્થળે, મેટરનીટી હોમ, ડીસ્પેન્સરી અને નર્સીંગ હોમ એકી સાથે, હાલ તુરત સ્થાપવા અને બીજા ઇસમાઇલી સેન્ટરોમાં પછીથી સ્થાપવા.

બીજી યોજના આ છે કે, પછાત રહી ગયેલ કેંદ્રો જેવા કે લેઈક ડીસ્ટ્રીક્ટ, ટાંગાનીકાના દક્ષિણ ભાગો અને ટાંગાનીકા રેલ્વે લાઇનની લગોલગ અને શક્ય છે કે મોમ્બાસા અને નાઇરોબી વચ્ચે, મુસાફરી કરતા ડોક્ટરો ફરે. તેઓ સાથે મોબાઇલ ફાર્મસી એટલે સાથે ઉંચકી શકાય અને ફેરવી શકાય તેવું ગોઠવેલ દવાખાનું હોય. આવા ડોક્ટરો નાના શહેરમાં રહેતા લોકો અથવા શામ્બા કે ગામડાઓમાં રહેતા લોકોની તંદુરસ્તી સાંચવે.

પણ ઇસમાઈલીઓને સૌથી વધુ જરૂર હોય તો તંદુરસ્તીની દ્રષ્ટિએ, ડેન્ટીસ્ટ એટલે કે દાંતના ડોક્ટરોની છે. અત્યારે તો આ બાબતમાં એવી કફેડી સ્થિતિ છે કે જે સાંભળતા કોઈનું હૃદય ભાંગી જાય! અંહી જે લેગા થયેલ તમે હબરે! અમારા મુરીદો જુઓ છો તેમાંથી એક પણ મુરીદે પોતાના દાંત પ્રત્યે ધ્યાન નહિ આપ્યું હોય, કે તેઓ ની જીંદગીના કોઈ પણ કાળે તેઓ ધ્યાન નહિ આપી શકે. આમાં અતિશયોક્તિ નથી.

અમારી પાસે માત્ર એકજ ડેન્ટીસ્ટ નાઇરોબીમાં છે અને સ્વભાવિક છે કે તે પોતાની આખી જીંદગી દયાના સખાવતી કામો કરવા પાછળ ન જ ગાળી શકે. તેને પોતાના ધંધાનું હિત પણ જાળવવું જોઈએ; અને તેથી નઇરોબીના ધનાઢય વર્ગમાં તેનો ઘણો સમય નીકળી જાય છે. યુરોપીયન ડેન્ટીસ્ટ ભાગ્યેજ છે અને અમારા મુરીદોમાંથી ૯૯ ટકા જેટલા મુરીદો આવા યુરોપીયન ડેન્ટીસ્ટની ફી ભરી શકે તેવી શક્યતા પણ નથી. ગયે વર્ષે નાઇરોબીમાં જ્યુબીલીની અમારી અનેક યોજનાઓમાંની એક મુખ્ય યોજના આ હતી કે, વ્યાજબી પ્રમાણમાં ડેન્ટીસ્ટો બનાવવા. માનો કે દર પાંચ હજારની વસ્તીએ એક ડેન્ટીસ્ટ. આ ધોરણ યુરોપીયન ધોરણના હિસાબમાં બહુજ ઓછું કહેવાય, આમ છતાં યુરોપની સઘળી ડેન્ટલ હોસ્પિટલના બારણા અમારા સાડા બંધ છે. અમે એક પણ છોકરો તેમાં દાખલ કરી શકતા નથી. અમે અમારા પોતા વતી ત્રિદાર્થીઓને મોકલવા પ્રયત્નો કરી જોયા, છતાં દરેક સ્કુલે ના પાડી છે. તેઓ દરેક વખતે એમજ કહે છે: We are full up—We are full up. જગા નથી. ઇન્ડીઆની ડીગ્રી અને ડીપ્લોમા સ્વિકારવામાં નથી આવતા અને ઇન્ડીઅન ડેન્ટીસ્ટને પ્રેક્ટીસ કરવાની રજા નથી. બાકી રહ્યો એકજ દેશ આયર્લેન્ડ, પણ ત્યાં સખત આકરી લેટીનની પ્રીલીમીનરી પરિક્ષા લેવામાં આવે છે કે જે અમારી રહી સહી આશાને ભાંગી નાખે છે.

દાંતની પીડા અને સડાની શરૂઆતથી જીંદગીમાં જે ખાના ખરાબી થાય છે અને તેના જે વિનાશકારક પરિણામો પાછળથી થવા પામે છે અને જેને લીધે હજારોની તંદુરસ્તીને જે હાની થાય છે, ખરૂં પુછો તો અત્યારે આ સાંજે અહીં જે હજારો લોકોને તમે જીવો છો તેના મોટા ભાગના લોકોની તંદુરસ્તીની આવી હાનીને તમે ધ્યાનમાં લો, તો પછી, તે અટકાવવા મનુષ્ય જાતીની અન્ય પ્રકારે ઉત્તમ સેવા બજાવવાની બીજી કોઈ સારી તક અમે નથી જોતા અને તેથી અમે કોલોનીઅલ ઓફીસની લાગવગને અપીલ કરીએ છીએ કે જેથી અર્થોર્થક ડઝન જીવાનીઆઓને, ગ્રેટ બ્રીટનની ડેન્ટલ કોલેજમાં મોકલવાની અમને તક પ્રાપ્ત થઈ શકે.

અમને આશા છે અને અમે માનીએ છીએ કે, અન્ય સંખ્યાવતી સંસ્થાઓ જેવી કે સંયુક્ત ડીસપેનસરી, નર્સીંગ હોમ અને મેટરનીટી હોમ કે જે વિષે અમે કહી ગયા તેમ મોટા શહેરોમાં આવી સંસ્થા સ્થાપવામાં આવશે. આવા કાર્યોમાં પણ અમે માનીએ છીએ કે ગવર્નમેન્ટ અમને સહાય આપશે.

અમે અમારાં મુસ્લીમ બંધુઓ માટે તેઓના શિક્ષણના ખારામાં અને સામાન્ય જીવન માર્ગ સુધારવા જે નમ્ર પ્રયાસો કર્યા તે બદલ અમારી જે પ્રસંશા કરવામાં આવી છે તે માટે અમે પુર્વ આફ્રિકાની ઇસ્લામી વેલફેર સોસાયટી અને ટાંગાનીકાના અમારા મુસ્લીમ લઈએનો સહૃદય આભાર માનીએ છીએ. આ કામની હજી શરૂઆત છે; હજી બચપણ અવસ્થામાં છે; પણ અમે હરેક મુસ્લીમ બીરાદરોને એક અપીલ કરીએ છીએ. ગયે વર્ષે મુસ્લીમ કોન્ફરન્સે દર્શાવેલ માર્ગે તમે સૌ ચાલો, અને આફ્રીકન મુસ્લીમ બીરાદરો, સ્વાહીલી, સોમાલી કે બગાન્ડા-તેઓની બહેતરી તરફ ધ્યાન આપો.

હવે સમય મગાડવાનો નથી અને અહિં લેગા થયેલ, મુસ્લીમ ભાઈઓ, અને બીજા કોઈ પણ પ્રદેશોમાં અમારું આ ભાષણ સાંભ-

જાતા મુસ્લીમ ખીરાદરો સૌને અમે એક વિનંતિ કરીએ છીએ. તમારી અતિશય મર્યાદિત શક્તિ વેડફી નહિ નાખજો. તમારું છેક નજીવું બળ અને જુદી જુદી સોસાયટીઓ સ્થાપવાનું તમારું ખીન અનુભવીપણું વિખેરી નહિ નાખજો, પણ મુસ્લીમ વેલ્ફેર સોસાયટીની સાથે રહી, શક્તિને એકત્ર કરી, કામ કરો. અમને આશા છે કે મુસ્લીમ વેલ્ફેર સોસાયટી આપણામાંના કોઈ ઉત્તમ અને ઉત્સાહી મુસ્લીમ કાર્યકરની બાંહેધરી હેઠળ કામ કરી, અરબ અને આફ્રીકન મુસ્લીમ ખીરાદરોના શિક્ષણ તંદુરસ્તી અને સામાજિક જીવનના ધોરણમાં મોટા ફેરફારો કરી શકવા સમર્થ બનશે.

હવે એક શબ્દ, જે અમને કહેવા દેવામાં આવે તો, સામાન્ય સલાહનો. અંહિના વતનીઓને ભણે તે ગમે તે નાત, જાત કે રંગના હો—

અશાંતિ અને યુધ્ધના કારણોનો અમને કંઈક અનુભવ છે. અમે લીગ ઓફ નેશનના એક ઘણાજ રસ ધરાવતા ઉત્સાહિ સભ્ય હતા. સાત વર્ષ સુધી હથીયારબંધી કોન્ફરંસમાં પણ અમે ઉત્સાહથી ભાગ લીધો હતો. એ બધું નિષ્ફળ કેમ ગયું? તેની નિષ્ફળતાનું છેવટનું એકજ કારણ હતું ધિક્કાર. અને છતાં લોકો એકબીજાને ધિક્કારે છે? બીક. જ્યાં બીક હોય ત્યાં પ્રેમ નજ સંભવે અને ખારણા બંધ રાખો તોયે ધિક્કાર ખારી વાટે પણ સહેલાઈથી ઘુસી જાય છે.

અમે તમે સઘળાને અપીલ કરીએ છીએ. આફ્રિકન, યુરોપીઅન અને હિંદી-તમે એક બીજાથી ડરો નહિ. હુખીમળીને કામ કરો. આ દેશ ઘણો મોટો છે. અંહિ હજી એવી કુંવારી જમીન પડી છે કે જેને બીલકુલ સ્પર્શ પણ થયો નથી. હજી તે જરા પણ ખોતરાઈ નથી. અંહિ કંઈ ચાઈના, હિંદુસ્તાન કે યુરોપ જેમ ધીચ વસ્તી નથી. હજી કમથી કમ એકસો વર્ષ સુધી જીવનની હસ્તી માટે

તરકડીયા મારવા પડે તેમ નથી. તો પછી શા માટે પ્રયોત્રોના પુત્રો માટે તકલીફ નોતરે છે? એટમ બોમ્બ અને જ્ઞાનની પ્રગતિ તેમજ સાયન્સનો આભાર છે કે, જે વિનાશ બદલે વસ્તુસ્થિતિ પ્રગતિ અને ભલા અર્થે વળી, તો આપણે ખાત્રી રાખીએ શકીએ કે, કુદરતના નવા બળો ઇન્સાનના એક બીજાના સંબંધને વધુ મીઠો બનાવશે અને હરેકે હરેકને રક્ષણ આપશે.

આજે અહિં કોર્મવાદની અશાંતિ માત્ર કાદપનિક છે. ઉપદ્રષ્ટા હંમેશા રમતને બરાબર જોઈ શકે છે, અને અમે અહિંની રમતને બરાબર જોઈ રહ્યા છીએ. આમાંથી છટકવાનું નથી. જે તમારા મનમાંથી બીકને એક વાર તણ દો તો તમને ખાત્રી થશે કે કાળા-ધોળા અને ઘઉંવર્ણા સઘળા એકજ રાજકિય સામાન્ય શરીરના અવયવોજ છે.

જે શંકા અને બીક હજીએ ચાલુ રાખશે તો મળવાનો હજીએ એક માર્ગ છે. એ બીક અને શંકાને સુલેહ અને શાંતિ બનાવવાનો એક માર્ગ છે તે-રાઉન્ડટેબલ કોન્ફરન્સ.

જે શંકાના પ્રથમ ચિન્હો જણાતા તુરંતજ રાઉન્ડ ટેબલ કોન્ફરન્સ ગોઠવવામાં આવે તો બીકને દુર કરવાનું સબળ સાધન બની શકે તેમ છે. અમારા મનમાં એટલી બધી વસ્તુઓ છે કે અમે માત્ર એકજ દ્રષ્ટાંત આપીશું. લગભગ વીશેક વર્ષ પહેલાં જનરલ હર્ટઝોગ, તે વેળાના સાઉથ આફ્રિકન ગવર્નર, ડો. મલાન, અને સાઉથ આફ્રિકાની હિંદી કોમ વચ્ચે એક રાઉન્ડટેબલ કોન્ફરન્સ ગોઠવાઈ હતી. આ કોન્ફરન્સે કપરા સંજોગોમાં પણ સુંદર અને વ્યવસ્થિત પ્રકારની સમજુતી ઘડી કાઢી અને ત્યાર પછી લગભગ એક પેઢી સુધી આ ખંડના દક્ષિણ પ્રદેશમાં હિંદી અને યુરોપીઅન કોમ વચ્ચે શાંતિ રહી હતી અને અશાંતિનું કોઈ કારણ નહોતું રહ્યું.

કેવી દયાની વાત કે આવી સુંદર સમજુતી બેઠાળી રીતે હજીએ અનુસરવામાં નથી આવતી?

અમે માત્ર ઇસમાઈલી કોમના કાર્યોનાં આંખો ચિતાર આપ્યો છે. જો અમારા વિચારોને જુદી જુદી કાઉન્સીલો, સંસ્થાઓ વિગેરે અપનાવે અને આંહી સ્થાપના કરે અને સૌથી વધુ અગત્યની એવી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ કે જેની સમૃદ્ધિમાં આજે ૧/૪ જેટલો વધારો થઈ તેની અભિવૃદ્ધિ થઈ છે તે ટ્રસ્ટ અમારા વિચારો ગ્રહણ કરવાનું ધારે, તો માત્ર લાંબા ભાષણોથીજ આવા સ્વપ્નાઓને હકીકત અને વ્યહવાર દુનિયામાં લાવી નહિ શકાય. અમે રીમાઈન્ડરો, તાર, અગળો, અંગત ઠપકાઓ અને વિરોધો, ઉત્સાહ, સલાહ, એ સઘળાથી અમે અમારા ભાગનું કાર્ય કર્યું છે. જેઓ આંહી અમારા પ્રતિનિધીઓ છે, તેઓ અને અમારા અન્ય મુરીદોના જીવનનો મુખ્ય ધ્યેય અને આકાંક્ષા એક હોવી જોઈએ.

છેવટ એ સમય આવ્યો છે કે કાયદો હાંસલ કરવાનું શક્ય છે અને તેથી જરૂર કાયદો ઉઠાવો કે જેની શરૂઆત આવા રચનાત્મક સમાજવાદથી થઈ છે.”

ફરમાન ૫૫૪ મું.

અરબા તા. ૧૫-૮-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે ફરમાવ્યું:

“મોટા શહેરોમાં જમાતોને દિદાર આપવા અમે જમાતખાને પધારીએ છીએ અને અત્રે પણ જો કે જમાતખાનું નાનું છે છતાં ખાસ પગલા કરવા પધાર્યા છીએ. અત્રે જમાત વધશે જેથી ભવિષ્યમાં આ જમાતખાનું મોટું કરવું પડશે. આ મુલક ઘણું આગળ વધવાનો છે, તેથી તમારે હિંમતથી સાહસ કરી વેપારમાં આગળ વધવું જોઈએ. અત્રે કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી, કોરપોરેશન અને બિલ્ડીંગ સોસાયટી વિગેરે બનાવવી જોઈએ કે જેથી નાના નાના વેપારીઓને વેપારમાં આગળ વધવા ઓછા વ્યાજે રકમો મળી શકે.

૦ જો વધુ નાણાની જરૂર પડે તો સોસાયટી અને કોર્પોરેશનને તેની ભરપાઈ મુડીની રકમ જેટલીજ બીજી રકમ જ્યુબીલી ઇન્સ્યુરન્સ કંપની અને ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇનવેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ પાસેથી બહુજ ઓછે વ્યાજે મળી શકશે. કોઈ એક વેપારી કે પેઢીને તોડવી હોય તો બહુજ સહલાઇથી તોડી શકાય, પણ દશ, વીસ કે તેથી વધુ માણસોથી બનેલી સંયુક્ત કંપની તોડવી બહુજ મુશ્કેલ થઈ પડે; જેથી તમે સંયુક્ત સહકારી કંપનીઓ ઉભી કરી હિંમતથી આગળ વધો તો ઘણો ફાયદો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પપપ મું.

નેરોબી તા. ૧૬-૮-૧૯૪૬.

હક મોલાના ઘણી સન્નામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાન્યું:

“દારેસલામથી પાછા ફરી પોતાને ગામ જતા બહારગામના સઘળા મુરીદોએ ઘણી તકલીફ લીધેલ છે. ટાઢ, તડકો અને રસ્તાની મુસાફરીથી જહેમત ઉઠાવેલ છે, જે બદલ ભાઈઓ, બાઈઓ અને બચ્ચાંઓ સર્વેને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ડાયમંડ જ્યુબીલી જેવો ખુશી અને આનંદનો વખત પાંચસોથી હજાર વર્ષમાં એક વખત પ્રાપ્ત થાય છે, જેથી તમે ઉઠાવેલ જહેમત અને તકલીફ ખુશી અને આનંદની છે અને તે અમે તમારી ઇબાદત તરીકે કબુલ ફરમાવીએ છીએ.

ડાયમંડ જ્યુબીલી અંગેની ગઈ સાલ અને આ સાલની અમારી પધરામણી દરમ્યાન દીની, દુન્યવી આર્થિક, સામાજિક બહેતરી અને લલાઈ માટે અમે ઘણા ઘણા ફરમાનો કર્યા છે. હવે તમારી ફરજ છે કે અમારા આ ફરમાનો પ્રમાણે અમલ કરી ફાયદાઓ મેળવવા જોઈએ. દુન્યવિ અને આર્થિક જીવન સુધારવા તમારે નાના નાના

ગામડાઓમાં કે જ્યાં ૨૦૦થી ૩૦૦ માણસોની વસ્તી હોય ત્યાં પણ કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી અને કોરપોરેશન સ્થાપવી જોઈએ. નજીક નજીકના ગામડાવાળાઓએ પણ જુદી જુદી અગર તો સાથે મળીને આવી કંપનીઓ બનાવી દુન્યવિ ફાયદો હાસલ કરવો જોઈએ.

આંકિડામાં જુદા જુદા સ્થળોએ ખીલ્ડીંગ સોસાયટીઓ ઉભી કરવી જોઈએ. આવી સોસાયટીઓને ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ પાસેથી બહુજ ઓછા વ્યાજે નાણા મળી શકશે. ખીલ્ડીંગ સોસાયટી મકાનો બંધાવી કોમના માણસોને ઓછે ભાડે આપે, કે જેથી આવા મકાનોમાં રહેનારાઓ ભાડુ, વ્યાજ અને મકાનની કિંમતના અમુક ટકા દર વર્ષે સહેલાઈથી ભરી શકે અને અમુક વર્ષે ભાડુત મટી મકાન માલિક બની શકે. કાઉન્સીલના મેમ્બરો અને જમાતના આગેવાનોની ફરજ છે કે તેઓએ સરકાર પાસેથી બહુજ ઓછીજ કિંમતે અગર તો સસ્તે ભાડે જમીનો મેળવવી જોઈએ. આવી જમીનો ઉપર ખીલ્ડીંગ સોસાયટીની સ્કીમ મુજબ મકાનો બંધાવી કોમને તેનો લાભ આપવો જોઈએ. એકેએક ઇસમાઇલીએ આવા મકાનોનો લાભ લઈ જમીન અને મકાન માલિક બનવું જોઈએ.

કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ, કોરપોરેશનો, જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કંપની, ડાયમંડ જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ તેમજ ખીલ્ડીંગ સોસાયટીઓ, જે અત્યારે હુસ્તીમાં છે, અને ભવિષ્યમાં ઉભી કરવામાં આવે તે બધી કંપનીઓના સંચાલકોએ પોતાની ઇમાનદારીથી બીનસ્વાર્થે પ્રમાણિકપણે દરેક કાર્યો કરવા જોઈએ. કાર્યકર્તાઓ અંગત સ્વાર્થ કે લાગવગથી દોરવાશે અથવા તો બેઈમાનથી ગાફલ અને બેદરકાર રહી કામ કરશે, તો કંપનીઓને ઘણુંજ સહન કરવું પડશે. કંપનીને નુકશાન તે દરેક શેર હોલ્ડરને એટલે કે એકે એક ઇસમાઇલીને નુકશાન પહોંચશે, તેથી ડાયરેક્ટરો અને અધિકારીઓએ નિસ્વાર્થપણે ઇમાનદારીથી ખંત અને હોશીઆરીથી કામ લેવું જોઈએ; તેમજ કંપનીઓ સાથે લેતી હેતી કરનારાઓએ પણ ઇમાનદારીથી પ્રમા-

શિક્ષકપણે વર્તવું જોઈએ. આમ અરસ પરસ બધા દિલની ખરી લાગણીથી વર્તશે તો દુનિયામાં સુખી અને આબાદ થશે.

અમારી ડાયમંડ જ્યુબીલીની ઉજવણી પ્રસંગે હારેસલામ ખાતે તા. ૧૦મી ઓગસ્ટના રોજ સર્વે જમાતો બાઈઓ, લાઈઓ અને બચ્ચાંઓએ બહુજ સરસ રીતે શાંતિ જાળવી શિસ્તપાલન કરેલ હતું. જેમ એક લશ્કર પોતાના અમલદારના હુકમનું પાલન કરે તેમ તમે મૈથ અને શાંતિથી વ્યવસ્થા જાળવેલ હતી. નાના બચ્ચાંઓએ પણ સંપુર્ણ શાંતિ જાળવી હતી અને ઇસમાઈલીઓનું નામ ઉજવળ કયું હતું. આવું સરસ શિસ્તપાલન કરી બીજી કોમો ઉપર પણ બહુજ સરસ છાપ પાડી હતી અને દુનિયાને બતાવી આપ્યું હતું કે, તમે કેવા સંપીલા અને તમારા ઇમામ પ્રત્યે વફાદાર છો. ખરેખર તેના માટે અમે ઘણાજ મગરૂર છીએ અને આવા સરસ શિસ્તપાલન માટે આફ્રિકાના સર્વે ઇસમાઈલી મુરીદો ઉપર બહુજ ખુશી થયા છીએ અને સઘળાઓને ઘણા ઘણા દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પપ૬ મું.

કમ્પાલા તા. ૧૯-૮-૧૯૪૬.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“આપણી કોમની આર્થિક ઉન્નતિ માટે કો-ઓપરેટીવ સોસાયટી, કોરપોરેશન વિગેરે સંયુક્ત કંપનીઓ ચાલુ કરવાની ઘણીજ જરૂર છે.”

અત્રે કમ્પાલા ખાતે કોરપોરેશન હસ્તીમાં હોવાનું જણાવવામાં આવેલ તેમજ નવી યોજના પ્રમાણે એક હોલસેલ કો-ઓપરેટીવ સ્ટોર ઉભો કરવા જમાને વિચારણા કરેલ છે તે મૌલાના હાઝર ઇમામ પાસે રજુ કરવામાં આવેલ છે મજકુર કો-ઓપરેટીવ સ્ટોર પોતાની બરપાઘ મુડી જોટલી બીજી રકમ ડાયમંડ

જ્યુબીલી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ પાસેથી ઓછા વ્યાજ મેળવે અને દેશાવરથી જથ્થાબંધ માલ મગાવી નાના વેપારીઓને વાજખી નફે વેચે. દરેક વર્ષને અંતે થયેલ નફામાંથી શેર હોલ્ડરોને મર્યાદિત પ્રમાણમાં નફાની વહેંચણી આપી આકાનો નફો તેના ગ્રાહકોને લેતી દેતીના પ્રમાણમાં બોનસ તરીકે વેચી આપે. આ યોજના સાંભળી મોલાના હાઝર ઇમામ ઘણાંજ ખુશી થયા હતા અને ફરમાવ્યું :

“આ બહુજ સરસ યેજના છે. આવા કો-ઓપરેટીવ સ્ટોરમાં યુગાન્ડાના દરેક ઇસ્માઇલીએ ઓછામાં ઓછો એક શેર તો લેવોજ જોઈએ. કંપનીના કાર્યવાહકોએ બહુજ સંભાળપૂર્વક અને સવચેતીથી કામ કરવું જોઈએ. જો કોઈ દશથી પંદર મજલાના મકાનને બાળવું હોય તો તે ફક્ત એકજ માણસ સહેલાઈથી કરી શકે છે, પણ તેવી મોટી ઇમારત બાંધવી મુશ્કેલ છે; તેમજ છુટ્ટી એક લાકડી સહેલાઈથી ભાંગી શકાય છે, પણ પાંચથી દશ લાકડીઓ ભેગી કરી ભાંગવા જતાં તે ભાંગી નહિ શકાય; જેથી હુમેશાં સહકારથી સંગઠીત થઈ, એક દિલથી એકઠા મળી કામ કરશો તો, બહુજ આગળ વધશો અને ફાયદો મેળવશો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૫૭ મું.

કમ્પાલા તા. ૨૧-૮-૧૯૪૬.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુસતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“આ મુદકમાં કોમની આર્થિક સ્થિતિ સુધારવાની ઘણી જરૂર છે. કોરપોરેશન અને કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીઓ દરેક સેન્ટરોમાં જરૂરીથી ઉભી કરવી જોઈએ કે જેથી પાંચ-દશ વર્ષે કોમની આર્થિક સ્થિતિ મજબૂત બને. જો આવી બાબતમાં બેદરકારી રાખશો અને આવી સહકારી કંપનીઓ ઉભી નહિ કરો, તો કોમને ઘણુંજ સહન કરવું પડશે. હવે એ જમાનો નથી કે એકલો માણસ કામ કરી લાભ મેળવી લે, પણ પાંચ દશ કે વધુ માણસો સાથે મળી કામ કરશો તોજ ફાયદો મળી શકશે. નાના વેપારીઓને ઉંચે લાઇ આવવા બનતી

કૌશીષો કરવી જોઈએ. આવી સહકારી કંપનીઓની સ્થાપનાથી અમને અનહદ આનંદ થાય છે, માટે તમારી આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા અરસપરસ સહકાર સાધી આગળ વધવા દરેક કૌશીષ કરજો.

આ મુસાફરી દરમ્યાન માતા સલામતના જોવામાં આવ્યું હતું કે આફ્રિકા ખાતે વિધવા બાઈઓને જે મદદ આપવામાં આવે છે, તે પુરતી નથી હોતી. વિધવા બાઈઓ તેમજ તેઓના બચ્ચાંઓના જીવન નિર્વાહ અને કેળવણી માટે વધુ રકમની મદદ આપવી જોઈએ. આ પ્રમાણે માતા સલામતની ઇચ્છા અને સુચના હોવાથી અમે મોટી રકમની ગ્રાંટ મંજૂર ફરમાવીએ છીએ અને કાઉન્સિલો ઉપર ફરજ મુકીએ છીએ કે વિધવાઓને મદદ કરવા અમે જે ગ્રાંટ મંજૂર કરીએ છીએ તેની વ્યવસ્થા કરવા માટે ઉત્સાહી મેમ્બરોની કમિટી નીમવી જોઈએ, કે જેમાં બાઈઓ તેમજ બાઈઓની પણ નિમણૂક કરવી જોઈએ. આ કમિટીના મેમ્બરોએ પોતાની કાઉન્સિલો હસ્તકના તાબાના ગામોમાં વખતોવખત ફરીને હાજતમંદ વિધવાઓની દરેક સ્થિતિ તપાસી તેઓ પોતાનું અને બચ્ચાંઓનું શું કામ કરી, કેવી રીતે જીવન ગુજારે છે અને કઈ રીતના કામકાજ અને કેટલી નાણાની મદદ આપવાથી તેણી પોતાનું તેમજ પોતાના બચ્ચાંઓનું ભરણપોષણ કરી, જીવન નિર્વાહ તેમજ બચ્ચાંઓની કેળવણી વિગેરેને આસાનીથી ચલાવી શકે, તે બાબતની બહુજ બારીકાઈથી વિગતો મેળવી પોતાના અભિપ્રાયો સાથે કાઉન્સિલને મોકલાવે, જે ઉપરથી કાઉન્સિલ પુખ્તપણે વિચાર કરી હાજતમંદ વિધવાઓને અને તેઓના બચ્ચાંઓને કેળવણી અને જીવનનિર્વાહ સહેલાઈથી નલાવી શકે તેવા અનુકૂળ કામકાજો અને સાધન સગવડો કરી આપે, ઉપરાંત જરૂર મુજબ નાણાની મદદ કરે. અમે જે આ ગ્રાંટ આપીએ છીએ તે વિધવા બાઈઓને આપી દઇ આગસુ બનાવવા માગતા નથી પણ જેઓ કઈ પણ કામકાજ કરી ન શકે અને હાજતમંદ હોય તેવીજ વિધવાઓને અને તેઓના બચ્ચાંઓને મદદ આપવામાં આવે. આથી એમ પણ નથી સમજવાનું કે યુવાન

અને સશક્ત વિધવાઓ પુનર્લગ્ન કર્યા વગર બેસી રહે અને આવી ઝાંટો ઉપર જીવંતી પસાર કરે. યુવાન કે આઘેડ સશક્ત વિધવાઓએ તો ફરીથી લગ્નો કરવાજ જોઈએ. આ ઇસ્લામ ધર્મનો ખાસ સિધ્ધાંત છે, માટે પુનર્લગ્ન તો જરૂર કરવાજ જોઈએ. આ સર્વે કાઉન્સિલો અને કમિટીની ખાસ ફરજ છે, કે બહુજ ખારીકીથી તપાસ અને પુખ્તપણે વિચાર કરી ઝાંટના નાણામાંથી મદદ કરે.

પ્રોવીન્શીઅલ કાઉન્સિલો ફક્ત લગ્નો કે છુટાછેડાના નિવેડા કરે એટલુંજ પુરતું નથી પણ નવા બંધારણો મુજબ કોમની આર્થિક અને સામાજિક પ્રગતિ કેમ થાય, હાજતમંદ દીનદારોને કામે લગાડવા, વિધવાઓના પુનર્લગ્નો કરાવવા અને જરૂર મુજબ અમારા તરફથી આપવામાં આવતી ઝાંટોમાંથી મદદો કરવી વિગેરે દરેક કામે તેમણે કરવાના છે. કોમની આર્થિક, સામાજિક અને ખીજ દરેક જાતની ઉન્નતિ અને સુધારા વધારા પવિત્ર બંધારણની હદમાં રહીને કરવાની દરેક પ્રોવીન્શીઅલ કાઉન્સિલ ઉપર ખાસ ફરજ અને જવાબદારી છે, જે તેઓ જરૂર અદા કરશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૫૮ મું.

કમ્પલા તા. ૨૨-૮-૧૯૪૬.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“બાતુનમાં તો અમે હમેશાં તમારી સાથેજ છીએ પણ જાહેરમાં તમારી સાથે રહેવાથી અમને ઘણાજ આનંદ થયેલ છે. અમે જલ્દીથી આફ્રિકા ફરી પધારી તમે સર્વે જમાતોને મળવા ઉમેદ રાખીએ છીએ. આફ્રિકાની સર્વે જમાતોને ઘણા ઘણા દુઆ આશીષો ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૫૯ મું.

નૈરોબી તા. ૨-૮-૧૯૪૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમારી આવી મોટી ઉમર છતાં ઝહેમત વેઠી તમો જમાતના પાસે આવી તમો જમાતને જોઈ ઘણા ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમો આફ્રિકાની જમાત ઘણીજ ખુશનસીબ છે. કે અંહી રાજ્યદ્વારી શાંતી હોવાથી જેમ ચાહીએ તેમ આવીને મરજી પ્રમાણે મળી શકીએ છીએ. તમો જમાતે ખુદાના લાખો શુકાના અદા કરવા જોઈએ કે, આફ્રિકામાં શાંતી છે. કેઠપણ જાતની લુટફાટ કે મારામારી ચાલતી નથી. આ દેશે તમને શાંતી અને આબાદી આપી છે. તમારી ફર્જ છે કે આ દેશને બહુજ વફાદાર ધર્મ રહેવું જોઈએ; જે કાંઈ થઈ શકે તે આ દેશની આબાદી માટે આજીવન જોયા વગર તમારે કામકાજ કરવું; તે ઉપરાંત તમારા માટે એ જરૂર છે કે આ દેશના વતની આફ્રિકનો સાથે દોસ્તી જેવો અને સારો સંબંધ રાખવો જોઈએ. તમારા આફ્રિકન નોકરો સાથે માયાળુ અને શાંતિલયો વર્તાવ રાખવો જોઈએ. જે જે દુકાનદારો આફ્રિકનો સાથે વેપાર કરતા હોય, અને આફ્રિકન ઘરાકો આવતા હોય તેમની સાથે સારો સહકાર અને તેમના તરફ સદલાવ રાખવો જોઈએ.

જે પ્રમાણે યુગાન્ડામાં આપણી બસ કંપની છે તે પ્રમાણે તમારી પાસે કંપની હોય તો આફ્રિકનો અને યુરોપીઅનોને તેમાં થોડો હિસ્સો આપવો જેથી તેઓની સહાનુભૂતિ રહે. આ બાબત લીમીટેડ કંપનીને લાગુ પડે છે, અંગત ધંધા માટે નથી.

અમારા કેળવણી ખાતાને અમે ખાસ દોરવણી આપીએ છીએ. સ્કૂલોમાં જે ભાષ શીખવવામાં આવે છે તે સંબંધી દોરવણી એ છે કે આ સુલ્કને માટે જે ભાષા કામ આવે તે ભાષા આપણા બચ્ચાંઓને શીખવવી જોઈએ, પછી ભલે તે જાપાનીઝ કે ચાઈનીઝ ભાષા હોય. આપણા બચ્ચાંઓએ આ દેશમાં રહેવું છે. ગુજરાતી અને બીજી ભાષા સંબંધમાં આપણી લાગણી શું છે તે ધ્યાનમાં ન લેતા જરૂરી ભાષા શીખવવી જોઈએ.

જેમ એક નાના બચ્ચાં ઉપર તેની તાકાત કરતાં વધુ બોલો

મુકતાં શરીર ટુટી જશે તેમ શિક્ષણ સંબંધમાં પણ બચ્ચાંના મગજના પ્રમાણમાં શીખવવું. એક સાથે વધારે શીખવવાથી તેનું મગજ ટુટી જશે. એક વખતે આપણે આ બાબતનો ખ્યાલ ન કરીએ અને શક્તિનો ખ્યાલ કર્યા વગર અંગ્રેજી, ગુજરાતી અને સ્વાહીલી શીખવવા જતાં બચ્ચાંનું મગજ તેના બોલ તળે દબાઈ જશે અને તેની શક્તિ ટુટી જશે. સ્વાહીલીનું શિક્ષણ આ દેશમાં જરૂરનું છે.

આ દેશ બહુજ આગળ વધવાનો છે અને આબાદ થવાનો છે. બહુજ વધારે આગળ વધવાનો છે. હાલમાં તો તે બાળક જેટલું જ બન્યું છે. તે લવિષ્યમાં બહુજ આગળ વધશે. ઇન્ડીઆ, બ્રમા, મલાયઃ વગેરે બીજા દેશોમાં યુરોપીયનોનું જેટલું નાણું હતું તે રાજ્યદારી બાબતો અંગે તેઓ આફ્રિકામાં રોકવાનાં છે, તેથી આફ્રિકા બહુજ આગળ વધવાનો છે, તેથી તમારી ફર્જ છે કે આ દેશની આબાદીના માટે, તમારે તમારા છોકરા અને તેના છોકરા માટે આ દેશમાં તમારા પાંચા મજબુત કરવા જોઈએ.

લવિષ્યના માટે તમારા માટે બહુજ ખરાબીની નિશાની અમેને દેખાય છે. આ ખરાબી મોટાઓના મનમાંજ નહિ, પરંતુ નાનાઓના મનમાં પણ મોજુદ છે. મોટાઓ અને બાળકોમાં આ ચિન્હ નજરે પડે છે. આ લય જે નજરે પડે છે તેનો તુરતા તુરત સામનો નહીં કરે તો તે તમારો નાશ કરી નાંખશે. જે ભુલ ઇન્ડીયામાં પારસીઓએ ભુતકાળમાં કરી હતી એ ભુલ એ હતી કે તેઓ તેમના બચ્ચાંએને બેરીસ્ટર, ડોક્ટર, એન્ડીસ્ટ અને પ્રોફેસરનાં ધંધા માટે મોકલતા. અમારી હાયમંડ જ્યુબીલી પ્રસંગે અમે તમને લક્ષ્યમણ કરી હતી કે, ડોક્ટર, એન્ડીસ્ટ આપણી કોમ માટે જોઈએ છીએ; પરંતુ કેટલા? તેની કંઈ હદ અને પ્રમાણ તો હોવું જોઈએ.

એક બાબતથી અમે રાજ થયા છીએ કે યુરોપ વગેરેની યુનીવર્સિટીઓમાં જગ્યા મળતી નથી. મળતી હોત તો તાંદુરસ્ત સારા દેશમાં હજારે એક હોય છે તેની જગ્યાએ પાંચ સાત કે સેંકડે એક ડોક્ટર થઈ જાત.

આ બધા શું કરશે? કદાચ થોડું ઘણું કામ કરી શકશે, પરંતુ બહુજ આગળ વધી નહીં શકે. તેનું ક્ષેત્ર નાનું છે, જ્યારે વેપારનું ક્ષેત્ર ખડોળું છે. વેપાર ધંધા માટે તમે આ દેશમાં આવ્યા છો તે મુકી બીજા કામે લાગશો તો તમારો નાશ થઈ જશે. અમે બે વરસ અગાઉ તમને લલામણુ કરેલ કે, લીંડી તરફ દેશ બહુજ અગાળ વધશે; પણ આપણા જુજ માણસો ત્યાં ગયા છે. સુદાનમાં વેપારનું ક્ષેત્ર ખડોળું છે. ત્યાંની ગવર્નમેન્ટ મુસલમાનો અને ખ્રીસ્તી કરી ઇસમાઇલીઓને લેવા તૈયાર છે. ત્યાં જવું જરૂરનું છે, પણ આપણા માણસો ત્યાં ગયા નથી, તેમ જવાની મરજી પણ નથી. અત્રે સુદાનનો વેપાર ગ્રીક અને આરમેનીઅન પાસે છે. ઇજીપ્તમાં પણ માણસો અમને પુછે છે કે વેપારી બુધ્ધિનાં અને પૈસાવાળા તમારા માણસો શા માટે સુદાનમાં જઈ વસ્તા નથી?!! બ્રીટીશ રાજ્યમાં વેસ્ટ આફ્રિકામાં અંદરના ભાગમાં બહુજ સાફ ક્ષેત્ર છે. ત્યાં આપણા માણસોએ બીલકુલ નજર કરી નથી. અંદરના ભાગમાં મુશ્કેલીઓ પણ ઓછી છે. છેટેની વાત મુકી દો. તમારે ઘર આંગણે મોટું ક્ષેત્ર છે. શહેર છોડી ગામડામાં જઈ વસવાટ કરો તો બહુજ મોટી તકા અને મોટું ક્ષેત્ર તમારા માટે તમારે ઘર આંગણે છે.

લડાઈ દરમ્યાન અમે હુમેશાં ફરમાન કરેલ કે જમીન, મકાન ખરીદો. કેટલાક એમ કહેતા હતા કે મોંઘું છે, એમ કહી ન લીધું. લીધું હોત તો આપણને કેટલો બધો ફાયદો થયો હોત? જે જે માણસોએ ઉધાર લીધેલી નાણાથી નહિ, પરંતુ પોતાના પૈસાથી વેચાતી જમીન લીધી હોય તેઓએ ઉંચા નીચા ભાવેથી નહીં બીતાં ટકાવી રાખવાથી આ દેશમાં તેઓને ઘણો ફાયદો થશે.

યુરોપ ખાતેના જાણકાર બુધ્ધિશાળી માણસો છે તેઓ કહે છે કે આફ્રિકા ત્રીસ વર્ષમાં અમેરીકા જેવું થઈ જશે. તમારા દીકરા ડોક્ટરો અને ડેન્ટીસ્ટ હશે તો જ્યારે ત્રીસ વર્ષે આ દેશની પ્રગતિ

થશે ત્યારે તેઓને દાંત કાઢવાનું અને આંતરડા કાઢવાનું રહેશે. તેમ કરતાં જે આફ્રિકને વેપારમાં પડ્યા છે તેમના નોકરો થઇ જશે.

અમને મુખ્ય લય એ લાગે છે કે આપણા સારામાં સારા બુદ્ધિશાળી છોકરાઓ ડોક્ટર અને ડેન્ટીસ્ટના ધંધામાં જાય છે ત્યારે વેપાર માટે સારા, બુદ્ધિશાળી છોકરાઓ મળતા નથી. આવા બુદ્ધિશાળી, હોશિયાર છોકરાઓ પાસે આશા રાખીએ કે દેશને આબાદ બનાવે પણ દાંત કાઢવામાં બુદ્ધિને વાપરી નાખે નહીં. આ અમારી સલાહ અને સુચના માત્ર નઈરોળી માટે નથી પરંતુ સમસ્ત આફ્રિકા માટે છે. આ ખબર આખા આફ્રિકાના હીનદારોને આપવાની છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૬૦ મું.

નૈરોબી તા. ૩-૮-૧૯૪૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં અરબીઓની તંદુરસ્તી બહુજ સારી રહેવા પામી છે, આનું ખાસ કારણ ખાવાપીવામાં સુધારા થવાનું છે. ગઈ કાલે અમે ફરમાનો કરેલ તેમાં ખાસ ડોક્ટર અને ડેન્ટીસ્ટ સંબંધમાં ફરમાન કરેલ તેની જમાતને પુરતી સમજ ન પડી હોય તેમ અમને લાગે છે. અમે એ પ્રમાણે ફરમાવેલ કે, ડેન્ટીસ્ટ અને ડોક્ટરનું પ્રમાણ એટલું હોવું જોઈએ કે આપણી જમાતની સંખ્યાના પ્રમાણમાં. પ્રમાણ કરતાં વધારે થઈ જાય તો જેમ ખીરીયાનીમાં જરૂર કરતાં વધારે નીમક નાંખવાથી તેનો સ્વાદ ખરાબ થઈ જાય છે, તેમજ એછું નાંખવાથી સ્વાદ રહેતો નથી. જરૂરીઆત પ્રમાણમાં હોવું જોઈએ. જેટલા પ્રમાણમાં ડોક્ટર, ડેન્ટીસ્ટ અને બેરીસ્ટરોની આપણી કોમને જરૂર હોય તેટલા થાય તો આપણે પ્રમાણ જાળવી શકીએ. અત્યારસુધી ઇસમાઈલીઓ યુરોપમાં ગયા છે તેમાં અપ્રાપ્ત ઉપહીનમાં દુકાન કરી છે, તેના કામથી અમને સંતોષ છે.

જો વેપારી મગજશક્તિ ધરાવતા હો તો ડબ્બીનમાં પશુ વેપાર કરી શકાય છે. ડબ્બીનવાળાઓ પોતાના ભાઈઓની દુકાને જવા કરતાં અગ્રામની દુકાનેથી માલ લેવાનું વધુ પસંદ કરે છે. એણે વેપારની તાલીમ લીધી ન હતી, પરંતુ કુદરતી બક્ષીસ, શક્તિ અને પ્રમાણિક-પણાથી સફેસ યાને ફતેહ મેળવેલ છે.

ગઈ મુસાફરી બાદ બે વર્ષના ગાળા બાદ ફરીથી અમારી આંખોથી અન્યાઓની ગાલની લાલી ઉપરથી જોઈ શક્યા છીએ કે તેઓની તંદુરસ્તી સુધરેલી છે. તેઓના ચહેરાના દેખાવ ઉપરથી અન્યાઓ તંદુરસ્ત અને સારા થયેલા દેખાય છે. અન્યાઓની સારી તંદુરસ્તી જોઈ અમે અમારો સંતોષ જાહેર કરીએ છીએ અને લેડીઝ કમિટીને તેઓએ કરેલા કામ બદલ ઘણા ઘણા દુઆઆશિષો ફરમાવીએ છીએ. નઈરોબીની લેડીઝ કમિટીનું કામકાજ મોખ્યાસા, દારે-સલામ અને બીજા શહેરો માટે દાખલારૂપ છે. જે જે બાઈઓ પ્રેગનન્ટ યાને ગર્ભવતિ છે તેઓએ ક્લીનીકનો લાભ લેવો જોઈએ અને ડોક્ટરોની સલાહ પ્રમાણે અમલ કરવો જોઈએ, જેથી બિમારી હોય તો નીકળી જાય અને અન્યાઓ સંતોષકારક જન્મે. કોઈપણ પ્રેગનન્ટ બાઈ ડોક્ટરની સલાહ વગર રહેવી ન જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૬૧ મું.

નૈરોબી તા. ૪-૮-૧૯૪૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું:

“બાઈએ, ભાઈઓ, માવિત્રો અને સગાંબહાલાંઓએ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે, છોકરા છોકરીઓના લગ્ન બહેલાસર થાય તે ઇચ્છવા યોગ્ય છે. છોકરો પૈસાદાર ન હોય પરંતુ હોંશ્યાર, તંદુરસ્ત અને બદફેલી ન હોય તો છોકરી આપવામાં વાંધો નથી અને વાંધો હોવોજ ન જોઈએ. જમાત જો મેરેજ કમિટીને સહકાર ન આપે તો મેરેજ કમિટી પોતાની ફરજો બજાવી નહિ શકે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૬૨ મું.

નૌરોખી તા ૬-૮-૧૯૪૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“જમાતની સંજ્યાનાં પ્રમાણમાં લાઇબ્રેરીનાં મેમ્બરો બહુજ ઓછી સંજ્યામાં છે. વધુ પ્રમાણમાં મેમ્બર બની ભાગ લેવો જોઇએ. માત્ર નોવેલો નહીં વાંચતા છાપા તેમજ અન્ય પુસ્તકો વાંચવા, જેથી ફાયદો થાય. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૬૩ મું.

નૌરોખી તા. ૧૦-૮-૧૯૪૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“માતા સલામતે જોએલ છે કે અંહીની સરકારી હોસ્પીટલમાં પુરતી જગ્યા નથી કે જેથી દરેકને તેનો પુરતો લાભ મળી શકે. ચેપી દર્દીઓ માટે તદ્દન અલાહેદી જગ્યા રાખવી જોઇએ. નહીં કે અંહીની હોસ્પીટલમાં સાથે ખાટલા રાખવામાં આવે છે તેમ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૬૪ મું.

મોખાસા તા ૧૪-૮-૧૯૪૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“અમને જાણીને આનંદ થાય છે અને તમને પણ જાણી આનંદ થશે કે આપણામાં ખાળમરણની સંજ્યા યુરોપ કરતાં ઓછી છે, જે ખુશી થવા થવા જેવું છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૬૫ મું.

મોખાસા તા. ૧૫-૮-૧૯૪૮.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“માત્ર મોંઝાસા અને કેન્યા નહીં, પરંતુ ઇસ્ટ આફ્રિકા અને હિંદુસ્તાન અને બીજા મુલકમાં બની શકે ત્યાં સુધી પોતાના વિભાગો આપણી કંપની “જ્યુબીલી ઇન્સ્યુરન્સ કંપની”માં ઉતરાવો કે જેથી કંપની અને આપણને લાભ મળે. વિશેષ ઉતરાવવો જરૂરી છે અને તે ખાસ કરીને આપણીજ કંપનીમાં ઉતરાવવો જોઈએ.”

અમુકની એવી માન્યતા છે કે, ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ ધર્માદા ખાતુ છે, એ તદ્દન ખોટી માન્યતા છે. જો આ ખાતુ ધર્માદા હોત તો આપણું સત્યાનાશ નીકળી જાત. આવા ધર્માદા ખાતાથી કેવું નુકશાન થાય છે તે ગોલ્ડ ટ્રાંટ કમિટીનાં દ્રષ્ટાંત ઉપરથી સમજી શકાય તેમ છે, કે જેઓએ આ સંસ્થા પાસેથી નાણા ઉપાડેલા હતા તેઓએ કોઈપણ પ્રકારનો ફાયદો ઉઠાવવાને બદલે દુરઉપયોગ કર્યો છે. જાણે બારીમાંથી નાણા ફેંકી દીધા હોય તેમ બન્યું છે. ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટનું મુખ્ય ધ્યેય અને ફરજ આપણી કોમની વ્યક્તિઓને સસ્તે દરે નાણા મળે તે છે. સસ્તા દરનો મતલબ એ થાય છે કે બીજા કરતાં ટકા બે ટકા એછે વ્યાજે આપણને નાણા મળી શકે, જેનો લાભ વેપારમાં ઉઠાવી શકાય, જે વ્યવસ્થિત રીતે કો-ઓપરેટીવ કોર્પોરેશન મારફતે મળે, પણ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટની મુખ્ય ફરજ એ જોવાની છે કે આવી કો-ઓપરેટીવ કોર્પોરેશન સારી રીતે કામ ચલાવે છે. આ સંસ્થાઓ એવી રીતે ચાલતી હોવી ન જોઈએ કે તેનાં કોઈ દહાડો નાણા ખોટા થાય અને કોમને નુકશાન પહોંચે. આ કો-ઓપરેટીવ કોર્પોરેશન સંઘર સ્થિતિમાં હોવી જોઈએ અને સરકાર તરફથી તેને સર્ટીફિકેટ મળવી જોઈએ, તોજ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ તેને નાણા આપે. જ્યારે આપણા વેપારીઓને બેંકથી ઓછા દરે નાણા મળે ત્યારે આવા વેપારીઓના ખાતાં સંઘર હોવા જોઈએ; નહિ તો ધર્માદાનો મુદ્દો થયો, જે આપણો મુદ્દો નથી; આથી તો ગેરલાભ થાય છે.

ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટે એક પણ સેન્ટ પોતાની બેંકરકારીથી આફ્રિકામાં ગુમાવેલ નથી, પણ જે નાણા ખોટા થયા છે તે ઓકળી રીતે

લુટ (Robbery) થો ગયા છે. આ જે નાણા ખોટાં થયા છે તેની મુખ્ય મુશ્કેલી ઇન્ડીઆથી આવી છે અને નહીં કે આફ્રિકામાંથી. ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટનાં શેર હોલ્ડરો આપણાજ માણસો છે અને ધર્માદા તરીકે નાણા આપતાં તે ખોટા થાય તો નુકશાની આપણાજ માણસોને છે.

હવે અમે અત્યારે ઈમામ તરીકે નહીં પણ માતાપિતા તરીકે ફરમાન કરીએ છીએ, જે ખાસ કરીને જુવાન બચ્ચાંઓએ ધ્યાન પૂર્વક પોતાના મન ઉપર લેવાના છે. અદ્યતન મોટા માણસોને પણ આ ફરમાન લાગુ પડે છે. આવતી દુનિયા માટે નહિ પણ આ દુનિયા માટે.

દાડ અને તમાકુ તમારા હુશ્મનો છે જેમાં શક તથી. વારસ પાડ જીવંતી ઇન્વેસ્ટમેન્ટનાં મેનેજિંગ હાયરેક્ટર છે તે ખાત્રી આપશે કે, જે વ્યક્તિ દાડ અને તમાકુનું સેવન કરતી નથી તેની જીંદગી લાંબી ગણાય છે. દાડ એ ધીમું ઝેર છે અને દસ, પંદર કે વીસ વર્ષે અંતમાં માણસને મારી નાખે છે. જો કે આવી રીતે મોતને આવતાં વાર લાગે છે, છતાં સરવાળે એ આપણો નાશ કરે છે. દરેક મનુષ્યની જીંદગી નક્કી કરવામાં આવેલ છે. ૭૦ કે ૮૦ વર્ષ; પરંતુ જો તેઓ દાડ વાપરે તો તકદીરમાં લખેલ જીંદગી દસ, પંદર કે વીસ વર્ષ ઓછી થઈ જાય છે. દાડ કે તમાકુ સાથે અમને વેર નથી. તેઓએ અમારું શું નુકશાન કરેલ છે? પરંતુ તમારા તો તેઓ કદા, છુપા હુશ્મનો છે. યુરોપીઅનો અને બીજી કોમની હરીફાઈમાં ઉભા રહેવા માટે એકજ હથિયાર છે કે તમે દાડ પીતા નથી. જો તે ગુમાવી નાખશો તો યુરોપીઅનો અને બીજી કોમ સામે હરીફાઈમાં કેવી રીતે ઉભા રહી શકશો? જેઓ દાડ પીએ છે તેમની સામે અમને ગુસ્સો નથી, પરંતુ ક્ષય માટે જેમ અમને દિલગીર થવું પડે તેમ દાડ પીનાર માટે દિલગીરી થાય છે. જેઓ ફ્રટ કે દુધનો ઉપયોગ કરતા નથી અને દાડ પીએ છે તેઓ માટે દિલગીરી થાય છે. આવા માણસો માટે અમને બહુ લાગી આવે

છે. નાનપણથી બચ્ચાંઓએ પોતે નકકી કરવું નેઇએ કે, તેઓ આ બદ્ધીથી દુર રહે. અમે ખાત્રી આપીએ છીએ કે તેઓ તંદુરસ્ત અને સુખી રહેશે. આ આદતો જેમને છે તેમણે દ્રઢ નિશ્ચય કરી મુકી દેવી. આ પ્રમાણે જેઓ કાબુ ન રાખી શકે તેઓ પોતાની જીંદગી ઓછી કરશે. આ રીતે ઓછી જીંદગી થાય તો એમાં અમે શું કરીએ? આ આદતને નહી મુકે તો દુઃખી રહેશે અને પોતાની પંક્તિની બીજા કરતાં હલકી ગણના થશે.

પહેલાં તો એ યાદ રાખો કે જન્મથી યુરોપીઅન પ્રજા તમારાં કરતાં શારીરિક રીતે મજબુત હોય છે. બીજું યુરોપીઅનો આ દેશમાં પોતાના કુટુંબીઓથી જુદા રહે છે, જ્યારે તમે સાથે રહો છો. યુરોપીઅનો જ્યાં કુટુંબમાં હોય છે ત્યાં તેઓ પાંચ ટકા ખારમાં પીવા જાય છે. લંડનના સાધારણ યુરોપીઅનોને દાખલો દ્યો. જેઓ માત્ર બીઅર પીએ છે કે જેમાં આલ્કોહોલનું પ્રમાણ ઓછું છે. જો આખા વર્ષમાં રોજની બીયરની એક બાટલી પીવામાં આવે તો એક વીસ્કીની બાટલીનું પ્રમાણ થાય. સાધારણ રીતે દિવસમાં એક વખત ખાણા સાથે એક ગલાસ બીઅર પીએ છે જ્યારે બીજા સમયે તેઓ ચાનો વપરાશ કરે છે. ફ્રાંસ અને ઇટલીમાં લાઇટ વાઇન પીએ છે. તેમાં આલ્કોહોલનું પ્રમાણ બહુજ ઓછું હોય છે અને પીધેલી હાલતમાં મુકાવા માટે તે વાઇન ગેલનનાં ગેલન પીવો નેઇએ. આવા લાઇટ વાઇનમાં પણ તેઓ ઘણું પાણી ઉમેરીને પીએ છે. આ વાઇન તમોને આ દેશમાં મળતું નથી. અંહીના વાઇનમાં વધુ પ્રમાણમાં આલ્કોહોલ હોય છે અને પડી રહેવાથી તેનું પ્રમાણ વધતું જાય છે.

આપણી બાનુઓ અને બાળકોની તંદુરસ્તી છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં સુધરી તે જોઇ અમે બહુ ખુશી થયા છીએ. તેમના ચહેરા અને સુરત ઉપરથી જોઇ શકાય છે કે અમે ખાધાખોરાકી સંબંધી જે ફરમાનો કર્યા છે તેનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે. અંહી ખેડેલી બે

ન્હાની છોકરીઓને જોઇ અમને આનંદ થાય છે કે તેઓ યુરોપીયન કોમની સરખામણીમાં વધુ તંદુરસ્ત છે. આ વખાણથી કુલાઇ જવાનું નથી. તમારે એમ વિચાર કરવાનો નથી કે તમે છેલ્લી ટોચ ઉપર પહોંચી ગયા છો. હજી તો તમારે દિન પ્રતીદિન આ દિશામાં વધારે પ્રગતિ કરવાની છે.

ફરીથી એક વખત યુવાનો જોઓ દારૂની બદીમાં ઊંડા ઉતર્યા નથી, તેઓને લલામણુ કરીએ છીએ કે, આ કીચ્ચડમાં પડે નહીં અને તેમાં ફસાય નહી. થોડી ઘણી તે તરફ મનોવૃત્તી થતી હોય તો મજબુત મન કરી તેમાંથી નીકળી જવું જોઈએ. જોઓ મનોબળ ધરાવતા નથી તેઓએ એક વખત નકી સમજી લેવું જોઈએ કે તેઓ ઉપર દુઃખ આવવાનું છે અને જીંદગી ટુંકી થવાની છે. ધીરજ અને સહનશીલતાથી મુશ્કેલીનો સામનો કરવો જોઈએ.

નાઇરોબી ખાતે ફરમાન કરેલા છે કે નર્સીંગની લાઇન બહુ સારી અને મનુષ્યનાં લલા માટે છે, માટે ખાનુઓએ સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થનું આ કામ શીખવું જોઈએ અને તેનો લાભ ઉઠાવવો જોઈએ. નર્સીંગ હોમમાં આની ટ્રેનીંગ લેવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવેલો છે. કોમે આનો લાભ અવરથ ઉઠાવવો જોઈએ. મીડવાઇફ-દાઇનાં ધંધામાં આપણી ખાનુઓએ વધારે રસ લઈ પ્રગતિ કરવી જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૬૬ મું.

મુંબઇ તા. ૪-૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમદશાહ હાઝર ધમામે ફરમાવ્યું :

“રાત અને દિવસ અમે તમારા ગયાત્રમાં છીએ. તમે રૂહાની બચ્ચાંઓને બહુજ યાદ કરીએ છીએ. રૂહાની બચ્ચાંઓથી બહુજ ખુશી છીએ. સર્વે જમાતને અમે રોજ યાદ કરીએ છીએ. બહુજ દુઆ આશિયો ફરમાવીએ છીએ.

1 દુનિયા જહાને અમારી બિમારીના સખ મને લીધે લાંબે વખતે અમે આવ્યા છીએ. ઇન્શાઅલ્લાહ હવે પછી બીજે વખતે આટલું મોડું નહિ થાય. ઘણી ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ.”

મહુમ પ્રે. ગુલામઅલી જી. મરચન્ટના સંબંધમાં ફરમાવ્યું :

“કાઉન્સીલના મહુમ પ્રેસીડેન્ટ ગુલામઅલી જી. મરચન્ટે અમારી ઘણીજ ખિદમત કરી છે. આખી જીંદગી સુધી ખિદમત કરી છે તે માટે તેના રૂહને ઘણી ઘણી દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૬૭ મું.

મુજબ તા. ૫-૧-૧૯૫૦

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે સિબ્ધપુર મોમિન જમાતને શાદીમાં ખર્ચ નહિ કરવા ફરમાવી ફરમાવ્યું :

“દાગીના બનાવવામાં કંઈ હરકત નથી તે તો માલ છે બાકી ધામધુમ, વાજ, રોશની, વિગેરેમાં પૈસા બાળી નાંખવા નહિ. એ પૈસા વ્યથે જાય છે. દાગીના બનાવવા સારા, પણ પૈસા બાળી નાંખવા એ સાફ નથી.”

ફરમાન ૫૬૮ મું.

મુજબ તા. ૭-૧-૧૯૫૦.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે મોમિન જમાતને ફરમાવ્યું :

“તમે અમારી હજુરમાં આવ્યા, અમારા દુઆ આશિષ મેળવ્યા, દિદાર કર્યા, ઘણા સારા કામ કર્યા. હવે તમે અંદરેઅંદર જુદાઈ નહિ રાખજો. મરેડીયા અને મોકલોંજીઆ બન્ને લાઇઓ તરીકે વર્તજો. તમે અંહીથી પાછા તમારે ગામ જાઓ, ત્યારે મેથાણ અને

ખીજા ગામોમાં તડા દે તે નહિ રહેવા જોઈએ. અમે બધાને એક જોવા માંગીએ છીએ. તમે બધા આપસમાં એક ખીજા મળી જાઓ. જ્યારે તમે અમને માખાપ તરીકે સ્વિકારો છો તો પછી તમે અંદરોઅંદર એક ખીજામાં જુદાઈ કેમ રાખી શકો? અમને બન્ને બચ્ચાં સરખાં છે. તમારામાં જો બે પાટીઓ હોય તો પછી અમારા બચ્ચાં કેવી રીતે થઈ શકે? જ્યારે તમે અમારા બચ્ચાં છો તો પછી તમારે જુદાઈ બિલકુલ નહિ રાખવી જોઈએ. એક થવું જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૬૯ મું.

મુંબઈ તા. ૮-૧-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે એક જેતપુર (કાઠીયાવાડ) વાળા ભાઈની અર્જ ઉપરથી ફરમાવ્યું :

“અગર નુકશાની થાય છે તો જલ્દી જલ્દી બહાર નીકળી જાઓ, કોઈ પણ ઠેકાણે જાઓ. નુકશાની થતી હોય તો રહેવું સારું નથી. એ ગામ છોડી દેવું સારું છે. અમે આ અગાઉ પણ ઘણી વખત ફરમાન કર્યાં છે, કે કાઠીયાવાડ છોડી ખીજા સુલ્કમાં જાઓ પણ તમે સાંભળ્યું નહિ.”

ફરમાન ૫૭૦ મું.

મુંબઈ તા. ૧૨-૧-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“જે બાઈઓને દિવસના કુરસદનો ટાઇમ મળતો હોય તો તેઓએ હેલ્થ સેન્ટરમાં જઈને મદદ કરવી યા વીઝીટર તરીકે સાથ આપે એ ઘણું સારું કામ છે.

અમારા ફરમાન અનુસાર નાઈરોબી અને દારેસલામમાં દાઈઓ અને નર્સો ઘણું સારું કામ કરે છે જેથી દુનિયાની હાલતમાં ઘણું

સુધારો થયો છે. તેમ અંહીયા તમો બાઇએ શા માટે કામ કરતા નથી? મદદ કરવાથી કેમનું ભલું થાય છે તેમ પોતાનું પણ ભલું થાય છે.

દુઆ અને બંદગી વખતે બાઇએએ બહુજ શાંતિ રાખવી જોઇએ. બંદગી વખતે શાંતિ જાળવવાથી ધ્યાન મજબુત રહે અને સવાબ મળે. લેડીઝ કમીટીએ આ બાબત ઉપર ધ્યાન રાખવાની જરૂર છે.

જમાત અને અમલદારોમાં સંપુર્ણ સહકાર હોવો જોઇએ. કાઉન્સીલના તાબામાં રહેવું જોઇએ અને દરેક ખાતાના અમલદારોએ કાઉન્સીલ અને કાયદાનું માન જાળવવું જોઇએ.

ઇંદ નમાઝ નવ વાગામાં પડાવવી જોઇએ, નાહ કે અગિયાર વાગાના ટાઇમ પર પડાવવી.

દહેજની રકમ કાઉન્સીલે નક્કી કરવી જોઇએ. દહેજમાં ઓછી રકમ રાખવાથી છોકરીએને સારી જગ્યાએ આપી શકાય.

દહેજની જેટલી રકમ અને દાગીના જે થાય તેના ઉપર છોકરીનો હક છે.

મહેર પણ વધારે હોવી જોઇએ, જેથી ફારગતી વખતે છોકરીને નુકશાન ન થાય. મહેર વધારે રાખવાથી જો ફારગતી કરવામાં આવે તો છોકરી પોતાનું ગુજરાન ચલાવી શકે. બનતાં સુધી ફારગતી કરવી નહી, પણ લાચારીથી ફારગતી કરવી.

ગવર્નમેન્ટનો પણ છુટાછેડા આપવાનો કાયદો છે, માટે છોકરીઓના ફાયદા માટે મહેર વધારે રાખવી જોઇએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૭૧ મું.

મુંબઇ (કાન્ડી મહોલ્લા) તા. ૧૪-૧-૧૯૫૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“ઈત્માદી નજરઅલીલાઈ હાસમ તથા ઈત્માદી રહેમતુલા વીર-
જીએ અમારા ઘરની ઘણી ઘણી ખિદમત કરી છે, તે માટે તેઓની
રૂહાનીને દુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. તેમના કુટુંબને પણ દુઆ
આશિષ ફરમાવીએ છીએ.

મહુમ ઈત્માદી નજરઅલી હાશમે કાન્ડી મહોદલા જમાતની
ઘણી ખિદમત કરી છે અને ઈત્માદી રહેમતુલા વીરજી ઇસમાઈલીયા
એસોસીએશન શરૂ થઈ ત્યારથી ખિદમત કરતા હતા. ડાયમન્ડ
જ્યુબીલી વખતે પણ ઘણી ઘણી તકલીફ લીધી હતી. ખાસ કરીને
ઈત્માદી રહેમતુલા વીરજીએ દરેક બાબતમાં ઘણી તકલીફ લીધી
હતી. ડાયમન્ડ જ્યુબીલીના કામની શરૂઆત પણ એણે કરી હતી
અને છેવટ સુધી એણે કામ કર્યું હતું. ઘણી દુઆ આશિષ ફરમા-
વીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૭૨ મું.

પુના (નારંગીબાગ) તા. ૧૫-૧-૧૯૫૦.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે
ફરમાવ્યું :

“નવા જમાતખાનાની અને તેની અતરાફમાં રવચ્છતાવાળી
કેલોની બાંધવાની તમારી સ્કીમ જોઈને અમે ઘણાજ ખુશી થયા
છીએ. અમારા રૂહાની બન્ધ્યાઓ અહીં બાળબન્ધ્યાઓ સાથે વસીને
તંદુરસ્ત માલેતુજાર અને શાણા બનશે.

અમારે એ કહેવાની જરૂર જણાય છે કે અમારા અંહી વસ્તા
રૂહાની બન્ધ્યાઓ દખખણને પોતાનું વતન ગણશે અને તેની તરફ
વફાદાર રહેશે. જેમ અમે આફ્રિકાવાસીઓને તેમજ બર્માવાસીઓને
જણાવ્યું હતું કે, તેઓએ પોતાને હિંદુસ્તાની અગર પાકિસ્તાની
ગણાવવાની ખાડેશ રાખવી નહિ અને તે તરફ લક્ષ નહિ
રાખતાં પોતે જ્યાં વસે છે તેનેજ પોતાનું વતન માનીને

તેનાજ તરફ વફાદાર રહેવું જોઈએ કારણ કે એ તરફની વફાદારીથી કાંઈ ફાયદો નથી, બદલે નુકશાન છે. તેવીજ રીતે તમારે પણ પોતાને દખખણીજ ગણીને તેના તરફ વફાદાર રહેવું જોઈએ અને બીજી કોઇપણ બાબતુ તમારે લક્ષ રાખવું જોઈએ નહિ. તમે દખખણમાં આવી, દખખણીઓથી ફાયદો ઉઠાવેલો છે, તો હવે તેમને પણ તમારાથી ફાયદો ઉઠાવવા દો.

નારંગી બાગનું નામ ફેરવવાનું કંઈ કારણ અમને જણાતું નથી. જેમ નારંગીનો બગીચો ફળેકુલે છે અને મીઠાં ફળ આપે છે તેવીજ રીતે અંહીઆ વસતા અમારા બધા રૂઢાની બધ્યાંઓ સદા ફળેકુલે અને આબાદ રહે, માટે આ જગ્યાનું અસલ નામ છે તેજ “નારંગીબાગ” રહેવા દો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૭૩ મું.

પુના તા. ૧૮-૧-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“ખાલુ, બદકશાની, નવી જમાત, ખોબ સઘળા ઇસમાઇલીઓ છે અને એક છે. ઇમામ ચામડી અને ખુનને જોતા નથી. તમે બધા એક છો. હમણાં નવું જમાતખાનું નારંગી બાગમાં બનાવ્યું છે, ત્યાં બધા સાથે મળીને બેસો. આ જમાતખાનું નાનું હતું એટલે જુદા બેસવા માટે ફરમાવ્યું હતું. નવું જમાતખાનું મે!દું અને હવા ઉબસવાળું છે. હવે તમે બધા ત્યાં સાથે મળીને બેસજો. અંહિ જમાતખાનું નાનું હતું એટલે જુદા બેસવા ફરમાવ્યું હતું.”

અમે કરાચી જશું ત્યારે દુઆની અંદર થોડો ફેરફાર કરશું. તેમાં પરશીયન અને અરબી શબ્દો આવશે, જેથી ખાલુ અને બદકશાનીને દુઆ પડવામાં સગવડ પડશે અને સમજી શકશે. હવે એવો વખત છે કે દુઆમાં ફેરફાર કરવો જરૂરી છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૭૪ મું

મુંબઈ (વાડી) તા. ૨૬-૧-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“સ્કુલના જવાન છોકરાઓને જોઇને અમે બહુજ ખુશી થયા છીએ. ઘણી ઘણી દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ.

અમે ઇચ્છીએ છીએ કે, દરેક સ્ટુડન્ટ મહેનત કરે અને પહેલો નંબર આવે. દરેક જણુ તો પહેલો નજ આવી શકે પણ જે ખરા દિલથી મહેનત કરે છે, તે નૈતિક રીતે પહેલોજ નંબર છે.

આજે અમે એક બે સલાહના બોલ કહેવા માંગીએ છીએ. અમે તમારા રૂહાની પિતા છીએ એટલે સલાહ આપીએ છીએ. તમને કદાચ અમારી આ સલાહ પસંદ નહિ આવે, પણ જો તે ઉપર અમલ કરશો તો બહુજ ફાયદો થશે.

આજકાલ જો ઊંચી કેળવણી લેવી હોય તો સસ્તામાં મળી શકે નહિ. આજ ચાળીશ વર્ષથી અમે ગ્રાંટ આપીએ છીએ અને હમણાં ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ટ્રસ્ટ તરફથી પણ તમને ગ્રાંટ મળે છે. આ સ્કુલ તમારી છે, તેની કેળવણી જો તમને પસંદ ન આવે તો, તમે તેમાં ફેરફાર કરી શકો છો, સ્કુલ બદલાવી શકો છો, છોડી શકો છો.

હાલના સંજોગોમાં પચાસ ટકા એછે ખર્ચે કેળવણી મળી શકે નહિ, પણ તમને ૧૫-૨૦ ટકા ફાયદે કેળવણી મળી શકે છે.

હાલના સંજોગોમાં જો તમને ૨૫-૩૦ ટકા એછે ખર્ચે પણ કેળવણી મળે છે તો તમારે પોતાને બહુજ ખુશનસીબ સમજવા જોઈએ અને ખુદા અને ઇમામના શુક ગુજારવા જોઈએ.

ગવર્મેન્ટમાં તમારી સ્કુલનો રીપોર્ટ સારો છે, એટલે તમારે તેમના પાસેથી ગ્રાંટ મેળવવી જોઈએ. જો તમારી સ્કુલનો રીપોર્ટ સારો ન હોય તો ગવર્મેન્ટ એક પૈસો પણ આપે નહિ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૭૫ મું.

મુંબઈ (હસનઆબાદ) તા. ૨૬-૧-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે,
ફરમાવ્યું:

“ભવિષ્યના માટે ઈત્માદીની ઘરવાળીને ઈત્માદીબાનું, રાધની ઘરવાળીને રાધબાનું અને આલીબંદની ઘરવાળીને આલીબંદબાનું, હુજુરમુખીની ઘરવાળીને હુજુરમુખીયાણીબાનું, એ પ્રમાણેના નામથી બોલાવવું.

તમે બધાને અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓ તરીકે ગણીએ છીએ. અમે અમારી રૂહાની દીકરીઓને કોઈ દિવસ પણ ભુલતા નથી તેમજ તમે પણ તમારા રૂહાની પિતાને ભુલી જતા નહિ.

અમે અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓને કદી પણ ભુલતા નથી, તેમ તમે પણ તમારા રૂહાની પિતાને ભુલી નહિ જાઓ, ને હુમેશાં યાદ રાખો.

જેવી રીતે જાહેરમાં તમે અમારા દીદાર કરો છો તેવી રીતે રૂહાની દીદાર પણ કરતા રહેજો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૭૬ મું.

મુંબઈ તા. ૨૭-૧-૧૯૫૦

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઈમામે
ફરમાવ્યું:

“જાહેરમાં અમે તમારી વચ્ચે હાજર નહિ હતા પણ ખાતુનમાં તમે સર્વેને અમે હુમેશાં યાદ કરતા હતા. અમે તમારી વચ્ચે રૂહાની તરીકે હાજર હતા.

તમે બીજી કોમ કરતાં આલીશથી પચાસ વર્ષ આગળ આવ્યા છો.

મદ્દ કરતાં બાધઓની વધુ ફરજ છે કે મજહબને સંભાળે અને પોતાના અન્યાઓને મજહબનું શિક્ષણ આપે અને મજહબ ઉપર મજબુત રહે.

તમે ઇમામ અને તેની આગેને ઓળખ્યા તેથી તમે ખુરખામાંથી બહાર આવ્યા છો. અમારા ફરમાન થકી તમે ખુરખામાંથી બહાર આવ્યા છો. હવે કુદરતી કોઈ એવા સંજોગ આવી પડે તો તમે પોતે ધધો રોજગાર કરી શકો છો, પણ જો તમે ખુરખામાં હોંત તો કેવી રીતે ધધો રોજગાર કરી શકો?

ઇમામની ફરમાનબરદારી અને વફાદારીથી તમારી કિર્તી સારી થઈ છે.

આખી જમાત અમારા ફરમાન સાંભળી શકી નથી, તેથી જેઓએ આ ફરમાન સાંભળ્યા છે તેઓ ખીજાઓને સંભળાવે.

છોકરા અને છોકરીઓ અમારું ફરમાન પાળે.

આ ફરમાન પંજેલાઈઓ, ગર્લ્સ ગાઈડ, સ્કાઉટ વોલન્ટીયર, જેઓએ સાંભળ્યા છે તેઓ ખીજાને સંભળાવે.

આ ફરમાન દરેકને સંભળાવવાની તમારી ફર્જ છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૭૭ મું.

આગ્રા તા. ૨૭-૧-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“આજકાલ દુન્યવિ ખર્ચ ઘણો સમજી શોચીને કરવો જોઈએ. ખોરાક સસ્તો અને કુવતવાળો ખાઓ. એની વિગત મુંબઈના હેલ્થ સેન્ટર પાસેથી મંગાવજો. ત્યાં અમે સારામાં સારા ડોક્ટરો રાખ્યા છે, તેથી તમને દુન્યવિ ખર્ચમાં ઘણો ફાયદો થશે. તમે ખાવાની બાબતમાં બેદરકારી રાખો છો. જ્યારે અમે આ તંદુરસ્તી માટેનો

હરવાળે ચાને હેલ્થ સેન્ટર ખોલેલ છે તો તેની અંદર આવો, જેથી ખર્ચમાં ઘણો ફાયદો થશે.

કપડા સાદા પહેરવામાં પૈસાવાળાઓ પહેલ કરી સાદો પોષાક પહેરી દાખલો બેસાડે, કે જેથી બીજા પણ તેનું અનુકરણ કરે.

જે માણસોએ અમારી સલાહ માંગી છે તેમાંના વધારે માણસોએ રૂપિયા ૪૦૦ની કમાણી બતાવી છે, ને રૂપિયા એક હજારનો ખર્ચ બતાવેલ છે, તો તે આ દુનિયામાં કેવી રીતે નહીં શકે? બીજી કેમ ચારસોની આવક હોય તો પાંચસોનો ખર્ચ કદી પણ નહિ કરે. તેનો તમારે દાખલો લેવો જોઈએ.

અમે દુન્યવિ માખતમાં આફ્રિકામાં ફરમાનો કરેલા છે, તે તમો બધાના માટે છે. તેમાંથી લાભ ઉઠાવજો.

જ્યારે આવક ચારસોની છે, તો ચારસોના હિસાબેજ માલેવાજબાત દેવી જોઈએ. એમ નહિ કે ખર્ચ વધારે કરી માલેવાજબાત આપવામાં ખાતી લાવો. દુન્યવિ ખર્ચ તમારી આવક કરતાં કદી પણ વધારે ન હોવો જોઈએ.

બે પાંચ વર્ષ પહેલાં જે માણસની સ્થિતી સારી હતી, પણ તેનો હાલનો વખત જુદો છે.

ગોસ કરતાં પનિરમાં વધારે તાકાત છે. તેનો વધારે વપરાશ કરવો જોઈએ. ગોસ ખાવાનું ઓછું કરી પનિર વધારે ખાઓ, તેનાથી તમને તાકાત મળશે ને ફાયદો થશે.

બાઈ માણસોએ તરકારી પકાવતાં શીખવું જોઈએ. તમે તરકારી એવી રીતે પકાવો છો કે તેમાંથી તાકાત મરી જાય છે, માટે મુખ્યમાં હેલ્થ સેન્ટર છે ત્યાંથી પેન્કલેટ મંગાવજો, ને તે બાઈઓએ ખાસ વાંચવું અને શીખવું જે વેજીટેબલ અને બટાટા કેમ પકાવવા. એ બાઈઓએ શીખવાની ખાસ જરૂર છે.

અમે જે ફરમાનો ઇકાનોમીક તથા ખાવાપીવાના તથા કપડા અને હેલ્થ સેન્ટર માટે કર્યા છે તે ઉપર અમારા જે સાચા મુરીદો હશે તે બરાબર અમલ કરશે.

કેમ પકાવવું તે બાઈઓને શીખવાની જરૂરત છે. તમે મુંબઈ હેલ્થ સેન્ટરને લખો તો તેઓ પેમ્ફલેટ મોકલી આપશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૭૮ મું.

કરાચી તા. ૪-૨-૧૯૫૦

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“સકર, શિકારપુર, આખું બલુચિસ્તાન, કવેટા, પંજાબ વિગેરે મુલ્કોમાં આપણા ઇસમાઈલી જેવા કે કચ્છ, કાઠીયાવાડ, મુંબઈ વિગેરે મુલ્કોમાંથી આવ્યા છે તેઓ, તેમજ અંહીના લોકો, જેમ આફ્રિકામાં નાના નાના ગામોમાં જઈ ઇસમાઈલીઓ નાના પાયા પર વેપાર, રોઝગાર, ધંધો જમાવ્યો છે, તેમ તમે પણ ઉપર જણાવેલા ગામોમાં જઈ નાના પાયા પર વેપાર જમાવી તરકકી કરો.

આફ્રિકામાં માડાગારુકાર વિગેરેમાં એવી એવી જગ્યાઓ છે જેમાં ફક્ત એક બે અને ચાર ઇસમાઈલી છે જે વેપાર કરે છે. આવા નાનાં ગામોમાં જ્યાં ઇસમાઈલીઓએ વસવાટ કર્યો છે, ત્યાં તેઓ સિવાય બીજા મુસલમાન કે હિંદુની દુકાન નથી, પણ તેઓએ ખાસ આફ્રિકનોના વચમાં રહી ધંધા ખોલ્યા છે, તેમ તમે પણ નાના નાના ગામોમાં જઈ ધંધા વેપારમાં વધારો કરવો જોઈએ. આવી રીતે કરવાનો ચાન્સ હજુ બે ત્રણ વર્ષ સુધી છે.

આવતી સાલ અમે આવશું ત્યારે વધારેમાં વધારે મુહાજરીનો ઉપર જણાવેલ ગામોમાં જઈ વેપારનો લાલ લેતા હોવા જોઈએ.

આફ્રિકામાં જેમ ઇસમાઈલીઓએ કર્યું છે તેમ તમે પણ કરશો તો તમારા માટે ઘણું સાફ છે અને તેથી તમને ઘણો ફાયદો થશે.

કરાચી તેમજ બીજા શહેરોમાં ખાસ કરીને મકાન તેમજ જગ્યાની ઘણી તાંગી છે, પણ બહારના ગામોમાં એ બધી ચીજોની સગવડ છે અને મળી શકે છે.

આફ્રિકામાં એક બે વાતો ઘણી સારી છે તે એ છે કે આપણી કાઉન્સીલો અને બીજી સંસ્થાઓ એક મુઠકમાંથી બીજા મુઠકમાં વેપારની જગ્યા, તે સિવાય રહેણીકરણી, હવા પાણી જીવંત અને વેપારની બાબતમાં એક બીજાને આસપાસની ખાસ બબર અને અનુભવના સમાચારો મોકલે છે.

તે મુજબ સિંધ, બલુચીસ્તાન વિગેરેમાં વખતો વખત વેપારની સલાહ, રહેણીકરણી, જીવન, કેટલી મુડીની જરૂરત તેમજ હવાપાણી વિગેરેની બબરો મોકલતા રહો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૭૯ મું.

કરાચી તા. ૫-૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“અમારી ઇચ્છા છે અને તમારા ઉપર ફરજ નાખીએ છીએ કે તમે સિંધમાં ફેલાઈ જઈ નાના નાના ગામોમાં જઈ દુકાનદારી વિગેરે કરો.

તમને યાદ હશે કે, આફ્રિકામાં આપણા ઇસમાઈલીઓ આગળ વધ્યા તેનું કારણ એ છે કે તેઓ નાના નાના ગામોમાં જઈ વેપારમાં વધારો કર્યો, તેવા નાના ગામોમાં બે ઇસમાઈલીઓ વસે છે અને બાકીના આફ્રિકનો વસે છે,

અમારો હુકમ છે કે આ ફરજ ફક્ત નવા આવેલા માટે નથી પણ કરાચીમાં જેઓ નાની મુડીવાળા છે તેઓ સઘળા સખર, શિકાર-પુર, નવાબશાહ, જેઝબઆબાદ તરફ વસવાટ કરે.”

તે બાદ હાઝર ઇમામે બલુચિસ્તાનની યાદી આપતા ફરમાવ્યું:

“બલુચિસ્તાન, કોઈટા, જીયારત તેમજ નાના ગામોમાં જઈ પોતાની માલી હાલત સુધારો. હમણું તમને ચાન્સ મળેલ છે; જે તમે તેનો લાભ નહિ ઉઠાવશો તો આવો સારો લાભ હવે પછી મળવો મુશ્કેલ છે.

તમો સઘળાઓએ અમારા ફરમાનો સાંભળ્યા છે, તેના ઉપર અમલ કરશો તો ઘણો ફાયદો થશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૮૦ મું.

કરાચી તા. ૭-૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે એક બુઝુર્ગ માણસની મહેમાની વખતે ઉઠીને તેની પાસે પધાર્યા, ત્યારે તે બુઝુર્ગ માણસે અરજ કરી કે ખુદાવંદ હું બુદો થયો છું ત્યારે ફરમાવ્યું:

“ઉમર કેટલી છે?”

તેણે અરજ કરી ૭૫ વર્ષની છે. જે ઉપરથી હાઝર ઇમામે હસીને ફરમાવ્યું:

“૭૫ વર્ષની ઉમર કંઈ વધારે નથી. ૭૫ વર્ષની ઉમરના માણસને બુદો નહિ કહેવાય. ૮૫થી ૧૦૦ વર્ષની ઉમરવાળાને બુદો કહી શકાય.”

એક દીનદારે હુઝુરમાં અરજ કરી કે, “મોલા મને માફ કરો” ત્યારે હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“અમારી હુઝુરમાં આવ્યા તેથી બધું માફ છે, પાક અને પવિત્ર થયા. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૮૧ મું.

કરાચી તા. ૯-૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે એક લાઇએ ખાતુની દીદાર મળે એ ખાખતની અરજ કરતાં ફરમાવ્યું:

“જુઓ, જે મોમન દુઆ માલેવાજખાત ખરાખર અદા કરે છે તો તેને અલખત દીદાર થાય છે.”

અસલ મકાન મેળવવા માટે અરજ થતાં હાઝર ઈમામે ફરમાવ્યું:

“દુઆ અને માલેવાજખાત જેની ખરાખર છે તે અસલ મકાને જઈ શકે છે.”

વારસ ડો. પીરમેહમદ હુદભાઈને ફરમાવ્યું:

“ખકાલુ, ભાણ ખાવા માટે આપણી કોમમાં પ્રચાર કરો, ભાણ ખાવી ઘણી જરૂરી છે, ભાણ ખાવાથી ઘણો ફાયદો થાય છે.

એવો પ્રચાર કરવો જોઈએ કે ગોસ ખાવાથી તાંદુરસ્તીને નુકશાન થાય છે.

અમે આફ્રિકામાં ઘણા ફરમાનો કયાં છે તેનો અત્રે પણ પ્રચાર કરવો જરૂરી છે.”

બાદ ફરમાવ્યું:

“અહીં લોકો સીગારેટ ઘણી પીએ છે, તેનાથી નુકશાન થાય છે. રૂહાની તાકાતને પણ બહુ નુકશાન થાય છે.

રૂપિયાની નોટ બાળી નાખવી એ બહેતર છે પણ સિગારેટો પી પોતાના બદન તેમજ રૂહને બાળી નાખવું એ ઘણું ખોટુંનાક છે; તેમજ તમારે દારૂ પીવાની વિરૂધ પ્રચાર કરવો જોઈએ, તેઓને સમજાવવા જોઈએ, અટકાવવા જોઈએ અને દવાઓ આપવી જોઈએ.

દારૂ પીવાવાળાઓના માટે યુરોપ અને અમેરીકામાં એવા ઈજેક્શન બનાવવામાં આવ્યા છે જે ખરીદવા અને તેનાથી એવી આદતો છોડાવી શકાય છે.

અમે જાણીએ છીએ કે તેઓને એ આદત ઘણી ખુરી તરેહથી લાગેલી છે. તે એક ઘેલછા છે તેમજ પાગલપણું છે. તેઓની મિસાલ એવી છે કે જેમ દમ વગર માણસ ચાલી શકતો નથી યાને અફી-ણના બંધાણી માફક છે.

ઉપર જણાવેલા ઇ'જેકશનોનો વપરાશ કરશે તો કેટલીક હદ સુધી તેને રોકી શકશે અને આગળ જતાં તેને કબજામાં લાવી શકશે.

દાડ (શરાબ)ની આદત એક જાતની માનસિક બિમારી છે. મનની બિમારી જીસમની બિમારી કરતાં વધારે લયંકર છે.”

ફરમાન ૫૮૨ મું.

કરાચી તા. ૧૦-૨-૧૯૫૦.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે રમાવ્યું:

“તમારે ગોસ ઘણું ઓછું ખાવું જોઈએ તેના બદલામાં લાજ, મકાલું, તરકારી વિગેરે ખાઓ જેમાં તાકાત છે. ગોસ વધારે ખાવાથી શરીરને નુકશાન થાય છે. મોટી ઉંમરમાં તેનાથી નાસુર જેવી બીમારી થાય છે.

આ ફરમાન ધ્યાનથી સાંભળી દિલની અંદર નકસ કરી રાખજો.

ગોસ અને મછી હફતામાં બે, ત્રણ ચા વધુમાં વધુ ચાર વખત ખાઓ. તેનાથી વધારે વખત ખાવાથી નુકશાન થાય છે. બાકીના દિવસોમાં બાજી, બકાલું, ટમાટા ગાજર, વિગેરે તાકાત આપનારા ખોરાક ખાઓ જેથી ફાયદો થાય. જે માણસ વધારે સખત મજુરી કરે છે તેઓ વધુ ગોસ ખાય તો હરકત નથી, પરંતુ બાઈઓ, મરદો, બચ્ચાંઓ જેઓ ટેબલ પર બેસી કામ કરે છે તેઓ બે ત્રણ કે તેથી વધારે ચાર વખત ખાય. લાજ, બકાલું વધારે ખાઓ.

ખાસ કરી ૭૦થી વધારે ઉંમરના માણસે હફતામાં એક વખત ખાવું સાડું છે. લાજ, બકાલું, દુધ, માખણ, પનીર ખાઓ. કેળા અને પપૈયા પણ ખાઓ. પેડૂં યાને જામને પકાવીને ખાવું. કેળા અને પપૈયાનો જેટલો વધારે ઉપયોગ થાય તેટલો ફાયદામંદ થાય અને તંદુરસ્તીના માટે ઘણું સાડું છે.

શરાબ, તમાકુ' અને અલકોહોલ યાને કોઈથી જાતનો દારૂ, તેનાથી અમારે દુશ્મની નથી પણ તમારા દુશ્મન છે. તેઓ ઘણું નુકશાન પહોંચાડે છે તેનો ઉપયોગ નહિ કરવો. તેનો ઉપયોગ કરવાથી તબીયત ખરાબ થાય છે. પૈસાની નહિ પણ જાનની બરબાદી થાય છે. આ તમારા ફાયદા માટે ફરમાન કરીએ છીએ. અમને કોઈ નુકશાન નથી. અમે તમને એક દાખલો આપીએ છીએ.

એક માણસે પાંચ રૂપિયાની નોટ બાળી, તેને બીજા માણસે કહ્યું કે તું કેવો નાદાન છે જે પાંચ રૂપિયાની નોટને બાળી નાખી? તેઓમાંથી એક શરાબી દોસ્તે કહ્યું કે તું કેવો બેવકુફ છે! તે માણસે જવાબ આપ્યો કે તું મારાથી વધારે બેવકુફ છે, કારણકે મેં તો મારી ફક્ત પાંચ રૂપિયાની નોટ બાળી છે, તેનાથી મારા બદનને કાંઈ નુકશાન થયું નથી, પરંતુ તેં આવા બુરા કામોમાં ન ફક્ત પૈસા બદલે તારી જાનને પણ નુકશાન પહોંચાડેલ છે. શરાબ અને તમાકુના વાપરનારા બીલકુલ બેવકુફ છે. તેઓ ફક્ત પૈસા નહિ પણ પોતાની જાન અને તાંદુરસ્તીને પણ ખરાબ કરે છે. જેઓની દારૂ પીવાની આદત વધારે હોય છે તેઓની તમન્ના યાને ખર્ચાહેશને લીધે તે ટેવ છોડી શકતા નથી. તેઓના માટે ત્રણ ઇલાજ છે.

૧-તેને ઘટાડવી જોઈએ. થોડે થોડે ઘટાડવાની કોશિશ કરે. કમનસીબોથી બધા (પીવાવાળા) ઘટાડો કરવા માટે હિંમત નથી રાખી શકતા તો તેઓના માટે નીચેના બે ઇલાજ છે.

૨-એવો માણસ દારૂના બદલે બીલકુલ થોડા પ્રમાણમાં અફીણનો ઉપયોગ કરે. થોડું અફીણ પણ નુકશાનકર્તા તો છે. અફીણ વધારે ખાવાથી મરણ નીપજે છે. તે પણ ખરાબ છે. અફીણ ઝેર છે, ખરાબ ચીજ છે. શરાબ પીવા કરતાં થોડું અફીણ ખાવું તે થોડું નુકશાનકારક છે.

૩-અલ્કોહોલિકલિલ્લાહ ત્રીજો ઇલાજ એ છે જે યુરોપ અને અમેરીકામાં એક એવી દવા પેદા થઈ છે કે જેને વાપરવાથી યાને

ઉપયોગમાં લેવાથી દારૂની નજીક જવા માટે અને પીવાવાળાને નફરત યાને ધિક્કાર પેદા થાય છે.

તમે અમેરીકાથી એ દવા મંગાવવાનો બંદોબસ્ત કરો અને સખ્તમાં સખ્ત બિમાર ઉપર તેનો ઇલાજ કરજો. આ દવા બરાબર મળી શકે તેનો બંદોબસ્ત કરી સખ્ત બિમારી ઉપર ઉપયોગ કરાવો.

જેઓ પોતાના મન ઉપર કાબુ રાખી શકે છે, તેઓના માટે જરૂર નથી. તેઓ આસ્તે આસ્તે તે આદતને છોડી આપે.

જે ઇન્સાન શરાબ અને તમાકુ પીએ છે, તેઓને માટે જીંદગીની હરીફાઈ યાને મુકાબલામાં મોટામાં મોટી તકલીફ છે.

આફ્રિકામાં અમારા ઇસમાઈલીઓ યુરોપીયનો સામે મુકાબલામાં ટકકર જીતી શકે છે, તેનું કારણ એ છે કે યુરોપીયનો દારૂ વધારે પીએ છે અને અમારા માણસો થોડા અંદાજમાં વાપરે છે.

અંહીના બીજા મુસલમાનો શરાબ પીએ છે તેઓના સામે જો તમે શરાબ નહિ પીશો તો ઉભા રહી શકશો અને આગળ વધી શકશો.

જેઓને શરાબ, તમાકુ પીવાની આદત છે, તેઓની સામે જેઓને તેની આદત નથી તેઓ વેપારમાં અને રહેણીકરણીમાં મુકાબલો કરી શકે છે.

અમે તમોને એક સંજિન દાખલો આપી છીએ કે, આફ્રિકામાં યુરોપીયન કોમ નશાવાળી ચીજોને વધારે પ્રમાણમાં ઉપયોગ કરે છે, જ્યારે અમારા માણસો થોડા પ્રમાણમાં ઉપયોગ કરતા હોવાથી આગળ વધી ફતેહમંદ થયા છે.

જે ઇન્સાન શરાબ અને તમાકુનો વપરાશ કરતો નથી, તેની સામે શરાબ અને તમાકુ વાપરનારા મુકાબલામાં ઉભા રહી શકતા નથી.

અમે નથી કહેતા કે થોડા વખતમાં, પણ આસરે પાંચ વર્ષ પછી, જે માણસ શરાબ અને તમાકુથી દુર રહ્યા છે તેઓની સામે એ ચીજોના વાપરનાર મુકાબલામાં ઉભા નહિ રહી શકે.

આપણા ઇસમાઇલીઓએ અગર યુરોપીયન જેટલો દારૂ અને તમાકુનો વપરાશ કર્યો હોત તો એકબી ઇસમાઇલી મુશ્કેલીથી ત્યાં રહી શક્યો હોત.”

જમખાના કેમ્પમાં પંચરામણી કરી હાઝર રહેલાઓને ફરમાવ્યું:

“વિલાયતી અથવા દેશી શરાબ, તમાકુ, સિગરેટ, બીડી પીવાની આદત ખરાબ છે. તેનો વપરાશ કરવાથી જીસ્મ અને રૂહને નુકશાન થાય છે. મીસાલ આપતા ફરમાવ્યું કે, એક માણસે પાંચ રૂપિયાની નોટ બાળી નાખી, તે જોઇને તેના દોસ્ત ખીરાદર જે બીડી, તમાકુની ટેવવાળા હતા તેઓએ તેને એમ કરવાનું કારણ પુછ્યું. તેણે જવાબમાં જણાવ્યું કે, તમે મહિનામાં પાંચ રૂપિયા કરતાં વધારે નાણાં સીગરેટો, બીડીઓ અને દારૂના વપરાશમાં ખરચો છો અને તમે નાણાં, જીસ્મ અને પોતાનો જીવનને બાળો છો, જે મારી એક નોટ કરતાં વધારે ખરાબ છે.

તમે ધીરે ધીરે રૂપિયામાંથી ખાર આના, આઠ આના, ચાર આના એમ કરતાં એ ટેવને મુકી દ્યો. સિગરેટ, બીડી, તમાકુથી જીંદગી ખરાબ થાય છે. જેએ એ ચીજોનો વપરાશ કરતા નથી તેઓના સામે તેઓ ધંધા વેપારમાં તેમજ બીજી વાતોમાં ઉભા નથી રહી શકતા.

અલ્હુમ્મદોલિલ્લાહ અત્યાર સુધી તમારામાં એ આદત નહિ હતી, પણ વેપાર ધંધામાં ખરકત થઇ અને તમે આબાદ થયા અને તમે એવી બદીમાં ફસી પડ્યા છો. આબાદીના ફળ એવા હોવા જોઇએ કે વેપાર તેમજ જીંદગીની બહેતરી તથા તંદુરસ્તીની બહેતરી થવી જોઇએ; નહિ કે પોતાને અને પોતાના રૂહને એવી આદતોની આગમાં બાળી નાખવા! સિગરેટ, બિડી, તમાકુ અને અલકોહલ યાને શરાબ માણસોના માટે આગ મિસાલ છે. હમણાં તમારામાં એ

આહતોની શરૂઆત થઈ છે. એ આહતો તમારા શરીરમાં વધુ જોર પકડે તે પહેલાં એવી આહતોને કાળુમાં રાખો. હવેથી હિંમત કરો. તમારા દેશમાં જેઓ છે તેઓને પણ એવી આહતો માટે નસિહત કરો. આ આહતો વધારે નુકશાન કરે તે પહેલાં એની જડ કાઢી નાખો કે જેથી કરી તે હમેશના માટે નીકળી જાય.

જો તમે તેનો મુકાબલો નહિ કરશો તો પછી એવી આહતો વધારે વધી જશે; પછી તેને કાળુમાં રાખવા માટે તમને ઘણી મહેનત પડશે અને તમને દુઃખ થશે. હવે જો કાળુમાં નહિ રાખશો તો આગળ જતાં મુશ્કેલી નજર સામે આવશે.

જુગાર રમનારને છ મહિનામાં ખબર પડે છે કે કેટલા ખરબાદ થઈ ગયા છીએ?! જો એક વર્ષ સુધી જુગાર રમશે તો તે ખરબાદ થઈ જશે. દારૂ મોત મિસાલ ખોદનાક છે. દારૂ પીવાથી કલેજની ઘણી જાતની બીમારીઓ પેદા થાય છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૮૩ મું.

કરાચી (અંગીયા) તા. ૧૧-૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલ્કતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“આ દુનિયામાં નાદાન માણસ હોય ને તે દર મહિને પાંચ રૂપિયાની નોટ બાળી નાખે તે વખતે જોનાર માણસ તેને કેવો કહેશે? કહેશે કે તે બેવકુફ છે. પણ બાળનાર કહેશે કે મેં તો આ નોટ બાળી છે, પણ બીડી, તમાકુ, દારૂ વાપરનાર મહિનામાં પાંચ અને દશ રૂપિયાની નોટ બાળે છે. તેની સાથે પોતાની જાન અને રૂઢને પણ બાળે છે. જે કોઈ માણસ શરાબ, દારૂ, સિગારેટ, તમાકુ વાપરે છે તે પોતાની જાન અને રૂઢને બાળે છે.

દારૂ, તમાકુ, સિગારેટ અમારા ધરના દુશ્મન નથી, પણ દારૂ,

તમાકુ, સિગરેટનો તમે વપરાશ કરો છો જેની તમને નુકશાન થાય છે. તમારું એક નાનું બચ્ચું આગમાં પડતું હોય, તો તમે તેને આગમાં પડતાં નહિ જોઈ શકો અને તમે તેને આગમાં પડતાં અટકાવશો. તેમ કરવાથી આગની સાથે તમારી હુસ્મની નથી પણ તમે તમારા બચ્ચાંના પ્યારના સખળથી તેને આગમાં પડતા અટકાવો છો. એવી રીતે તમે સઘળા અમારા રૂહાની રૂઝદ છે. અમને ઘણા પ્યારા લાગે છે. તમને સિગરેટ અને દારૂ જેવી આગમાં પડતાં અમે જોઈ શકતા નથી.

તમારા માટે દારૂ, તમાકુ, સિગરેટ, આગ જેવી છે. હમણાથીજ તમે હિંમત કરો, દારૂ, સિગરેટ અને તમાકુને છોડી આપો.

આફ્રિકામાં આપણા ઇસમાઈલીયો, યુરોપીઅન તેમજ ખ્રીસ્તી કેમો સામે મુકાબલામાં ટકી રહ્યા છે તેનું ખાસ કારણ એ છે કે, ખ્રીસ્તી કેમો અને યુરોપીયનો વધારે પ્રમાણમાં દારૂ, તમાકુ અને સિગરેટનો વપરાશ કરે છે. ત્યાં યુરોપીયનો તેમજ ખ્રીસ્તી કેમો આપણી કેમ કરતાં વધારે ઈલ્મ ધરાવે છે, હોશિયાર છે, પણ તેઓ પોતાના માણસો પાસે એ ચીજોનો વધારે વપરાશ કરાવે છે, જેથી કરી આપણા લોકો તેઓની સામે ટકકર ઝીલી શક્યા છે. જો કદાચ એમ નહિ હોત તો તેઓ દશ દિવસ પણ ન રહી શકતે.

આ મુલકમાં તમે સિગરેટ, દારૂ, તમાકુ પીશો તો પાકીસ્તાનમાં ખ્રીસ્તી કેમો જે સિગરેટ, દારૂ અને તમાકુનો ખીલકુલ વપરાશ કરતી નથી તેઓના મુકાબલામાં કેમ ટકી શકશે? જે કેમ દારૂ અને તમાકુનો વપરાશ ખીલકુલ નથી કરતી તે કેમ ખ્રીસ્તી કેમ કે જે કેમ એ ચીજોનો વપરાશ કરે છે, તેઓથી દરેક રીતે આગળ વધેલી હોય છે.

જે કેમ સિગરેટ, દારૂનો ઉપયોગ નથી કરતી તેને એક વર્ષ નહિ પણ આશરે દશ વર્ષની અંદર ખબર પડશે કે એ ચીજોનો ઉપયોગ હુમેશના માટે બંધ કરવો જોઈએ.

જે માણસોમાં આ નદી લાંબા વખતથી ધર કરી ગઇ છે, તેઓ એકદમ છોડી નહિ શકતા હોય તો તેઓ ઉપર અમે ફર્જ નાખીએ છીએ કે તે પોતાની આ ટેવને ખીલકુલ ઘટાડી નાખે, એવી રીતે આસ્તે આસ્તે છોડી દે. (અલકોહલ) નશો, તમાકુ જેર છે, જેટલું ઓછું વાપરશે તેટલું ઓછું જેર ખાશે.

જે માણસોની આ જીની ટેવ છે તેઓની કમનસીબી છે. એવા માણસો માટે અમે વઝીર ડોક્ટર હુદલાઇ અને રાઇ ડોક્ટર અલીદીનાને ફરમાવ્યું છે કે સ્વીડન અને યુરોપમાંથી દવાઓ મંગાવી તેવા માણસો ઉપર અજમાએશ કરે. તે દવાનો ઉપયોગ કરવાથી નશાવાળી ચીજો તરફ તેઓને એવી નફરત પેદા થશે કે તેની નજીક જવાથી તે ચીજો તેને કંટાળા ભરેલી લાગશે એટલુંજ નહિ પણ તે દવાની અસરથી બેનર બની જશે.

અગર એ બદીને છોડવા માટે તેઓમાં મનશક્તિ નહિ હશે તો તે દવાની અસર તેઓને ફાયદો કરશે.

તમારા લોકો ગોસ વધારે ખાય છે. ગોસ વધારે ખાવાથી શરીરને ઘણું નુકશાન છે, તે માટે હફતામાં ફક્ત બે અથવા ત્રણ વખત ખાવું જોઈએ. વધારેમાં વધારે ચાર વખત ખાવું. બાકીના દિવસોમાં તરકારી, લાજ, દુધ, મલાઇ, છાશ, પનીર, માખણ ખાવું જોઈએ. ગોસ વધારે ખાવાથી કંઈ પણ ફાયદો નથી, બદ્દે નુકશાન છે. ખાસ કરીને ૭૦ વર્ષના જુઠા માણસો માટે ઘણું નુકશાનકર્તા છે, જેથી તેઓ ફક્ત હફતામાં એક વખત ખાય. બીજા વખતમાં દુધ, મલાઇ, પનીર, છાશ, માખણ, તરકારી વિગેરે ખાય. જીવાન માણસ માટે ચાર વખત ગોસ, મચ્છી ખાવી પુરતી છે. બાકીના વખતમાં પનીર, દુધ, રોટલી, મલાઇ, છાશ, દંહી, તરકારી વિગેરે ખાય.

તમારામાંથી કેાઇ શરીરથી મહેનત મજૂરીના કામ જેવા કે ગુણે ઉપાડવી, પથ્થરો તોડવા, પથ્થરો ઉપાડવા, વગેરે કામ ગોદીમાં કરતા

હોય તો તેવા માણસ રોજ ગોસ ખાય તો હરકત નથી, પણ વધારે વખત ખાવું નુકશાનકર્તા છે, પણ તમારામાં કેટલાક માણસો ટેબલ ખુરસી પર બેસી વેપાર અથવા બીજા કામ કરતા હોય તેઓ જો વધારે ગોસ ખાશે તો બીમાર પડશે.

ડાયાબિટીસ યાને મીઠા પેશાબવાળા માણસે ડોક્ટરની સલાહ મુજબ ગોસ ખાવું જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૮૪ મું.

કરાચી તા. ૧૨-૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું:

“હવે પાકીસ્તાન થયું છે. જેથી તમારા ઉપર ડબલ ફરજ છે કે તમે કેળવણીમાં પાછળ ન રહો. જો કદાચ તમારી સ્કુલમાં પુરતો બંદોબસ્ત ન હોય તો બીજી સ્કુલોમાં મોકલો. અમે નથી ચાહતા કે ઇસમાઈલીઓ કેળવણીમાં પાછળ રહે. તેઓ બીજાથી આગળ વધે.

અલહમ્દોલિલ્લાહ ઇસમાઈલી બાઈઓ બીજી કોમની બાઈઓ કરતાં સો વર્ષ આગળ વધેલ છે, એવી રીતે ભાઈ માણસો પણ આગળ વધે.

બાઈઓને જરૂરું છે કે તેઓ મઝહબને સંભાળે. તેઓ આઝાદ છે. બીજી કોમો કરતાં સો વર્ષ આગળ છે. તેઓની ઉન્નતિ થાય એવી રીતે કોશિશ કરો. આ કારણથી બાઈઓપર ડબલ ફરજ છે કે મઝહબને સંભાળે. જેઓ મહેનત કરે છે તેઓના માટે આખરત ઘણું સારું છે.

એ જરૂરું છે કે જુવાન બાઈઓ ટીચર યાને શિક્ષીકાના ધંધામાં સામેલ થાય. તેઓ શિક્ષીકા બને. શિક્ષીકાઓની ઘણી અછત હોવાથી તેઓ તેનો ફાયદો ઉઠાવે.

ખહારગામથી જે જમાતો અંહી આવેલ છે તેઓ છોકરા, છોકરીની સગાઈ અને લગ્ન સાથે સાથે કરશે તો ઘણો થોડો ખર્ચ આવશે અને અમે ઘણા ખુશી થઈશું. જે માણસો જુદી જુદી જગ્યાએથી અંહી આવ્યા છે તેઓ પોતામાં મળી શાદીના કામ ઉકલાવશે તો અમે ઘણા ખુશી થઈશું અને તેઓને પણ ફાયદો થશે.

ખાનાવાદાન.”

ફરમાન પઠપ મું.

કરાચી તા. ૧૪-૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ગિલગિટથી આવેલ એક બાઇ જે તખ્તની નજીક પોતાના ૧૨ બચ્ચાં સાથે બેઠી હતી, તેનો નાનો બાળુ ધણો તંદુરસ્ત અને ખુબસુરત હતો તેને પોતાની હુઝુરમાં લાવવા હુકમ કર્યો. તેની બાળુમાં મુબઇવાળા ઇત્માદી હુસેનઅલીની દીકરી પોતાની બેબી સાથે બેઠેલ હતી, તે પુણુ માશાઅલ્લાહ તંદુરસ્ત હતી. તે બાળુ અને બેબીને હાઝર ઇમામના ફરમાન અનુસાર માઇક્રોફોન પાસે લાવવામાં આવ્યા. તેઓને જમાત જોઇ શકે એટલા ઉંચા રાખી જમાતને દેખાડવામાં આવ્યા. તે ઉપરથી ફરમાવ્યું :

“આવા મોટા તાજ અને ખુબસુરત બચ્ચાં હોવા જોઇએ. મિશનરીઓને લાજમ છે કે તેઓ જમાતખાનામાં હેલ્થ યાને તંદુરસ્તી ઉપર પોતાની વાચેઝ કરે.”

કો-ઓપરેટીવ સોસાયટીવાળાઓને ફરમાવ્યું :

“તમારી સોસાયટી રજીસ્ટર થયેલ છે? આવી સોસાયટીઓ જમાતોનો આત્મા છે. આવી કો-ઓપરેશન અને કો-ઓપરેટીવ આફ્રિકામાં ઇસમાઇલીઓની જીંદગી બચાવી છે.”

ત્યારબાદ મલેરીયા તાવ રોકવા માટે હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું :

“આફ્રિકામાં આવી નાની બિમારીના ઇલાજ માટે સારો બંદોબસ્ત છે. ત્યાં ઇન્જેક્શન પણ આપવામાં આવે છે, તેથી મલેરીયાનો અટકાવ થાય છે. તમે પણ એવો બંદોબસ્ત કરો. કાઉન્સિલની પણ

ફરજ છે કે આવી વાતો ઉપર ધ્યાન આપે અને જેરી બિમારીઓને રોકવા માટે બંદોબસ્ત કરે.

વાયજમાં પણ મિશનરી એવી બિમારીઓમાંથી બચવા જરૂરી સંભાળ અને તેના ઇલાજ માટે ખુલાસો કરે અને સલાહ આપે. એવી વાતો માટે મિશનરી પોતે શીખે અને બીજાને શીખાડે.

આવી જેરી બિમારીઓને રોકવા માટે ગવર્નમેન્ટ સાથે મળી બંદોબસ્ત કરવો તેમજ તેને સાથ આપવો.

જુઓ હમણાં તમને બે બચ્ચાંઓ દેખાડવામાં આવ્યા તે કેવા ખુબસુરત અને માશાઅલ્લાહ તંદુરસ્ત છે?! અમારી મરજી છે કે તમારા બધાના બચ્ચાં પણ એવા હોવા જોઈએ.

જુઓ હેલ્થ સેન્ટર ચલાવવા માટે કેટલો બધો ખર્ચ કરીએ છીએ. મિશનરીઓની ફરજ છે કે હેલ્થ સેન્ટરનો લાભ લેવા માટે પ્રચાર કરે જેથી કરી જમાત તેનો ફાયદો ઉઠાવે અને ખર્ચ નકામો નહિ જાય. જે જમાત એનો ફાયદો ઉઠાવશે તેના ઉપર અમે ઘણા ઘણા ખુશી થશું. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૮૬ મું.

કરાચી તા. ૧૮-૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર હમામે ફરમાવ્યું:

“શાહીના વખતે મહરની રકમ ઓછામાં ઓછી ૨૫૦૦ હોવી જોઈએ. જે માલદાર હોય તે ભલે વધારે લખાવે. શાહીમાં વગર ફેક્ટના ખર્ચમાં જેમ બને તેમ ઘટાડો કરો. એ બાબતના આક્રિ-કામાં ઘણા ફરમાનો કર્યા છે, તે વાંચી તે ઉપર અમલ કરવો જોઈએ.

અમે કોમના પૈસાવાળા સમુહને ખાસ કરીને અપીલ કરીએ છીએ કે તેઓ શાહીના મોકા ઉપર ખર્ચ થોડો કરે. કોમના ગરીબ

સમુહને એવો દાખલો પુરો પાડે જેથી પૈસાવાળાઓને જોઈને ગરીબ માણસોના દિલમાં લાગી ન આવે. જેથી કોમને ઘણો ફાયદો થશે.”

ત્યારબાદ દુઆના વિષે ફરમાવ્યું:

“હવેથી તમે સુધારેલી દુઆ પડજો, જે અમે પોતાના હાથે સુધારેલ છે. તે ચાલુ જમાના માટે પુરેપુરી બરાબર છે. આ દુઆ આખા પાકીસ્તાન, હિંદુસ્તાન અને આફ્રિકાના માટે છે. મજકુર દુઆની જાહેરાત થયા પછી પડાવવામાં આવે.

અમે રાત દિવસ બાતુન રીતે તમો બધાને યાદ કરતા હોઈએ છીએ, અમને ઉમેદ છે કે તમે પણ એવી રીતે રાત દિવસ અમને યાદ કરતા રહેશો. અમારા રૂહાની ફરજંદો માટે હમેશાં અમારા દિલમાં જગ્યા છે. હકીકતી મોમનના દિલમાં અમારું ઘર છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૮૭ મું.

મુબ્બ તા. ૨૫-૧૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“બીજી મુલાકાતથી અમે ઘણાજ રાજી થયા છીએ. શાબાશ. અમે જ્યાં હોઈએ છીએ, ત્યાં રાત દિવસ તમને યાદ કરીએ છીએ. આ વર્ષે ઘણા ઠેકાણે જવાનું છે.

જે કોઈ બાઈ, લાઈ જમાતખાનામાં આવે છે, તેને રાત દિવસ અમારા બાતુની દિદાર થાય છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૮૮ મું.

મુબ્બ (વાડી) તા. ૩૧-૧૨-૧૯૫૦.

હક મોલાના ઘણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે પહેલી ઓલ ઇન્ડિયા જનરલ મીશન એસેમ્બલીમાં પધારી સ્ટુડન્ટ મિશનરીઓને ફરમાવ્યું:

“નુરમ મુબીન, હકલ બાબ, પીર શાહબુદ્દીન શાહની કિતાબ અને ફાતમી ખિલાફતનું પુસ્તક પણ વાંચવું જોઈએ.

અમારી પાસે જે લોકો ફરિયાદ લઈને આવે છે, તેમાં એંચી ટકા પોતાના હાથે બિમાર પડેલા હોય છે, જેઓ ખાવાપીવાનું ધ્યાન રાખતા નથી, તેમજ માખાપો પણ પોતાના બચ્ચાંઓનાં ખોરાકનું ધ્યાન રાખતા નથી, તેમાં પછી અઝરાઈલનો શો વાંક?

અમે એમ નથી ફરમાવતા કે ઉંચી કિંમતનાં મોંઘા પકવાનો ખાવા. એાછા ખર્ચના અને તબીયતને નુકશાન ન થાય એવો ખોરાક લેવાની બાબત ઉપર તમે લોકોએ વાચેજો કરવી જોઈએ અને સમજવું જોઈએ. મહિનામાં એક વખત એવી સમજણ આપવી જોઈએ.

આફ્રિકામાં મીશનરીઓની જરૂર છે. આફ્રિકામાં સ્વાહીલી શીખવાની જરૂર છે. એ ભાષા સહેલી છે. રોમન અને અરબી બંને લીપીથી તે લખી શકાય છે.

તમે લોકો જમાતોમાં તો વાચેજ કરો, પણ બહાર બીજી કોમ-વાળાઓ સામે જઈને વાચેજ કરી શકો, એમ થવું જોઈએ.

દશ અવતારની ફિલસુફી લઈ ઈસ્લામી સિદ્ધાંતથી સમજાવવી જોઈએ અને દુનિયાની ઉત્પત્તિ પહેલાંથી ચાલતા આવેલા ખુદાઈ નુરની સમજણ આપવી જોઈએ. ઈસ્લામશાહના વખતમાં પીર સદરદીને જે સિદ્ધાંતો સમજાવ્યા હતા, તે પ્રમાણે સમજાવવું જોઈએ.

ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૮૯ મું.

રાજકોટ તા. ૪-૧-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું:

“અહિયાં જેઓને સાફ છે, ધંધો સારી રીતે ચાલે છે, તેઓને અમે બહાર જવા ફરમાવતા નથી. જેઓને સારી રીતે રાહલી મળે પદ

છે, તેઓએ અહિજ રહેવું. તમારે સરકારના વક્ષાદાર રહેવું જોઈએ, ખરા દિકથી વક્ષાદાર રહેવું જોઈએ.

જેઓને દેશાટન કરવું છે, તેઓ હિંદુસ્તાન, દક્ષિણ વગેરે સ્થળે જાય.

છોકરીઓ બહુ મોટી ઉમરની થાય, તે પહેલાં તેમની શાદી કરવાની જરૂર છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૯૦ મું.

મુંબઇ (હસનાબાદ) તા. ૫-૧-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે સરથાણુ જમાતની મહેમાનીમાં પધારી ફરમાવ્યું:

“હવે એમને નવા ઇસમાઇલી તરીકે નહિ ઓલાવવા જોઈએ. તેઓ હવે જુના છે. શાદીની બાબત ઉપર ધ્યાન વધુ આપવું જોઈએ. મીક્ષ શાદીઓ થવી જોઈએ. ફક્ત તેઓની છોકરીઓ લેવાથી કાંઈ વળે નહિ, તેઓને દીકરીઓ આપવી પણ જોઈએ. આ લોકોને સંભાળવા જોઈએ. મીટીંગો કરતાં આ કામ વધુ ઉપયોગી છે. આ પોઝીટીવ (ખરું) કામ છે. વાતો કરવા કરતાં આ કામ કિંમતી છે. કે-ઓપરેટીવ સોસાયટીની ધણી જરૂર છે. તમે ભેગા થઈને કેઓપરેટીવ સંસ્થા શરૂ કરો, જેથી તમને સામાન. ચીજો ખરીદ કરવામાં સરતું અને ફાયદાકારક થાય. કે-ઓપરેટીવ સોસાયટી સ્થાપીને તેનું કામ બરાબર ચલાવજો અને લગ્નના ખોટા “હરામ” ખર્ચામાં પૈસા ખગાડવા નહિ. કે-ઓપરેટીવ ધોરણે કામ કરવાની ધણી જરૂર છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૯૧ મું.

મુંબઇ તા. ૭-૧-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે સાલમેહના દરબારમાં ફરમાવ્યું:

“અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ કે મુંબઈમાં અમારા વહાલા રૂઢાની બચ્ચાંઓ સાથે સાલગ્રેહની ઉજવણીમાં અમે ભાગ લઈએ છીએ. જેમ તમે અમને યાદ કરો છો, તેમ અમે ઘણા નજદીક અથવા દુર હોઈએ તો પણ તમારા પ્યારભર્યા વિચારો અમને આવે છે. તમારા સાથનો આજનો આ મહાન ખુશાલીનો અર્થ એવો નથી કે અમારા વિચારો જ્યારે તમે અમારી સાલગ્રેહ ઉજવો છો, ત્યારેજ તમારી સાથે છે અને ખીજા પ્રસંગોએ તમારી સાથે નથી. જેઓએ આજે અમારું સન્માન કર્યું છે, તે સઘળાઓને અમારા ઉત્તમ દુઆ આશિષો ફરમાવીએ છીએ.

હવે અમારે રૂઢાની બચ્ચાંઓને કંઈક સલાહ આપવી જોઈએ. અમે સાંભળીએ છીએ કે મોટી સંખ્યાના માળાપો પોતાના બચ્ચાંઓને જ્યાં અંગ્રેજીનું શિક્ષણ શરૂ થતું હોય તેવી સ્કુલોમાં મોકલવાનું પસંદ કરે છે. જ્યારે અત્રેની આપણી સ્કુલ (ડાયમંડ જ્યુબીલી હાઈ સ્કુલ) ભવિષ્યમાં પ્રજાસત્તાક હિંદમાં શહેરીઓ માટે ઉપયોગી થઈ પડવાના ધોરણ ઉપર ખાસ કરીને ચલાવવામાં આવે છે. અમે સારી રીતે સમજી શકીએ છીએ કે ત્રીશ અથવા ચાળીશ વર્ષ પહેલા, કદાચ વીસ વર્ષ પહેલા માળાપોએ ધારેલું હોવું જોઈએ કે પોતાના બચ્ચાંઓને યુરોપીયન અસર હેઠળ ચાલતા કોન્વેન્ટો અને ખીજી સ્કુલોમાં મોકલવા એ સાચું છે, કે જ્યાં મુળ શરૂઆતથીજ અંગ્રેજીનું શિક્ષણ લગભગ પોતાની કુદરતી ભાષા તરીકે મેળવી શકે; છતાં આજે સરકારનો પાંકો ધરાદો હિન્દી અને સ્થાનિક ભાષાઓ, જેવી કે ગુજરાતી અથવા મરાઠીને સામાન્ય શિક્ષણનું માધ્યમ બનાવવાનો હોવાથી અમને લાગે છે કે વધુ ને વધુ તે જરૂરનું છે કે જવાનોની કેળવણી સરકારના કેળવણી ખાતાનાં વિચારોને અનુસરતી હોવી જોઈએ. મઝગામ આગાહોલમાં ચાલતી આપણી સ્કુલ જે ઘણી સંભાળથી એવી રીતે ચલાવવામાં આવે છે કે જે સ્વતંત્ર પ્રજાસત્તાક અને લોકશાહી હિંદમાં વિદ્યાર્થીઓની ભવિષ્યની પ્રવૃત્તિઓને મેંદગાર થઈ પડશે. અમે

આ ખાતાનો લાભ લેવાની માખાપેને એલ્તેમાશ કરીએ છીએ, કારણ કે તેમાં ચાલુ શિક્ષણ ઉપરાંત તાજી હવા અને બહોળી ખુલ્લી જગ્યાનો ફાયદો પણ તેઓ મેળવી શકશે.

આપણી એજ્યુકેશન બોર્ડે વચન આપ્યું છે કે તેઓ ફરજિયાત સામાન્ય કેળવણીનો વખત પુરો થયા પછી ઇસમાઇલી છોકરાઓને ધાર્મિક શિક્ષણ આપવામાં આવે અને પોતપોતાની વચ્ચે ધાર્મિક ક્રિયાઓ અને ગુદી ગુદી મિજલસો ગોઠવવાનું ઉત્તેજન આપવામાં આવે એ બાબત ઉપર ધ્યાન આપશે.

અમે ખીજી ઘણી અગત્યની બાબત કે જે કેટલીક રીતે કદાચ કેળવણી કરતાં વધારે અગત્યની છે તે ઉપર હવે આવીએ છીએ. તમે સઘળાઓ ઘણી સારી રીતે જાણે છો કે આપણે ઇમામી ઇસમાઇલી શ્રીરક્ષાના મુસ્લિમો છીએ અને સામાન્ય રીતે ઇસ્લામમાં અને ખાસ કરીને ઇસમાઇલીઓ એ બન્નેમાં એવી માન્યતા અને શ્રદ્ધા છે કે ખુદાનું માત્ર ખડું ઘર-મસ્જિદ ઇન્સાનનું શરીર છે કે જેમાં રૂહ, ડીસીપ્લીન, આનંદ, મુશીબતો અને ગમગીનીઓની દુન્યવી અસર હેઠળ રહે છે. આ શરીરની સંભાળથી જતન લેવી જોઈએ. કેટલીક બિમારીઓ અને રોગો તદ્દન કુદરતી છે અને કસોટીઓ જેવા છે, જેમાંથી આપણે સઘળાઓએ પસાર થવું જોઈએ, પણ કમનસીબે અમે જોઈએ છીએ કે આપણી વચ્ચે આવી એકાદ કુદરતી બિમારી અથવા નાદુરસ્ત તબિયતવાળા પાંચ અથવા દશ (કેસો) તો ખામી-ભર્યા પોષણથી અને તાંદુરસ્તીના નિયમોથી વિરુદ્ધ જવાને લીધે થતા હોય છે. મુ'બઈમાં અને કાઠીયાવાડમાં અત્યાર પહેલાં (હેલ્થ સેન્ટરો તરફથી) ઘણું સાફ કામ બજાવવામાં આવ્યું છે અને અમે આશા રાખીએ છીએ કે પુનાથી મદ્રાસ સુધી દક્ષિણમાં મુ'બઈના ધોરણે હેલ્થ સેન્ટરો ચલાવી વધુ સાફ કામ બજાવવામાં આવશે; પણ એ બધું છતાં હેલ્થ સેન્ટરો ચોક્કસ ઉંમરે પુગતાં સુધીના બચ્ચાંઓને ફક્ત મદદ કરી શકે છે અને જ્યારે આ બચ્ચાંઓ પોતાનાં કુટુંબમાં મોટા થાય છે, કહો કે

ત્રણથી દશ અથવા અઠાર વર્ષની ઉમરની વચ્ચે પહોંચે છે, ત્યારે ખામીભર્યા ખોરાક અને પોષણ ફરીથી હેલ્થ સેન્ટરોએ અચપણમાં જે કંઈ સાફ કર્યું હોય તેને નીષ્કળ બનાવી દે છે.

અમે કેમના ગરીબ સભ્યો વચ્ચેજ નહિ, પણ સારી સ્થિતિના સભ્યો વચ્ચે ચાલુ જોઈએ છીએ કે ખુલ્લાં ખામીભર્યા પોષણનાં કેસો સામાન્ય નબળાઈ લાવે છે અને સઘળી જાતના ચાલતા રોગોનો ભોગ આ કમનસીબ દર્દીઓ થઈ પડે છે. ખરાબ તંદુરસ્તી ધરાવનારાઓનો નેવું ટકા ભાગ તમારી વચ્ચે અમે જોઈએ છીએ કે જે ખામીભર્યા પોષણને અને અચપણ તથા મોટી ઉમર વચ્ચે લેવામાં આવતા ખોટા તથા મુખાઈભર્યા ખોરાકને ખુલ્લી રીતે આભારી છે.

ઉમરે પુગેલાઓનો ખોરાક પણ રીતરીવાજ અને અગાઉથી બાંધી લીધેલા વિચારો ઉપર ખાસ કરીને રચાયેલો હોય છે પણ તેના ગુણ ઉપર હોતો નથી. આફ્રિકામાં અમને આ જુએશ સામાન્ય રીતે ઉપાડવી પડી હતી અને ફરી ફરીથી અમારા રૂઢાની બચ્ચાંઓની યોગ્ય પોષણની અગત્યતા માટે અમને ચાલુ ફરમાનો કરવાં પડ્યાં છે.

અંહી ખરી રીતે વખત આવી લાગ્યો છે કે જ્યારે કેમનું ભલું ઇચ્છનારાઓએ ખોરાક પકાવવાની અને પોષણના પ્રકારની ખરી તથા ખોટી રૂઢીઓ વિષે હિંદના ઇસમાઈલીઓને કેળવવાની સાચી અને ગંભીર કોશિષ કરવી જોઈએ. કેટલાક તખીબી આગેવાનોએ ઘણું ધ્યાન આપ્યું છે અને હેલ્થ સેન્ટરોના કામમાં મદદ કરી છે. તેમજ તેઓએ અમને વચન આપ્યું છે કે તેઓ ઉમરે પુગેલાઓને તેમજ બચ્ચાંઓને, કહો કે, જે અથવા ત્રણ વર્ષની વચ્ચેના અને મોટી ઉમરનાઓને કેળવવાના કામમાં મદદ કરશે સૌથી સહેલી પણ એછી ફતેહમંદ રીત, હેન્ડ બુકો પ્રગટ કરવાનાં અને તે જમાતને આપવાની છે. ખીજું પગલું જુદી જુદી પંજેભાઈઓની ટોળીઓ અને જમાતે ની જુદી જુદી મીજ કસો દરમ્યાન તંદુરસ્તી વિષે ઉપદેશ

આપવાનું હોવું જોઈએ. ઉમેદવાર પંજેલાઈઓ હેન્ડબુકોની મદદથી, અમે ધારીએ છીએ કે વખતો વખત થોડીક મીનીટો પણ તેમ કરી શકે, પણ ઉપદેશ અને શિક્ષણ આપવા કરતાં વધારે અગત્યનું પગલું એ છે કે, તેઓ સમક્ષ ઘટતી રીતે તૈયાર કરેલો ખોરાક મુકવાથી વહેવાર પરિણામ આવશે. મોટાં જમાતખાનામાં તમે હમણા એક નાની કેન્ટીન ધરાવો છો. આ એક યોગ્ય દિશાએ ભરવામાં આવેલું પગલું છે, પણ કોમના ખોરાકમાં મોટા ફેરફારો લાવવા માટે તે પુરતું અથવા અસરકારક નથી. એટલા માટે ખુદાનો આભાર માનો કે હાલની સરકારની હાથપણભરી રાજનીતિથી કોમમાં થતી મીજબાનીઓ અને ખાણાઓ ઉપર અંકુશ મુકવામાં આવ્યો છે. અમને લાગે છે કે જમાતખાનાનાં મોટાં ભઠિયારખાનાને સુધરેલી ઢબની મોટી કેન્ટીનમાં ફેરવી નાખવું જોઈએ, કે જેથી વધુ ને વધુ ખાનુઓ જોઓને પોતાના ભરણ પોષણના સાધનો મેળવવાની જરૂર છે, તેઓ ત્યાં આવી શકે અને રાંધી શકે. તેજ વેળાએ ફેરિયાઓ પાસેથી ખરીદવાને બદલે આ ખોરાક ખરીદવાને જમાતને ઉત્તેજન આપવામાં આવે, તેમજ જેને ઘેર પુરતી સગવડ ન હોય તે ખાનુઓ આવીને ખોરાક ખરીદી શકે અને પોતાને ઘેર લઈ જઈ શકે; પણ આવી રીતે રાંધેલો ખોરાક અત્યારે દરરોજ વાપરવામાં આવે છે, તેવોજ ન હોવો જોઈએ.

જે ડોક્ટરોએ હેલ્થ સેન્ટરોને મદદ કરી છે, તેઓએ અમને વચન આપ્યું છે કે તેઓ નિષ્ણાતોને લાવી ગોશ્ત અને શાકભાજી તથા ચરખીવાળા પદાર્થો પકાવવાની ખરી રીતો બતાવશે અને શીખવશે. ઉપરાંત તાંબા અને કાચા શાકભાજી જેવાં કે ગાજર અને બીજાં જાતના લીલા તથા સફેદ શાકભાજીનો વધુ ઉપયોગ સહેલાઈથી ખોરાક પચાવવા માટે કેવી રીતે કરવો તે પણ બતાવશે અને શીખવશે. આ એક એવી જગ્યા થઈ પડશે કે જ્યાં જે ખાનુઓ ઘરમાં પોતે પોતાને ખોરાક રાંધવા માગતી હશે, તેઓ કેન્ટીનના ખાનુઓને રાંધતા જોઈ

કંઈક શીખી શકશે; એટલે આ એક કામ, હેલ્થ સેન્ટર અથવા એન્જ્યુકેશન બોર્ડની આપણી પ્રવૃત્તિની અગત્યની શાખા, પોતાની રીતે કહેવાશે. આ ઉપરાંત અમે કોમના જુવાન તખીખી સભ્યો બાનુઓ તથા ગૃહસ્થો બંને પાસેથી તેમજ જુદા જુદા ઉત્સાહી તથા સેવાભાવી કાર્યકર્તાઓ પુરૂષો તથા સ્ત્રીઓ બંને પાસેથી એવી ઉમેદ રાખીએ છીએ કે તેઓ બહાર આવે અને અત્રે દર્શાવવામાં આવેલા ધોરણ ઉપર આ હીલચાલને ઉપાડી દે. અમે દુઆ કરીએ છીએ કે જેવી રીતે બચ્ચાંઓ માટેનું હેલ્થ સેન્ટર ફતેહમંદ નિવડ્યું છે, તેવી રીતે તે પોતાની રીતે ફતેહમંદ નિવડે.

આવતે વખતે આ જગ્યાએ જો કે સંપુર્ણ વિકાસ પામેલાં નહિ પણ કોઈપણ રીતે કોમમાં ખીલતાં જતાં અને આગળ વધતા કાર્યના પરિણામો જોવાની અમે આશા રાખીએ છીએ.

અમારા સઘળા રૂહાની બચ્ચાંઓને અમારા સૌથી ઉત્તમ દુઆઆશિષો ફરમાવીએ છીએ.”

ફરમાન પદર મું.

મુંબઈ તા. ૯-૧-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુડતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ધમામે ઇસમાઇલીયા સ્ટુડન્ટસ એન્જ્યુકેશન સોસાયટીના સભ્યોને ફરમાવ્યું:

“બદલાતા જતા સંજોગોને ધ્યાન પર લેતાં વિદ્યાર્થીને જે વિષયમાં રસ પડતો હોય તેવાજ વિષયમાં તેણે આગળ વધવું જોઈએ. આ બાબતમાં તે વિદ્યાર્થીની શક્તિનું માપ પહેલાં કાઢી લેવું જોઈએ.

કોઈ વિદ્યાર્થી એકદમ એક સરખા હોઇ ન શકે. આથી મા બાપ તથા વાલીની ફરજ છે કે પોતાના બાળકો કઈ બાબતમાં વધુ રસ ધરાવે છે તે જાણી લેવું તથા તે પ્રમાણે બાળકોને ઉચ્ચ

શિક્ષણ માટે માર્ગદર્શન કરવું. જે આધ્યાપકો અને શિક્ષકોને એમ લાગે કે વિદ્યાર્થીને ગણિત પ્રત્યે વધુ રસ છે અને આગળ વધવા માટે તે શક્તિશાળી છે તો તેવા વિદ્યાર્થીઓએ એન્જનીઅરીંગ લાઇનમાં જવું.

જે તે ગણિતમાં હુશિયાર ન હોય તો તેણે કાયદાનો અભ્યાસ કરવો. કારણ કે ડોક્ટરી તથા એન્જનીઅરીંગના ધંધા પછી આ ધંધો અનુક્રમે સારો છે.

ડોક્ટર થવા ઇચ્છતા વિદ્યાર્થીઓએ નાની વયે ડોક્ટરીની પરીક્ષા પાસ કરી હિંદમાં પ્રેક્ટીસ કરવી, કારણ કે આફ્રિકામાં અહીંની ડીગ્રી ચાલતી નથી. વળી થોડા સમયમાં આફ્રિકા દાંતના ડોક્ટરો તથા બીજા ડોક્ટરોથી ઉભરાઈ જશે અને આપણને વધુ ફાયદાકારક નિવડશે નહિ.

છોકરાઓ ધંધો ગ્રહણ કરી શકે, પણ ધંધા માટે આફ્રિકા તોજ જવું કે ત્યાં તેમના કોઇ સગા હોય અથવા પીકબળ હોય: આફ્રિકા જવાની પ્રબળ ઇચ્છા ધરાવતા લોકો માટે એ જાણવું જરૂરી છે કે ભવિષ્ય ઉજાળું કરવા માટે આફ્રિકા જવાનું દરેક સંજોગોમાં બહુ લાભદાયક નથી.

છોકરી જે હુશિયાર અને શક્તિશાળી હોય તો તેણે પોતાનો અભ્યાસ ચાલુ રાખવો અને કોઈક ઉપયોગી લાઇન લેવી. લગ્ન કરવાં અને બાળકો ઉછેરવાં એ છોકરીઓનું પ્રધાન કાર્ય છે.”

ઇન્ટર સાયન્સ પાસ થવા પછી મેડીકલ લાઇનમાં જવા માટે આજકાલ કોલેજોમાં પ્રવેશ મેળવવાનું અત્યંત મુશ્કેલ બની ગયું છે, એવી અરજ થતાં દરમાબુધ્:

“જ્યાં ભવિષ્ય ઉજાળું દેખાય અને સલામતી હોય એવે સ્થળે કુટુંબને કોઇ પણ તકલીફમાં મુક્યા વગર જવું જરૂર યોગ્ય ગણાય.

ખાસ કરીને શિક્ષકનો ધંધો સારો છે, તેમજ માનપ્રદ પણ છે. ગગનગામી આશાઓ સેવતા લોકો માટે તે ઉપયોગી નથી, પણ જેને શિક્ષણ પ્રત્યે પ્રેમ અને આદર હોય અને બુદ્ધિ કુશાગ્ર હોય, તેમના માટે એ લાઈન સારી છે. આફ્રિકામાં અમે લાખો રૂપિયા શિક્ષણ અને શિક્ષકો માટે ખર્ચીએ છીએ. હુશીઆર અને સારા શિક્ષકો માટે આફ્રિકામાં ઉજળું લાવી છે. ઓછામાં ઓછા પચાસ વિદ્યાર્થીઓએ આ માટે દર વર્ષે તૈયાર થવું જોઈએ. જ્યાં સુધી અમે છીએ અને જમાત છે ત્યાં સુધી તમારી સંપુર્ણ સલામતી છે.”

સ્કોલરશીપ બાબતમાં ફરમાવ્યું:

“અમારી જમાતે અમને પૈસા આપ્યા, તે અમે જમાતના ઉપ-યોગ માટે ડાયમંડ જ્યુબીલી ટ્રસ્ટને આપ્યા, પણ તેમાંના ઘણા પૈસા ગેરવલ્લે ગયા હોવાથી છુટથી સ્કોલરશીપો આપી શકાતી નથી, પણ એ પરિસ્થિતી જલદી સુધરે એવી આશા છે.”

ફરમાન ૫૯૩ મું.

પુના, તા. ૧૪-૧-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે કાઉન્સીલના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“જમાતને વાજબ છે કે શાદીના કામો સાદાઈ અને બીલકુલ ઓછા ખર્ચે ઉકેલવામાં આવે. મરણની ક્રિયાઓમાં પણ લાતી ન કરવી અને બેઠી જીયારત કરી, કામ ટુંકા અને ઓછા ખર્ચે ઉકેલવા. આ બાબતમાં કાઉન્સીલ એક વરસ સુધી પ્રોપેગેન્ડા કરી, જમાતને સમજાવતી આપે.

તમે જમાતને લલામણ કરો કે તમારી રહેણીકરણી અને પહેરવેશ બીજી લાઈબંધ કોમો સાથે હુળીમળી જાય તેવા રાખો અને બીજી કોમો સાથે તમારો લાઈચારો વધારો. ખાનાવાહન.”

[૪૮૨]

ફરમાન ૫૯૪ મું.

હઠદરાબાદ (દક્ષિણ) તા. ૧૬-૧-૧૯૫૧.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“તમે સઘળાઓને જોઈને અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ. તમે સો જે હમેદો લઈને આવ્યા છો તે બધી અમે પુરી કરીએ છીએ અને ઘણી દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૯૫ મું.

નાગપુર તા. ૧૭-૧-૧૯૫૧.

હક મૌલાના ધણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“અમારા સી.પી. અને ખીરાના રૂહાની ફરજદોને અમે ભુલી ગયા નથી. ઘણા ખાનાવાદાન ફરમાવીએ છીએ. હમેશાં રૂહાની બચ્ચાંઓને યાદ કરી દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમારા તાર અમને હમેશાં આવે છે, તેના જવાબ અમે આપીએ છીએ. મુબઇ વધારે આવીએ છીએ પણ તબીયતના કારણે અંહી આવવાનું બની શકતું ન હતું.”

બાદ કાઉન્સીલને ફરમાવ્યું:

“તમને અમે ફરમાવીએ છીએ કે તમે અમારી જમાતને સંભાળજો અને ઘણી ખિદમત કરજો.”

ગોદિયા ધાર્મિક સ્કુલવાળાઓને ફરમાવ્યું:

“શિક્ષણમાં નુરમ મુખીન, મૌલાના રૂમની કિતાબ પડો. ઇમા-
મોનો ઇતિહાસ શીખવો. તેનો અભ્યાસ કરાવો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૯૬ મું.

રંગુન તા. ૨૪-૧-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે દરબારમાં પધારી ફરમાવ્યું :

“અંહીની બાળાઓ તંદુરસ્ત અને સશક્ત જોવામાં આવે છે. હિંદુસ્તાનની બાળાઓ પણ આટલી તંદુરસ્ત જોવામાં આવતી નથી.

ગુજરાતી શિક્ષણ બાળકો અને બાળાઓને આપવું હવે જરૂરનું નથી. હવેથી બર્મિઝ અને ઈંગ્લીશ વધુમાં વધુ શીખવવું.

મુંબઈની ઈસમાઈલી બા એસોસીએશને હવેથી આપણા મઝહબની કિતાબો અંગ્રેજીમાં છાપવી શરૂ કરેલ છે, તે તમે મંગાવો અને તે બચ્ચાંઓને શીખવો. હવે ગુજરાતી ભાષાની જરૂર નથી. ઈંગ્લીશમાં શીખશે તો તેઓ વધુ સારી રીતે સમજશે. દુઆ અંગ્રેજીમાં પડવી બાળકોને સહેલી થશે. દુઆ તો તેની તેજ છે પરંતુ અક્ષરો અંગ્રેજી લીપીના રહેશે. ફરમાન પણ ઈંગ્લીશમાં છાપવામાં આવશે. “નુરમ મુબીન” પણ ઈંગ્લીશમાં મળશે. પીર શાહબુદ્દીનશાહની તવારિખ પણ અંગ્રેજીમાં છે. આખી દુનિયામાં પણ ઈંગ્લીશ ભાષા મોટા પ્રમાણમાં ચાલુ છે, માટે તમારા બચ્ચાંઓને અંગ્રેજી તથા બર્મિઝ શિક્ષણ આપો. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૯૭ મું.

રંગુન તા. ૨૬-૧-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું :

“કોમના નામે બોલવાનો કે કોમના નામે જાહેરાત કરવાની સત્તા અમે કાઉન્સીલને આપીએ છીએ; તેઓ સિવાય અન્ય કોઈને કોમને નામે બોલવાની કે જાહેરાત કરવાની સત્તા નથી. કાઉન્સીલ વધુ મતે જે મુજબ નક્કી કરે તે મુજબ કરવું.

તમે બરમામાં અમારા એક હજાર મુરીદો છો, પણ દુનિયાભરમાં અમારા લાખો મુરીદો છે, તેમાંથી કેટલાકો અમને તકલીફ આપે છે, પણ તમે બરમાના અમારા મુરીદોએ અમને કોઈ દિવસ તકલીફ આપેલ નથી. કોઈ દિવસ તમારે લીધે અમે ચિંતાગ્રસ્ત રહેલ નથી ને એવું કોઈ દિવસ બનેલ નથી કે તમારી ચિંતામાં અમને રાત્રે ઉંઘ ન આવી હોય. અમે બરમા જમાતને હુમેશાં યાદ કરીએ છીએ અને હુમેશાં દુઆ આશિષો તારથી મોકલીએ છીએ. પરંતુ આજે અમને સાંભળીને દિલગીરી થાય છે કે બે આગેવાન કુટુંબોમાં આપસમાં મતફેરી છે, આપસમાં અદેખાઈ કરે છે. ઇમામની સેવામાં હરિફાઈ કેરવી ઘટે છે, અદેખાઈ ને હસદ કરવો ન જોઈએ; માટે બંને કુટુંબો આપસમાં પંજ લઈ એકત્ર થાય.”

શાદી વખતે મહોરની રકમ સંબંધમાં ફરમાવ્યું :

“પચાસ વર્ષ અગાઉની રસમ હવે કેમ ચાલે? બાઈને માટે મહોરની મુંબઈમાં રૂ. ૫૦૦૦ ની રકમ નક્કી કરેલ છે.

મહોરની રકમ અગાઉથી દેવી પડતી નથી. ફારગતી વખતે દેવી પડે છે. જો રકમ વધુ હોય તો ફારગતી આપવા અગાઉ ઘણી બે વખત વિચાર કરશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૫૮૮ મું.

આગ્રા તા. ૨૯-૧-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ખમારે ફરમાવ્યું :

“અમે એક વરસ જાહેરમાં તમારી પાસે હાજર નહીં હતા.

જેને કંઈ પુછવું હોય તે અમોને પુછે, પણ બિમારી માટેની વાતો અમને નહિ પુછતા. પેટમાં દુઃખતું હોય અગર ગળામાં દુખાવો હોય, ડોક્ટર પાસે જાવ. એવી બિમારીઓ તો ઘણાને હોય છે. ડોક્ટરથી આરામ થાય તેમ ન હોય તોજ અમને કહેજો. ખાલી

હુઆ આશિષ માટે અમને નહિ લખતા. એતો હમેશાં તમને આપીએ છીએ. અમે સુશ્કીલ કુશા છીએ અને સુશ્કીલ આસાન કરવા અમે આવ્યા છીએ. તો તમને એવી કોઈ મુશ્કેલી હોય તો અમને ગુજરાતીમાં કે અંગ્રેજીમાં લખીને આપજો. ખાતાવાદાન.”

ફરમાન પદ્મ મું.

કરાચી તા. ૪-૨-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“અમારા રૂહાની ફરજદોની મુલાકાતથી અમે બહુજ ખુશી થયા છીએ. અમે જ્યાં પણ હોઈએ છીએ ત્યાં હમેશાં રાત અને દિવસ આ મુદ્દકના રૂહાની ફરજદોને યાદ કરીએ છીએ અને હુઆ આશિષ ફરમાવીએ છીએ. જમાત ઉપર અમે બહુ રાજ અને ખુશી છીએ. એક બાબત બહુ જરૂરી અને વાજબ છે. એ જરૂરતું છે કે કોઈ ઇસમાઈલી એવો ખ્યાલ ન કરે કે આ મુહાજીર છે, આ અન્સાર છે, આ બહારથી આવ્યો છે, આ સિંધી છે, આ મુબઇનો છે કે કાઠીયાવાડનો. આ નવા છે, આ બુના છે. આવા ખ્યાલ કરશો તો કેમ આબાદ થશો? આવા ખ્યાલો નહિ કરવા. બુઓ એમ કરશો તો બેક તરફથી મરો થશે. એક બાપ અને એક માના બેટા સમજીને એકબીજાને મદદ કરવી.

એકબીજાને કમજોર નહિ કરવા. દુઃખી નહિ કરવા. ખુશી કરવા. જોર આપવું એ જરૂરતું છે. એકબીજાને કમજોર કરવાનો વિચાર હશે તો કેમ કામ આવશે? કોઈને ફાયદો નહિ થાય. આ આ છે, આ તે છે એવું કદિ નહિ જોઈએ.

જેઓ મોટા લીડર છે, તેઓ હમેશાં ખ્યાલ કરે કે કામ કેમ આગળ વધે. અગર બે મત હોય તો કામ કેમ આગળ ચાલે?

એક આમ બોલશે, ને બીજો તેનાથી વિરુદ્ધ બોલશે. જરૂરનું છે કે કાયદો જુઓ.

અમારા ફરમાન દિલોજાનથી કબુલ કરવાની ઘણી જ જરૂર છે. આ કામ ઉપર ચાલવાની ફરજ છે. અમારા ફરમાન ઉપર અમલ કરજો.”

સાંજના ગાર્ડન ક્વાર્ટરમાં પધારી ફરમાવ્યું:

“અમારા બધા રૂહાની બચ્ચાંઓ, નાના મોટા, મરદ ચોરત, બધાની મુલાકાતથી અમે બહુ ખુશી થયા છીએ. જાહેરમાં અમે જ્યાં પણ હોઈએ ત્યાં તમો બધાને યાદ કરીએ છીએ. ખાસ કરીને પાકીસ્તાનના રૂહાની બચ્ચાંઓને. તેઓ અમને ઘણા નજીક છે.

પાકીસ્તાનમાં એક વાતથી અમને ઘણી દીલગીરી થાય છે. તે વાત એ છે કે પાકીસ્તાનમાં અમારા રૂહાની બચ્ચાંઓના દિલમાં કોઈ કોઈ વખત એવો ખ્યાલ આવે છે કે આ મુહાજિર છે, આ અન્સાર છે, આ સિંધી છે, આ બહારથી આવ્યા છે. આ વાત ઈસ-માઇલીઓને માટે બહુ ખરાબ છે.

એ જરૂરનું છે કે બીજા ઇસ્લામીઓમાં તમે દાખલો બેસાડો અને તેઓને બતાવી આપો કે અમે બધા ઇસ્લામીસ્તાનમાં આવ્યા છીએ અને બધા એક છીએ. જો તમે જુદાઇના ખ્યાલ રાખશો તો બીજાઓ ઉપર તેની ખરાબ અસર થશે અને તેમને તમારા માટે ખરાબ ખ્યાલ ઉત્પન્ન થશે, કે આ કેટલા ખરાબ છે? સિંધી, કચ્છી, મુહાજરીન, અન્સાર વગેરે અલગ અલગ સમજશે તો બેઉ મરી જશે. એવો ખ્યાલ નહિ હોવો જોઈએ.

અલબત્ત, એક બીજાના વિચારો જુદા હોઈ શકે છે અને એકની વાત બીજાની અકકલમાં નથી ઉતરી શકતી; પણ જ્યારે તમારી સામે એવી કોઈ વાત આવે તો શેમાં વધારે કાયદો છે તે જુઓ અને શરીયતને પણ જોવી જોઈએ.

આ દેશમાં એવા ખ્યાલ નહિ રાખવ: કે આ અલગ છે ને તે અલગ છે. તમે સર્વે એક મા અને બાપનાં બચ્ચાંની માફક છો. જો તમે એવું નહિ સમજશો તો ઘણુંજ ખરાબ છે અને ઘણીજ દીક્ષ-ગીરીની વાત છે અને જો એવા ખ્યાલ રાખશો તો મરવા માફક છે. અમે ઉમ્મીદ રાખીએ છીએ કે ફરીથી આ દેશમાં અમે એવી વાત નહિ સાંભળીએ કે ઇસમાઇલીઓ પોતપોતામાં નાઇતક્ફી રાખે છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૬૦૦ મું.

કરાચી તા. ૫-૨-૧૯૫૧.

હક મૌલાના ઘણી સલામત સરકાર મુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ઇમામે ફરમાવ્યું:

“અમારા સાંભળવામાં આવ્યું છે કે તમે જમાતમાં દાડ, તમાકુ અને બીડીનો વપરાશ ઓછો થયો છે. આ જાણીને અમને બહુજ ખુશી થઈ છે. ઇન્શાહ અલ્લાહ આવતી વખતે આ બે ખરાબ કામ ચાને દાડ-તમાકુની વપરાશ સદંતર છોડી આપશો. જ્યારે શેતાન તમને દાડ-તમાકુ વાપરવા ફરેબ આપે, ઉંઘે રસ્તે દોરે, લલચાવે, ત્યારે અમને યાદ કરજો. દાડ તમાકુની ટેવ એ એક ખુરાઈ છે.

અમારા રૂહાની ફરજદોની મુલાકાતથી અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. અમે જાહેરમાં ગમે ત્યાં હોઈએ તો પણ અમારા દિલ અને જાન તમારી સાથે છે. ખાનાવાદાન.”

ત્યારબાદ ખારાધર જમાતમાં પધારી ફરમાવ્યું:

“અમારા તરફથી બધી જમાતને કહો કે, અમે બહુ ખુશી થયા છીએ. ઘણીજ દુઆઆશિષ ફરમાવીએ છીએ. તમાકુ, આલ્કોહોલ, ૨૦ ટકા કમતી થયાનું સાંભળીને અમે ઘણાજ ખુશી થયા છીએ. અમે દુઆ કરીએ છીએ. તમે હિંમત કરો. આ વખતે ૨૦

ટકા ઓછા થયા તો બીજી વખત ૫૦ ટકા ઓછા થયાનું સાંભળીને અમે બહુ ખુશી થયું. શરાબ અને તમાકુ તમારા વાસ્તે નુકશાન-કર્તા છે. એ નુકશાનની તમને ખબર છે અને તમે ઓછા કર્યા, તેથી અમે ઘણા ખુશી છીએ. જ્યારે શેતાનની બાજી આવે, શરાબ અને તમાકુ યાદ આવે, શેતાન જોર કરે કે પીઓ, ત્યારે અમને યાદ કરજો. અમારો ખ્યાલ કરજો. બધું ઓછું થઈ જશે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૬૦૧.

કરાચી તા. ૬-૨-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે ફરમાવ્યું:

“આપણી પાસે ઈન્ડસ્ટ્રીયલ હોમ છે. તેઓએ ઘણું સારું કામ કર્યું છે. ત્યાં ઘણી ચીજો છે. જમાનને જરૂરનું છે કે તેને ઉત્તેજન આપે. હવેથી ખાવા પકાવવાનું કામ પણ થશે, કે જે ઘણું જરૂરનું છે. જમાત સહકાર આપે. જમાતના કાયદા માટે તે ઘણું જરૂરનું છે કે, જમાત ઈન્ડસ્ટ્રીયલ હોમમાંથી સામાન ખરીદે. બહારથી ચીજો લેવા કરતાં ત્યાંથી લ્યો. જેમ ત્યાંથી વધુ ચીજો ખરીદશે તેમ ઈન્ડસ્ટ્રીયલ હોમ વધશે. ઈન્ડસ્ટ્રીયલ હોમમાંથી જેમ વધારે ચીજો બહાર પડશે તેમ તેને વધારે કાયદો થશે. તેમાં જમાતને અને ઈન્ડસ્ટ્રીયલ હોમ બન્નેને કાયદો છે. ગરીબોને પણ આથી ઘણો કાયદો થશે.

અમે ઘણા ખુશી થયા છીએ કે ઈસમાઇલી ડોક્ટરો અને હેલ્થ એસોસિએશને બચ્ચાંઓની તંદુરસ્તી માટે ઘણી મદદ કરી અને ઘણો સુધારો કર્યો છે. પહેલાની હાલત કરતાં છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં ઘણી પ્રગતિ થઈ છે. બચ્ચાંઓની તંદુરસ્તીમાં સુધારો થયો છે. અમે પોતે અમારી આંખોથી જોઈએ છીએ કે છેલ્લા પાંચ વર્ષની અંદર બચ્ચાંઓની તંદુરસ્તી ઘણીજ સારી થઈ છે. ખાનાવાદાન.”

ફરમાન ૬૦૨.

કરાચી તા. ૭-૨-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાઝર ખમામે હુદય આર્ડના મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“અમે તમને મળીને ઘણા ખુશી થયા છીએ અને મુબારકી ફરમાવીએ છીએ. તમે જે આ કામ કરો છો તે અગત્યનું છે. ખાર મહિના પહેલાં બચ્ચાંઓ હતાં તેના કરતાં અત્યારે ઘણાં તાંદુરસ્ત જોવામાં આવે છે અને જમાતની તાંદુરસ્તીમાં ઘણો સુધારો દેખાય છે, તે જોઈને અમે ઘણા રાજી થયા છીએ. તમે જે કુડ પ્રોગ્રામ રાખેલ છે, તેનાથી ઘણું સાફ થયું છે. અમે અત્યંત રાજી થયા છીએ.

માતા યાને શીળીને માટે બચાવ કરવા રસી નાખવા માટે ઉત્તેજન આપવું જોઈએ, એ ઘણું જરૂરનું છે અને જ્યારે માતા નીકળવાની હવા ફેલે ત્યારે શીળી કઢાવવાની ઘણી જરૂર છે; તેમજ દરેક સાત વર્ષે એક વખત સાધારણ રીતે શીળી કઢાવવા જોઈએ. પણ અમે તો એની બલામણુ કરીએ છીએ કે આ દેશમાં દર પાંચ વર્ષે કઢાવવા જોઈએ. ખાનાવાદાન.”

ધસમાઝલીના એસોસીએશનના એક્ઝીસરો તથા મેમ્બરોને ફરમાવ્યું:

“જુના મીશનરીઓ ફાઉન્ડેશન યાને પાયો છે. તેઓ નોર્મલ સ્કુલ છે, એટલે કે નોર્મલ સ્કુલ માસ્ટરોને શીખવી તૈયાર કરે છે. આફ્રિકાનો સવાલ જુદો છે. ત્યાં ખાતે આવું ઓર્ગેનાઇઝીંગ થયું નથી એટલે ત્યાં રેગ્યુલર મીશનરીનું કામ છે.

એ કાંઈ જરૂરનું નથી કે તમે બધાને અરબી બાષામાં પ્રવિણ કરો અને તેઓ અરબીમાં કાબેલ થાય. તેઓ ફક્ત અરબી વાંચી જાણે એટલું બસ છે. એ જરૂરનું નથી કે તેઓ લખી જાણે, જેમ કે પાચના છફા ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ વાંચી જાણે છે તે પ્રમાણે.

અમારો મતલબ એ છે કે ઇમામોનો ઇતિહાસ શીખાડો. ભાષાના ધોરણે તે જલ્દે ઇંગ્લીશમાં હોય, અરબીમાં હોય અથવા ગુજરાતીમાં હોય, જે નાની નાની નોંધેલના જેમ હોય, જે જમાત વાંચે.

પ્રકાશનો બહાર પાડો ત્યારે એ વાત ખ્યાલમાં રાખો કે નાની નાની પુસ્તિકાઓ બહાર પાડો અને પછી મોટી કિતાબો બહાર પાડો અને તે પણ મુખતેસર હોવી જોઈએ.

બીજી બાબત એ છે કે જમાતને રાહેરાસ્ત પર લાવવાનો બોલો, વજન ઓનરરી મીશનરી ઉપર રહેલો છે, અને જુના મીશનરીને જરૂરનું છે કે તેઓ નોમલ સ્કુલની માફક બની ઓનરરી મીશનરી તૈયાર કરે. આફ્રિકા માટે જુદી વાત છે; ત્યાં રેગ્યુલર મીશનરીની જરૂર છે; કેમકે ત્યાં લાંબી મુસાફરી પર જવું પડે છે, કારણ કે ગામો દુર દુર છે; જ્યારે ફિદ-પાકીસ્તાનની વાત જુદી છે. અંહી ઓનરરી મીશનરીઓ કામકાજ કરી શકે છે ઓનરરી મીશનરીઓ પાસે વફૂત્વશક્તિ હોવી જોઈએ. તે લોકો માટે હદમતની સખ્તાઈની જરૂર નથી પણ તે લોકો ઇમાનદાર, અકકલમંદ અને સારા બેલવાણા હોય, દીલી લાગણીવાળા હોય, જમાતના હુદયને અસર કરી શકે, વાયેઝ નસિહત કરી મઝહુબ ઉપર મુસ્તકીમ રહી શકે અને જમાતનું દિલ ખેંચી શકે! એ જરૂરનું નથી કે તેઓને મોટી મોટી કિતાબોનો અભ્યાસ હોવો જોઈએ. તેઓને પરિક્ષાઓની સખ્તાઈઓ નહિ હોવી જોઈએ. તેઓની વાયેઝ પ્રેક્ટીકલ હોવી જોઈએ, કે જેથી જમાતના દિલની અંદર તેઓ મઝહુબને ઉતારી શકે. તેઓ એવા આકર્ષક વાયેઝ કરનાર હોવા જોઈએ, કે જે જમાતને પોતાની સાથે લઇ જઇ શકે.

એ જરૂરનું નથી કે તેણે જાણવું જોઈએ કે જુદા જુદા વિષયમાં જુદા જુદા વખતમાં, જુદા જુદા પીરો, ઇમામો અને ઇસમાઈલી ફિલસોફીઓ આમ કહ્યું હતું અને આજે તો આમ છે.

તમારા મઝહબનો એ પાયો છે કે, જેમ વખત બદલાય છે તેમ ફરમાનો બદલતા રહે છે. ઇસમાઈલી મઝહબ એકજ પુખ્ત લિન્ન લિન્ન રંગમાં છે. જમાના અનુસાર જુદા જુદા જમાનાને અનુકુળ ફરમાનો થાય છે. જેમ જેમ જરૂર પડે છે તેમ તેમ ફરમાનો બદલતા રહે છે.

ઓનરરી મીશનરીઓ એવા હોવા જોઈએ કે તેઓ આ બાબત પોતે પહેલાં સમજે અને પછી પોતે જમાતને સમજાવે. જમાના પ્રમાણે ફરમાનો થાય એને સમજવા એ મઝહબનો પાયો છે. ફરમાનો કે અહુકામો વચ્ચે વિરોધાભાષ હોઈ શકે. અમારી ઇમામતના સીતેર વર્ષમાં અમે સીતેર વખત ફેરફારો કર્યા છે, એટલે કે અમારા શરૂઆતના ફરમાનો અને હમણાના ફરમાનોમાં તમે ઘણો તફાવત જોશો.

જેમ જમાનામાં ફેરફાર થાય છે તેમ ફરમાનોમાં પણ ફેરફાર થાય છે; માટે આ બાબતનું તત્વ સમજવું જોઈએ. ઇમામની જ્યોત એકજ છે, તેના સ્વરૂપો જુદા જુદા છે; જેમ કે લાઈટના બદળ ખુલુ, લાલ, પીળા, લીલા, રંગના હોય છે, પરંતુ લાઈટ એકજ છે. તત્વ એનું એજ છે, સ્વરૂપો જુદા જુદા છે.

એ જરૂરનું નથી કે તવારિખના સામાન્ય સત્યો શિવાય વધુ જાણવું જોઈએ. તવારિખની વધુ વિગત નહિ પણ તત્વ સમજવું જોઈએ. અસલથી ઇમામ બક્ષર સાદિકના જમાનાથી લઈ મિસર, ઇરાન અને હિંદમાં ઇમામત કેવી રીતે આવી? કયા કયા વખતમાં ઇમામત કેવી રીતે પસાર થઈ? એટલું યાદ રહે તો બસ છે. ઇલેક્ટ્રીકસીટી એકજ છે અને હજાર જાતના સ્વરૂપો છે.

એ જાણવું જરૂરનું છે કે ઇમામતનો શરૂઆત કેવી રીતે ચાલ્યો આવે છે. ખાનાવહાન."

બાદ સાંજે પધારી ફરમાન્યું :

“આપણા ઇસ્રાઈલી મઝહબનો વિકાસ કેવી રીતે થયો હતો, તે બાબતે તેમજ મર્દ ઓનરરી મીશનરીઓએ જાણવાની ઘણી જરૂર છે. તેમણે ઇમામોનો ઇતિહાસ વિગતવાર નહિ પણ તેનો સાર જાણવો જોઈએ.

તેમણે મદીના, મિસ્ર, ઇરાન વગેરેના સમયના ઇમામોનો ઇતિહાસ જાણવો જોઈએ અને જમાતોને વાચકોમાં ખુલાસાથી સમજાવવો જોઈએ.

તેમણે જમાતોને એ પણ ખુલાસાવાર સમજાવવું જોઈએ કે આપણો મઝહબ કયાંથી અને કેવી રીતે શરૂ થયો અને કેવી રીતે વિકાસ પામ્યો? આ સારતત્વ ઘણી સહેલાઈથી દસ, પંદર મિનિટમાં બેઠકે એક મિનિટમાં, ખુલાસાથી સમજાવી શકાય એમ છે.

ઓનરરી મીશનરીઓએ ઇતિહાસવેત્તા થવાની જરૂર નથી. તેમણે દરેકે દરેક હકીકત જાણવાની જરૂર નથી, પણ ફક્ત તેનો સારતત્વ ગ્રહણ કરી લેવો જોઈએ. હાખલા તરીકે જમાતોને એ સમજાવવું ઘણું સહેલું છે કે ત્રણ ઇમામો જેવા કે મુસ્તાસિર બિદલાહ, શાહ હસનઅલી અને અમે પોતે લાંબા વખત સુધી યાને ૬૦ વર્ષો સુધી ઇમામત ભોગવી છે.

મિસરનું સામ્રાજ્ય પ્રથમ કેાણે સ્થાપ્યું? એ તેમણે જાણવું જોઈએ. તેમણે માત્ર પોતેજ જાણવું જોઈએ એટલુંજ નહિ પણ તેમણે જમાતને એ શીખવવું જોઈએ. તેમણે એ પણ જાણવું જોઈએ કે એ જમાનામાં લોકો મુરીદો-કેવા પ્રકારની સામાજિક સેવાઓ આપતા હતા? તે વખતે તમારી સેવાઓ કેવી હતી?

અલ હાકિમ બિ અબ્દિલાહના જમાનામાં કારે ખુશુર્ગ ઘણુંજ આગળ વધ્યું હતું.

ઓનરરી મીશનરીઓએ ઓછામાં ઓછું દરેક ઇમામોની મુખ્ય બાબતો વિષે જાણવું જોઈએ. મધ્ય એશિયામાં કયા કયા ઇમામના

વખતમાં કયા કયા મીશનરીઓ-દાઈઓએ કામ કર્યું, એ તેમણે જાણવું જોઈએ.

તમારા પુર્વજો તરફ કયા ઇમામના વખતમાં કયા મીશનરીઓ આવ્યા હતા અને તેમને ઇસમાઈલી બનાવ્યા હતા, એ પણ તમારે જાણવું જોઈએ.

આખી દુનિયા જાણે છે કે ઇમામ મસ્તાનશાહે આપણે ત્યાં મીશનરી મોકલ્યા હતા. જર્મન અને અંગ્રેજ એ બધા લોકોને આ વાતની ખબર છે. આની ખબર નથી એવા લોકો હાય તો તે આપણે છીએ. ખાનાવાદાન.”

કરમાન ૬૦૩.

કરાચી તા. ૯-૨-૧૯૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ઇમામે લેખિત સંદેશમાં નીચે પ્રમાણે ફરમાવ્યું:

‘ઇસમાઈલીઆ એસોસીએશન આજે અગાઉના ઇસમાઈલી દાઈઓ અને મીશનોની મુખ્ય વારસદાર છે. બધા ઇસમાઈલીઓની ફરજ છે કે તેઓ ભલી ભાગણી અને માનથી તેને મદદ કરે. જો ટીકા કરવામાં આવે, તો તેને મદદગાર થઈ પડે તેવી રીતે થવી જોઈએ, તેનો વિરોધ કરવા માટે નહિ. ખાનાવાદાન.”



કલામે ઇનામે મુખીન-પુસ્તક બીજું.

શબ્દોના અનુક્રમણિકા.

સુચના : આ નીચે આપેલા શબ્દો તેની સામે આપેલા પાનાઓમાં આવેલાં છે.

અકલ-૩૩૮
અગત્યતા-૪૭૭
અગ્રેસરો-૩૧૬
અટકાવ-૪૭૦
અદેખાન-૨૩૩, ૪૮૪
અધિકારીયો-૨૮૨, ૩૬૬, ૩૭૦
અનુકરણ-૧૭૨, ૩૦૮, ૩૦૯
અનુભવ-૧૦૬, ૨૯૩, ૩૪૩
અપીલ-૬૩, ૩૯૩, ૪૨૭, ૪૨૯
અરીણ-૩૦૬, ૪૬૩
અબદુલમલેક શીવજી-૩૯૬
અબ્રામ-૪૪૨
અબોલા-૨૦, ૩૬૭
અબ્યાસ-૩૫૫, ૪૮૦, ૪૯૦
અમલ-૧, ૯૦, ૯૪, ૨૦૮, ૨૨૬,
૩૦૮, ૩૬૫, ૪૦૫, ૪૧૮, ૪૮૬
અમલદારીયો-૫૦, ૪૫૧
અરજી (ઓ)-૭૯, ૯૭, ૧૧૮, ૧૭૦,
૨૬૧, ૩૦૬, ૩૩૨, ૩૫૧
અરસી-૪૯
અલમદાર-૨૪૪
અલમાસ-૪૨૦
અલીદીના કાનજી-૩૨૭
અલીદીના (ડોક્ટર)-૪૬૮
અલીદીના (વારસ)-૧૦૩
અલીમામદ મનજી નયુ-૧૮

અસર-૩૭૮, ૪૬૮, ૪૭૫, ૪૭૬,
૪૮૬
અંકુશ-૪૭૮
આગાહોલ-૪૭૫
આત્મા-૩૬૫, ૪૭૦
આદત-૯, ૨૪, ૫૯, ૭૫, ૧૧૦,
૧૭૦, ૧૭૩, ૧૭૪, ૨૧૧, ૨૧૬,
૨૧૯, ૨૯૨, ૩૧૭, ૩૩૩, ૩૩૫.
૩૬૧, ૩૬૨, ૪૬૨, ૪૬૩, ૪૬૪.
આફ્રિકા-૩૬૭, ૪૪૧
આબાદી-૨૬૨, ૪૪૦
આબે રહાની-૧૩૫
,, સફા-૨૭૫, ૩૦૪
આબૂપણુ-૩૭૫
આમાલ-૫૦, ૬૯, ૧૪૮
આરામ-૪૮૪
આલ્ફાહોલ-૪૪૭
આવક-૩૫૦, ૪૫૭
આશરો-૩૧૦
આશા-૨૮૯, ૩૪૭, ૪૮૧
આંખ (આંખો)-૭૩, ૮૩, ૯૪,
૧૦૬
ઇન્જા-૧૭૧, ૨૦૫, ૨૯૪, ૪૩૭,
૪૮૦
ઇન્જત-૬૩, ૧૩૨, ૧૪૯
ઇતિહાસ-૩૧૧, ૪૮૨, ૪૯૦, ૪૯૨

(૪૯૫)

ધ-તેકાદ-૩૯

ધન્વકશન-૨૪૪, ૩૦૩

ધન્સાન-૭૯

ધન્સાફ-૨૨, ૬૮, ૮૭, ૧૩૨, ૩૦૧,
૩૦૨

ધ્યાદત-૮૦, ૨૬૫, ૨૧૯, ૨૭૭

ધમાન-૧. ૧૩૪, ૨૫૭, ૨૬૮,
૩૩૭

ધમાનદારી-૩૮૧

ધમામ-૨૧૦, ૨૨૬, ૨૫૫, ૨૬૦
૩૫૫, ૩૮૪ ૩૮૫, ૩૮૬, ૩૯૩,
૪૧૮. ૪૯૩

ધમામત-૪૨૨, ૪૯૧. ૪૯૨

ધલ્મ-૫૧, ૫૯, ૨૬૭, ૩૩૨

ધલાજ-૨૩૬

ધસમાધલ (વઝીર)-૬૬, ૧૨૭ ૧૪૮

ધરિમાધલી-૪૧, ૧૪૦, ૧૯૦, ૩૪૬,
૪૦૯, ૪૧૧, ૪૩૬, ૪૫૮ ૪૫૯,
૪૭૭

ધરલામશાહ (ધમામ)-૪૯૩

ધસા (વારસ)-૧૩૭, ૧૫૦, ૨૬૬

ધરક-૩૪, ૯૮, ૨૨૩, ૨૨૫, ૩૧૨

ઉજવણી-૧૮૦, ૩૫૮, ૩૬૮, ૪૨૧,
૪૩૫, ૪૭૫

ઉત્સવ-૪૨૦

ઉત્સાહ-૪૧૫

ઉદેશ-૨૧૮, ૪૨૬

ઉન્નતિ-૨૦૯

ઉપદેશ-૪૭૭

ઉપયોગ-૧૧૦, ૧૩૯, ૧૮૦, ૩૨૪,

૩૬૪

ઉપાય-૩૩૮, ૩૬૧

ઉમેદ-૨૦૨

ઉંધ-૪૮૪

કળ્યા-૧૨, ૧૫૮

કન્યા (કન્યાઓ)-૬૬, ૧૫૮, ૩૫૩

કન્યાશાળા-૧૮, ૨૯, ૬૬, ૩૩૯

કપડા-૫૩, ૫૭, ૫૮, ૬૫, ૧૧૪,
૧૬૩, ૧૯૬, ૨૩૧, ૩૨૩, ૩૨૬,
૩૩૧, ૩૩૪, ૩૮૧, ૩૯૦, ૪૧૩,
૪૧૪

કબર-૬૦

કમાઈ-૧૯૯, ૨૭૨

કમીટી-૧૧૧, ૧૩૪, ૧૮૦, ૧૮૭,
૨૫૧, ૨૬૩, ૨૭૨, ૨૭૬, ૨૭૭,
૨૮૫, ૩૩૮, ૩૪૨, ૩૫૧, ૩૫૯,
૪૧૫, ૪૩૭, ૪૪૩, ૪૫૧

કરકસર-૨૯૬, ૨૯૭, ૩૨૩, ૩૬૧,
૩૭૭, ૩૯૦, ૪૦૨

કરવેરા-૩૭૯

કલબ-૨૮૭, ૩૧૩

કલમેગો-૨૪૬

કલેજ-૩૭૮

કસરત-૭૮, ૧૨૦ ૧૭૦, ૩૨૪,
૩૨૭, ૩૨૮

કસુર-૧૩૬, ૨૭૪, ૩૨૭, ૩૪૪

કપની-૩૧૦, ૩૧૮, ૩૪૫, ૩૫૮,
૩૭૨, ૩૭૮, ૩૮૩, ૪૦૩, ૪૨૫,
૪૩૩, ૪૩૪, ૪૩૫, ૪૩૬, ૪૩૭,
૪૩૯

કાઉન્સીલ-૨૬, ૧૧૧, ૧૧૨ ૩૪૪

કાનજી રહીમ-૩૯૭

કાસમ (વઝીર)-૬૬, ૧૪૮, ૧૨૭

કાનુન-૨, ૬૨, ૬૩, ૩૭૦

કાપડ-૬૫

કાબુ-૪૬૪

કાબેલ-૪૮૯

કાયદા-૫૯, ૧૪૭, ૨૧૪, ૨૯૪,
૪૫૧

કાર્યકરો (કાર્યકર્તાઓ)-૧૪૨, ૪૦૦,
૪૭૯

કાર્યવાહકો-૪૩૬

કાસમ બુધવાણી-૨૭૬

કાહેલી-૩૭૯, ૪૦૩, ૪૦૪

કાળજી-૩૮૦

કિતાબ-૭૪, ૮૩, ૩૦૧, ૪૭૨,
૪૮૨, ૪૮૩, ૪૯૦

કિર્તી-૩૯૪, ૪૫૬

કિનો-૨૨, ૨૩, ૩૦૨

કિયા (કયાઓ)-૮, ૪૯, ૧૮૦,
૨૪૪, ૨૪૬, ૪૭૬

કુટુંબ-૩૧૫, ૪૨૬, ૪૮૪

કુનેહ-૩૫૮

કુવત-૩, ૭૮, ૧૧૬, ૧૭૬, ૩૨૩

કુસ્તી-૨૩૮

કુસંપ-૩૦, ૨૩૨

કુંપની-૧૯૧, ૧૯૨, ૨૧૧, ૨૧૫

કેડીન-૪૭૮

કેપીટલ-૨૪૯, ૩૧૮, ૩૧૯, ૩૨૧,
૩૨૫, ૪૦૦

કેમ્પ-૧૬૫

કેસ-૧૧૭, ૨૨, ૨૨, ૧૨, ૭૬, ૧૭૮,

૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯, ૧૧૦, ૪૭૬, ૪૭૭

કેળવણી-૮૩, ૮૪, ૯૧ ૧૦૪,

૧૦૬, ૧૨૪, ૧૨૬, ૧૩૧, ૧૩૨,

૧૪૫, ૧૮૪, ૧૮૫, ૧૮૯ ૨૦૨,

૨૨૨, ૨૨૮ ૨૪૯, ૨૫૯, ૨૬૪,

૨૭૮, ૩૩૬ ૩૩૭, ૩૫૯, ૩૬૪,

૪૦૧, ૪૦૨, ૪૩૭, ૪૫૪, ૪૭૫

ક્રોઓપરેટીવ-૪૨૫

ક્રોડી-૬૦

ક્રોન્ડર-સ-૬૦, ૬૫, ૩૦૦, ૩૦૧

૩૦૩, ૩૧૩, ૩૪૯, ૩૫૯, ૩૭૬,

૪૨૪, ૪૨૬, ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૧.

ક્રોપોરેશન-૧૨૧

ક્રોલેન્-૪૨૯

ક્રોલોની-૪૫૨

ખર્ચ-૩૭, ૫૪, ૫૮, ૭૫, ૧૨૦,

૧૬૩, ૧૮૪, ૧૮૬, ૧૯૦, ૧૯૫,

૧૯૬, ૨૧૭, ૨૪૭, ૨૯૦, ૨૯૨,

૨૯૫, ૨૯૬, ૩૨૩, ૩૫૦, ૩૬૧,

૩૬૬, ૩૭૭, ૩૭૯, ૩૯૦, ૩૯૧,

૩૯૨, ૪૨૫, ૪૪૯, ૪૫૭, ૪૭૦,

૪૭૧, ૪૭૪

ખટપટ-૧૦૨

ખરાબી-૩૪૦, ૩૪૨

ખાત્રી-૯૪

ખાનુ-૪૭

ખાસિયત-૨૮૭

ખાહેશ-૪૫૨

ખિદમત-૪, ૨૯, ૩૩, ૩૪, ૫૧, ૬૨,

૭૬, ૮૨, ૮૯, ૯૯, ૧૦૪, ૧૦૮,

૧૨૧, ૧૨૬, ૧૨૭, ૧૨૯, ૧૩૭,

૧૩૮, ૧૪૪, ૧૪૬, ૧૪૮, ૧૫૧,

૧૫૪, ૧૭૧, ૧૭૨, ૧૭૬, ૧૮૮,
૧૯૦, ૧૯૬, ૧૯૭, ૧૯૮, ૨૦૭,
૨૨૭, ૨૩૨, ૨૪૨, ૨૪૫, ૨૪૬,
૨૬૧, ૨૮૯, ૩૦૨, ૩૪૫, ૩૬૯,
૩૯૬, ૪૧૭, ૪૧૮, ૪૪૯, ૪૫૨,
૪૮૨

ખિલાત-૭૫, ૧૦૧

ખીલવણી-૩૫૦

ખુખી (ખુખીયો)-૨૦૮, ૨૧૯, ૩૭૯

ખુરાંસાની-૪૭

ખુલાસો-૧૫૬, ૩૦૦

ખુશહાલી-૧૨૫, ૩૫૯, ૩૮૪

ખોખ-૧૫૫, ૩૧૧

ખોડ-૩૮૦

ખોદણી-૩૦, ૩૧

ખોરાક-૧૧૩, ૧૯૫, ૨૦૭, ૨૧૦,

૨૧૯, ૨૨૦, ૨૨૧, ૨૬૨, ૨૯૦,

૨૯૨, ૨૯૫, ૩૦૬, ૩૩૯, ૩૭૭,

૪૦૨, ૪૦૮, ૪૧૫, ૪૧૬, ૪૫૬,

૪૬૨, ૪૭૭, ૪૭૮

ગરબ-૩૭૮, ૪૧૨

ગરીબ-૨૫૮, ૨૯૧, ૩૧૫

ગવર્નમેન્ટ-૪૧૦

ગવર્નર-૪૨૧, ૪૩૧

ગળુ (ગળા)-૧૧૭, ૧૭૯

ગાજર-૨૯૦

ગાદી-૩૮૪, ૩૮૫, ૩૯૪

ગાદીવારસ-૨૧૮

આનંદ-૧૩૧, ૧૮૪, ૧૮૫, ૨૩૫,

૨૪૯, ૨૭૭, ૩૦૩, ૩૩૮, ૩૬૪,

૩૭૬, ૩૮૧, ૪૧૦, ૪૩૭, ૪૫૪

ગુજરાત-૫૦, ૬૭, ૮૪, ૧૧૯,
૧૨૪, ૧૩૯

ગુણો-૩૭૦

ગુન્હા-૩૬૪, ૪૧૯

ગુન્હેગાર-૩૮૧

ગુલામઅલી જી. મચંદ (વકીલ)-
૪૪૯

ગુસ્સો-૨૭૩

ગોઠવણ-૨૪૫, ૨૪૭, ૨૪૮

ગોસ-૩૦૧

ઘટપાટ-૧૫૭

ઘર (ઘરે-ઘેર)-૧૩, ૧૪, ૨૧, ૭૫,

૮૯, ૯૫, ૧૧૧, ૧૬૦, ૧૭૩,

૧૭૭, ૨૪૧, ૨૪૩, ૨૫૫, ૨૬૦,

૨૬૧, ૨૭૧, ૩૦૮, ૩૫૩, ૩૫૪,

૪૭૬

ઘરકામો-૪૦૨

ઘરવાળી (ટાઇટલધારીઓની)-૪૫૫

ઘરેણા-૭૬, ૩૭૪, ૩૭૫

ધુમટો-૧૨૪, ૨૬૫

ચર્ચા-૧૮૬, ૨૭૯

ચડતી-૨૦૮

ચલણ-૧૫૧

ચક્ષુ-૨૪૪

ચહેરા (ચહેરો)-૯૦, ૧૨૩, ૧૯૭

ચળવળ-૨૯૪

ચા-૧૭૦, ૨૨૧, ૨૪૪

ચા-સ-૧૭૭

ચારિત્ર-૧૩૩

ચીઝ (પનિર)-૩૬૨

ચોપડી-૨૭૫, ૨૭૯

બાલ-૩૬૬

બાટો-૩૪૪

બુદે-૪૧૯

બુટાછેડા-૩૯૫

બોકરા-૩૫૬, ૪૪૨, ૪૭૬

બોકરાઓ-૩૬, ૩૮, ૯૨, ૧૦૭,
૧૬૩, ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૧૮, ૨૩૮,
૨૪૦, ૨૭૭, ૪૫૪

બોકરી (બોકરીઓ)-૧૯, ૨૦, ૩૦,
૪૦, ૫૮, ૯૪, ૧૧૦, ૧૧૭,
૧૪૦, ૧૫૭, ૨૫૪, ૩૪૭, ૩૫૬,
૩૯૧, ૪૪૨, ૪૪૮, ૪૭૪, ૪૭૬

બબમેન્ટ-૧૦૬

બતન-૩૧૧, ૩૮૧, ૪૭૬

બમાત-૧૨, ૨૧, ૨૩, ૨૫, ૩૪,
૩૯, ૪૩, ૪૮, ૬૭, ૭૪, ૮૨,
૮૭, ૯૪, ૯૯, ૧૦૦, ૧૦૪,
૧૩૦, ૧૩૧, ૧૩૮, ૧૪૦, ૧૪૬,
૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૦, ૧૬૩,
૧૬૫, ૧૬૮, ૧૬૯, ૧૭૧, ૧૭૨,
૧૭૮, ૧૮૮, ૧૯૭, ૨૧૧, ૨૧૪,
૨૨૦, ૨૩૦, ૨૩૨, ૨૩૩, ૨૩૪,
૨૩૬, ૨૪૧, ૨૪૮, ૨૫૨, ૨૫૩,
૨૫૭, ૨૬૧, ૨૬૨, ૨૬૫, ૨૬૬,
૨૮૦, ૨૮૧, ૨૮૨, ૨૯૧, ૨૯૨,
૨૯૩, ૨૯૪, ૨૯૫, ૨૯૬, ૨૯૭,
૨૯૮, ૩૦૩, ૩૦૮, ૩૧૪, ૩૧૫,
૩૨૦, ૩૨૪, ૩૨૫, ૩૨૯, ૩૮૨,
૩૭૩, ૩૮૩, ૩૯૦, ૩૯૧, ૩૯૯,
૪૧૭, ૪૩૯, ૪૫૨, ૪૫૬, ૪૮૪

બમાતખાનું-૯૯, ૧૧૪, ૧૨૭,
૧૩૫, ૧૫૩, ૧૮૪, ૨૫૦, ૨૫૯.

૩૧૨, ૪૩૨, ૪૫૩

બમીન-૭૩, ૯૩, ૧૫૧, ૩૪૦,
૪૩૦, ૪૩૪, ૪૪૧

બચોત-૪૯૧

બવાબદારી-૨૦૯, ૨૭૩, ૩૪૫,
૩૫૭, ૪૩૮

બહાન-૩૨૯, ૩૬૪

બહેમત-૧૨૦, ૩૭૩

બગ-૫૨, ૧૪૦

બબળ-૩૩૬

બંતુ (બંતુઓ)-૩૩૯, ૩૬૨

બન-૧૬૧, ૨૭૬

બામ્બોરી-૩૩૭

બમીનગીરી-૨૯૬

બહેર ખખર-૧૫૫

બહેરાત-૨૫૮, ૩૪૩, ૪૮૩

બહોબલાલી-૪૭, ૨૭૧

બન્દગી-૯૦, ૧૪૧, ૧૫૪, ૨૧૪,
૩૭૯, ૪૩૮, ૪૪૬, ૪૪૮, ૪૭૦

બયારત-૪૮૧

બવ-૧૦૫, ૨૧૧, ૨૩૮, ૨૭૨

બવન-૧૩૩, ૨૦૫, ૩૦૭, ૩૦૯,
૩૯૩, ૪૨૩, ૪૩૩

બવા ધસમાધલ-૩૮૮

બુદાધ-૪૮

બુદ્ધ (બુદ્ધાદ)-૯૬, ૨૨૭

બુસ્સો-૧૪૧, ૨૦૩, ૨૦૪, ૨૦૫,
૩૧૧

બોખમ-૧૬૪, ૨૩૯

જોષમદારી-૩૧૩

જોર-૧૧૭, ૧૧૮, ૨૦૧

ઝઘડો-૨૩, ૧૦૪, ૧૩૪, ૨૬૧

ઝખાન-૨૯, ૪૯, ૧૨૧, ૧૩૯,

૧૫૧, ૧૭૮, ૨૪૩

ઝરો (દુધનો)-૪૨૨

ઝાડ-૧૪૮, ૧૯૧, ૨૩૮

ઝેર-૨૯૬, ૪૧૨, ૪૪૬

ટકી-૩૪૧

ટંટા-૧૩૦

ટૂસ્ટ-૩૧૭, ૩૧૮, ૩૭૨, ૪૨૫,

૪૩૨, ૪૩૩, ૪૩૪, ૪૩૬, ૪૪૫,

૪૫૪, ૪૮૧

ટાઇટલ-૧૨૧

ટાઇમ-૧૦૨, ૧૫૭, ૨૨૧, ૨૪૭;

૨૫૮, ૨૫૯; ૪૫૦

ટાપુ-૩૪૭

ટોકા-૧૨૩

ટોવ-૨૭૩, ૩૦૭, ૪૬૮, ૪૮૭

ટોક્ષ-૨૩૫, ૩૭૯

ટ્રેનીંગ-૧૩૯

ટોપી-૨૮૪, ૩૪૩

ટોળા (ટોળાઓ)-૧૫૪, ૧૫૬, ૧૬૦,

૪૭૭

ટોચ-૪૪૮

ટરાવ-૬૩

ટંડક-૨૪૪

ટ્યુટી-૧૨૦

ડર-૨૧૯

ડાયમન્ડ જ્યુબીલી ડે-૩૮૪

ડાયરેક્ટર-૩૫૭, ૩૫૮, ૪૦૦, ૪૪૬

ડાહ્યાભાઈ વેલજી (વારસ)-૭૧, ૭૨

ડીઝી-૪૨૮, ૪૮૦

ડીઝાઇનો-૩૭૪

ડીપોઝીટ-૩૨૫

ડીએટ-૭૭

ડીએન્યર-૩૫૯

ડીસપેન્સરી-૩૩૪, ૩૭૬, ૪૨૯

ડ્રીલ-૧૩૮

ડેન્ટીસ્ટ-૪૨૮

ડેસ-૧૩૧, ૧૬૪

ડોક્ટર-૨૯૦, ૩૮૦, ૪૨૭, ૪૨૮,

૪૩૧, ૪૪૦, ૪૫૬, ૪૮૦, ૪૮૮

તક (તકી)-૩૩૪, ૪૨૩, ૪૨૭,

૪૨૯

તકતી-૧૯૦

તકદીર-૧૧

તકરાંર-૧૨૯

તકલીફ-૧૪૯, ૧૮૯, ૨૩૦, ૨૪૯,

૨૫૯, ૨૬૧, ૨૯૮, ૩૨૨, ૩૮૬,

૪૧૬, ૪૨૨, ૪૫૨, ૪૬૪

તકસીર-૧૩૪, ૨૦૬

તખ્ત-૧૩૦

તજવીજ-૧૩૧, ૧૯૩, ૨૭૮

તડકા-૨૮૫

તત્વ (તત્વો)-૩૩૧, ૪૦૭, ૪૯૧

તંદુરસ્તી-૧૮૭, ૨૭૩, ૩૩૨, ૩૭૮,

૩૮૦, ૪૦૨, ૪૧૯, ૪૨૩, ૪૨૭,

૪૨૯, ૪૪૨, ૪૪૩, ૪૪૭, ૪૭૭,

૪૮૮, ૪૮૯

તપાસ ૯૪, ૪૧૦

તકાવત-૨૮૪
 તખીયત-૪૭૬
 ત્યાગ-૭૭, ૨૯૫, ૩૩૩, ૪૦૧, ૪૦૨
 તરકકી-૨૪૬
 તરકકી-૫૧
 તરીકા (તરીકા)-૧૩૦, ૨૫૭
 તવારીખ-૯૬, ૩૦૧, ૩૯૪, ૪૮૩
 તસખીહ-૭૪, ૮૮
 તહોમત-૧૫૫
 તંગી-૪૫૯
 તાકાત-૭૮, ૮૨, ૧૧૪, ૨૦૧, ૨૨૧
 ૨૨૩, ૨૪૦, ૩૦૩, ૩૬૩, ૪૫૭,
 ૪૬૧
 તાજ્યાદારી-૨૪૬
 તાઝગી-૪૧૨
 તાલુત-૫૬
 તાબેદારી-૧૦૪
 તારવણી (કરમાનોની)-૩૨૧
 તારીખ-૩૫૯, ૩૮૪, ૩૮૫, ૪૩૫
 તારીફ-૧૯, ૧૭૦
 તાલીમ-૪૮, ૫૦, ૫૨, ૮૫, ૧૦૫,
 ૧૩૧, ૧૬૩, ૨૪૬, ૪૪૩
 તાવ-૪૭૦
 તાવિજ-૩૨૨
 તુલાવિધી-૩૮૫, ૩૯૪
 તેલ-૨૭૭
 તોક-૬
 તૌઆ-૧૨૬
 થાપણ-૩૨૩
 થારીયા ટોપણ-૨૦૪
 દદી-૪૪૪

દદો-૪૧૨
 દબાણ-૩૭૯, ૩૯૩
 દર(બાજના)-૩૨૫, ૪૨૫, ૪૨૬
 દરબો-૨૬૦, ૨૭૬
 દરબાર-૧૮૦
 દવા (દવાઓ)-૮૧, ૮૨, ૯૨, ૨૬૮
 ૩૦૧, ૩૭૬, ૩૯૮, ૪૦૯, ૪૬૪,
 ૪૬૮
 દસ્ત-૨૮૦
 દસ્તખોશી-૧૪૬, ૧૪૮, ૩૧૬
 દંપતી-૩૭૯
 દ્રષ્ટાંત-૪૩૧, ૪૪૫
 દ્રષ્ટિ-૩૩૧, ૩૪૪, ૩૬૮, ૪૦૫,
 ૪૨૮
 દાઇ (મીશનરી)-૨૪૮, ૪૯૩
 દાઇ (સુયાણી)-૪૧૬, ૪૫૦
 દાઉદ ખાનમામદ-૧૫૦, ૨૬૬
 દાખલો ૧૫૯, ૧૬૪, ૨૦૧, ૨૧૨,
 ૨૨૭, ૨૭૮, ૩૬૦, ૪૪૭, ૪૬૪,
 ૪૮૬
 દાતણ-૪૦૮
 દામન-૨૨૬
 દ્રોહ-૩૭૧
 દિકરી-૧૪, ૨૫ ૩૬, ૫૭, ૫૮, ૫૯,
 ૧૯૪, ૨૦૭ ૨૧૨, ૩૧૬, ૩૫૬,
 ૩૮૦
 દિકરો (દિકરા)-૪૪, ૯૪
 દિદાર-૧, ૨૭, ૨૮, ૩૬, ૩૮,
 ૧૦૭, ૧૮૪, ૨૦૮, ૨૨૫, ૨૫૯,
 ૨૮૦, ૨૯૯, ૩૦૦, ૩૨૭ ૪૩૨,
 ૪૫૫, ૪૬૦, ૪૭૨

દિલ-૧૧, ૪૨, ૬૫, ૧૧૫, ૩૧૦,
૪૭૨, ૪૮૬, ૪૯૦

દિલગીર (દિલગીરી)-૩૦૩, ૪૦,
૩૪, ૪૪૬,

દિશા-૪૨૨

દીન-૫, ૮, ૧૧, ૨૦, ૩૧, ૩૬
દુઆ-૯, ૩૪, ૧૧૨, ૧૪૬, ૧૪૮,
૨૫૩, ૪૭૨, ૪૮૩

દુકાન-૧૧૪, ૨૨૫, ૨૩૫, ૨૬૩,
૨૮૧, ૩૧૧, ૩૧૫, ૩૫૫, ૩૬૯,
૩૮૯, ૪૪૩, ૪૫૮

દુઃખ (દુઃખો)-૧૭, ૩૬, ૩૦૬,
૩૬૦, ૩૬૧

દુઃખાવો-૨૧૬, ૩૯૮, ૪૮૪

દુધ-૧૦૦, ૨૧૩, ૨૭૩, ૨૭૪,
૨૭૭, ૨૯૮, ૩૭૭. ૪૦૨, ૪૦૭

દુનિયા-૧૬, ૨૮, ૩૨, ૩૪, ૩૬,
૪૧, ૪૩, ૬૦, ૬૮, ૬૯, ૭૧,
૭૨, ૭૩, ૮૬, ૯૦, ૯૯, ૧૦૦,
૧૦૧, ૧૨૬, ૧૩૪, ૧૩૫, ૧૪૧,
૧૫૦, ૧૬૭, ૧૯૮, ૨૦૨, ૨૨૩,
૨૩૦, ૨૪૪, ૨૫૯, ૨૮૬, ૨૯૪,
૩૦૮, ૩૩૦, ૩૪૨, ૩૪૭, ૩૫૧,
૩૫૨, ૩૬૦, ૩૬૮, ૩૯૯, ૩૮૨,
૩૯૧, ૩૯૬, ૪૦૫, ૪૩૨,
૪૪૬, ૪૬૬

દુશ્મન-૪, ૧૬. ૨૦૧, ૩૦૬, ૩૩૨,
૩૬૧, ૪૪૬

દુશ્મની (દુશ્મનાવટ)-૧૩૦, ૧૬૫,
૧૭૮, ૨૪૬, ૩૧૮, ૩૩૨, ૩૬૧,
૩૬૮

દેખરેખ-૨૩૯

દેખાવ-૪૪૩

દેશ (દેશો)-૨૦૪, ૨૦૬, ૨૧૧,
૩૩૨, ૪૩૦

દેશાટન-૧૪૨, ૧૮૦, ૨૬૩

દેશાવર-૨૩૩

દોર-૪૧૫

દોરવણી-૩૯૩

દોલતમ-૬-૨૯૦

દોસ્તી-૧૪૭, ૧૫૬

દોષ-૧૪૭

ધડો-૧૫૪

ધણી-૧૬૪, ૩૩૬

ધર્મ (ધર્મો)-૭૩, ૯૮, ૩૨૧, ૩૭૦,
૩૭૯, ૪૧૯

ધ્યાન-૫૨, ૮૨, ૧૨૩, ૧૩૮, ૧૬૫,
૧૬૬, ૧૮૫, ૧૮૯, ૨૫૧, ૨૯૩,
૩૦૩, ૩૦૬, ૩૩૦, ૩૩૬, ૩૩૮,
૩૩૯, ૩૪૯, ૩૬૧, ૩૭૭, ૩૮૨,
૩૯૪, ૪૨૮, ૪૭૩

ધેય-૪૩૨

ધંધો (ધંધો)-૨૨, ૨૫, ૮૩, ૧૦૦,
૧૧૬, ૧૨૨, ૧૪૩, ૧૬૯, ૧૮૩,
૨૨૮, ૨૪૦, ૨૫૨, ૩૩૦, ૩૬૮,
૩૮૯, ૪૪૨, ૪૪૮, ૪૬૯, ૪૮૦,
૪૮૧

ધામ-૨૦૪

ધાસ્તી-૧૯૯, ૨૦૩

ધીરધાર-૧૬૭, ૨૯૭

ધોરણુ-૪૨૮, ૪૭૫. ૪૭૬, ૪૭૯,
૪૯૦

નકલ-૩૧૫
 નજર-૩૮, ૩૯, ૭૪
 નજરઅલી હાસમ-૪૫૨
 નદી-૫
 નફરત-૪૬૪
 નફો-૪૨, ૧૫૩, ૨૫૧
 નઅળાખ-૨૧૬, ૨૩૨, ૪૭૭
 નમન-૧૨૩
 નમાઝ-૨૩૨, ૪૫૧
 નમુના-૧૮
 નવરોઝ-૧૧૬
 નસિહત (નસિહતો)-૬૩, ૧૧૧, ૧૧૨,
 ૧૧૫, ૧૮૪, ૧૯૦, ૨૯૮, ૩૩૫
 નસો-૩૦૪
 નાઇ-તેક્કી-૪૮૭
 નાણા (નાણુ)-૧૧૮, ૨૧૭, ૨૧૮,
 ૩૧૯, ૩૨૧, ૩૨૫, ૩૩૮, ૩૫૮
 ૩૫૯, ૩૬૪, ૩૭૨, ૩૭૪, ૩૭૫
 ૩૮૧, ૩૮૩, ૩૯૦, ૪૨૫, ૪૪૦,
 ૪૪૧, ૪૪૫
 નાણી-૩૦૯
 નાદાની-૨૭૦
 નામોશી-૧૨૦
 નારંગી બાગ-૪૫૩
 નિકાલ-૮૩
 નિકાહ-૮૮, ૨૯૫
 નિર્ણય-૧૮૦
 નિતી-૩૭૨
 નિમક-૩૬૩, ૪૪૨
 નિમજુક-૨૩૩, ૨૪૯, ૨૭૭, ૨૯૫
 ૩૦૦, ૪૩૭

નિયમ નિયમો-૮૯, ૩૫૧, ૪૭૬
 નિવેડો- ૭૬, ૮૩, ૯૭, ૪૩૮
 નિશાની-૭, ૧૧, ૨૧૩, ૪૪૦
 મિષ્ટા-૨૯૪
 નિશ્ચય-૩૬૧, ૪૪૦
 નુકશાન (નુકશાની)-૮૬, ૧૦૧,
 ૧૧૫, ૧૬૪, ૧૮૪, ૨૧૪, ૨૬૧,
 ૨૬૫, ૨૯૨, ૩૦૬, ૩૩૩, ૩૬૧,
 ૩૬૮, ૩૭૫, ૩૮૩, ૩૮૮, ૩૯૩
 ૪૦૦, ૪૫૧, ૪૬૨, ૪૬૫
 નુર-૬૧, ૧૯૭, ૩૦૨
 નોકરી (નોકરીયો)-૨૦, ૧૦૭,
 ૧૩૬, ૧૪૭, ૨૦૦, ૨૯૧, ૩૭૨
 નોકરો-૩૦૯, ૪૨૬, ૪૩૯
 નોટ-૩૬૧, ૪૦૧, ૪૬૧, ૪૬૩,
 ૪૬૫, ૪૬૬
 નોવેલ-૪૯૦
 પઠસા (પઠસાદાર)-૫૮, ૬૨, ૯૭,
 ૧૧૮, ૧૨૪, ૧૯૯, ૨૫૩, ૨૭૧
 ૨૭૩, ૨૯૧, ૩૮૧, ૪૮૧
 પકવાનો-૪૭૩
 પગ-૪૪, ૭૩, ૧૩૭, ૨૧૨, ૨૧૪,
 ૨૨૨, ૩૧૪ ૩૨૭, ૩૩૫, ૩૪૧
 પગલું-૧૯૨
 પટેલ (કામ)-૧૧૭
 પડદામાં-૫૫
 પદાર્થો-૩૫૨, ૪૧૨, ૪૭૮
 પપાઇ-૩૬૩, ૩૭૮
 પયગમ્બર-૩૬૪, ૪૧૯
 પ્યાર-૮૧, ૮૭, ૧૩૭, ૧૮૬, ૨૧૨,
 ૨૨૩, ૨૭૯, ૪૬૭

પ્યાલી (તુરની)-૧૦
 પરવાનગી-૧૭૯
 પરિણામ-૨૦૫
 પસ્તાવો-૩૭૦
 પહેરવેશ-૨૫૯. ૪૧૩, ૪૧૪.
 પક્ષ-૯૬, ૨૫૩, ૩૭૩
 પક્ષપાત-૧૫૮
 પક્ષી (બાજ)-૧૬૫
 પત્રિકાઓ-૩૩૮, ૩૪૯, ૩૫૧, ૪૧૬
 પંજેભાષ (પંજેભાષાઓ)-૪, ૨૧,
 ૧૨૭, ૧૫૪, ૧૫૬, ૧૬૦, ૧૭૫,
 ૨૯૩
 પંજો (પંજા)-૧૦૨, ૩૦૨
 પ્રકાર-૪૭૭
 પ્રગતી-૧૪૭, ૧૯૭, ૨૪૭, ૪૩૧,
 ૪૩૮, ૪૮૮
 પ્રચાર-૧૬૦, ૧૬૭, ૨૦૬, ૨૦૭,
 ૨૨૧, ૩૦૬, ૩૦૭, ૩૮૦, ૩૮૧,
 ૪૬૧
 પ્રજા-૯૧, ૨૦૧, ૩૮૨, ૪૦૪,
 ૪૦૫, ૪૧૦, ૪૧૩
 પ્રમજન-૪૦૪
 પ્રથા-૩૬૬
 પ્રદેશ-૨૦૪, ૨૫૨, ૩૩૪, ૪૩૧
 પ્રમાણ-૯૨, ૧૦૧, ૧૫૬, ૧૭૨,
 ૧૮૩, ૨૧૩, ૨૨૯, ૩૦૫, ૩૧૪,
 ૩૧૯, ૩૨૨, ૩૨૬, ૩૩૧, ૩૩૪,
 ૩૪૦, ૪૨૮, ૪૩૬, ૪૪૦, ૪૪૨,
 ૪૪૪, ૪૪૭, ૪૬૩
 પ્રયત્ન (પ્રયત્ને)-૩૦૩, ૩૩૩, ૪૨૧
 પ્રવાસ-૧૧૩, ૩૩૩

પ્રસંગ-૯૮, ૨૧૧, ૨૮૨, ૨૯૩
 ૩૫૫, ૩૬૯, ૩૯૩, ૩૯૪,
 ૪૧૭, ૪૧૮
 પાટનગર-૩૭૪
 પાટીઓ-૮૩, ૧૬૫, ૪૫૦
 પાણી-૧૩૪, ૧૩૫, ૧૪૩, ૧૫૭,
 ૧૬૬, ૧૮૭, ૩૪૫, ૩૪૮, ૩૯૮,
 ૪૦૩, ૪૦૬. ૪૪૭
 પાદરી-૨૪૩
 પાપ (પાપો)-૨૯૬, ૩૫૨, ૩૬૦
 પાયતખત-૬૯
 પાયો-૩૦, ૭૫, ૯૨, ૧૦૮, ૧૨૦,
 ૧૩૬, ૧૪૪, ૧૫૧, ૧૭૦, ૧૯૩
 પારસીઓ-૩૭, ૪૪૦
 પાઝ (વારસ)-૪૪૬
 પાલન-૨૮૭, ૨૯૨, ૨૯૪, ૪૩૫
 પાવર-૫૬ ૨૮૦
 પિતા-૩૦, ૫૬, ૫૭, ૭૩, ૭૪, ૮૩
 ૯૯, ૧૦૩, ૧૨૨, ૧૩૬, ૧૪૦,
 ૧૫૨, ૧૫૯, ૧૬૩, ૧૮૧, ૧૮૬,
 ૧૮૮. ૨૦૭, ૨૭૫, ૨૯૪, ૩૦૧,
 ૩૧૨, ૩૩૫, ૩૫૪, ૩૬૫, ૩૬૭,
 ૩૭૬, ૩૯૧, ૪૦૬, ૪૧૧, ૪૫૪,
 ૪૫૫
 પ્રોત-૯૪
 પીડા-૪૨૯
 પીણા (કેરી)-૨૯૨, ૨૯૫, ૪૧૩
 પીર (પીરો)-૪૦૪, ૪૧૩, ૪૯૦
 પીરમહમદ હુદભાષ-૪૬૧, ૪૬૮
 પુકીયું-૩૫૩, ૩૬૪
 પુર્નલગ્નો-૪૩૮

પુસ્તકો (પુસ્તકાઓ)-૩૦૧, ૩૧૩,

૩૯૩, ૪૦૧, ૪૭૨, ૪૯૦

પુષ્પ-૪૯૧

પેઢી (પેઢીઓ)-૮૦, ૩૪૩, ૩૬૮,

૩૮૨, ૪૨૪

પ્રેમ-૯૮, ૪૮૧

પોત્રીક્ષન-૧૬૭

પોશાક-૪૧૫, ૪૫૭

પોષણ-૪૭૬

પ્રોપેગન્ડા-૧૫૨-૪૮૧

ફરજ-૧૭, ૨૧, ૨૯, ૫૦, ૫૧,

૬૮, ૭૫, ૮૯, ૯૫, ૧૦૦, ૧૦૧

૧૦૨, ૧૦૬, ૧૧૧, ૧૨૬, ૧૩૫,

૧૩૮, ૧૩૯, ૧૫૬, ૧૫૯, ૧૬૦,

૧૬૩, ૧૬૪, ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૮૬,

૧૮૯, ૧૯૦, ૨૦૧, ૨૨૨, ૨૩૭,

૨૪૯, ૨૮૧, ૨૮૪, ૩૦૭, ૩૦૮,

૩૧૭, ૩૩૩, ૩૩૫, ૩૪૨, ૩૬૫,

૩૬૭, ૩૮૧, ૩૮૩, ૩૮૬, ૩૮૭,

૪૦૨, ૪૦૩, ૪૧૦, ૪૧૭, ૪૨૦,

૪૩૪, ૪૩૭, ૪૩૮, ૪૫૬, ૪૬૯,

૪૭૧, ૪૭૯, ૪૯૩

ફરજદ (ફરજદો)-૧૧, ૨૫, ૨૭,

૪૩, ૧૪૮, ૨૧૦, ૨૨૫, ૨૨૭,

૨૫૩, ૨૭૦, ૪૮૨

ફરજદ (ફરજદો-ફરીદો)-૮, ૯, ૧૧,

૧૫, ૧૭, ૨૫, ૨૭, ૩૦, ૩૮,

૫૫, ૬૦, ૬૪, ૭૮, ૯૪, ૧૪૬,

૧૫૦, ૧૫૨, ૧૫૫, ૧૫૭, ૧૬૧,

૧૬૬, ૧૭૪, ૧૭૮, ૧૮૧, ૧૮૨,

૧૮૬, ૧૮૭, ૧૮૮, ૧૯૪, ૧૯૬,

ફરજદ (ચાલુ)-૧૯૭, ૨૧૦,

૨૧૬, ૨૨૨, ૨૨૫, ૨૩૨, ૨૫૯,

૨૬૯, ૨૮૦, ૨૮૩, ૩૨૯, ૪૦૬,

૪૨૦, ૪૨૪, ૪૨૫, ૪૬૭, ૪૭૨,

૪૮૫, ૪૮૭

ફરમાન-૩૪૪, ૩૪૬, ૩૪૮, ૩૪૯

ફરમાનઅરદારી-૬૨

ફરેશ-૨૩, ૪૮૭

ફલેગ-૧૯૭

ફળ (ફળો)-૧૭૧, ૧૭૪, ૧૭૫, ૧૯૭,

૩૬૩, ૪૫૩, ૪૬૫

ફાયદાકારક-૨૩૮, ૩૨૫

ફાયદો (ફાયદો)-૮૬, ૧૦૯, ૧૧૨,

૧૧૩, ૧૧૫, ૧૨૯, ૧૫૫, ૧૬૪,

૧૭૭, ૧૭૮, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૯૩,

૧૯૪, ૧૯૯, ૨૦૧, ૨૧૧, ૨૧૫,

૨૧૬, ૨૧૭, ૨૨૦, ૨૨૧, ૨૨૩,

૨૨૮, ૨૩૨, ૨૩૫, ૨૪૦, ૨૪૩,

૨૪૫, ૨૫૧, ૨૫૪, ૨૭૦, ૨૭૧,

૨૭૨, ૨૭૩, ૨૭૪, ૨૭૮, ૨૮૪,

૨૮૫, ૨૮૭, ૨૯૦, ૩૦૬, ૩૦૭,

૩૧૨, ૩૧૩, ૩૧૫, ૩૧૭, ૩૩૩,

૩૩૪, ૩૩૫, ૩૩૮, ૩૪૬, ૩૪૯,

૩૫૦, ૩૫૧, ૩૫૨, ૩૫૮,

૩૬૨, ૩૬૩, ૩૬૬, ૩૭૩, ૩૮૦,

૩૯૬, ૩૯૭, ૩૯૯, ૪૦૧, ૪૦૩,

૪૦૭, ૪૦૮, ૪૧૧, ૪૪૫, ૪૭૨,

૪૮૮

ફિતનો (ફિતનો)-૩૦, ૮૩, ૨૪૯,

૨૪૬

ફિલ્ડ-૯૨

ફિલ્મો-૩૮૧

ફિલસુફી (દશઅવતારની)-૪૭૩

ફિસાફ-૨૨૭

ફુલ-૧૨૮, ૧૯૭

ફુટ-૨૧૩

ફેરફાર-૪૫૩, ૪૯૧

ફેરો-૩૫૨

ફેલાવો-૪૫, ૧૪૨, ૧૫૦, ૨૧૭

ફેંસલો-૬૨, ૭૬, ૯૬

બકાલુ-૨૯૦

બગાડ-૩૩૯

બગીચો (બગીચા)-૯૨, ૧૨૮, ૩૧૨,

૩૪૭, ૪૫૩

બચત-૨૯૫, ૨૯૬, ૨૯૭, ૩૧૦

બચાવ-૬૨, ૩૧૭, ૩૨૪, ૩૩૫,

૩૭૩

બદલો (બદલા)-૧૦, ૨૯, ૬૦, ૭૦,

૯૯, ૧૦૪, ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૧૯,

૧૨૦, ૧૨૩, ૧૨૭, ૧૩૫, ૨૦૫,

૩૨૨, ૩૮૧

બદીયો-૩૬૧

બદગી-૨૫

બચાવ-૨૪૬

બરકત-૧૪, ૨૧, ૩૦, ૧૦૯, ૧૫૮,

૧૮૩, ૩૧૩, ૩૪૬, ૩૫૬, ૪૬૫

બરબાદી-૪૧૨, ૪૬૩

બસરીયા (બસીર)-૧૨૬, ૨૪૫

બહેતરી-૨૧૮, ૩૦૧, ૩૦૨, ૩૦૩,

૩૨૯, ૩૪૬, ૩૬૦, ૩૭૬, ૩૮૨,

૩૮૫, ૪૦૫, ૪૬૫

બળ (બળો)-૨૪૮, ૪૩૦, ૪૩૧

બક્ષીમણી-૩૩

૬૩

બક્ષીશ-૩૧૧, ૪૪૩

બંગલો (બંગલાઓ)-૯૯, ૧૦૫

બંદોબસ્ત-૧૧૨, ૧૭૩, ૧૯૦, ૨૧૧,

૨૨૮, ૩૮૬, ૩૯૫

બંધાણી-૪૬૧

બાગ-૨૫૬

બાજરી (બાજરો)-૨૨૦, ૪૦૮

બાજી-૭૨, ૪૮૮

બાપ (રૂહાની)-૭૦, ૧૮૧, ૪૮૫

બિમારી-૧૧૫, ૧૧૬, ૧૨૦, ૨૦૧,

૨૧૦, ૨૧૭, ૨૨૦, ૨૪૪, ૨૬૬,

૩૦૩, ૩૦૫, ૩૨૭, ૩૨૮, ૩૫૨,

૩૫૭, ૩૬૨, ૩૬૬, ૩૭૬, ૩૭૯,

૪૦૮, ૪૦૯, ૪૬૨, ૪૬૪, ૪૬૬,

૪૭૦, ૪૭૧, ૪૭૩, ૪૭૬

બિરાદરો-૭૩, ૪૩૦

બીઝનેસ-૪૮, ૧૮૩

બીથરે ડાબ્યુ ડી.-૪૨૨

બીયર-૪૪૭

બુક-૩૧૧

બુધ્ધિ-૪૪૨, ૪૮૧

બુમ (બુમો)-૮૬

બેઇજિંગ-૩૪૪

બેકારી-૧૬૩, ૨૬૩

બેગમ (રાણીમાતા)-૩૦૯, ૩૧૦

બેન્ક (બેન્કો)-૯૧, ૧૬૭, ૨૧૪,

૩૪૫, ૪૨૨

બોન્ને-૨૨૨, ૩૪૪, ૪૧૫

બોર્ડ-૩૪૨, ૪૭૯

બોર્ડિંગ-૭૨, ૩૬૫

બોધ-૧૭૧, ૩૫૫, ૩૭૦

ભોમ્ય (એટમ)-૪૩૧

ભરણુપોષણુ-૪૩૭

ભરોસો-૭૬, ૨૭૩

ભલામણુ-૧૦૧, ૧૨૦, ૧૩૩, ૨૩૪,
૨૩૬, ૨૪૯, ૨૬૪, ૨૭૫, ૨૮૬,
૨૮૯, ૩૮૬, ૪૮૧

ભવિષ્ય-૪૪, ૧૪૧, ૨૦૨, ૩૫૨,
૩૯૫, ૪૮૦

ભાષ્યાશો-૩૬૬

ભાગ (ભાગો)-૨૦૩, ૩૧૭, ૪૨૫,
૪૩૦, ૪૭૭

ભાગીદાર-૪૬

ભાતી-૪૮૧

ભાવ (ભાવો)-૧૯૮, ૨૫૫, ૩૨૬,
૩૭૪, ૪૨૭, ૪૪૧

ભાવના-૨૮૨

ભાવી-૪૮૧

ભાષણુ (ભાષણો)-૬૫, ૧૯૩, ૧૯૫,
૩૦૭, ૩૬૬, ૪૨૦

ભાષા-૪૯, ૮૦, ૧૩૯, ૧૪૬, ૧૬૩,
૧૭૬, ૨૬૧, ૩૪૦, ૩૪૧, ૩૪૪,
૩૬૪, ૩૭૧, ૪૦૧, ૪૦૪, ૪૩૯,
૪૭૫, ૪૮૧, ૪૮૩

ભેટ (ભેટો)-૨૦૫, ૨૦૯, ૪૨૫

ભેદ-૭૧, ૧૧૭

ભેદભાવ-૨૪૨, ૨૫૦, ૨૮૮, ૩૬૭

ભુલ-૭૯, ૧૪૮, ૨૨૦

મકસદ-૧૪૩, ૧૫૬

મકાન (મકાનો)-૪૮, ૨૪૨, ૩૫૨,
૪૨૬, ૪૬૧

મગજ-૨૦૮, ૨૨૨, ૪૪૦

મચ્છર-૪૦૭

મચ્છરદાની-૧૨૦, ૪૦૭

મચ્છી-૩૬૨

મળ-૩૦૮

મંજુરી-૪૬૨

મઝહબ-૨, ૨૦, ૪૧, ૪૩, ૬૦,
૭૬, ૧૦૫, ૧૫૫, ૧૮૭, ૧૯૪,
૨૦૮, ૨૧૦, ૨૪૬, ૩૦૧, ૩૨૦,
૩૭૧, ૩૮૭, ૪૦૪, ૪૯૧

મત-૬૨, ૧૧૭, ૧૮૭, ૪૮૫

મતભેદ-મતફેર-મતફેરી-૬૩, ૩૦૨,
૪૮૪

મતભય-૮૪, ૮૬, ૮૭, ૧૧૩, ૧૭૩,
૨૬૩

મદદ ૪૩૮, ૪૫૦, ૪૭૮, ૪૯૩

મન-૯૮

મરજી-૩૫૮

મરણુ-૧૫૩, ૪૬૩

મરદ-૮૬

મલાઈ-૩૬૨

મહેનત-૫૬, ૮૦, ૧૪૪, ૧૭૪,
૧૮૭, ૧૮૯, ૧૯૮, ૨૧૪, ૨૩૭,
૨૮૯, ૩૦૪, ૩૧૪, ૪૫૪

મહોત્ત-૮, ૨૫, ૩૯, ૪૧, ૧૧૬,
૧૩૪, ૧૫૯, ૨૧૪, ૩૮૦

મહોર-૪૫૧, ૪૮૪

મંજલ-૩૫૮

મંડપ-૩૨૦, ૩૩૦

મંડળી (મંડળીઓ)-૯૭, ૧૨૩,
૨૨૧

મા (માતા)-૧૦૧, ૧૨૬, ૧૮૯,
૨૭૦, ૨૭૪, ૨૭૭, ૨૭૯, ૩૧૧,
૩૩૬

માર્ગ-૪૨૪, ૪૩૧

માનતા (માનતાઓ)-૩૩, ૯૭, ૧૭૦

માન્યતા ૪૪૫

મારી-૧૦૨

મામદ અમરેલીવાળા (વારસ)-૧૭

મામદ અલીભાઈ હકીમજી-૨૩

મામદ નાસર-૧૦૯
 મામદ રેમુ (વઝીર)-૨૪૫
 મામદ વારસ રહેમતુલા-૩૩
 માયના-૨, ૧૬૮, ૧૮૬, ૧૯૪, ૨૦૦,
 ૨૧૫, ૨૩૭, ૨૪૮, ૩૦૮
 માલ-૨૪, ૧૦૫, ૩૮૦
 માલેવાજાત-૩૭૯, ૪૦૪, ૪૫૭
 માવજત-૧૫૧, ૨૧૦, ૨૧૭, ૨૨૯,
 ૨૪૭, ૨૫૧, ૨૬૪, ૨૭૬, ૨૮૫,
 ૩૩૮, ૩૩૯, ૩૫૧, ૪૦૨
 માસ-૭૬, ૯૫
 માસ્તરો-૮૫
 માહિતી-૩૪૩, ૪૧૫
 માંગણી-૧૫૨
 માંદગી-૧૮૦
 માંસ-૩૭૮
 મીજબાનીઓ-૨૯૬
 મીજલસ (મીજલસો)-૭૧, ૧૫૪,
 ૧૬૦, ૧૬૯, ૧૭૫, ૨૦૨, ૨૮૬,
 ૪૭૭
 મીટીંગ-૧૩૪, ૧૭૮, ૧૮૫, ૨૯૦
 મીઠાશ-૪૧૯, ૪૨૩
 મીશન-૨૮૮
 મીશનરી (મીશનરીઓ)-૫૩, ૧૫૬,
 ૧૫૯, ૧૬૦, ૧૭૦, ૨૧૫, ૩૧૩,
 ૩૭૦, ૪૮૯, ૪૯૦, ૪૯૧, ૪૯૨,
 ૪૯૩
 મુકિત-૩૬૦
 મુડી-૯૧, ૧૬૪, ૨૭૮, ૩૩૩, ૩૫૦,
 ૩૫૮, ૪૨૬
 મુડીવાળા-૯૦
 મુતી-૪૧
 મુદો (મુદા)-૧૩૯, ૧૮૬, ૨૦૮,
 ૪૪૫
 મુલ્ય-૧૩૩, ૪૨૫

મુલાકાત-૮૭, ૧૬૭, ૧૮૭, ૧૮૮,
 ૨૦૩, ૨૯૮, ૩૧૯, ૩૨૪, ૩૪૭,
 ૩૮૪, ૩૯૨, ૪૮૫
 મુસ્કીલકુશા-૪૮૫
 મુસ્કેલી-૧૫૬, ૩૦૭, ૪૪૬
 મુસ્તનસિરબિલાહ (પહેલા)-૩૮૪
 મુસ્લિમ (મુસ્લિમો)-૧૧, ૨૯૧,
 ૪૨૯, ૪૩૦, ૪૭૬
 મુસાફરી-૨૧૨, ૨૯૭, ૩૨૬, ૩૪૩,
 ૪૩૩, ૪૯૦
 મુળ-૪૯, ૧૧૭
 મેલજી મુરજી (મુખી)-૧૩૭, ૧૫૪
 મોકા (મોકા)-૧૦૨, ૨૭૬, ૪૭૧
 મોજમજાહ-૩૫૫
 મોજો-૧૭૨
 મોટર (મોટરો)-૧૭૬, ૨૫૧, ૩૧૭,
 ૩૩૫
 મોબો-૧૨૫
 મોમન-૧, ૨, ૪, ૫, ૧૦, ૧૩,
 ૧૬, ૨૧, ૧૦૭, ૧૩૦, ૧૫૫,
 ૧૬૮, ૧૮૫, ૨૩૫, ૨૩૬
 મોહ-૩૪૮, ૩૭૪
 યઝીદ-૨૪૬
 યઝીદી (કામ)-૧૩૫
 યાદ ૮૧, ૯૮, ૧૦૯, ૧૧૭, ૧૨૦,
 ૧૨૨, ૧૬૬, ૧૭૮, ૧૮૫, ૧૮૮,
 ૧૯૩, ૧૯૭, ૧૯૮, ૨૦૮, ૨૧૪,
 ૨૨૪, ૨૨૫, ૨૨૭, ૨૩૯, ૨૪૩,
 ૨૫૭, ૨૬૦, ૨૭૫, ૨૯૮, ૩૧૨,
 ૩૨૪, ૩૪૬, ૩૯૮, ૪૭૨
 યાદગીરી-૧૮૯
 યાદી-૪૬૦
 યુનિવર્સીટીઓ-૪૪૦
 યુવાન (યુવાનો) ૧૯૬, ૩૧૫, ૩૨૧,
 ૩૪૩, ૩૪૪, ૩૪૫, ૩૫૩, ૩૭૦

યોજનાઓ-૩૬૫, ૩૭૭
 રધયત-૨૭૪
 રકમ (રકમો)-૧૩૭, ૨૦૯, ૨૮૬,
 ૩૧૦, ૩૧૮, ૩૫૮, ૩૬૪, ૩૯૦,
 ૩૯૨, ૪૨૬, ૪૩૨, ૪૩૩, ૪૭૧,
 ૪૮૪
 રચના-૧૦૯
 રજવાડા-૧૮૪
 રત્ન-૩૦૦, ૪૨૮
 રમત (રમતો)-૩૯૨
 રસ-૪૩, ૨૦૦, ૨૦૧, ૨૦૬, ૨૩૭,
 ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૮૦
 રસ્તો (રસ્તા)-૬૮, ૭૭, ૭૮, ૮૬,
 ૧૧૫, ૧૧૮, ૧૪૨, ૧૭૩, ૧૮૬,
 ૨૩૭, ૨૮૮, ૨૯૭ ૩૬૫, ૩૭૬
 રસમ (રસમો)-૪૩, ૪૪, ૧૧૮,
 ૧૭૩, ૪૮૪
 રસ્સી-૨૦૮
 રસી (ઇન્જક્શન)-૪૮૯
 રહીમ (વઝીર)-૬૬, ૧૨૬, ૧૩૨,
 ૨૪૫
 રહેમત-૧૮, ૨૪૮
 રહેમતુલા વાલજી (મુખી)-૧૦૮,
 ૧૦૯
 રક્ષક-૨૮૧
 રક્ષણ-૧૮૯, ૩૭૯, ૪૩૧
 રંગ-૧૬૩, ૪૯૧
 રજ-૨૨૭
 રાજનીતિ-૪૭૮
 રાજ્ય (રાજ્યો)-૯૬, ૨૦૮, ૨૨૮,
 ૨૭૯, ૩૩૨, ૩૭૯, ૪૦૩, ૪૦૪,
 ૪૪૧
 રાજ-૧૬૫
 રાજનાર-૯૬
 રાત-૨૫૪

રાહ-૩૮૦, ૩૮૭, ૪૨૩
 રાહરાસ્ત-૪૯૦
 રીઝવ ફૂડ-૩૨૩
 રીત (રીતો-રીતે)-૮૨, ૨૦૭,
 ૨૧૯, ૨૫૩, ૩૯૬, ૪૭૮
 રીપોર્ટ-૫૫, ૩૪૩, ૪૫૪
 રીવાજ-૪૭, ૭૬, ૧૨૪
 રૂઢી (રૂઢીઓ)-૨૬૩, ૩૭૮, ૩૯૬,
 ૪૭૭
 રૂપ-૨૫૨, ૨૯૧
 રૂપિયા ૯૧, ૧૧૩, ૧૬૪, ૨૧૯,
 ૨૫૧, ૨૭૦, ૩૯૫, ૪૬૫, ૪૭૧,
 ૪૮૧
 રૂઢ-૩, ૫, ૭, ૯, ૯૪, ૩૧૨
 રૂઢાનિયત-૨૦૩
 રેલી-૩૩૭
 રોકાણ-૨૨૩, ૨૯૬, ૩૮૯
 રોગ (રોગો)-૮૬, ૧૪૨, ૩૯૮
 રોજ-૧૯૩, ૨૬૮, ૨૭૮
 રોટલી (રોટલા)-૨૨૧, ૨૮૭, ૪૦૮
 રોશની-૪૫, ૬૧, ૧૨૩
 લકબ્બ-૫૩
 લગ્ન (લગ્નો)-૭૫, ૮૩, ૧૨૮,
 ૩૧૩, ૩૨૨, ૩૪૧, ૩૫૩, ૩૭૯,
 ૩૯૫, ૪૧૮, ૪૧૯, ૪૩૮, ૪૪૩
 લડાઈ-૧૧, ૧૦૨, ૧૭૪, ૩૭૭
 લશ્કર-૨૯, ૩૪, ૩૮, ૪૧, ૫૨,
 ૮૯, ૧૩૦, ૧૭૨, ૧૭૩, ૧૮૭,
 ૧૯૮
 લાઇટ-૮૨, ૪૯૧
 લાઇન-૧૮૩, ૨૦૩, ૪૪૮, ૪૮૦,
 ૪૮૧
 લાઇબ્રેરી-૩
 લાગણી-૩૯૪, ૪૧૩, ૪૨૧, ૪૯૩
 લાગવગ-૪૨૯
 લાજ (ધુમટો)-૧૧૮

लानत-२४६

लाम-११३, ११६, १४२, १६७,
१८८, १९०, १९१, १९८, २१५,
२२६, २४७, २४८, २६२, २८८,
३००, ३०६, ३०८, ३१४, ३१७,
३२५, ३३८, ३४५, ३४७, ३४८,
३५१, ३५५, ३५८, ३७३, ३७६,
३८२, ३८८, ४०१, ४०४, ४०८,
४१८, ४३४, ४४३, ४७१

लायणीलीटी-४२३

लालय-८३

लीडर-८०, १०८, २४१, ४८५

लीपी-४७३

लुगडा-३७

लेक्यर-१११, १८३, २२२, ३३४

लण्डेणु-८८

लभास-५८

लेवडेवड (छोडरीनी)-१४०

लोही-६१, ३०१, ३४१

वर्कशाप-२८६

वर्ग-२००, ३४३, ४१५, ४२८

वतन-१०६, १४४, २०६, ४५२

वभराश ३७७, ४४७

वतनी-१४८

वक्षात-१८१

वक्षादर-४३५, ४७४

वक्षादारी-२८३, ३६८, ३८१, ४१५,
४१८, ४५३

व्यक्तिओ-४२१

व्यय-२८६

व्यवस्था-२०८, २११, २४८, २७२,
२८०, ४१०

व्याज-२३६, ३५८, ३७२, ४००

वरसाद (रहेमतनो)-८५

वलाणु १७३

वस्ती ६२, १६५, २२६, २८६,
३५८, ३७३, ४२८, ४३०, ४३४

वसवाट-१७७, २४३

वसाहत-३७४

वश-२१८

वाधन-४४७

वागो (वागा)-३७, ५४

वातावरण-३८५

वाहिविवाह-५४, ७७

वायेन-२, ७७, ११४, ११५, १२५,
१८६, ३५५, ४७०, ४७३, ४८०

वारसो (वारसा)-८०, २४२

वाल-टीयर-४२, ८७, १०७

वावटो (वावटा)-१२८, १५०, २०६

वांक-४७३

विकास ४८२

विचार (विचारो)-११५, १६४, १६७,
२०५, २१२, २२०, २५५, २८१,
२८६, ३१५, ३३६, ३४, ३४६,
३५६, ३७७, ३८५, ४१८, ४८६

विज्रीट-१७५

विद्यार्थी (विद्यार्थीओ)-५८, १८७,
१८५, २८०, ४८१, ४८८

विधवा (विधवाओ)-३७, ७६, ८३,
४१८, ४३७, ४३८

विशेषालाप-४८१

विवेचन-५५

विश्वासघात-३७१

विमो (वीमो)-१८१, ३७८

वेपार-३२, १३६, १३७, १४८, १८३,
२१८, २२५, २२८, २४०, २६८,
२७८, २८३, २८६, ३१८, ३२७,
३३३, ३६८, ४०५, ४३८, ४४१,
४४३, ४५८, ४६८

वेपारी-४५, १६२, २७२, २७८,
३९१, ४२३, ४२४

વેપારીઓ-૩૬૫, ૩૬૭, ૩૭૨, ૨૮૩,
૩૯૯, ૪૦૦, ૪૨૬, ૪૩૨, ૪૩૬

વેર-૪૪૬

વેલશી ધનજી-૨૬૬

સ્કાઉટો-૧૭૨

સ્કીમ-૨૧૧, ૩૩૪, ૩૩૮, ૩૭૬

સ્કુલ (સ્કુલો)-૮૪, ૧૦૬, ૧૧૬,
૧૩૫, ૧૬૯, ૧૭૫, ૧૮૫, ૨૩૫,
૨૭૦, ૨૮૪, ૩૩૫, ૩૪૦, ૩૪૧,
૩૭૧, ૪૭૫, ૪૮૯

સગવડ-૨૮૪, ૩૮૨, ૪૫૩

સગાંહાલા-૨૭૨

સચ્ચાઈ-૧૫૯

સ્ટેજ-૧૯૯

સ્ટેટ (નિગ્રામ)-૧૪૪

સ્ટોર-૪૩૫, ૪૩૬

સત્વ (સત્વો)-૩૦૫, ૪૦૮, ૪૧૨

સત્તા-૧૩૫, ૨૪૬, ૩૬૫, ૪૮૩

સત્તાડો-૨૦૧, ૨૦૨

સ્ત્રીઓ-૭૭, ૧૦૧, ૨૩૪, ૨૫૬,
૩૩૭, ૩૫૩, ૩૬૭

સ્થાપના-૧૫૬, ૧૮૮, ૨૫૦

સક્ષાઈ-૩૦૪, ૩૫૧

સખળઅલી (ધત્તાદી)-૨૫૦

સમજ-૨૧૭, ૪૪૨

સમજણ-૨૮૫, ૩૨૧, ૩૨૨, ૪૭૩

સમય-૨૯૫, ૨૯૬, ૩૭૪, ૩૭૫

સમાચાર-૬૪, ૧૫૨, ૨૬૩, ૨૯૮,
૩૧૭, ૩૪૬, ૪૫૯

સમુહ-૨૪૦, ૪૭૧, ૪૭૨

સરખાઈ-૧૦૧, ૧૦૩, ૩૧૪, ૩૧૫

સ્લાઈડ-૨૦૭, ૪૪૩, ૪૬૯

સલાહ-૨૦, ૧૮૩, ૨૩૭, ૨૪૬,
૨૮૨, ૨૯૩, ૩૦૩, ૩૦૫, ૩૩૪,
૩૩૮, ૩૬૫, ૩૮૦, ૩૯૮, ૪૦૯,
૪૧૭, ૪૩૦

સ્વભાવ-૧૮૨

સ્વાદ-૨૦૦

સ્વામ્ય-૨૭૬, ૩૫૯, ૪૧૮

સહકાર-૧૬૦, ૨૧૪, ૨૪૩, ૨૮૧,
૨૮૨, ૨૯૩, ૨૯૭, ૩૧૯, ૩૩૯,
૩૫૮, ૪૦૦

સહાય-૨૮૪, ૨૯૭, ૪૨૬

સંજોગો-૧૦૧, ૧૧૮, ૨૯૫, ૪૨૭,
૪૩૧, ૪૫૪, ૪૫૬

સંતોષ-૨૯૨

સંદેશો (સંદેશા)-૨૫૦, ૨૯૫,
૪૨૪, ૪૯૩

સંપ-૧૧૭, ૧૯૮

સંબંધ-૬૧, ૨૩૨, ૪૩૧

સંભવ-૧૬૮, ૪૦૯

સંભાળ-૭૯, ૧૩૬, ૧૮૮, ૨૧૭,
૨૧૮, ૨૩૭, ૨૭૦, ૨૮૪, ૨૯૭,
૩૦૭, ૩૧૨, ૪૦૨

સંસ્કાર-૩૭૧

સાટા (સગપણના)-૧૩, ૧૪

સાધન (સાધનો)-૧૩૯, ૧૭૬, ૩૩૩,
૩૩૪, ૩૩૬, ૪૩૧, ૪૭૮

સામનો-૨૯૩, ૩૪૮, ૩૭૭, ૪૪૦,
૪૪૮

સારવાર-૩૦૩

સાલેહ (વઝીર)-૫, ૬

સિધ્ધાંત-૩૨૧, ૩૫૩, ૪૦૩, ૪૩૮,
૪૭૩

સીન્ડીકેટ-૪૨૧

સીલસીલો-૧૮૭

સુકાની-૨૩૨

સુખ-૩૨૭

સુચના (સુચનાઓ)-૧૯૯, ૨૩૬,
૨૪૯, ૩૦૦, ૩૪૦

સુદામો-૧૭૧

સુધારો (સુધારા)-૫૪, ૧૫૮, ૩૦૮,
૩૪૨, ૪૪૨

સુન્નત (ખાળકોની)-૩૮૦

સુપ્રીમ કાઉન્સિલ-૨૯

સેક્રેટરી-૩૦૦, ૪૨૧

સેન્ટર (સેન્ટ્રો)-૩૨૬, ૪૨૭, ૪૫૭,
૪૫૮, ૪૭૧, ૪૭૬, ૪૭૭, ૪૭૯

સેવન-૪૦૧, ૪૧૨, ૪૧૩, ૪૨૬

સેવા-૧૦૫, ૧૦૯, ૧૧૯, ૧૨૦,
૧૨૯, ૧૩૬, ૧૩૭, ૧૫૨, ૧૫૩,
૧૫૭, ૧૬૫, ૧૯૬, ૨૩૦, ૨૮૧,
૨૮૨, ૨૮૯, ૩૦૪, ૩૭૦, ૩૮૧,
૪૯૨

સોદો-૯૬, ૩૭૯

સોનીઓ-૩૭૫

સોનુ-૧૩૮, ૧૮૦, ૩૭૪

સોસાઇટી (સોસાયટીઓ)-૫૪, ૧૯૦
૧૯૧, ૧૯૨, ૨૧૪, ૨૧૮, ૨૪૨,
૩૧૫, ૩૧૭, ૩૧૮, ૩૨૫, ૩૫૯,
૩૬૦, ૩૭૧, ૩૭૫, ૩૭૮, ૩૮૩,
૩૮૬, ૩૯૦, ૩૯૯, ૪૦૦, ૪૦૨,
૪૨૯, ૪૩૦, ૪૩૨, ૪૩૪, ૪૩૫,
૪૩૬, ૪૭૪

સક્રિત-૨૧૯, ૨૮૧, ૩૩૭, ૩૪૧,
૪૩૦

શબ્દો-૪૯૧

શનાખત-૭૭

શબ્દ (શબ્દો)-૧૦૪, ૨૦૫, ૨૮૨,
૪૩૦, ૪૫૩

શરખત-૨૩૮

શરાબ (દારૂ)-૧૦૯, ૧૧૦, ૧૨૦
૧૨૧, ૨૦૦, ૨૦૧, ૩૦૬, ૩૩૨,
૩૩૩, ૩૬૧, ૪૦૧, ૪૧૨, ૪૧૩,
૪૬૧, ૪૬૨, ૪૬૩, ૪૬૪,
૪૬૫, ૪૬૬, ૪૬૭

શરીર-૧૬૨, ૨૦૧, ૨૯૮, ૪૭૬

શર્યાત-૬૦, ૧૭૦, ૨૨૮, ૨૪૭,
૨૬૬, ૪૨૯, ૪૩૨, ૪૫૨

શાદી-૨૩, ૩૯, ૫૮, ૨૩૪, ૨૪૨,
૨૪૫, ૨૪૭, ૩૨૦, ૩૨૧, ૩૪૬,

૩૪૭, ૩૫૩, ૪૧૯

શાળા-૩૧૧, ૩૫૬, ૩૭૧

શિક્ષણ-૮૩, ૯૨, ૧૦૭, ૧૧૨, ૧૧૯,
૧૨૦, ૧૨૬, ૧૩૯, ૨૧૦, ૨૧૯,
૨૨૨, ૨૨૮, ૨૭૮, ૩૩૧, ૩૩૬,
૩૭૧, ૪૦૧, ૪૪૦, ૪૭૫, ૪૭૯,
૪૮૦, ૪૮૩

શિક્ષણ (ધાર્મિક-ગુજરાતી)-૨૯,
૪૪, ૫૦, ૭૫, ૮૫, ૧૩૧, ૧૩૩,
૪૫૬, ૪૭૬, ૪૮૩

શિક્ષા-૩૭૦

શુક (શુકરાના)-૨૯૩, ૪૩૯, ૪૫૪

શુકગુજરી-૩૧૪

શેર હોલ્ડરો-૪૨૬

શો-૧૯૩, ૪૧૭

શોખ-૫૭

શોધ-૨૩૩

હક (હકો)-૧૧, ૨૦, ૧૬૭, ૨૪૨,
૨૪૬, ૩૪૦, ૩૪૪, ૩૬૭, ૩૬૮,
૩૭૯, ૪૦૪, ૪૦૫, ૪૫૧

હકુમત (ધાર્મિક)-૩૭૯

હથિયાર-૧૧૫, ૧૧૬, ૩૦૬, ૩૩૩,
૪૪૬

હક્તાઓ-૩૭૫

હખીખ (વઝીર)-૬૬

હરિકાષ-૧૦૨, ૧૧૦, ૧૮૩, ૧૯૮,
૨૩૮, ૩૦૨, ૩૦૬, ૩૩૨, ૩૬૧,
૩૬૬, ૪૧૨, ૪૨૩, ૪૬૪, ૪૮૪

હવા-૭૭, ૮૬, ૧૧૨, ૧૮૯, ૨૦૭,
૨૧૩, ૨૬૨, ૩૫૦, ૪૭૬

હવાખોરી-૩૪૨

હવાડા-૩૨

હસદ-૩૫, ૨૧૩, ૨૫૧, ૩૦૨
૩૧૮, ૩૬૬, ૩૬૭, ૩૭૬

હસનઅલીશાહ (ઇમામ)-૩૮૪

હાજરી-૧૫૩, ૧૫૪, ૧૫૬, ૧૬૦,
૧૭૫, ૨૪૧, ૨૭૪, ૨૮૬, ૩૦૪,
૩૩૭

હાજી એસ. જી. (ડોક્ટર)-૫૩
 હાજી નબરઅલી (કામડીઆ)-૧૧
 હાડમારી-૬૭
 હાથ (હાથે)-૪૧, ૪૨, ૮૯, ૧૦૨,
 ૧૨૩ ૧૩૦, ૧૩૨, ૧૭૮, ૨૫૧
 ૨૫૩, ૨૬૩, ૨૮૭, ૩૦૯, ૩૧૦,
 ૩૨૨ ૩૩૧, ૩૩૯
 હાની-૨૬૧
 હાનીકારક-૩૦૭
 હાર. જીત-૩૯૨
 હાલત-૬૧. ૧૧૦, ૧૬૪, ૧૮૨,
 ૧૯૧, ૨૦૩, ૨૫૮, ૨૬૪, ૨૭૭,
 ૨૮૭, ૨૮૮, ૨૯૧, ૩૧૫, ૩૨૬,
 ૩૩૪, ૩૬૦, ૪૪૭, ૪૫૦, ૪૬૦,
 ૪૮૮
 હિમત-૮૦, ૧૦૨, ૧૧૯, ૨૧૨,
 ૨૩૫, ૨૬૨, ૩૩૫, ૩૬૨
 હિસાબ-૧૯, ૬૪

હુકમ-૧૫, ૨૯, ૬૨, ૬૩, ૯૦, ૯૫.
 ૯૬, ૧૦૦, ૧૦૨, ૧૩૨, ૧૫૯,
 ૧૭૩, ૧૮૬, ૨૯૨
 હુન્નર-૭૨, ૨૧૪, ૩૭૫
 હુન્નરશાળા-૧૮૪, ૧૮૫
 હુમલો-૧૫૮
 હેતુ-૧૯૬, ૨૦૪, ૨૯૧, ૩૭૭
 હેલ્થ સેન્ટર-૪૫૬, ૪૭૯
 હૈયાતી-૧૭૧
 હોદ્દો-૨૬૩
 હોમ-૨૮૭, ૪૨૭, ૪૨૯, ૪૪૮,
 ૪૮૮
 હોસ્પીટલ-૧૬૩, ૪૪૪
 ક્ષેત્ર-૯૧, ૧૧૪, ૧૪૧, ૧૫૨,
 ૨૨૮, ૨૨૯, ૨૩૦, ૨૬૩, ૨૭૨,
 ૨૭૫, ૩૪૩, ૪૪૧
 જ્ઞાન-૧૧૧, ૧૬૩, ૨૦૪, ૨૪૯.
 ૨૫૭, ૨૭૨, ૩૫૫, ૩૬૪, ૩૭૯,
 ૪૦૧

(પાના ૪૯૩નું અનુસાધન)

ફરમાન ૬૦૪

પુના (યરોડ પેલેશ) તા. ૧૫-૧-૫૧.

હક મોલાના ધણી સલામત સરકાર સુલતાન મોહમ્મદશાહ હાજર ધમામે, ઇસમાધલીયા એસોસીએશન ફોર ભારતના એશીસરોએ અર્જ ગુનરી કે “મોટી ઉમરનાઓ નવી દુઆ મોઢે કરી શકતા નથી તેમણે શું કરવું?” એ ઉપરથી ફરમાવ્યું :

“જેઓને નવી દુઆ મોઢે ચઢતી ન હોય તો તેઓ પોતે ભડે જીની દુઆ પડે અથવા ત્રણ તમ્મળી ‘યા અલ્લાહ, યા મોહમ્મદ અને યા અલી’ ના નામની કાઢે પણ જમાતખાનામાં તો નવી જ દુઆ પડવી.”

ભારતમાં સર્ટીફિકેટ વગર વાએઝ કરવા ખાખતમાં ફરમાવ્યું :

“અમે ઇસ્ત્રીએ છીએ કે બધા ઇસમાઈલીઓ વાએઝ કરે. જમાતના મુખી જેને હુકમ આપે તે વાએઝ કરે પણ જો તેની વાએઝમાં કાંઈ વાંધા ભરેલું જણાય તો તેને વાએઝ કરવા દેવી નહિ. સાધારણ ભુલો થાય તો હરકત નથી કારણ કે તે પાછળથી સુધારી શકાય છે. ખાનાવાદાન.”

